

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Rilke

BÜTÜN ÖYKÜLER

Türkçesi: Kâmuran Şipal

cem yayınevi

Cem Yayınevi daha önce, Rilke'nin öykülerini, *Tanrı'dan Öyküler*, *Beyaz Mutluluk*, *Sonuncular* ve *İsa Çocuk* adlarıyla dört ayrı kitap halinde yayımlamıştı. Kâmuran Şipal'ın Almanca aslından eksiksiz çevirileriyle yayımlanan 67 öykünün tamamını, bu ciltte bir arada sunuyoruz.

Bütün Öyküler adını taşıyan bu ciltte, Rilke'nin yazdığı tüm öyküler zamandizinsel düzenlemeyle yayıma hazırlandı. Böyle bir sıralama, Rilke'nin öykücülüğündeki gelişimin daha iyi izlenebilmesi ve şair olarak tanınan Rilke'nin aslında ne kadar başarılı bir öykücü olduğunun anlaşılmasına da yardımcı olacaktır.

Cem Yayınevi, öykülerinin yanı sıra şiir, mektup ve denemelerden oluşan Rainer Maria Rilke'nin tüm yapıtlarını eksiksiz çevirileriyle okurlarına sunmaktadır.

ISBN 975 - 406 - 902 - 6

9 789754 069020

BÜTÜN ÖYKÜLER

RİLKE KİTAPLARI

BÜTÜN ÖYKÜLER

Rainer Maria Rilke

Almancadan çeviren: Kâmuran Şipal

1. Basım: Nisan 2011, Cem Yayınevi

ISBN 975-406-902-6

ISBN 13: 978-975-406-902-0

Dizgi / Kapak Tasarım: Cem Yayınevi

Baskı: Umut Matbaası

(212) 637 09 34

CEM YAYINEVİ

İpek Sokağı No: 8/A

34433 Beyoğlu - İstanbul

Tel: (212) 293 41 70 Faks: 244 15 33

www.cemyayinevi.com

info@cemyayinevi.com

Sertifika No: 10823

RAINER MARIA RILKE

BÜTÜN ÖYKÜLER

Türkçesi:
Kâmuran Şipal

cem
yayınevi

İçindekiler

Sunu	9
Kalem ve Kılıç	11
İsa Çocuk	15
Pierre Dumont	24
Dikişçi Kadın	32
Altın Sandık	42
Gelincik	47
Karakter Sahibi	51
Yine de İntihar	57
Olay	62
Ölüm Yıldönümü	70
Kaçış	75
Beyaz Mutluluk	81
Ses	87
Bir Ölü	92
Havari	103
Kurbanınız	110
Ön Bahçede	115
Pazar Günü	118
Kutsal İlkbahar	120
Aile Şenliği	130
Sır	140
Yaşlılar	156
Kısmet	160
Hepsinde Anne-Marie	164

Uzlaşma	175
Kral Bohusch	182
Kardeşler	232
Ewald Tragy	287
Maskeler	335
Manzara	339
İçten Refakat	343
Kuşaklar	348
Hayatta	351
Hayalet	358
Konuşmada	364
Âşık	374
Sonuncular	386
Pân Mrâz'ın Gülüşü	418
Wladimir, Bulutları Boyayan Adam	423
Not: Bir Akşam	428
Bir Sabah	431
Kardinal	435
Bayan Blaha'nın Hizmetçisi	438
Yansımalar	444
Ev	456
Vitali Uyandı	465
Bir Kızın Mektubundan	467
İki Fragman	471
Albrecht Ostermann	474
Ejderhayı Öldüren Yiğit	482
Mezarcı	488
Beden Eğitimi Dersi	501

Ölümsonrası Yazılar İçinde İki Öykü

Danışman Horn	511
Ne Diye Kuduruyor Şu Paganlar?	524

Tanrıdan Öyküler

Tanrı'nın Ellерinin Masalı	535
Yabancı Adam	545
Tanrı Yoksul İnsanların Olmasını	
Neden İstiyor?	550
İhanet Rusya'ya Nasıl Girdi?	556
Yaşlı Timofei Ezgi Söyleyerek Nasıl Öldü?	562
Adalet Ezgisi	570
Venedik Gettosundan Bir Sahne	581
Taşların Sesine Kulak Kabartan	
Adamın Öyküsü	588
Yüksük Nasıl Tanrı Oldu?	593
Ölüme ve Ölüm Üzerine Yabancı Birinin	
Ek Yazısına İlişkin Öykü	599
İvedi Bir Gereksinimden Doğmuş Dernek	607
Dilenci ve Mağrur Froylayn	617
Karanlığa Anlatılmış Öykü	624

Sunu

Tüm yapıtlarını eksiksiz sunmayı sürdürdüğümüz Rainer Maria Rilke'nin öyküleri, daha önce dört ayrı kitap halinde yayımlanmıştı: *Tanrı'dan Öyküler*, *Beyaz Mutluluk*, *Sonuncular*, *İsa Çocuk*. Kâmuran Şipal'in Almanca aslından çevirileriyle yayımlanan 67 öykünün tamamı, bu ciltte bir araya toplanmış bulunuyor.

Bütün Öyküler adını taşıyan bu ciltte, Rilke'nin yazdığı tüm öyküleri zamandizinsel düzenlemeyle yayıma hazırladık. Böyle bir sıralama, Rilke'nin öykücülüğündeki gelişimin daha iyi belirlenmesine ve şair olarak tanınan Rilke'nin aslında ne kadar başarılı bir öykücü olduğunun anlaşılmasına da yardımcı olacaktır.

Bu ciltte yer alan, *Ölümsonrası Öyküler* bölümü dışındaki öyküler Rilke arşivinden, Rilke'nin kızı Ruth Rilke Sieber'in katkısıyla Insel Yayinevi'nce yayımlanan 12 ciltlik *Rilke'nin Bütün Yapıtları* basımı temel alınarak çevrilmiştir.

Ne Diye Kuduruyor Şu Paganlar? adlı öykü ilk kez 1996'da August Stahl tarafından hazırlanarak, Insel Yayinevi'nce okuyucuya sunulmuştur. 2000 yılında, yine aynı yayinevi, Moira Paleari'nin editörlüğünde, *Danışman Horn'u* da ekleyerek bu iki öyküyü birlikte yayımlamıştır. Ölümsonrası öykülerin çevirisinde bu basım kaynak alınmıştır.

Tanrı'dan Öyküler, kendi içinde bir bütünlük taşıdığından, bu cilt içinde ayrı bir bölüm olarak okuyucuya sunulmuştur.

Rilke'nin öyküleri, 1893 – 1902 yılları arasına yazılmıştır. Bu yıllar Rilke'nin art arda şiir kitaplarının da çıktığı yıllardır: *İyi Ruhlara Adak* 1895'de, *Düşten Taç* 1897'de, *Advent* 1898'de, *Bana Tören* 1899'da, *İmgeler Kitabı* 1902'de yayımlanmıştır. Rilke bu dönemde *Beyaz Prenses* adlı manzum oyununu yayımlamış, ayrıca *Dualar Kitabı*'nı kaleme almaya başlamıştır. Rilke'nin bu şiir çalışmalarının tümü, yayınevimiz tarafından Yüksel Pazarkaya'nın çevirileriyle okuyucuya sunulmuştur. Rilke bu yıllarda, yine Kâmuran Şipal'in çevirisiyle sunduğumuz *Floransa Günlüğü* başta olmak üzere günlükler de tutmuştur. Rilke öykü yazmayı bıraktıktan kısa süre sonra, tek romanı olan *Malte Laurids Brigge'nin Notları* üzerinde çalışmaya başlamıştır.

Rilke'nin öyküleri, sanatçının yaşamını merak edenler için önemli bilgiler de içermektedir. Bu öykülerde yazar pek çok özyaşamsal öğeye, anılara ve deneyimlerine yer vermiştir. Örneğin, *Pierre Dumont* ve *Beden Eğitimi Dersi* gibi öyküler Rilke'nin askeri öğrenci olduğu yılların izlerini taşır. *Ewald Tragy* adlı öykü ise, Rilke'nin Prag'ı terk edip kendisini bir şair olarak kanıtlamak üzere Münih'e gittiği gençlik yıllarındaki yaşantılarından esinlenmiş bir öyküdür.

Ayrıca, Rilke'nin öyküleri çağının toplumsal olaylarına ilişkin esintileri de içermektedir. Örneğin, birbirini izleyen iki öykü, *Kral Bohusch* ve *Kardeşler*, Prag'daki Çek ulusçuluğunun doğuşunun ipuçlarını okuyucuya sezdirmektedir.

Rilke'nin özyaşamı, anı ve deneyimleri ile öyküleri arasındaki paralellikler, Stefan Schank'ın hazırlayıp Kâmuran Şipal'in çevirdiği *Kalbin İşil/Yaşamöyküsü* adlı kitabımızdan da incelenebilir.

Cem Yayınevi

Kalem ve Kılıç

~ Bir Söyleşi ~

(1893)

Bir odanın bir köşesinde bir kılıç duruyor, gövdesinin çelik yüzüne güneşin şavkı vurmuş, pembemsi pembemsi ışıltıyordu. Derken kasılarak göz gezdirdi çevresine. Gördü ki odada bulunan her şey kendi parıltısından beslenip geçinmektedir. Her şey mi? Ama yo! Şu oradaki masanın üzerinde bir mürekkep hokkasına miskin miskin yaslanmış bir kalem duruyor, onun çakmak çakmak görkemi karşısında boyun eğmeyi şuncacık aklına getirmiyordu. İşte buna içerledi kılıç ve konuşmaya başlayarak şöyle dedi:

“Sen kim oluyorsun da, beş para etmez yaratık, başkaları gibi benim parıltım karşısında boyun eğmiyor, ona hayranlık duymuyorsun? Bir bak bakayım şöyle çevrene! Ne kadar araç gereç varsa, hepsi derin bir saygıyla koyu bir karanlığa bürünmüş duruyor. Mutluluk bağışlayan ıslıl ıslıl güneş, beni, yalnızca beni aranızdan seçip kendine gözde yaptı; nazdan geçilmeyen alev alev öpücükleriyle hayat bağışlıyor bana, ben de bunun altında kalmıyor, ışığının gücüne bin kat güç katıp yansıtıyorum. Göz kamaştırıcı giysiler içinde dolaşmak yalnızca kudretli prenslere yaraşır. Güneş de benim kudretimi biliyor, bildiği için de ışınlarından dokuduğu o krallara özgü erguvan rengindeki kaftanı omuzlarıma atıyor.”

Bunun üzerine, kalem vakur bir edayla, gülümseyerek karşılık verdi:

“Biliyor musun, ne kendini beğenmiş, ne burnu havada şeysin sen! Ödünç alınmış bir parıltıyla böbürlenip duruyorsun. Oysa –düşünsene bir– çok yakın akrabayız seninle. İkimizi de o sevecen toprak ana doğurdu; ikimiz de başlangıçta belki aynı dağın koynunda yan yana yattık binlerce yıl. Sonunda arı gibi çalışan hamarat insanlar, bizi barındıran o maden cevherini keşfetti. İkimizi de soyup aldılar cevherden. Biz doğanın henüz kaba, söz dinlemez çocuklarının buram buram tüten demirci ocağının kızgın ateşi üzerinde tutulup, güçlü çekiç darbeleri altında dünya işlerinde kullanılacak yararlı nesnelere dönüştürülmemiz gerekiyordu. Öyle de oldu. Sen kılıç şeklini alıp kocaman ve sivri bir uçla donatıldın; ben de bir kalem olup ince ve zarif bir uca kavuştum. Bir işe soyunacağımız zaman ilkin pırıl pırıl uçlarımızı ıslatmamız gerekiyor. Sen kanla, ben yalnız mürekkeple.”

Oradan atıldı kılıç: “Senin bilgiçlik taslayan bu konuşma-na doğrusu gülmemek elde değil. Bir farecik, hiç değerindeki bu hayvan, kalkmış da fille arasında yakın bir dostluğun varlığını kanıtlamak istiyor sanki. Bir fare de konuşsa senin gibi konuşurdu ancak! Öyle ya, onun da fil gibi dört ayağı var, hatta filin hortumu gibi bir ağza sahip olmakla övünebilir. Bu durumda doğrusu her ikisinin en azından birbirinin kuzeni olduğuna inanılabilirdi. Sen, azizim kalem, pek kurnazca davranıp kendi çıkarını düşünerek, *hangi bakımdan* sana benzediğimi dile getirdin sadece. Ama bizi birbirimizden ayıran şeyin ne olduğunu bak sana anlatayım. Beni, ıslıl ıslıl, mağrur kılıcı gözünü budaktan esirgemeyen soylu bir şövalye kuşanır; sana gelince, seni moruk bir yazıcı eşek kulağı gibi uzun kulağının arkasına yerleştirir. Beni efendim güçlü elleriyle kavrar, düşman saflarından içeri taşıyıp götürür; ben de ona yol gösteririm. Seni ise, canım kalem, yazıcı efendin sararmış kâğıtlar üzerinde elleri titreyerek gezdirip durur. Ben düşmanların arasında celallenip ifrit kesilir, pervasızca oradan oraya atılır, gözümü karartıp bir sağa bir sola saldırırım. Oysa

sen sonu gelmeyen bir tekdüzelikle kâğıt üzerinde cızırdarak ilerleyip durur, seni hareket ettiren elin dikkatle gösterdiği çizgilerden bir lokma bile dışarı çıkmayı göze alamazsın. Ve ben sonunda –sonunda– gücüm kuvvetim kalmadı da yaşlanıp kocayarak elden ayaktan düştüm mü, kahramanlara yaraşır biçimde atalar salonunda sergilenir, herkesin hayranlığını kazanırım. Peki, seni nasıl bir gelecek bekler, söyler misin? Efendin senden artık memnun kalmadı mı, yaşlanıp kocadın da kâğıt üzerinde soluya soluya, kalın çizgiler çekerek ilerlemeye başladın mı, efendin kolundan tutar, sana destek olan sapından çıkararak kaldırıp atar seni; bilemedin merhamete gelip birkaç kardeşinle eskicinin birine birkaç kuruş karşılığında vererek seni elden çıkarır.”

Kalem ucu pek ciddi bir edayla, “Evet, bu söylediklerinde bazı bakımdan pek de haksız sayılmazsın!” diye karşılık verdi. “Çokluk küçümsenip horlandığım doğrudur. İşe yaramaz duruma geldiğim zaman bana pek kötü davrandıkları da yalan değil. Yine de çalışabildiğim süre elimde bulundurduğum güç hiç de az sayılmaz. Bir bahse bakar nihayet, gerçekten böyle midir, değil midir, görürsün.”

“Sen beni bir bahse mi davet ediyorsun?” diye güldü kılıç, kurumlanarak.

“Kabul etmeyi göze alabiliyorsan evet.”

“Kabul etmem mi hiç!” diye yanıtladı kılıç. Gülmekten hâlâ kendine gelememişti. “Nasıl olacak bu bahis peki?”

Kalem ucu doğrulup oturdu, vakur ve resmi bir tavır takınıp konuşmaya başladı:

“Bahse girerim, istedim mi işini görmekten, kalkıp savaşa gitmekten alıkoyabilirim seni.”

“Güleyim bari. Bu ne cüret!”

“Nasıl, var mısın?”

“Tamam, varım!”

“Pekâlâ...” dedi kalem ucu. “Görelim bakalım.”

Bahse tutuşmalarının üzerinden henüz bir iki dakika geçmişti ki, tepeden tırnağa zırhlara bürünmüş genç bir subay girdi içeri, oradan kılıcı kapıldığı gibi kuşandı. Ardından memnun gözlerle kılıcın çil çil parıldayan çeliğine baktı. Dışarıdan borazan sesleri, trampet gürültüsü geliyordu, anlaşılan savaş kopmuştu. Genç subay odadan tam çıkıp gidiyordu ki, üniformasındaki bir sürü nişandan anlaşıldığına göre yüksek rütbeli bir komutan girdi içeri. Genç subay eğildi komutanının önünde. Ama, yüksek rütbeli komutan masaya yaklaşp kalemi kaptı, bir kâğıda acele bir şeyler çiziktirdi. *“Barış anlaşması imzalanmış bulunuyor,”* dedi ardından gülümseyerek. Bunun üzerine genç subay kılıcı yine aldığı köşeye bıraktı; komutanla birlikte odadan çıkıp gittiler.

Ama kalem masanın üzerinde kalmıştı. Güneş ışınları onunla oynuyor, ucundaki ıslak maden ıslıl ıslıl parıldıyordu.

“Hani sen savaşa gitmiyor muydun, sevgili kılıççıgım?” diye sordu gülümseyerek.

Kılıca gelince, karanlık köşesinde sessiz sedasız duruyordu. Sanırım bir daha da övünüp böbürlenmeye kalkmadı.

İsa Çocuk

(1893)

Hastanenin kalın, yeşil kayıt defterine nemli nemli parıldayan umursamaz ve hoyrat harflerle düşülmüş bir not: Öldü. Aynı satırda şunlar okunuyordu ayrıca: Kat 2, koğuş 12, no. 78 Horvet, Elisabeth; orman memurunun kızı, yaş: 9.

Erkenden çöken şubat akşamı, adeta bir tövbekârın ağlamaktan kızarmış gözleriyle, yorgun ve somurtkan, 12 no.'lu koğuştan içeri bakıyordu. Koğuşun gri-beyaz duvarları aynı renkteki alacakaranlıkta adeta eriyip kayboluyor, siyah tahta haç boşlukta süzülüp duruyordu. Koğuştaki demir karyoların silik siluetleri hayal meyal seçilebilmekteydi. Loş hava, yatakları ikişer ikişer paylaşan çocukların üzerine bir büyü gibi abanmıştı. Çocuklardan biri koğuşun bir köşesinde, kolu kanadı kırık, usulcacık ağlıyor, bir diğeri sanki hasta annesinin yatağının başucunda oturuyormuş gibi yumuşak, kollayıp gözetten bir sesle bir şeyler mırıldanıyordu. Pencerenin hemen bitişiğindeki yatakta ise küçük bir kız, kollarını yukarı kalkık dizlerine dolamış, yastık yorganlar içinde dimdik oturuyor, profili ve yuvarlak omzunun silueti pencerenin soluk griyle belirgin bir kontrast oluşturunuyordu. Ve karbonla doymuş hava öylesine şişkin ve gergindi ki, mırıldanıp duran kızın çekingen sesi bu havaya toslayarak yüz geri ediyor, yalnızca karanlık köşedeki kızın ağıdı tiz tonuyla alacakaranlığı burgu gibi oyup geçiyordu. Güz başlarındaki sisli ikindilerde orman içleri böyledir hep: Akan çayların ve otların sesi sis denizinde

yavaş yavaş sönüp gider, yalnızca rüzgârın tartakladığı ağaç doruklarının iniltileri duyulur.

Derken nöbetçi hemşire yumuşak adımlarla koğuştan içeri girdi. Koğuşun orta duvarına tutturulmuş yeşil bir perde arkasında saklı duran gaz lambasını yaktı. Mehtap renginde bir ışık, alçak kumlar üzerine kendini kaldırıp atan bir dalga gibi, yumuşak ve narin, koğuştan akın etti içeri, nerdeyse eşit ölçüde beş karyolanın beşini de aydınlattı. Ama hemşire perdeyi biraz yana çekip lamba önündeki engel kalkınca, göz kamaştırıcı kırmızı ışık amansız bir güçle doldurdu koğuşu. Duvarlara iliştirilmiş donuk siyah tahta tabelalardan biri iyice aydınlanmıştı şimdi; üzerinde 78 rakamı okunuyor, tabelanın altındaki yatak dağınık ve boş duruyordu. Yatağa yaklaşan hemşire çarşafı çekip aldı üzerinden, döşegin kırıp buruşmuş yerlerini düzeltti.

Çocukların hepsi de susmuş, ışıktan kaçırdıkları kamaşmış gözleriyle hemşireyi izlemeye koyulmuştu. Köşedeki kızcağız bile ağlamayı bırakmıştı artık. Kafasını yumruk yaptığı iki eline dayamış, dimdik oturuyor, alnunda sarılı kar beyazı bir bez altında gözleri adeta bir tek karanlık soruya dönüşmüş, iri iri yanıp tutuşuyordu.

Hemşire, boşalmış yatakta bulduğu bebeği kızın kucağına attı. Hafifçe irkilen kız, oyuncak bebeğe el sürmedi; çok parlak, ölümcül bir aleve saplanıp kalmış gibi hummalı gözlerinden kararsız, titrek bir yansımanın kıvılcımları etrafa saçılıyordu. Kızla aynı yatağı paylaşan çocuk, belirsiz korkular içinde, büzülüp yorganın altına girdi.

Pencerenin bitişiğindeki küçük kız ansızın başını çevirdi, bir pazar ilahisi gibi yankılanan sesiyle sordu:

“Betty bir melek mi oldu şimdi?”

Gülümseyerek başını sallayan hemşire, elindeki açık mavi örtüyü boş döşegin üzerine yaydı.

Numarada bir değişikliktir ölüm. Küçük Elisabeth şimdi aşağıda, beyaz dış duvarlarını daha önce koğuşun pence-resinden sık sık gördüğü bir odada yatıyordu. Küçülüp ufalmıştı, soğuktan donmuş ayakcıklarıyla gösterişsiz tahta yatağında fazla bir yer gereksinmiyordu artık ve şimdiki yatağına çoktan yeni bir numara iliştirilmişti: Gömütlükteki mezarının numarası. Mezar hazırdı, ama hiç de bir canavarın açılmış bekleyen siyah ağzına benzemiyordu. Bastıran gece çukurun içine kardan dokuduğu ışıl ışıl ak bir örtü yaymış, onu zengin çocuklarının yatakçıları gibi sevimli ve göz alıcı bir görünümle donatmıştı. Ve küçük Betty sanki bunun farkındaymış gibi, aşağıdaki sessiz odada öylesine sakin ve halinden memnun yatıyordu ki! Balmumu beyazlığındaki minik elleri, bir oyun oynarcasına tahtadan bir haçı tutmaktaydı. Saçları ölüm yastığının dantel bulutu içinden yüz gösteren güneş gibi nurdan bir haleye dönuşmüştü; ince ve solgun dudaklarının çevresinde hüznün dolu bir gülümseme seçiliyor, yeni açan bir çiçeği anımsatıyordu; bir dua kitabının sararmış yaprağını çevreleyen amber çiçeklerinden bir çelenkti adeta.

Dört yıl var ki Aziz Tanrı'nın yanında yolunu gözleyen annesini sonunda görmüştü de ondan mıydı Elisabeth'in gülümsemesi? Küçücük ruhu bir kelebeğinki gibi ışıl ışıl parıldayan körpecik kanatlar üzerinde gri sis içinden yol almaya, hepsi de gülümseyen yıldızlar önünden geçerek ebedi yurdu-na şimdiden uçup gitmeye mi başlamıştı? Pek çok hamarat meleğin oturmuş, yeryüzünde sabun köpüğünden kürecikleri havaya üfleyen çocuklar gibi boyuna yeni yıldızları üfleyip durduğu o engin Samanyolundan mı geçiyordu şimdi kanat çırpı çırpı? Hatta gümüş gibi uzun sakalı, başında pırıl pırıl kocaman tacıyla Aziz Tanrı'ya bakarsın kendini hiç yormadan çoktan yaklaşmıştı?

Oraya temiz ruhlar gidebilir ancak?

Ve yara bere izleri nasıl olsa ruhun kendisine kadar ulaşmazlar, öyle değil mi?

Yara bereler küçük, ölü vücutçuk üzerinde kırmızı kırmızı zehirli tırtıllar gibi sağa sola sürünüp dururlar sadece. Ve Aziz Tanrı küçük Elisabeth'i bu minik vücutla karşısında görmek istedi mi, yara berelerin hemen o anda iyileşeceğine kuşku yoktur, aydınlıktan geçilmeyen gökyüzünde kırmızı bir tek çizgi olsun vücutta artık görülemez.

Böyle olması da iyidir, çünkü Aziz Tanrı, sonra iyi yürekli anneciği, üvey annesinin küçük Betty'yi döve döve kan revan içinde bıraktığını bilmemelidir. Bunu hiç öğrenmemeleri için de küçük Betty, hastanenin karanlık morgunda kavuşturulmuş solgun elleri ve sessiz ölü dudaklarıyla dua ediyor olmalıdır.

Mutlu Noel günü. Küçükler sabırsızlıktan tıpış tıpış adımlarla gözleri parıldayarak ardında burcu burcu kokan ıslıl ıslıl mucizelerin hazırlandığı kapıya sokulup içeriye kulak veriyor, anlamlı yüz ifadeleriyle akşam şölen sofrasına çıkarılacak balığı kızartan annelerine bakıyor; sonra da, dudaklarında eski şarkılar, hoplaya sıçraya büyükannelerinin yanına koşuyor, çıtır çıtır konuşup duran ateşin başındaki yüksek berjer koltukta düşlere dalmış büyükannenin kırış kırış pamuksu ellerini öpüyorlar. Derken babaları da çıkıp geliyor eve. Kuşkusuz, sakalında kardan inci tanelerini, kış mevsiminden azımsanmayacak bir parçayı taşıyıp getiriyor yanında, karla örtülmüş yolda İsa Çocuk'la karşılaştığından söz ediyor: Sırf altından saçları varmış İsa Çocuk'un, elleri rengârenk, şahane hediyelerle dolup taşıyormuş. Ve dışarıda uluyan bir fırtına ve bir yerde bir kızağın çingır çingır sesi. Her şey öylesine gizemli, öylesine büyük ve öylesine görkemli ki, bir ömür boyu artık unutulacak gibi değil.

Ve küçük Elisabeth de, annesi hayattayken, kırmızı yüzlü yabancı kadının yemekte henüz kendileriyle sofraya oturmadığı zamanlar evlerinde Noel'in böyle yaşandığını unutmuş

değildi. Ama şimdi üşüyor, azgın ve asık suratlı bir ateşin alev alev yandığı ocak başında çömelmiş, titreyerek oturuyordu.

Annesine duyduğu özlem içinde ansızın bir büyümiş, bir büyümüştü ki! Şişman üvey anne onu sille tokat mutfaktan uzaklaştırınca, tartaklanıp aşağılanmış bir köpek gibi tavan arasına çıkarak dipteki bir köşeye büzüldü ve usulcacık, için için ağlamaya başladı. Ağırlığı altında kendisini ezen, gönlünü karartan ne çok şey varsa, bu sessiz gözyaşlarında eriyip gitti. Sonunda tek bir şey kaldı aklında: Bugün Noel'di, bütün cici çocukların sevineceği bir gündü, çünkü İsa Çocuk yeryüzünde dolaşmaya çıkmıştı.

Babası tavan arasında buldu Betty'yi, titreyen parmaklarını okşayarak saçlarında gezdirdi, sonra eline birkaç kuruş tutuşturdu. Betty için öyle çok paraydı ki bu! Oturduğu yerden sıçrayıp kalktı; içi gülen ısıltı gözleriyle iki kolunu da babasının boynuna sımsıkı doladı. Bu davranışında bir veda havası esiyordu adeta.

Aradan iki saat geçmemişti ki, küçük Betty, babasının verdiği para yumulmuş sağ elinde, kasabanın sokaklarında tıpış tıpış yürümeye koyulmuştu. Noel günü her yer beyazlara bürünmüştü, ortalık sütlimandı; iri taneli kar, beyaz bir kürk gibi kızın incecik ayakkabılarını sarıp sarmalamış, onları süslemişti adeta. Küçük Betty ormana doğru seğirtiyordu. Kasabanın sonundaki evlere varmıştı ki, bir kız arkadaşı çıktı karşısına. Yolunu kesen arkadaşı sesinde bir üstünlük edasıyla, "İsa Çocuk'un sana da geleceğine inanıyor musun?" diye sordu.

Betty kocaman, mavi gözlerini kaldırıp yürekten inanmış, "İsa Çocuk uslu bütün çocuklara gelir," diye yanıtladı.

Ve öğle vaktini haber veren çanlar ayazdan kızarmış Noel günü gibi Betty'nin içinde görkemli ve vakur yankılandı, onun sözlerine bir âmin'le katılmak istedi adeta.

Kasabanın ucundaki en son bakkal dükkânına gelen Betty, elindeki parayı verip birkaç mumcuk, renkli kâğıt halkalardan uzun bir zincir, bir kibrit ve bir de yürek biçiminde ballı baharatlı kocaman bir çörek aldı. Bu pek değerli öteberileri yüklenip yeniden seğırtmeye koyuldu, ormandan içeri daldı. Artık kimselere rastlamıyordu; yalnızca sağda solda, yol kenarlarında yakacak kuru dal parçası devşiren, soğukta buz kesmiş yoksul kimseler görülüyor, küçük Betty'ye pek dikkat etmiyorlardı.

Ormanda bir yer vardır; altın ışığını bir cimri tedirginliğiyle yakındaki dağın ardına taşıyan akşam, güzelim yeryüzünden ayrılmaya gönlü bir türlü elvermiyormuş gibi ağırdan alarak bir süre daha oyalanır burada. Ve yine burada uzun saplı beyaz çiçekler açar, evden ayrılıp giden babalarının ardı sıra mendil sallayan çocuklar gibi, biraz soluklanan rüzgârda görkemlerini dalgalandırıp dururlar. Böyledir yazları. Ama kış ortasında da erkenden yorgun düşen akşam, kırmızı tabanlarını ıslıl ıslıl karlar içinde sürüyüp giderken söz konusu yerde bir an mola verir, son kalan ateşle yol kenarındaki delik deşik taş sütun üzerinde çok eskiden beri barınan Madonna'yı öper ve o ayrılıp giderken, Madonna yalnızlığın hüznüyle gülümseyerek bakar ardından.

Ve küçük Betty'nin hepsinden çok sevdiği yerdi burası. Evde sırtına indirilmiş, yerleri ateş gibi yanan yumruklardan ikide bir kaçıp soluğu burada almış, göklerin kraliçesine bir anne gibi derdini açmıştı. İkide bir, sanki Meryem Ana'nın taştan heykeli anneciğinin yüz hatlarını taşıyormuş gibi bir duygu uyanmıştı içinde. Ormanda çiçekler bulunduğu süre, gün geçmemişti ki, Betty taş sütunun tabanındaki paslı çivinin üzerini yeni açmış çiçeklerle süsleyip bezemesin. Ülkedeki her mihrap kendisine böyle tapınıp dua eden *birini* bulsa, Tanrı dünyaya daha çok kucak açardı kuşkusuz.

Bu Noel akşamında da küçük Betty alıştığı yolu yürüdü bakkaldan aldığı süsleri, bezekleri yanında taşıyarak. Kafa-

sında tasarladığı sessiz plan gözlerini parlatmış, ayakçıklarını bir çeviklikle donatmıştı. Meryem Ana'nın yanına gelince, ona takılan, saygılı bir bakış fırlattı, bu bakışla şöyle demek ister gibiydi: "Ben uslu bir kızım, öyle değil mi? Bugün beklemiyordun beni, öyle değil mi?" Ardından hiç kararsızlığa kapılıp duraksamadan işe koyuldu.

Meryem Ana sütununun bulunduğu yolun karşısında körpe çamlardan bir orman uzanıyordu. Küçük Betty öndeki ağaçlar içinden kolunu uzatarak tepesine ulaşabileceği birini seçti. Elindeki renkli kâğıt zinciri, üzerindeki sertleşmiş karın bir elmas parçası gibi ışıldadığı yatay dallarına doladı ağacın. Sonra yanındaki mumlardan birini yakıp, dalların uçlarına biraz biraz damlattı. Mumdan damlalar dondu, katılaştı hemen. Kutsal gecede gökyüzünde doğan ilk yıldızla birlikte yalnızlığa gömülen Noel ağacında ışıklar yandı.

Doğrusu öylesine görkemli bir manzaraydı ki! Kırmızı kırmızı titreşen mum alevlerinin çevresindeki karlar erimeye başlamıştı; ortalığa öylesine bir ısıltı, öylesine şimşek şimşek bir parıltı saçılıyordu ki, insanın içi gülüyordu. Küçük Betty, Tanrı Anası'nın önünde ilkin bütün kalbiyle bir duacık okudu, ardından elini parıldayıp duran ağaççığa uzatarak, "Nasıl, keyfin yerine geldi mi?" diye seslendi. Sonra yürek biçimindeki ballı baharatlı çöreğe bir güzel geçirdi dişlerini. Ağzı çörekle doldu, şişti avurtları. Işıl ışıl çamın o kadar yakınında dikilmiş duruyordu ki, ağaçtaki parıltı duru gözlerinde çakmak çakmak yansıyor.

Tüm genişliğiyle orman, Noel şenliğini Betty'yle birlikte kutluyordu adeta. Geniş bir alan içindeki karanlık ulu çamlar, yürekleri saygıyla dolup taşarak tapınır gibi dikilmiş duruyor, tıpkı harika bir çocuğa bakan insanlar gibi daha demin fazla önemsenecek bir tarafı olmayan ağaççığa hayretle bakıyorlardı. Hatta yıldızlar küçük çam üzerinde tıks tıks bir araya toplanmış, sergilenen oyundan hiçbir ayrıntıyı kaçırmak iste-

miyorlardı. Ve Betty'nin ne uslu bir kız olduğunu Aziz Tanrı'ya, meleklerle ve iyi yürekli annesine gidip anlatacaklardı.

Derken ormanın loş yollarından büyük büyük karanlık kuşlar merakla yaklaştı. Sizin de karnınız acıkmış olmalı diye geçirdi içinden Betty; kuşlardan hiç korkmamıştı, ballı baharatlı kocaman çöreğini açgözlü konuklarıyla paylaştı hemen. Gönlünü öylesine bir sevinç kapladı, kendini öylesine mutlu hissetti ki, şöyle güzel, seçkin bir şarkı bilseydi, söylemek isterdi doğrusu.

Mumlar yana yana iyice kısalmıştı. Betty mutlu gözler ve soğuktan mosmor kesilip küçülmüş elleriyle Meryem Ana heykelinin ayakları dibine oturdu. Ama üşüdüğüünün hiç farkında değildi. Çevresinde öylesine harikulade bir sessizlik vardı ki! Gözlerini yumunca, kendini sıcacık ve rahat bir odada, annesinin kucağında otururken gördü; saat aceleye yer vermeyen kararlı bir tempoyla tik tak edip duruyor, rüzgâr döne döne çatırtılı sesler çıkaran bacadan içeri giriyordu. Annesi sevecen elleriyle usulcacık başını okşuyor, kırmızı ve yumuşak dudaklarıyla alının ortasına bir öpücük konduruyordu. Güzeldi annesi, Andersen'in masalındaki peri gibi güzel. Ve dalga dalga gür saçlı başında tuhaf bir taç vardı.

Ona bakmak içini şenlendiriyordu insanın.

Böylece küçük, yoksul Elisabeth, ıslıl ıslıl odalarda karnı tok varlıklı aile çocuklarından daha güzel kutlamıştı Noel'i. Mutluluğuna doğrusu diyecek yoktu. Meryem Ana sütununun ayakları dibinde öylece oturmuş uyurken, küçük yüzünde ıslıl ıslıl parıldıyordu bu mutluluk. Ufacık ellerini içten bir sadakatle sımsıkı kavuşturmuş tutuyor, sütun üzerindeki Meryem Ana heykelinden gülen yüzüne bir gölge akıp geliyordu; merhametli Meryem Ana, yüzün üzerine adeta koruyucu bir örtü yaymıştı.

Görkemi yavaş yavaş sönen minik çam ağacı son bir kez parıldadı ışıltı ışıltı. Derken bir kar usul usul, görkemle yağmaya başladı; sanki gökte ne çok yıldız varsa, süzüle süzüle yeryüzüne iniyordu.

O Noel akşamı kasabadan köyelerine dönen iki yetim çocuk ormandan geçiyordu. Köye vardıklarında rahip efendiye koşup nefes nefese, gözleri parıldayarak, "İsa Çocuk'u gördük," dediler. "Ormanın göbeğinde, küçük bir çamın yanı başına uzanmış, dinleniyordu. Çam ağacı da bir ışıltıyor, bir ışıltıyordu ki! Sonra güzeldi İsa Çocuk, bir de güzeldi ki..."

Pierre Dumont

(1894)

Lokomotif ışıl ışıl ağustos öğlesinin sıcaıtan titreşen bunaltıcı maviliğinden içeri adeta sonsuzluğa doğru uzayıp giden tiz bir düdük sesi yolladı. Pierre, annesiyle ikinci sınıf bir kompartımanda oturuyordu. Sırtında basmadan sade, siyah bir giysi, iyilik okunan solgun ve sönük sönük bakan gözleriyle ufak tefek, hareketli bir kadındı annesi. Bir subaydan dul kalmış bir hanımefendiydi; yanında da askerî üniformasıyla oğlu, on bir yaşında var yok bir bacaksız.

“Geldik işte,” dedi Pierre yüksek sesle, sevinerek. Gri renkteki gösterişsiz valizini ağdan uzanıp aldı. Valizin üzerinde hantal beylik iri harflerle **Pierre Dumont, 1 sınıf, no. 22** yazısı okunuyordu. Suskun, önüne bakıp duruyordu anne hanım. Bir karış boyuyla oğlu elindeki valizi karşılarındaki sıranın üzerine koyunca, o iri ve dikbaşlı harflere ilişti gözü. Birkaç saatlik yolculuk sırasında belki yüz kez okumuştu bu harfleri. İcini çekti. Pek çıtkırıldım biri sayılmazdı. Bu dünyadan göçüp gitmiş yüzbaşı kocasının yanında askerlik yaşamının nasıl şey olduğunu öğrenmiş ve ona alışmıştı. Ama anne gururu, ufak tefekliğine karşın gönlünde önemli bir kişilik oluşturan oğlu Pierre’in belli bir numaraya indirgenmesinden yine de incinmişti. No. 22. Nasıl da çirkin bir yankılanışı vardı öyle!

Pierre pencere önünde dikilmiş duruyor, dışarıllara bakıyordu. İstasyona varmalarına çok az kalmıştı. Tren yavaşlamış, makaslardan geçiyor, demiryolunun iki yanındaki yeşil otlarla kaplı dolguların, ayrıca geniş düzlüklerin ve küçük

küçük evlerin önünden hızla kayıp gitmekteydi. Ermişlerin başlarındaki nurdan halelere benzeyen iri iri ayçiçekleri, evler önünde muhafızlar gibi dikilmiş duruyordu. Ama evlerin kapıları öylesine küçüktü ki, Pierre, kendisinin bile eğilmeden bu kapılardan geçemeyeceğini düşündü. Derken evler kaybolup, pek çok parçadan oluşan buzlu camlarıyla kara kara, isli ambarlar göründü. Tren yolu genişledi giderek, bir hat bir ötekisinin yanında belirip ortaya çıktı. Nihayet tiz bir uğultuyla ve tıslaya tıslaya küçük kasabanın istasyonuna girdi tren.

“Bugün çok, ama çok neşeli olmalıyız, anne!” dedi küçük Pierre. Korkup irkilen annesini büyük coşkuyla kucakladı. Valizi kaldırıp aldı sıradan ve annesinin trenden inmesine yardım etti. Sonra yüzünde mağrur bir ifade, annesine kolunu uzattı. Uzun boylu bir kadın sayılmazdı Bayan Dumont, yine de ancak sol elini kavalyesinin koltuk altına sokabilirdi. Yakıp kavurucu bu öğle saatinde tozlu yolda yürüyüp bir restorana geldiler.

“Ne yiyelim anne?”

“Senin canın ne istiyorsa hayatım!”

Bunun üzerine Pierre, iki aylık izin sırasında evde bir çocuk gibi kendisine yedirdikleri o pek sevdiği yemekleri sayıp döktü bir bir. Falan ya da filan yemeği bu restoranda da yiyebilir miydi acaba? Çorbadan kaymaklı elmalı pastaya kadar bütün yiyecekler, ağzının tadını bilen birinin kılı kırk yararlığıyla gündeme geldi. Küçük asker çok da şakacı biriydi; bu hepsinden çok sevdiği yemekler adeta yaşamının belkemiğini oluşturuyor, diğer bütün olaylar bu temel direk çevresinde sıralanıyordu. Durup durup konuşmaya başlıyordu Pierre: Hatırında mı anne, falan ya da filan şeyi son kez yediğimizde, falan ya da filan şey olmuştu. Kuşkusuz bu canım yemeklerin lezzet ve hazzını bugün son kez yaşayacağı ve artık dört ay gibi bir süre bundan yoksun kalacağı da aklına geldi derken. Biraz sessizleşip usulcacık göğüs geçirdi. Ne var ki, insanın gönlünü şenlendiren güneşli yaz günü çocuk ruhu üzerinde etkisini

göstermekte gecikmedi, dolayısıyla, neşesinden kabına sığamayarak yeniden gevezeliğe koyuldu Pierre, elden çıkıp gitmiş izin günlerini bir bir kafasından geçirdi. Şu anda saat öğleden sonra ikiyi gösteriyordu, yedide de kışlada olması gerekiyordu. Buna göre daha beş saati vardı. Yani saatin büyük göstergesi kadranın çevresini beş kez daha fırdolayı dönecekti. Bu da uzun, hayli uzun bir zamandı.

Yemekler yenmiş, bir güzel karnını doyurmuştu Pierre. Ancak, Pierre'in önündeki kadehe kırmızı şarap koyan annesi kendi kadehini kaldırıp yaşarmış gözlerle anlamlı anlamlı bakınca, ağzındaki lokma Pierre'in gırtlığına takılıp kaldı. Salonda gezdirdiği gözleri saatin kadranına gelip durdu; üç olmuştu saat. Gösterge dört kez daha dönecek diye geçirdi içinden. Bu da yüreklendirdi kendisini, kadehini kaldırdı, annesiyle biraz sertçe kadeh tokuşturdu: "Neşeyle, sevinçle yenden buluşmak üzere anneciğim!" Sesinde sert ve değişik bir ton vardı. Ve yeniden yumuşamaktan korkar gibi hemen doğruldu, ufak tefek bir kadın olan annesini solgun alından öptü.

Yemeğin ardından ırmak kıyısında bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladılar. Fazla bir kimseyle karşılaştıkları yoktu, birbirleriyle rahat rahat konuşabiliyorlardı. Ama sık sık kesiliyordu söyleşileri; Pierre başını dik tutuyor, iki eli pantolon ceplerinde, iri ve mavi gözleriyle ıslıl ıslıl parıldayan ırmak üzerinden dalgın dalgın karşı sahilin mor yamaçlarına bakıyordu. Bayan Dumont'un gözleri ise yürüdükleri yolun iki yanındaki ağaçların yapraklarındaydı; artık sararıp soluyordu yapraklar, parlaklıkları uçup gidiyordu. Hatta yer yer yola serilip kalmış kimi yapraklar görülüyordu. Bunlardan biri ayakları altında çıtırdayınca, Bayan Dumont irkildi ansızın.

"Sonbahar kapıda!" dedi usulcacık.

"Öyle," diye mırıldandı Pierre dişlerinin arasından.

"Ama güzel bir yaz geçirdik," diye sürdürdü konuşmasını Bayan Dumont, adeta ne diyeceğini bilemeyerek.

Pierre, annesinin sözlerini cevapsız bıraktı.

“Anne,” dedi; ama bunu söylerken yüzünü döndürmedi annesine. “Anne, sevgili Julie’ye selamlarımı ilet, olmaz mı.” Sonra sustu, kızardı yüzü.

Annesi gülümsedi. “Sen hiç merak etme, Pierre’ciğim!” Julie, küçük kavalyenin gönlünü kaptırdığı bir kuzencikti. Pierre sık sık kuzeni Julie’nin kaldığı odanın penceresinin önünden geçmiş, onunla zaman zaman top oynamış, ona çiçekler vermişti; hatta –Bayan Dumont bile bilmiyordu bunu– kuzeninin bir resmini üniformasının iç cebinde taşıyordu.

“Julie de evden ayrılacak yakında,” dedi Bayan Dumont, küçük oğlunun dikkatini bu konu üzerine çekebildiğine sevinerek. “İngiliz Froylaynlarına* ya da Sacrecour’e** gidecek.”

Dul kadın, oğlu Pierre’i tanıyordu. Gönül verdiği kuzeni Julie’yi de kendisinininkine benzer bir yazgının beklemekte oluşu avuttu Pierre’i, ayrıcalık acısını hafifletti. Ödlek davranışından dolayı içten içe suçlamalar yöneltti kendisine. Çocuksu hayal gücüyle askerî okulda geçireceği aylar üzerinden atlayıp ötelere geçti.

“Ama Noel’de ben eve dönünce, Julie de gelmiş olacak sanırım?”

“Elbette!”

“Sen onu Noel gecesi için bize davet edersin, değil mi anneciğim?”

“Şimdiden davet ettim bile; geleceğim dedi, söz almadan koyvermedim yakasını, ne yapıp yapıp izin koparacak annesinden. Noel gecesi olabildiğince uzun süre bizimle kalacak.”

* 1609’da Maria Ward tarafından kızların eğitimi için Omer kentinde kurulan, Katolik hemşirelerin yönettiği, Cizvit tarikatının ilkelerine dayanmakla birlikte bu tarikattan bağımsız bir dinsel örgüt.

** *Société du sacré cœur de Jesus* –Kutsal Yürek Tarikatı–; Genç kızların eğitimi amacıyla 1880’de Fransa’da Azize Madeleine Sophie Barat tarafından kurulan Katolik tarikatı. 1801’de Amiens’de ilk manastır kuruldu. Tarikat tarafından yoksul çocukların bedava okutulması için bir okul açıldı. Kutsal Yürek Tarikatı daha çok zengin ailelerin kızlarını okutup eğitmek için açtığı okullar, yüksek okullar, akademilerle tanındı.

"Harika!" diyerek sevincinden bağırdı Pierre, gözleri parıladı.

"Güzel bir Noel ağacı hazırlayacağım senin için. Sonra uslu durur da yaramazlığa kalkmazsan..."

"Ama anne! Yeni üniforma varken üzerimde. -"

"Kim bilir, kim bilir," diyerek gülümsedi Bayan Dumont.

"Benim canım anneciğim!" diye yükseltti sesini küçük kahraman; gezi yolunun ortasında durup annesi Bayan Dumont'a sarıldı, büyük bir coşkuyla onu öpmekten çekinmedi.

"Öyle iyisin ki anneciğim!"

Annesi vakur bir edayla, "Derslerine güzel güzel çalışacaksın, tamam mı Pierre!" dedi.

"Hem de nasıl! Öyle çalışacağım ki..."

"Önce matematik, biliyor musun. Matematikte biraz zorlanıyorsun da."

"Bütün derslerden çok parlak notlar alacağım, göreceksin."

"Sonra, üşütmemeye bak kendini; önümüzde soğuk bir mevsim var, kalın şeyler giyinmeyi hiç aklından çıkarma. Gece olur ki açılırsın, yorgana iyice sarıl da yat."

"Merak etme sen, hiç merak etme!" Derken Pierre, bir kez daha tatilde yaşadığı olaylardan konuşmaya başladı. Öyle komik, öyle eğlenceli şeyler yaşamışlardı ki, anne ve oğul gülmekten kırıldılar. Ansızın irkildi Pierre. Tok çan sesleri yakındaki kilise kulesinden dalga dalga kopup gelmeye başlamıştı.

"Saatin altı olduğunu haber veriyor çan sesleri," dedi gülümsemeye çalışarak.

"Gel seninle şu pastaneye girelim!"

"Olur anne. Nefis kaymak ruloları vardır bu pastanenin. Julie ile son kez gezintiye çıktığımızda yemiştin..."

Pierre, üstü kubbeli pastanede ince bacaklı hasır sandalyelerden birine oturdu; getirilen pastaları avurtlarını şişire şişire yemeye koyuldu. Yiyeceği kadar yedi, derken durup de-

rin bir nefes aldı. Nasılsa son kez pasta yiyordu bu yıl ve devametti yemeye.

"Pastayı beğendiğine sevindim," dedi Bayan Dumont kahvesini yudumlarken.

Pierre, hâlâ pastadan atıştırıyordu.

Derken kilise kulesinden tek bir çan vuruşu duyuldu. İzinden dönen Pierre, "Altı buçuk," diye mırıldandı göğüs geçirerek. Midesinde müthiş bir ağırlık hissediyordu.

Eh, nasıl olsa annesiyle biraz yürüyeceklerdi daha.

Pastaneden çıktılar. Ilık bir ağustos akşamıydı, yolun iki yanındaki ağaçlarda tatlı bir meltem geziniyordu.

"Üşümüyor musun anne?" dedi küçük Pierre dalgın.

"Meraketme sen hayatım."

"Belly şimdi ne yapıyordur acaba?" Belly, rattler cinsi küçük bir köpekti.

"Hizmetçiye emanet ettim onu, her günkü alışılmış yiyeceğini verecek, sonra da onu çıkarıp biraz gezdirecek."

"Belly'ye selam söyle benden, olmaz mı anne? Uslu dursun, yaramazlık yapmasın..." Biraz şaka yapayım demişti Pierre, ama birden ara verdi sözüne.

"Bir şey unutmadın ya Pierre?"

Uzakta, kışların o bozbulanık monoton cephesi göstermişti yüzünü. "İzin kâğıdı yanında mı?"

"Hepsi yanımda anne."

"İzinden döndüğünü hemen bugünden bildirmen gerekiyor mu?"

"Evet anne, hemen."

"Yarın da yine okul vardır?"

"Öyle."

"Bana yazacaksın değil mi?"

"Ama sen de bana yazacaksın anneciğim! Hem de eve döner dönmez."

"Hiç yazmaz olur muyum hayatım."

“Sarınm, mektubun bizim buraya gelmesi iki gün sürüyor.”

Bayan Dumont daha fazla konuşamadı; gırtlığına bir şey gelip düğümlenmişti. O anda kışlanın hemen kapısının önüne gelmiş bulunuyorlardı.

“Bu güzel gün için teşekkürler anne.” Zavallı küçük Pierre hiç de iyi görünmüyordu, anlaşılan pastayı fazla kaçırmıştı. Midesinde şiddetli bir sancı hissediyor, ayakları titriyordu.

“Benzin sararmış senin,” dedi annesi.

“Yok canım!”

Ama biliyordu Pierre, söylediği kuyruklu bir yalandı. Nasıl da başına sıçramıştı midesindeki ağrı. Ayaklarının üzerinde güçlkle durabiliyordu.

“Gerçekten bir şeyim—” Tam o anda yediyi vurdu kilise kulesinin çanı.

Ana oğul, birden sarmaş dolaş olup ağlamaya başladılar.

“Yavrucuğum!” diye hıçkırıyordu zavallı Bayan Dumont.

“Ama anne, yüz yirmi gün sonra yine yanındayım...”

“Derslerine çalış, hasta olmamaya bak!” Ve titreyen eliyle küçük oğlunu kutsadı Bayan Dumont.

Pierre, annesinin ellerinden kendini kurtardı. “Acele etmeliyim, yoksa cezaya çarptırılırım,” diye kekeleydi. “Yaz bana anneciğim! Sonra Julie, biliyor musun, sonra da Belly.”

Annesini bir kez daha öptükten sonra koşup uzaklaştı.

“Tanrım!” Ama Pierre annesini işitmedi artık.

Kışlanın kapısında bir kez daha dönüp arkasına baktı. Giderek loşluğa gömülen ağaçlar arasında ufak tefek dikilmiş duruyordu annesi. Pierre yutkundü, çabuk davranıp tuttu kendini, gözyaşlarını içine akıttı.

Ama hiç de iç açıcı değildi durumu.

Sallana sallana kapıdan geçip kışlanın geniş avlusuna girdi. Kendisini bir yorgun, bir yorgun hissediyordu ki!

“Dumont!” diye seslendi arkadan hoyrat bir ses.

Pierre, kapıda nöbet tutan astsubayın karşısında dikildiğini gördü.

“Dumont! İzinden döndüğünüzü kapıda bildirmeniz gerektiğini bilmiyor musunuz ha?”

Dikişçi Kadın

(1894)

188... yılının nisan ayıydı. Oturduğum evden çıkmam gerekiyordu. Ev sahibim evi satmıştı, evin yeni sahibi de mütevazı odamın bulunduğu katı olduğu gibi kiraya vermek kararındaydı. Uzun zaman başımı boşuna sokacak bir başka oda aradım. Ben de sonunda aramaktan bıkip, nerdeyse gözlerim kapalı, küçük bir odacık kiraladım. Ev dar bir yan sokak içindeydi, uzun cephesiyle sokağın küçümsenmeyecek bir bölümünü kaplıyordu.

Odam daha ilk günler hayli rahat geldi bana. Pek çok parçadan oluşan camları evin eskiliğini gösteren ufak iki penceresinden bakınca, gri ve kırmızı çatılar üzerinden uzaklardaki mor dağları görebiliyor, bir alev topu gibi sisli tepelere yaslanan güneşin yavaş yavaş doğuşunu izleyebiliyordum. Önceki odamdan getirttiğim eşyalar, daracık odaya umduğumdan daha rahat oturabilir nitelik kazandırmıştı. Yöneticinin eşinin üstlendiği hizmete kusur bulunacak gibi değildi. Merdiven fazla dik sayılmazdı, insan çıktığını fark etmiyordu, hatta dalgın zamanlarımda çatıya kadar tırmanacak oluyordum. Kısacası durumdan memnunluk duymamam için neden bulunmuyor, karanlık avluda oynayan çocukların görülme-yişi, laternacıların avluya çıkıp gelme-yişi memnunluğumu daha da artırıyordu. O zamandan bu yana yıllar geçti, sözünü ettiğim günler geçmişin karanlıklarına gömüldü, bir vakit olup bitenler sararıp solarak silik bir renk aldı. Sanki şimdi sözünü edeceğim olay benim değil de bir başkasının, belki de

yakın bir dostumun başına gelmiş gibi bir duygu yaşıyor içimde. Bu yüzden, bencilliğim beni ayartır da bir yalan söylemeye zorlar diye korktuğum yok, her şeyi olduğu gibi yazacağım burada, bütün açıklığıyla, doğrudan hiç şaşmaksızın.

O günler evde fazla kalmıyordum. Sabah yedi buçukta çalıştığım büronun yolunu tutuyor, öğle yemeğini ucuz lokantaların birinde yiyor, ikindileri nişanlığımın evlerinde geçiriyordum.

Evet, nişanlıydım o vakitler. Hedwig –bu isimle söz edeceğim nişanlımdan– gençti, sevimli ve kültürlü bir kızdı, dostlarımdan açısından en önemlisi de varlıklı biri oluşuydu. Ticaretle uğraşan köklü bir aileden geliyordu. Tutumlu ve çalışkan aile, genç ve centilmen beylerin de seve seve girip çıktığı, o soylu havasının yanında doğal bir neşe havasının estiği, çay fincanlarından bir can sıkıntısının yükselmesine fırsat vermeyen bir evin sahibiydi. Öte yandan herkesin gözü Hedwig'deydi, çünkü nişanlığım kültürüyle sevimli bir delişmenliği bağdaştırabiliyor, bu delişmenlik de gönülsüz sürdürülen söyleşileri ilginç ve çekici kılıyordu. İki ablasından da daha ince ruhlu ve duygulu bir kızdı Hedwig; içi neyse dışı da oydu, şuh biriydi ve kuşkusuz kendisini seviyordum.

Açık konuşabilirim: İleride, aramızdaki nişanın bozulmasının üzerinden bir yıl geçmişti ki, genç ve soylu bir subayla evlendi nişanlığım, ama kocasına sarışın saç bukleleriyle bir kız çocuğu armağan ettikten sonra bu dünyadan göçüp gitti.

Nişanlığımın her Allahın günü kalabalık bir davetli topluluğunun eksik olmadığı evlerinde genellikle akşam saat altıya kadar kalıyordum; ardından çıkıp bir gezinti yapıyor, saat onda dönüp eve geliyor, ertesi gün yine aynı yaşam biçimini sürdürüyordum.

Sabah erken saatte üç merdiveni usul usul inerken hep ilk katın holünde evin yöneticisine rastlıyordum; yerdeki beyaz çinileri temizleyen yönetici beni selamlayıp konuşmaya başlıyordu. Her Allahın günü aynı şeyleri yineliyordu. İlk hava-

dan söz açıyor, sonra da odamdan memnun kalıp kalmadığımı soruyor ve buna benzer şeylerden konuşuyordu. Ama yaşlı adamın söyleşiye bir türlü son vermediğini görünce, her seferinde ona çocuklarına ilişkin sorular yöneltiyordum. Bunun üzerine adam ahlayıp ofluyor, dişlerini birbirine bastırarak şöyle diyordu: “Aman beyim! Dertleri bitmiyor hiç!” Derken söyleşi sona eriyordu. Bir defasında, bir salı günüydü, sadece bir şey demiş olmak için yanı başımdaki odada kimin kaldığını öğrenmek istedim. Sorumu hemen yanıtladı adam, üstünkörü bir edayla, “Bir dikişçi kadın, zavallının biri, yüzüne bakılacak gibi değil...” diye mırıldandı gözlerini yerden kaldırmaksızın.

Edindiğim bilgi çoktan aklımdan çıkıp gitmişti ki, ona, gerçekten tahmin ettiğim gibi dikişçi kadına, evin loş holünde rastladım. Bir pazar günü öğle öncesiydi, uzun süre uyumuştum gece, evden yeni dışarı çıkacaktım; o ise, elinde küçük bir kitap, belki de kiliseden dönüyordu. Acınacak bir vücut; rengi atmış, yere kadar uzanan yeşil bir mantonun örttüğü sivri omuzlar arasında ilkin uzun ve ince burunla çökük avurtların dikkati çektiği bir baş sallanıyor, hafifçe açılmış ince dudaklar arasından kirli dişleri görünüyordu; köşeli çenesi hayli ileri fırlamıştı. Yüzde önem taşıyan tek şey varsa, o da gözlerdi. Güzel olmaya güzel değillerdi, ama donuk donuk baksalar da iri ve simsiyahtılar. Öylesine siyah ki, koyu saçları gözlerin siyahlığı yanında nerdeyse gri görünüyordu. Kadının üzerimde hoş bir izlenim bıraktığını asla söyleyemem. Sanırım başını kaldırıp bana bakayım dememişti. Ben de bu önemsiz karşılaşma üzerinde fazla duracak zaman bulamamıştım; sokak kapısının hemen önünde dostlardan birine yakalanmış, bütün bir öğle öncesini kendisiyle birlikte geçirmiştım, bir kadın oda komşum olduğu tümüyle aklımdan çıkmıştı. Kapı komşu olmamıza karşın, o da ne gece, ne gündüz sesini çıkarmıştı. Bu böyle sürüp gidecekti, ama bir rastlantı mı desem, başka bir şey mi, bir gece hiç beklemediğim, hiç sezilmedik bir şey geldi başıma.

Nisan ayının son günleriydi ki, nişanlının evlerinde uzun süredir üzerinde konuşulup hazırlanmış bir parti verildi, çok güzel geçti parti, gece geç vakte kadar sürdü. Hedwig, o gece pek büyüleyici göründü gözüme. Küçük, yeşil salonda kendisiyle epey bir zaman tatlı tatlı sohbet ettik, sevinçten yerimde duramayarak onun anlattıklarını dinledim. Nişanlım yarı ironi karışımı, ama çocuksu, içten bir naiflikle gelecekteki yuvamızın tablosunu çizip kotardı, bizi bekleyen küçük neşe ve üzüntüleri alabildiğine parlak renklerle süsleyip önüme koydu. İlerideki mutluluğumuzu düşündükçe Noel ağacını bekleyen bir çocuk gibi kıvançla parıldadı gözlerim. Tatlı bir memnurluk duygusu ılık ılık aktı gönlüme, içim açıldı. Hedwig de o vakte kadar beni öyle neşeli görmediğini belirtmeden duramadı. Öte yandan, bütün davetliler topluluğunda böyle şen bir hava esiyordu. Şerefe sözleri, kadeh tokuşturmalar birbirini kovaladı. Derken sabahın üçünü buldu saat, öyleyken salondakiler istemeye istemeye evden ayrılıp gitmeye başladı. Aşağıda bekleyen arabalar birer birer yola düzüldü. Yaya birkaç konuk da çok geçmeden dört bir yana dağıldı. Eve kadar benim yarım saatten fazla bir yolum vardı. Üstelik nisan gecesiydi, soğuktu hava, sisli ve iç karartıcıydı. Adımlarımı iyice açtım. Kafamdaki düşüncelerle oyalanıp durdum. Sonunda evin önünde buldum kendimi, yol hiç de bana uzun sürmemiş geldi. Usulcacık kapıyı açtım, yine öyle dikkatle kapadım arkamdan. Bir kibrit yaktım, kibritin ışığında holden geçip merdivene yönelecektim. Cebimdeki son kibritti, çok geçmeden sönüverdi. Hâlâ geçirdiğim gecenin nefis saatlerini düşünerek el yordamıyla merdivenleri çıkmaya koyuldum. Üçüncü kata gelmişim, anahtarı kilide sokup bir defa çevirdim, usulcacık açıldı kapı...

Baktım karşımda dikişçi kadın dikiliyor. Yana yana neredeyse sonuna gelmiş bir mum ışığının şöylece aydınlattığı odada hoş olmayan bir ter ve yağ kokusu beni karşılamıştı. Sırtında kirli, hayli dekolte bir gömlek ve koyu bir iç eteklikle

yatağın öbür başında duran kadın hiç şaşırmış görünmüyor, gözlerini dikmiş bana bakıyordu.

Anlaşılan kendi odam diye kadının odasına girmiştım. Alabildiğine mahcup durumdaydım, olduğum yere çivilenmiş gibi bir tarafa kımıldayamıyordum, ne bir şey söyleyip özür dileyebiliyor, ne de geldiğim gibi çekip gidebiliyordum. Biliyorum, bir tiksinti uyanmıştı içimde, ama kaldım, bir yere gidemedim. Derken kadın masaya doğru yürüdü, üzerindeki ne olduğu belirsiz yemekten sağa sola dağılmış artıkları bir kenara itti, daha önce sırtından çıkardığı giysileri sandalyeden bir başka yere kaldırdı, sonra usulcacık, "Buyrun!" diyerek beni oturmaya davet etti. Sesinin akustığı de yine insanın gönlünü bulandırıyor. Ama bilinmedik bir gücün baskısına karşı duramayarak dediğini yaptım. O konuşuyor, ama neden söz ettiğini bilmiyordum. Yatağın kenarına ilişmişti. Tümüyle karanlıktaydı. Sadece solgun yüzünün oval silüetini görebiliyordum. Sönmek üzere olan mum canlanır gibi oldukça, iri gözlerini seçebiliyordum arada bir. Ansızın doğrulup kalktım, odadan çıkıp gidecektim. Ama mandalı directti kapının, açılmadı bir türlü. Bunu görünce yardımına geldi. Yanı başımda ayağı kayıp düşecek gibi oldu, ben de ister istemez tuttum kendisini. Bunun üzerine göğsüme yaslandı, burnumun ucunda ateş gibi yanan soluğunu hissettim, içim bulandı. Silkinip kendimi kurtarmak istedim. Ama gözlerini öylesine dikmiş gözlerimin içine bakıyordu ki, durgun bakışları sanki çevremde görünmez bir ağ oluşturuyor, beni habire daha çok kendine çekiyordu. Derken dudaklarıma sıcak sıcak öpücükler kondurmaya başladı. Mum da tam bu anı beklemişçesine söndü.

Ertesi sabah uyandığımda başım çatlayacak gibiydi. Belim ağrıyordu, dilimde bir acılık vardı. O, yanı başımda yastıklara gömülmüş yatıyor ve uyuyordu. Avurtları çökmüş solgun yüzünü, sıska boynunu, tahta gibi düz çıplak göğsünü

görünce, bir korku düştü içime. Usulcacık doğrudum. Oda-
daki bunaltıcı havanın ağırlığı altında eziliyordum. Sağma
soluma bakındım; külüstür masa, ince bacaklarıyla sandalye,
pencere pervazındaki kuruyup solmuş çiçek, bütün bunlar
kavruk, küskün bir izlenim uyandırdı üzerimde. Birden onun
kımlıdadığını hissettim. Sanki rüya görüyormuş gibi bir elini
omuzlarıma attı. Bu ele baktım: Kirli, kısa ve enli tırnaklar,
kalın eklem yerleriyle parmaklar, parmak uçlarında da esmer
ve delik deşik bir deri... Bir tiksinti yapıştı yakama. Sıçrayıp
kalkarak çarçabuk kapıyı açtım, koşup odama attım kendimi.
Hâlâ aklımdadır, kapının sürgüsünü arkadan sımsıkı sürmeyi
unutmamıştım.

Eskisi gibi, hiçbir değişikliğe yer vermeksizin günler gün-
leri kovaladı. Bir akşam, yaşadığım olaydan bir hafta sonraydı
belki, yatağa yeni yatmıştım. Bir ara dirseğim bitişik odanın
duvarına çarptı. Dirseğimin kazara duvara çarpışına bitişik
odadan hemen yanıt geldi. Derken yeniden uykuya daldım.
Yarı uykumda ansızın kapım açılır gibi geldi bana. Bir an sonra
yatakta yanıma sokulan birinin vücudunu hissettim. O idi,
kollarımda sabahı yaptı. Sık sık onu geldiği yere yollamak
geçti içimden, ama bana bakıp duran iri gözleri karşısında
söyleyeceğim sözcükler dudaklarımda eridi. Bu yaratığın, bu
çirkin, vaktinden öne kocamış bu kız kurusunun sıcak kolla-
rını yanı başımda duyumsamak öyle dehşet vericiydi ki! Yine
de onu yanımdan uzaklaştıracak gücü bulamamıştım.

Kimi vakit kendisine sahanlıkta rastlıyordum, birbirimizi
henüz tanımadığımız ilk zamanlardaki gibi geçip gidiyordu
önümden. Sık sık çıkıp odama geliyordu. Usulcacık, tek söz
etmeden, kapıdan girip bakışıyla beni büyülüyor, benim de
ona teslim olmaktan başka bir şey gelmiyordu elimden.

Sonunda bu işe bir son vermeyi kafama koydum. İşte
öylesine sırnaşıklıkla bana sokulan, bunu bir değil, birçok kez
yapan, sevgi hukukuna sahip çıkan bu kadınla yatağımı
paylaşmama nişanlıma karşı işlenmiş bir suç gözüyle bakı-
yordum.

O gün erkenden eve dönüp odama girdim, kapıyı da hemen sürgüledim arkamdan. Akşam saat dokuzu yaklaşıyordu ki, çıkıp geldi o, kapıyı kapalı bulunca yine çekip gitti, belki de evde olmadığını sanmıştı. Gel gelelim dikkatsiz davranıp ağır sandalyeyi masadan biraz beriye çekmemin çıkardığı gürültüyü işitmiş olmalıydı ki, bir an sonra kapı vuruldu. Sesimi çıkarmadım, bir kez daha vuruldu kapı. Sonra da sabırsızlıkla sürekli vurulmaya başladı. Derken onun hıçkıra hıçkıra ağladığını işittim; uzun, uzun bir zaman ağladı. Kapımın önünde geceyi yarılamış olmalıydı. Ama ben yumuşamamış, bu ayak direyişimle ortadaki büyüünün bozulduğunu hissetmiştim.

Ertesi gün ona merdivenlerde rastladım. Pek yavaş yürüyordu. Yanına iyice yaklaştığımda gözlerini kaldırıp bana baktı. Ürktüm ansızın. Gözlerinde tekin olmayan titrek bir parıltı ve bir tehdit ifadesi vardı... Kendi kendime gülmeden duramadım. Aptalın tekiydim. Böyle bir kadın! Peşinden baktım: Hantal adımlarla sendeleye sendeleye taş basamakları indi.

Öğleden sonra şefin bana ihtiyacı oldu, nişanlım Hedwig'i o gün gidip göremedim. Akşam odamdan içeri girdiğimde bir mektup buldum, nişanlımın babasından geliyordu, apışıp kaldım. Mektupta şunlar yazılıydı:

"... Bu koşullar altında, sizin de takdir edeceğiniz gibi, kızım ile aranızdaki nişanı bozmak zorunda kalmamın beni son derece üzdüğünü açıklamak isterim. Ben, Hedwig'i başka kişilere karşı yükümlülük taşımayan bir adamın ellerine emanet edeceğimi sanmıştım. Bu gibi yaşantılardan çocuğunu elden geldiğince esirgemek bir babanın görevidir sanırım. Siz, Sayın Bay B., davranışımı anlayışla karşılayacağınızdan eminim. Ayrıca, ben böyle davranmasaydım bile sizin vakit geç olmandan yeni durum konusunda beni bilgilendireceğinizden kuşku yoktu. Saygıyla..."

O anda neler hissettiğimi anlatamam. Hedwig'i seviyordum. Nişanlığımın kafasında tasarladığı o büyüleyici güzellikteki geleceğe şimdiden ısınmıştım. Geleceğimi Hedwig'siz düşünemiyordum. Anımsıyorum, ilkin şiddetli bir acı çöktü yüreğime; doğrusu tuhaf bir geri çevrilmeydi, bunu neye borçlu olduğumu düşünmeye vakit kalmadan gözlerime yaşlar doldu. Böylesine bir geriye çevrilişin tuhaflığı kesindi bir kez. Hedwig'in babasını tanıyordum, vicdan ve adaletin canlı simgesi idi; biliyorum ki ancak önemli bir olay kendisini böyle bir davranışa yöneltmiş olabilirdi. Çünkü bana değer veren, ayrıca bana karşı bir haksızlığa başvurmayacak kadar düşünceli bir adamdı. Bütün gece gözümde uyku girmedi. Binlerce düşünce geçti gitti kafamdan. Sonunda sabaha doğru yorgun düşüp daldım. Uyandığımda gördüm ki, kapıyı sürmelemeyi unutmuşum. Ama bitişikteki dikişçi kadın gece yanıma uğramamıştı. Rahat bir nefes aldım.

Acele giyindim, birkaç saat gecikeceğimi söyleyerek izin alıp bürodan ayrıldım ve hemen nişanlığımın evlerine koştum. Kapı kapalıydı, tekrar tekrar zili çaldımsa da kapıyı açan olmadı, ben de herhalde gezmeye çıktılar diye düşündüm. Ama yönetici bahçede bir işle uğraştığından zil sesini pekâlâ işitmemiş olabilirdi. Öğleden sonra her zamanki saatte yeniden eve uğramaya karar verdim. Ve öyle de yaptım. Kapıyı açan yönetici şaşkın şaşkın yüzüme baktı, beyle hanımefendilerin seyahate çıktıklarını sanırım bildiğimi söyledi. İrkil dim, ama her şeyden haberim varmış gibi yaptım; yalnızca yaşlı hizmetkâr Franz'la konuşmak istediğimi bildirdim. Franz da dün öğle üzeri evdekiler arasında tuhaf bir olay yaşandığını, bunun üzerine evde herkesin arabaya atlayıp seyahate çıktığını bir bir anlattı bana.

"Ben buradaydım!" dedi yönetici. "Burada, holde yemek takımını temizliyordum. Derken düşkün bir kadın gelip, benden kendisini Froylayn Hedwig'e götürmemi istedi. Tabii ben buna yanaşmadım; ne de olsa kimdir, neyin nesidir önce bir

bilmek, tanımak gerekir karşıdakini..." Ben, haklısın der gibi hızlı hızlı başımı salladım. Aklıma bir düşünce gelmişti. "Neyse uzatmayayım," diye sürdürdü konuşmasını çalçene Franz. "Kadın istediğini yerine getirmeye yanaşmadığımı görünce, bağırıp çağırmaya, feryat ve figana başladı, bir türlü de susmadı; sonunda beyefendi çıkıp geldi içeriden. Kadın da ona yalvarıp yakarmaya başladı, yemin billah ederek kendisine önemli haberler getirdiğini söyledi. Beyefendi de onu alıp odasına götürdü. Kadın bir saat kadar odada kaldı. Tam bir saat beyim. Sonra da çıktı geldi odadan, beyefendinin eline sarılıp öptü."

Franz'ın sözünü keserek, "Nasıl biriydi bu kadın?" diye sordum.

"Solgun yüzlü, çelimsiz ve sıska biri."

"Uzun boylu mu?"

"Evet, hayli uzundu boyu."

"Gözleri ne renkti?"

"Siyah, saçları da öyle." Franz, geveze geveze konuşmasını sürdürdü. Ben yeterince bilgi edinmiştim. Korkunç mektupta yer alan bütün sözcüklerin ne anlama geldiğini anlamıştım artık. İçimde büyük bir hınç belirmişti, Franz'ı oracıkta bırakıp fırladım. Kentin sokaklarını koşar adım geride bırakarak eve geldim. Kapının önünde birkaç polis dikilmiş duruyordu. Erkekler, kadınlar, alçak sesle, hararetle hararetle konuşuyorlardı. Onları kabaca bir kenara ittim, üç merdiveni bir solukta tırmanıp çıktım yukarı. Ona gidecek, ona diyecektim ki... Ne diyeceğimi bildiğim yoktu, ama gereken zamanda gereken sözcüklerin aklıma geleceğine ilişkin bir his vardı içimde.

Merdivenlerden çıkarken de bazı adamlarla karşılaşmış ama kendilerine pek dikkat etmemiştim. Yukarıda, onun kapısını hızla itip açtım. Keskin bir karbol kokusu çarptı burnuma. Söylemeye niyetlendiğim sert bir söz o saat dudaklarımda eriyip gitti. Kadın yatağın gri çarşafı üzerinde uzanmış yatı-

yordu, sırtında bir tek gömlek vardı. Başı hayli geriye düşmüşü, gözleri yumuktu. Elleri gevşecik sarkmıştı iki yanına. Yaklaştım. Kendisine dokunmayı göze alamadım. İyice açılmış duran dudakları ve altları morarmış gözkapaklarıyla tıpkı suda boğulmuş biri izlenimini uyandırıyordu. Ürperdim. Odada yalnızdım. Soğuk güneş kirli masayı ve yatağın bir kenarını aydınlatıyordu. Kadının üzerine eğildim. Evet, ölmüşü. Morarmıştı yüzü. Fena bir koku vücudundan çevreye yayılıyordu. Bir tiksinti, bir nefret uyandı içimde...

Altın Sandık

(1894)

Mevsimlerden ilkbahardı. Pırıl pırıl, lacivert gökyüzünde güneş mutlulukla gülümsüyor, ama ışığının yolunu şaşırp da o dar yan sokaktaki evin ikinci katına kadar uzandığı seyrek görülüyordu. Bir ışık demeti küçük camlardan sızarak mütevazı odanın badanalı arka duvarını kayıp giden daireciklerle donatsa, bu dolaylı olarak, adeta ikinci elden, karşıdaki yüksek evin pencerelerinden birine vuran güneşin yansımasıyla gerçekleşiyordu ancak. Ama duvarda titreşen bu aydınlık lekenin neşeli devinimi, her Allahın günü orta kattaki pencere önünde oynayan küçük oğlanın sevincini daha da büyütüyordu. Oğlan sıçrayıp sıçrayıp duvardaki lekeleri yakalamaya çalışıyor, bu arada bütün kalbiyle bir gülüyor, bir gülüyordu ki, annesinin mahzun yüzüne bile bu gülüşün yansıması vuruyordu ister istemez.

Kadın dul kalalı bir yıl var yoktu. Sevgili kocasının ölümüyle, onun çalışıp yaşamlarında sağladığı az buçuk rahatlığın da yerinde yeller esmeye başlamıştı. Kadın önceki geniş evlerinden bu odaya taşınmış, eskiden artırdığı üç beş kuruşu kendi el emeğiyle çoğaltmaya bakmış, bunu yaparken her şeyden önce beş yaşındaki küçük yavrusu Willy'nin en zorunlu gereksinimlerini karşılamayı düşünmüştü. Şimdi de tek avuntusunu bu çocuğun oluşturmamasından daha doğal ne vardı.

Bir ara gözlerini önündeki işten kaldırıp yürekten, seven bakişlarla küçük oğluna baktı. Willy, körpecik küçük yüzünü etli yumruklarına dayayarak pencereye yaslanmış,

oracıkta dikilip duruyordu. Kendisini işte öylesine eğlendiren güneşin oyunundan ortada eser yoktu bugün; pencere pervazında devrilmiş duran oyuncak atçağızına bile dönüp bakmıyordu Willy. Dışarıda alışılmadık bir şeyler olmaktaydı. Bu yakında karşı binadaki üstü kubbeli dükkân boşalmış, oradaki manifaturacı bir başka sokağa taşınmıştı. Boşalan dükkân silinip temizlenerek yerler ovulmuş, geceleyin ve pazar günleri her iki vitrinin önüne çekilecek tahta kepenklerin üzeri ilkin kazınıp ardından kirli sarıya, sonunda da koyu siyah, güzel bir renge boyanmış, bu da küçük Willy'nin pek hoşuna gitmişti. Olup bitenler şimdiye kadar sadece ilgisini uyandırmıştı, ama şimdi pırıl pırıl vitrin camları arkasında, fazla yüksek denemeyecek, kimirün boyu biraz uzun, kimirün biraz kısa, altın ve gümüşten, hepsi de altı köşeli kutucukların sergilendiğini görünce, sevincinden yerinde duramadı. Hele üzerinde diz çökmüş güzel, olağanüstü güzellikte iki küçük melek baştan aşağı altından küçük bir kutuyu adamların kaldırıp vitrinlerden birine yerleştirmesi üzerine, kendini tutamayarak sevincinden minik ellerini çırpırmaya başladı.

“Anneciğim, anneciğim, baksana, bak! Ne bu? Şu sevimli kutulara bak! Üzerlerinde iki melekçik var her birinin, nedir bunlar?” Ayağa kalkıp ıslıl ıslıl parıldayan o şirin kutucuklara bakan annesinin hiç sevinmeyişi az şaşırtmadı Willy'yi.

Üstelik bir damla gözyaşının annesinin kızarmış gözkapaklarının altından süzülüp aktığını görmüştü.

Çekingen ve ürkek yineledi Willy: “Nedir bunlar?”

Annesi vakur bir edayla, “Bak Willy!” dedi, elindeki mendili gözlerinin üzerinde hafifçe gezdirerek, “bu kutuların içine, Tanrı babanın yine dünyadan çekip yanına aldığı insanları koyarlar; küçük, büyük, fark etmez.”

Keyifle gözlerini hâlâ vitrinden ayırmayan Willy, “O kutuların içine mi?” diye sordu.

“Evet,” diye devam etti annesi. “Babamızı da böyle bir kutuya koymuşlardı.”

Kafası hâlâ ilk açıklamaya takılmış Willy, annesinin sözünü kesti. "Peki, Tanrı baba küçükleri niçin yanına alıyor? Bu güzel kutulara konup gökyüzünde melekler gibi yaşayacak küçükler, pek uslu çocuklar olmalı. Öyle değil mi, anneciğim?"

Annesi, can ve gönülden kucakladı küçük oğlunu. Ardından yere diz çöküp onun körpecik dudaklarına kocaman bir öpücük kondurdu. Başka soru sormayan Willy başını hemen yine pencereden dışarıya çevirdi, karşı dükkândaki vitrinin büyük camlarına bakmaya koyuldu. Mutlu, şen bir gülümseme ışıltılı ışıltılı parıldıyordu küçük yüzünde.

Annesi tekrar elindeki işin üzerine eğilmişti. Ama birden kaldırdı yine başını.

Gözlerinden akan yaşlar yanakları üzerine yuvarlanmaya başladı.

İşi bırakıp ellerini kavuşturdu, titreyen sesiyle usulcacık, "Yarabbi, sen bu çocuğu bana bağışla!" diye mırıldandı.

Gökte yıldızların görülmediği karanlık bir eylül gecesiydi. Evin orta katındaki odalar sessizliğe gömülmüştü. Yalnızca duvar saatinin tiktakları ve ateşler içinde kıvranarak kendini oradan oraya atan Willy'nin iniltileri işitiliyordu. Annesi zavallı oğlunun üzerine eğildi; yorgun gece lambasının kırmızı ışığı iyice süzölmüş yüzünden kayıp geçti. "Willy! Yavrucuğum, hayatım benim, bir şey istiyor musun?" Willy'nin ağzından tutarsız, karmakarışık sözcükler çıktı yalnızca.

"Söyle yavrucuğum, nerenağrıyor?"

Oğlan cevap vermedi.

"Yarabbim, hey Yarabbim! Nasıl oldu da bütün bunlar geldi başımıza!" Acılar içinde kıvranan kadının belleğinden hızla birbirini kovaladı anımsamalar. Evet, o akşam. Oyundan sonra. Bir hafta var yoktu. Nasıl da terlemişti Willy. Sonbaharın sisli havası diyor doktor. Ve şimdi, şimdi - umut yokmuş

söylediğine göre. Eğer sağlam bünyesi... Akli almıyordu bir türlü. Bana bir şey söylüyor galiba?

Birkez daha yavaşçacık, "Anne!" dedi Willy.

"Ne istiyorsun yavrucuğum?"

"Güzel... güzeldi!" diye kekeledi Willy, yatakçığında güçlükle kalkıp oturarak. Ateşten kızarmış yüzünü annesinin koluna yasladı.

"Gökyüzündeki Tanrı Baba yanına gelmemi söyledi. Gidebilirim, değil mi anneciğim? İzin ver de gideyim, ne olur!" Ardından sıcak, küçükellerini kavuşturdu.

Birden ateş yeniden yapıştı yakasına. Arka üstü yatağa yıkıldı Willy. Zavallı annesi, yorganı titizlikle oğlunun üzerine örttü. Sonra yüreğine çöken acıyla diz çöktü yere, her iki elini demir karyolanın kenarına sımsıkı geçirerek usulcacık dua etmeye koyuldu karmakarışık, tutarsız.

Derken saat sekizi vurdu. Pencereden sonbahar gününün renksiz ışığı azıcık sızıyordu içeri. Döşeme tahtaları gri bir görünüme bürünmüştü; odadaki eşyalar çevrelerine ağır, siyah gölgeler salıyordu. Diz çökmüş kadın doğrulup kalktı, yeniden gelip yatağın yanı başına oturdu, yanan kuru gözlerini boşluğa dikti. Küçük Willy biraz daha sakinleşmiş uyuyor, ama hızlı hızlı soluyordu; alnı sıcak, yanakları kızarmıştı. Kadın, elini oğlunun dağınık, sarışın bukleleri üzerine yavaşçacık koyup hiç ses etmeden oturmaya başladı. Ne zaman merdivenlerde fazla yüksek bir ses yankılansa ya da bir kapı ansızın vurulup kapatılsa, irkildi birden.

Ansızın, "Baba, baba!" diye bağırды Willy; yattığı yerde bir tarafından öbür tarafına döndü. Dul kadın korkmuştu. Ama çok geçmeden Willy yeniden sakin sakin uyumaya başladı. Derken yoldan bir araba geçti. Tangırtısı yavaş yavaş yankılanıp söndü. Aşağılardan kaldırımlarda gezinen süpürgelerin hışırtısı geliyordu.

Birden inildyerek, "Tanrı babacığım. Tanrı babacığım, lütfen!" dedi küçük Willy. "Ben... ben... usluydum... Anneme

sorabilirsin.” Annesi titreyerek ellerini kavuşturdu. Gözlerini yavaş yavaş açtı Willy, şaşkın şaşkın çevresine bakındı. “Ben cennetteydim anne,” dedi fısıltıyla. “Cennette...” Ansızın heyecanlı heyecanlı konuşmaya başlamıştı. “Değil mi, anneciğim... Öyle değil mi, beni o güzel, altın kutunun içine koyacaksın, öyle değil mi anneciğim, o karşıdaki kutu var ya, onun içine.” Mutlulukla gülümseyerek: “Üzerinde iki melek oturuyor ya, işte onun!” Annesi sesli sesli hıçkırmaya başlamıştı. “O kutuya, söz ver...” Korkudan yüreği oynayan dul kadın, sevgili oğlunun her iki elceğini sımsıkı tuttu. “Yarabbi, Yarabbi!” diyerek duaya başladı. Bunun dışında bir şey söyleyemiyordu. Ansızın yavrucuğunun ellerinde soğuk bir ürperti hissetti, derken bir çırpınış – bir çığlık attı.

Bütün kırmızılık kaybolmuştu oğlu Willy’nin yanaklarından. Dudakları henüz kıpırdıyordu; derken kıpırtı tümüyle kayboldu.

Kadın oğlu Willy’nin küçük bedenine dikti gözlerini. Adeta buz gibi bir soğukluk bu bedenden çevreye yayılıyordu.

Oğlunun küçük ellerini ve ayaklarını tutup vücuduna bastırdı. Boşuna.

Geride yalnızca küçük cansız vücudun kaskatı dudaklarındaki gülümseme kalmıştı ve mutlu bir gülümsemeydi.

Soluk sonbahar güneşi karşı vitrindeki tabutların üzerinde ıslıl ıslıl parıldıyor, parlıtı o küçük, güzel altın tabutu da dışarıda bırakmıyordu. Vitrinin kocaman camı yansıttığı güneş ışığını orta kattaki odadan içeri yolluyor, donuk ışık zavallı küçük Willy’nin solgun yüzünden ürkek ürkek kayıp giderek duvarın beyazında sessizce kayboluyordu.

Gelincik

(1895)

Dünyada kimi kimsesi yoktu küçük Antje'nin. Öksüz çocuklardan biriydi. Kızın yetiştirilip büyütülmesiyle ilgilenmek köy cemaatine düşmüştü. Yetiştirilip büyütülmesi mi?

Kız okula yollanıyordu, o kadar. Bundan ötesini kimse kendine dert etmiyordu. Kırmızı boyalı çiftlik evindeki köylü yiyecek içecek veriyordu kıza. Acıdığından hani; yemek saatinde geldi geldi, gelmedi mi, kendi bileceği şeydi, yavaşmaların payına bir lokma daha çok yemek düşerdi. Bu küçük dilenci kız diken gibi batıyordu yavaşmaların gözüne, nedeni de bu bir lokma fazla yiyecekti.

Okul işi de yürümemişti. Öğretmeni bir soru yöneltti mi, kız cevabını biliyorsa da söylemiyor, cevap vermeye kalkınca öbür öğrencilerin kendisine güldüklerini görerek ağlamaya başlıyordu. Onun ağladığını görünce, ötekiler bu kez daha çok gülüyorlardı. Sonunda okulun semtine hiç uğramaz oldu küçük Antje.

Bunun üzerine bütün günü tembel tembel sağda solda gezip dolaşarak geçirmeye mi başladı dersiniz? Ne gezer! Daha sabah erkenden evden çıkıyor, gelincik tarlasının kenarına gidip oturarak örgü örüyordu.

Evet işte, annesi örgü örmesini öğretmişti Antje'ye. Zavalı, iyi yürekli annesi. Kuşkusuz uzun, sivri şişler ve küçük, beceriksiz parmaklarla ağır yürüyordu bu iş. Ama yürüyordu. Hem küçük Antje yalnız da değildi.

Oturduğu hendek kenarında çevresi adeta bebeklerden bütün bir saray halkıyla sarılmıştı. Bebekçikler, bebekçikler –gelincik çiçeklerinden kotarılmış tümü. İrili ufaklı bebekçikler. Açık kırmızıları vardı, koyu renkte olanları vardı. İçlerinden en güzelleri de kraliçeydi. Taştan minik tahtcağızı üzerinde kurulmuş oturuyor, taht som altından yapılmış gibi güneşte ısılsı parlıyordu.

Ve çevresindeki soylu kişilerin ortasında eğlenceli saatler geçiriyordu küçük Antje. Pek vakur bir tavırla oracıkta oturuyor, kraliçeye masallar anlatıyordu. Oh, Antje'nin de bilmediği masal yoktu. Pamuk Prenses ve Yedi Cüce masalı, devlere, hayaletlere, cinlere, perilere ilişkin masallar. Kraliçe onun anlattığı masalları dinlerken kırmızı giysiler içindeki nedimeleri de başlarını ileri geri sallıyordu.

Küçük Antje anlatacaklarını bitirdi mi, bebeklerin dansına geliyordu sıra. İkişer ikişer, hep ikişer ikişer. Bir tek kraliçe yerinden kalkmıyor, dans edenleri izlemekle yetiniyordu. Dans bitince, bebeklerin tümü ve bütün saraydaki herkes yine yerlerine geçip oturuyordu. Ama kraliçe çok sertti. Nedimelerinden biri dans ederken yere devrilmeye görsün, vay haline! Ölümden asla kurtaramıyordu yakasını. Küçük Antje kraliçenin ölüme mahkûm ettiği bebeği ötekilerin arasından çekip alıyor, kırmızı giysili vücuduna elindeki örgü şişini batırıyordu, ama sonuna, sonuna kadar!

Bugün küçük Antje, her zamankinden büyük bir hamaratlıkla örgüsünü örmekteydi. Bir ara başını kaldırıncı, saraylı hanımların yaşlanıp kocadığını, kraliçenin bile sararıp solduğunu fark etti. Böyle olacağı belliydi zaten, bütün gün oracıkta oturup durmuşlar, güneş de hepsini yakıp kavurmuştu; şu sıra sırtını mavi dağlara yaslamış güneş bir ateş topu gibiydi.

Titreşen bir akşam sessizliği tüm ağırlığıyla gelincik tarlasının üzerine çökmüştü. Hava durgundu, ortalık sütlimandı; öyle küçük olmasa kalbi, usulcacık çarpmasa, Antje'nin kalp atışlarını duymak işten değildi.

Antje'nin canı henüz eve gitmek istemiyordu. Bulunduğu yer, yanında barındığı o yabancı köylü kadının damının altından çok daha güzeldi çünkü. Köylü kadının evinde dayak vardı hep, dayaktan da küçük Antje bir korkuyordu ki! Annesinden hiç dayak yememişti.

Küçük Antje'nin gözlerine yaşlar doldu ansızın. Bu koskoca, bu uçsuz bucaksız dünyada işte öylesine bir öksüzlük duygusu kaplamıştı yüreğini. Solgun ve narin yanaklarına yaşlar sıcak sıcak dökülmeye başladı. Antje'nin bebeklerinden başka kimi vardı ki!

Evet, yeni bebekler alıp gelmek istedi birden. Onları her zamanki gibi karşısına oturtacak, onlara masallar anlatacaktı. Ağlamayı bıraktı. Ölmüş saraylı hanımları bir araya toplarken, çocuk ağzının çevresinde bir gülümseme bile uçtu.

Kalkıp yeni bebekler getirmeye giderken, örmekte olduğu çorabı da yanına aldı. Sol elinde çorabı, sağ elinde de solmuş gelincikleri tutuyordu. Koşa koşa gelincik tarlasının bir hayli içine daldı; en iri, en güzel gelinciklerin açtığı yere geldi.

Güzel mi güzel bir gelincik görüp koparmak için eğildi. "Bunu kraliçe yapacağım!" dedi sevinçle haykırarak.

Ansızın arkadan bir ses işitti; hoyrat bir ses çıkışıp, söyleniyordu kendisine. Derken gelincik tarlasını bekleyen oğlan elinde koca bir sopayla küçük Antje'nin üzerine yürüdü. Antje bağırdı, toparlanıp tarlanın içerilerine doğru koşmaya başladı. Peşinden oğlan geliyor, Antje ayak seslerinin giderek yaklaştığını duyuyordu.

Küçük Antje koştu da koştu. Koşmaktan yanakları pancar gibi kızarmıştı. Yorgunluktan ve korkudan güçlkle nefes alıyordu.

Sol elindeki çorabı hâlâ sımsıkı tutuyor, sağ elinde de gelincikleri taşıyordu.

Arkasından gelen oğlan iyice yaklaşmıştı.

Küçük Antje bütün gücünü toplamış, kollarını göğsüne dayayarak koşuyordu. Birden ayağı bir tümseğe takılıp yere kapaklandı.

Bir çığlık sesi.

Hiç sesini çıkarmadan serilip kalmıştı yere küçük Antje.

Gelincik tarlasını bekleyen oğlan bir küfür savurarak Antje'nin üzerine eğildi, onu kolundan hoyratça yakalayıp elindeki sopayı havaya kaldırdı. Ama ansızın yine indirdi aşağı.

Gelinciklerin ve kızın elinin üzerine kırmızı kırmızı bir şeyler damladığını görmüştü. Yerde yatan küçük Antje'nin vücudunu döndürüp baktı. Antje hiç kımıldamadı. Yıkana yıkana rengi atmış önlükçüğünün altından fışkıran kan göğsü üzerinde yayılıyordu giderek. Elindeki şiş kalbine saplanmıştı Antje'nin. Mavi çocuk gözleri açıldı, dudaklarının çevresindeki korku ve dehşet çizgisi hâlâ yerli yerinde duruyordu.

Küçük Antje ölmüştü.

Dört bir yandaki rengârenk gelincikler, zavallı dostları Antje'nin üzerine eğilmişti. Akşam esintisinde usulcacık fısıldaştıkları duyuluyordu.

Karakter Sahibi

~ Eskiz ~

(1895 – 96)

Tam da ölü gömülecek bir gün. Nefes almayı güçleştiren yapış yapış, iç karartıcı bir hava. Dört atlı ağır cenaze arabası, güz aydınlığında dazlak kafalar gibi parıldayan kaygan ve yuvarlak kaldırım taşları üzerinde paldır küldür ilerliyor, tekerlekleri kurşuni renkteki pis su birikintileri içinde derin izler bırakıyordu. Defin enstitüsünün adamları suratları asık, ellerindeki fenerleri sallayarak arabanın yanı sıra seğirtiyorlardı. Onları matemzedeler izlemekteydi. Cenaze arabasıyla erkeklerin parlak silindir şapkaları arasında isli örümcek ağları gibi gerilmiş uzun bir dizi halindeki siyah tüller, kadınların da cenaze alayındaki varlığını haber veriyordu. Derin bir üzüntü içindeki matemzedelerin başlıca uğraşını, yolda sağa sola sıçrayan çirkef sularından giysi ve pantolonlarını korumak oluşturmaktaydı; o derya gibi sular içinde başını en fazla çıkarmış taştan adacıkları seçip üzerlerinden dikkatle, ağır ağır yürüyüşleri dokunaklı bir manzaraydı doğrusu. Kimi yüzlerde, keşke rahmetli bu çetin yolculuğu için daha iyi bir havayı bekleseydi diyen iyiliksever bir ifade okunmaktaydı. Cenazeye katılanlar susuyor, yalnızca ikinci sırada yürüyen iki bay birbiriyle harıl harıl sohbet ediyordu. Yüz ifadelerinden, rahmetli hayattayken neler yapmış, neler yaşamışsa, hepsini insancıl–yumuşak bir yaklaşımla elekten geçirdikleri anlaşılmaktaydı. Vardıkları sonuç pek memnun ediciydi; gerek

defin törenlerinde, gerek diğer resmî merasimlerde mert ve dürüst kişilerin aralarındaki gizli şifreyi oluşturan o ciddi bakışla iki bay birbirine bakıp başlarını salladı. Ardından, buruşturulmuş yüzü eski duruşuna kavuşan baylardan biri sağ elindeki siyah eldiveni ciddi ciddi oynatarak fısıldadı: "Karakter sahibi bir insan!" Yanı başındaki öbür bay söz konusu nitelemeyi öylesine yerinde buldu ki, biraz daha kuvvetle vurgulayarak olduğu gibi yineledi: "Karakter sahibi bir insan!" Bir kez daha temiz yürekli kimselerin birbirine bakışı. Derken iki baydan biri bir su birikintisine bir dalış daldı ki, arkasından gelen bay içermiş homurdandı. Daha sonra da iki baydan hiçbirini ağzını açıp bir şey söylemedi artık. Kala-balığın üzerine bir sessizlik çökmüştü. Yalnızca cenaze arabasının tekerleklerinin gıcirtısı duyuluyor, kazara içine basılan su birikintilerinin cump diye sesi işitiliyordu.

Rahmetli "karakter sahibi," az buçuk servet sahibi bir adamın oğlu olarak dünyaya açmıştı gözlerini. Baba Bay M.'nin ufak bir evi, ayrıca küçümsenmeyecek bir namus kavramı ve iffetli bir karısı vardı.

Küçük M. lohusa odasının karbol kokusunu henüz so-lumamıştı ki, doğum sırasında genç anneye yardım eden kadınlar birbirlerine bakışarak aralarında fısıldaştılar: "Oğlan olacak seninki!" Doğum yapacak annenin her hareketini izleyerek, bu yoldaki tahminlerini giderek daha heyecanlı bir edayla dile getirdiler. Sonunda da merak dolu soruya o canlı, pembe-esmer, buruş buruş yanıt gelmekte gecikmemişti ve gerçekten bir oğlandı bu. Küçük M. bütün diğer çocuklar gibi zamanla büyüyüp gelişti ve gün gelip yumuşacık ön ayacıkları ellere dönüştü, ellerin parmakları artık taban tahtaları üzerinde gezinmeyerek daha çok ağız ve burun bölgesinde eğleşmeye başladı. Bu günleri Noel ağaçlı yıllarla görkemli bir dönem izledi; oğlan haftada bir iki kez buz gibi soğuk misafir odasına çağrılıp konukların bön bakışlarına buyur ediliyor, burada değişik eller oğlanın saçlarında, yanaklarında ve çenesinde

geziniyordu; kibarca, terbiyeli terbiyeli toka etmesi öğretiliyor oğlana, gerektiğinde mütevazı bir büyüklüğü içeren o melodik ismini söylemesi isteniyordu. Herkes onu pek sevimli bulmaktaydı; annesinin, babasının, falan ya da filan dayı ya da amcanın “hünk deyip burnundan düştüğü” belirtiliyor, zamanı gelince okulda seçkin bir öğrenci olacağına ilişkin yüce bir kehanette bulunmaksızın evden ayrılıp giden pek az kişi çıkıyordu. Küçük oğlan, kâhince bir hayranlığı içeren bu sözü yeterince sık işitmişti. Ve kendini fazla zahmete koşmadan, hatta doğrusu başarısının farkına bile varmadan temel okulu geride bıraktı, biraz kılı kırk yaran övülecek bir özgüven duygusuyla lise merdiveninin sekiz basamağını tırmarup çıktı, ardından bir yıl kadar üniversitenin amfilerinde boy gösterdi, sonra da babasının bürosundaki sessizliğin içine gömülüp kayboldu. Günün birinde ortalıkta kulaktan kulağa bir söylenti dolaşmaya başladı, güya delikanlı M. yaşlanan babasından mağazanın yönetimini devralacaktı; aradan kısa bir zaman geçtikten sonra da gerçeğe dönüştü söylenti. Çok sürmeden babası bu dünyadan göçtü, M. de, sıkı bir titizlik ve hayli büyük bir çabayla mağazanın saygınlığını korumayı doğrusu bildi. Kararsız tüccar oğul M.’in eş dostların ağzından işittiğine göre, herkes ileride onun büyük işlere gireceğinden söz açıp durmaktaydı. M. de kendisinde varlığı ileri sürülen girişimci ruhtan dolayı şaşırılmışlık karışımı bir hayranlığa kapılarak, ona yakıştırılan planlardan kimisini hayata geçirmeye koyuldu. Bazılarını da başarıyla sonuçlandırdı bunların. Böylece yıllar birer birer geçip gitti. Dedikodu peşindeki kalabalığın kendisinde varlığını saptadığı planları uygulamaya koyması M.’in refah düzeyini önemli ölçüde yükseltmişti; bu durumda da dedikodu düşkünlerinin, M.’nin evliliğinin kapıda beklediğine ilişkin sözleri birbirlerine fısıldamasından daha doğal bir şey gösterilemezdi. Söylentiler M.’nin de kulağına gelmişti; o günden sonra bütün dikkati neredeyse kendiliğinden, dedikoducuların onun için belirle-

diği nişanlıya yöneldi; aradan bir iki hafta geçmişti ki, genç kocanın kaba ve kalın sesinin içine seçilmiş zevcenin fısıltılı evet'leri  ığıl  ığıl akmaya başladı. M. bu kez de herkesin beklentisini boşa çıkarmamıştı; ne de olsa karakter sahibi bir insandı.

M.'nin doğup büyüdüğü baba yurdunun iyi niyetli hemşerileri, hanidir kentte bir tiyatronun kurulmasını planlayıp durmaktaydı. Ne var ki, herkes tarafından bilindiği üzere, bir tiyatro sadece iyi niyetle kurulup  atılmaz, en basitlerinin yapımı bile en azından külüstür keresteye gereksinim gösterir. İyi niyet malzemesinden elde yeterince vardı, öbür malzemenin sağlanması ise paraya bakıyordu. Hizmete hazır belediye meclisi  yeleri sabah erkenden kaşlarını çatıp suratlarını asmaya başlıyor, içlerinden birinin akşam bira masasında yüzüne ağırbaşlı bir ifade oturtmayı unutmaması hiç de hoş karşılanmıyordu.

Günlerden bir gün bir bahar fırtınası gibi bir haber dolaştı kentte. Sözde, Bay M. sanat perilerinin tapınağı tiyatronun yapımı için gerekli parayı verecekti. Bir bahar rüzgârı nasıl kuş seslerini uykusundan uyandırırrsa, bu söylenti de dört bir yanda kulağa hoş gelen övgülerin alıp yürümesine neden oldu. Haberin yayılmasının üzerinden henüz birkaç saat geçmişti ki, belediye meclisinden bir heyet, çiy yemiş kış elmasına benzer bir yüzle başlarında sayın başkan olmak üzere hamiyet sahibi M.'nin bürosundan içeri girdi. Başkan, sevincinden sık sık tıkanır gibi olup konuşması kesilerek yüce kalpli bağışı için Bay M.'ye şükranlarını sundu. Bir süre ne diyeceğini bilemeyen Bay M. dikilip kaldı ortada. Ama çok geçmeden bu sevinç gösterisinin nedenini keşfetti. Alnına hafif bir gölge düştü. Hoşuna gitmeyen böyle bir beklentiye tam karşı çıkacaktı ki, döneklik gözüyle bakılacak davranışının kendisine ve işine zararı dokunabileceği aklına geldi birden; ekşi-tatlı bir gülümsemeyle üzerinde hiç de azımsanmayacak bir miktarın yazılı olduğu sözleşmeyi başkanın elinden alıp kabullendi.

Böylece M.'nin şan ve şöhreti her geçen yıl biraz daha büyüdü; sanat dostu bir kişiliğe sahip olduğunun keşfedilmesinden sonra kentte yüce kalpli destek ve teşvikini görmüş falan ya da filan yetenekli kişiden de söz edilmeye başlanmıştı.

Yalnızca bir kez "karakter sahibi kişi" halkın beklentisini az kalsın boşa çıkarıyordu. Bir ara, M.'nin evinde sevindirici bir olayın gerçekleşmesinin eli kulağında olduğu kentte konuşulmaya başlanmıştı. M.'nin eşi genç kadın sokakta görünürsün, hemen meraklı bakışlar peşine takılıyordu. Soylu işadamı M. de kent halkını fazla bekletmeden memnun etmek için her türlü zahmeti içtenlikle üstlendi. Ne var ki bu kez talih yüzüne gülmedi, iyi yürekli Bayan M.'in hâlâ dar giysiler içinde dolaştığını, ortada hâlâ olup biten bir şeyin görülmediğini gücenik bir hayretle saptayan kentin kadın sakinleri aralarında usulca, ama yine de sağdan soldan ıstılecek gibi fiskosa koyulmuş, genç kadının Franzensbad'da bir banyo kürü yapmasının uygun düşeceğini konuşmaya başlamışlardı. Ve Bay M. bu kez de –başka nasıl olabilirdi?– halkın görüşünü kendi görüşü diye benimsedi, karıcığı da kent sakinlerince belirlenen zamana uyarak dar giysileri üzerinden çıkarıp pelerin geçirdi sırtına, "karakter sahibi insan" da böylece kurtulmuştu.

Namuslu, dürüst biri olan M.'nin ünü çok geçmeden kent sınırlarının ötesine taşmıştı. Hanidir kendisine verilecek bir nişandan söz edilmekteydi. Tarunmuş işadamı M. bu defa da gerekli adımları atmakta gecikmedi, birkaç ay içinde derin bir saygıyla kendisini kutlayanlara ceketinin düğmelerini ilikleyip, boş sözlerle teşekkür etmekte fazla zorlanmadı.

Derken bir kış mevsimi çıktığı bir iş gezisinde fena halde üşüttü M., bu da onu hasta yatağına yatırdı. Doktorun yirmi yıl önce münasebetsizce sözünü ettiği akciğerdeki bir rahatsızlık şimdi sesini yeniden yükseltmiş, işadamının durumu günden güne kötüleşmişti. Bayan M. çekingen bir ilgiyle kocasının odasına girip çıkıyor, teselliye gelen komşu hanımlarla rahat

salonda otururken, hasta kocasının dinlenmeye ihtiyacı olduğunu yineleyip duruyordu.

Bir sabah ağır hasta M., ateşin etkisiyle gördüğü kâbuslardan kulağına gelen gürültülü konuşmalarla sıçrayıp uyan-
dı, gözlerini dikip şaşkın şaşkın sağına soluna baktı; donuk bir sesle duyduğu gürültünün anlamını sordu. Hemşiresorusunu yanıt-sız bırakıp da sakın olmasını isteyince, Bay M. zili çalıp yaşlı uşağını çağırdı ve aynı soruyu bu kez ona yöneltti.

Uşak da saklayıp gizlemedi, kafasını kaşıyıp patladı:

“Aman Tanrım, sersem halkın şu söylediğine bakın hele, beyefendi ölmüş sözde; ağızlarından yel alır inşallah...” Ve uşak, ayaklarını sürüye sürüye odadan yine çıkıp gitti.

Ateşler içindeki Bay M. gözlerini iri iri açarak uşağın arkasından baktı.

Sonra sol tarafına yatıp uyudu, bir daha da uyanmadı.
Ne de olsa “karakter sahibi bir insan” idi.

Yine de İntihar

(1896)

Bir ağustos sabahı, altın pençeli ayakkabılarıyla yanımdan geçip ormandan içeri girdi.

İşıl işıl parıldayan kıvrır kıvrır yosunlar üzerinde uzanmış yatıyordum. Arkasından bakıp gümüş beyazı çakıl taşlarında açık yeşil yansımalarını gördüm, bakırtaşından kristalleri sağa sola saçarak gibiydi adeta. Yavaş ve hafif adımlarının sesini işittim; uykuya doyamayan çiçekleri sevimli uykularından uyan-dırıyor, hayretlere sürüklüyordu.

Kollarımı uzatabildiğim kadar uzattım; gözlerim ulu karaçamlardan başka bir şeyi görmez oldu. Çamlar bir oraya bir buraya, bir oraya bir buraya usulcacık sallanıyor, sanki mavi gökyüzünü süpürüp temizleyerek parlatmak istiyorlardı. Oysa işıl ışıldı gökyüzü.

Derken havadan yağan gümüş noktacıklar, gözlerimden içeri dolmaya başladı; giderek yoğunlaştı noktacıklar, sonunda gözlerimin üzerinde bir parıltı deryası oluştu, gözkapaklarımı yumdum. Aydınlıkla doluydu içim; ormanın keskin, baharatlı kokusunu derin derin, sakın sakın soludum.

Ansızın kimi dallarda bir çıtırtı oldu, yerimden kımıldamadım. Ama kafamdan karanlık ve sisli düşünceler geçti.

Bir karacadır –kuşkusuz. Ve o narin eklemleriyle kahverengi hayvan gözlerimin önünde canlandı. Kocaman, siyah gözleriyle yeşil yapraklar arasından merakla, ürkek ürkek banabakıyordu...

Yeniden bir çıtırtı.

Ama ses insan ayaklarından geliyordu bu kez.

Birden ayıldım. Düş kurarken tanımadığımız biri bizi gafil avladığında elde olmaksızın duyulan o korkuyla fırladım ayağa.

Gözlerimle çevreyi şöyle bir kolaçan ettim.

Bir şey yok.

Ama hayır –bir şey olacak. Çalılığın arkasında biri var. Bir adam. Yüzünü göremedim. Gri bir ceket üzerinde. Tekrar sırt üstü yere uzanayım dedim. Ama içime bir kurt düşmüştü. Adeta korkuya kapılmış, sessizce doğruldum. Gözlerini dikmiş bana bakan bir yüz vardı karşımda, çarpılmış dertli bir yüz, için için yanan, tedirgin iki göz... Yukarı kalkmış bir el sonra. Ve bu el –aman Tanrım– bu el yanaklardan birine küçük bir tabancayı dayamış tutuyordu. Adam beni fark etmişti, kalkmış eli gevşecik düştü aşağı.

Soğuk, alaylı bir gülümseme çukur ağız köşelerinde kırışıklıklar oluşturmuştu.

Suskun, karşı karşıya dikiliyorduk. Adamın bakışında yanıp tutuşan bir öfke.

Cesaretimi topladım, sertçe yaklaştım yanına. Gırtlığının kuruyup büzüldüğünü hissettim, güç bela bir tek sözcük çıkarabildim ağzımdan:

“Neden ama?”

Adam birden gülmeye başladı. Adeta kutsal, mavi sabahı yırtıp parçaladı gülüşü. Beni bir üşüme aldı. Adam hiç konuşmuyordu.

İkimiz de kımıldamadan öylece duruyorduk. Hayli üstümüzde, ağaçların doruklarında bir hışırtı. Adam ansızın hıçkırarak ağlamaya başladı, sarsıla sarsıla ağlıyordu. Yere diz çöküp ellerini kavuşturdu, elleri hayli damarlıydı. “Yaşayamam artık,” dedi kekeleyerek, “yaşayamam...”

Acısının yatışmasını bekledim.

Biraz sakinleşti derken. Tabancayı cebine sokup anlatmaya koyuldu:

Evde bir karısı varmış. Seviyormuş karısını. İyi bir kadınmış, evcil bir kadın.

Ama bir gün yeşile dönmüş gözleri (aslında maviymiş), yanaklarının rengi kaçmış, dudakları arzuyla kabarmış; burcu burcu bir gizin bayıltıcı kokusunu içer gibiymiş adeta.

“Derken beni soyadıyla çağırmaya başladı. Berger dedi bana, oysa daha önce hiç yaptığı şey değildi. Bir gün de geldi, benden kaçmaya başladı; yüzüne bakmak istedim mi, hemen gözkapaklarını indiriyordu. Unutkan, yabancı, dalgın biri olup çıkmıştı.

Hasta galiba, diye geçirdim içimden.

Ama sürekli kalmıyor bu durumu, kaybolup kaybolup yeniden ortaya çıkıyordu.

Aynı durum yakında yeniden başgösterdi. Karımın gözleri üzerimden uzaklara dikilmiş bakıyor, eli titriyordu.

Bir ara odasına giderken ben de sezdirmeden, usulcacık peşinden yürüdüm.

Kapıdaki bir yarıktan bakınca gördüm ki, dizleri üzerine çökmüş ağlıyor ve oracıktaki solmuş çiçekleri öpüyor. Bir de ateşli ateşli öpüyordu ki, beni o zamana kadar hiç öpmemiştir böyle, hatta zifaf gecesinde bile.

O günden sonra anladım artık. Birini sevmiştii karım, benden önce sevdiği biri vardı. Hâlâ da seviyordu onu.”

Adam, bu son sözleri bütün vücuduyla titreyerek ormanın derinliklerinden içeri haykırmıştı.

“Son günlerde de solmuş mutluluğunun mest edici, sıcak esrikliğini yaşıyor. Aldatıp duruyor beni. Yalnızca benim olması gerekirken, kendini bir gölge sevgilinin kollarına atıyor.”

Adamın giderek yavaşlayan konuşması içimde kendisine karşı yürekte bir acıma duygusunun uyanmasına yol açmıştı. “Gelin benimle!” dedim koluna girerek. Bu kez sözü ben ala-

rak adamı yatıştırmaya çalıştım, ona bazı tavsiyelerde bulundum.

Karısına açık yüreklilikle davranmasını söyledim. İncinip gücenmesinin nedenini ona açıklamalıydı; karısının da bu davranışına aynı açık yüreklilikle karşılık vereceğine kuşku yoktu. Bunun gibi daha bir sürü şey söyledim. Adam gerçekten biraz yatışmıştı.

“Bakın!” dedim. “Duygularınızı paylaşmam, Sayın Berger, ayrıca ormandaki bu sessizlik size kendi yaşamımdan bir kesiti anlatmaya zorluyor beni. Yıllar önceydi, bir kıza tutulmuştum. Bütün uğraşıp didinmem hep bu kız içindi. Ve bir gün sezdim durumu, bu seni aldatıyor dedim kendi kendime. Ama serinkanlılığımı hiç yitirmemiştim. Kuytu kırların yolunu tuttum. Ceketimin iç cebine dolu bir tabanca yerleştirmiştim. İçimde bir his vardı, ölmekten başka çıkar yol olmadığını bana söyleyip duruyordu. Uçsuz bucaksız bir ıssızlığın içinde dikilip durarak çevreme bakındım. Görünürde kimseler yoktu. Elimi ceketin iç cebine attım, tabancayı çıkarırken bir kâğıt parçası da birlikte geldi. Kendimi tutamayarak bir göz attım içine.

Hoş bir şiirselliği içeren kısa, sade bir öyküydü; yıldızın parladığı saatlerin birinde oturup kaleme almıştım. İki, üç satır okuduktan sonra otlar üzerine çöküp tabancayı yanıma koydum, öykünün kalan bölümünü okumaya başladım.

Yalın, içtenlikli sözler ruhumda esen fırtınayı dindirdi.

Yarım saat sonra kalkıp yeniden kentin yolunu tuttum, gözlerim artık daha iyi görüyordu. Acıma şifa olacak bir şey biliyordum şimdi. Etkili bir ilaç: Çalışmak.”

Yarı başımda dikilmiş duran adam iri iri açılmış gözleriyle bana baktı, şükran doluydu bakışı. Bir şey demedi. Ansızın iki eliyle sağ elimi tutarak sıktı. Daha bu kuvvetle el sıkış, onun yeniden hayata kazandırıldığını söylüyordu.

Yan yana yürüyüp ormanın derinliklerine daldık. Işıl ışıl ağustos günü, duygulanmış hassas yüreklerimizi altın hu-

zuruyla dolduruyordu. Susuyor, ama zaman zaman dönüp içtenlikli bakışlarla birbirimize bakıyorduk; anlıyorduk birbirimizi.

Bir süre sonra sohbet etmeye başladık. Geçmişten, gelecekte söz ettik, anılarımızdan, isteklerimizden konuştuk. Adamın ağzından çıkan sözlerin öğle sessizliğinde öyle sakın, öyle huzur dolu bir yankılanışı vardı ki! Derken ansızın sordu:

“Peki acınızı tümüyle yenebildiniz mi?”

“Tümüyle.”

Adam, soran gözlerle bana baktı: “Sahi mi?”

“Bunu size nasıl kanıtlayabilirim?” dedim baştan savar gibi.

“Nasıl mı?” Adam düşünmeye koyuldu.

Gülümsedi ardından: “Peki kızın adını şimdi hiç heyecanlanmadan söyleyebilir misiniz?”

“Neden söyleyemeyeyim: Helene Croner.”

Ansızın yanı başımda bir tabanca patladı, parçalanmış kafatasıyla Bay Berger yerdeki yosunlar içine yuvarlandı. O saat ruhunuteslim etmişti.

Ertesi gün gazetenin sayfalarını karıştırıyordum. Son sayfanın kıyıdaki kenardaki bir köşesinde Bay Berger’in kollayıcı bir üslupla kaleme alınmış ölüm ilanı ilişti gözüme. Altında şu imza bulunuyordu:

Yaslı dul eşi

Helene Berger

Kızlık soyadı Croner

Olay

~ Olaysız Bir Öykü ~

(1896)

Bayan S.'nin evinde çaya oturulmuştu. Göz kamaştırıcı beyazlıktaki masa örtüsünün üzerinde Rus semaveri duruyor, melodik fokurtusuyla söyleşilere eşlik ediyordu. Günün olayları didik didik edilmiş, orası burası derken, ele alınmadık yerleri bırakılmamıştı. Sergiler ve tiyatrolara gelince, bu güz mevsiminin başlarında üzerinde konuşulacak fazla bir malzeme sunmuyordu. Ağır bir hava gibi salondakileri bunaltıp endişelendiren, kahve kaşıklarının ve fincanların kulakları tırmalayan tiz bir sesle yankılandığı o suskunluk anlarından biri yine gözdağı vererek kapıda bekliyordu.

Ama evin hanımı tehlikeyi sezmişti. Henüz genç, kızıla çalan sarışın dul Bayan S. bir öneride bulundu, herkes yaşadığı en ilginç olayları bize anlatsın dedi. Alkış sesleri. Şans yaver gidip ölmüş babasının da himmetiyle baronluğa yükselmiş genç bir bay başladı ilk olarak anlatmaya.

Zahmetle ve kendi parlak esprisine ikide bir gülüp konuşmasına ara vererek başından geçen birkaç olayı genizden gelen bir sesle salondakilere buyur etti: Mizansenini hep dünyanın önemine ilişkin sahnelerin ya da sahneciklerin oluşturduğu, başlıca rolleri kısa etekleri, kıt akılları, hafif ayakları, daha da hafif yürekleriyle kadınların oynadığı serüvenler. Sinekkaydı tıraş olmuş, gözlerini kırpıştırıp duran baron fazla ayrıntılara kaçacak oldu mu, kendisini uyarma yükümlülüğünü hisseden evin hanımı ufak ufak öksürüyordu. Derken

baron adeta utanıp sıkılmış gibi renksiz gözlerini kıstı, başındaki mat sarışın birkaç tel saça varıncaya kadar kızardı. Sonunda konuşmasını bitirmişti. O muzmuz gülüşlerinden biriyle kendi kendine güldü. Salondaki baylar da kimi az, kimi daha çok bir içtenlikle onun bu gülüşüne katıldı. Hanımlar çay fincanlarını dudaklarına götürmüştü, yüzlerindeki mimikler doğru dürüst izlenemiyordu.

Derken bir binbaşı, birkaç anısını belleğinde paldır küldür uyandırıp ayağa kaldırdı, konuştu, güldü, bağırıp çağırdı, habire komutlar verdi, durup dinlenmedi hiç. Dolayısıyla, konuşması küçük çapta bir silahın seri atışları gibi yankılandı.

Binbaşının ardından da diğer bazı kişiler konuştu. Salondakilerden biri de Mısır'dan söz açtı. Bir çöl gezisinin korkunçluklarıyla tehlikelerini canlı bir dille hikâye etti.

Sonra da arkasına yaslanıp usulcacık, yumuşak bir sesle Nil kıyısındaki mehtaplı gecelerden ve Mısır nilüferlerinin ihtişamından anlatmaya koyuldu.

Konuşmasını bitirdiğinde herkes duygulanmış, düşlere dalmıştı. Derken evin hanımı, yaklaşık otuz yaşlarındaki solgun benizli bir konuğa döndü: "Şimdi sıra sizde Bay Savant!"

Bay Savant, bu davet üzerine gri renkteki iri gözlerini kaldırdı.

Bir gülümseme sessiz sedasız kayıp geçti dudaklarından.
Yolunu şaşırmış yorgun bir gülümseme.

Sonbahar gecelerinin birinde bir tarladaki devedikenleri içinden yürüyüp giden ay ışığı gibi bir gülümseme.

Bütün gözler Bay Savant'a çevrilmişti.

Bay Savant hafifcecik göğüs geçirdi.

Vegözlerini kaldırmadan başladı anlatmaya.

"Başımdan öyle ilginç bir olay geçmedi dersem, bana inanmayacaksınız. Ama asla yaşamadım böyle bir olay, asla.

Hayatım, bir çatıdan damlayan yağmur taneleri gibi yuvarlanıp durdu hep.

Bir karar üzere, sıkıcı, tekdüze.

Ve hep böyle sürüp gitti.

Ve hep öyle sürüp gitmesi de korkunçtu.

Ama...

Görüyorsunuz işte, hanımefendi, sizlere anlatacak eğlenceli bir şey bilmiyorum pek; izin verin de susayım." Ne var ki, salondakiler onun bu ricasına şiddetle karşı çıktı.

Ve genel gürültü ortasında ev sahibesinin latifemsi bir edayla, "Madem bir kez başladınız, arkasını getireceksiniz!" sözleri yankılandı. "Bir kez meraklandırdınız bizi; susar, konuşmazsanız, bunu asla cezasız bırakmayacağımızı bilmenizi isterim."

Genç Bay Savant uzaklara çevirdi gözlerini; bakışları salondakilerin içinden geçip gider gibiydi.

"Öyle olsun!" dedi peltek, kuru bir sesle. "Çok gerilere gitmem gerekiyor; yine de lafı uzatmamaya bakacağım.

Yüreğimde büyük, güçlü, olağanüstü şeylere karşı bir dürtü yaşar hep. Daha çocukken bu dürtüyü içimde hissedirdim. Bütün masalları yiyip yuttum. İçlerinde en güzel görünen parçaları seçip alarak bunlardan kendi çocukluğumun masalını kurdum. Yaşamadığım, düşlemediğim bir masal kalmadı. Çünkü çocukluk yıllarım tıpkı ovadaki çay gibi bir tekdüzelik içinde akıp gidiyordu. Ruhumu derinden kavrayacak ne bir heyecan ne bir kaza ne de başka bir olay yaşıyordum. Yumuşak kalpli, hassas bir kadındı annem, babam ise asık suratlıydı, somurtup dururdu. Anneme karşı daha çok sevgi diye niteleyeceğim doğal bir yakınlık hissedirdim. Her ikisi de hayata zamansız kapadı gözlerini. Ben ağladım. Ama bir üzüntü duymadan, sadece gözkapaklarımda bir ağırlık hissettiğim için. Fazla parlak bir ışığa baktığında insanın duyumsar gibi olduğu bir ağırlık.

Bütün kalbimle sevinerek baba evini terk ettim, onun kasatı bacaklarıyla hüzünlü sandalyelerinden ve kasvetli odalarından ayrıldım."

Baron ufak ufak öksürdü. Ama salondaki öbür konuklar meraklanmıştı, biraz içerlemiş bakışlarla konuşmanın akışını sekteye uğratan barona baktılar. Baron da sustu bunun üzerine.

Hiçbir şeyin farkına varmayan genç Savant konuşmasını sürdürdü: “Çık git bu evden, çık git diye düşünüp duruyordum hep. Dünyanın içine, hayatın içine dal, annemin anlattığı gibi azgın fırtınaların estiği, değişken hayatın içine. Nasıl olsa savaşılabilecek güçtesin artık. Ve evden ayrılıp düştüm yola. Ama savaşmak kısmet olmadı. Kaderimde yokmuş. Her gittiğim yerde babamın dostlarıyla karşılaştım, her gittiğim yerde bana canı gönülden kol kanat gerdiler. Beni ortaokula yolladılar, yedirip içirdiler, giydirdiler, barındırdılar. Ve o kurşun gibi ağır, tekdüze yaşam yeniden kuşattı çevremi. Arada bir fark varsa, şimdi eskisinden daha aydınlık odalarda yatıp kalkıyor, yemeklerde evdekinden daha bol et yiyor, babamın sevmediği baharatlı çorbaları kaşıklatabiliyordum.

Derken bir yüksekokula gitmeye başladım. Bir süre çalışkanlığı bırakmadım elden, ama bu fazla bir takdir görmemi sağlamayınca boşladım çalışmayı. Ancak, sınıfta da hiç kalmadım; hayır, gösterdiğim çaba o monoton memurluk mesleğine ayak atmama kıta kıt yetmişti.

Bir oda kiraladım, bugün de hâlâ bu odada kalıyorum. Portmantosu ve el yüz yıkamak için demirden küçükük masasıyla tam bir bekâr odası.”

Sözün burasında bir ürpertiyle sarsıldı Bay Savant’ın genç vücudu. Bir süre gözlerini yumduktan sonra konuşmasını sürdürdü: “Derken bir gün geldi, hayatımda yaşayacağım ilk ilginç olayın eli kulağında olduğu sanısına kapıldım. Bir kadını sevdiğime inarur gibi olmuştum. Biraz heyecanlanarak sevgimi itiraf ettim kendisine. Hemen anlaşıp nişanlandık.

Ah, keşke sevdiğim kadın nişanlanmaya karşı çıksaydı da ilginç bir olay yaşasaydım!

Hayır falan deseydi de, bedenini ve ruhunu ödöl olarak koyacağı o harikulade, o tatlı savaşa girişmeme fırsat verseydi! Ama ne gezer, ne gezer! Bunun üzerine nasıl her şeyin yine o eski, o aşırılmış yolu sağa sola sapmadan izleyeceğini canlandıırıp durdum kafamda. Böyle bir şeyi düşünmek beni titretiyordu. Ve kahvede oturduğum bir ikinci vakti (anlayacağınız on yıldır her gün saat dörtten altıya kadar kahvede geçiririm zamanı) ona nişanı bozduğumu yazdım. Basit bir karta çiziktirilen birkaç sözcük, kahvedeki kırk dökük kalemde dökülen kaba, kirli cümleler. Sevgi denen şeyin bu olamayacağını sezmiştim nihayet. Çünkü bütün bu zaman içinde hiç heyecan duymamıştım. Hayır, hayır, benim için varlığıyla yokluğu kuşkusuz birdi bu sevginin. Ama öte yandan da yazdığım satırların nişanlını nasıl dehşete düşüreceğini sinsi sinsi, çılgınca bir sevinçle tasarlamaktan kendimi alamıyordum. Kim bilir, nişanı bozmam kadın kalbinde nasıl onmaz bir yara açacaktı!

Suçlamalarla dolup taşarak bana koşup gelecek, beni sigaya çekmek isteyecekti; ama ben soğuk ve azametli bir tavırla onu başımdan savmaya bakacaktım, sırf arsızlığımdan, sırf sonunda, en sonunda ilginç bir olay yaşamış olmak için.

Bu düşüncelerle kahveden çıkıp eve geldim. Masamın üzerinde bir mektup ilişti gözüme. Baktım nişanlının elyazısı. Mektubu yırtar gibi aceleyle açtım; onun nişanı bozduğunu bildiren satırlar. Henüz yolda olması gereken benim karttakiler gibi soğuk, kuru ve serinkanlı.”

Bay Savant, başını ellerine dayayıp sustu.

Kaşıkların fincanlar içinde ürkek ürkek şırıgırdadığı duyuldu. Semaver de kulak kesilip konuşmayı dinlemesi gerekiyormuş gibi susmuştu.

Kimserin bir şey söylemek gelmiyordu içinden.

Yalnızca binbaşı, bakımsız sakalının içine bir şeyler mırıldandı.

Genç baron, yüzüklü beyaz elini dazlak kafasında sağa sola gezdirdi. O an pek aptalca bir hali vardı.

Birkaç saniye sonra Bay Savant yeniden kaldırdı başını. İri gözleriyle oradakileri süzdü, ardından düşlere dalmış, yeniden başladı konuşmaya:

“Yani, hiçbir şey; –yine hiçbir şey olmamıştı.

Yine günler ve haftalar, aylar ve yıllar geçti aradan. Birbirine karıştırılacak gibi biri de ötekinin benzeri.

Her gün akşam vakti aynı saatte dönüp eve geliyordum.

Her gün biliyordum ki, kilide sokunca anahtar gıcırdayacak, kilit içinde ilkin dönmek istemeyecek, ama bir iki saniye sonra kolaycacık, kendi gönül rızasıyla kapıyı bana açacaktı. Masanın üzerinde önemsiz bir iki mektup beni bekliyor olacak, terliklerimi hizmetçiye tembih ettiğim gibi yatağın altında değil de sandalyenin yanı başında bulacaktım.

Ve her gün böyle oldu. –

Bir defasında tekdüze yaşamım kesintiye uğradı yine. Tarafıma bir tutuklama emri iletilmişti: Bildiğim kadarıyla herhangi bir suç işlememiştim. Öyleyken sevinçten uçarak haykırıyordum: Bir olay! Bir olay! Dışarıda polis memuru bekliyordu; onun eşliğinde mahkemenin yolunu tutmak için her zamankinden daha bir özenle giyinmeye koyuldum. Ama giyinmem daha bitmemişti ki, içeri bir başka memur girdi, ortada bir karıştırmanın söz konusu olduğunu açıkladı, rahatsız edildiğim için benden özür diledi...

Ve ardından yine yıllar geçti.

Sık sık bir suç işlemek geliyordu içimden.”

Bayan S.’nin nasıl korkulu gözlerle kendisine baktığını farkeden Bay Savant, “Bağışlayınız, hanımefendi...” dedi. “Siz benden anlatmamı istemiştiniz, ben de her şeyi saklayıp gizlemekten anlatacağım. Evet, pek sık öyle oluyordu ki, az kalsın bir suç işliyordum, çünkü bütün gücümü harcayıp nihayet bir olayı bozbulanık ve acımasız yaşamımdan içeri çekip almak

istiyordum, çekip almak zorundaydım." Bay Savant'ın gözleri, tıpkı yaralı bir av hayvanunkiler gibi alev alev yanıyordu.

"Kendi kendime, 'İlk karşına çıkacak kişiyi öldür gitsin!' diyor, yolda yürürken ikide bir bu istek yakama yapışıyordu. Ama sonra bakıyordum, yanımda ne bir silah var ne de bende böyle bir eylem için yeterli güç. Yazı yazması gerekip de kalemini evde unutmuş sersem bir öğrenci gibi ortada kalakalıyordum.

Sık sık cebimde tabancayla sokağa çıktığım da olmuyor değildi. Ama o zaman da karşıma ateş edip öldürmekten tiksinti duyacağım kimseler çıkıyordu hep. Örumceğin kendi ipine tutunması gibi içlerindeki birazcık var olma gücüyle yaşama tutunan, buruş buruş pörsümüştü vücutlarıyla ufak tefek insanlar. Ve sonra yaşamak hakkını nasırlı ellerinde ve kasvetli alınlarında taşıyan güçlü kuvvetli işçiler.

Geceleri yatakta uyanık yatıp dururken, aklımı kaçırsam bari diye dua edip duruyordum.

Ve bazen gerçekten aklımı kaçırmışım gibi geliyordu bana: İşte şimdi sürüne sürüne aşağılardan çıkıp geliyor yukanlara, diyordum. Ve işte kikirdiyor kafamın içinde, benimle eğleniyor, bana gülüyor. Derken ben de gülüyordum bağıra bağıra, tiz bir sesle. Ama sonunda bakıyordum ortada bir şey yok. Bir gazete sayfasını alıp bir iki satır okuyunca görüyordum ki, kelime kelime, cümle cümle bütün okuduklarımı anlıyorum. Hayır, aklımı kaçırmak da yasaklanmıştı bana. Bunun bile üstesinden gelemiyordum."

Bay Savant, ağlayacak gibi olup tuttu kendini.

Salondakiler yerlerinde suskun oturuyor, dehşetle Bay Savant'a bakıyorlardı. Yalnızca yengeç gibi kırmızı yüzüyle binbaşı, mahmuzlu sol ayağıyla usulcacık döşeme tahtalarını dövüyordu.

Ve cesetlere musallat olmuş kurtların gürültüsü gibi yankılanıyorduses.

Derken bir ürperti salonun içinde gezindi. Fincanların hiçbirinde bir kıpırtı yoktu.

“Şimdi bitiyor konuşmam,” dedi mutsuz, genç Savant donuk ve renksiz bir sesle.

“Yerimde bir başkası olsa, bu monoton, bu renksiz yaşamda belki kendini mutlu hissedebilirdi. Leziz yemekleri bol bol yer, sindirim konusunda hiç şikâyeti olmaz, bir güzel semirip palazlanırdı. Oysa beni, çocukluktan beri bir olay yaşamak özlemiyle yanıp tutuşan benim gibi birini bu yaşam kahrediyor. Özlemle alev alev yanıyor yanaklarım, ama onları serinletecek bir esintinin hiçbir yerden çıkıp geldiği yok.”

Ölüm Yıldönümü

(1896 – 97)

Babette Teyze, bir kez daha derin bir nefes aldı. Sabah güneşi, ele avuca sığmaz bir torun gibi beyaz beyaz parıldayan tül perdeler arasından kollayarak bir göz attı içeri, en uzun ışınıyla altın bir kalem gibi ilkin Babette Teyze'nin gecelik beyaz başlığı, sonra da yaşlı kadının nemli alnı üzerinden geçip gitti. Ardından hiç mola vermeksizin kadının gözlerinin, ağzının ve burnunun çevresinde titreşip silkindi. Söz konusu derin nefesi alan Babette Teyze, ürkek ve kırmızı gözleriyle şaşkın şaşkın pencereden yana baktı. Oh! Uzanıp gerinerek keyifli keyifli esnedi. Bu sesli esneyişte tüm üşengeçliğine karşın azimli, bir şeyi nihayet sona erdirmeye kararlı bir eda vardı; bir kimsenin başarıyla tamamladığı bir çalışmanın altına çektiği bir çizgi gibiydi. Oh!

Babette Teyze tekrar yumdu gözlerini ve az önce bir kaşık tatlı kahveyi yudumlayan ya da ağzından hırzırca bir söz çıkan biri gibi uzanmış yatıyordu. Aydınlik oda sessizliğe gömülmüştü. Kabına sığmayan güneş giderek daha çok aydınlatıyordu odayı; parlak ışınları döşeme tahtalarına ve ampir üslubu sehpalara kargılar gibi saplanmış duruyor, sanki görülmeyen bir peri yüzlerce ışını kocaman duvar aynasından doğruca güneşin yüzüne geri yansıtıyordu.

Camlarda sineklerden bir orkestra uzak bir savaş müziği gibi bir vızıltıyla o eğlenceli kargı cenginin dağdağasına eşlik ediyordu. Hafif vızıltı iyi kalpli Babette Teyze'nin hafif yarı uykusundan içeri sızıyor, ilkbahar parıltısının serin dalgaları,

gölümseyen yüz hatlarındaki kırışık ve buruşukları giderek daha çok yıkayıp götürüyordu. Ve derken hayli enerjik bir tavırla yatağında doğrulup oturdu Babette Teyze, sağına soluna bakarken bayağı genç görünüyordu. Odadaki bütün eşyalarda bir pırıltı, bir yenilik vardı, bu da içini şenlendiriyordu. Nazlı bir sümbül kokusu pencere pervazındaki çiçeklerden dalga dalga esip geliyor, Babette Teyze'nin yastık, yorganlarından yayılan lavanta kokusuna karışıyordu. Henüz koca görmemiş ihtiyar Babette Teyze, gölgesi o gür ışıktaki yeşil yeşil parıldayan Meryem Ana tablosunun yağlıboya röprodüksiyonuna şöyle bir göz attı. Sıska, sert elleriyle acele istavroz çıkarıp, pence-
renin üstünde asılı duran ve güler yüzlü sabaha karşı hâlâ şakımaya başlamamış uykulu kanaryayı payladı. Pencereden dönerken kanepeye takıldı gözü; üzerinde büyük bir titizlikle yerleştirilmiş bir sürü eşya yan yana duruyordu: Gece gelen bir sel gibi kanepenin arkalığundan aşağılara dökülen siyah matem tülüyle kapalı bir şapka, sanki birbirinin amansız düş-
manıymış gibi her biri tek başına duran bir çift siyah eldiven, bunlardan daha koyu siyahlıkta atalardan kalmış bir dua kitabı. Yalnızca bembeyaz iki mendil, bakire bir kızın cenaze törenindeki arabaya koşulmuş süt kın iki at gibi derin bir yas havasına bürünmüş pek çok eşya arasında ısıt ısıt parıldı-
yordu. Babette Teyze, gözlerini dikip yadırgayan bakışlarla kanepeye baktı; tüm kırışık ve buruşukluklar geniş yüzüne gelip oturdu yeniden. Bir süre günleri hesap edip durdu: Pazartesi ayın 12'si, salı 13'ü, çarşamba 14'ü, perşembe 15'i, Cuma 16'sı. Sonra başını yorgun ve mütevekkil bir edayla onaylar gibi sallayarak bugün ayın 16'sı dedi. Bugün cen-
netmekân ağabeyim maliye başdanışmanı Johann August Erdmänner'in yedinci ölüm günü. Kendisinden üç yaş büyük-
tü ağabeyi. Elli yaşında, henüz genç ve gücü kuvveti yerinde bir adamken geride bir dul kadınla dört masum yavruyu acılar içinde bırakarak, gerekli tüm kutsamalardan sonra ikinci vak-
ti saat dörtte, evdekiler bir yudum kahve içmek için tam dışarı

çıktıkları bir sıra bu dünyadan göçüp gitmişti. Işıl ışıl sabahın doldurduğu odayı ansızın gözü görmez oldu Babette Teyze'nin. Ağabeyi Johannes gelmişti aklına; nasıl da ağabeyi iğne ipliğe dönmüş, büzülüp küçülmüştü. Ancak beş yıl gibi bir süre ağabeyiyle bir yastığa baş koymuş dul eşini, daha sonra da pancar gibi kırmızı yüzüyle doktoru anımsadı. Ve dul kalan eşi Hermine, ağabeyinin ağzına içki koymadığını yineleyip dururdu hâlâ. Ve o rahibe çapraz dizdiği iskambil kâğıtlarıyla nasıl da fal açmasını beceriyordu öyle! İskambiller geleceğe ilişkin her şeyi ona bildirmişti. Ağabeyini gömdüklerinin ertesi günü ne de güzeldi! Gazetelerde sütun sütun yazılar, sonra başsağlığına gelenler, ağlamış vakur yüzler, evdeki yöneticinin pek de bir şeye benzemeyen çelenği ve daha başka kişilerden gelen o harikulade çelenkler! Ağabeyinin cenazesi ne kadar da güzel hazırlanmıştı! Cennetmekân kardeşinin ölüm yıldönümü her seferinde gereken görkemle kutlanmıştı. Sabahleyin saat on'da ailenin derin bir yasa gömülmüş bütün aile Maria-Himmelfahrt Kilisesi'nde toplanmıştı. Herkesin elinde siyah eldiven, herkesin yanağındaki rengi uçmuş, herkesin gözü ağlamaktan kızarmış. Ve herkes sanki sürekli yutkunmaktan baş alamıyormuş gibi bütün gün usulcacık, kısık sesle konuşmuşlar, sürekli indirip kaldırdıkları yüzlerindeki resmiyet taşan ifadelerle aralarında iletişim kurmuşlardı. Hava-sız, bunaltıcı kiliseden içeri ayak atarlarken, o dikbaşı kapı kanatlarını yola getiren yaşlı kadınlara duygulanmışlık taşan bir sesle teşekkürde bulunmuşlar ve külüstür siyah eldivenli ellerinin parmaklarını içine daldırdıkları kutsal su kurnasında o kadar uzun süre tutmuşlardı ki, ardından istavroz çıkaran her birinin ürkek, dünya nimetlerinden el çekmiş yüz hatlarında eldivenler siyah lekeler bırakmıştı. Öte yandan, sanki yaşlar damlayan gözlere götürülmeyi arzulayan beyaz mendillerin kavuşturulmuş ellerde tetikte bekleyen öyle bir duruşları vardı ki. İstekleri de bol bol karşılamıyor değildi doğrusu. Hatta zinde yüz ifadesiyle rahip efendi, dolgun dudaklarının

hemen yanı başına acıma bildiren birkaç kırışığı kendini zorlayarak oturtmayı unutmuyordu. Sirkeleşmiş bir içkinin kalıntısını diliyle tiksinererek ağız köşelerinden uzaklaştırır gibiydi adeta. Karanlık mihrabın basamaklarını sarsak adımlarla inip, aşağıda doğru dürüst hazırlanmamış bir puding gibi yere yığılarak, çömezinin sözcük sözcük eşlik ettiği 'Dua edelim hep beraber' cümlesini bağrının derinliklerinden çıkarır çıkarırmaz, cemaat her seferinde siyah krep ve tüllerden tümüyle tanınmaz bir yumağa dönüşmüştü. Rahip efendinin o sarsıcı duygulanmışlığı demiryolunda ilerleyen bir tren gibi ölünün hayatta kalmış yakınları üzerinden geçip giderken, aile üyeleri raylar arasında parçalanmış gövdeler gibi kilisenin pırıl pırıl sıraları arasında serilmiş yatıyor ya da çömelmiş oturuyorlardı.

Altı defadır böyle olmuştu ve lavanta kokulu yastık, yorganlar içindeki Babette Teyze biliyordu ki, bugün yedinci defa da yine öyle, tıpkı öyle olacaktı.

Derken ampir üslubu kaskatı duvar saatinin sedef kadranına, sanki kendisinin de son saatini çalmak için eli kulağında bekliyormuş gibi alabildiğine karamsar bir bakış fırlattı Babette Teyze. Doğrulup kalkacak oldu, ama ani bir hamlenin ardından elleri kurşun ağırlığındaki bir buz kitlesinden kayar gibi kuştüyü yataktan, canı çekilmiş, kayıp düştü aşağı. Belinde ve ensesinde birkaç haftadır ortada görünmemiş şiddetli batmalar duydu, bir ürperti akıp gitti sırtından aşağı; başında bir ağırlık, bir sersemlik vardı.

Ansızın inildemeye başladı Babette Teyze, beti benzi sarardı. Annesi de böyle, tıpkı böyle ölmüştü. Kötü geçen bir gecenin ardından aydınlık bir günün sabahında. Ve yaşlı kadının aklına geldi birden, doğrusu kendisi de gece gözünü pek kırpmamıştı. Kesinlikle kırpmamıştı, anımsamıştı şimdi. Buz gibi bir ter boncuk boncuk boşandı vücudunun gözeneklerinden. Ve yine anımsadı derken, iskambil falı açmakta usta rahibe son saatinde cennetmekân ağabeyinin de alnında biri-

ken terleri silip durmuştı. Gerçekten yaklaşmış mıydı ölümü? Ellerini, beyaz yorganın üzerinde olanca gücüyle kavuşturdu.

Kanarya dönüp dolaşıp şakıyacakmış gibi bir hamle yapıyor, ama şakı mıyordu. Sümbüller adeta yorgun düşmüştü. Aydınlık, solgun gün bütün genişliği ve ayıklığıyla döşeme üzerinde uzanıp geriniyordu.

Babette Teyze, yarı baygın, önüne bakıp duruyordu. Birden babası geldi aklına. Nasıl ölmüştü babası? Alru kırıştı, babasının nasıl öldüğünü anımsamak için kendini zorladı. Rahat bir nefes aldı derken. Doğru, ölmüş olarak eve getirmişlerdi babasını. Babası sokak ortasında yere yığılıp kalmıştı. Bunun üzerine Babette Teyze şöyle geçirdi içinden: Allahın bir lütfuydu doğrusu böyle yatakta ... ve – yerinden hiç kımıldamadı.

Kaçış

(1896 – 97)

Kilise bomboştu.

Ama mihrabın üstündeki renkli cam pencereden akşam güneşinin ışınları, eski ustaların Meryem'e müjdeli haberin getirilişini canlandıran yapıtlarındaki gibi geniş ve sade, ana cemaat yerine sızıp geliyor, basamaklar üzerindeki halının solmuş renklerini bir tazelikle donatıyordu. Derken, barok üslubundaki ahşap sütunlarıyla koro mahalli önündeki duvar kilise mekânını ikiye ayırıyor, duvarın arkası giderek karanlığa gömülüyor, sürekli yanan küçük lambalar zamanla karar-mış renkleriyle ermiş tasvirlerine giderek daha bir anlayışla göz kırpyordu.

O ensondaki kumtaşından kaba sütunun arkasına olduğu gibi yuvalanmıştı gece. Oğlanla kız burada oturuyordu, tepelerinde İsa'nın Golgotha yolculuğunun duraklarını anlatan bir resim. Solgun yüzlü kız, açık kahverengi ceketini meşe ağacından ağır ve siyah sıranın en karanlık köşesine sıkıştırmıştı. Şapkasındaki gül, sıranın arkılığına oyulmuş melek tasvirinin çenesini gıdıklayıp gülümsemesine yol açıyordu. Lise öğrencisi Fritz kızın eskiyip yıpranmış eldivenler içindeki küçücük ellerini tutuyordu, minik bir kuşu tutar gibi tıpkı, yumuşacık, ama sımsıkı. Kendini mutlu hissediyordu Fritz, düşlere dalmıştı: Kilisenin kapısı kapanacak, ama bizi kimse fark etmeyecek, ondan sonra da sevgilimle burada baş başa kalacağız. Ama geceleyin kilisede hayaletler dolaşırdı kuşkusuz. Birbirlerine iyice sokuldular. Anna, telaşlanmış fısıldadı: "Geç olmadı mı?" Derken ikisinin de aklına iç karartıcı şeyler geldi; kız

evde her Allahın günü oturup dikiş diktiği pencere önündeki yeri anımsadı; pencereden bakınca karşıda sevimsiz, siyah bir yangın duvarı görülüyor, gün ışığı asla odadan içeri girmiyordu. Oğlan da Latince kitap ve defterlerle evdeki çalışma masasını düşündü, üzerinde açılmış bir kitap duruyordu.

Her ikisi de önlerine bakıyor, ayın sırasındaki yarık ve oyuklar içinden yürüyüp giden sineği izliyorlardı.

Derken göz göze geldiler.

Anna göğüs geçirdi.

Fritz, kolunu usulcacık ve kollayarak kızın beline doladı.

“Keşke insan buralardan ayrılıp uzaklara gidebilse!” dedi.

Anna ona baktı, Fritz’in gözlerinde ışıldayan özlemi fark etti. Gözkapaklarını indirdi ardından, kızardı ve Fritz’in anlatıklarını dinledi.

“Zaten nefret ediyorum bizimkilerden. Bir nefret ediyorum ki! Biliyor musun, senden ayrılıp eve döndüğümde beni nasıl süzüyorlar. Bana hiç güvendikleri yok, hep kötülüğümü isteyen bir halleri var. Artık çocuk değilim ben. Bugün ya da yarın, elim ekmek tutmaya bir başlasın, seninle çekip gideriz buralardan, uzaklara, çok uzaklara gideriz. Herkese inat.”

“Beni seviyor musun?” Solgun yüzlü kız kulak kabarttı, alacağı yanıtı bekledi.

“Öyle seviyorum ki, anlatamam!” Fritz, bir öpücükle kızın dudaklarından alıp götürdü soruyu.

Küçük kız duraksayarak, “Beni de yanına alıp buradan götürmen daha çok sürer mi?” Lise öğrencisi Fritz sustu. Far- kında olmadan gözlerini kaldırdı, bakışları kumtaşıdan kaba sütunun köşelerini izledi boydan boya, Golgatha yolculuğunun duraklarını canlandıran resmin üstündeki yazıyı okudu: “Tanrım, bağışla onları...”

İçerlemiş, sordu ardından: “Seninkilerin bir şey sezdiği var mı?”

Annasusunca üsteledi: “Söyle haydi!”

Evet anlamında başını usulca salladı kız.

“Demek öyle!” diye köpürdü Fritz. “Tahmin ediyordum, Demek öyle. Şu dedikoducu kadınlar yok mu! Hele bir...” Başını ellerine gömdü.

Anna omuzlarına yaslandı Fritz’in. Sadece, “Üzme kendini!” dedi.

Kımıldamadan öylece oturdular.

Birden başını kaldırdı Fritz:

“Benimle gel, gidelim buradan!”

Anna, yaşlar dolmuş güzel gözlerinin içine bir gülümseme sıkıştırdı. Pek çaresiz görünüyordu. Fritz, az önceki gibi kızın külüstür eldivenler içindeki ellerini tuttu. Uzun ana cemaat yerine çevirdi gözlerini. Güneş çekilmişti, renkli cam pencereler çirkin mat lekelerle benziyordu. Ortalık sessizlik çökmüştü.

Derken yukarılardan bir kuş cıvıltısı geldi. Yolunu şaşırmış küçük bir kırlangıç ilaştı gözlerine; çaresizlik içindeki yorgun kanat vuruşlarıyla kendisini kiliseden dışarı atmaya çalışıyordu.

Eve dönerken yapmayı unuttuğu Latince bir okul ödevi geldi Fritz’in aklına. Karar verdi, eve varır varmaz, tüm isteksizlik ve yorgunluğuna karşın oturup ders çalışacaktı. Ama adeta farkına varmadan hayli dolambaçlı bir yol izledi, hatta avcunun içi gibi bildiği kentte yolu biraz şaşırdı gibi oldu, gece vakti eve gelip daracık odasından içeri attı kendini. Latince defter ve kitaplar üzerinde bir mektupçuk duruyordu. Mumun titrek ışığında açıp okudu:

“Bizimkiler her şeyi biliyor. Bu mektubu gözyaşlarıyla yazıyorum sana. Babamdan dayak yedim. Korkunçtu. Beni artık tek başıma evden dışarı bırakmıyorlar. Haklısın, burarlardan gitmeliyiz, Amerika’ya mı olur, başka yere mi, nereye olursa. Yarın sabah altıda istasyondayım. O saatte bir tren kalkıyor. Babam hep bu trenle avlanmaya gider; nereye, bildiğim

yok. Biri geliyor galiba, burada mektubuma son veriyorum. Diyeceğim bekle beni! Ama kesin. Sabah altıda. Ölünceye kadar senin olacak Anna.

Gelen kimse yokmuş. Nereye gitmemizi düşünüyorsun? Paran var mı? Sekiz gulden var bende. Bu mektubu sana bizim hizmetçiyle yolluyorum, sizin hizmetçinize verecek. Artık korkmuyorum hiç.

Sanırım halan Marie bizi gammazlamış.

Pazar günü bizi görmüş demek!”

Fritz, uzun uzun, enerjik adımlarla odasında gidip geliyordu. Şimdiden özgürlüğüne kavuşmuş hissediyordu kendini. Kalbi hızlı hızlı çarpıyordu. Birden yetişkin bir adam olduğu duygusu uyandı içinde: Anna bana güveniyor, ona sahip çıkabilirim. Mutluluktan yerinde duramıyordu Fritz ve biliyordu artık, Anna kelimenin tam anlamıyla kendisinin olacaktı. Kan başına hücum etmişti, oturmadan duramadı. Aklına bir düşünce geldi derken: “Nereye gideceklerdi?”

Bu soru bir daha hiç susmadı kafasında. Yerinden sıçrayıp kalktı. Yarın için hazırlığa koyularak, kafasındaki sorunun sesini bastırmaya çalıştı. Biraz çamaşırda birkaç parça giysi ayırdı bir kenara, biriktirdiği guldenleri siyah deri çantaya tıktı. Yüreği şevkle dolup taşıyordu. Hiç gereği yokken çekmeceleri bir bir çekip içinden bazı şeyler alıyor, ama aldıklarını sonra götürüp yine yerlerine bırakıyordu. Masanın üzerindeki defterleri, kitapları kaldırıp bir köşeye fırlatmıştı. Odasının dört duvarına övünerek, açık seçik göstermek istiyordu: “Buradan çekip gidecekti artık! Paydos!”

Vakit gece yarısını geçmişti ki, yatağın kenarına ilişti. Uyumayı aklından geçirdiği yoktu, elbiseyle yatağın üzerine uzandı; bunun da tek nedeni belki fazla eğilip kalktığından beline yapışan ağrıydı. Nereye sorusu birkaç kez daha aklına geldi. Yüksek sesle, “İki insan gerçekten birbirini sevdikten sonra...” sözleri çıktı ağzından.

Saatin tik tak sesi işitiliyordu. Çok aşağıda bir araba geçti evin önünden, camları titretti. Derken daha önce on ikiyi vurmaktan yorgun düşmüş saat, rahat bir nefes alarak güçlkle 'bir' diyebildi, o kadar.

Fritz, çok uzaktan geliyormuş gibi işitti saatin sesini ve düşündü: İki kişi birbirini... gerçekten...

Ama gün ağarırken hâlâ üşüyerek yatakta oturuyor ve kesinlikle biliyordu artık; Anna'yı sevmiyordu, başı kurşun gibiydi: Anna'yı sevmiyorum artık. Bakalım Anna ciddi miydi niyetinde? Yediği birkaç tokat için evden kaçmak! Nereye gitmek istiyordu Anna? Nereye olursa, nereye olursa. Tepesi attı birden: Peki ama ben? Tabii her şeyi yüzüstü bırakacağım burada, annemi, babamı, kısaca her şeyi. Oh ne güzel! Peki ileride, peki sonra? Amma salakçaydı Anna'nınki, amma sevimsiz! Böyle bir şeyi yapabileceğini gösterebilirsin, mutlaka onu dövmek gelecektir içimden.

Bunu yapabileceğini gösterebilirsin hele bir!

Erken mayıs güneşi, ıslık ıslık, güler bir yüzle odaya dolduğunda bir umut uyandı Fritz'in içinde: Anna yazdıklarında ciddi olamazdı. İçi rahatladı derken. Canı yataktan çıkmayı hiç istemiyordu. Şöyle dedi kendi kendine: İstasyona gideyim de gelmediğini göreyim şu Anna'nın. O gelmeyince duyacağı sevinç kafasında canlandırdı.

Erken sabah saatinin serinliğinde üşüyerek, dizlerinde büyük bir yorgunluk, istasyonun yolunu tuttu. Girişte kim-seleri görmedi.

Yarı korku, yarı umutla göz gezdirdi çevresine. Hiçbir yerde gözüne sarı bir ceket ilişmedi. Rahat bir nefes aldı. Bütün hol ve salonlardan koşarak geçti. Uykulu ve ilgisiz yüzlerle oradan oraya gidip gelen yolcularla karşılaştı. Hamallar sütun diplerinde miskin miskin oturuyor, halkın en alt kesiminden insanlar yanlarındaki çıkın ve sepetlere yaslanmış suratları asık bekliyorlardı. Görevli bir memur bekleme salonlarından birinde gelen trenlerin nereden geldiklerini, giden tren-

lerin nereye gideceklerini bildiriyor, elindeki zili çingırtadıp duruyordu. Derken aynı isimleri horultulu bir sesle yeniden, bu kez daha bir yakından haykırdı, son kez de peronda yaptı aynı şeyi. Ve her seferinde elindeki sevimsiz zili önceden çingırtatmayı unutmuyordu. Fritz ellerini ceplerine soktu, istasyonun girişine dönüp geldi. Durumdan pek memnun kalmıştı, zaferi kazanmış birinin yüz ifadesiyle düşündü: Hani neredeydi sarı ceket? Biliyordunuz zaten.

Sevincinden adeta kabına sığamayarak bir sütunun arkasına dolandı. Oracıkta ki tarifeyi okuyup şu uğursuz altı treninin de nereye gittiğini öğrenmek istiyordu. Az kalsın düşeceği bir merdiveni gözden geçirir gibi bir yüz takınarak, ne yaptığının farkına varmadan istasyon isimlerini okumaya başladı. Birden çini döşeme üzerinde acele ayak sesleri işitip başını çevirdi. Peronlara çıkılan kapı önünde sırtında sarı bir ceket, şapkasında sallanan bir gül, ufak tefek bir kız ilişti gözüne.

Fritz, kızın arkasından baktı.

Hayatla oyun oynamaya kalkan bu çelimsiz kızın ortaya çıkışıyla bir korku çullandı üzerine. Onun gelip kendisini bularak birlikte yabancı bir dünyanın yolunu tutmaya zorlayacağından çekinir gibi toparlandı; arkasına dönüp bakmadan vargücüyle kente doğru seğırtmeye koyuldu.

Beyaz Mutluluk

(1896 – 97)

Sigorta memuru Theodor Fink Viyana'dan Riviera'ya gidiyordu. Yolda not defterine bakınca trenin gideceği yere gece yarısı varacağını gördü. Burada iki saat aktarma yapacağı treni bekleyecekti. Zaten pek yerinde olmayan keyfini daha da kaçırmak için bundan güzel bir şey olamazdı. Bir sigara yaktı, ama dumanına katlanamayarak az sonra fırlatıp attı pencereden. Gözleriyle için için yanan kırmızı noktayı izledi. Boşlukta geniş bir yay çizdi nokta. Tren mart havasını soluyan renksiz, sönük bir araziden geçiyor, alabildiğine derin vadilerde kar kalıntıları kirli yastıklar gibi yerde serilmiş yatıyordu. Manzara, yanı başındaki koltukta duran sarı kapaklı roman gibi sıkıcıydı. Suratını asarak, hasta kardeşinin Nizza'dan yazdığı mektubu belki onuncu defadır aldı eline. Aceleyle çiziktirilmiş sarsak satırları sık sık okudukça, can çekişen bir kişinin çağrısına uymuş gitmekte olduğunu daha bir açık seçik anlıyordu. İçindeki rahatsızlık büyüdü giderek. Kendisinden yedi yıl sonra dünyaya gelmiş bu küçük kardeşe hiçbir zaman fazla yakınlık duymamıştı, onun hastalıklı, narin yapısı Fink'e hep itici gelmiş, duygularındaki aşırı inceliği netameli ve yadırgatıcı bulmuştu. Pek çok telaş ve zahmetli günlerin kendisini bekliyor olması bir korku saldı yüreğine. Öte yandan içten bir acıma duygusuna kapılmaktan da kendini alamadı ve bu duyguyu yatıştırmak için durup durup şöyle söyledi kendi kendine: "Onun için en hayırlısı da bu. İnsan bir kez hasta olmasın."

Sarsıntıdan canı çıkmış, her bir yanı sızlayarak, mahmur gözlerle Verona Vecchia'da trenden indi, kendisinden başka da inen olmamıştı. Görevli memurun peşine düşüp ikinci sınıf bekleme salonuna geldi. Görevli memur onu yüksek cam kapıların önünde bırakıp gitti. Theodor Fink, kapı kanatlarından birini dirseğiyle itip açtı; gözleri salonun karanlığına alışana kadar eşikte durup içeri girmede. Perona açılan karşıdaki kemerli kapıları yavaş yavaş seçebildi ancak. Salonun orta yerinde kalın dört bacağıyla pek çok hörgücü bulunan dev gibi bir şey görür gibi oldu. Üzerine bir sürü bagaj yığılmış bir masaydı bu. Nihayet duvarlar boyunca yerleştirilmiş sıraları fark etti. Usul usul ilerlemeye çalışarak en yakın sıraya geldi. Yarıda kesilmiş uykusuna burada devam edecekti. El yordamıyla keşfettiği sıraya tam oturacaktı ki, elinde fenerle biri geçti kapının önünden, bir ışık demeti içeri düştü; sırada uyuyan bir adamın sakallı yüzü şöylece aydınlandı. Mahmur-luğundan sıyrılan Fink bir küfür savurdu. Salonda, beklediğinden daha gür yankılanmıştı sesi ve her köşeden bir cevap gibi yine dönüp kendisine geldi; bir inilti, bir kımıltı, bir uzanıp gerinme, bir sıra gıcirtısı, adeta düşte söylenen vurgusuz, anlamı belirsiz bir sözcük. Salon baştan aşağı uyuyanlarla dolu diye geçirdi içinden Fink. Duvarlar boyunca ilerledi, salonun en karanlık köşesine yakın bir yerde eliyle yoklaya yoklaya boş bir sıra buldu. Adeta bitkin halde sıraya bıraktı kendini. Ayaklarını uzatmayı göze alamadı, sağında solunda sıralara uzanmış yatanların bulunduğundan emindi, onlara dokunmaktan çekindi. Hiç kımıldamadan beklemeye koyuldu. Gözkapakları ağırlaşmıştı, kapanır gibi oldukça ansızın bir korkuyla tekrar açıyor, döşeme tahtaları üzerinden zaman zaman martıları andıran beyaz ışıkların kayıp gittiği soğuk salona alışmaya çalışıyordu. Bir ara giriş kapısının gıcırda-dığını duyarak derin bir nefes aldı. Holdeki kırmızımsı donuk ışıktaki iki, üç gölge belirdi; salondan içeri yeni yolcular girdi ve kapı tekrar kapandı arkalarından. Fink gözleriyle yeni gelenleri izlemeye çalıştı; koyu karanlıkta suskun ve sessiz eriyip

kayboldular. Yalnızca bir sıra gıcırıtısı duyuldu, ardından salon yine sessizliğe gömüldü. Ne var ki, Fink aşırı yorgun düşmüş bir merak duygusuyla işittiği binlerce sesi izliyor, bunların her birinde yabancı ve düşmanca bir şey buluyordu. İçinde öyle bir his vardı ki, adeta bütün salondakiler kendisine sokuldukça sokuluyorlardı. Çevresindeki karanlık giderek öylesine bir yoğunluk kazandı ki, sonunda bir kibrit çakmadan duramadı; önünde o kocaman, siyah boşluğu görünce rahatlamış bir nefes aldı. Yine de ikinci bir kibrit çakmaktan kendini alamadı, iyice rahatlamak istiyordu. İkinci kibritin çıtırdayarak yanması üzerine bir köşeden biri uzandı: "Affedersiniz, ışık insanın çok fena gözünü alıyor." Fink pek hafif sesin ahengine kulak verdi, büyük bölümü yanmış kibritle peşine düştü sesin, sonunda sımsıkı örtülü bir kadın yüzünü seçer gibi oldu. Kibrit söndü derken, Fink de eskisi gibi karanlıkta oturmaya başladı. Deminki sesin yeniden işitilmesini bekledi ve yeniden işitildi ses: "Bir geceyi pek çok yabancıyla aynı yerde geçirmek korkunç şey. Öyle değil mi? İnsanlar gece olunca bir tuhaflaşıyor ki! İçlerindeki gizler büyüyor, aşıp geçiyor kendilerini. Korkunç şey doğrusu! Işık da insanın gözünü ne fena alıyor." Fink, hafiften işitilen tatlı sesin kendisini endişelendiren bir şeyi açığa vurduğu duygusuna kapıldı. Ama bir özür gibi yankılanan son cümle ansızın tüm korkuları alıp götürdü içinden; genç, hatta belki güzel bir kadının yanı başında oturduğunu anlamıştı, salonda beklemekle geçireceği zamanı ufak bir serüvenle kısaltabileceğini düşünerek, kadınla tanışmaya heveslendi.

Farkına varmadan bıyığını burup karanlık köşeye doğru nazikçe, "Hanımefendi de Nizza'ya mı gidiyorlar acaba?" diye sordu.

"Hayır. Ben memleketime dönüyorum."

"Daha mart ayı çıkmadan mı? Almanya'da hava hâlâ pek soğuk. Umarım hastalık nedeniyle aşağılara inmemişsinizdir?"

"Oh evet, hastayım." Bunu mahzun, ama kendi kendisiyle barışık bir edayla söylemişti kadın. Fink şaşırmıştı, ne diyeceğini bilemeyerek sustu. Gözlerini karanlıkta arayarak dolaşırdıysa da bir şey göremedi. Hava buğulu ve ağdalıydı. Salon-da birinin uykuda gördüğü bir düşten kaynaklanan iniltisi yükseldi, dışarıda çalan bir çingırağın cırcır böceklerini çağırıştıran sesi duyuldu.

Kadının sözünü yanıtsız bırakmak istemeyen Fink, "Ben değilim ama, kardeşim hasta," dedi. "Nizza'da kendisi, durumu ciddi. Oraya gitmem de bunun için."

Karanlık içinden kadının sesi geldi: "Oh – alıp getirin kendisini Nizza'dan. Durumu ciddi olsun isterse. Bahar geldi mi, insana her şey hüznü verir orada. Yaşamak ve ölmek..."

Fink, kımıldadı oturduğu yerde. Hasta kadın büsbütün vurgusuz bir sesle ekledi: "Yorgun ve hasta insanlar evlerinde kalmalılar." Fink, kadın genç biri olmalı diye geçirdi içinden. "İklimi düşünmek zorundasınız, hanımefendi," demesi, içinde salak, beceriksiz ve kaba adamın biri olduğu duygusunu uyandırdı.

Kadın onun söylediğini işitmemişe benziyordu, konuşmasını sürdürdü: "Ben de eve dönüyorum. Hüznü çöktü gönlüme. Çiçekler ortasında tek başıma..."

Kadının sözünü kesen Fink, "Kuşku yok, henüz pek gençsiniz, hanımefendi," diye yanıtladı. Ardından böyle söylediği için kendi kendine kızdı.

"Evet, gencim henüz," dedi kadın kısaca. Fink, kadının gülümsediğini sezer gibi oldu. Kadın devam etti: "Ama işte bu yüzden seviyorum yalnız kalmayı. Evde çok vakit yalnızımdır."

Fink, "Nerelisiniz?" diye sormaya hazırlanmıştı, ama buna fırsat bulamadı; çünkü kadın hâlâ konuşuyor, sesi giderek daha yumuşak ve düşsü çıkıyor, adeta uzaklardan geliyordu:

Hayal kurar gibi, "Beyaz bir odam var," dedi. "Düşününüz, duvarları öylesine parlak beyaz ki, biraz güneş hiç kay-

bolmaz üzerlerinden. İsterse dışarıda günler gri olsun. Dışarıda da gri günler eksik değildir hiç. Beyaz perdeler vardır pencerelerin önünde ve dış pervazlarında da beyaz çiçekler. Çünkü çiçekler odanın içinde asla doğru dürüst gelişip büyümez. Hani fazla bir kokuları yoktur, yine de her şey onların kokusunu barındırır kendisinde, mendil, yastık, yorgan, seveerek okuduğum kitaplar, ne varsa. Sabahları Agatha Hemşire çıkıp gelir odama ve gülümser. Ne zaman gelse gülümser hep, başında beyaz rahibe başlığıyla yatağımın yanı başına oturur. Elllerine dokunmaya görün, gül yapraklarına dokunuyorum sanırsınız. Dünyaya ilişkin hiçbir şey bilmez, ben de bilmem, böylece anlaşırsınız birbirimizle. Yalnızca güneşin sıcak sıcak parıldadığı saatler pencere başına oturup dışarısını seyredersiniz. Böyle zamanlarda denizmiş, ormanmış, köymüş ve insanlarmış, gürültülü ve büyük ne varsa çok uzağımızda kalır! Pazarları kapı ziline çalışanları bir anı gibidir adeta. Geçmiş yıllardan iyi kalpli tanıdıklar odamın kapısını vurur, bir kilişeye gider gibi çıkıp bana gelirler çiçeklerle, parmak uçlarına basarak, sırtlarında yabanlık gıysiler...”

Ortalık birden sessizliğe gömüldü. Dışarıdaki çingirak sesleri de susmuştu.

Fink gözlerini karanlığa dikmiş, sesin yeniden işitilmesini bekliyordu. Kadının aynı tatlı ve yumuşak sesiyle konuşmasını sürdürüp, kendisine daha pek çok şey söyleyeceği duygusu vardı içinde. “Kadın sanki günah çıkartan biri gibi konuşuyor ve ben onu anlayamıyorum. Salondaki sıralarda oturan pek çok yabancıdan biri işitir de o anlar belki. Ben anlamıyorum. Korkuyorum ondan.”

Fink, sıranın gıcırdamamasına çalışarak usulca doğruldu; el yordamıyla hole açılan kapıya geldi. Dışarı çıkıp kapıyı büyük bir dikkatle kapadı arkasından. Sonra, kendisini bir kovalayan varmış gibi, donuk bir ışığın aydınlattığı hol ve koridorlardan, uykulu istasyon bekçilerinin önünden seğirtip geçerek gar binasının çıkışını aradı. Sonunda buldu yüksek

kapıyı. İki yanında ıhlamur ağaçlarıyla bilemediği karanlık bir yolda kente doğru seğırttiğinden habersizdi; ‘onu anlayamıyorum’ duygusu hâlâ içinde yaşayıp duruyordu. Ancak önünden geçen erken saatteki ilk posta arabasının istasyona doğru yuvarlanıp gittiğini görünce, olduğu yerde durup şapkasını çıkardı. Başının üstündeki yaşlı ıhlamurların dalları sabah rüzgârıyla usulcacık kıpırdıyor, küçük küçük, taze çiçekler esintiyile uçup gelerek alnına konuyordu.

Ses

(1896 – 97)

Doktor Henke, kentte görev aşkının canlı örneğiydi; ama altı tatil haftasını Baltık Denizi kıyısındaki kaplıca kasabası Listray'ın beyaz sahilinde sırt üstü uzanıp yatarak, eşi görül-medik bir miskinlikle hayal âleminde gezip dolaşarak geçirmektedir. Ellerini saçları kısa kesilmiş başının altına yastık yapmış, gözlerini yüksek kayınların doruklarına dikmişti. Önünde durmuş, ileriden yuvarlana yuvarlana gelen dalgaların gırtlığından içeri küçük küçük çakıl taşları fırlatan dostu Erwin'e fenahalde kızmıştı.

Ciddi ciddi, "Sen biliyor musun, eşeğin birisin!" diye başladı konuşmaya. "Öyle çılgınlıklar peşinde koşacağına vaktini dinlenmekle geçersen daha iyi olmaz mı! Senin bu işine akıl erdiremiyorum doğrusu. 'Bir ses!' Hiç olacak şey mi! Ne pahasına olursa olsun artık başgöz edilmesi gereken birisin. Unutmadan söyleyeyim, bir kız aramaya çıkacağım senin için. Bu birkaç gün içinde kulağıma neler geldi bilsen! İki hırsız ve bir hırsız katili savunmak, vasiyet yapmaksızın dünyadan göçüp gitmiş bir teyzeden kalan miras işini düzenlemek, bütün o budalaca düşünceleri kafandan uzaklaştıracak kadar yorucu değildir. Çalışmaktan canın çıkmış."

Erwin, dalgalara bakarak gülümsedi. "Haklı olabilirsin. Hayli yorgun düştüm. Bu yüzden de yumuşak bir koltuğa gömüleyim, biri bana tatlı bir sesle hayatın nasıl şey olduğunu anlatsın, dinleyeyim istiyorum. İstiyorum ki bu tatlı ses saye-

sinde hayatla barışayım ve ondaki her şeyi, ondaki küçük olayları, ondaki büyük mucizeleri yeniden seveyim.”

Doktor Henke, sabırsızlıkla başını kaldırıp dostunun gözlerini aradı. Şiirden anlayan biri olduğu söylenemezdi. Ama o değişken derinliği ve gizli, beklenmedik ışıldaşılarıyla dostunun gözlerinin bir an denizleri çağrıştırdığını düşündü. Alaylı alaylı gülümseyerek, kırılıp gücenmiş, “Söyler misin, Tanrı aşkına, bu düşünce yine nereden esti aklına?” diye sordu.

Üşengeç bir el hareketiyle kül sarısı saçlarını arkaya sıvazlayarak, “Oh, basit,” dedi dostu. “Sahilde, üstü tenteli hasırdan koltuklar gerisindeki yüksek, sessiz kum tepeleri içinde yürürsen, tenteler altındaki insanları göremezsin, ama birinin bir diğerine seslendiğini, bir başkasının gevezelik ettiğini, bir ötekinin güldüğünü işitir ve anlarsın hemen: Bu insan şöyle şöyle biridir diyebilirsin. Onun hayatı sevdiğini, bağrında büyük bir özlem ya da acı barındırdığını, bu acının da sesini ağlamaklı kıldığını her gülüşünde duyumsarsın.”

Doktor Henke sıçrayıp kalktı ayağa. “O zaman da, Erwin-ciğim, boynunu biraz ileriye uzatır, insanların sesleriyle dış görünüşlerinin hiç de birbiriyle uyuşmadığını anlar, bön bön bakıp surat asarsın.”

Erwin başını salladı. “Benim aradığım insanların kendileri değil, sesleridir.”

Doktor dostuna yaklaşan Erwin, onu tutup kaldırarak denizin kıyısına götürdü. Denizin alabildiğine ilginç görüntüler sergilediği bir saatti, bir rengi hovardaca alıp yerine bir başkasını koyduğu bir saat. Güneş battı batacaktı. Toprak sarısı tek bir yelkenli suyun aydınlık yüzünde ıslıl ıslıl parılıyordu. Uzakta, öğle mavisinden bir bölge içinde kocaman, beyaz bir vapur denizde Rügen’e doğru yol alıyor, havada uçuşan gümüşten dalgaları bir leylek kafilesi gibi peşinden sürüklüyordu.

“Rügen vapuru; demek saat altı,” diye mırıldandı Doktor Henke hemen. Erwin evet der gibi başını salladı. “Bak işte, her

gün karşıdan geçip gidiyor bu vapur. Alıştık, onu görmek bizi artık sevindirmiyor. Ama ben, 'Hey Rügen vapuru!' ya da 'Beyaz vapur!' ya da 'Gümüş vapur' diyecek sesi düşünüyorum hep. Usulcacık çalan bir çanın kutsal sesine kulak verir gibi kulak vereceğim bu sese, sonra da sesin isteğine uyup bu vapuru uzakta arayacak ve göreceğim. Ve içimde kesinlikle bir duygu uyanacak, sanki beyaz bir kuğu diyeceğim vapur için."

Doktor Henke, dostu Erwin'in sözlerini hararetle geri çevirerek başını salladı, kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Derken iki dost, adam boyundaki eğreltiotları arasından yürümeye koyuldu. Başlarının üstünde kayınların hışırdadığı duyuluyordu.

Bunu izleyen günlerde Doktor Henke pek keyifsiz hissetti kendini. Her zaman sevinerek yaptığı gibi ormanda sırt üstü uzanmış yatarken hep dostu Erwin'i düşünüyor, bu da boş vaktini hayli kısıtlıyordu. Bütün öğle sonralarını kaplıcanın terasında insanlar arasında geçirerek ve bunu da gazete okumak için yaptığına her an kendini inandırmaya çalışarak kafasındaki düşünceden kurtulmaya bakıyordu. Gerçekten de bir gün okuduğu başyazıya öylesine dalmıştı ki, ancak burnunun ucuna gelip dikildiğinde fark edebildi Erwin'i. Dostunu şaşkın ve telaşlı görünce korkudan yüreği ağzına geldi, kendisine bir soru yöneltecek oldu. Ama daha önce davranan Erwin acele bir bakışla, "Gel!" dedi sadece. Doktor Henke karşı koymadı ve iki dost hiç konuşmaksızın ağaçlıklı yoldan sahile doğru inmeye başladılar. Beyaz kum yığınları üzerinde yürürlerken, Doktor Henke dikkatle Erwin'i süzüyordu. Dostu derin kumlar içinde bata çıka, acele adımlarla ilerliyordu; gözleri bir susamışlıkla iri iri açılmış, dudakları belli bir sese kulak veren bir kimsenin dudakları gibi hafifçe aralanmıştı. Derken Doktor Henke güneşin yakıp kavurduğu kumlar üzerinde her türlü düşünceden uzak, derin bir rahatlık duygusuyla uzanmış yatan ya da birbiriyle çene çalan insanlar gördü; onların avare dinginlikleriyle yanı başındaki dostunun nefes nefese

aceleciliği arasındaki karşıtlık endişe vericiydi. Sonunda durdu dostu Erwin ve bileğinden sımsıkı yakaladığı kendisini de durmaya zorladı.

Önlerinde tenteli bir şezlong vardı. Birden Doktor Henke'nin kulağına yaşlı bir kadının aşına sesi geldi, sonra da bir kızın hafiften, tiz ve biraz tuhaf sesini işitti. Bütün vücuduyla titreyen dostu Erwin'i de kendisiyle çekerek şezlongun önüne geldi.

Yaşlı kadın General Weiner'in eşiydi, sofra arkadaşıydı doktorun. Bay Henke'ye içtenlikle elini uzattı. Doktor Henke'nin gözü kadının yanındaki tanımadığı genç kıza ilişti. Başını hafifçe eğmişti kız, akşam güneşi koyu ve gür saçlarını yansımalara boğuyordu. Generalin eşi Erwin'e de uzattı elini. Sonra narin başını yanındaki kıza çevirerek sevecen bir sesle, "Hedwig!" dedi.

Kız, gözleri yerde, doğrulup kalktı.

Generalin eşi tanıttı Hedwig'i: "Kuzenim."

Erwin, bir kraliçenin önünde bulunuyormuş gibi eğildi kızın önünde. Generalin eşi Erwin'in kulağına, "Gözleri görmez," diye fısıldadı.

Erwin irkildi. Doktor Henke, tenis oyunundan ve Stubbenkammer'e bir geziden söz açtı. Ardından generalin eşi, "Benim banyo yapmama izin yok, ama kuzenim Hedwig'e yüzmek çok iyi geliyor," dedi.

Gözleri görmeyen kız başını salladı: "Sanırım sağlığa pek yararlıdır." Sesi bir ezgi gibi yankılanmıştı.

Ama Erwin, sesinde bir hüznün var diye geçirdi içinden.

Doktor Henke durmadan konuşuyordu. Bir ara generalin eşiyle yüksek sesle güldüler, ama Hedwig gülmeye katılmadı. Erwin, doktor dostuna yavaşçacık, "Yazık ki gözleri görmüyor, yoksa çok güzel bir kız," dedi.

Doktor Henke omuzlarını silkti. Generalin eşi Erwin'in söylediklerini işitmemişti, eliyle denizi gösterdi. Uzakta koca-

man ve beyaz bir vapur koyu yeşil bir çizgiyi izleyerek Rügen'e doğru yol alıyordu.

Doktor Henke saate bakarak, "Rügen vapuru; anlaşılan saat altı olmuş," dedi.

Generalin eşi yorgun sesiyle, "Bir de güzel aydınlatılmış ki!" diyerek hayranlığını belirtti vapura.

Vapurun ardı sıra bakan Erwin bekledi. Ama kız susuyordu, vapuru görmüyordu çünkü. Ama generalin eşi oradan, "Bir serinlik çıktı," diye atıldı. Generalineşiyle kız veda ederek ayrıldılar. Erwin yerlere kadar eğildi önlerinde. Hanımlar gitti, geride kalan iki dost bir süre konuşmadılar. Derken Doktor Henke ellerini ovarak, "Gerçekten serinlik çıkmış," dedi.

Erwin hâlâ denize bakıyordu, denizin engin yüzeyi gümüş rengindeydi. Durgun bir sesle, doktor dostundan çok kendi kendisiyle konuşur gibi, "Başka bir denizde başka vapurlar görüyor kız," dedi. "Gözleri bir başka dünyadan içerilere bakıyor. Ondan sesi böyle."

Bir Ölü

~ Psikolojik Eskiz ~

(1896)

Sa Romeo, Mart 1890

Benim iyi kalpli, iyi kalpli Alfred'im!

Uzun sürdü suskunluğum. Bağışla! Sevimli mektuplarının her üçünü tek bir mektupla yanıtlayacağım bugün. Ellere sağlık. Beni işte öylesine rahatlatıldılar! Satırlarında dile gelen o incelikli, yürekten endişe benim için bir merhem oldu. Çünkü bir yalnız, bir yorgunum ki! Bir tuhaf hastalık benimkisi.

Bitkin haldeyim, her tarafım kırılıp dökülüyor. Ama bazı saatler de oluyor, yaşam dedikleri kıvılcımın yeniden çıktığını hissediyorum içimde. Alevler sağını solunu yalayarak aşağılardan gelip yukarılara çıkıyor; kendimi güçlü ve sağlıklı hissetmeye başlayıp geleceğe güvenle bakıyorum. Aptallık işte. Doktor... Doktordan söz etmeyeyim daha iyi. Ama kimi vakit pek kötüleşiyor durumum. Solunum güçlükleri diyeceğim ve... Kimi vakit havanın nasıl tüm ağırlığıyla üzerime bastırdığını duyuyorum. Öyle ağır ki anlatamam. Sonra, bu öksürük! Göğsümde usulcacık tırmanıp yukarı çıkıyor, derken bir yay gibi boşanıp gırtlığıma sarılıyor...

Verandada oturuyorum. Mavi bir rüzgâr sıcak, nemli ve altın iplikçiklerden dokunmuş gibi denizden esip geliyor. İtirlî fidancıkların soluğunu yamaçlardan yukarı taşıyor. Mutluluk, aydınlık ve yaşam dolu bir manzara. Gözlerimi iri iri açıp

ışılıtlı ve gür maviye bakıyorum, düşüncelerim... Düşüncelerim şu sıra giderek daha sık o olaya dönüyor, şimdiye kadar bağrımnda gizledim bu olayı. Üzerinden bir yıl geçti sanırım. Biliyorsun, ilkbaharda Bohemya'daydım, herkesin mayıs ayında gittiği kaplıcaların birinde. O zaman sağlığıma diyecek yoktu ya da ben öyle sanıyordum. W. kentinde, mektuplarımda dile gelip beni bu yüzden eleştirmene yol açan ve daha çok benim hastalığıma verdiği o melankoliyi ruhuma yerleştirmiş bir olay yaşadım. Olay... Ama nasıl olsa göreceksin ileride. Kendimi iyi hissettiğim saatlerde her şeyi kısa kısa not ettim. Senden sır saklamak istemem. Ölmeden her şeyi... Nihayet ne zaman öleceğini kim bilebilir! Bugün ya da yarın, bakarsın güneş ıslıl ıslıl parıldıyordur, hava öylesine açık ve mavidir ki... Çıkar gelir ölüm. Ne saçma!

Seninkilere selam. Uzatma arayı, bana yaz. Tanrı'ya emanet ol!

*Senin olan
Gaudolf*

Buraya gelişimin üçüncü günü... Başlangıçta çok kişi yoktu kentte. Hiç çekinmeksizin, saygılı birkaç köylüden başkasıyla karşılaşmadan iğne yapraklı geniş ormanlarda yürüyüşlere çıkılabiliyordu. Ormanlar dostlarımdır. Bir gün erkenden, ufak bir kahvaltının ardından damar damar bitki kökleriyle bezenmiş patıkada bir sağa bir sola tırmanmaya koyuldum, çok geçmeden zengin bir yaşamla dolup taşan yabanıl, ıssız bir çevrede yolumu kaybettim. Adeta bakırtaşından sayvanlar altında oturur gibi altlarında terbiyeli çiçek prenseslerinin tahtlarına kurulmuş oturdukları heybetli eğreli otlarını seyretenin keyfini yaşattım gözlerime. Yeşil yosun zemini şenlendiren, boş durmayıp arı gibi sağa sola koşuşturan minicik yaratıklara baktım gözlerim parıldayarak; o muzip sincabı izledim; atak sıçrayışlarıyla bir dalı ötekisine bağlıyor, yoldan geçen birinin ayak sesleriyle ürkecek oldu mu, gökyüzüne

doğru yükselen çamın tepesine tırmanıp gizleniyordu. Bir köylü kulübesinde oldukça zengin bir yiyeceklerle güçlendikten sonra ikinci üzeri geç vakit otele döndüm. Tek başıma çıktığım bu yürüyüşlerde iki defa aynı kıza rastladım. Garip bir kız. İki defasında da yalnızdı; her seferinde kocaman gri gözlerini kaldırıp sessiz ve biraz buğulu bakışlarla beni süzdü. Bu gözleri bir gören bir daha dünyada unutamaz onları. Düşlerde yitik bir şey, doğaüstü bir ağırbaşlılık vardı bu gözlerde. Gabriel Max'ın tablolarındaki ermişlerin ve tövbekâr kadınların gözlerindeki gibi örneğin. Dudaklarını sımsıkı kapalı tutuyor, bu da saydam ve solgun yüzünü bir sertlik ifadesiyle donatıyordu. Bilmiyorum nasıl oldu, yabancı pansiyon odasında gece bir ara uyandığımda, baktım bu yüz gözlerimin önünde süzülüp duruyor. Kapının yanı başında, gece lambasının ışığından kapı kolunun parıldadığı yerde dikilip kalktı bu yüz; yüzdeki ciddilik gözümden kaçmadı, vücudunu sımsıkı saran basmadan sade giysiyle ince, uzun boylu kızın bana doğru yaklaştığını görünce ürperdim birden.

Kız da benimle aynı pansiyonda kalıyormuş. Anne ve babası da yanında dedi pansiyon sahibi. Sonra pek kurnaz bir yüz takınarak ansızın sustu, sanki sarı dişlerinin hemen arkasında bir sözcük duruyor da bunu dışarı koyvermek istemiyordu. Sonunda duyduğu güvenle bana doğru eğildi: "Söyleyeceklerim aramızda kalacak, değil mi Bay... Kızın biraz, nasıl derler aklından biraz zoru var. Kız..." – Pansiyona gelen yeni bir müşteri sözünü kesmeseydi, bir kez ağzını açmış adam susacağa benzemiyordu.

Ben bir şey demeyerek oradan ayrıldım. Söyledikleri acaba doğru muydu pansiyon sahibinin, gerçekten kızın gözleri...

Ne yapıp yapıp kızı tanımayı kafama koymuştum. Pansiyonda kalanların topluca yediği öğle yemeklerine bundan böyle ben de katılacaktım. Hoş bir rastlantı işimi kolaylaştırdı. Sofrada tam da kızın eski bir bürokrat olan iyi kalpli, yumuşak yüzlü babasının yanına oturtuldum. İlkın adam başladı ko-

nuşmaya. Yanı başında kızı, onun yanında da annesi. Konuştuklarımızı rahatlıkla işitebilirlerdi. Adamla genel olarak kent üzerinde söyleşiyorduk. Aile Güney Saksonya'nın bir kasabasındandı, adam yanılmıyorsa belediye meclisi üyesiymiş. Kızları için kalkıp gelmişlerdi buraya, kızlarının soğuk su kürüne gereksinimi vardı. Annesi de bunu birkaç kelimeyle doğruladı. Bu vesileyle kızın ismini de öğrenmiştim, Felice'ydi. Ona dönerek, "Burayı nasıl buldunuz, Sayın Felice?" diye sordum. Kız, cevap vermeyerek benim üzerimden ileriye dikti gözlerini; o derin bakışlı, gri gözleriyle tüm somutlukları adeta delip geçer gibiydi. Annesi benim anlayamadığım bir şey fısıldadı kızı. Kız olmaz der gibi başını salladı. Anlaşılan annesi kızı cesaretlendiren sözlerini yineledi. Bayan Felice kendisine tekrarlaması istenen bir cümle söylenmiş bir çocuk gibi ağır ağır, ama yumuşak ve soylu bir sesle, "Teşekkür ederim, güzel," dedi. Adamla, kanal inşaatlarına ilişkin ayrıntılı bir konuşmaya başlamıştık. Yemek sona erdi derken. Doğrudum. Anne hanımın gözlerinde yaşlar parıldıyordu. Kocasına işaret etti, o da salondaki birkaç müşteri çıkıp gidene kadar bekledi, sonra beni çekip pencere nişine götürdü. Sesi titreterek, "Beyefendi," dedi, "Kızımızın yıllardır beyninde bir rahatsızlık var. Acayip davranışını bağışlayınız lütfen. Kaplıca kaplıca dolaşıyoruz. Size duyduğu güvene yanlış bir anlam vermezsiniz sanırım. Zavallı yavrucak!" Adam gözyaşlarıyla boğuşuyordu. "Korkunç, inanılmaz bir hezeyan..." İçeri giren pansiyon sahibinin bize doğru geldiğini görünce sustu; adeta canımı acıtacak gibi kuvvetle elimi sıkarak, salonda yankılanan mecalsiz adımlarla uzaklaştı.

Felice'yle konuştum. Şöyle oldu: Tek başıma çıktığım sabah yürüyüşlerinin birinde yine ona rastlamıştım. Her zamanki gibi kendi yolunda gidiyordu. Beni fark edince başını kaldırıp baktı ve olduğu yerde durdu. Bir süre hiç kımıldamadan beni süzdü, derken yüzünde ansızın bir anımsamanın ışığı çıktı, geçen gün annesinin kendisine fısıldadığı sözcük-

leri işitilebilir bir sesle yineledi: "Teşekkür ederim, iyiyim!" İrkildim. Demek doğruydu babasının söylediği. Ama çabucak kendimi toparlayıp, "Siz de benim gibi tek başınıza bu şahane ormanda yürüyüşe çıkıyorsunuz," dedim. Felice, "Bu şahane ormanda," diye yineledi neredeyse sözcükleri hiç vurgulamadan. Ama gri giysisinin altında göğüsleri inip inip kalkıyor, gözlerinde bir renk ve ışık seli dalgalanıyordu. Sonra yürümeye devam etti, ben de yanı başında yürüyordum. Hiç konuşmuyorduk. Kendimi ormanın yüceliğine ve yanı başımda vakur bir edayla yürüyen genç ve güzel kızın gizemli büyü-süne bırakmuştım. Yol kenarında açmış bir kır çiçeği ilişti gözüme. Koparıp Felice'ye uzattım. Felice aldı çiçeği, hüzünlü bakışlarla süzdü, sonra ansızın içinde beliren bir hoşnutsuzlukla çiçeğin hafifçe inildere gibi ses çıkaran ince, yeşil sapını koparıp attı. Beni başından savmak ister gibi elini oynatarak yoldan ayrılıp, ağaçların yüksek gövdeleri arasına dalıp yürüdü. Peşinden gitmeyi göze alamadım, devcileyin karanlık ağaçlar arasında değişip duran bir ışık altında gri giysisini seçebiliyordum henüz, derken büsbütün onu gözden kaybettim.

İleride de birkaç kez Felice'yle karşılaştık. Giderek bana daha çok güven duyar gibiydi. Çevredeki güzelliğe hayranlığımı belirttiğimde ya da çam kokulu havadaki nefis aromadan övgüyle söz açtığımda alçak sesle katıldı bana. Ama bu kadarı bile beni memnun etmeye yetmişti. Söz konusu yürüyüşlerin birinde ona şöyle dedim: "Çiçekleri görüyor musunuz, Bayan Felice, nasıl güle oynaya açıyorlar. Kuşların cıvıltısını, pınarların şırıltısını duyuyor musunuz? Bütün bunlar bize neşeli olmamızı anımsatıyor, oysa siz ne kadar da üzgünsünüz?" Başımı kaldırıncaya, gözlerini nasıl iri iri açmış soran bakışlarla bana baktığını gördüm. Birden elleriyle yüzünü kapayıp ağlamaya başladı Felice; ağladı, ağladı; onu böyle görünce içime bir hüzün çöktü. O gün başka da bir şey konuşmadık.

Aradan bir hafta geçti. Çıktığım yürüyüşlerde alıştığım o sevimli karşılaşmalarımızı yeniden yaşayacağımı umdumsa da umudum boşa çıktı. Yemek salonunda da göremiyordum kendisini. Belediye meclisi üyesi babasının dediğine göre biraz keyifsizmiş; annesinin gözleri ise belli ki kızarmıştı.

Nihayet yeniden rastladım Felice'ye. Bana doğru gelerek, "Bugün bana sormuştunuz," dedi. "Bugün değil miydi yoksa?" Şaşırıp bocaladığını hissettim, zamanları birbirine karıştırıyordu. "Bayan Felice, neden böyle durgunsunuz?" diye sormuştum," diyerek tamamladım cümlesini. Bunun üzerine olanlar bir daha dünyada aklımdan çıkmayacak. Felice bir adım gerileyerek başını kaldırdı, boyu olduğundan daha yüksek, hayli daha yüksek bir görünüm kazandı, buz gibi bir soğukluk gelip oturdu gözlerinin içine; hiç kıpırdatmadığı solgun dudaklarının arasından usulcacık, "*Ben bir ölüyüm,*" dedi.

Elimde olmadan birkaç adım geriledim. Belli belirsiz adımlarla usul usul üzerime geldiğini görünce, sanki gerçekten bir çürümüşlük kokusunun vücudundan çevreye yayıldığı gibi bir duygu uyandı içimde, işte öylesine soğuk, öylesine dehşet verici bir kokuydu. Bir çocuk gibi haykırsam, dünyalar benim olacaktı. Kendimi toparladım derken. Bir ürperti sırtımda gezindi. Ama yine de peşinden yürüyerek, pansiyona kadar Felice'ye eşlik ettim. Tek kelime konuşmadık. Berbat haldeydim. Ateşim vardı kuşkusuz. Gece karmakarışık düşler içinde kıvranıp durdum. Sabahleyin kafamın içi karışık, başım kazan gibi uyandım.

Artık Felice'yle birbirimizi sık sık görüyor, yosun kaplı bir sırada çok vakit saatlerce yan yana oturuyorduk. Kendisine hikâyeler anlatıyor, o da can kulağıyla, nerdeyse ürkek ve çekingen, beni dinliyordu. Neşeli şeyler söyleyerek moralini elden geldiğince güçlendirmeye çalışıyordum. Her seferinde bana, "Sen (birkaç günden beri bu samimi sözcüğü kullanıyordu benimle konuşurken), sen biliyor musun bunu kesin-

likle?" Ben bildiğimi söyleyince, "Ama onlar canlı insanlardı, gerçekten yaşayan insanlar, oysa ben ölüyüm, çoktan beri ölü..." diyordu. Bunun üzerine ben ne konuşursam konuşayım, susuyor ve ciddi bir yüz takınıyordu.

Bir defasında konuşmamı yine böyle dehşet verici sözlerle kesmesi üzerine, cesaret edip sordum: "Felice, ne zaman öldün sen?" Felice, "Ne zaman mı?" diye yineledi, gözlerinde bir kez daha o durgun ifade belirdi, uzayıp gerildi vücudu. Ama sonra irkildi birden, gelip yanı başıma oturdu ve çocuksu, dokunaklı bir güvenle şöyle dedi: "Unutmadımsa söyleyeyim. Bir çocuktum henüz, küçük bir çocuk, biliyor musun. Bebeklerle, toplanla oynayan, çiçeklerden hoşlanan bir çocuk. Çok önceydi ama, bin yıllarca zaman önceydi. Hiç kardeşim yoktu, ama şen, neşeli birkaç oyun arkadaşım vardı, Maria vardı örneğin, Berger'lerin Maria'sı." Yavaşça söylemişti bunu ve çocuklara özgü bir davranışla parmaklarında saymaya başlamıştı. "Elsa, Lene, Gretchen, Kurt, Hans." Son isimde duraksadı ve ansızın hıçkırıklara boğuldu. Kendisini güçlükle yatıştırırdım. Derken yine gülümsedi. Sevincinden havalarda uçan bir çocuğun yüz ifadesiyle, "Annem bana hep cici şeyler alırdı, bebekler alırdı, minik minik, anlıyor musun, ayaklarında gerçek pabuçlar vardı hepsinin, başlarında da sırma saçlar. Ama -" Sözlerinin burasında koyu bir gölge kayıp geçti yüzünden, "- o zamanlar daha canlı, daha diriydim çünkü; oysa şimdi, şimdi bin yıldan beri ölüyüm, bin yıldan beri." Ağzından çıkan sözcükler sönüp gitti sessizce. Ürperdim.

Felice sürdürdü konuşmasını. "Her zaman birlikte oynardık. Bütün çocuklar. Çiçekler toplardık... çiçekler..." Düşüncelere dalar gibi oldu bir ara, sonra başını sallayarak, "Sana söyleyeceğim," dedi. "Sonbahardı. Gri, gri bir gün dünyanın üzerine çökmüştü. Annem evden çıkma dışarı dedi. Ama öylesine yalnız tık tak edip duruyordu ki saat! Sonra, resimli kitaplarıma öyle çok, öyle çok bakmıştım ki! Annem mutfığa geçti derken. Ben de usulcacık bahçeye çıktım. Oyun arkadaş-

larımdan birini görebilmem zor değildi. Ve çalıllığın yanı başında baktım Hans duruyor. Adımlarım hayli ıslak yerde şap şup ediyordu yürürken. Aman yavaş! Beni işitmemeli Hans! Parmak uçlarıma basa basa... basa basa çalıllığın arkasına dolandım. İncecikten yağın yağmur iğne gibi gözlerime batıyordu. Hans beni fark etmemişti. Elinde bir şey tutuyor. Açık seçik görüyorum ne olduğunu; bir kuştı, minicik, sevimli bir şey. Ne yapıyor Hans? Kuşu okşayıp seviyor diye geçiriyorum içimden. Birden kulağıma bir cik sesi geliyordu. Cik... cik... duyuyor musun?" Ansızın elime sarıldı Felice. "Bir korkunç yankılanıyordu ki ses! Hava da bir griydi ki! Dalları araladım. İşte orada, orada..." Felice fırlayıp kalktı birden; heyecanlanmıştı, sözcükler ağzından nefes nefese çıkıyor, sanki Hans oracıkta duruyormuş gibi gözlerini bir noktaya dikmiş bakıyordu. "Görüyor musun, görüyor musun, her iki başparmağıyla zavallı minik kuşun gırtlığını sıkıyor, kuşçağız da çığlık çığlığa, kanat çırpıp duruyor. Ama Hans gülüyor; görüyor musun, nasıl da gülüyor. Kuşun gırtlığını sıkıyor parmaklarıyla. Bağırarak istiyorum, bağırarak, bir türlü bağırarak. Kuşçağız gagasını sonuna kadar açıyor. Birden başçağız düşüyor aşağı. O anda, o anda çırpınmaya başlıyor yüreğim." Elini kalbine götürdü Felice. "İşte o zaman öldüm – ben." Son sözcükler usulcacık sönüp gitti. Felice birden yanı başıma, sıranın üzerine bıraktı kendini. Gözlerini yummuştu. Göğsünden nefes alıp verdiğini gösteren bir kımlı yoktu. Yanı başımda serilmiş yatıyordu sıranın üzerinde; solgun, solgun ölümün tüyler ürperten manzarası.

Üzeri yosun kaplı sırada oturuyorduk. Dünyanın haz dolu gerçek yaşamın güzelliğini öven tok sesli büyük bir ilahiye benzediği o şahane ilkyaz günlerinden biriydi. Orman, kalın sütunlar üzerinde sonsuz bir çatının mavi bir saydamlık içinde dinlendiği bir tapınaktı adeta. Rüzgâr çıtkırıldım bir esintiyle dalları oynatıyor, küçük çam ormanından insanı büyüleyen ıtırli kokunun o sırnaşık buğusu yükseliyordu. Sessizlik. Bana

öyle geldi ki adeta insanların kendisine kurbanlar sunmayı unuttukları iyi yürekli, sevecen, çevresine mutluluk dağıtan bir tanrıça iki yanı yosun kaplı patikada tek başına yürüyüp gitmişti. Sanırım ruhumda gözlerini hayata açan bir ilahiydi bu, derinden, derinden bir ilahi, savaşa savaşa insanın dudaklarına kadar çıkıp gelen, ormanın bu bilinmedik, insanüstü varlığına ilişkin bir ilahi. Yalvarıp yakarmaya koyuldum; yanı başımdaki bu şirin kız, bilincinin gri ve korkunç bulanıklığından uyanıp kendine gelsin de, çevresindeki dirimsellik dolu, sevimli yaşamı sezip duyumsasın istedim. Bağırarak mı konuşmuştum? Felice elini elimin üzerine yumuşacık koyarak öylesine bir hüznle bana baktı ki, kalbim sevinç esrikliğinden ansızın sıyrılıp doğruldu. Boğulur gibiydim. Bir şey söyleyeyim de Felice'yi neşelendirip avutayım dedim, söyleyeceklerim dudaklarımda eriyip gitti. Susuyorduk. Önümüzde, güneşin ışıklarıyla yıkanan orman duruyordu. Güle oynaya ışıklar kabına sığmayan bir aceleyle yosunlu zemin üzerinden hoplaya zıplaya geçip gidiyor, uzakta yavaş yavaş loşluğa gömülen ağaçların karanlığında sönüyordu. Gözlerimi önüme dikmiş yola bakıyordum. Karşı ağaçlıktan küçük bir kuş korkmadan zıplaya zıplaya bize doğru yaklaştı, birden sıçrayıp çakıl döşeli yola kondu. Güneşin sıcacık ısıttığı kum selinde gri kanatlarına banyo yaptırdıktan sonra yanımıza sokuldu, ayaklarımızın dibine kadar geldi. Felice'nin sevimli hayvanı izlediğini fark ettim; yüz hatları giderek aydınlanıyordu. Evet, gerçekten gülüyordu Felice. Onu hiç böyle görmemiştim. Aklıma geldi, cebimde biraz ekmek kırıntısı vardı, çıkarıp sokulgan konuğumuzun önüne attım, o da kırıntıları gagasıyla yerden toplamaya başladı; kafasını bir sağa bir sola döndürüyor, sonra yine yere eğiyordu. Yanı başımda oturan Felice elini usulcacık omzuma koydu, başını benden yana çevirdi. Gözlerinin içine baktım. Bulanık, buğulu gözlerinin eskisi gibi gri olmadığını, derinliklerde ısı ısı parıldaayan yıldızlara benzediğini görünce şaşırdım; gözleri öyle-

sine dile gelmez bir mutlulukla parıldıyordu ki, adeta sevinçten çılgık çılgığa tatlı bir cinnete yakalanmış gibi, "Felice!" diye haykırdım. "Yaşıyorsun Felice!" Ve titreyen kızı özlemle tutup bağrıma bastırdım.

Felice susuyordu. Bana sımsıkı sarılmıştı. Derken benden koparıp aldı kendini, son derece içten bir şükran duygusuyla dolu aydınlık bakışlarla gökyüzünü, ışığı, güneşi ve tüm varoluşu selamladı, sonra yeniden kollarımda aldı soluğu, başgağızını omzuma dayayıp ağlamaya başladı. Sevincin kurtarıcı gözyaşlarıydı bunlar. Çocuklar gibi bahtiyar, dönüş yolunu tutup pansiyona geldik. Sevincimize sınır yoktu, hele anne ve babası kızlarında gerçekleşen büyüleyici mucizeyi işitince daha da büyüdü sevincimiz. Felice iyileşmişti...

İzin ver de bunu izleyen zamandan bahsetmeyeyim, bir iki sözle son vereyim yazdıklarına. Anlatılmaz bir mutluluğun yaşandığı günlerdi. Bu günlerde tattığım hazzı, sevinci dile getirebilmem için Tanrıların dilini konuşmam gerekir. Çocuksu bir sevinçle yaşam selini selamlayan, bizim alışkanlık ve duygusuzlukla önünden geçip gittiğimiz doğanın güzelliklerini titreyen sinesi ve alev alev bakışlarıyla yaşayan, masum ve saf yüreğinde artık genç kızlara özgü bir ürkeklikle o vakte kadar asla sezilmedik bir sevginin tomurcuklandığını hisseden şirin yavrucağı görmenin hazzını.

Beni yiyip yutan, çocukluğumdan beri bana yaklaşmasından korktuğum korkunç hayalet o zamanlar ilk kez yanıma sokuldu. Ağrı sızılar başladı vücudumda, kan tükürdüm. Hekimler başlarını sallayarak "Güneye gideceksin, güneyle!" diyorlardı. Nişanlım Felice'den hayli bir süre gizledim durumu. Derken bir ara Felice'nin yanındayken beni bir öksürük tuttu. İlk işi şakaya aldı Felice. Ben odadan çıkıp gitmesini söyleyince korktu. Kalıp gitmedi. Öksürük nöbeti geçince, her şeyi kendisine açıkladım. Onunla evlenemeyeceğimi söyledim sonra, daha bilmem neler. Kollarımda hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Ben de onunla ağladım. Geç vakit birbiri-

mizden ayrıldık. Kendisini kapıya kadar geçirdiğimde hava kararmıştı. O korkunç katılığın bulanık sisten örtüsü derin sular gibi iri gözlerinin üzerine kapandı, boyu uzadı Felice'nin; elimdeki eli buz gibi soğuktu ve bir çürümüşlük kokusu vücudundan çevreye yayılmaya başlamıştı.

En son görüşmemiz oldu bu. Ertesi gün kentten gittim. Felice'nin babası, araba hareket edinceye kadar yanımdan ayrılmadı. Felice, babasıyla bana bir mektupçuk yollamıştı. Mektubu aldım, kızına son kez selamımı iletmesini istedim babasından; nihayet yaslı adamın kollarından kendimi kurtardım. Felice'nin mektubunu kompartımanda okuyacaktım. Henüz fazla heyecanlıydım. Trendeki yerime yerleştim. Yolcuların sağa sola gidip gelişleri son bulup kompartımanda tek başıma kalınca, o değerli mücevheri çıkardım cebimden. Yalnızca şu sözcükleri okudum: "Elveda! İkinci kez beni bekliyor ölüm!" Tüyler ürpertici bir sezgi uyandı içimde. Geldiğim yere dönmeye karar verdim. Bir sonraki istasyona kadar geçen dakikalar bana sonsuz bir zaman gibi geldi. Nihayet istasyon görüldü. "Ne zaman tren var W.'ye?" "İki saat sonra." İstasyon şefi bana yaklaştı. "Bay M. siz misiniz?" diye sordu. Başımı sallayarak onayladım, konuşacak durumda değildim. İstasyon şefi cebinden bir telgraf çıkardı. Bilinçsizce açtım telgrafı, içinde şöyle yazıyordu: "Felice ayağı kayıp göle yuvarlandı. Her şey bitti. Hepimizin başı sağ olsun!"

Havari

(1896)

N. kentinin birinci sınıf otelinde şölen sofrası. Davetlilerin konuşmalarının mırıltısı, bıçakların şıngırtısı gündüz gibi aydınlatılmış yüksek tavanlı salonun mermer duvarlarına kayaları döven dalgalar misali vurup çatlıyor. Biri ötekisi gibi suskun, biri ötekisi gibi hamarat siyah fraklı uşaklar, ellerinde gümüş tepsilerle gölgeler gibi sağa sola sessizce süzülüyor. Yüksek ayaklı ısıl ısıl buz kovaları içinden şampanya şişeleri yassı şarap kadehlerine göz kırpmıyor. Elektrik lambalarının ışığında her şey pırıl pırıl. Hanımların gözleri ve mücevherleri, beylerin kafalarındaki dazlaklar ve nihayet kıvılcımlar gibi sağa sola sıçrayan sözler, her şey. Bazen yakında, bazen uzakta bir kıvılcımın tutuşturduğu bir kadın hançeresinden kısa bir gülüşün göz kamaştıran alevi yükseliyor. Hanımlar narin ve saydam kâselerden o nefis kokulu çorbaları höpürdetip dururken, kelebek gözlüklerini burunları üzerine yerleştiren beyler sofradaki renkli kişileri eleştiren bakışlarla süzüyor.

Günler var ki hep birlikte oturuluyordu böyle. Bu arada masanın bir ucuna salondakilerin tanımadığı yeni bir konuk gelip yerleşmişti. Beylerin gözleri, zaman zaman bu konuk üzerinden şöylece kayıp gidiyordu. Masanın alt ucunda oturan solgun ve vakur yüzlü adamın üzerinde modaya uygun bir giysi yoktu çünkü. Kar beyazı dik bir yaka çenesine kadar gelip dayanıyor, yüzyılımızın ilk çeyreğinde genellikle takılan enli, siyah bir kravat boynunu sarıyordu. Sırtındaki siyah ceket geniş omuzlar üzerine görkemle oturuyor, gömleğin

göğüs kısmından en ufak bir bölümün dışarıdan görülmesine izin vermiyordu. Ama beylerin daha çirkin bulduğu bir şey vardı ki, o da yeni konuğun gri renkteki iri gözleriydi; adeta bir yücelik ve heybet edasıyla salondaki topluluğu, salonun duvarlarını delip geçer görünen gözlerde sanki uzakta parıltıyan bir hedef sürekli yansıyordu. Bu gözler, hanımlara meraklı ve kaçamak bakışlar yöneltiyordu. Masada bir fiskostur almış başını gidiyor, karşıdan karşıya tahminler mırıldanılıyor, birbirlerinin ayaklarına usulcacık dokunmalar, sorup sormalar, omuz silkmeler birbirini izliyor, ama işin içinden bir türlü çıkılamıyordu.

Zeki, nispeten genç bir kadın olan Polonyalı Barones Vilovsky, masadaki sohbetin odak noktasını oluşturmaktaydı. Suskun yabancı konuk, Barones'in ilgisini uyandırmışa benziyordu; siyah ve iri gözleri, dikkati çeken bir ısrarla adamın ruhanilik taşan yüz hatlarında geziniyordu. İnce eli asabi bir hareketle beyaz Şam kumaşından masa örtüsünü tıkladıyor, bu da serçe parmağındaki o muhteşem elmas yüzüğün sağa sola şimşek üstüne şimşek yollamasına yol açıyordu. Açgözlü, çocuksu bir telaşla bazen şu, bazen bu konuya el atıyor, ama yabancı adamın söyleşiye katılmaya hiç yanaşmadığını göerek, ele aldığı konuyu ansızın suratını asarak yine bir kenara bırakıyordu. Barones, yabancıya bir sanatçı gözüyle bakmaktaydı. Hayran kalınacak kibar bir üslupla söyleşi ipliğini yavaş yavaş birbiri ardından tüm sanat dallarının boynuna dolamaya çalışmışsa da, ele geçen bir şey olmamıştı. Esmer yabancı konuk bir yücelik ve ağırbaşlılıkla uzaklara bakıp durmaktaydı. Ama Barones Vilovsky pes etmedi. Yanı başında oturan baya dönerek, "N. köyündeki büyük yangını sanırım duymuş olacaksınız," dedi. Bay, duyduğunu söyleyince konuşmasını sürdürdü Barones: "Ben diyorum ki, bir komite oluşturalım, komite yangında zarar görenlerin yararına bir etkinlik düzenlesin, bağış toplansın." Ardından soran bakışlarla gözlerini çevresinde gezdirdi Barones. Önerisi büyük takdir toplamıştı. Ne var ki, yabancı konuğun yüz hatları üzerinden alaylı bir

gölümseme kayıp geçti. Barones bu gülümsemeyi görmediyse de *hissetmişti*; bir öfke içini yiyip kemirmeye başladı.

Derken itiraz kabul etmek istemeyen bir hükümdariçe edasıyla, "Herkes razı mı?" diye sordu. Bir ses curcunası cevap verdi: "Evet! – Kabul! – Elbette!"

Benim karşımda oturan Köln kentinden bir bankacı, sözünü pekiştirmek ister gibi elini desteyle banknotu barındıran ceketinin iç cebi üzerine koydu.

Bunun üzerine Barones yabancı konuğa dönerek, "Sizin de katkınızı bekleyebilir miyiz acaba?" diye sordu. Sesi titriyordu. Yabancı konuk oturduğu yerde biraz doğruldu, Barones'e bakıp sesini yükselterek hoyrat bir edayla, "Hayır!" diye yanıtladı. Barones irkildi. Kendini zorlayıp gülümsemeye çalıştı. Bütün gözler yabancı konuğa dikilmişti. Yabancı konuk, gözlerini Barones'e çevirerek sürdürdü konuşmasını:

"Siz sevgi adına bir şeyler yapmaya çalışıyorsunuz. Ama ben sevgiyi öldürmek için yola çıktım. Nerede ele geçirirsem canına okuyorum onun. Yeterince sık olarak da kulübelerde ve saraylarda, kiliselerde ve özgür doğada karşıma çıkıyor. Amansızca peşine düşüyorum. Sert esen bir bahar rüzgârı *vakitsiz açmaya kalkan* bir gülü nasıl dalından koparıp atarsa, ben de gazaba gelmiş o güçlü irademle bitiriyorum işini, *çünkü bizler sevmek denen şeyle vaktinden önce yükümlü kıldık*."

Yabancı konuğun sesi Ave Maria'da* çalan çanların sesi gibi yankılanıp söndü. Barones bu sözlerle tam karşılık verecekti ki, yabancı konuk devam etti konuşmasına: "Beni henüz anlamış değilsiniz. Dinleyin! O Nasıralı" çıkıp da kendilerine sevgiyi getirdiğinde, insanlar bunun için yeterli olgunluğa ulaşmamıştı henüz. Nasıralı, o gülünç ve çocuksu yüce kalpli-

* Ave Maria (Latince Selam Sana, Meryem), dört büyük melekten biri olan Cebrail'in (Gabriel) Meryem'e selamı (Luka İncili, 1, 42). Papa Johannes'in talimatı üzerine 1326'dan beri her gün sabah, öğle ve akşam olmak üzere yapılan dua. Dua vakti çalan çanlarla bildirilir. (Ç.N.)

** Nasıra (Nazareth): Filistin'in kuzeyinde bir köy, İsa'nın memleketi. (Ç.N.)

liğıyle insanlara iyilikte bulunduğuna inanıyordu. Devlerin soyundan kişiler için sevgi, başlarını dayayıp bir şehvetpe-restlikle yeni eylemlerinin düşünüy kuracakları rahat bir yastık olabilir, ama güçsüzler için bir yıkımdı." Masadakiler arasında bulunan Katolik bir rahip, boynunu fazla sıkmış gibi sol elini ansızın boyunbağına götürdü.

"Yıkım!" Yabancı konuğun ağzından bir gümbürtüyle çıkmıştı bu sözcük. "Karşı cinsler arasındaki sevgiden değil, hemcins sevgisinden söz ediyorum ben, duygudaşıktan ve merhametten, bağışlamadan ve hoşgöründen söz ediyorum. Ruhumuzu öldürecek bunlardan daha güçlü zehirler yoktur." Rahip efendi, kalın dudakları arasından bir şeyler mırıldanır gibi oldu. "İsa, şu yaptığına bak bir! Bana öyle geliyor ki, bizler en içsel güdülerini çıkarıcı bir zekâyla koparılıp alınan, ehlileştirildikten sonra sopayla rahatçacık dayaktan geçirilebilmeleri için böyle bir yola başvurulmuş yırtıcı hayvanlar gibi terbiye edildik. Dişlerimiz de, pençelerimiz de eğlenip törpülendi ve vaaz edildi bizlere: Seviniz! Gücümüzün çelikten zırhı omuzlarımızdan çekilip alındı ve vaaz edildi bizlere: Seviniz! Mağrur irademizin elmastan mızrağı kıvrılıp bükülerek ellerimizden alındı ve vaaz edildi bizlere: Seviniz! Böylece yazgının topuz darbelerinin uğuldayarak üzerimize inip kalktığı yaşam fırtınası içine çırılçıplak salındık ve hâlâ vaaz ediliyor bizlere: Seviniz!" Salondaki herkes nefesini tutmuş, yabancı konuğun konuşmasını dinliyor, yerlerinden kımıldamayı göze alamayan uşaklar ellerinde gümüş tepsilerle masa kenarında şaşkın şaşkın dikilmiş duruyordu. Coşmuş yabancı konuğun sözleri, ateşten bir sağanak gibi bunaltıcı suskunluk içinde gümbür gümbür ötüyordu.

"... ve bizler – söyleneni yaptık," diyerek antika yabancı konuk yeniden başladı konuşmaya. "Körü körüne ve sersemce davranarak o çılgınca buyruğa uyduk. Susayanlara el uzattık, açların, hastaların, vebalıların, güçsüzlerin, sefillerin elinden tuttuk ve bu arada kendimiz aç, hasta, sefil kişiler olup çıktık. Düşmüşleri ayağa kaldıralım, umutsuzlara yol gösterelim,

mahzunları avutalım derken kendi yaşamımızı elden çıkardık ve kendimiz kolu kanadı kırılmış umutsuz kişilere döndük. Karımızı, çocuklarımızı canından eden, ocağımızı nifak balta-sıyla kırıp döken o alçağın beynini dağıtmadık da kıyamet gününü rahat rahat seyredebilsin diye ona – bir kulübe çattık.”

Yabancı konuğun sesinde korkunç bir alay havası titre-şiyordu: “Mesih* diye baş tacı ettikleri o kişi dünyayı tümüyle bir düşkünler evine çevirdi. Gücsüzler, sefiller, acizler için benim çocuklarım ve sevdiklerim dedi. Ve bu gücsüzler takı-mını korumak, karınlarını doyurup hizmetlerine koşmakla bizi görevlendirdi. Işığa doğru o fırtınalı dürtüyü bütün sıcak-lığı, içtenliği ve tanrısallığıyla yüreğinde duyan, sağlam adımla-rla vuslatın sarp ve kayalık yolunu alev alev tırmanıp çıkan, o ilahi hedefin önünde parıldadığını gören ben, diyelim yol kenarına yığılıp kalmış bir kötürümü tutup ayağa kaldıracak, ona övücü sözler söyleyecek, birkaç adım sonra yine sende-leyip düşecek o aciz kadavra uğruna gücümü harcayıp tüket-eceğim öyle mi? Gücümüzü kuvvetimizi sefillere, başı sıkışan-lara, beyinsiz sefillere ve ruhsuz rezillere buyur ettik mi, bizler nasıl çıkarız yücelere?” Bu sözler üzerine, salondakiler tedir-gintedirgin homurdanmaya başladı.

“Susun!” diye gürledi siyah giysili yabancı konuk. “Her şeyin söylediğim gibi olduğunu kabul edemeyecek kadar ödle kimselersiniz. Bataklıkta bata çıka yürümekte gözünüz. Yerdeki çirkefte yalnızca yansıısını görüyor, gökyüzünü gör-düğünüzü sanıyorsunuz. Herhalde anlıyorsunuz demek istediğimi. Gücümüz yeryüzüne bağımlı kılındı. Bu gücün merhamet sunağında sefil biçimde için için yanıp gitmesi

* İbranice takdis edilmiş anlamında sözcük; Tevrat'ta krallar dö-ne-minden beri Tanrı'nın takdis edilmiş elçilerinin yaşamı öykülenir. Bunlar-dan pek çoğu Tanrı'nın (Jahwe) kendilerine biçtiği göreve sadakatten ayrılmıştı. Büyük yıkıntı dönemlerinde İsraili peygamberler yeni bir Davut'un geleceğini sürekli haber vermiştir. Bu yeni Davut kendinden öncekilerin hepsinden daha yüce bir konumda olacak ve parçalanan Yahudi halkını yeniden birleştirecekti. Daha ilk Hristiyan cemaati İsa'ya geleceği müjdelenen *Messias* (Mesih) gözüyle bakmıştır. (Ç.N.)

isteniyor; acıma buhurunu, bizim kendi duyularımızı uyuşturan o dumanlı buğuyu ateşlemeye yarayacak bu güç sadece. Sevinç çığlıklarıyla yanan özgür, kocaman alevin dili gökyüzüne kadar uzanabilecek bu güç!”

Herkes susmuştu. O muhteşem konuk gülümseyerek devam etti:

“Atalarımız gerçekten maymun soyundan gelip, doğanın güçlü içgüdülerıyla donanmış vahşi hayvanlar olsaydı da, kendilerine hemcins sevgisini vaaz eden bir Mesih çıkıp gelseydi ve onlar da bu Mesih’in sözünü tutsalardı, asla evrim merdivenini tırmanıp olduklarından yüksek bir aşamaya ulaşamazlardı. *Duyguları körelmiş çeşitli düşüncelere saplanmış kalabalık hiçbir zaman ilerlemenin taşıyıcısı olamaz, kendi küçüklüğünün o küflü içgüdüleriyle kalabalığın kin ve nefretle baktığı bir kişi, bir büyük kişi iradesinin gösterdiği yolda kimsenin gözünün yaşına bakmaksızın ilahi bir güç ve bir zafer gülümsemesiyle yürüyebilir ancak.* Bizim soyumuz da sonsuz oluşum piramidinin doruk noktasını oluşturmaktan uzaktır. Bizler de mükemmelliğe ulaşmış değiliz. Bizler de henüz olgunlaşmadık; sözde o kibirinizle bir kuruntu olarak seve seve içinde yaşadığınız gibi bizler de asla fazlasıyla olgunlaşmış sayılmayız. Bu yüzden ileri! Bilgi, irade ve güç bakımından neden daha yükseklere çıkmayalım. Neden güçlüler, kalabalıkların kıskançlığının insanı cendere gibi sıkı atmosferinden sıyrılıp aydınlıklara ulaşmasın! Beni dinleyin hepiniz! Bir savaş içinde bulunuyorsunuz. Sağınızda solunuzdakiler düşüp düşüp kalıyor yerde; güçsüzlük, hastalık, sefahat, cinnet enselerine binip can veriyorlar. Ne olursa olsun isimleri, korkunç yazgının ağzından püskürttüğü mermiler gelip buluyor kendilerini. Bırakın serilip kalsınlar yere! Yalnızlık içinde ve sefil, bırakın ölüp gitsinler! Sizler yumuşamayın! Korkutuculuğu ve amansızlığı elden bırakmayın asla! Size düşen ilerlemektir, ilerlemek! Ne diye öyle dehşete kapılmış bakıyorsunuz? Sizler de mi zayıf iradeli kişilersiniz? Siz hepiniz? Sizler de mi geride kalmaktan korkuyorsunuz? Kalın o zaman! Köpekler gibi geberip gidin!

Yalnızca güçlü olanların hakkıdır yaşamak. Güçlü olan – ileri gider ve saflar seyrekleşir. Ama üç beş büyük, güçlü ve tanrısal kişi güneşli ve aydınlık gözleriyle o yeni, o vaat edilmiş ülkeye ulaşacaktır. Belki binlerce yıl sonra ancak. Ve güçlü, adaleli, hükmetmek için yaratılmış elleriyle hastaların, zayıfların ve sakatların ölümleri üzerinde bir krallık kuracaklardır... bir krallık!”*

Yabancı konunun gözleri alev alev yanıp tutuşuyor, siyah giysili vücuduyla boyu yukarılara doğru uzanıp gidiyordu. Nurdan bir hale kendisini sarıp kuşatır gibiydi.

Yabancı konuk Tanrı’ya benziyordu.

Çok uzaklara çevrilmiş bakışı, ruhunun o muhteşem vizyonuna takılıp kalmıştı. Ansızın uzaklardan dönüp geldi yine yabancı konuk. “Ben sevgiyi boğazlamak için yola çıktım,” dedi. “Güç, kuvvet sizinle olsun! Ben dünyayı dolaşacak ve güçlülere vaaz edeceğim: Nefret! Nefret! Yine nefret!”

Salondakiler dillerini yutmuş gibi birbirlerine baktılar. Adeta belirsiz bir duyguya yenik düşmüş Barones mendilini gözlerine götürdü.

Başını kaldırıp baktığında, şölen sofrasının alt ucundaki yerin boşalmış olduğunu gördü. Sofrada oturanların vücutlarında bir ürperti dolaştı.

Kimse ağzını açmıyordu.

Uşaklar, ürkek ürkek yemeklerin servisine başlamıştı.

İlk olarak karşımda oturan şişman bankacının dili çözüldü.

Bana dönüp, “Ya kaçığın biriydi adam,” diye mırıldandı, “ya da...” Bundan sonrasını anlayamadım; ağzına bir parça istakoz böreği almış, avurtlarını şişireşişire çiğniyordu.

* Tevrat’ta Tanrı’nın halkının başına geçip onu bizzat yöneteceği krallık. İsa sahnede daha ilk görüldüğü zaman, böyle bir krallığın kurulmasının yakın olduğunu haber vermişti, bunun koşulu da insan toplumunun yeniden yapılandırılarak kardeş sevgisiyle birbirine bağlı bireylerden bir topluluğa dönüştürülmesi oluşturuncağı. (Ç.N.)

Kurbanınız

(1896)

Söylesene! Eylül sonlarında bir sabah Orta Bohemya'daki bir şosede yürüdün mü? Alçak, sise doymuş, insanı bunaltan gökyüzü, ceviz rengindeki araba tekerleklerinin açtığı derin oyuklarla kırış kırış yolun iki başındaki yanıp kavrulan solgun atkestaneleri üzerine kirli gri çadırdan bir tavan gibi gerilmiş benzer. Kızıl renkli güneş buğuya doymuş yüzünü kalın tül-lerle örtmüştür; bulutların oluşturduğu duvar üzerinde ses-sizce kayıp giden yolunu şaşırmış birkaç güneş ışını, yolun çamurunu ince ince sarı çizgilerle kuşatır. Asık suratlı bir rüzgâr sararmış yaprakları zaman zaman önüne katıp götürür, uzak köylerin damlarından sürüne sürüne çıkan incecik dumanlarda girdaplar oluşturur. Bütün bunlar dile gelmeyen, anlatılmaz, çaresizlik taşan hazin bir manzaradır. Bu manzara ne zaman aklıma gelse, kalp yöremde derin bir sızı duyarım. Bir şey kasılır orada, çekip çekiştirir, sonunda yaşlar gözlerimi yakmaya başlar.

Şimdi sana kendisinden söz edeceğim kadını düşün-dükçe, aynı duygu uyanıyor içimde.

Şairler sevgiye övgüler döşenir; doğrusu sevginin güçlü bir şey olduğu kesin. Güneşin bir ışınıdır sevgi, aydınlatıp nurlandırır insanı der bazıları; bazıları da insanı esrikliğe sürükleyen bir zehri güneşin kendisinde barındırdığını söyler. Gerçekten de yol açtığı sonuçlar, ağır bir ameliyattan önce korkudan titreyen hastaya teneffüs ettirilen güldürücü gaza* benzer, içinde tepinip duran acıyı unutturur hastaya.

* Almanca: *Ladigas* ya da *Lustgas*; eskiden ameliyatlardan önce narkozda, hastaya solunum yoluyla verilen kokusuz bir gaz (N²O). (Ç. N.)

Agnes de bütün sıkıntılarını, dertlerini unutmuştu pek çok haftadan beri, Hermann'la evlendi evleneli. Gerçekten haftalardan beri mi? Daha çok dile gelmez bir mutluluğun zevkle coşup köpüren bir tek an'ı değil miydi bu? Kadının gönlünde yeni, tatlı, gizemsel milyonlarca duygunun, ayın öptüğü çiçeklerden periler gibi boy verdiği, evlenmemiş bir kızın ise gönlündeki bu duygu zenginliği karşısında titreyip hayrete düştüğü, gözlerinin Tanrının dünya durdukça duracak, kutsal bir vaadi gibi ısıldadığı o an değil miydi?

Söz konusu günlerde hiçbir soru, hiçbir sıkıntı Agnes'in içinde yeşermiyor, ruhunun aynasını hiçbir endişe gölgelendirmiyordu.

Ve o nurlanmış kadın haz dolu ilk haftaların bu tatlı esrikliğini kalbine kilitleyerek ilerideki yıllara kendisiyle taşıyıp götürdü.

İki yıl. – Her şey değişmiş, Hermann soğuk ve hoyrat, ilgisiz ve dalgın birine dönüşmüştü. Fırtınalı sanatçı ruhu, sevgi coşkusunun köpüğünü höpürdeterek içmiş, bundan böyle kadın onun için tatsız, bayat bir içkiyle dolu bir kadehten daha fazla değer taşımaz olmuştu.

Kadın farkındaydı işin. Esriklik dönemi geride kalmıştı. Korkunç bir açıklıkla görüyordu bunu. Kocasının kendisine acıdığından gülümsediğini, yalnızca merhametten kendisini seyrek olarak sevip okşadığını, alışkanlıktan onu şöylece, belli belirsiz öptüğünü biliyordu artık.

Biliyor ve bağışlıyordu.

Ama onun suçsuz olduğunun da farkındaydı. Verebileceği her şeyi vermişti kocasına, artık kendisinden bekleyebileceği fazla bir şey kalmamıştı. Aynı sevgi, aynı sevecenlik, her Allahın günü aynı şekilde sürüp giden –. Bu, eninde sonunda genç kocasının ruhunu sıkıp onu huzursuz etmeyecek miydi?

Nereden kapılmıştı bu düşünceye?

İlkin buna inanmak istemedi. Ama hayır – hayır, kafasından ne kadar sık geçirirse, gözüne o kadar doğal, o kadar anlaşılır, hatta o kadar gerekli göründü düşünce.

Ve zamanla alıştı.

Söz konusu düşünce kendisine acı vermez oldu.

Ama bir başka acı vardı ki, ondan bir türlü yakasını kurtaramıyordu.

Hermann öyle iyiydi ki!

Kendisine asla, “Git! Sen bana ayakbağı oluyorsun. Seni bir yük gibi hissediyorum sırtımda,” diyebilecek biri değildi.

Ama bilincini kaybetmeden ölmekte olan birinin ölümün pençesini hissedışı gibi, ruhunun derinliklerinde çok iyi hissediyordu ki, bu şekilde kocası mahvolup gidecekti. Onları birbirine bağlayan bağ kocasının yaratıcı gücünü engelleyecek, zekâsındaki canlılığı yok edecekti. Annelerinin kaba sofu isteği, kendilerini dini eğitim veren bir okulun duvarları arasına gömen genç insanlar gibi, bugün değilse yarın harıl harıl değişen düşüncelerin yerini duyuların bulanık, asık suratlı ve kör miskinliği alacaktı.

Söz konusu duygu kadının içinden bir türlü kaybolmuyor, günlük yaşamın sayılı ödevlerini yerine getirirken kendisine eşlik ediyor, bir türlü son bulmayan uykusuz gecelerde yatağının yanı başına kurulmuş oturuyordu.

Ve böyle gecelerin birindeydi ki, kadının içinde bir karar dünyaya açtı gözlerini.

Bu karar karşısında ilkin korkuyla titredi.

Gözlerini yumdu.

Ama karar olgunlaştıkça olgunlaştı içinde.

Derdine derman oluşturacak sağlıklı bir karar değildi.

İğrenç bir yaraya benziyordu; hekimin merhemler, sargılarla biraz önüne geçtiği, ama sonradan hastanın vücudundan içeri daha bir azgın ilerleyen bir yarayı andırıyordu.

Ve günlük güneşlik bir sabah kadın gözünü karartıp, “Hermann!” diye seslendi.

Kocası duraksayarak başını çevirdi.

“Sana bir sır vermek istiyorum...”

“Bir sır mı? Pekisöylebakayım!”

“Yaklaş bana!” Kadın, kolunu usulcacık kocasının boy-nuna doladı. Ateş bastı, kızardı yüzü.

“Hermann!” dedi. “Öyle hissediyorum, öyle sanıyorum ki, sana yakında bir hayat armağan edecek, bir hayat kurban edeceğim.”

Hermann, şaşırmış, başını kaldırdı.

“Bir hayat – bir çocuk!” diye haykırdı sevinçten uçarak.

Agnes ürperdi.

Ama Hermann yavaşcacık, içtenlikle onu çekip göğsüne bastırdı.

Karısını okşayarak, “İsteğim demek gerçekleşecek – bizim isteğimiz...” dedi.

Zavallı kadın bir şey söyleyecek durumda değildi.

Bir saat sonra atölyede otururken aklına geldi ansızın: Karısı ne tuhaf konuşmuştu öyle? Bir hayat armağan etmek. Ne diye kurban etmek sözcüğünü eklemişti sonuna? Ama derken karısının bu sözü yine aklından çıkıp gitti.

Öyle görünüyordu ki, o eski haftalar, o ilk güneşli, aydınlık haftalar yeniden çıkıp gelmişti.

Hermann karısı Agnes’in üzerine titriyor, içi ona karşı saygıyla dolup taşıyordu.

Öpücükleri daha ateşli, sözleri daha yürektendişimdi.

Bu, Agnes’in korkunç kararı için bir merhemdi. Başlangıçta Agnes böyle bir inanç içinde yaşadı. Ama hayır, bütün bunlar kocasının geleceğini umduğu üçüncü varlık için, çocuk içindi çünkü; eğer...

Kocasının, Hermann’ın duyguları ölüydü nihayet, bu onun sevgisinin – ölümler günüydü yalnızca.

Hermann öyle iyiydi ki!

Evet, işte bu yüzden onun bağımsız kalması gerekiyordu. Kendisinden bağımsız kalması.

Soğuk bir sonbahar sabahı Hermann üşüyerek atölyede oturuyordu. Dişlerinin arasına bir sigara sıkıştırmıştı, bir yandan da resim yapıyordu. Sigarasının dumanı gözlerinin içine doluyor, gözlerini durmadan kırpıştırmak zorunda bırakıyordu.

Dışarısı henüz iyice aydınlanmamıştı. İnci gibi serpiştiren gri bir yağmur havada salınıp duruyordu.

Elinin altındaki çalışma ilerlemeyi bilmiyordu bir türlü.

Hermann kulak kabarttı.

Holde bir gürültü işitmişti.

Hoyrat, bayağı sesler.

Hemen ardından yaşlı uşak atölyeden içeri daldı.

“Aman Tanrım!” diye bağırды ellerini ovuşturarak.

Hermann yerinden fırladı.

Dört adam, geniş kanatlı kapıdan siyah bir sedyeyi içeri taşıyordu.

Taşıyıcılardan biri bir işadamı edasıyla, “Cankurtaran Ekibi’ndeniz” diye mırıldandı.

Bir diğeri sedyenin üzerindeki deri örtüyü bir kenara itti.

Örtünün altında Agnes yatıyordu solgun, kaskatı.

Suyla ağırlaşmış saçları başını yana doğru çekmişti.

Sular damlayan giysisi bedenini sımsıkı sarmıştı.

Alnunda nurlu bir aydınlık seçiliyordu.

Hermann oracıkta dikilmiş duruyor, hiç kıınıldamıyordu.

Ansızın bir seğirme gezindi yüz hatlarında: Bir hayat... armağan etmek... kurban etmek...

Kendini kaybederek yığılıp kaldı yere.

Ön Bahçede

~ Eskiz ~

(1896)

İnsanın aklına ne tuhaf düşünceler geliyor bazen. Örneğin dün. Yine sayfiyedeki evinin ön bahçesinde Bayan Lucy ile oturuyordum. İri ve derin gözleriyle genç ve sarışın kadın susuyor, atlas parlaklığındaki gökyüzüne bakıyor, Brüksel dantelli mendilini yelpaze gibi kullanarak serinlemeye çalışıyordu. Yelpaze işini gören mendilden ya da oradaki leylaktan çıkıp gelen burcu burcu bir koku işte öylesine gıcıklayarak içime doluyordu.

Sadece bir şey söylemiş olmak için, "Bu ne şahane leylak böyle!" dedim. Çünkü susmak, üzerinde kaçamak düşüncelerin sessizce ve hızlı hızlı gidip geldiği gizli bir orman yoluna benzer. Dolayısıyla, hiç susmaya gelmez.

Bayan Lucy gözlerini yummuş, başını arkaya yaslamıştı; akşamın aydınlığı, olduğu gibi, ince damarlarla bezenmiş gözkapaklarında eğleşiyordu. Burun kanatları körpe bir gülden özsuğu yudumlayan bir kelebeğin kanatları gibi hafif hafif titreşiyordu. Eli tesadüfen benim sandalyenin arkallığında, benim elimin hemen yanı başında duruyordu; usulcacık titreşimini parmak uçlarımda hisseder gibiydim. Yalnızca parmak uçlarında mı! Bütün vücudumun içinden akıp giderek beynime ulaşuyordu bu titreşim, bütün düşünceleri biri dışında kafamdan uzaklaştırıyordu. O tek düşünce de dağdaki bir fırtına bulutu gibi kafamın içinde şekillenip tortop oluyordu: "Bayan Lucy bir başkasının eşidir..."

Lanet olsun! Hanidir bildiğim bir şeydi bu. Üstelik başkası denen kişi dostlarımdan biriydi. Gel gelelim, söz konusu tuhaf düşünce dönüp dolaşıp aklıma geliyordu; gözlerini pastane vitrinlerindeki nefis yiyeceklere özlem ve hayretle dikmiş bakan bir dilenci çocuğunkine benzer bir duygu içindeydim.

Zihnümden geçenlerden kendimi koparıp alarak, "Ne düşünüyorsunuz hanımefendi?" dedim.

Bayan Lucy gülümsedi: "Ona ne kadar da benziyorsunuz?"

"Kime?"

Gözlerini benden başka tarafa çevirerek oturduğu yerde doğruldu Bayan Lucy: "Benim rahmetli kardeşime."

"Ya? Genç mi ölmüştü?"

Bayan Lucy göğüs geçirdi: "Hem de çok genç. Tabancayla vurdu kendini zavallı! Eşi bulunmaz, efendi bir adamdı. Durun, bir dahaki sefere resmini gösteririm size."

Dikkatini bir başka konuya çekmek isteyerek, "Çok kardeşiniz var mıydı?" diye sordum.

Sorumu pek işitmemişe benziyordu. İnsanın aklını karıştıran bir rahatlıkla ıslıl ıslıl gözlerini yeniden bana çevirmişti. Olanca büyüklüğüyle, gökyüzü gibi kocaman.

"Gözlerini çevreleyen o çizgi, o ağız..." Sanki bir düş görmüş gibi söylemişti bu sözleri.

Serinkanlılıkla yüzüne bakmaya çalıştım. Benim için hayli zor bir şeydi. Bayan Lucy uzun uzun beni süzdü. Ardından sandalyesini bana yaklaştırdı; içtenlikli, mahrem bir edayla kardeşinden anlatmaya başladı. Yavaşçacık konuşuyordu. Başı bana o kadar yakındı ki, sarı saçlarındaki parfüm kokusunu duyuyordum. Mutluluk ve acının canlı anısı gözlerinde bir ateş tutuşturuyor, yüzünü bir dirimsellikle donatıyordu. İçimdeki heyecanın ateşiyle yüz çizgileri bana öylesine aşına görünüyordu ki, onun anımsadığı ölmüş kardeşi bendim sanki.

Bu gözler, bu ağız diye geçirdim içimden – bu benim yüzümdü, *benim* bir incelikle, bir soylulukla donatılmış yüzüm.

Nihayet boğazında bir hıçkırık, susup da narin başcağızını Brüksel dantellerine gömmesi üzerine, "O benim! O benim!" diye haykırmak geçti içimden. Böyle bir kadın tarafından uğrunda gözyaşı dökülen biri olmanın mutluluğunun henüz hayattayken keyfini çıkarıyordum. Bilmem nasıl oldu, akşam kızılığı vurmuş başını usulcacık okşadım. Sesini çıkarmadı.

Parıldayan gözlerini kaldırarak düşünceli düşünceli, "Keşke şimdi hayatta olsaydı," dedi. "Bir arada yaşar, ben de hiç evlenmezdim."

Kulak kesilmiş, onu dinliyordum.

Doğasının gereğini yapıp boşandı Bayan Lucy, gözyaşlarına boğuldu.

Güneşin sönüp gittiğini görerek, 'Ama bir başkasının karısı' diye geçirdim içimden.

Ama onun ağıdı kafamdaki bu düşünceyi bastırdı. Güneş mor tepelerin ardına henüz tümüyle gömülüp kaybolmamıştı ki, Bayan Lucy'nin başcağızını göğsüme yaslanmış buldum, altın sarısı dağınık saçları çenemde bir gıdıklanmaya yol açıyordu. Derken sarışın Bayan Lucy'nin çiy parlaklığındaki gözyaşlarını öpücüklerimle gözlerinden uzaklaştırdım. Gökte ilk solgun yıldızların belirmesiyle birlikte kırmızı dudaklarında bir gülümsemenin tomurcuklandığını gördüm.

Bir saat kadar sonra bahçe kapısında kocasıyla karşılaştım; dostum elini tam bana uzatmıştı ki, boyunbağında bir toz zerresi ilişti gözüme. Hay Allah! Toz zerresini bir elimle bir fiske vurup uzaklaştırırken, öbür elimi telaşla dostumun bana uzanmışeline bıraktım.

Pazar Günü

(1896)

Baltık Denizi... evet, evet, Baltık Denizi kıyısındaydı. Sabah erkenden çıktığım yürüyüşten dönüyordum. Çevremi saran orman sessizdi, çıt çıkmıyordu bir yerde. Yumuşak, kahverengi zemin üzerinde kendi adımlarımın sesi de sönüp gidiyordu hemen. Yalnızca hava kuş cıvıltılarıyla dolup taşmaktaydı. – Boyları omzuma kadar gelen eğreltiotları, üzerlerindeki boncuk boncuk çiğ tanelerinden örtüyle kurumlanıp duruyordu. Ağaçların dimdik gövdeleri ıslıl ıslıl parıldıyor, yüksek dorukları sessizce ileri geri sallanıyor, sanki engin gökyüzünü ova ova aklayıp paklamak istiyorlardı. Oysa gökyüzü bir berraktı ki!

Derken köy göründü. Küçük evleri her zamankinden beyaz ve pencereleri, bu yosun kirpikli gözleri her zamankinden parlaktı. – Kilisenin kulesi soğana benzeyen kırmızı çatısıyla komikti doğrusu, gürbüz, yüzünden kan damlayan lop yanaklı bir çocuğu andırıyordu. – Ötede pırıl pırıl çakıl taşlarıyla yol uzanıyor, yeşil kabuktan bir örtü altında kilometre taşları, sırtlarında gömlek, diz çökmüş dua eden çocuklara benziyordu! – Değil mi? Dua, evet! Şükür duası.

Sokaklar içinden yürüdüm. Benden hemen önce sabah geçmişti buralardan. Ayakkabılarının pençelerinin altın sarısı izlerini görüyordum. Çitlerin açık yeşil lataları arkasında kâh sağda, kâh solda güneş saçlı kızlar dikilmiş duruyordu. Ezgiler söylüyor, bir yandan da gül ağaçlarından süslenmek için güller kesiyorlardı. – Gülüştük, kaş göz ettik birbirimize. Pen-

cerelerden sevimli, yaşılmı yaşılninecikler donuk gözlerinin içi gülerek, dikkatle semaya bakıyorlardı. Kapı direklerinin yanı başında gömlekli çocuklar dikiliyordu. El çırpıyorlardı, şeftali kırmızısı yanaklarının her ikisi de pazar günlerinin pastasıyla doluydu...

Sonra da deniz kıyısına vardım. Menekşe mavisi deniz, atlastan ağır bir kumaş gibiydi. Toprak sarısı minicik bir yelkenli hayli uzakta güneşleniyordu. Ufuktan gümüş beyazı bir kuğu gibi Rügen'den gelen büyük bir vapur geçiyordu.

Ben ipil ipil eden ihtişama gözlerimi dikmiş, hayretle bakıyordum. Güzel bir oyuncağa kavuşmuş bir çocuk gibi, sevdiğim herkese şöyle seslenebilirdim: "Gelin de bakın şu manzaraya –şahane değil mi?!"

Bu arada göğsüm sevinçle, kahkahayla dolup taşıyordu.

Esmer, yaşılmı bir balıkçı o anda karşıdan geliyordu. Hemen koşup nasırlaşmış sert elini bir sıktım ki, canım acıdı...

Evet, Baltık Denizi kıyısında oldu bütün bunlar. Unutmadan şunu da söyleyeyim ki, o sıralar harıl harıl günlük tutuyordum. O gün için şöyle yazdım günlüğe:

"Bir pazar günü!..." Tek sözcük fazla değil.

Kutsal İlkbahar

(1897)

“Yüce Tanrının acayip pansiyonerleri var.” Üniversite öğrencisi Viktor Karsky’nin bayıldığı bir sözdü bu ve bu sözü yerli yersiz, her seferinde üstünlük taslayarak yineleyip dururdu. Böyle yapmasının nedeni, belki kendisini de söz konusu pansiyonerler arasına katmak istemesiydi. Arkadaşları hanidir ona antikanın biri gözüyle bakıyordu; çokluk duygusallığa varan candan davranışını takdir ediyor, neşeli halinden keyif alıyor, hüzünlendiği zamanlar onu yalnız başına bırakıyor, üstünlük taslamasını iyi yürekli bir bağışla-mayla sineye çekiyorlardı.

Vinzent Viktor Karsky’nin üstünlüğü, yaptığı ya da yapmadığı her şey için parlak bir isim bulmasından ve övün-genliğe kaçmaksızın olgun bir güven duygusuyla, kusursuz taşları bir araya getirip dünya durdukça duracak bir duvar ören biri gibi eylem üzerine eylem kondurmasından oluşu-yordu.

İyi bir kahvaltının ardından edebiyat üstüne konuşmak-tan hoşlanıyor, bunu yaparken asla karşısındakini yeren ya da kötüleyen bir tutum takınmayarak sadece beğendiği kitapları az ya da candan bir takdire layık görmekle yetiniyor, ilgili konudaki sözleri de her zaman en yüce bir onay gibi yankı buluyordu. Üzerinde kötü bir izlenim bırakan kitapları sonu-na kadar okumamayı alışkanlık edinmişti. Ama böyle durum-larda, isterse başkaları belli bir kitabı öve öve bitiremesin, ağzını açıp bir şey de söylemiyordu.

Bunun dışında dostlarına hiç çekingen davranmaz, mahremeleri de içinde olmak üzere bütün yaşantılarını sevimli bir açık yüreklilikle anlatır, dostlarının, bir emekçi çocuğunu elinden tutup 'kendi düzeyine' ne zaman çıkarmaya çalışacağına ilişkin olarak yönelttiği soruyu hep yanıtsız bırakırdı. Çünkü Vinzent Viktor Karsky'nin zaman zaman söz konusu girişimlerde bulunduğu etrafta konuşulmaktaydı. Derin bakışlı mavi gözleri ve karşısındakinin duygularını okşayan yaklaşımı da, bu girişimlerde elde ettiği pek çok başarıda kendisine yardım etmiş olabilirdi. En azından başarılarının sayısını sürekli arttırmak ister görünüyor, bir din kurucusunun gayret ve şevkiyle çok sayıdaki küçük kızlara kendi mutluluk felsefesini aşılama-ya çalışıyordu. Zaman zaman dostlarından biri, öğreticilik görevini yerine getirmek için sarışın ya da esmer bir kıızı usul-cacık koluna girmiş götürürken rastlıyordu kendisine. Böyle durumlarda küçük kız genel olarak bütün yüzüyle gülerken, Viktor Karsky sanki 'yorulmak bilmeden insanlığın hizmetindeyim' demek ister gibi ciddi bir yüz takınıyordu. Ne var ki, biri gelip de falan ya da filan kişinin sınıfta çaktığını ve o güzel öğrenci topluluklarına kabul edilmesinin iyi olacağını anlatmaya görsün, başarılı bu gezici öğretmen, İslavlara özgü geniş ve köşeli omuzlarını silkip nerdeyse küçümser bir edayla:

"Evet, evet, yüce Tanrının acayip pansiyonerleri var," diyordu.

Vinzent Viktor Karsky'deki acayıplıkların hepsinden büyüğü, en yakın dostlarından hiçbirinin bilmediği bir şeyin hayatındaki varlığıydı. Karsky söz konusu acayıplığı adeta kendi kendisinden de gizli tutmaktaydı, çünkü onu niteleyecek bir isim ele geçirememişti henüz, ama yazın beyaz yolda tek başına batan güneşten içeri yürüdüğünde ya da kış rüzgârı sessiz odasının bacasından içeri dolduğunda ve kar yumaklarından oluşan birlikler kâğıt yapıştırılmış pencereye saldır-dığına, olmazsa bir meyhanenin loş odasında, hatta dost çevresinde bu ismi düşünüyordu hep. İçki kadehi el sürülmeden dururken uzaktaki bir ateşe bakar gibi kamaşmış gözlerle

önü sıra bakıyor, sanki gülmek ya da esnemek gibi aklına tamamen dua etmek gelmişçesine elleri kendiliğinden kavuşuyordu.

Küçük bir kentte bahar geldi mi şenlik düzenlenir. Dar hücrelerinden çıkan tomurcuklar gibi, altın sarısı başçıklarıyla çocuklar kışı geçirdikleri bunaltıcı odalardan dışarı fırlar, dalga dalga kırların, bayırların yolunu tutarlar; sanki saçlarını ve giysilerini çekip çekiştiren ve kirazların ilk açan çiçeklerini kulaklarına uçurup getiren ılık rüzgâr önüne katmış götürür kendilerini. Uzun bir hastalıktan sonra bir çocuğun hanidir hasretini çektiği bir oyuncağı sevincinden uçarak karşılaması gibi, mutlulukla her şeyi yeniden görüp tanır, her ağacı, her çalılığı neşeyle selamlar, coşkuyla akan ırmağa bütün zaman neler yaptığını anlattırıp dinlerler. Çıplak, ürkek ayakçıkları hafifçecik gıdıklayan ilk yeşil otlar içinde koşmak, çaresizlik içinde geniş yaylar çizip henüz iyice çiçeklenmemiş mürverler üstünden geçerek sonsuz ve solgun maviliklerde yitip giden bir kelebeğin peşine düşmek ne büyük bir hazdır. Dört bir taraf yaşamla kaynayıp coşar. Çatı altları, kırmızı kırmızı parıldaayan telgraf direklerinin, hatta kilise kulesinin üzeri, homurtulu emektar çanın yanı başları kırlangıçların buluşma yeridir. Çocuklar eski yuvalarını arayan o sevimli göçmen kuşlar gibi gözlerini iri iri açarak bakıp durur, öte yanda babaları gül fidanlarına hasır giysilerini giydirir, anneleri ise sabırsız küçüklerin sırtından kalın fanilalarını çıkarmaya koyulur.

Yaşlılar da ürkek adımlarla kapı eşiğinden dışarı çıkarlar, ellerini kavuşturup ovalar, sel gibi akan ışığa bakarak gözlerini kırpıştırırlar; birbirlerini "moruk" diye çağırır, mutluluk ve duygulanmışlıklarını açığa vurmak istemezler. Ama gözleri doluksar, bir ilkbahar daha yaşadıkları için Tanrı'ya şükrederler, annelerin de, babaların da içlerinde bir şükran duygusu uyanır.

Böyle bir günde elde bir çiçek olmadan sokakta dolaşmak günahdır diye geçirdi içinden Karsky. Dolayısıyla, sanki ilkbaharın reklamını yapmak ister gibi sağ elinde burcu burcu kokan bir dalı sallamaya başladı. Evlerin ağızlarını açmış kara kara esneyen küflü kapılarından bir an önce kaçıp kurtulmak için, üçgen çatılı eski ve gri evlerin yer aldığı sokaklardan geçti, her zaman gittiği meyhanenin patronunu eliyle selamladı. Adam meyhanenin geniş kapısının altında durmuş, kurumlanan bir edayla geniş geniş gülümsüyordu. Daha sonra Karsky, öğle zilinın çalmasıyla daracık okullarından fırtına gibi dışarı fırlayan çocuklara el etti. İlkın uslu akıllı ikili sıralar halinde yürüyen çocuklar okul kapısından yirmi adım kadar uzaklaşır uzaklaşmaz dağılıyor, çok sayıda değişik topluluklar oluştu-ruyordu. Bunu gören Karsky, havada, yüksek mavilikler içinde ısıll ısıll minik yıldızlara ve küreciklere bölünen maytapları düşünmekten kendini alamadı. Dudaklarında bir gülüm-seme, ruhunda bir ezgi, küçük kentin en dış semtine doğru seğırtti; burada biraz köy manzarasıyla bir huzur havasını soluyan çiftlikler ve küçükçe bahçecikler ortasında villalar gülen yüzlerle insanı karşılıyordu. Yolun sonundaki evlerin birinin önünde hafifçe kıvrılıp bükülmüş dallar üstünde şimdiden yeşil bir soluğun gelecek günlerdeki bir görkemi müjdeleyerek parıldadığı ağaçlıklı bahçe yollarını görmek keyiflendirdi Karsky'yi. Evin girişinde iki kiraz ağacı çiçeğe durmuştu; bu da bir zafer kapısı olarak kurulup çatıldığı gibi bir görünümle donatıyordu kapıyı, sanki soluk pembe çiçekler kapının üzerine ısıll ısıll bir "hoş geldin" yazısı kondurmak-taydı.

Ansızın irkildi Karsky. Çiçeklenmeler ortasında koyu mavi iki göz görmüştü; sakın, höpürdetile höpürdetile içe çekilen bir mutlulukla düşlere dalmış, uzaklara dikilmişti. İlkın yalnızca bu iki gözü fark eden Karsky öyle sanmıştı ki, adeta gökyüzü çiçek açmış ağaçlardan kendisine bakıyordu. Biraz yaklaşınca şaşırıp kaldı. Solgun yüzlü sarışın bir kız, donuk

söyleyip dururlar. Öğrenci Karsky'nin bütün bunları zihninden geçirmesinin nedeni, bahçede çiçeklerle yüklü kiraz ağacı altında oturmuş, tuhaf tuhaf düşler kuran sarışın, hasta Helene'nin ikide bir aklına geliyordu. Çalışmalarının başından ne çok kalkıp solgun ve sessiz kıza koşmuştu. Aynı mutluluğu yaşayan iki insan birbirini çabuk bulur. Hasta Helene ve öğrenci Viktor, ikisi de serin ve hafif bahar havasıyla sarhoş olmuş, ruhları aynı sevinç haykırışıyla yankılanmıştı. Sarışın Helene'nin yanında oturan Karsky okşayan, yumuşak bir sesle ona binlerce öykü anlatıyordu. Ruhundan çın çın yükselen ses kendisi için yabancı ve yeniydi, ağzından çıkan sözlere kendinden geçerek hayretle kulak veriyordu; sözcükler öylesine saf ve özlüydü ki, bir 'vahyi ilahiye' andırıyordu adeta. Karsky'nin sözcüklerle açığa vurduğu, gerçekten büyük bir şey olmalıydı, çünkü Helene'nin dünyada ve hayatta bir sürü şey görüp yaşamış ak saçlı babası da çok vakit konuşmasını huşuyla kulak kabartıp dinliyordu. Bir defasında gülümseyerek şöyle demişti: "Siz aslında bir şair olacaktınız, Bay Karsky!"

Ama Karsky'nin arkadaşları düşünceli düşünceli başlarını sallıyordu. Vinzent Viktor Karsky akşam toplantılarına seyrek katılmaya başlamıştı; katıldığı zaman da susup konuşmuyor, ne arkadaşlarının şakalarını dinliyor, ne de sorularını işitiyordu, sanki uzak, aşına bir ezgiye kulak verir gibi öylesine bir mahremiyet havası içinde lambanın ışığına bakıp gülümsemekten başka şey yaptığı yoktu. Edebiyat üstüne de konuşmaz olmuştu hiç, bir şey okumaya yanaşmıyor, daldığı düşüncelerden biraz hoyratça çekilip alındı mı ansızın homurdanıyordu: "Rica ederim, Aziz Tanrının tuhaf pansiyonerleri vardır."

Ancak, öğrenci arkadaşları, iyi bir çocuk olan Karsky'nin artık eşi bulunmaz antikalar arasında yer aldığı konusunda görüş birliği içindeydi; çünkü Karsky o saf üstünlüğünü de

çevresine artık hissettirmez olmuştu; küçük kızlar yüreği insan sevgisiyle dolu öğretmenliğinin eksikliğini duymaya başlamış, Viktor Karsky herkes için bir bilmeceye dönüşmüştü. Akşamları bazen kendisine sokakta tek başına yürürken rastlayanlar oluyordu; Karsky ne sağına, ne soluna bakıyor, gözlerindeki mutlu, tuhaf ışıltıyı yalnız odacığına koşup burada bütün dünyanın gözünden saklamak için hayli acele eder görünüyordu.

Karsky, "Ne tatlı bir ismin var, Helene!" diye fısıldadı, ona bir sır emanet eder gibi mahrem bir sesle.

Helene gülümsedi. "Amcam hep paylar beni; Helene'nin aslında prenseslerin ve kraliçelerin ismi olduğunu söyler."

"Sen de bir kraliçesin, Helene. Başında som altından bir taç taşıdığının farkında değil misin? Zambaklar gibi ellerin var. Hatta öyle inanıyorum ki, Tanrı kendisi için o değerli gökyüzünü kesip doğrayarak bu gözleri yaptı sana."

"Bırakın bu romantik sözleri!" dedi hasta kız darılıp gücenmiş, öte yandan şükran dolu gözlerle.

"İsterdim ki senin bu halinde resmini yapayım," diyerek içini çekti Karsky. Bunun üzerine ikisi de sustu. Kendileri farkına varmadan birbirini buldu elleri; bahçe içinde kulak vermiş onları dinleyen birinin ansızın kendilerine doğru geldiği duygusuna kapıldılar. Bir Tanrı ya da bir peri. Mutlu bir beklentiyle doldu ruhları. Susuzlukla kavrulan bakışları uçuşan iki kelebek gibi birbiriyle karşılaştı – ve öpüştü.

Karsky konuşmaya başladı derken, sesi kayın ağaçlarının uzaklardan gelen hışırtısını çağrıştırıyordu.

"Bütün bunlar bir düş sanki. Beni büyüledin, Helene. O çiçekli dalla kendimi de senin ellerine bıraktım. Her şey bir başka türlü şimdi, içim aydınlıkla dolup taşıyor. Geçmişe ilişkin hiçbir şey bilmiyorum artık. Hiçbir acı, hiçbir sıkıntı hissetmiyorum, herhangi bir istek bile duyduğum yok. Hep böyle tasarlamıştım mutluluğu – ölüm ötesindeki mutluluğu..."

“Ölmekten korkuyor musun?”

“Ölmekten mi? Evet. Ama ölümden değil.”

Helene, solgun elini usulcacık Karsky’nin alına koydu.

Karsky, elin fazlasıyla soğuk olduğunu hissetti. “Gel içeri!” dedi usulcacık, uyaran bir sesle.

“Ama ben hiç üşümüyorum. Hem ilkbahar bir güzel ki!”

Helene, yürekten bir özlemle söylemişti bunu. Sözleri uzun zaman bir ezgi gibi yankılandı.

Kiraz ağaçlarının çiçeklenmesi sona ermişti. Helene ağaçlıklı yolun daha içerlerinde, gölgelerin daha koyu ve serin olduğu bir yerde oturuyordu şimdi. Karsky, ona veda etmeye gelmişti. Yaz tatilini uzakta, Salzkammergut dolayındaki göl kıyısında anne ve babasıyla geçirecekti. Helene’yle her zamanki gibi değişik konular, düşler, anılar üzerinde konuştular. Ama geleceği düşünmek hiçbirinin aklından geçmedi. Helene’nin yüzü her zamankinden daha solgundu, gözleri daha büyümüş, daha çok çukura gömülmüştü; elleri koyu yeşil battaniye üzerinde hafifçe titriyordu. Karsky doğrulup kalktı; her iki elini de kırılgan nesneler gibi kollayarak elleri içine alınca, Helene yumuşacık bir sesle:

“Öp beni!” dedi.

Karsky eğildi, şehvetten arınmış soğuk dudaklarla alından ve ağzından öptü hasta Helene’yi. Bu masum ağzın sıcak rayihasını bir mutluluk gibi yudumladı; ansızın çocukluğundan bir sahne geldi aklına: Annesi bir ara kendisini tutup havaya kaldırmış, keramet sahibi bir Madonna tasvirini göstermişti. Derken güçlenmiş olarak Helene’den ayrıldı Karsky, hiçbir üzüntü hissetmeksizin ağaçlıklı yoldan uzaklaşmaya başladı. Bir ara arkasına döndü, yorgun bir gülümsemeyle peşinden bakan solgun yüzlü Helene’ye başıyla selam yolladı, sonra yeni açmış bir gülü çit üzerinden kendisine attı. Helene, mutlu bir özlemle hemen elini uzatıp gülü yakalamak istedi.

Ama kırmızı gül ayakları dibine düştü. Helene zahmetle eğildi, gülü yerden kaldırıp kavuşturulmuş ellerinin arasına aldı; kadife yumuşaklığındaki yapraklarına kondurduğu öpücüklerle kırmızıya boyandı dudakları.

Ama Karsky bunu göremedi artık.

Kavuşturulmuş elleriyle yazın yakıp kavurucu sıcağı içinden yürüyüp gitti.

Sessiz odacığına girer girmez, kendini emektar koltuğa atarak güneşe çevirdi gözlerini. Beyaz tül perdelerin gerisinden uçuşan sineklerin vızıltısı geliyordu. Pencere pervazındaki çiçekte bir tomurcuk patlamıştı. Helene'yle birbirlerine "Görüşmek üzere" demedikleri nasılsa aklına geldi.

Güneşte yanmış olarak, tatilden yine küçük kente döndü Karsky. Eskiden aşınası olduğu üçgen çatılı evleri içlerinde barındıran sokaklarda yürüyüşe çıktı; soluk güz ışığını neredeyse mor bir renge boyayan evlerin cephelerine başını çevirip baktığı yoktu. Döndüğünden beri kentte ilk yürüyüşe çıksıydı bu, öyleyken yürüyüşü her Allahın günü aynı yolu arşınlamış birininkine benziyordu. Sonunda parmaklıklı yüksek kapıdan geçerek gömütlükten içeri girdi; tümsekler ve şapel-ler arasında hedefinden emin yürüyüşünü sürdürerek yeşil-likler ortasında bir mezarın önüne gelip durdu, gösterişten uzak haçtaki yazıyı okudu: Helene. Onu burada bulacağı doğmuştu içine. Hüzünlü bir gülümseme ağız köşelerinde titreşti.

Ansızın olamaz diye geçirdi içinden. Helene'nin annesi ne kadar da eli sıkı davranmıştı; kızının mezarı üzerinde kurumuş çiçeklerle yanı başında zevksiz tenekeden kaba bir çelenk duruyordu. Karsky çiçekçiden birkaç gül alıp geldi, diz çöküp keskin kenarlarıyla tenekeden çelengi baştan aşağı taze çiçeklerle bezedi, çelenkte boş bir köşecik bırakmadı. Sonra ayrıldı gömütlükten; kalbi, görkemli binaların çatıları üzerindeki sonbaharın kızıl akşamları gibi aydınlıktı.

Karsky, bir saat sonra müdavimi oldukları meyhanenin yolunu tutmuştu. Eski dostları etrafını sardı, onların ısrarlı isteğine karşı duramayarak geçirdiği yaz tatilinden anlatmaya koyuldu. Alplerde çıktığı turlardan söz ederken üstünlük taşıyan eski tavrını yeniden açığa vurdu. Oradakiler Karsky'nin şerefine kadeh kaldırdılar.

"Baksana," diye konuşmaya başladı dostlarından biri, "neydi o zamanki halin, tatilden önce, hani kendini büsbütün... haydi anlat, saklama!"

Karsky kaçamak bir gülümsemeyle:

"Eh, aziz Tanrının..." diye başladı.

"... tuhaf pansiyonerleri var," diye tamamladı dostları. "Bunu biliyoruz çoktan."

Bir süre sonra artık kimse kendisinden bir şey anlatmasını beklemez olmuştu ki, çok ciddi bir edayla ekledi Karsky: "İnanın bana, önemli olan, hayatta hiç değilse bir kez kutsal bir ilkbaharın yaşanmasıdır; öyle bir bahar ki, insanın gönlünü ilerdeki bütün günleri altın yaldızla kaplamaya yetecek kadar ışık ve parıltıyla doldursun."

Dostları, konuşmasının arkasını bekliyorlarmış gibi kulak kabartmış Karsky'yi dinliyorlardı. Gözleri ıslıl ıslıl parıldayan Karsky sustu. Dostlarından hiçbiri anlamamıştı kendisini. Ama herkesin üzerinde sanki gizemli bir büyü vardı. Sonunda oradakilerin en genci bardağında kalmış içkiyi bir anda kafasına dikti ve eliyle masanın üzerine vurarak "Çocuklar!" diye yükseltti sesini. "Sanırım kendinizi duygusallığa kaptırıyorsunuz. Kalkın haydi, hepinizi benim eve davet ediyorum. Benim orası meyhaneden daha rahattır, aramıza katılacak birkaç kız da var sonra."

Ardından Karsky'ye dönerek, "Sen de bizimle geliyorsun tabii?" dedi.

"Elbette!" diye yanıtladı Karsky şen bir edayla. Bardağındaki içkiyi acele etmeden içip bitirdi.

Aile Şenliği

(1897)

Ayinden sonra Maria Schnee Kilisesi'ndeki mihrabın dört basamağını inen rahipefendi, arkasına dönüp koro mahalliyle orta cemaat yeri arasındaki duvarın arkasında yere çömeldi. Cüppesinin pek çok cebini karıştırıp bir mendil aradı, pes bir org-Ç sesiyle gereken saygıyı elden bırakmayarak sümkürüp konuşmaya başladı: "Bu dünyadan göçüp giderek rabbimize kavuşan imparatorluk danışmanı Sayın Anton von Wick için hep beraber dua edelim. Yüce rabbimiz! Sadık kulun Antonius'tan rahmetini esirgeme..."

Cemaat yerindeki ilk sırada oturan Stanislaus von Wick, sekiz yıl önce hayata gözlerini yummuş 'Tanrının sadık kulu Antonius'un' kardeşi ayağa kalktı, duygulanmışlığını süm-kürerek açığa vurdu. Ölünün ruhuna düzenlenen ayin atlatıldıktan sonra, ailenin reisi olarak önden yola koyuldu; cemaat yerinin kasvetli sıralarından kendilerini çözüp alan siyahlar giyinmiş birkaç kadın da onu izledi. Yolda Bay Stanislaus von Wick bir binbaşidan dul kalmış kız kardeşi Bayan Richter'in koluna girdi, ötekiler de ikişerli sıralar halinde peşlerinden yürüdü. Kimse konuşmuyordu. Hepsinin de ağlamış gözlerini dışarıdaki aydınlık rahatsız etmişti, hepsi de açlık ve can sıkıntısından esniyordu. Aile, rahmetli Bay Antonius'un kızı Bayan Irene'nin, Bay Horn'dan dul kalmış, kızkılık soyadıyla Bayan von Wick'in evinde yemek yiyecekti. Bayan Richter o rahatlığıyla sürekli çelişen bir tempo tutturmuş yürüyor, yürüyüşündeki sabırsızlık kardeşinin fazlasıyla

resmî matemzede adımlarıyla pek bağdaşmıyordu. Kız kardeşinin adım atışlarındaki o nefsanî-dünyevi gayreti fark eden Bay Stanislaus adeta bir uyarıda bulunur gibi, "Zavallı Anton kardeşim" diye mırıldandı.

Bayan Richter başını sallamakla yetindi. Derken Bay Stanislaus dar omuzlarını birkaç kez kaldırarak endişeyle kulak kabartmış bir yüz takındı. Bu hareketini de giderek pekiştirdi ve evin kapısına geldiklerinde bütün aile üyeleri önünde uzun zaman onu öylesine vurgulayarak yineledi ki, sonunda Bayan Irene sinirli sinirli sormadan edemedi: "Nen var senin amca?" İlk endişeli yüzüne yeterince bir teslimiyet ifadesi oturtan Bay Stanislaus, o korkutucu hareketi çabuk çabuk tekrarlamayı sürdürerek göğüs geçirdi: "Her yanımda kaskatı kesildi, kilisede üşüttüm galiba." Bayan Irene başını salladı sadece; kız kardeşi Friederike alabildiğine dokunaklı bir edayla, "Ben de," diye fısıldadı. Bunun üzerine Fransız mürebbiye, Bayan Irene'nin yedi yaşındaki solgun yüzlü oğluyla ötekilere katıldı; saz benizli Friederike elini usulcacık oğlanın yüzünde gezdirdi. "Benzi o kadar sararmış görünüyor ki, kuşkusuz o da üşüttü," diye geçirdi içinden. Karanlık merdivenleri çıkarlarken, kız kardeşine adeta bir sır emanet eder gibi, "Oswald öksürüyor," diye çıtlattı.

Evde hazır bekliyordu yemek masası. Sofraya oturulduğunda herkes kilisedeki ayinden yanında getirdiği rahatsızlığı unutmuş görünüyor. Bay Stanislaus von Wick, kız kardeşiyle Bayan Friederike'nin yanında oturuyordu. Amca bey yoldaki aşırı omuz jimnastiğini bir put hareketsizliğiyle gidermek ister gibiydi. Gözlerini karşısında oturan, aileyle akrabalık derecesi konusunda kimsenin fikir sahibi olmadığı, evin yorulmak bilmez teyzesi yaşlıca Matmazel Auguste'nin üzerinden uzağa, yemek salonunun koyu karanlık bir köşesine dikmişti; köşedeki pek küçük komodinin yanı başında emprime kumaşla kaplı iki yüksek koltuk adeta boyunları bükük öylece duruyordu. Bürosunda gazete okurken birinin gelip kendisini rahatsız ettiği zamanlar olduğu gibi, kafası işte

öylesine meşgul görünüyordu Bay Stanislaus'un. Bıçak tıpkı bir kalem gibi sert parmakları arasına sıkışmış, o andaki düşüncelerini yansıtan belgenin altına sanki çayır-güzeline örülmüş o zarif Stanislaus von Wick ismini çiziktirmesini bekliyordu. Çevresindekiler bu önemli an'ın bilincindeydi ve adeta nefeslerini tutmuş bekliyorlardı. Yalnızca masanın bir ucunda oturan küçük Oswald, gecikmiş bir aceleyle önündeki et suyunu kaşıkıyor, her anma günü yemeğinde üç gün önceden başlayıp üç gün sonrasına kadar karnını tıka basa doyuran Auguste Teyze ise, çok yiyip çok konuşma işlevini her zamanki gibi yerine getiriyordu. Sözlerini silme yemek dolu tabağına siper yapıyor, yediklerini sindirme konusunda hayal gücü midesiyle yarışıyor. Ne var ki, bu karışık iş onu az terletmiyor, vakit vakit her iki etkinliğe de bir süre ara vermek zorunda bırakıyordu.

İşte böyle bir mola sırasında Bay Stanislaus, yüksek koltuklardan geriye çağırıldığı gözlerini Auguste Teyze'nin gölgeli alnına, daha sonra da büyük bir önemle evin hanımına, kendisini daha çok kızlık soyadıyla Bayan von Wick olarak duyumsayan dul Bayan Horn'a yöneltti; o da amcasının yolladığı bu elçileri resmî bir edayla karşıladı. Masadakiler derin bir suskunluğa gömülmüştü. Bayan Horn meyve bıçağını eline aldı, bir taç gibi 'W' harfiyle donatılmış şarap kadehinin kenarına kadar zahmetle kaldırıp bir kez tıklattı kadehi. Bu küçük olay, bir sürü önemli sonucun doğmasına yol açtı: Tüm silahlar az çok neşeli telaşına ara verdi, değişik kucaklardan beyaz bayraklar gibi başlarını çıkaran peçeteler silahların susuşunu ve barışı müjdelere gibi dalgalanmaya koyuldu. Tavşan gözlü Fransız mürebbiye, küçük Oswald'ın elinden çekip aldı kaşığı. "*Que veux-tu?*" dedi Oswald. Neye uğradığını şaşırان mürebbiye, "*Fais attention!*" diye karşılık verdi fısıldayarak. Bu gürültü içinde Bay Stanislaus'un ilk sözleri geride

◆ Ne istiyorsun? (Ç.N.)

◆◆ Dikkat et. (Ç.N.)

bir iz bırakmadan kaybolup gitti. Bunun üzerine gerinip uzanan Bay Stanislaus boynunu biraz daha yukarı kaldırdı; hançeresinde uyuyup kalmış sözcükleri silkip uyandırmak ister gibi elini boyunbağına bastırdı. Donuk bakışları köşedeki iki koltuğu arayıp buldu. "Orada," diye başladı konuşmaya ve herkes bu buyruğa uyarak gözlerini gösterilen yere çevirene kadar bekledi. "Benim zavallı kardeşim, Tanrı rahmetini esirgemesin kendisinden, sekiz yıl önce o koltukta ruhunu teslim etti. Ağzından çıkan son sözler ailemizin esenliğiyle ilgiliydi. Ölümünden önceki gün, birbirinize destek olun demişti bana. Ve biz de onun dileğini yerine getirerek bugün bir dayanışma içinde bir araya gelmiş, sekizinci ölüm yıldönümünde toplanıyoruz. Tanrı bize güç versin, sağlık ve sükûn içinde onun anısını daha uzun zaman gönlümüzde yaşatalım; eminiz ki, şu an kardeşimin ve –" evin hanımına ve Bayan Friederike'ye dönerek "–babanızın–," duygulanmış gözleri, usulcacık ve kimse görmeden nemli parmaklarıyla önündeki ekmek kırıntılarını tutup kaldıran Oswald'ı arayıp bularak "–büyükbabanızın ruhu bizleri kutsayarak üstümüzde dolaşıyor." Konuşurken gösterdiği çabadan ve duygulanmışlıktan yorgun düşen Bay Stanislaus yerine oturdu, ama otururken redingotunun uzun, siyah eteklerini titizlikle sıvamayı unutmamıştı. Kardeşinin öldüğü günde de yine böyle konuşmuş, o günden bugüne her defasında yaptığı da sadece arada geçen yılların sayısını konuşmasına eklemek olmuştu. Ne var ki, her yıl yalnızca bir kez kullanıldığı için konuşmasındaki sözcükler belli bir tazeliği korumuştur. Ve Bay Stanislaus'a öyle gelmişti ki, sanki dile getirilmeden önce sözcüklerin her biri ağzında üzerindeki tozlardan arınıyor, kendine bir çekidüzen veriyordu. Tokuşturulan kadehler arasında yakışık alır bir çekingenlikle gerçekleşen selamlaşmanın ardından solgun yüzlü Bayan Friederike kısık bir sesle, çabuk çabuk öksürerek, "Babam o koltukta mı öldü, yoksa öbürsünde mi?" diye sordu, yarı yumulmuş gözleriyle köşedeki yere bakarak. Bu soruyu yersiz

bulan evin hanımı Bayan Irene omuzlarını silkti. Bay Stanislaus, içine iyice gömüldüğü duygulanmışlığından hâlâ sıyrılamamıştı; kız kardeşi Bayan Richter'e gelince, şişmiş avurtlarıyla ağzındaki lokmayı çiğnemeye bakıyordu; dolayısıyla, soruyu yanıtlamak Auguste Teyze'ye düştü, fazla duraksamayarak anılarından bir bölümünü uykusundan uyandırmak ister gibi elini kır saçlı başında gezdirdi; ardından gözü pek bir kararlılıkla, "O koltukta!" diye kestirip attı. Auguste Teyze, her zaman böyle saygılı bir tavırla kesin bilgiler vererek aileyle genelde biraz su götürür akrabalığını kanıtlamaya çalışırdı. Derken bir curcunadır aldı salonu. Herkes ayağa kalkıp köşedeki koltukların çevresinde dikilmeye başladı. Sonunda Bay Stanislaus da ötekilere katıldı. İkna sıkına koltukların etrafını dolanarak arka yüzlerini elleyip yokladı. Ardından merakla oracıta bekleyenleri bilgilendirerek, "Bir vidası eksikti koltuğun," dedi. "Buradakinin de bir vidası eksik; kardeşimin de bu koltukta hayata veda etmiş olması gerekiyor." Oradakiler acaba koltuk da dile gelir, o da bir şey söyler mi gibilerden bir süre daha bekledi; koltuk ilgisiz kalıp suskunluğunu koruyunca, herkes yine eski yerine döndü.

Bayan Friederike ufak ufak öksürerek, "Büyükannem de o sarı koltukta ölmüştü," diye bir saptamada bulundu. Ardından, Wick ailesinin üyelerinden biri ya da öbürünün oturduğu yerden kalkamayarak hayata veda ettiği ve ruhları öbür dünyaya göçmüş diğer aile üyelerinin ruhlarını arayıp bulmaya çıktığı bütün koltuk ve kanepeler odadakiler tarafından birbirlerine gösterildi. Az da koltuk yoktu evde; aileden birinin üzerinde otururken hayata gözlerini kapamadığı koltuk olmak adeta bir yüz karasıydı. Bunu Bay Anton'un ruhunu teslim ettiği koltuğun yanı başındaki emprime kumaşla kaplı koltuk da bütün varlığıyla duyumsuyordu.

Yemek arasındaki mola biraz uzamıştı. Evin hanımı parmaklarından birini elektrikli zilin düğmesine bastırdı. Sofradakiler hâlâ içlerinde bazı aile üyelerinin bu dünyadan göç-

tüğü son kalan koltukları ve koltuklarda ağızlardan çıkan son sözcükleri sayıp döküyor, Bayan Friederike de, donuk bir gülümsemeyle, her fırsatta yaptığı gibi bu kez de büyükanne von Wick'in ölmeden Fransızca bir şeyler söylediğini yineliyordu ki, "emektar Johann" girdi salona; oldum olası bu isimle evin envanterinde yer alan uşak, karaca etinden filetolarla dolu bir servis tabağını elinde dengeleyerek kaygan zemin üzerinde masaya yaklaştı. Aile üyelerine hanidir hizmet ettiği yoktu artık; değişik von Wick kuşaklarından değişik emeklilik maaşı alıyor, sadece pek özel durumlarda, öncelikle önemli ölüm yıldönümlerinde işe soyunuyordu. Böyle zamanlarda '*constantia et fidelitas*' armasını ve yazısını içeren gümüş düğmeleriyle eski üniformasını sırtına geçirip, sırma iplikten örülmüş kocaman beyaz eldivenlerini gut hastalığından kıvrılıp bükülmüş ellerine geçiriyor, bu haliyle giyinik bir hayalete benziyordu. Adeta solgun bir yaprak gibi masanın ucuna sürüklenip Bayan Irene'nin, dulluk soyadıyla Bayan Horn'un yanında durdu. Pek iyi görmeyen gözlerinin ilkin salondaki loşluğa alışmasını bekledi; daha sonra elindeki tabağı, yalnızca sezgilerine dayanarak aklındaki bir kişinin oturduğunu varsaydığı yöne uzatmaya başladı. Bayan Irene hayli zahmetle küçük bir fileto parçasını servis tabağından kendi tabağına yuvarladı, ardından garnitür olarak biraz pirinç tanesini de yaşlı Johann'ın bir hayır duası gibi titreyen ellerinden aldı; babası ve büyükbabası da kendi filetolarını emektar Johann'ın elinden almışlardı. Ardından Bayan Irene, yaşlı uşağın iplikten örülmüş eldivenleri önünde saygıyla eğildi. Kendi kuş perspektifinden bakan emektar Johann bu kez gözlerini başında mor hotozuyla Bayan Richter'e çevirmişti. Bayan Richter, ilkin anlayış dolu bir bakışla servis tabağını gözden geçirdi. Önündeki mor renkli hotozun sahibinin kim olduğunu çıkarmaya çalışan emektar uşak, bir süre düşünüp taşındıktan sonra leylak rengindeki hotozun rah-

metli büyükbabanın eşi saygıdeğer Bayan Karolina von Wick'e ait olduğuna bütün kalbiyle kanaat getirdi; iyi yürekli kadının önünde alçakgönüllülükle eğildi, otuz yılı aşkın bir zaman önce ona son karaca filetosunu buyur etmişti. Emektar uşak için bin yıl bir gün gibiydi; Bay Stanislaus'u bizzat büyükbaba Peter diye görmek ve ilerlemiş yaşına karşın onu hâlâ pek dinç bulmak emektar Johann'ı sevince boğmuştu. Attığı her adımda, büyükbaba zamanında hizmetine koştuğu bir aile üyesinin karşısında dikiliyor sanıyordu kendini. Küçük Oswald'ı çocuk Stanislaus Amca olarak selamlaması hepsinden şaşırtıcıydı. Solgun yüzlü Oswald'ın sivri dirseklerinin çevresinde bir tur yaptırdığı servis tabağının elinde sallanışı bir sevecenliği, bir komplimanı içeriyordu adeta. Sofradakilerden pek çoğunun gözleri yaşlı uşağın devinimlerini izlemekteydi. Doğrusu seyrek rastlanır, görülmeye değer biriydi emektar uşak Johann; Tanrının rahmetine kavuşmuş Wick ailesinin üyelerinden kalmış tüm dünyevi artıkları adeta kendisinde barındırıyordu.

Yalpalayan ayaklar üzerinde ölülerin yer aldığı masanın çevresini dolanan ihtiyar Johann, Fransız mürebbiyenin önünde biraz duraklamış, bu kırmızı gözlü bayanı ölüler arasında nereye yerleştireceğine karar verememişti. Ama belleğinin kendisini sık sık yarı yolda bırakıyor olmasıyla teselli bulup, henüz yeteri kadar fileto almasına fırsat vermeyerek servis tabağını mürebbiyenin önünden hemen çekip uzaklaştırdı. Fransız mürebbiye biraz şaşıracak çevresine bakındıysa da ortalığı telaşa vermekten kaçındı, Oswald'a dönüp:

"Bubi, tu as trop," dedi. Büyük bir serinkanlılıkla Oswald'ın önündeki tabaktan bir fileto parçası aldı; oğlan, ürkek ve mahzun gözlerle tabağından giden nefis lokmanın arkasından baktı.

Auguste Teyze incir çekirdeğini doldurmayan kent dedi-kodularını anlatıp duruyor, pek seyrek olarak sofradakilerden biri sadaka gibi bir sözcükle lafa karışıyordu. Böyle bir günde

★ Sana bu fazla yavrucuğum. (Ç.N.)

böyle dünyevi şeylerden söz edilmesini yakışksız gören evin hanımı, dul binbaşı eşi Bayan Irene bu konuda kız kardeşi Bayan Richter'e bir iki şey söylemeden edemedi, o da haklısın der gibi başını salladı, tabağındaki karaca filetosunu giderek daha bir iştahla yemeye koyuldu. Bayan Friederike, evrensel teyzenin anlattıklarını daha fazla dinlemekten vazgeçip Fransız mürebbiyenin on birinci kez söylediklerine kulak kabarttı. Bir vakit manastıra kapanmaya niyetlenen Fransız mürebbiyenin davranışını, Bayan Friederike her zaman son derece ilginç bulmuştu; aynı şeyin on ikinci kez anlatımında solgun yüzlü Parisli mürebbiyeyi bu kötümser kararın kucağına iten olayın izlerini ele geçireceğini ummaktaydı. Ne var ki, bu kez de Stanislaus Amca'nın sesiyle konuşmaları tam orta yerinde kesintiye uğradı. Stanislaus Amca'nın sesi şimdi daha yüksek perdeden çıkıyordu; emektar sadık uşağı ceketinin eteğinden tutup alıkoyarak sevecen bir alçakgönüllülükle kulağına fısıldamadan duramamıştı: "Eh, bizler yaşılanıyoruz artık, sevgili Johann!" Emektar uşak Johann buna bir yanıt bulup veremedi. Bir kez Sayın Büyükbaba Peter von Wick'in gösterdiği yakınlık fazlasıyla duygulandırmıştı kendisini; ama kulağı ağır işittiği için konuşulan sözlerden hiçbirini anlamamıştı. Bay Stanislaus biraz aceleyle tekrarladı sözlerini, ama söyledikleri emektar uşak tarafından yine anlaşılamadan kaldı. Şimdiye kadar her şeyi yağdan kıl çeker gibi çözümlemiş Stanislaus Amca, düpedüz formalite niteliğindeki bu işin gereğinden çok uzadığı sonucuna varmıştı; sesindeki tüm sevecenlik kayboldu ansızın, yaşlı Johann'ın yüzüne karşı haykırdı:

"Ee, Johann – ne var ne yok bakalım?"

Soru üzerine herkes dikkat kesilmişti.

Bayan Friederike susmuştu; Fransız mürebbiye, Auguste Teyze, ayrıca Oswald susmuş, hatta oğlan merakından bir çatal dolusu yiyeceği tam ağzına götürecekken vazgeçip elinde tutmaya başlamıştı.

Ve Johann anlamıştı bu kez. Yaşlı uşakların o saygılı teklifsizliğiyle Bay Stanislaus'un beyaz, dazlak başına doğru eğilerek, "Fazlasıyla lütfediyorsunuz, Saygıdeğer Efendimiz Peter!" diye yanıtladı soruyu. Geçmiş yıllarda büyükbabaya evdeki öbür kardeşlerinden farklı olarak hep böyle hitap etmişti. Ağzından sözcükler kısa aralarla çıkmış, sanki önceden her sözcüğü güçlkle arayıp bulmuştu. Hasta Bayan Friederike'ye öyle gelmişti ki, sanki bir yerde hanidir kurulmamış bekleyen bir çalar saat çalışmaya başlamıştı. Sözde büyükbaba Peter'in önünde yaşlı Johann bir an duraklamıştı; bu yüzden, Peter ismi genel dikkatin içinde daha bir tuhaf, daha bir yadırgatıcı yankılanmıştı. Bay Stanislaus irkildi ansızın, benzi sarardı, yüz hatlarındaki sevecenlik uçup gitti. Herkesin bakışını bir yük gibi üzerinde hissetti; iyice kocamış, kolu kanadı kırılmış biri gibi gördü kendisini; çünkü onun belli belirsiz duyumsadığı şey salondakilerin bakışlarında kat kat güçlenerek açığa vurmuştu kendini: Dehşet ve korku. Oradakileri sırayla süzdü, birinin dudaklarında "Sayın Peter" sözcüğünü okuyabileceğinden çekindi. Ama herkes susuyordu. Bunun üzerine ürkek ürkek arkasına dönüp bakarken, "Bizim Johann kafayı üşütmüş anlaşılan," dedi. Ama arkasında kimse yoktu artık.

Bay Stanislaus, elini birkaç kez dar alnı üzerinde gezdirdi. Serinkanlılığını biraz korumuş olan kız kardeşi dul Bayan Richter, "Ne var, ne oldu Stanislaus?" diye sordu.

Sönük bir sesle, "Yok bir şey Karoline," diye yanıtladı Stanislaus Amca. Ardından peçetesini asabi bir kararlılıkla tabağının yanı başına bıraktı, iki koluyla masanın kenarına dayanarak doğruldu, sarsak adımlarla iki koltuğun küçük bir sehpanın yanında durduğu karanlık köşeye yöneldi. Henüz içinde Wick ailesinden kimsenin ölmediği koltuğa bitkin halde bıraktı kendini. Bu, adaletin bir oyunuydu. Herkes büyümüş gibi yerinde oturuyor, Stanislaus Amca'ya bakıyordu.

Bayan Irene, dul Bayan Horn gözünü karartarak seslendi:
"Amca?"

Ne var ki, Stanislaus Amca rahat bırakın beni der gibi elini hafifçe oynattı. Rahatsız edilmek istemiyordu. Biliyordu ki, bu onun oturduğu son koltuk olacaktı, bugün ya da yarın; ama sözcüklerden yarın üzerinde kuşkusu vardı.

Sır

(1897)

Rosine diyen bir Karbachlırın Klothilde de demesi gerektiğinden bu yana otuz yıl oldu olacak. Hikâyesi şöyle: Klothilde ile Rosine bilindi bilineni Karbach'ta bir arada oturuyordu, iki yaşlı kadının pencereleri önünden geçecek bir Karbachlı, kasabanın simgesi emektar kilise durup dururken bir kulesini kaybetse o kadar şaşırılmazdı da, Rosine hanımcığın ak saçları şöylece iki yana ayrılmış başının yanında, kırmızı sardunyaların arkasında Klothilde hanımcığın titizlikle iki yana taranmış tuhaf denecek kadar siyah saçlı başı bir defa görünmesin, daha çok hayrete kapılırdı. Her ikisine tek bir kişi gözüyle bakmaya kasabada alışılmıştı, bu da kahve içip onun bunun dedikodusunu yapan çalçene kadınlar için az buz bir özveri sayılmazdı, çünkü Klothilde ile Rosine'nin tek kişiye dönüştürülmesiyle çekiştirecekleri kişiler arasından biri eksilmiş oluyordu. Ne var ki, bir kez ak saçlı baş içinde kotarılmış planları, üzerine siyah saçlı başın kol kanat gerdiği düşüncelerden ayırmak gerçekten kolay değildi. Ama yaşlı iki kadından her birinin unutulmuş bir mum gibi kendi kendine yanıp tükenmesiyle kıyaslandığında, aralarındaki bu karşılıklı ilişkiden işe yarar daha çok malzeme çıkacak olması dedikoducu kadınlar için ele geçmez bir avuntu kaynağıydı.

Aynı evde oturanlar biliyordu ki, kırmızı sardunyaların ardında fırtınalı kötü havalar da yaşanmaktadır ve böyle durumlarda hiçbir eksiği içermeyen her kötü havada olduğu gibi, şimşek rolü Rosine'ye, gök gümbürtüsü rolü de Klothil-

de'ye düşmektedir. Evdekiler ayrıca şunu da biliyordu ki, kötü havaların sayısı, en asık suratlı meteorologun bile tahmininden hayli yüksekti ve otuz yıldan beri iki yaşlı kadın arasındaki kavga gürültülere başlarını sallayıp duruyor bazıları, saçları sarıyken sallamaya başladıkları saçları, saçları ağarınca hâlâ sallamayı sürdürüyordu. Herkes aslında birbiriyle ne akraba olan ne aralarında kendilerini birbirine bağlayacak başka bağ bulunan iki kadını kuşkusuz bir arada kalmadıkları başkentten Karbach'a taşınmaya ve nerdeyse otuz yıllık bir savaş sürdürüp haklı olarak birbirlerinin dostu diye nitelenebileceklerini kanıtlamaya yönelten nedeni bir türlü kestiremiyor, hayretten kendilerini alamıyorlardı.

Bilmece kolay çözülecek gibi değildi. Çünkü sardunyaların arkasına pek az kişinin bir göz atmasına izin vardı ve bu az sayıdaki kişinin de bütün görüp görebildiği, sardunyaların arkasında ancak Arkadya'da* rastlanabilecek bir dirlik düzenin, bir uyumun varlığıydı. Evin dışında yaşlı kadınlardan oluşan bu ikiliye yalnızca pazar yerinde ya da kilise yolunda rastlanmaktaydı. Siyah saçlı Klothilde alacakları tavukların semiz olup olmadığını çok iyi anlarken, Rosine görkemli ayinlere karşı pek duyarlıydı ve "*Dominus vobiscum*"** sözü ayinde yinelendikçe kutsal bir telaştan sıırıslıkam rahiple sofuluğa kaçan bir anlaşma içinde göz göze geliyordu. Öte yandan, tespih tanelerine karşı parmak uçlarındaki duyarlık Rosine'de hemen aşırı denecek gibi incelmış, bir mükemmelliğe ulaşmışken, Klothilde, bezelyelerin yeterince olgunlaşıp olgunlaşmadığını ancak parmakları arasından yuvarlayarak anlayabiliyordu.

Dolayısıyla, sıradan bir okuyucu, kendisinin bütün Karbachlılardan daha akıllı olduğu gibi bir düşünceye kapılıp,

* Yunanistan'da Peleponisos (Mora) Yarımadası'nın orta kesiminde dağlık bir bölge. Ortaçağda sanatçılar tarafından bir mutluluk ülkesi olarak bakılan yer. (Ç.N.)

** Hristiyanlığın Katolik mezhebindeki ayinlerde rahibin ayinin başında cemaati "Tanrı sizinle olsun!" anlamında selamlaması. (Ç.N.)

kasabanın o kusursuz, akli başında sakinlerinin hanidir kerpetenleriyle kıramadıkları çetin cevizi hiç zahmet çekmeden serçe parmağıyla kırdığına inanabilir. Buna neden olarak da iki yaşlı kadının maddî ve manevî, dinsel-kuramsal ve yararlı-pratik yeteneklerinin birbirini bütünleyip, kadınlara alabildiğine yarar sağladığını göstererek, onların bir arada yaşamalarının yalnızca şaşılacak değil, hatta zorunlu olduğunu, tüm uzaklıklara karşın gerçekleşmekten geri kalmayacağını, dolaşısıyla Grönland'dan Rosine'nin tropikal bölgedeki bir *ultima Thule*'den* Klothilde'yle ister istemez bir araya geleceğini ileri sürebilir ancak. Ama böyle bir buluşmanın gerçekleşeceği yer olarak ille Karbach'ın mı seçilmesi gerekiyordu sorusunu ise en zeki okuyucular bile yanıtlayabilecek gibi değildir.

Ama kasabadaki az sayıdaki kişilerden biri bu okuyucuyu alıp sardunyaların arkasına götürebilse, o da evdeki atalardan kalmış emektar eşyalar arasında pırıl pırıl bir uyunun varlığı izlenimini edinse, ister istemez şunu itiraf etmeden duramayacaktır ki, çözüme kavuşturulamamış bir şey Klothilde'nin o hamarat toz bezine kafa tutarak maun ağacından dolapların ve ceviz masanın üstünde bir örtü gibi ışıdayıp durmaktadır. Ve işte bu örtüyü bütün Karbach halkı bir atlama brandası gibi çekip çekıştırmekte, o yakıp kavurucu merak konularından acaba hangisine ilişkin bir haber brandaya yukarıdan atlayacak diye beklemektedir.

Bir sürü haber de çıkıyor bu brandaya atlayan. Ama branda yırtılıp parçalanacak gibi değil.

İşte nedeni de buydu. Neyin nedeni? Karbachlıların Klothilde demeden Rosine diyememelerinin ya da bunun tersini yapamamalarının.

Bir sır.

Peki bu sır denen kara böcek, sürekli tıkırdayıp duran kurt siyah ya da beyaz saçlardan hangisinde yuvalanmaktaydı?

* Ortaçağda dünyanın en kuzeyinde yer aldığı varsayılan bir ada; İzlanda'ya böyle bir ada gözüyle bakılmıştı. (Ç.N.)

İlgili böceğin, ilgili kurdun Rosine'de uzun süre barınması olanaksızdı. Diyelim Rosine bir kimseye alabildiğine ciddi bir tavırla, "Başkalarına söylersem, Allah canımı alsın!" diye söz mü verdi (ve bu da Rosine'nin sık sık yaptığı şeydi, çünkü romantik bir yanı vardı, kendisine genç kızlığında rengârenk kapaklarıyla herkesten gizli okuduğu kitapları anımsatıyordu), sır saklayacağı konusunda karşısındakine kelimeleri vurgulayarak o romantik sözü mü verdi, kendisine emanet edilen sırrı normalde yarım saat sonra başkalarına anlatacakken, o resmen verilmiş söz dolayısıyla yarım saat önce anlatacağından emin olunabilirdi.

Klothilde ve Rosine çocukluk arkadaşıydı. Genç kızlık yıllarında ayrı pansiyonlarda kalmaları onları birbirlerinden ayırmış, daha başka olaylar da bu ayrılığı, evlenmemiş yaşlı kadın karamsarlıklarının ilk evrelerinde başkentte birbirlerini yeniden bulmalarına kadar uzatmıştı. Yabanın ortasındaki ıssız bir istasyonda birbirlerini yeniden gördüklerinde ilkin sevinçten yerlerinde duramamışlarsa da ileride hep beraber olacakları düşüncesi Mars kadar uzaktı kendilerinden. Rosineciğin içindeki o bir sürü sırdan ilkin hangisini arkadaşına anlatacağını bilememiş, yaşantıları arasında bir erkeğin karanlık ve gizemsel bir şekilde, ama Uçan Hollandalı gibi her zaman isimsiz yer alıyor olmasıyla az böbürlenmemişti. Bu erkek, anlattıklarında başkişi rolünü oynamıyorsa da önemli bir dekor parçasıydı ve Rosineciğin ilgili parçayı yerleştirdiği yerler onun dekor beğenisini ele veriyordu. Ve bunu, konuklarında masalsı bir zenginliğe sahip bir aile izlenimini uyandırabilmek için, evlerindeki tek gümüş tepsiyi bir odadan bir odaya taşıyan küçük insanlar gibi yapıyordu kuşkusuz. Her yerde hazır bekleyen gümüş tepside bazen şeker oluyordu, bazen çiçek, bazen meyve; hatta gerekti mi kartvizit bile konabiliyordu içine.

Büyük bir anlayış ve seyrek rastlanan engin bir sabırla Rosineciğin sırlarını dinleyen Klothilde, sonunda sevdiği adam uğrunda çektiği çileleri onun yiğitçe göğüsleyişine

hayranlığını açığa vurmaya ihmal etmemiş, ayrıca karşı cinsin vefasızlığına bakmayışından, kendisine böyle bir kötülüğü reva gören erkeğe karşı gönlünde yalnızca küçümseme duygusuna yer vermeyişinden takdirini esirgememişti. Rosineci erkeklerden söz açacak oldu mu, genç kızsı ürkekliğinden bir kalıntıyı hâlâ sesine yansıtabiliyordu ve böyle zamanlarda kuşkusuz yeniyetme bir kızın gözleriyle olaya bakabiliyor, hayli kullanışsız duruma gelmiş gözlükler gibi göz çukurlarındaki bu gözler de oldukça canını acıtıyor gibiydi. Hak edilmemiş bir çilenin ermiş kişilerin başlarındakine benzer büyük halesi, yaşadığı bütün sıkıntıları ona unutturmaya yetiyordu. Çünkü Rosine ruhunun derinliklerinde şuna inanmıştı ki, tüm mutsuzluğu isminden kaynaklanmaktaydı. Öyle insanlar vardır ki, anne ve babaları, kulağa bir ansiklopediden alınmış gibi gelen bir ismi beşikte verirler kendilerine ve bu insanlar da ne pahasına olursa olsun ünlü kişiler olmak zorunluluğunu duyarlar. Çocukluklarında düşüp kafalarını gözlerini kırmaları bu yüzdendir. Mutsuz anne ve babaları körü körüne davranıp, o uğursuz günde kendilerini öyle bir isimle donatmıştır ki, ister istemez kız oğlan kız bir kocamışlıkta alırlar soluğu, bir Hint Tanrıçası'nın güzelliğini bir Otero'nun* cazibesıyla birleştirebilseler bile yine değişmeden kalır durum. –Bu dehşet verici yazgı trajedisinin başkişisi olarak Rosine, kuşkusuz kendini acınacak olduğu kadar önemli biri gibi görmekteydi. Yine de Klothilde'nin ona duyduğu ilgiyi izleyebilecek kadar vakit bulabiliyordu. İlk Klothilde'nin içtenliğiyle büyülenmişse de, yeniden görüşmelerinin o ilk günlerinde, böyle derin bir paylaşım duygusuyla davranan kişinin de benzeri şeyler yaşamış ve benzeri çileler çekmiş olması gerektiği gibi zekice ve sinsi bir kuşku da gelip Rosine'nin yerleşmemiş değildi içine.

* La Belle Ótero, asıl ismi Augustine Caroline Otero Iglesias; 25 Aralık 1868'de Galiçya'daki Ponte Volga kentinde doğan, 10 Nisan 1965'te Nizza'da ölen İspanyol dansözü, şarkıcısı. (Ç.N.)

Böyle bir kuşku vücutta gezinen bir gut hastalığından farksızdır. Bir bakarsın burada, bir bakarsın orada duyurur sesini. İnsan sonunda nöbeti tam atlattım derken, bakarsın bu kez bir başka yerde belli eder kendini. Kuşku sonunda Rosine'nin sindirim sisteminin bozulmasına, kimi akşamlar saçlarını maşalarla kıvrıp lüleler yapmayı unutmasına yol açmıştı. Rosine tüm olasılıkları ölçüp tartıyor, her seferinde Klothilde'nin bütün konularda kendisinden kesinlikle çok gerilerde bulunduğu sonucuna varıyordu. Öyleyken Klothilde, Rosine ismini taşımıyor olmasının büyük avantajı dışında belki bir yaşantısını da sır olarak kendisinden saklayabilirdi pekâlâ.

Kırlara açıldıkları pek çok gün, Klothilde'nin Karbach'a taşınmak isteğinden giderek daha sık söz etmeye başlamasıyla, saklanan büyük sırrın kendisine hep kapalı kalacağına ilişkin anlatılmaz bir korku yuvalandı Rosine'nin içine. Çünkü böyle bir sırrın varlığını kesinlikle biliyordu artık. Biliyordu ki, Klothilde'nin dolabında kendisinin "Wertheimer" diye nitelediği bir kutuyu gözü gibi saklayıp korumaktaydı. Acı acı gülüyordu Klothilde. "Wertheimer." Kasada değerli kâğıtlar bulunduğuna Rosine'yi inandırmak için, bu ne ikiyeüzlülüktü. Elbette –mektuplar vardı yalnızca içinde ya da belki bir resim, o erkeğin resmi, o kadar.

Bu düşünce artık Rosine'nin yakasını bırakmadı bir türlü. Giderek Klothilde'ye daha çok güvendiğini açığa vuran bir tavır sergilemeye koyuldu, çünkü şöyle geçiriyordu içinden: Güven, güven yaratırdı karşıdakinde ve bir gün loş bir saatte Klothilde kuşkusuz gidip "Wertheimer"ını alıp gelirdi. Ne var ki, Klothilde'nin Karbach'a taşınma vakti yaklaşıyordu, Rosinecik ise bütün hayal gücünü Klothilde'ye fazlasıyla güven beslediğini göstermeye harcamış, bir çocuk gibi eli boş ve çaresiz kalakalmıştı.

Almanya'da bir firmanın ürettiği çelik kasanın ismi. (Ç.N.)

Gözlerini kırpmadan geçirdiği gecelerin birinde karar verdi: Klothilde ile bir arada kalmanın yoluna bakacaktı. İki insan pek çok gün yan yana bir arada yaşar, öğleyin aynı şarabı içer, aynı tuzu kullanır, aynı açlığı duyar ve geceleyin horlayarak birbirini karşılıklı rahatsız ederse, iki kişi tek bir insana dönüşmese de, her iki yarımı tümüyle çakışan simetrik bir bütün oluşturması kaçınılmaz.

Rosinecik, daha o zamanlar böyle bir birlikteliğin doğuracağı güçlükleri görmüyor değildi. Klothilde'nin sertlik ve titizliğinin, amacından şaşmayan çabasının farkındaydı. Buna karşı içindeki güçlerle el ele verip kimi savaşları göze almak gerektiğini kendi kendisinden sakladığı yoktu. Her şeyi açıkça görebildiği böyle anlarda kendisini sık sık boş hayaller peşinde vakit geçirirken yakalıyordu; öyle hayaller ki, hâlâ Uçan Hollandalı bunlara krallık etmekteydi. Rosine, bütün günü evde birkaç sandalyeyi yerlerinden oynatmaktan, ıvır zıvır birkaç nesneyi komodinin üzerinden kaldırıp başka yere koymaktan öte bir şey yapmaksızın ordan oraya seğirterek ayaklarını zorlayıp yara bere içinde bırakıyordu. Ama kendisini avutan bir şey vardı: Bir yol bir arada yaşamaya başlasınlar hele, sırrın ele geçirilmesi hiç de uzun sürmeyecek, en geç bir yıl sonra veda edip Klothilde'den ayrılacak, bu sırada sonuna kadar önünde hiç açılmış duran "Wertheimer"ın içine zaferi kazanmış birinin gözleriyle bakmayı ihmal etmeyecek, bir bakış da sır saklamasını bilmeyen zavallı Klothilde'ye fırlatacaktı. Hayalinde bu iki bakışı da şimdiden gerçekleştiriyor, böylece kafasında yaşattığı sahnenin başlangıçtaki dekoratif etkisini güvence altına alan bir antrenmanın sahibi oluyordu.

Biraz ürkek ve zoraki gülümseyen gözlerinde kötü niyetinin yansıması, Klothilde'ye planını açtı. Klothilde de ne şaşırıp ne duraksayarak, kısaca, "Hay hay, sen istiyorsan," diye yanıtladı. Bunu söylerken pek bakmamıştı Rosine'nin yüzüne. Ama Rosine'ye, sanki dostu Klothilde kendisine alaylı alaylı gülümsemiş gibi geldi. Böylece planı daha bir kesinlik kazandı,

Çünkü bu alaylı gülümsemeyi de Klothilde'nin yanına koy-
mayacaktı.

Derken Karbach'a taşınacakları gün gelip çatmıştı. Klot-
hilde, şafak s keli beri bir odadan ötekisine koşturup duruyor,
işçilere sert emirler veriyor, gerektiğinde kendisi de şu ya da
bu işe el atıyordu. Rosineciğe gelince, kendisi de çalışmalara
katkıda bulunduğuna inanıyor, akıntı gemisini sürükleyen
ama kendisi ellerinde küreklerle suda gemisini y zd rd ğ -
n  sanan bir ocuk gibi, amaçsız bir telaşla ortada dolaşırken,
holde ya da merdivende ikide bir Klothilde'ye tosluyordu.
Sonunda dayanamadı Klothilde, Rosine'yi tutup biraz kızgın,
"Adamların ayağına dolaşmaktan başka şey yaptığın yok,"
diye yükseltti sesini. "Ben onlara yardım edeceğim. Kasadan
da gözümü ayırmamam gerekiyor. Sen biraz tutar mısın
şunu!" Klothilde bir anda yine uzaklaşmıştı. Rosinecik adeta
d ş görüyormuş sandı, sağ elinde tuhaf denecek kadar ağır bir
şey vardı ve ağırlığıyla onu adeta yere doğru çekiyordu.
"Wertheimer" idi bu. Korku ve heyecandan Rosine bütün
vücuduyla titremeye başlamıştı. Elindeki mücevherle holün
karanlık bir köşesine çekildi. Iskartaya çıkarılmış bir sandalye
bulup çöktü üzerine, ayaklarının dibindeki siyah kasayı söz-
d . Zaman zaman kapağı usulcacık aralanıyormuş gibi bir
duygu uyandı içinde. Bir ara telaşla eğilip baktı, kilidin inatçı,
kolay aılacağa benzemeyen bir şey olduğuna inandı.

Dizleri üzerinde kavuşturulmuş eller ve iri iri açılmış
tetikte bekleyen gözlerle fetişi önünde bir Hintli gibi oturdu.
Yazgının yollayacağı işaretlere güveniyor, onun gizli amaçla-
rına derin ve romantik bir anlayışla yaklaşmaya çalışıyordu.
"Wertheimer" i elinde tuttuğundan beri biliyordu ki, bu made-
ni kasanın derinliklerini araştırmak bir misyonu olmuştu. Ve
bu misyonu Nil Irmağı'nın kaynağındaki ağaçların seyrel-
tilmesi ya da sporlu bitkilerin hayvansal yaşamına ilişkin
denemelerde bulunması kadar önemli sayıyordu. Kutsal bir
zevk, kahramanlık taşan bir kararlılık çullandı üzerine, bu kilit

zorlayarak değil de hile ve kurnazlıkla açılana kadar işin peşini bırakmayacaktı. Böyle bir misyonu üstlenmekle hayli önemli bir aşamaya yükselip büyüdüğünü hissetti. İçi umutla dolup taşarak ve büyük bir azimle Karbach'a geldi, yeni evde sürekli kalacağı yere yerleştirilene kadar siyah sırdan ayrılmadı.

Rosinecik, bir şey ele geçirmek istediklerinde çevresindekilere güler yüzle davranabilen insanlardan biriydi. Kaldı ki, böyle bir durumla hayatında ilk kez karşılaşılıyordu. Bir sırrı vardı ve bu sırrın kendisi bir sırdı. Başlı başına bir romandı bu sır ya da en azından romanın sondan bir önceki bölümüydü. Yeni misyonunda kendine, ilkeller arasında belli bir şeyi gizlice ele geçirmekle görevli bir elçi gibi bakıyordu; dünyadaki bütün devletlerin esenliği, dünya savaşı ve dünya barışı bunun üstesinden gelmesine bağlıydı. Ve bu işin yürütülmesindeki hüner ve titizlik her şeyi belirleyecekti. Dolayısıyla, Rosinecikle birlikte yaşam, ilk yıllarda sanki evdeki odalardan birini güneşin kendisi kiralamış gibi ıslık ıslık parıldayıp durmuştu. İki yana taranmış saçlarının altında artık siyah demir kutunun hezeyanı da barınmaz olmuştu; Rosineciğin belli belirsiz bildiği tek şey, evde büyük bir amacın yakasına yapışmış kendisini bırakmayışı, bu amaca ulaşmak için de gülümsemeyi yüzünden eksik etmemesinin gerektiği idi. Bu da hani o kadar zor bir şey değildi kendisi için.

Bu arada Rosineciğin özsaygısı büyümüşü ve bu saygı ruh haline, sindirim durumuna, dışarıdaki havaya göre, takındığı tutumla ilgili olarak içinde uyanan hayret ve hayranlık duygusuyla açığa vuruyordu kendini. Yüce misyonunu yerine getirebilmesi için, bir bakışla olsun kendini ele vermeden Klothilde ile birlikte yaşamayı sineye çekmiş, hiçbir zaman duyduğu merakı belli etmemiş, bir vesileyle "Wertheimer" saklı köşesinden çıkarıldığında bile kılı kıpırdamamıştı. Kuşkusuz ilk zamanlar yüzüne tuttuğu gazete üzerinden siyah

kutuya hafifçe gözü kaymamış değildi, ama sonra bu yaptığından utanmış, "Wertheimer" saklandığı köşesinden alınıp o gün için saklanacağı bir başka yere taşınırken çokluk evin hayli uzak bir köşesine çekilmiş ya da kalkıp bir diğer odaya gitmişti. "Benim beklediğim saat gelecek elbet!" demişti kendi kendine.

Ne var ki, dışarıda kedilerin birinin gırtlakladığı çocuklar gibi bağırdığı, yağmur damlalarının meşe ağacından eski bir dolaptaki ölümcül solucanlar gibi camları tekdüze bir sesle tıklattığı berbat bir gece, o zamana kadar uyguladığı taktiğin başarısına karşı ilk kuşkuvar içinde sesini duyurmaya başladı. Sabahleyin, rengi soluk ve yorgun, yataktan kalktı; sanki bütün gece "Wertheimer" in ağırlığı altında kalmış gibi göğsünde bir ağrı duydu. Kahvaltıda çekine çekine yakınmaya başladı. Rosine'de böyle bir şeyle karşılaşmaya alışmamış Klothilde gerçekten tasalandı ve arkadaşına gösterdiği ilgiyle, onun bayrağı üzerinde belli bir melankolinin yer aldığı yeni savaş yöntemine geçişini kolaylaştırdı. Birkaç hafta içinde eski Rosine olduğu gibi gidip yerine yeni bir Rosine geldi: Bu yeni Rosine, uyuyan birini uyandırmaktan korkar gibi usulcacık odalar içinde dolaşmaya başlamıştı. Ayrıca şarabı öylesine sulandırarak içiyordu ki, bu içkiye ayda ödenen para eskisinden çok daha azdı şimdi. Doğrusu bu davranışından da kazançlı çıkan yine Rosine'ydi. Sırtına fazla iş yüklendiğinden korkan arkadaşı Klothilde, onun üzerindeki işin elden geldiğince büyük bir bölümünü kendisi üstlenmişti. Böylece Rosinecik yine eli böğründe boş oturacağı pek çok sessiz, sakin saate kavuştu; bu saatlerden her biri de, anahtarı Uçan Hollandalı'nın elinde bulunan sessiz bir kapıydı. Artık çok daha sık olarak bu Hollandalı'nın düşünüyü görüyor, her seferinde nasıl onun içtenlikle aynı anıda oyalanmak istediğini geçiriyordu içinden.

Böyle zamanlar Uçan Hollandalı bilgin, belki de ünlü bir kişi kimliğiyle (doğrusu onun ileride nasıl biri olacağı bilinmezdi), duvarları sanki yalnızca koca koca kitaplardan yapılmış

mış karanlık odasında oturuyor, Rosine'den bir armağan olarak sakladığı o pembe kurdeleye el atıyordu. Rosine, hayalinde sevdiği adamın kurdeleyi öptüğünü görüyor, gür sakalının dalgaları arasından yuvarlanarak düşen o kocaman, değerli inci tanelerini yakalıyordu. Uçan Hollandalı ağlıyor, gönlünü kaptırdığı kadın uğrunda gözyaşı döküyordu. Gerek Uçan Hollandalı'nın, gerek kendisinin, gerekse Klothilde'nin durumu Rosine'yi hayli duygulandırmaktaydı. Kaderin bu civesinden Klothilde'nin de haberi vardı, ama Uçan Hollandalı'nın ismini gizleyip asla kendisine söylememiştir Rosine. Dolayısıyla, gerektiğinde onun da Klothilde'ye açabileceği bir sırrı vardı. Bir ara gri bir alacakaranlık saatte bu kutsal itirafa başvurdu mu, Klothilde artık kendisinden bir şey saklayamaz, ona da bütün kalpleri ve o çelikten kutuyu tek bir anahtarla açmak kalırdı.

Ama çok sürmedi, bu düşünceden yine vazgeçti Rosine; çünkü Klothilde'nin Uçan Hollandalı'yı tanımış olduğu aklına gelmişti; orası öyle, üstünkörü bir tanımaydı bu ya da fazla bir şeyin sezilmediği bir tanıma. Ve Rosine şunu hissediyordu ki, sevgilisinin sık sık öylesine parlak çizgilerle içinde yaşattığı resmini Klothilde'nin duyguları büyüselliğinden soyutlayacak ya da onu anımsamaların kuru bir resmine indirgeyecekti. Böyle bir resim de Klothilde'nin hiç hoşuna gitmeyebilirdi, çünkü "sevgilisi" bir zaman onu kuşkusuz ihmal etmiş, ismine bakmayarak açıkça Rosine'ye yönelmişti. Rosine hâlâ böyle olduğu bilinciyle gülümsemekten kendini alamıyordu. Öte yandan, sevgilisinin ismi konusunda da bir sorun vardı. Sevgilisi hiç de gerektiği gibi bir isim taşııyordu. İsmi Jacob Gans idi. Bu da bir talihsizlikti, çünkü bir kez Jacob romanın sondan bir önceki bölümünde insanlara değil, kargalara verilen bir isimdi. Sonra Gans güzel olmadığı gibi yanlış bir isimdi, aslında Gänserich* olması gerekiyordu. Çünkü Rosine'nin ona hep

* *Gans* Almandaca genel olarak kaz, *Gänserich* ise erkek kaz anlamına gelir. (Ç.N.)

Rolf ya da Robert demesi bu yazgıda hiçbir şeyi deęiřtirmiyordu; nihayet Rosine de kendine dūřlerinde "Thea" diyor ya da dūřlerinin Robert'ine bōyle dedirtiyordu.

Sonunda iki arkadaş aynı talihsizliği yaşıyor, bu da onların daha sıkı birbirine bağlı kalmasını sağlıyordu.

Jacob Gans'ın sonradan fikrini deęiřtirmesini kuřkusuz Tanrı baęıřlamıř olmalıydı; çūnkū Jacob Gans ismi ũnlū bir kiřinin ismi olmaya, Rosine isminin bir evlilik ismi olmasından daha elveriřliydi (belki o zaman Latince de yazılabilirdi Jacob Gans ismi).

Dolayısıyla, bu dōnemde Rosinecik evde tam bir uzlaşı ve hořgōrūyle davranmaktaydı. Akordu bozuk piyano başına geçip kaskatı parmaklarıyla Schumann'ın unutulmuş birkaç ezgisini çalmayı deniyor, konfirmasyonda* kendisine armağan edilmiş kitaptan Heine'yi okuyor, yatmadan çōzũlmüř saçlarla odada bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu.

Ama ne Schumann ezgileri ne de çōzũlmüř saç örgũleri yılları geçip gitmekten alıkoyabilmekteydi. Kırk beşinci yaş gũnũnũ kutladıktan sonra Schumann'ın ezgilerini çalmakmış, Heine'yi okumakmış, saç örgũlerini çōzũp dağıtmakmış, bũtũn bunlardan istemeye istemeye el çekti. Ŭstlendięi misyonun hizmetinde yaşlanıp kocadığını hissediyordu. Karanlık odada bile aynaya baktığında, sanki ay ışığı gibi bir şeyi yakalayıp kendilerinde alıkoymuşlar gibi, iki yana taranmış saçlarını gōrebildięini fark etmişti. Ve aynadaki ay ışığı da her geçen gũn biraz daha parlak, biraz daha belirgin nitelik kazanmıştı. Melankolisi, pek çok egzersiz sonucu tũmũyle kaybolmuş denebilirdi. Rosine, bũyũk bir ormana gōmũlũr gibi giderek daha çōk içindeki karanlığa gōmũlũyor, ama kendisi bunun bilincinde olmuyordu. Sonunda ormanın içine bũsbũtũn gōmũlũr gōmũlmez bir fırtına koptu. Bōylesi fırtı-

* XVI. yy. ortalarından bu yana Protestan Kilisesinde dũzenlenip, 13-16 yaş arası çocukların daha ũnce aldıkları konfirmasyon dersinin ardından bir sınavdan geçirilerek kilise cemaati içine kabul tōreni. (Ç.N.)

nalar da pek çok tehlikeyi barındırır kendilerinde. Ansızın kalbinde kin ve nefretten başka şey kalmamıştı; bu zahmetli, umutsuz misyonu çelikten bir boyunduruk gibi boynuna geçiren acımasız yazgıya karşı kin duyuyor, bu yazgıyla savaşıyor eli boş oturmasına karşı kin, içlerinde bir tutukevi gibi ömür boyu kalmasının istendiği, gizli bir davaya özverili bir hizmet uğrunda yavaşca ölüp gittiği odalara karşı kin, ama hepsinden çok duruma adeta seyirci kalmasını zalim ve bayağı bulduğu Klothilde'ye karşı kin duyuyordu!

Bari bir üçüncü kişi olsa da ona her şeyi açabilseydi. Ama böyle bir şeyin olanaksızlığını hemen anlamıştı; bir kez yabancı birini yaşamsal misyonunun büyüklük ve önemine inandıracak güçte hissetmiyordu kendini. Ruhundaki bu vahşi savaşın öylesine gözlerden uzak olup bitmemesi, tek başına ortada duran kahramanlığının anlayışlı bir biyografi yazarına kavuşması, duygulandırıcı özverisinin buna hayranlık duyacak bir şairin dikkatini çekmesi kendisi için bir teselli oluşturalırdı belki. Ama bu da umulacak bir şey değildi. Böylece ağlayıp duruyordu Rosine, gündüz hırsından, gece bir eşi daha gösterilemeyecek fedakârlığından dolayı gözlerinden yaşlar akıtıyordu.

Hırsından ve ağlamaktan sonunda iyiden iyiye hasta düştü.

Doktor her gün gelip bir çeyrek saat yatağının yanı başında oturuyor, kaşlarını kaldırıp yuvarlak gözlüklerini temizliyordu. Bir ara sordu, pek de nedensiz değildi sorusu, eve bir rahibin gelip gitmediğini öğrenmek istedi. Bir gün her üçü oturup bir parti vist oynayabilirlerdi. Klothilde'nin başını sallayarak öneriyi kabul ettiğini bildirmesi az şaşırtmadı Rosine'yi. Sonunda rahip geldi, ebedî mutluluktan, bir sonraki ilahili ayının tarihinden söz etti, akşamleyin *Roter Ochsen* lokasında büyük bir şenlik düzenleneceğini, bunu asla kaçırmak istemediğini açıkladı.

Bir sonraki gece üç düş gördü Rosine. Biri ebedi mutlulukla ve rahiple ilgiliydi, güzel bir düştü. Öbürü ebedi mutlulukla, rahiple ve orgla ilgiliydi, bu da güzel bir düştü. Üçüncüsü de aslında rahibin kendisi olan orgla ve ebedi mutlulukla ilgiliydi, ebedi mutlulukta da hayvan kesimi şenliği gibi bir hava esiyordu. Bu, Hıristiyanlıkla her ne kadar bağdaşmıyor olsa da, düşlerin en güzeliydi.

Üçüncü düş sona erdikten sonra, Rosine, hayvan kesimi şenliği ve ebedi mutluluk içinde olmak üzere hepsini toparlayıp "Wertheimer"ın içine tıktı ve hayalinde yaşatıp durduğu "Wertheimer"ı alarak evin içinde ordan oraya taşımaya koyuldu. Bu arada kendisi yatakta yatıyor, güçlkle nefes alıp veriyordu. Bu da dördüncü düştü ya da hastalığın üzerine bastıran ateş nöbetiydi.

Ertesi gün ateşi geçmişti, ama ölümcül derecede üzgündü Rosine. Rahibin derdinin ne hayvan kesimi şenliği, ne de kilise müziği olduğunu, aslında onun eve ebedi mutluluk için çıkıp geldiğinin farkındaydı. Bu da hayli can sıkıcı bir şeydi; artık öleceğini biliyordu Rosine, misyonunu yerine getirmeden bu dünyadan göçüp gidecekti. Tıpkı Musa gibi. Eşi görülmedik bir mutsuzluk çullandı üzerine. Bütün gün kafasında tek bir düşünce vardı: Sıçrayıp kalkarak, odada dik, yatık ya da asılı duran ne varsa tutup "Wertheimer"ın kapağına dayamak. Oysa kurşun gibi ağır el ve ayaklarla yatakta yatıp duruyordu, perdeler tutuşup yansa bile yerinden kalkacak durumda değildi. Sürekli bir şey olmasını bekliyordu. Ama her zamanki gibi akşam oldu yalnız, akşamla birlikte Klothilde çıkıp geleerek elindeki koyu yeşil abajurlu lambayı masanın üzerine bıraktı. Sonra sevecen adımlarla Rosine'ye yaklaştı.

"Rosine, biraz iyileştin mi?" diye sorduğunu işitti Klothilde'nin.

Cevap vermedi. Kim onu cevap vermeye zorlayabilirdi. Klothilde kendisini uyuyor sanmış olacaktı ki, usulcacık birkaç adım geriledi.

Ama Rosine yastık ve yorganlar içinde doğrulup oturdu. – Zavallı vücudu, geceleri taktığı çizgili pazen korseciği içinde büyüdü.

“Ya,” dedi usulca. “Benim nasıl olduğumu soruyorsun, demek? – Duygulandırıcı bir davranış. Biraz daha zaman tanımalısın. Elimden geleni yapmıyor değilim. Ama o kadar çabuk ölünmüyor işte.”

“Rosine!” dedi Klothilde korkuyla, yatıştırarak. Elini hasta arkadaşının alnuna koyacak oldu. Ama Rosine eli tutup zehirli bir hayvan gibi geriye itti.

“Dokunma bana, kalpsiz yaratık! Benim ölümümü hazırladın. Sen... Sen...” Birden soluksuz kaldı Rosine. Kuru bir sesle, hızlı hızlı öksürmeye başladı, bir yandan da titriyordu. Kendine geldiğinde bir çocuktan farksızdı. Ellerini kavuşturup, yavaşçacık ve giderek sönen bir sesle, “Klothilde, biricik, iyi kalpli Klothilde,” dedi. “Şu ‘Wertheimer’i n’olursun göster bana. Bir kerecik olsun göster!”

Klothilde, bütün bunları Rosine’nin ateşli durumuna verdi. Masanın üzerindeki yeşil lambayı itip yatağa yaklaştırdı, sonra siyah kutuyu alıp geldi, belli bir yerine hafifçe bastırır bastırmaz bir yay gibi kalktı kapağı. Rosine, bir ağgözlülükle incemiş parmaklarını kutunun derinliklerine daldırdı ve susuzluktan ölen kişinin rastladığı bir pınarın suyunu lakır lakır içmesi gibi, elleriyle kutunun içindekileri çıkardı. Hiçbir şeyi gözden kaçırmadan tek tek baktı hepsine: Belki ancak öbür dünyada çekilişi yapılacak günü geçmiş piyango biletleri vardı kutuda, olmayacak yazılarla hayli eskiyip dökülmüş mektuplar, çıtır çıtır eden kurumuş çiçekler ve acayip güzel kokan ermiş resimleri ve solmuş fotoğraflar vardı. Fotoğraflardan birinin arkasında şöyle yazıyordu: “Güzel Klothilde’ye, sadakat dolu bir sevgiyle. Sizi taparcasına seven Jacob Gans.” Rosine, farkında olmaksızın dört defa okudu bu yazıyı. Sonradan ne okuduğunu anlamaksızın üç kez daha okudu.

Alabildiğine bir güçsüzlükle kolları iki yana sarktı, her şey düştü ellerinden; bütün ıvır zıvrı toparlayan Klothilde, Rosine'nin dizleri üzerindeki ağır kutuyu kaldırdı. O anda canı çekilip alınıyormuş gibi bir duyguya kapıldı Rosine. İçinde bir hafiflik hissetti. Boşlukta süzülüyormuş gibi bir esriklik sardı vücudunu. Derin derin nefes alıyordu. Ama Klothilde odadan çıkıp gittikten bir süre sonra başını kaldırarak, korku ve telaşla çevresine bakındı, sonra bir ağıt tutturdu; ilkin yavaşça ağlıyordu; derken ağlama bentlerinden boşanmış azgın bir ırmağa dönüştü, zayıf bedenini önüne katıp götürmeye başladı, çekip çektiirdi bu bedeni, sarsıp silkti. Rosine, bir sonsuzluğa doğru sürüklenip gidiyordu. Belli belirsiz bir his vardı içinde: Otuz yıl kafasını kurcalamış kutuda bula bula kafasındaki düşünenkazını bulmuştu.

Rosine bir çocuk gibi ağlıyor, Klothilde ise ne yapacağını bilemeyerek yatağının yanı başında dikiliyordu. Hemen rahip efendiye haber yollayıp, vist partisiyle ilgisi olmayan bir iş için gelmesini istedi. Rahip efendi de çıkıp geldi hemen, ama şimdi yalnızca ebedi mutluluktan söz etti. Çünkü bunun vakti gelmişti artık.

Rosinecik, aradığı sırrı ele geçirmişti. Bundan böyle Klothilde'yle birlikte kırmızı perdeler ardında oturmasına gerek kalmamıştı. Artık yalnız olabilirdi. Kasabanın büsbütün kenarında bir yerde kalacaktı artık. Evden taşınması hayli ilginç oldu. Dört beyaz atın koşulduğu bir arabada gidiyor, otuz yıldan beri Klothilde deyince Rosine de demeden duramayan bütün Karbachlılar kendisine eşlik ediyor, okul çocukları da bir yandan ilahiler söyleyerek kafileye eşlik ediyordu.

Yaşlılar

(1897)

Yetmiş beş yaşına gelen Bay Peter Nikolas'ın unuttuğu pek çok şey vardı; acı ve tatlı anıları unutmuş, haftaları, ayları ve yılları unutmuştu. Yalnızca günleri belli belirsiz fark edebiliyordu. Zayıf, giderek daha da zayıflayan gözleriyle her batışında güneşi solmuş bir erguvan, her sabahı *vieux rose** gibi ışıltıyor görmekten kendini alamasa da, gerçekleşen değişimin yine de bilincine varabiliyordu. Genel olarak söz konusu değişimden rahatsızlık duyuyor, buna boşa harcanan aptalca bir çaba gözüyle bakıyordu. Baharın ve yazın taşıdığı değer de belleğinden silinip gitmişti. Nihayet, sayılı anlar dışarıda tutulursa üşümediği bir an yoktu yaşlı Peter Nikolas'ın. Böyle anlardaki sıcaklığı da ocakta yanan ateşe mi, yoksa güneşe mi borçlu olduğunu zerrece umursamıyordu. Ancak, ikincisinin kendisine daha ucuza geldiğini biliyordu. Güneşin yüzünü gösterdiği her gün kalkıp sarsak adımlarla, adeta topallaya topallaya kent parkının yolunu tutuyor, ıhlamurun altındaki uzun sıraya, Düşkünler Yurdu'ndan ihtiyar Pepi ile Christoph arasındaki yere oturuyordu.

Her günkü sıra arkadaşları kendisinden daha yaşlıydı kuşkusuz. Bay Peter Nikolas oturur oturmaz, başını eğerek karga gibi kısık sesiyle arkadaşlarını selamladı. Sağında solundakiler de kendiliğinden eğilen başlarıyla onun selamına karşılık verdiler. Derken Bay Peter Nikolas bastonunu kumlu zemine dayayıp, ellerini bastonun biraz eğik sapının üzerine koydu.

* Solgun gül. (Ç.N.)

Bir an sonra herhangi kırışıklığı içermeyen yuvarlak çenesini de bastonun sapına yaslayıp gözlerini kırıştırarak solundaki Pepi'ye baktı, bütün dikkatiyle onun tavlı boynundan adeta sararıp solmuş gibi sarkan kırmızı başını süzdü. Pepi'nin başı yavaş yavaş rengini atıyor gibiydi, gür ve ak bıyığının dipleri tümüyle kirli bir sarıya boyanmıştı. Vücudunu öne eğmiş, dirseklerini dizlerine dayamış Pepi, zaman zaman kavuşmuş ellerinin arasından kumlar üzerine bir tükürük atıyordu, şimdiden yerde tükürüklerden küçük bir birikinti oluşmuştu. Bay Pepi, hayatı boyunca tükettiği pek çok içkinin en azından faizini taksit taksit ödemeye mahkûm edilmiş benziyordu.

Pepi'de yeni bir şey göremeyen Bay Peter Nikolas, elinin tersine dayadığı çenesini yarım bir döndürüşle sağa çevirdi. Tam o sırada Christoph aksırmış, söz konusu eyleminin izlerini gotik parmaklarının titiz fiskeleriyle uzaklaştırmaya çalışıyordu. İnanılmaz derecede çökmüş bir hali vardı. Zaman zaman hayrete kapılma alışkanlığını hâlâ koruyan Bay Peter Nikolas, bir deri bir kemik kalmış Christoph'un bütün yaşam boyu bir yerinden kırılıp kopmaksızın nasıl olup ayakta kalabildiğini sık sık aklından geçirmişti. En iyisi Christoph'u, boynundan ve ayaklarından şöyle sağlam bir kazığa bağlanmış biri gibi hayalinde canlandırıyordu. Bay Christoph'un o gün keyfi yerindeydi, geçirdi biraz, bu geçirişi memnunluğunun ya da sindirim durumundaki bir bozukluğun belirtisiydi. Bu arada dişsiz çeneleri arasındaki bir nesneyi adeta sürekli ezip öğütmeye çalışıyor, ince dudakları birbirine sürtüne sürtüne aşınmışa benziyordu. Sanki tembel midesi geçip giden dakikaları bile artık sindirmek istemez görünüyor, Christoph'a da her bir dakikayı ağzında çiğneyebildiği kadar uzun süre çiğnemek düşüyordu. Bay Peter Nikolas çenesini Christoph'tan başka tarafa döndürüp sular damlayan gözlerle dosdoğru parktaki yeşilliklere bakmaya başladı. Derken çalılıklar önünde yazlık giysileriyle parlak ışık yansımaları gibi durup din-

lenmeksizin hoplayıp zıplayan çocuklardan rahatı kaçır gibi oldu. Gözlerini yumdu biraz. Uyuduğu yoktu aslında. Sıska vücutlu Christoph'un çeneleri arasından dökülen hafif öğütme sesini, bu arada sakalındaki tellerin çıkardığı çıtırtıyı, onun gürültüyle yere tükürüşünü işitiyordu. Yanına bir köpek ya da bir çocuk fazla yaklaşmaya görsün, sunturlu bir küfür savuruyordu Pepi. Bay Peter Nikolas, parkın uzak yollarındaki çakıllar üzerinde gezinen bir tırmığın, ayrıca önünden gelip geçenlerin ayak seslerini duyuyordu. Derken yakında bir yerde dolu dolu on ikiyi vuran bir saatin sesi geldi kulağına. Saatlerin vuruşlarını saydığı yoktu artık, ama sayılamayacak kadar çok vurmalarından da öğle olduğunu anlıyordu. Saatin son vuruşuyla birlikte ince bir ses kulaklarında okşayarak yankılandı: "Dedeciğim, öğle oldu!"

Ve Bay Peter Nikolas koltuk değneğine dayanarak doğruldu, bir elini on yaşındaki torununun sarı saçlı başına koydu usulcacık. Küçük kız, her seferinde bir yaprak gibi saçlarından çekip aldığı dedesinin elini ağzına götürüp öpüyor, dedesi de her seferinde başını bir sağa bir sola eğerek Düşkünler Yurdu'ndan arkadaşları Pepi ile Christoph'u selamlıyordu, onlar da kendiliğinden eğilen başlarıyla selamına karşılık veriyorlar, sarışın torunuyla Bay Peter Nikolas'ın ilk çalılıklar arkasında gözden kayboluşunu izliyorlardı.

Bazen öyle oluyordu ki, Bay Peter Nikolas'ın oturduğu yerde torunu birkaç çiçek unutuyor, çiçekler boyunları bükük, bir öksüzlük içinde oracıkta duruyordu. Sıska Bay Christoph, gotik parmaklarını ürkek ürkek çiçeklere uzatıyor, eve dönerken bunları çok seyrek ele geçen değerli nesneler gibi yanına alıp götürüyordu. Bunun üzerine kırmızı saçlı Bay Pepi küçümser bir edayla yere tükürüyor, Pepi'nin bu davranışı karşısında Bay Christoph da mahcup bir tavır takınıyordu.

Ama Düşkünler Yurdu'na geldiklerinde Bay Pepi sanki düpedüz tesadüfen bardağa su doldurup kaldıkları odanın penceresine koyuyor, sonra odanın en karanlık bir köşesine

ekilip sesini çıkarmadan bekliyordu. Derken onun arkasından Bay Christoph geliyor, elindeki zavallı birkaç çiçeği penceredeki bardağın içine yerleştiriyordu.

Kısmet

~ Çingene Yaşamından Eskiz ~

(1897)

Güçlü Kral, geniş omuzlu, ağır vücuduyla tarlalar arasından geçip, üzerinde saban izleri görülen yol kenarında oturdu. Tjana da gelip yanına çömeldi. Çocuksu yüzünü esmer ellerine bastırmıştı, kımıldamadan durdu öylece, iri gözleriyle, kulağı dinlemede ve pusuda. Önlerinde sararıp solmuş hasta çayırdan oradan oraya konup göçerken kullandıkları yeşil araba görülüyor, kapısının üzerinde renk renk kundak bezleri rüzgârda usul usul uçuşuyordu. Dar demir bacadan mavi renkte hafif bir duman kıvrıla kıvrıla yükseliyor, doygun havada titreşerek eriyip gidiyordu. Arabanın arkasında, yukarıdan uzun ve düz dalgalar halinde yakınlarına kadar akıp geliyora benzeyen yamaçlarda arabaya koşulan yorgun at, çamur içinde bata çıka hareket ediyor, yaz sonundaki kıt otları aceleyle yerden koparıp koparıp yiyordu. Arada bir duruyor, başını kaldırıp sabırsız gözlerle köydeki küçük pencerelerin, yanıp tutuşarak selamladığı akşamdan içeri bakıyordu.

Yabanıl bir kararla, "Dinle!" dedi Kral, "o, senin için burada!"

Tjana cevap vermedi.

"Yoksa Prokopp'un ne işi var burada?" diye ekledi Kral somurtarak.

Tjana omuzlarını silkti, elini uzatıp yerden gümüş renginde uzun bir otu koparıp aldı, ıslıl ıslıl parıldayan beyaz dişleri arasında oynayarak tuttu. Derken köydeki yanan ışıkları sayar gibi durdu kımıldamadan.

O sırada karşıdan Ave Maria ayinini haber veren bir çan sesi duyuldu.

Küçük, tiz sesli çan koştuktan iyice yorgun düşüp yavaşladı sonunda ve sustu. Çan sesi ansızın bir yakıma gibi asılı kaldı boşlukta. Genç çingene kız, ince uzun kollarını arkaya atıp yamaca yaslandı. Gözlerini yumdu. Cırcır böceklerinin ürkek ürkek ötüşünü ve yeşil araba içinde bir ninni söyleyen kız kardeşinin cılız sesini dinledi.

Kral'la bir süre seslere kulak kabarttılar. Derken arabada çocuk ağlamaya başladı usulcacık, uzun ve umutsuz tonlarla. Tjana başını Kral'a döndürdü, alay edencesine, "Gidip karına yardımetsene, Kral! Çocuk ağlıyor," dedi.

Kral, elini yakaladı Tjana'nın.

Yalnızca, "Prokopp senin için burada!" diye cevap verdi hırsından köpürerek.

Tjana inatla başını salladı: "Biliyorum."

Bunun üzerine Kral, Tjana'nın öbür elini de yakalayıp yamaca bastırdı. Tjana, çarmıha gerilmiş gibiydi. Bağırarak için dudaklarını ısırıp kanattı adeta. Kral, yukarıdan Tjana'nın üstüne abanmıştı. Tjana, akşamdan hiçbir şey göremez oldu. Yalnızca geniş ve ağır omuzlarıyla Kral'ı seçebiliyordu karşısında. Üstüne abanmış Kral iri vücuduyla arabayı, köyü ve mavi gökyüzünü kapamıştı. Tjana, bir an gözlerini yumdu, Kral'ın Almanca karşılığının "König" olduğunu geçirdi içinden. Gerçekten de öyleydi Kral.

Ne var ki, bir an sonra bileklerinde ateş gibi yanan ağrıyı hissetti, bir yüz karasıydı adeta. Tjana fırlayıp kalktı ayağa, bir silkinişte Kral'dan sıyırdı kendini; şimşekler çakan vahşi gözleriyle Kral'ın önünde dikildi.

Göğüs geçirerek, "Ne istiyorsun?" dedi Kral.

Tjana hafifçe gülümsedi: "Dans etmek!"

Ve ince uzun, çocuksu bir narinliği içeren kollarını acele etmeden indirip kaldırmaya başladı, esmer elleri kanat olup çıkacak gibiydi. Başını hayli arkaya atmış, siyah saçları bütün

ağırlığıyla aşağı sarkmıştı; gizemsel gülümsemesini doğan yıldıza armağan etti. Hafif, esnek çıplak ayakları el yordamıyla bir ritmi aramaya koyuldu. İncecik vücudu eğilip bükülüyor, akşamın öptüğü uzun saplı, narin çiçeklere özgü bilinçli bir keyfini çıkarış ve istemsiz bir teslimiyet bu vücutta açığa vuruyordu kendini.

Kral dizleri titreyerek Tjana'nın önünde dikiliyor, onun açıkta duran bronz rengindeki solgun omuzlarına bakıyordu. İçten içe hissediyordu ki, Tjana sevginin dansını yapmaktaydı.

Çayırılar üzerinden gelen esintiler, yüze gülen hafif bir okşayışla Tjana'nın devinimlerine kendini uyduruyor, bütün çiçekler ilk düşlerinde Tjana gibi salınıp, onun gibi sağı solu selamladıklarını görüyorlardı. Tjana, boşlukta süzüle süzüle Kral'a yaklaştı ve öylesine yabancı ve tuhaf bir şekilde önünde eğildi ki, Kral'ın kolları kendini kaptırmış Tjana'yı izlemekten tutmaz olmuş gibi kımıldamadan kaldı. Kral, bir köle gibi oracıkta dikilmiş duruyor, kalbinin baş döndürücü bir tempoyla çarptığını hissediyordu. Tjana, bir rüzgâr gibi esip önüne geldi, yakın devinimlerinin ateşi bir dalga gibi Kral'ın üzerine kapandı, sonra yeniden gerilere kaydılar Tjana, çok gerilere, mağrur ve muzaffer, gülümsedi ve bir duygu uyandı içinde: "Kral falan değil o."

Yavaş yavaş uyandı Kral, düşteki bir görüntü gibi el yordamıyla ve sezdirmeden Tjana'nın peşine düştü. Ansızın durdu. Havada süzülen Tjana'nın eğilip bükülmelerine bir şey gelip karışmıştı, çoktan onun devinimlerinde uyuyor görünen ve şimdi bu devinimlerin ritimlerinden giderek daha zengin ve daha dolgun tomurcuklanıp çiçeklenen hafif, sel gibi akıp gelen bir ezgi. Tjana duraksadı derken, devinimleri yavaşlayıp hafifledi, adeta kulak kabartıp dinleyen bir havaya büründü. Kral'ı süzdü bakışlarıyla, her ikisi de ağır, insanı felce uğratan bir şey gibi ezgiyi duyumsadılar. Farkına varmadan gözlerini aynı yöne çevirdiler ve gördüler: İleriden Prokopp geliyordu. Çocuksu vücudu, bir siluet olarak gümüş grisi loşluktan öne

çıktı. Adeta bir düştü yürür gibi bilinçsiz yürüyor, basit bir köy kavalıyla usulcacık bir ezgiyi çalıyordu. Kral ile Tjana onun giderek yaklaştığını fark ettiler. Kral fırladığı gibi delikanlı Prokopp'un dudaklarından tahta kavalı çekip aldı. Hemen kendini toparlayan Prokopp, güçlü elleriyle üzerine saldıran Kral'ın kollarına sarılıp, kısıkrak yakaladı onu; gözlerinde sorgulayan bir ifade, Kral'ın ateşli, düşmanca bakışlarına göğüs gerdi. İki erkek karşı karşıya dikilmiş duruyordu. Etrafta çıt çıkmıyor, yeşil araba mat bir şekilde aydınlatılmış küçük pencerelerden üzgün, bekleyen iki göz gibi kırlara, bayırlara bakıyordu. Hiç konuşmadan iki erkek ansızın ayrıldı birbirinden. İkisi de gözlerini Tjana'ya çevirmişti. Kral yanıp tutuşan bir meydan okuyuşla, delikanlı Prokopp gözlerinde sorgulayan bir ifadeyle. İki erkeğin bakışları karşısında Tjana kendi içine gömüldü. Bir ara Prokopp'un yanına gidip onu öpmeyi ve "Nereden biliyorsun bu ezgiyi?" diye sormayı düşündü. Ama bu gücü bulamadı kendinde. Üşüyen bir çocuk gibi çaresizlik içinde yol kenarına oturup sustu. Ağzı susmuş, gözleri susmuştu.

İki erkek bir süre durup bekledi. Derken Kral, karşıdaki delikanlıya meydan okuyan bir bakış fırlatarak yürüyüp gitti. Prokopp biraz daha durdu. Tjana, onun mahzun gözlerindeki vedayı fark etti, bir titreme sardı vücudunu. Derken ince uzun, esnek vücuduyla Prokopp ayrılıp uzaklaştı oradan, bir hayale dönüştü giderek, bir belirsizlikten içeri kaydı, sonunda Kral'ın gittiği doğrultuda gözden kayboldu. Tjana, ayak seslerinin çayırdaki yankılanıp söndüğünü işitti. Nefesini tuttu ve gecenin içine kulak kabarttı. Düz tarlalar üzerinden bir yel esip geldi ılık ve barışçıl, uyuyan bir çocuğun soluğu gibi. Her şey aydınlık ve sessizdi; körpe gecenin hafif sesleri engin sessizlikten çözülüp geliyordu. Yaşlı ıhlamurların yaprakları hışırdadı, bir yerde akan çayın çağıltısı duyuldu, derken olgun bir elma sonbaharın boylanmış otlarına pattadan düştü.

Hepsinde Anne—Marie

(1897)

Anne—Marie odasına girer girmez, solgun yüzlü delikanlı Werner oymakta olduğu tahta figürü bir kenara kaldırdı, dizleri üzerindeki yongaları eliyle süpürüp uzaklaştırdı, gözlerini iri iri açarak dikkatle Anne—Marie'ye baktı. Koyu gözleri, öksüz çocukların ve hastaların en küçük bir iyilik karşısında içlerinde beliren o duygulandırıcı şükran hissinden bir şeyler barındırıyordu. Anne—Marie bunun kuşkusuz hiç farkına varmadı, hep böyle karşılanmaya alışmıştı çünkü; gülümsedi, merak dolu ve çocuksu büyük bir ilgiyle Werner'in ara verdiği çalışmayı gözden geçirmeye koyuldu.

“Kutsal Meryem mi?” diye sordu, narin parmaklarını kıvrılıp bükülmüş çıtır çıtır birkaç yonga üzerinde gezdirerek.

Birkaç kez başını salladıktan sonra, “Evet, Kutsal Meryem,” diye yanıtladı Werner.

Kuşkusuz bazen Werner'e kent kapısındaki bir yol ayrımı ya da bir kapı nişi için Ermiş Johanna'nın ya da Ermiş Laurenz'in heykelinin sipariş edildiği oluyordu. Hatta bazen “Suda başı dara düşenlerin büyük evliyası, koru bizi!” yazısıyla Kutsal Nikolas'ın, üzerinde “Uyuz illetinden esirge bizi!” yazısı eksik olmayan Ermiş Egyd'inin heykellerini yapması isteniyordu. Ama siparişti hepsi ve böyle siparişler hasta Werner'e göre değildi. Onun coşkuyla tahtadan oyduğu heykeller kendi zevkine göre şeylerdi ve bol bol Madonna vardı içlerinde. Anne olmaktan gurur duyan ve tombul Kurtarıcı İsa Çocuk'u kollarıyla sarmış, kucağında taşıyan büyük Madon-

nalar, öte yanda anne olmalarına şaşırmış, minicik, Kutsayıcı İsa Çocuk'u yorgunluktan yere bırakmak üzere olan ufak tefek, çaresiz Madonnalar. Sonra, aralarında öyleleri de vardı ki, kocaman taşlar görülüyordu başlarında, elleri sonu gelmeyen bağışlamalarda ileriye uzanmış. Ve kimi Madonnalar da, mahcup ve çekingen, uyuşmuş kollarını göğüsleri önünde kavuşturmuştu, gözleri pek çok kez yere indirilip uzun süre öylece bırakılmalarından gözkapakları hayli ağırlaşmıştı. Nihayet yine öyleleri vardı ki, boyanmak istemişler, al al yanaklar ve kıpkırmızı dudaklarla donanmışlardı, bu durumlarıyla çok daha sağlıklı ve görkemli bir görünüm sergiliyorlardı. Ama hepsinin de yüz çizgilerinde aynı ifade seçilmekteydi: Onsuz var olamayacakları Werner'e duydukları büyük minnettarlık. Ve bir kişi önlerinde diz çöküp kendilerine yakarmak istesin yeter ki, hepsi bir araya gelip el ele, omuz omuza vererek genç adamın yardımına koşacak, on altı yaşından beri felçli ayaklarını yeniden kullanabilmesine çalışacaklardı. Gel gelelim, içlerinden pek çoğu sipariş ürünü değildi; tavan arasındaki odada yan yana dikilmiş duruyor, aylak aylak bekliyorlardı. Dolayısıyla, can ve gönülden bir araya gelseler bile bir mucize gerçekleştirebileceklerine inanmak için bir neden göremiyorlardı. Werner'in nasıl yorulmak bilmeden Meryem üstüne Meryem heykeli yontabildiğine kasaba halkı akıl erdiremiyor, pek yaşlılar kızıp içerliyor buna, hayretle ak saçlı başlarını sallıyorlardı. Dediklerine bakılırsa, yaptığı işle günah işlemekteydi Werner; çünkü hiç kimse, hele sakatlığı yüzünden kilisenin semtine asla uğramayan Werner, Meryem Ana'nın nasıl biri olduğunu doğrusu bilemezdi. Ama Anne—Marie, belki de bu konuda şaşkınlığa kapılmayan tek kişiydi. Bir vakit başka çocuklara sokulmayarak kendisiyle kasaba önündeki kasvetli kırlarda dolaşan masum ve narin küçük Werner'i anımsayınca, onun şimdi yaptığı işi pek doğal buluyordu. Kırdaki bayırda gezip dolaşmaları genç adamın hastalığından önceydi, ama daha o zamanlar küçük Werner'in adım atışlarında Anne—Marie'nin içine korku salan bir endişe, bir

kaçış sezilmekteydi. Ancak Werner'in çaresizliği Anne—Marie'yi hayli cezbediyor, hem de duygulandırıyor. Susup konuşmadılar da gezip dolaştıkları yerde derleyecek çiçek bulamadılar mı, Werner'in dudakları çokluk kendiliğinden ve usulcacık özlem yüklü bir ezgi tutturuyor, bu ezginin nereden aklına geldiğini ikisi de bilmiyordu. Güneş söğüt dallarının arkasında bir kızılık içinde batarken sanki sevdiği değerli bir insan bu dünyadan göçüp gitmiş gibi yaşlar boşanıyordu Werner'in gözlerinden. O vakitler ikisi de henüz çocuktı. Ve bir zamanki, akşam ağlamalarından Madonna heykellerinin yapımına özellikle hastalık içinden götüren yol, Anne—Marie'ye hiç de pek uzun görünmüyordu. Dolayısıyla Werner'in yaptığı iş kendisini şaşırtmıyor, bir vakit yürüeyebilen Werner'le nasıl kırlarda gezip dolaşmışsa, şimdi de yürümeyi unutmuş Werner'in odasında oturup tahtadan ermiş heykellerini çocukken onun akıttığı gözyaşları gibi büyük bir ilgiyle seyretmeyi pek doğal buluyordu. Hasta genç adama hâlâ bir zamanki o tuhaf oyun arkadaşı gözüyle bakmaktaydı. Ve şimdi bu arkadaşı, onun gülümsemesi gibi acımasına da gereksinim duyuyordu. Bazen Anne—Marie, Werner'in ıstırap dolu derin gözleriyle karşılaşıyordu düşünde; onun kız eline benzeyen beyaz, hasta ellerini görüyor, akşamın alacakaranlığında her vakit görkemli, kutsayıcı bir niteliğe bürünen ellerini görüyordu. Hasta Werner'in önünde otururken hep bu düşler geliyordu Anne—Marie'nin aklına. O zaman kula rengindeki gür saçlı başını biraz arkaya atıyor, ellerini kucağında kavuşturup, kırlık engin bir araziden içeri bakar gibi Werner'in yüzüne bakıyordu.

"Anne—Marie, nen var senin?"

Anne—Marie uyanıp kendine geldi, "Hiç, düşünüyordum yalnızca," diye cevapladı.

"Nedir düşündüğün bakayım?"

"Dünyada senin gibi hep hasta çok insan var mıdır acaba?"

"Korkarım çok, Anne—Marie."

"Oh! Ve böyleleri için dünya hiç yok gibidir herhalde. Ne ormanlar vardır onlar için ne o yabancı ve görkemli bir sürü şeyle büyük büyük kentler? Bütün bunları hiç görmezler çünkü."

"Ama hayal edebilirler." Anne—Mariesustu. Utanmıştı.

Yine böyle loş saatlerin birinde, "Biliyor musun?" dedi Anne—Marie. "Çok vakit acaba Meryem Analara dua ediyor musun diye aklımdan geçtiği oluyor."

Hasta Werner zarif bir edayla gülümsedi. "Ben onları tahtadan oyuyorum. İşte benim duam."

Anne—Marie bir an düşündü, adeta kendi kendine, "Meryem'i nasıl öyle canlandırıyorsun kafanda?" diye sordu. "Neden başka türlü değil de, öyle? Meryem Ana'nın güzel bir resmini hiç gördün mü?"

"Bilmem. Belki bir resim, bir düş belki de. Ama Meryem Ana gözlerimin önünden gitmiyor hiç. Bir özlem gibi tıpkı."

Bunun üzerine sordu Anne—Marie: "Yaptığın heykeller içinde ona en çok benzeyeni hangisidir?"

Werner gözlerini yumdu: "Meryem Ana heykellerin tümüdür. Tek tek heykellerdeki sevimlilik, merhamet ve güçlülük ve içtenlik özelliklerini alır da bir tanesine armağan edersen, işte bu Meryem Ana'ya en çok benzeyen heykel olur. Boyuna tahtadan yeni Meryem Analar oymam gerekiyor, çünkü Meryem Ana'da o kadar çok sevecenlik, o kadar çok iyilik-severlik var ki! Oyduğum ve oyabileceklerim heykellerin tümü işte odur. Onu öyle seviyorum ki!" Werner adeta bir vizyon karşısında bulunuyormuş gibi kollarını görkemle açıp ileriye uzattı.

Sonra eğilip az önce üzerinde çalıştığı figürü aldı eline, yukarı kaldırıp akşamın alacakaranlığına tuttu ve fısıldayarak, "Belki yeniden yaparım bunu," dedi. "Diğerlerindeki bütün özellikleri belki bunda bir araya toplarım." Derin bir nefes aldı ardından. "Bitsin, onu sana armağan ederim Anne—Marie."

Anne—Marie, gözlerinde muzipçe bir ifade, güldü. “Düğünümde armağan edersin,” diye yanıtladı.

“Neden düğününde?” Werner’in sesi, sanki atlatılmış bir dehşetin ardından yabancı ve hoyrat yankılanmıştı.

Anne—Marie ağırbaşlı, “Çünkü düğün bir şenliktir,” dedi. Ansızın büyük bir korku düşmüştü içine.

Anne—Marie’nin bir Madonna’ya gereksinim duyduğu zaman sonunda çıkagelmişti. Werner, koltuk değnekleriyle her sabah ahlaya oflaya tavan arasına çıkıyor, yeni çalışma için elverişli tahtayı bulmaya çalışıyordu. Ama ahşap malzemeden hiçbirini gözü tutmuyor, her seferinde aramaktan bitkin düşerek, serin odanın bir köşesine iliştiriyor, o zamana kadar elinden çıkmış bütün Madonnaları gözden geçiriyordu. Madonnaların hepsinde de bir hüznün vardı, çünkü şimdiye kadar önlerinde diz çöküp dua eden bir çocuk görmemişler, hiçbirinin önünde cumartesi günleri bir mum yakılmamıştı. Werner’in tavan arasında eli boş duran ermişleri düşündüğü yoktu, kafasında yalnızca Anne—Marie’nin evleneceği düşüncesi vardı, düğününde Madonnalardan birini ona armağan edecekti.

Hanidir görmüyordu Anne—Marie’yi. O akşamdan beri Anne—Marie kendisinden korkar, çekinir gibiydi. Artık arada bir on yaşındaki kız kardeşi Klara’yı Werner’e yolluyordu. Hasta Werner kızı pek sevmiş, ona fare ismini takmıştı; bir fare kadar çevikti Klara, ne bulursa tadına bakmadan edemeyen cici bir kızdı. Fare, Werner’in hizmetini görüyor olmaktan kaynaklanan bir üstünlük duygusuyla davranıyordu. Bir ara bir mahremiyet edasıyla açıkladığına göre, Werner onun çocuğuydu, pek aptal ve beceriksiz bir çocuk. Fare her gün çıkıp geliyor, her seferinde yanında Werner’e bir çiçek, bir elma ya da sadece körpe ve serin çocuk ağzını getiriyordu, bu da Werner için hepsinden sevimli bir armağandı.

Uzun aramalardan sonra Werner uygun bir tahta ele geçirdi sonunda, Madonnalardan da model olarak yararlanabi-

leceği işe yarar birini seçip karşısına geçti. O büyük, görkemli Madonnalardan biriydi bu. Fare, gözleri parıldayarak, ağzı açık, Madonna'nın renkli görkemi karşısında sevincinden deliye döndü.

Ansızın, "Biliyor musun?" dedi, "doğrusunu istersen Meryem Ana değil bu yaptığın." Çalışmanın istediği gibi ilerlemediğini gören Werner, başını kaldırıp soran bakışlarla kıza baktı. Fare ne diyeceğini bilemeyerek sustu, küçük gamzeli elini sımsıkı ağzına bastırdı.

"Nedenmiş o?" diye sordu Werner.

"Öyle ya..." diye başladı fare, ama sonra, "söyleyemem," diyerek yarıda kesti konuşmasını. Yüzünde şeytanca bir ifade vardı.

"Haydi, çıkar baklayı ağzından, seni çokbilmiş fare seni!" dedi Werner pohpohlayarak, yorgun bir sesle. "Meryem Ana değil de kimmiş peki?"

Fare, sırnaşarak Werner'e sokuldu.

Kızın saçlarını okşayan Werner, "Ermiş Agathe mi peki?" diyesordu ağzını arayarak.

"Oh, hayır!"

"Peki, Ermiş Anna mı?"

Canı sıkılmış, başını salladı fare. Werner aklına gelen bütün kadın ermişleri bir bir saydı. Kız her seferinde daha kesin bir dille hayır diye cevapladı, sonunda surat asıp sabrı taşarak, "Ne aptal şeysin sen!" dedi. "Ermiş falan değil bu. Bir insan, insan!"

Werner gülümsedi.

"Kim, bil bakalım!"

Dostu Werner'in çaresizlik taşan yüzüne bakan kız, "Nasıl bilemiyorsun?" diye ekledi yakınmalı bir sesle.

Ardından oturuşuna bir çekidüzen vererek, "Anne—Marie bu!" dedi.

Werner'in yüzü sarardı birden. Beyaz elleri hafifçe titremeye başladı, sandalyesine gömüldü iyice; büyük ve görkemli

Madonna'nın yanı başında giderek içinde büyüyen Anne—Marie'nin heykelini görür ve ikisini acele birbiriyle karşılaş-tırır gibiydi. Werner'in bir ciddilik ve sessizlik içinde hiç kımıl-damaksızın öylece durduğunu görünce, ilkin büyük bir düş kırıklığına uğradı kız, adeta şaşırılmıştı. Az sonra doğrulup kal-kan dostunun koltuk değneklerine sarıldığını ve yadırgatıcı bir sesle, "Gel!" diye seslendiğini işitince yüreği ağzına geldi.

Hayli büyüktü kızın korkusu. İkiye bir dostu Werner'e, "Neyin var?" diye soracak oluyorsa da, heyecanla çarpan kalbi gırtlak-ğını sıkıyor, sözlerine ağzından dışarı çıkacak yer bırak-mıyordu. Gücsüz dizleriyle dostunun güm güm öten koltuk değneklerinin peşine takılıp tavan arasına tırmandı.

Werner, gözleri karanlığa henüz alışmamış kızı kolundan tutup çekerek sertçe, "Bu da Anne—Marie sence, öyle mi?" dedi.

Kız hiçbir şeyi seçemiyordu tavan arasında. Dostu Wer-ner'in koluna yapışmış eli canırı acıtıyordu; bütün gücünü toplayarak, ağladı ağlayacak, "Evet!" diye yanıtladı.

Derken, "Peki, bu?" dediğini işitti dostunun. O anda iyice açılmış gözleri aşağı odadakine çok benzeyen bir Madonna heykelini seçer gibi oldu. "Bu da."

Kız, dostu Werner'in kendisini tavan arasındaki odanın başka köşelerine çekip götürdüğünü hissetti. Dostunun ona nefes nefese yönelttiği sorularda yakaran bir ton vardı.

"Peki, ya buradaki?"

"Evet, o da!" diye yanıtladı kız hemen.

Kızın gözleri karanlıkta o çok sayıdaki güzel, büyük büyük Anne—Marie'leri giderek seçmeye başlamıştı. Derken korkusu biraz geçer gibi oldu. Bir hayranlık duygusuyla, "Oh!" sözcüğü çıktı ağzından. Derken dostunun yönelttiği so-ruların, heykelleri rahatça seyretmekten kendisini alıkoyma-ması için, "Hepsi bunların, hepsi de Anne—Marie!" diyerek kestirip attı.

Birden kızın kolunu bırakan Werner, sendeleye sendeleye köşeye kadar yürüyüp bir sandalyeye oturdu. Koltuk değneklerinin her ikisi de paldır küldür yere devrildi. Kızın ürkek gözleri istemeye istemeye dostu Werner'e kayd1. Dostu pek üzgün görünüyordu. Gözlerini hemen yine o bir sürü yapma bebeğe çevirdi kız; bir parmağı ağzında, ayakuçlarına basarak Anne—Marie'lerin birinden ötekisine yöneldi.

Werner çalıştığı odanın kapısını kapalı tutuyor, yalnızca yemeğini getiren yaşlı bakıcısına açıyordu. Ama nerdeyse hiç el sürmeden geri yolluyordu akşam yemeklerini. Yanan mumun ışığında gece geç vakitlere kadar yontu işini sürdürüyor, yorulmak nedir bilmiyordu. Elleri ateş gibi yanıyor, çalışmaktan parmakları uyuşup duyarsızlaşıyordu. Gecenin bir vakti, dibine kadar yanan mum cızırdayıp titreyerek söner sönmez, yorgun gözleri üzerine karanlık bütün ağırlığıyla çöküyor, ama kasılmalar içindeki eli bıçağı koyvermeyerek, tahta içinde körü körüne, aceleyle birkaç kez daha oynatıyordu. Bu oynatışlar, güçlü hamleler gibi oturuyordu ahşap malzeme içine. Werner özlemini çektiği Meryem Ana'nın elindeki alete yol göstermesi gerektiği gibi bir duygu içindeydi; Meryem Ana, kafasında tasarlayamadığı, ama tüm yüceliğin ve kutsallığın özü sayılan yüz hatlarını tahtaya oyabilme gücünü uysal eline bağışlamalıydı.

Çalışmayı bütün gece elden bırakmadı bir türlü ve sabahı sızlayan uykusuz gözlerle karşıladı. Tahtadan heykeli havaya kaldırıp, duraksayarak içeri dolan ışığa tuttu. Karşıdan kendisine bakan önceki heykeller gibi, düğün günü yaklaşmış Anne—Marie'yi canlandırınıyordu. Bunu fark eder etmez, heykeli tuttuğu gibi pencere pervazına çaldı; öylesine sert vurmuştu ki, heykelin kopan başı loş odanın içinde geniş yaylar çizerek fırlayıp gitti. Heykelin gövdesi elinden yere düşen Werner, parmaklarını saçlarına daldırdı; tırnaklarının demirden soğuk vidalar gibi başından içeri gömüldüğünü hissetti.

Karşıda erken güz güneşi yükseliyordu yavaş yavaş. Odadaki grilik eriyip kayboluyor, yakındaki bahçede sabah yüzlerce kuş cıvıltısıyla bayram ediyordu. Uyku sersemi Werner, gözlerini dışarıdaki erguvan rengi görkeme dikmişti. Cansız ayaklarıyla yere diz çökebilecek durumda değildi; ama umutsuzluğa düşmüş ateşler içinde kavrulan ruhu Meryem Ana'ya yakarırken, kendisi de havaya kaldırdığı ellerini kavuşturarak duaetmeye başladı:

“Meryem Ana, sen *varsın* ve Anne—Marie'ye benzemiyorsun kuşkusuz. Bu günlerde düğünü olacak birine benzeyemezsin. *Seni* ululamak istiyorum. Rabbim, ayaklarımı kullanmak lütfunu benden esirgediğinden beri, senin heykelini yapar dururum. İşitiyor musun, senin heykelini. Bu zavallı, çaresiz ellerimle tahtadan dualarımı oyup duruyorum senin için. Bu hiç hoşuna gitmiyor mu? Meryem Ana, biliyorum yaptıklarımın hepsi senin kötü tasvirlerindir, hiçbirisi senin sevecenliğini içermiyor. Ama izin ver, bir tane heykel yapayım sana benzeyen, isterse kömürden sıçrayan bir kıvılcımın güneşe benzediği kadar az benzesin sana. Sana şükran borçluyum. Ne olur, senin ışığından ışık, senin sevginden sevgi içersin yapacağım heykel, çünkü sen bu günlerde düğünü olacak Anne—Marie'ye asla benzeyemezsin.”

Sesi ölgün çıkıyordu Werner'in, bitkinliğe doymuş elleri kayıp kucağına düştü. Gözlerini yumarak yaptığı duaya kulak verdi. Ateşler içinde yanıp kavruldukları uzun gecenin ardından uykuya dalmış çocuklar gibi uyumaya başladı.

Ama birkaç dakika sonra fırlayıp kalktı tekrar, eline yeni bir ahşap malzeme alıp bir kez daha denemeye koyuldu; doğal sayılamayacak aşırı heyecan dolu bir beceriyle çabuk çabuk çalışıyordu. Gözü, elinin altında hızlı bıçak vuruşlarıyla şekillenen heykeldeydi pusuda bekleyen endişeli bir gerilimle. İçinde zaferi müjdeleyen kutsal bir gücün varlığını duyumsuyor, dualarındaki kutsallık içini tatlı ve gizli bir umutla dolduruyordu. Her el atışta önceden yaptığı elli, yüz, hatta bin

heykeldekinden değişik bir heykelin doğduğunu duyumsuyordu adeta. Yepyeni bir şeyi, şimdiye kadar hiç var olmamışlığı içinde bakir bir heykeli, bütün ötekileri kendisinde barındıran değil de, ötekilerden tümüyle habersiz bir heykeli başarıyla yontup çıkaracaktı. Gönlündeki büyük şenlik ona güç veriyor, parmaklarında sevinç giderek daha bir hızlı titreşiyor ve bu titreşim asabi bir yorgunluğa hiç benzemiyordu. Kendisine dakikalar gibi gelen birkaç saatin sonunda çalışmasına ara verdi, elindeki heykeli pencere pervazının üzerine koydu, düşünceli düşünceli gülümseyerek onu seyre daldı; narin yüz hatları, burcu burcu kokan tahtadan hafif bir peçe altında öne çıkıyordu. Yumuşak, çileli bir yüzdü bu; adeta veda eden birinin yüzüydü, belki çok uzaklaştığı ya da bakan kişinin gözleri yaşlarla dolu olduğu için açık seçik tanınamayan birinin yüzüyle hiç alıp vereceği yoktu.

Nasıl olduysa zavallı, hasta annesine gitti Werner'in aklı; hayli erken yaşıta bir çukur içinde ellerini kavuşturmak zorunda kalan annesini pek tanıyamamıştı. Elleri kendiliğinden tahtayı oymayı sürdürürken hafif bir duygulanmışlığın peşine takılan ruhu, nerdeyse unutulmuş anne sevgisinin o küçük, solgun çiçeklerine kadar uzandı.

Kapı açılır gibi bir ses Werner'i daldığı düşlerden uyanırdı. Werner irkildi ansızın. Yerinden fırlayarak uzaklardan geriye çağırıldığı şaşkın bakışlarıyla kıyı köşelerinde bir loşluğun ağlarını örmeye başladığı odada sağı solu araştırdı. Kim-seleri göremedi. Ama yeniden işe koyulur koyulmaz sezdi hemen: Biri yanında oturmuş, figür üzerindeki çalışmayı kendisiyle birlikte yürütüyordu. Bir tehlikeden korumak ister gibi heykelin üzerine abandı Werner. Ama yanı başındaki, elini uzatıp figürün alabildiğine zarif ve çileli yüz çizgilerinden çekip çekiştirmeye başladı ve bunların somut, dünyevi nitelik kazanmasına, Anne—Marie'nin yüz çizgilerine benzemesine yol açtı. Dehşete kapılan Werner donup kalmıştı. Artık sıranın son bir savaşa geldiğini hissetti. Elindeki parıldayan bıçak,

peşinden bir kovalayan varmış gibi baş döndürücü bir hızla ahşap malzeme üzerinde inip kalkıyor, içinden yongaların fırladığı açılmış yarıklarda doludizgin devinip duruyordu. Yanındaki kişiden önce davranmak istiyordu Werner. Ama söz konusu kişi amansız, hoyrat bir serinkanlılıkla kendi bıçağını oynatıp duruyor, soluk soluğa çalışan Werner'in heykelin yüzüne kondurduğu her çizgiyi alay edercesine yine bozup atıyordu. Sonunda Werner'e öyle geldi ki, o durmak bilmeyen acelesi yenilgiye uğramış, düşmanının hizmetine girmişti. Derken çaresizlikten kaynaklanan bir hırsa kaptırdı kendini. Titreyen sağ eli giderek daha azgın ve hedef gözetmeyen hamlelerle girişti önündeki tahtaya. Elinin devinimlerini izleyemez olmuştu. Gözlerini dışarıya, akşamın kızıl yüzüne dikmiş, haykırıyordu: "Sen ya da ben!" Bu arada sağ eli, adeta Werner'in isteminden kendini özgür kılmış, habire çalışmasını sürdürüyordu. Keskin bıçak artık sert tahtayı şekillendirmekten çıkmış, Werner'in kanayan ellerini yontup durmaya başlamıştı.

Uzlaşma

(1897)

Bayan Sophie, oğlunun bardağına çay doldurdu. Narin, nazlı eli hafifçe titriyordu. Hasta oğlu, karşısındaki goblen sandalyede oturmuş susuyordu. Yalnızca sandalyenin siyah kolluklarında duran beyaz elleri, ateşler içinde yanıp tutuşan kendi yaşamlarını yaşıyorlardı. Bayan Sophie loş odadaki bütün aydınlığı kendisinde toplar görünen gümüş çaydanlığı masanın üzerine koydu, eliyle ak saçlarını sıvazlayıp koltuğa gömüldü, ipek giysisi hışırdadı bu arada. Sevecen bir gülümsemeyle oğluna baktı. Ama karşısında oturan kalbinden rahatsız oğlunun yanaklarındaki uçukluğun ve can çekişen bir keleşin kanatlarını çırpması gibi burun kanatlarındaki hafif titreşimin farkına varmadı; o an hissettiği tek şey, oğlunun pek çok yıl sonra yeniden eve dönüp geliyordu; sevecen ellerini eskisi gibi oğlunun alınına koyup, gözlerinden isteklerini endişeli bakışlarla keşfedebiliyordu. Oğlunun hastalandığı için dönüp geldiği düpedüz aklından çıkıp gitmişti; artık ona kol kanat gerebileceğinden Tanrı'ya şükrediyor, oğlunun fırtınaların ve sellerin eksik olmadığı o uzun ve çetin yolu terk etmesine seviniyordu; gücünü, iradesini tümüyle yitirdiği, sevgisine bütün varlığıyla gereksinim duyduğu zaman onu yine kollayıp gözetebilecekti. Bunun bilinci, suskun, nurlu bir parıltı gibi Bayan Sophie'nin yüzünü aydınlatıyordu. Oğlu Gerhard'ın karanlığa gömülmüş iri gözleri adeta bir sonsuzluktan içeri çevrilmişti, ama bir yandan da annesinin yüz çizgilerindeki o düşsü mutluluğa bakıyordu. Hasta, endişeli ruhu

annesinin yüzündeki gülümseme üzerinde düşüncelere dalmış, ondaki derinlikleri ele geçirmeye çalışmaktaydı. İçinden şöyle geçiriyordu delikanlı Gerhard: “İşte böyle bir kadın annem; dönüp geldiğim için Tanrı’ya şükrediyor, oysa ölmek için geldim buraya. Artık hiçbir tehlikenin gelip beni bulamayacağına inandığı için Allah’a şükrediyor; oysa hayatın kendisi biricik tehlikedir. Benim için, benim yaşadığım için şükrediyor, oysa kurtların vaktinden önce içini oyduğu sararmış, çürük bir meyveden farkım yok benim. İşte böyle bir kadın annem.” Çay fincanları gümüşten bir ezgi mırıldanır gibiydi. Bayan Sophie daldığı düşler içinden, “Bizim burada her şey yine eskisi gibi, değil mi Gerhard?” diye sordu. “Yerinden oynatılmış bir sandalye yok. Resimler de senin istediğin yerlerde asılı duruyor. Yatağının üstünde de kemancı Hans Thoma’nın resmi asılı. Çocukken ne çok sevmiştin onu. Hâlâ seviyor musun?” Hasta Gerhard, belli belirsiz başını salladı.

“Şimdi ne yapıyor Bay Thoma dersin? Bana sorarsan senin memleket ezgini.” Gerhard çabuk çabuk soludu: “Çocukluğu yapıyor o. Bir hüznü, bir iç çekişi yapıyor!” Sesi kısık çıkmıştı. Çay fincanları yeniden başladı ezgiler mırıldanmaya.

Bayan Sophie irkildi birden ve sordu: “Çocukluğunu sevmiyor musun?” Gerhard ciddi ciddi annesine baktı: “Sevmek mi? Hem de nasıl. İnsanı mutlu kılan bir yalanı sever gibi, insanı kral yapan bir düşü ya da onu köleye dönüştüren bir iyiliği sever gibi tıpkı. Çocukluğumu kendilerinde barındırmış bu odaları, çocukluğumun özlemini oluşturmuş senin sesini seviyorum. Beni elimden tutup götürdüğün bütün o yolları, yaşamın çevresinden dolanıp senin Tanrı’na giden bütün o suskun, sessiz yolları seviyorum.”

Bayan Sophie’nin bir hareketi üzerine tabağa düşen çay kaşığı sert bir ses çıkardı.

Soğuk bir edayla, “Seni dindar biri olarak yetiştirmeye çalıştım,” dedi Bayan Sophie.

Gerhard hafiften gülümsedi: "Nedir senin şu dindarlık dediğin şey? Karanlık kiliselerden ve aydınlık Noel ağaçlarından gönle dolan neşe, hiçbir fırtınanın yanına sokulamadığı sessiz günlük yaşam için Tanrı'ya şükrediş, yolunu kaybedip sonsuzluk içinde arayıp duran, el yordamıyla ilerlemeye çalışan sevgi için Tanrı'ya duyulan minnettarlık. Ve kanatlarını açması gerekecekken ellerini kavuşturan bir özlem."

Başını alabildiğine geriye atıp, karanlık yastıklara gömdü Gerhard, sakalındaki seyrek kıllarla çenesi ve gergin sinirlerle sıska boynu dışında yüzü görülmez oldu. İnce parmaklarıyla yakasındaki siyah dantelleri telaşlı telaşlı çekiştiren Bayan Sophie sevecenlik taştan sesiyle;

"Beni suçluyor musun, Gerhard?" dedi. Hasta delikanlı hiç kımıldamadı, yalnızca sessiz elleri boşlukta hafifçe inip kalktı. "Hayır anne!"

Yaşlı kadın endişeyle, "Ama..." dedi, "konuşmanda öyle bir hava var ki!" Anne ve oğul, birbirlerinin gözlerinin içine baktı.

"Aslında bunun için sana teşekkür etmem gerekir anne, önüme düşüp beni mucizelerden mucizelere taşıdın, hep daha ileriye götürdün beni, hep daha ileriye. İnancının öylesine derinliklerine daldırdın ki, senden uzakta geçen on yılımı bu derinliklerden çıkıp koşturmaya harcadım hep."

Bayan Sophie, oğlunun konuşmasından hiçbir sözcüğü kaçırmamak için öne doğru eğilmişti.

Oğlu, sesinde dile gelmez bir yumuşaklıkla, sürdürdü konuşmasını. Her sözcük tek başına bir bağışlanma diliyordu adeta: "Anne, şunu bilmelisin ki, bu on yıl kasvetli bir geriye dönüş oldu benim için. Beni işte öylesine yordu. Ama bu kadar hasta düşmeseydim, sana bunun için yine de teşekkür etmem gerekirdi. Şu an tamamen başa döndüm, ister istemez öleceğim. Hiç yaşamamışım sanki, çünkü yaşama giden yolu bir türlü ele geçiremedim. On beş yıl sapa yollarda dolaştırılıp

durdum, on yılı da yeniden başa dönmek için savaşıarak geçirdim. İşte böyle biri oğlun.”

“Gerhard!” dedi Bayan Sophie, yakaran bir sesle. Titreyen ellerini koyu bir çaresizlikle kavuşturmuştu. “Günaha giriyorsun.”

Ama Gerhard daldığı derin düşüncelerden sıyrılıp, “Hayatın başında bulunmak ve çaresiz ölecek olmak, ne hazin bir şey!” diye yanıtladı. Gözleri öylesine bir hüüzünle dolup taşıyordu ki, bu manzara karşısında yaşlı kadın ellerini yüzüne kapayıp hıçkırma hıçkırma ağlamaya başladı.

Gerhard sesini çıkarmadı; tesadüfen babasının duvardaki resmine ilişti gözü, resim pencereye yakın bir yerde asılıydı ve yüz çizgileri alacakaranlıkta hâlâ seçilebilmekteydi. Babasını zar zor anımsıyordu, kendisi daha el kadar bir çocukken babası yabancı bir kadının peşine düşüp memleketi terk etmişti. Yeniden düşüncelere daldı. Derken, “Sanırım anne,” dedi, “şu an sana babamdan daha uzak ve yabancıyım.”

Bayan Sophie, elindeki ince patiska mendili gözlerine bastırdı; nefis bir lavanta kokusu hafifçecik odarın içine yayıldı hemen. Kuru bir sesle sordu Bayan Sophie: “Kimden dedin?”

“Babamdan!” diye yanıtladı Gerhard hoyrat bir sesle.

Korkuya kapılan yaşlı kadın oğluna baktı. Gözleri seğiriyor, dudakları şiddetle titriyordu. Oğluna karşı çıkmak istedi, ama bunun için gereken sözcüğü ele geçiremedi. Her an oğlundan gelecek bir tehlikeyle karşı karşıya bulunan bir şeyi, içindeki derinliklerde yaşayarak kendisini güçlendirip kutlayan, oğlundan önce kendi üzerinde hak sahibi olan bir şeyi savunma gereğini duymuştu ansızın. O anda kaçıp gitse burarlardan, dünyalar kendisinin olacaktı. Ürkek ürkek başını kaldırıncaya, oğlunun bitkinlik okunan bakışlarıyla karşılaştı, pek çok sözden yorgun düşmüş ağzını gördü. Oğlunun zavallı, insana duygulandıran çaresizliği tutup koyvermedi kendisini. Elinde olmadan her ikisini hayalinde yan yana koydu: Ger-

hard'ın bir tehdit oluşturduğu içindeki Tanrı'yı ve zayıf, mutsuz oğlunu. Sonunda olduğu yerde kaldı.

İlerideki haftalar el altından sürdürülen gizli bir savaşı geçti; Bayan Sophie, Tanrısını içindeki derinliklere yavaş yavaş daha çok gömerek ve onu oğluyla yüz yüze gelmekten kaçırarak savaşı yumuşatmaya çalışıyordu. Dolayısıyla, tüm varlığı korkulu bir telaşı, ürkek bir gizliliğe bürünüyor ve söz konusu gizlilik davranışlarındaki güven duygusundan onu yoksun bırakıyordu. Geceleyin dua ederken kapıyı kilitliyordu arkadan; Ave Maria çanları çaldığında karanlık odalardan rastgele birine giriyor, burada korkudan titreyerek alışılmış istavrozunu çıkarıyordu. Öğle yemeklerinden önce çocukluktan beri yapageldiği duayı artık Tanrı'yı şöylece aklına getirmekle sınırlandırıyor, her seferinde Gerhard'ın onu gözlerinde bulabileceğinden endişe ediyordu. Sürekli bir tedirginlik, yabancı bir nesne gibi Bayan Sophie'nin üzerine çullanmıştı. Ne var ki, annesindeki tuhaf değişiklik hasta Gerhard'ın gözlerinden kaçmamıştı. Adeta farkında olmayarak söz konusu değişikliğin nedenlerini araştırmaya koyuldu: Tahminler, varsayımlarla yoruldu zihni. Derken hırçın ve hoyrat birine dönüştü. Sık sık "dönüş yolu"ndan söz açıyor, ama bunu ilk seferki gibi hüznle karışık bir özveri duygusuyla yapmıyordu artık. Bayan Sophie hasta oğlunu düşünerek ne kadar korkuyorsa, bir o kadar da Tanrısı için korkuyordu. Her ikisini de seviyordu çünkü; birini öbürüne üstün tutmaya kalkar kalkmaz, içinde ikisinden birini öldüreceğini biliyordu. Çocukluk günlerinden beri ona kol kanat germiş güçlü ve büyük Tanrı, bu tasa ve endişe dolu haftalarda küçüle küçüle yuvadan düşmüş kuş yavrusu gibi bu kez onun kollayıp gözeteceği korkak bir Tanrı'ya dönüşmüştü. Bunun ayırımına varır varmaz irkildi Bayan Sophie, Tanrısının bu derin gizlilik içinde nasıl yavaş yavaş yoksullaşıp çaresizliğe gömülerek ufaldığını duyumsuyor, bir an gelip onun tümüyle yığılıp kalacağı, hiç karşı

koymaksızın, sesini çıkarmadan yağı tükenmiş bir kandil gibi sönüp gideceği aklına geldikçe korkudan titriyordu. Öte yandan, bu Tanrı elinden uçup gitti mi, kendisinin ölü bir yaprağa dönüşeceğini seziyor, henüz vakit varken onu gömüldüğü yerden alıp gün ışığına çıkarmak gerektiğini görüyordu.

Bu yüzden, oğlu Gerhard'la bir ara otururken,
"Tanrı'ya inanıyorum. O seni sağlığına yine kavuşturacak," dedi.

Sesinde bir ürkeklik vardı; derken bu kez daha bir cesaretle yineledi:

"Tanrı'ya inanıyorum."

Bunun üzerine güçlkle ayağa kalkan Gerhard annesine doğru yürüdü. Sanki annesinden bir şey almak ister gibiydi. Oğlunun bakışları karşısında titremeye başladı Bayan Sophie. Oğlunun hasta elleri karşısında titriyor, soğuk ve sert parmakların gırtlığına sarılıp Tanrısını boğmaya çalıştığını görür gibi oluyordu. Oğlunun önünde Tanrı için dua etmeye koyuldu.

"Merhamet et!"

Gerhard, annesinin önüne gelip dikildi.

Bir lanete karşı kendini sürekli savunmaya çalışır gibi iniltili bir sesle yineleyip duruyordu annesi:

"Tanrı'ya inanıyorum."

Önünde duran Gerhard, annesinin titreyen ellerini tuttu.

Başını sallayarak, "Evet!" dedi. Ardından bir başkasının söylediklerini tekrarlar gibi: "... ama senin Tanrın hastalığımı iyi edemez. Bana bu hastalığı veren senin Tanrın değil çünkü, onu ben babamdan aldım."

Dehşete kapılan annesi Gerhard'a baktı.

Gerhard, bu bakışa göğüs gerdi. Giderek gücünü yitirdi bakış ve yorgun düştü. Annesinin narinellerini koyveren Gerhard, onun yanı başındaki bir sandalyeye bıraktı kendini. Annesiyle göz göze gelip, içlerinden birbirimizden ne kadar da uzaklaşmışız diye geçirdiler.

Aslında birbirlerine öyle benziyorlardı ki! Ama artık vakit geç olmuştu, birbirlerinin yüz çizgilerini seçemiyorlardı. Öylece oturdular sandalyelerinde ve hasta Gerhard'ın gönlünde bir duygu uyandı: Anlaşılan kısa bir süre tek başına olacağım. Dudaklarımız birbirine artık fazla bir şey sunacak durumda değil, çünkü annem gülümsemeyecek artık, öpücüklerini Tanrısına saklıyor o, sözcükleri ise yabancı bir dilde söylenen sözcükler sanki. Bu durumda ben yapayalnız kalacağım. Oysa annemin Tanrısı var.

Sonra Bayan Sophie konuşmaya başladı; sözcüklerini adeta çağıldayıp duran geniş bir ırmak üzerinden karşı kıyıya yollar gibiydi:

“Mektupları öyle korkunçtu ki! Açlık çekiyordu. Babana para yolladım. Bağışla!”

Sevincinden gözleri ışıldayan Gerhard, “Ben de yolladım,” dedi.

Bunun üzerine, her ikisinin de gözleri şükran dolu bir parıltıyla doluptaşmaya başladı.

Aradaki tüm uzaklıklar silindi, kayboldu.

Birbirine yardım etmek isteyen iki insanın elleri gibi içtenlikle birbirine kavuştu elleri.

Kral Bohusch

(1897)

İri yarı bir adam olan Mime Norinski ikindi üzeri saat üç sularında Prag Çek Tiyatrosu önünde National Cafe'den içeri ayak atınca irkildi biraz, ama hemen ardından küçümser bir edayla gülümsedi: Kapının karşı yan tarafındaki aynaya salonun uzak bir köşesi yansımıştı, bu köşede eğik bir sütun ve altında oturan ufak tefek, kambur bir adam ilişti gözüne; adamın adeta pusuda bekleyen tuhaf gözleri çirkin bir kafadan kendisine dikilmiş bakıyordu. Karanlık derinliklerinde işitilmedik bir olayı yansıtır gibi ışıldayan bakıştaki yabancılık, bir an Norinski'yi dehşete düşürdü. Hani bu pek korkak yaradılıшта biri oluşundan değil, çokluk pek büyük sanatçılara özgü derinlikli ve dalgın mizacının duvarlarını her olayın ister istemez delip geçmesinden kaynaklanıyordu. Aynaya görüntüsü düşen adamın karşısında ise az önce duyduğu korkudan hiç eser kalmadı. Hatta gedikliler masasında oturan ötekilerle gereksiz bir önemle tokalaşırken, bir süre için kambur adamı unuttu. El sıkışmalar hayli uzun zaman almıştı, çünkü her biri adeta üç ayrı perdeden oluşuyordu. Birinci perde: Oyuncu Norinski'nin eli karşıdan kendisine uzatılan ellerin yakarışına duraksayarak karşılık veriyordu. İkinci perde: Oyuncunun eli, sıkıldığı ele sözcükleri vurgulayarak şöyle diyordu: Bu an'ın öneminin de farkında mısın? Derken Norinski'nin her sıkıldığı eli bırakıp kendisinden uzaklaştırdığı üçüncü perde ve facia: Oh, sefil yaratık, böyle önemli bir şeyin bilincine varacak adam değilsin sen... Söz konusu sefil yaratıklardan biri bu kez

Tschas'ta eleştiri yazıları yazan, hayli uzun boyuyla ve kötü niyetli bir Yahudi meslektaşın bir ara ileri sürdüğü gibi hayli kibar âdemelmasıyla öne çıkan solgun yüzlü Karàs'tı; âdemelması içilen içkinin her damlasına gırtlığın yalnızlığı içinden yolunu artık şaşırmayacağı yakalığın kenarına kadar eşlik ediyor, burada daha fazla oyalanmayarak bir görev aşkıyla fırladığı gibi eski yerine dönüyordu. Söz konusu sefil yaratıklardan ötekilerine gelince, hayli iç karartıcı resimler yapan yakışıklı ressam Schileder, düzyazılar kaleme alan Pàtek, lirik şair Machal, biraz kıyıda kenarda oturmuş, gedikli müşterilerin o kocaman bardağıyla pek çok konyak karıştırılmış sıcak çay içip hiç konuşmayan yüksekokul öğrencisi Rezek idi. Sonunda Norinski kambur adamı da fark etmiş göründü, gülerek, "Kral Bohusch!" diye yükseltti sesini ve alaylı bir "Majesteleri" sözüyle elini mermer masa üzerinden Bohusch'a uzattı. Ufak tefek, kambur adam fırlayıp kalktı ayağa, kendisine uzanan oyuncu Norinski'nin elini fazla bekletmemek için gereken olgunluğa kavuşamamış parmaklarını apar topar Norinski'ye uzattı; iki el havada kuşlar gibi birbirini yakalamaya çalıştı. Bohusch'a hayli komik göründü bu, titrek ve kırık bir kahkaha koyverdi, ama sonra korkarak yarıda kesti gülüşünü, çünkü çiçekbozuğu alnındaki öfkeli kırışıklıklar altında Norinski'nin kendini nasıl gizlediğini fark etmişti. Oyuncu Norinski bir şeyler mırıldandı, el peşinde avlanmayı bir yana bırakıp suratını astı. Eleştirmen Karàs'a dönerek,

"Yine saçmalamışsın yazında, azizim," dedi. "Ama sana şunu söyleyeyim ki, Hamlet rolümü dün nasıl oynadımsa, bir dahaki sefer yine öyle oynayacağım. Yani *kendi* Hamlet'imi oynayacağım, anladın mı, sevgili dostum?"

Karàs boğazındaki bir şeyi yutkunur gibi yaptı; başkalarının, önemli kişilerin düşüncelerinden söz etti; yalnızca Kainz'ın adını vermem yeterli bu konuda ya da- Rezek bir içişte boşalttı bardağını. Norinski, sinirlenmiş, konuşmasını sürdürdü:

“Aziz dostum! Bana ne Alman bir Hamlet’ten! Bizim de kendimize göre bir görüşümüzün olamayacağını ileri sürmeye kalkmazsın sanırım. Shakespeare bir Alman mıdır? Eh, Almanlardan bize ne o halde? Ben Hamlet konusundaki bakış açımı İngilizlerden alıyorum.”

“Bu da tek doğru şey,” diyerek onayladı öykücü Pàtek ve modaya uygun kesilmiş sivri sakalını bakımlı parmaklarıyla sıvazladı.

“Sonra şu senin kostüm, bir ressam gözüyle bakıldı mı!” diyerek Norinski’yi yatıştırmaya çalıştı yakışıklı ressam Schileder. Norinski de hemen ona döndü. “Evet,” dedi yukarıdan bir edayla, esneyerek; ardından tenezzül buyuran bir hami sesiyle, “Sizin oyun ne âlemde, Machal?” diye sordu.

Lirik şair bir süre susup önündeki apsent kadehine baktı, ardından usulcacık, kasvetli bir sesle, “Mevsim bahar,” diyerek cevap verdi.

Oradakiler kendisinden bir şeyler daha söylemesini bekledilerse de, şair Machal anlaşılan çoktan yine düşlerinin solgun bahçesine doğru yola koyulmuştu. Önündeki kadehin büyüdükçe büyüdüğünü gördü, sonunda kendisini saydam bir aydınlığın ortasında hissetti; pek hafiflemiş, bu tuhaf atmosfer içinde tümüyle gevşemişti. Yalnızca Schileder, şair Machal’ın ağzından çıkan o zorlu bahar sözünü ciddiye almıştı. Sözcük, başının üstünde bir yerde, o kadar yakınında bulunuyordu ki, kirpiklerini oynatmak bile gelmedi içinden. Ruhunun derinliklerinde, “Tanrım, herkesin üstesinden geleceği şey bu!” diye geçirdi içinden. “Olağanüstü bir şey mi söyledi sanki? Ben de söyleyebilirim bunu: Mevsim...”

Ama düşüncesi yarıda kesildi. Herkes gülüyordu; Schileder, oradakilerin yüz ifadelerinden Machal’ın hiç de pek önemli bir şey söylemediğini anlayınca rahat bir nefes aldı. Karàs, lirik şair Machal’a döndü: “Yani senin oyun baharını yaşıyor, öyle mi?”

Bunun üzerine Machal kendi sanat perisinin önünde eğilerek, "Özür dilerim," dedi. Sonra renkli dünyasından istemeyerek dönüp geldi; ama ortadaki yanlış anlama da yeterince ağırdı. "Hayır!" dedi vurgulayarak. "Demek istediğim, şu an pek üzgünüm. Demek istediğim, şu sıra doğanın tüm oluşumları yanlış değerlendirdiği bir zaman; demek istediğim, yorgun düştüm, bu acılı filizlenip yeşermeler yordu beni."

"Ama bağışla!" dedi öykü yazarı, modaya uygun sarı renkli eldivenli elleriyle Machal'ın omuzlarına hafifçe dokunarak, "olabilir, ama bu bahar sayılmaz."

Ressam Schileder, "Hayır, bahar değil," diye geçirdi içinden.

"O pek sevimli mayıs ayında," dedi Norinski tumturaklı bir edayla.

"Bir zaman," dedi Machal fısıldayarak ve bu bir zamanı daha da gerilere götürmek ister gibi elini oynattı. "Bir zaman öyleydi belki, eski şiirlerdeki gibiydi bahar: İstek, sevgi ve yaşam. Böyle olduğuna hâlâ inanan varsa, kendini aldatıyordur."

Derin derin içini çekti ardından. Ne yazık diye düşündü Schileder, demek bir daha baharı yaşayamayacağız.

Ama Machal iri yaz lekeleriyle bozulmuş yüzünü kaldırıp parlak ikinci ışığına baktı; pencereden Ulusal Tiyatro'ya çıkan rampayı görebiliyordu; polisin biri rampa boyunca bir aşağı bir yukarı gidip gelmekteydi. Bunu kimseye göstermeye kalkmadı Machal, ama yine de konuşmaktan kendini alamadı:

"Dışarıya bakın bir! Narin, güçsüz tohumlardan her birinin kendi yazına alışabilmek için o işlenmemiş toprakla sürdürdüğü savaş!" Oturduğu koltuğu biraz yükselterek, "Burada zavallı çiçek duruyor, açmak istiyor," dedi. "Tek yapabileceği şey bu, yalnızca çiçek açmak geliyor elinden ve bununla gerçekten kimsenin rahatını kaçırmak gibi bir niyeti yok; gel gelelim her şey ona karşı, kara toprak ancak binbir ricadan sonra kendisine yol veriyor, sıcağı, yağmuru ve rüzgârı gözü

kapalı üzerine yollayan gündüzler, sonra buz gibi parmaklarla gırtlığına sarılıp onu boğmak için usulcacık yanına sokulan geceler. Korka korka sürdürülen bu kasvetli savaş, işte bahar size!” Machal üşümeye başlamıştı, gözlerindeki ışık söndü. Kral Bohusch gözlerini dikerek Machal’a baktı. Şair Machal’ın dedikleri çok haksız sözler gibi geldi kendisine; kafasında buna karşı söyleyeceği çok şey vardı. Bir şey onu ayağa kalkıp dikilmeye, her şeye karşın zaferle, güneşle dolup taşan baharı neşeyle savunmaya zorluyordu. Öyle çok düşünce zihnine üşüşmüştü ki, yanakları ateş gibi yanıyordu, hatta bir an nefes almayı bile unuttu. Ama ah, neye yarardı ayağa kalkması; oradakilerden bunu pek fark eden çıkmazdı, çünkü Bohusch kadife kaplı sıra üzerinde otururken ayaktakinden nerdeyse daha uzun boylu görünüyordu. Ayrıca, sesi Norinski’ye kadar pek ulaşmamıştı, bu kadar uzaklıkta sesi kararlılığını yitirir, vurulup yaralanmış bir kuş gibi kanat çırpmaya başladırı. Bunu biliyordu Bohusch, dolayısıyla sustu, tahtadan oyulmuş benzeyen dudaklarını sımsıkı birbirine bastırdı; küçükken sık sık yaptığı gibi kendi kendine altın değerinde bir yığın düşünceyle oynamaya, hayalinde dağlar ve dağlar üzerinde şatolar kurmaya başladı; şatoların olabildiğine zarif sütunlarına yerleştirilmiş pencerelerden kurduğu düşler kendisini selamlıyordu. Bohusch öylesine varlıklıydı biriydi ki, her defasında hiçbiri öncekilere benzemeyen yeni saraylar, köşkler kurup çatabiliyordu ve bunlar üzerinde durulmadan geçilecek gibi değildi, çünkü ufak tefek biri olan Bohusch beş yaşından başlayarak otuz yıldır bu işle uğraşıyor, kendisini tekrarlamaması gerekiyordu. Machal yine apsent kadehi içinde oturduğu duygusunu yaşarken, ötekiler bağıra çağıra güncel sorun ve konulardan söz ediyor, ortada bir curcuna havası esiyordu. Bütün konuşmaların üstünde oyuncu Norinski’nin bas sesi kanatlarını açmış süzülmekteydi. Bohusch ise kendi köşesinde kaleme almak istediği “baharı savunma” yazısı üzerinde çalışıyordu, nihayet baharı karanlık ve nemli Hirsch-

graben'de ya da Malvasinska Gömütlüğü'ndeki manzarasıyla tanıyordu; çocukken bir defasında onu vahşi Scharka'da* görmüştü ve bugün hâlâ o güneşli günün gerilerde kalmış nazlı yankısını işitiyordu. Hele memleketinde, kentin, kentteki telaş ve tedirginliğinin uzağında ne mutlu bir görünüm sergileyecekti bahar. Dünyayı hayli gezip dolaşmış çevresindeki insanların baharın yadsımasına karşı çıkmamaları onu kızdırıp incitiyordu. Ne var ki, dudaklarında konuşmak için kendini açığa vuran ürkek bir çaba genel hayhuy ortasında çok geçmeden geride bir iz bırakmaksızın silinip gitti; zavallı Bohusch söyleyecek başka şey de bulamadı. Kafasındaki düşünceler, sanki ele verilmekten korkar gibi, oluşturdıkları o güzel topluluktan hırçın bir telaşla kaçıp gitti, onların yerini bir tek düşünce aldı Bohusch'un zihninde ve Bohusch bilmeden, farkına varmadan dile getirdi bu düşünceyi. Evet, babam! Ancak bir süre geçtikten sonradır ki, nasıl olup da durup dururken aklına özellikle babasının geldiğini anladı. Yakası o gür top sakalıyla iç içe geçip kaynaşmışa benzeyen sırma kordonlu, koyu mavi kocaman kürkü içinde, Sporn Sokağı'ndaki eski hükümdar sarayının açık renge boyanmış yüksek tavanlı holünde geniş ve kendinden emin adımlarla gidip gelirken hayalinde canlanmıştı babası. Bastonunun altın yaldız başlığı neredeyse, altında vakur ve uyanık gözlerinin yer aldığı üç köşeli şapkasının kenarından sarkan sırma saçaklara dayanıyordu. Hastalıklı küçük Bohusch çokluk bekçi kulübesinin kapısının arkasında dikiliyor, aralıktan babasının görkemli yürüyüşünü ürkek ürkek izliyordu; saraydaki görevlilerin hepsinden daha uzun boyluydu babası; babasının boyu, önünde ipek şeritli şapkasını başından çıkarıp çok aşağılara kadar indirdiği, ama kendisinin fazla eğilmediği yaşlı hükümdarın boyunu da hayli aşmaktaydı. Geçmişin ne kadar gerilerine uzanırsa uzansın, babası olacak bu adamın bir kez bile kendisini öptüğünü ya da kendisine gülümsediğini anımsamı-

* Prag kentinin batı tarafında yer alan derin bir vadi. (Ç. N.)

yorsa da, onun boyu bosuyla sesi biçare çocukluğunun en belirgin anıları arasında yer alıyordu. Dolayısıyla, bu dünyadan göçüp gideli hayli zaman olmuş babası, söz konusu iki özelliğini gıptayla anımsadığında aklına geliyordu ancak ve her anımsayıştan önce de Bohusch kendi kendine şöyle diyordu: "Her iki özellik de doğrusu şimdi el sürülmeden duruyor öylece; babamın artık boya da, sese de ihtiyacı yok; ne diye giderken bunları alıp götürdü yanında sanki!" Ve kambur Bohusch ne zaman bunları zihninden geçirse, her seferinde ansızın bir duygu kendisini önüne katarak götürüyordu. Kafasından çıkıp giden düşünceler önü sıra seğirtiyor, Bohusch da onları tekrar yakalamak için peşlerinden koşturuyordu. Öyle kolaycacık başlarını alıp gitmelerine nasıl göz yumabilirdi! Nefes nefese kalarak, her vakit aynı yerde yetişiyordu arkalarından. Telaşlı bulutlarla aydınlık bir güz gecesi idi. Gelgeç ışık, o anda yeterince sabırlı davranıp Bohusch'un mermer bir kitabeyi görmesini sağlamıştı; levhada üzeri yabanıl dallarla kaplı "Vitezlav Bohusch, prens hazretlerinin kapıcısı" yazıyordu. Ufak tefek Bohusch bu yazıyı ne zaman okusa, tırnaklarıyla mezarın üzerindeki ot ve toprağı hırsla uzaklaştırmaya koyuluyor, giderek yorgun düşüyor sonunda, ıslak toprağın soluğu giderek ağırlaşır puslu bir hal alıyor, nihayet kanlar içindeki tırnakları kocaman sarı bir tabutun kaygan tahtası üzerinde gıcırtilı sesler çıkarmaya başlıyordu. Bunun üzerine karanlık çukurdaki tabut üzerinde diz çöküyor, bir iki saniye çaresizlik içinde durup bekliyordu. Hep de sonunda aynı düşünce gelip dikiliyordu karşısına: Başıyla bastırıp tahtayı bir pencere camı gibi çökertmek. Her vakit o kaya gibi sert kafasından dolayı eğlenmişlerdi kendisiyle... Dolayısıyla bu kafanın bir işe yaraması gerekmez miydi? Derken bir çatırtı! Tahta, doğal olarak bir pencere camı gibi bel veriyor ve Bohusch sıcak eliyle tabut içindeki bunaltıcı karanlıktan babasının göğsünü çıkarıp alarak bir zırh gibi çekingen omuzlarına doluyor, ardından bir kez daha elini tabuttan içeri uzatıp asabi

parmaklarıyla arıyor, habire arıyordu. Derken öbür elini de ötekinin yardımına yolluyor, yara bere içinde kalan iki eliyle babasının sesini nasıl olup ele geçiremediğine bir türlü akıl erdiremiyordu.

İlkbahar başlarında nemli serin hava, tüm renkler üzerinde usulcacık uzanıp yatarak onları daha bir aydınlıkla donatır, birbirine benzer duruma sokar. Rıhtımdaki ıslıl ıslıl evlerin hemen hepsi gökyüzünün solukluğunu benimsemiştir; yalnızca pencereler sıcak bir parıltıyla titreşir ve güneş kendilerini ürkütüp tedirgin etmekten çıkar çıkmaz, alacakaranlıkla barışık, sönüp giderler. Artık sadece o sonsuz, yaşlanmış griliği içinde St. Veit'in kulesi kalır ortada. "Gerçekten bir simge gibi," dedi Bohusch, susup hiç konuşmayan öğrenci Rezek'e. "Tüm alacakaranlıklardan sağ salim çıkıyor ve değişmeden kalıyor hep. Renk bakımından hani. Doğru değil mi?"

Rezek, onun söylediklerini işitmemişti. Karşıya, Kleinseite tarafındaki köprünün kulesine bakıyordu; ışıklar yanmaya başlamıştı kulede.

Bohusch konuşmasını sürdürdü: "Ben Prag anacığımı avcumun içi gibi bilirim," dedi. Ardından bu iddialı sözünden kuşku duyan biri varmışçasına, "Avcumun içi gibi," diye yinelledi. "Çünkü Hradschin ile Kleinseite* semtlerinin Prag'ın kalbini oluşturduğuna kuşku yok. Kalpte de hepsinden mahrem şeyler bulunur. Ve bakınız, bu eski evler de öyle çok mahremiyeti kendilerinde barındırıyor ki! Bunu size söylemek zorundayım, Bay Rezek! Çünkü siz taşradan geldiniz, belki bilmiyorsunuzdur. Eskiden kalmış küçük küçük kiliseler yer alır bu semtlerde. Tanrım, ne antika şeylerdir hepsi! O tablolar ve lambalar, o bir sürü sandık. Ve bu eski kiliselerden başlayıp,

* Çekçe'de Mala Strana denen, Hradschin Kalesi'nin alt tarafında bir semt. (Ç. N.)

bütün kentin altından geçerek uzaklara, hayli uzaklara giden, belki Viyana'ya kadar uzanan o dehlizler!"

Rezek, göz ucuyla kambur Bohusch'a baktı.

Bohusch elini çarpık, küçük göğsü üzerine koyarak, "Yemin ederim!" dedi, "bana böyle bir şey söyleseler, inanmazdım doğrusu. Asla, asla inanmazdım. Ama kendi gözlerimle gördüm, bir kilisede değil, ama..."

Ansızın öğrenci Rezek belirgin bir ilgiyle, "Nerede?" diye sorunca, irkildi Bohusch.

"Bakın!" dedi. "İnanmak istemiyorsunuz, ama bizim evin bodrumunda yaklaşık iki basamakla inilen bir çukur vardır; çukura indiniz mi, duvarda bir delik çıkar karşınıza, içinde bir kişinin ancak sürünerek ilerleyebileceği genişlikte bir delik, tabii emekleye emekleye." Bohusch, o kırık gülüşlerden biriyle güldü.

"Peki, sonra - ?" dedi öğrenci Rezek, Bohusch'un bir an önce anlatmasını ister gibi; ama sonra canlı parmakları arasında bir sigara sarmaya çalışarak, daha bir serinkanlı ekledi: "E, sonra?"

"Benim şimdiye kadar bu delikten sürünerek geçmek aklıma gelmedi. Allah korusun! Ama bir defasında bodruma inerken yanıma mum almıştım, elimden odunların arasına düştü mum. Aman ne korktum! Eh, düşünün bir, Bay Rezek, yanan bir mum, eski ve kuru odunlar arasında! Sonunda yine buldum mumu, tabii bu arada sönmüştü, ama ben yine de korkudan ödüm patlayarak odunları kaldırıp kaldırıp altlarına baktım; öyle ya, bir yere bir kıvılcım sıçramış olabilirdi. Derken odunlarla ansızın aşağı yuvarlanıyayım mı! Deliğin önünde buldum kendimi. İçine bir göz attım. Olacak şey değil! Al sana bir kiler daha diye geçirdim içimden. Mumu deliğe tuttum. Baktım, sadece bir dehliz duruyor karşımda, uzanıp gidiyor, Allah bilir nereye kadar."

O sırada hayli yavaşlamış adımlarla rıhtımdan aşağı, taş köprüye iniyorlardı. Hayli nemlenmiş, kısa sigarasından uzun

bir nefes çeken Rezek, gözlerini indirip Bohusch'a bakmak-sızın, "Pek tabii, delik çoktan duvarla örölüp kapatılmıştır," dedi.

"Duvarla örölüp kapatılmış mı?" Bohusch kıs kıs güldü. "Duvarla örölüp kapatılmış ha!" Keyfinden zor sıyrılıp ken-dine gelebildi. "Kim duvar örüp de kapatır böyle bir deliği?"

"Öyle olsun. Ama herhalde gereken yere haber vermiş-sinizdir böyle bir dehlizin varlığını?" Rezek içerlemiş görü-nüyor, solgun yüzündeki koyu gözleri ufak tefek Bohusch'un vereceği cevap üzerine atılacakmış gibi pusuda bekliyordu.

O anda yine kendine gelen Bohusch, "Diyeceğim, annem, anneme anlattım durumu. 'Bir delik mi?' dedi o da. 'Bize ne bundan, Bohusch! Sen odunları yine yığ önüne eskisi gibi.' Ben de öyle yaptım, yığdım odunları önüne. Kadıncağыз haklı, bize ne delikten." Rezek dalgın dalgın başını salladı; sonra acele, "Nisan ayına girdik, hâlâ soğuk hava," dedi. Köşeli omuzlarını yukarı kaldırıp bütün kış sırtında taşıdığı baharlık külüstür pardösüsüne sımsıkı sarındı. "Şu karşıdaki kahveye gidip oturalım mı?" diye sordu ardından. "Bir çay bize iyi gelecektir. Gidelim haydi!" Derken kambur Bohusch'un kol-tuğuna girip onu kendisiyle çekip götürmek istedi. Ama Bohusch karşı koydu, gitmeye yanaşmadı. "Nasıl olur, Bay Rezek! Daha önce oturacağımız kadar oturmadık mı kahve-de?" Rezek, "Oturduk, ama *onlarla*," dedi. Son sözcüğünde bir küçümseme edası vardı. "Ben *sizinle* biraz sohbet etmek isti-yorum, Bohusch; o büyük kişilerle, o sanatçılarla değil." Bohusch, "Nasıl sözler bunlar, Bay Rezek? Toplumun kendi-leriyle iftihar edeceği insanlar hepsi," diye yanıtladı. Rezek olduğu yerde durdu, yüzü sapsarı kesilmişti. "Aslında bu kişi-lerin toplumla iftihar etmesi gerekirdi. Ama inanın bana, her iki tarafın da birbirinden haberi yok, ne toplumun onlardan, ne onların toplumdan. Söyler misiniz bana lütfen, kimdir bunlar, Çek midirler ha? İçlerinden birinin yüzüne bir bakın şöyle. Karàs örneğin, Alman gazetelerine bizim sanatımız

üstüne yazılar yazıyor. Peki, bizim sanatımız, nasıl şeydir o? Gencecik, sağlıklı, gözleri henüz pek açılmamış halkın dilindeki ezgiler mi dersin? Onun gücünü, cesaretini ve özgürlük aşkını dile getiren anlatılar mı? Onun yurdunu betimleyen tablolar mı? Ha? Ne gezer! Senin beyler bu konuda en ufak bir bilgi sahibi değil. Henüz pek çocuksu, yüreği isteklerle dolup taşan, ama tek bir isteği bile gerçekleşmemiş halkın kendisi gibi günümüzün insanları değil onlar. Akşamdan sabaha gelişip olgunlaşmış kimseler tümü. Fazlasıyla olgunlaşmış. Zavalı halkın ister istemez dertler, sıkıntılar içinde izlediği gibi özgür, uzun bir yolu arşınlamaktansa, böylesi onlar için daha rahattır kuşkusuz. Hemen hiç zahmet gerektirmez. Her şey Paris'ten alınıp getiriliyor, giysiymiş, zihniyetmiş, düşünceymiş, esinmiş, her şey. Daha dün çocukken bugün genç yaşta ihtiyar, aşırı doygunluğa ulaşmış biri olunup çıkılıyor. Her şey biliniyor ansızın. Buna göre de sanat yapılıyor. Dehşet uyandıran sahneler ve sefahat âlemleri resme geçiriliyor. Kadında fahişe peşine düşülüyor ve bu fahişe romanlarda yüceltilip ululanıyor. Öte yandan, aynı fahişe açık seçik ezgilerde yerin dibine batırılıyor ve ağır dizelerde erkek sevgisi kutlanıyor ve sonunda ulaşıyor amaca: Ne ululayıp yüceltmelere ne de yerin dibine batırmalara başvuruluyor artık, hepsinden bıkkınlık duyuluyor. Her şey geride bırakılmıştır çünkü. Derken mistisizme soyunuluyor. Buraya, Bohemya'ya kendi yurdu gözüyle bakmaktan düpedüz çıkıyor herkes, bir başka yer, ne bileyim, sözde yaşamın kaynaklandığı o ilk pınar yurt tutulmak isteniyor. Ne eğlenceli, değil mi? Halk kıpırdanır, ne kadar genç ve sağlıklı olduğunu ilk kez hisseder, başlangıçtaki ürkek güç damarlarında kaynayıp coşarken, sanatçılar baharlarını bir sonun hasta sanatı uğrunda kötüye kullanarak halkın dilini berbat edip çıkıyor." Öğrenci Rezek konuşmaktan kanter içinde kalmış, sesi kısılmıştı. Hâlâ aynı yerde dikilmiş duruyorlardı, gelip geçenlerin dikkatini çekmeye başlamışlardı; zaman zaman bir polisin kuşkulu gözlerle kendilerini

süzdüğü görülüyordu. Sesini çıkarmayan Bohusch başını kaldırıp Rezek'e baktı; o anda Rezek, karşı katedralin kulesi gibi yüce ve mağrur, gecenin içinde boy verip yükseliyor gibi geldi kendisine.

Rezek, sesinde değişik bir tonla, insanların meraklı bakışlarına içerlemiş, "Gelin haydi, kahveye gidelim!" diye üstelendi. Bohusch, bu istekle nerdeyse bayağı büyülenmiş, Rezek'in peşinden yürüdü. Hayır diyebileceğini asla aklından geçirememişti. Ama küçük kahvenin kapısına gelip durduklarında, çekine çekine, "Gerçekten canım istemiyor kahvede oturmayı, Bay Rezek, bağışlayın!" dedi. "Şu an gerçekten yapamam bunu. Annem, bilirsiniz işte, akşam evde beni bekler. Gitmeyecek olursam, korkup telaşa kapılır sonra. Öyle bir kadın işte. Özür dilerim hani..."

Rezek, kısaca sözünü kesti Bohusch'un: "O zaman eve kadar size arkadaşlık edeyim." Üşümesi tamamen geçmiş görünüyordu. Derken Kleinseite semtine yöneldiler hiç konuşmadan. Önünden geçtikleri polisin, Rezek'e karanlık, kuşku bir bakış fırlattığını sezer gibi oldu Bohusch. Gözlerini kaldırdı, ama hiç oralı olmayan Rezek başını çoktan çevirmiş, dikkatle köşe taşını nişan alıp yolun öbür yakasına tükürüyordu. Bohusch düşünceye daldı; bugün öğleden sonra National Cafe'de aklına gelmiş parlak düşüncelerle Rezek'in söyledikleri ve söyleyecekleri arasında bir yakınlık hissediyordu.

Rezek'le sık sık buluşup görüşmesine karşın böyle bir duygu ilk kez uyanmıştı içinde. Şimdiye kadar Rezek kendisine aptal biri gözüyle bakmıştı. Neden? Belki Rezek normalde çok vakit susup konuşmayan biriydi de onun için. Belki bu yüzden Bohusch dar görüşlü biri sayılmıştı hep. Öte yandan, öğrenci Rezek'in zayıf ve çirkin yüzü, o coşkulu sözleri konuşurken nasıl da güzelleşmişti. Yüzünde ve jestlerinde kaba ve zarafetten uzak görünen ne varsa bir yüceliğe kavuşmuş, sert, buyurgan ve acımasız niteliğe bürünmüştü.

Fazlasıyla çabuk büyümüş, fazlasıyla kötü beslenmiş, fazlasıyla sefil giysiler içinde dolaşan bu genç, bu uzun boylu insan hiç beklenmezken alabildiğine önemli ve ölümsüz biri olup çıkmıştı. Yanı başında yürürken, bu günü özellikle aklında tutması gerektiği duygusundan kendini kurtaramadı Bohusch: Cumartesi, 17 Nisan. Söz konusu duygu bir anda içinde güçlenip tamamen belirgin ve açık seçik nitelik kazandı, ama ruhunun adeta arka planında gerçekleşmişti bu, oysa karşısında kendi ben'i duruyor, eğilerek Bohusch'a şöyle diyordu: Kesinlikle böyle davranmamalısın, ama kesinlikle! Sana, sen Bohusch'a bağışladığım tüm hazineleri susup saklamaya hiç hakkın yok azizim. Haydi dile getir bunları! Konuş! Benim varlıklı biri olduğumu öğrensin herkes. Ne söylemek istediğini biliyorum. Çirkinsin, ama bir konuş bakalım! Konuşmak insanı güzelleştirir. Bunu demin gördün işte. Bana söz ver! Ve zavallı Bohusch kendi ben'ine şeref sözü verdi: Bundan böyle kesinlikle konuşacaktı. Ve konuşmak üzere tam ağzını açmıştı ki, yanı başında duran Rezek yüksek ve karanlık dalgalar üzerinde yitik ışıkların oradan oraya sürüklendiği Moldau Irmağı'nı göstererek, "Bakın orada Vyschehrad,* Libuscha'nın" eski şatosu, orada da Hradschin, arkamızda ise Teyn Kilisesi, bunların hepsi de kutsal yerlerdir. Beyler dönüp dolaşıp ileri sürdükleri gibi geçmişe sığınmak istiyorlarsa, neden *bu* geçmiş'e sığınmazlar? Ne diye bize Doğu'dan, Haçlı Seferleri'nden ve karanlık ortaçağdan söz ederler? Bunu bir sanatçı sorunu olarak gösteriyorlar. Ben de hayır diyorum, bu bir gönül sorunudur. O uzak şeylere aşinalık duymaları, yakınlarındaki aşına şeylerin ise kendilerine bir şey söylememesi rastlantı değildir. Sözün kısası, bizlere yabancı insanlardır bunlar. Halk ise eski, hantal geleneğine endişe ve kaygıyla

* IX. yy.'da yapılmış, ilk İslav kalesi, hükümdarların oturduğu şatonun bulunduğu kale. (Ç. N.)

** Çek anaerki döneminde yaşamış efsanevi kadın hükümdar; Prag'ın kurucusu olarak kabul edilir. (Ç. N.)

bağlı kalıyor; öyle bir gelenek ki, üzerine o kadar titrenmesine karşın kuşaktan kuşağa giderek sararıp soluyor, dolayısıyla yurdunun hayat dolu zenginlikler konusunda halk artık fazla bir şey bilmiyor. Ayrıca, bu büyük beyler toplumun önüne düşerek onu geçmişten devraldığı kutsal mirasın yanına çekip götürmeyi, yeni ve açık seçik sözlerle ilgili mirasın eski değerinden ve kutsanmış vakarından bahsetmeyi alçaltıcı bir uğraş sayıyorlar.”

Gözlerini dikmiş kaldırım taşlarına bakan Bohusch, adeta kendini zorlayarak usulcacık, ikide bir ufak öksürüklerle konuşmasına ara vererek, “Haklısınız, Bay Rezek,” dedi. “Haklı olduğunuza kuşku yok. Bu söylediklerinizi bütün inceliğiyle anlayıp kavrayacak durumda değilim, söyledikleriniz öyle basit şeyler değil çünkü. Ama haklı olmaya gelince, haklısınız. Bazen benim de aklımdan geçmedi değil. Neden falan şeyin resmini yapıyorlar da filan şeyin yapmıyorlar diye sordum kendi kendime, neden bunu kaleme alıyorlar da şunu kaleme almıyorlar diye düşündüm. Ama izninizle belirteyim ki, yazarların Hradschin’den ve Teyn’den söz açmayışlarının sakıncası yok bence, bir sakıncası yok. Diyeceğim, bakınız ben Prag anacığımı avcumun içi gibi bilirim, evet; oysa bir yazar çıkıp da bana ondan söz etmemiştir. Gereken şey, bu kilise ve şatolar arasında büyümüş olmaktır. Böylelerinin, Tanrı biliyor ya, kendileri hesabına konuşacak birine gereksinimleri yoktur, kendileri konuşur onların. Yeter ki, söylediklerine kulak verilsin. Oh, ne öyküler bilir onlar, ne öyküler, azizim! Bir ara size bunlardan birkaçını anlatayım, olmaz mı? Ya da en iyisi, annem anlatsın dinleyin!”

Rezek, sabırsızlandığını bildiren bir hareket yaptı. Hemen bunu fark eden Bohusch, bir an duraklar gibi oldu, ardından: “Bağışlayın, doğrusu söylemek istediğim bir şey de... Evet, Hradschin konusunda yazılacak bir şey yok. Ama geçmişe karıştığı söylenemeyecek şeylere gelince... Bu sokaklar örneğin, bu insanlar, hele kentin arkasında uzanan kırlar ve oralar-

da yaşıyan halk. Bunları elbet siz de görmüşsünüzdür. Bir kır, biliyor musunuz, uçsuz bucaksız bir kır, kasvetli ve bozbulanık. Ve onun arkasında çöken akşam. Ve o ıssızlık, topu topu birkaç çiçek, birkaç insan ve iki büklüm ağaçlar, iki büklüm insanlar sonra. Ya da işte taşrada Smichov* arkasındaki bir taş ocağı. Grielikler içinde kel tepelerden küçük çakıl taşları molozların yığıldığı çukura yuvarlanır. Nasıl da yankılanır sesleri yukarıdan aşağı yuvarlanırken. Evet, onların çıkardığı sesin de bir ezgiden geri kalır yanı yoktur; aşağıda ise işçiler oturmuş, bütün gün gri taşları yontar, küçük küçük, güzel güzel, cilalı küpçüklere dönüştürürler onları; gözlerindeki bağa gözlükler arkasından güneşe bakar, ama güneşi bulanık görürler. Gençler, bazen her şeyi unutup usulcacık bir ezgi tutturur, öyle coşkulu bir şey değil, nerde, işin ritmine uyan sıradan bir ezgi işte: 'Kde domov muj'*** ya da ona benzer bir şey. Oradakiler kulak verip dinler ezgiyi. Ama fazla uzun sürmez, çakıl tozlarının sağlık oluşturduğu büyük tehlike delikanlının aklına gelir birden, tozların akciğerleri için zararlı olduğunu anımsar. Eh, o da ne yapsın, yine keser sesini. Ama bağışlayın." Ufak tefek Bohusch çaresizlikle etrafına bakındı, derken kendini toparladı tekrar. Öğrenci Rezek'in ciddi ciddi ve dikkatle kendisini süzdüğünü fark etmişti. Bunu bir zafer işareti gibi algıladı ve öncekinden daha büyük bir özgüvenle konuşmasını sürdürdü: "Ayrıca, şunu söylemek istemiştım sadece: Ne diye bunu resme geçirmezler sanki, ne diye? Niçin böyle bir şeyi kaleme almazlar? Bu Çeklere özgü bir şeydir çünkü ve öylesine hüznü dolu ki!"

Rezek, Bohusch'un söylediklerini başıyla onaylamakla yetindi. "Halkın pek mahzun olduğuna inanıyor musunuz?" diye sordu ardından.

Bohusch düşündü, "Elbette," diye yanıtladı duraksayarak. "Aslında halkı fazla tanıyorum diyemem, çünkü kentten

* Prag'ın batısına düşen en eski banliyö. (Ç. N.)

** Nerede benim yurdum? (Ç. N.)

fazla uzaklaştığım yoktur pek. Ama yine de inanıyorum öyle olduğuna.”

“Neden?”

“Neden mi? Tanrım, bilir miyim? Anne ve babalar mahzun; çocuklar da öyle ve öyle de kalıyorlar hep. Yürüyüp koşacak duruma gelmeleriyle çarmıha gerilmiş İsa’yı kollarında tutan Nepomuk’u* kapı önünde görmeleri bir oluyor. Sonra, köydeki göl kıyısında yetişip yaşlı, soğuk ve sessiz güneşte öylesine erkenden yorgun düşen günebakanlar. Bu manzara nasıl şenlendirsin gönüllerini? Ve böyle olunca nefret ve kini o kadar erkenden öğreniyorlar ki! Dört bir yanda Almanlar yaşıyor ve Almanlara ister istemez hınç besliyorlar. Lütfen söyler misiniz, Bay Rezek, ne diye bütün bunlar? Kin ve nefret onların içini öylesine karartıyor ki! Bırakalım Almanları, dedikleri gibi davransın. Nasıl olsa ülkemizi tanıdıkları yok, bu yüzden de onu asla elimizden alamazlar. Sınır bölgelerinde kuşkusuz büyük büyük orman ve dağlar var, Almanlar iyice yerleşmişler buralara, öyle değil mi? Ama bu orman ve dağlar doğrusu ülkemizin yalnızca çevresinde yer alıyor. Ortada kalan ne varsa, pek çok kır, çayır ve ırmak, bizim yurdumuzdur, bizimdir hepsi, nasıl bizler her şeyimizle onunsak.”

“Ama köleler olarak,” diye söze karıştı Rezek, aşağılayıcı bir tonla.

“Böyle demeyiniz lütfen! Köle olarak değil. Çocuklar olarak. Belki tümüyle kabul görmemiş, miras hakkına tamamen kavuşamamış çocuklar olarak –şimdilik–. Ama yine de gerçek yasal çocuklar olarak. Bunu siz de hissediyorsunuz sanırım. Kendiniz söylediniz bu halkın gencecik, sağlıklı bir halk olduğunu. O zaman güçlü de olacaktır elbet bu halk ve kimseye boyun eğmeyecektir. Belki içlerinden biri ya da öbürü zincire vurulmuştur bugün. Ama hep böyle kalacak değil ki. Bili-

* Johannes von Nepomuk; Prag başpiskopos vekili; 1393'te Kral Wenzel IV tarafından Moldau Irmağı'nda boğduruldu. 1729'da ermişler arasına alındı. 1681'de Karel Köprüsü'nde adına bir heykel dikildi. (Ç. N.)

yorum, yaşlılardan biri 'Kölelik Ezgileri' yazdı. Ama haksız bu bakımdan. Halkımızın içindeki dürüst kişiler taşıdıkları zincirlerle ortalığı velveleye vermez. Kesinlikle yapmaz bunu. Hatta yürürken, sevgili toprak ana perişan durumunu fark etmesin diye zincirlerini dikkatle tutup yukarı kaldırmaya çalışır. Böyle insanlardır işte içimizde dürüst olanlarımız."

Tam o anda Köprü Sokağı'na gelmişlerdi. Yayaların yoğun kalabalığı içinden ite kaka ilerlediler, karşılarına çıkan dar bir yan sokağa saptılar hemen. Rezek, karşılaştıkları ilk fenerin ışığında, bir hayli şaşırmış, yanındaki dostuna baktı; başını salladı, adeta dudaklarında bir şeyi ezer gibi yaparak, "Konuşmasını iyi biliyorsunuz, Bohusch," dedi.

"İltifat ediyorsunuz," diye yanıtladı Bohusch; nerdeyse dünyalar kendisinin olmuştu.

"Hayır, ciddi söylüyorum. Ancak şunu belirtmeden duramayacağım: Hani Almanlar konusunda... Akıllı davranırsanız, bu halk sizin yardımınıza bir kez daha gereksinim duyacaktır."

"Nasıl, nasıl?" diye sordu Bohusch; korku ve şaşkınlığından gülecek oldu. Ama Rezek dudaklarını sımsıkı birbirine bastırmıştı, çok ciddi görünüyor ve susuyordu. Bunun üzerine büyük bir endişe kapladı kambur Bohusch'un içini, Rezek'e iyice sokulup fısıltıyla, "Konuştuklarım, sadece kafamdan geçirdiğim şeylerdir," dedi. "Doğru söylüyorum. Bilmem ki! Belki de başka türlüdür durum. Ne diyebilirim. Benim hakkımda kötü düşünmemelisiniz, Bay Rezek!" Ansızın mutsuzluğa kapılan Bohusch, "Bakın Bay Rezek..." diye sürdürdü konuşmasını, "Zavallının biriyim ben. Ne kadar zavallı olduğumu bilseniz! Öğleden önceleri büroda yazılan yazıları temize çekmeye çalışır, akşamları da annemin yanında geçiririm hep. Çok yaşlandı kendisi, artık gözleri hemen hiç görmüyor. Her günüm böyle geçiyor işte. Pazarları da benim Frantischka'yla buluştuk mu, nerede oyalanınız biliyor musunuz? Mal-

* *Pisne Otraka*, 1895'de Svatopluk Cech tarafından yazıldı. (Ç. N.)

vinska Gömütlüğü'nde, yeşil yeşil haçların bulunduğu bu yerde. Biri ötekinin benzeri haçlar. Her taraf çocuk mezarlarıyla doludur, tenekeden ufacık tabelalar üzerinde de sadece bir isim: Küçük Karel ya da Küçük Maria ve yanı başında bir dua. İşte böyle bir yerdir Malvinska Gömütlüğü. Biz de işte pazarları orada geçiririz. 'Burada biz bizeyiz. Milatschka' der benim Frantischka. Ben de, 'Evet Frantischka, biz bizeyiz,' diye yanıtlarım. Oysa bilirim ki, ölümler arasındayız. Ama ne sakıncası var? Ölümlerle aramızda her vakit bir başka şey bulunur çünkü, bazen ilkbahar, bazen kar. Ah, bilseniz ne zavallı biriyim ben!"

Rezek, "Böyle söylemeyin, böyle söylemeyin," diyerek Bohusch'u yatıştırmaya çalıştı. Bohusch'un çatı katındaki iki odada yaşlı annesiyle kaldığı evin önüne gelmişlerdi. Rezek acele eder gibiydi. "Bana kızmadınız ya?" dedi Bohusch adeta bir rica tonuyla. Rezek, "Neden kızayım ki?" diye yanıtladı. Ardından aceleyle, "İyi geceler! Yarın sizi kahvede görürüm nasıl olsa," diyerek Bohusch'tan ayrıldı.

"Evet, yarın, belki –yarın pazar, ama olsun, pazar günleri benim Frantischka'yla– evet, iyi geceler."

Birkaç adım uzaklaştıktan sonra ansızın geriye döndü Rezek. Tedirgin elini Bohusch'un omzuna koydu, sözcükleri fazla vurgulamaksızın büyük bir aceleyle ekledi:

"Doğrusu beni meraklandırdınız, Bohusch, başardınız bunu. Bana bir ara sizin şu dehlizi göstermek istemez misiniz?"

"Dehliz mi?"

"Öff, biliyorsunuz işte, deliği yani."

"Neden olmasın, madem istiyorsunuz, elbette."

"Güzel. Öyleyse hemen yapın bunu. Ne zaman uygun sizce?"

"Ne zaman dilerseniz."

◆ Sevgilim. (Ç. N.)

“Yarın sabah örneğin?”

“Yarın sabah.”

Ve ardından buluşma saatini belirlediler.

Bohusch’un pazar sabahı bir konuğunu Hieronymus Sokağı’ndaki eski, karanlık evin bodrumuna indirdiğinin kimse farkına varmadı. Bodruma inerlerken öylesine ihtiyatlı davranmışlardı ki, adeta uyuyan birini uyandırmaktan çekinir gibiydiler. İlk deliğin önündeki odunları bir yana kaldırdılar, sonra hiç konuşmayan Rezek elinde fenerle sürüne sürüne delikten içeri girdi. Bohusch oracıkta dikiliyor, Rezek’in peşinden bakıyordu. Delik bir süre aydınlık kaldı, sonra ke-narlarındaki ışıktan yollar silindi, daha sonra da deliğin siyah çerçevesi içinde birkaç ışık yansıması sağa sola uçtu, duvar-lara çarparak yaraladı kanatlarını, derken uçsuz bucaksız ka-ranlık ortasında cansız serilip kaldı. Kulak kabartmış, dehlizden içerisini dinliyordu Bohusch. Rezek’in ayak seslerinin yankıları giderek uzaklara kayıyordu. Ansızın bir korku düştü içine, ne diye Rezek bunu yapıyor sanki diye düşündü. Derken dehlizden gelen sesler sustu. Bunun üzerine Bohusch delikten içeri bağırmaya başladı. Sesi bir tuhaf çıkıyor, gırtlığında hissedip giderek şiddetlenen kalp atışlarını da beraberinde taşıyordu. “Dikkatli olun. Bay Rezek! Rezek! Daha ileri git-meyin! Ne yapıyorsunuz kuzum? Sakın, sakın! Daha ileri git-meniz doğru değil! Dönün gelin, dönün buraya, gelin! Beni duyuyor musunuz? Aman Tanrım, neredesiniz, Bay Rezek? Aptallık etmeyiniz. Bilinmez çünkü...” Birden fenerin ışığı olduğu gibi üzerine düştü. Bu öylesine ansızın gerçekleşmişti ki, Bohusch içindeki korku ve dehşetten bir süre sıyrılamadı, nefes nefese şaşkınlığı içinde yeterince komik görünüyordu. Rezek, bir solukta bitivermişti yanında, ama Bohusch’u pek fark etmez görünüyordu. Koyu gözlerinde ansızın belli bir kıvanç parıltısı belirdi, ama çok sürmeyip söndü parıltı, yüzü-

ne yine her çizgiyi taşlaştıran o katı soğukluk gelip yuvalandı. Sonunda, "Ee?" diye sordu Bohusch, feneri Rezek'in elinden aldı; ışığı hemen yanı başında görmek, ona kesinlikle sahip olmak istemişti. Rezek, birden gözüne pek saf, nerdeyse biraz gülünç biri gibi görünmüştü; hele korkusundan bütün zaman delikten içeri değil de, onun tam karşısında bir yere seslendiğini anlayınca, ruhundaki bunaltıcı sıkıntı eridi, teneke gibi tın tın öten ele avuca sığmaz bir kahkahayla vücudundan aşağı akıp gitti. Her şeye neşeli gözüyle bakabileceği bir hava esmeye başladı içinde. Sıska öğrenci Rezek'in odunları yine o gizli dehlizin önüne yığmasını, bir ara bunu yaparken bir ağırlık ve yücelik içinde davranmasını olağanüstü eğlendirici buldu. Bodrumdan çıkarlarken, Rezek'ten kendisiyle yukarıya gelmesini rica etti. Hem annesi de kuşkusuz evdeydi henüz; pişman olmaz, ondan güzel güzel öyküler dinleyebilir, ayrıca bir kadehçik Gilka (evet, böyle nefis şeyler bulunurdu işte Bohusch'da) içebilirdi belki. Rezek kısaca özür diledi: Bir an önce görülmesi gereken işler kendisini bekliyordu, ama bir başka sefer gelebilirdi. Öte yandan bodrumu da doğrusu pek ilginç bulmuştu ve zahmeti için Bohusch'a tekrar tekrar teşekkür etti. Bohusch ağır bir düş kırıklığına uğramıştı, oysa şu an Rezek'e bir şeyler anlatmayı ne çok isterdi. Ama Rezek, Bohusch'un isteğini yerine getirmeye yanaşmadı, şöylece selam verip ayrıldı. Kambur dostunun merdivenleri paldır küldür, hızlı hızlı tırmanıp sesini iyice yükselterek yukarıdaki birine, "Günaydın!" dediğini işitti. Köprü Sokağı'ndan acele acele yukarı çıkmaya koyuldu. İşsiz güçsüz insanlar arasında işi başından aşkın biri gibi dikkati çekiyordu. Siyah giysiler içinde, ince uzun boylu Rezek, pazar günü ıslıl ıslıl elbiselerle yavaş yavaş yürüyerek Niklas Kilisesi'ne doğru akın edenler arasından bir an önce uzaklaşmaya çalıştı. Ağırbaşlı kalabalık arasında çok geçmeden o zavallı vücut yapısıyla Kral Bohusch göründü. Semttekilerden pek çoğu kendisini tanıyor, Allah bilir nasıl bir nedenle okul yıllarından beri taşıdığı o eğlenceli

lakabı biliyordu. Haylaz gençler, siyah yabanlık giysisiyle arkadan çok daha yuvarlak ve çirkin görünen Bohusch'un peşinden kikirdeyerek "Kral Bohusch!" diye seslendiler. Bohusch bu seslenişlerden hiç rahatsızlık duymadı, bir süre kalabalıkla sürüklenip gitti, ama sonra dönüp gülümsemeyi dudaklarından eksik etmeyerek, Eski Kent'in yolunu tuttu. Birine rastlayıp; ne çok sivri köşeler içerirse içersin, hayatın genelde üzerine toz kondurulamayacak harikulade bir şey sayılacağını, Çeklerin yurtsever, olağanüstü bir halk, Prag'ın da eşsiz bir kent –"Buyrun, şu Rudolfinum'a bakın bir!" diyecekti–, bir benzeri daha gösterilemeyecek bir kent olduğunu bu kişiye anlatmak için can atıyordu. Böyle birini en çok Ferdinand Sokağı'yla geniş kaldırımlarında pek modern Praglıların Pazar öğlelerini geçirdiği Graben'de* bulabilirdi, isterse Machal ya da Pàtek olsun, birine rastlayabileceği umuduyla o yöne yöneldi. Kafasından tam bu düşünceleri geçirirken Pàtek'e rastladı. Modern öykü yazarı hemen önünde yürüyordu. Açık gri renkte gıcır gıcır bir giysi vardı sırtında; bu giysiyle adeta biraz buruk ilkbaharın üzerine kol kanat germekteydi. Yürürken giysinin belirgin ütü çizgileri hiç kırıışmadan kalıyor, ayaklarında zarafetle taşıdığı ışı ışı ışı rugan ayakkabılarına kadar kusursuz bir şekilde uzanıyordu. Arkasından yetişen Bohusch'un kendisine seslendiğini işiten Pàtek, eldivenli elini (*Cafe au lait*, 6¾)** bir kayıtsızlıkla başındaki alçak silindirin kenarına götürdü, halinden bir söyleşiye pek istekli görülmediği anlaşılyordu. Ama Bohusch aradığı birini ele geçirdiğine öylesine sevinmişti ki, sıkılganlığını unutup bir davet beklemeden Pàtek'in yanında, onunla birlikte yürümeye başladı. Arada rastgele bir sözcük çıktı Pàtek'in ağzından, daha doğrusu çıkmadan ağzından yere düştü; Pàtek, ufak tefek dostunun bu paha biçilmez kırıntıları havada kapıp kapmadığını pek umursamadı. Bohusch'a gelince, sürekli ko-

* Prag'da bir gezi yeri. (Ç. N.)

** Sütli kahve rengi, 6¾numara. (Ç. N.)

nuşuyor, zaman zaman yüksek perdeden gülüşlerle konuşmamasına biraz ara veriyordu. El atmadığı bir konu yoktu. Hepsi pek başarılı sayılamayacak esprileri sağda solda yürüyenlerin ilgisini çekiyor ya da kızgınlığını uyandırıyordu. Dört bir yana selamlar yollayan kibar ve genç Pàtek ise, genelde bir baltaya sap olamamış bu proleterle yan yana görölmekten bayağı hoşnutsuzluk duymaktaydı. İlk köşe başına geldiklerinde yolun öbür yakasında yakın bir dostunu görmüş gibi yapan Pàtek, bir süre gözlerini kırıştırarak karşıya bakıp anlaşılmaz bir şeyler mırıldandı, daha Bohusch'un neler olup bittiğini anlamasına kalmadan hopleya zıplaya yanından uzaklaştı. Yürümeye devam eden Bohusch beş-on adım sonra yeniden durdu, gözleri yolun karşısındaki kalabalık içinde kaçak dostunu aradı, Pàtek tek başınaydı. Bohusch'un yayvan yüzündeki tebessüm birden kayboldu, yanından kendisine hafifçecik dokunarak geçen birine aşağılayıcı bir söz söyledi; geriye dönüp sağına soluna omuz vurarak kalabalığı bir burgu gibi oyup geçti; güneş görmeyen, ıssız bir yan sokağa saptı. Gözleri yaşarmıştı. Bir süre atölyesine uğrayıp Schileder'i ziyaret düşüncesiyle oyalandı; ne zaman gitse, Schileder hoş karşılıyordu kendisini. Ressam dostunun o anda işi olsa bile, Bohusch eline bir albüm alıyor, atölyenin beğendiği bir köşesine çekilip saatlerce albümdeki resimlere bakıyor, gözlerini duvarlardaki yüksek raflarda gezdirdiyordu; kornişlerle şuncacık bağdaşmayacak alabildiğine serüvensi bir hava içinde duran, yıllanmış yoğun toz örtüler altında birbiriyle güzel güzel geçinen araç ve gereçler durmaktaydı. Kendisini gözaltında hissetmeksizin çokluk bu atölyede saatler geçirmişti Bohusch. Ne zaman atölyenin bir yerinde buruşmuş bir kadife ya da ıslıl ıslıl renkli bir ipek kumaş parçası keşfetse, gözlerini bir daha ondan ayıramamış, ressam dostu da her seferinde kumaş parçasını tutup kendisine armağan etmişti. Bohusch da sabırsızlıktan çatlayarak, her seferinde eve koşup dört merdiveni apar topar tırmanmış, yanında kadife ya da ipek kumaşla kendini

aynının önüne dar atmıştı. Evet, zavallı Bohusch kuşkusuz sırtındaki iyice eskiyip yıpranmış giysiye hayli berbat, beş para etmez pazarlık giysisi gözüyle bakıyordu; daha çocukken olağanüstü, görkemli giysilerle insanlar arasında gezip dolaşmayı özlemişti hep. Sırf kırmızı koro gömleğini üzerine geçirmek için kilisede Kuddas ayınınde* çömezlik yapmış, pırıl pırıl üniformaya kavuşabilmek için ileride en iyisi asker olmayı hayalinde yaşatmıştı. Ama bütün bunlar çok gerilerde kalmıştı; en büyük bayramlarda bile üzerindeki havı dökülmüş siyah giysiden başkasını sırtına geçirmeyi umduğu yoktu artık. Tek beklentisi, Frantischka'sının kendisiyle evlenmeye karar vermesiydi. O zaman düğün için hiç duraksamadan kendine yeni bir giysi diktirecek ve diktirdiği giysinin kadife-den geniş bir yakası olacaktı. Babasının işlemeli yeleği de o günü bekliyordu. Bohusch yeleği terziye verip, kendi üzerine göre yaptıracaktı; o gün gelsindi yeter ki. Daha önceden gereksiz yere para harcamak istemiyordu. Peki ama özlediği o gün çıkıp gelecekmiydi? Önceki pazar Bohusch sevgilisi Frantischka'yı boşuna beklemişti. Ya bugün de gelmezse Frantischka?

Usta bahçıvan ellerinin titizlikle süslediği heybetli mermer anıtların yer almadığı yoksul insanların gömütlüklerinde şöyledir durum: O masumiyetiyle bahar gömütlükten içeri ayak atar, parmaklıklı paslı kapının gıcirtısı işittiği son sestir. Nerede bulunduğunu bilmez. Ama arkalarındaki geniş mekânda yaşam denizinin dalgalandığı sessiz duvarların arasında, ellerini kavuşturmuş kendisine dua eden, kilden yapılmış pırıl pırıl küçük melekçiklerin yanında bulunmaktadır. Ona değil de kime dua edecektir melekçikler? Ayrıca gencecik ve ürkek rüzgârlar için, sanki bir ödül olarak üzerlerinde sağa sola canları istediği gibi yayılıp uzanabilecekleri bir haçtan, hele bu haç yükseksen, daha iyi bir destek yoktur. Ve rahatına

* Hristiyanlarda, Hz. İsa'nın havarileriyle yediği son yemeği anmak üzere bir kap içinde ekmek ve şarabın kutsandığı tören. (Ç. N.)

diyecek olmadığı böyle bir yerde bahar başka her yerdekinden daha çabuk gelişip büyür. En azından ufak tefek, siyahlar içindeki vücuduyla Bohusch, çuha çiçekleriyle gelincik kalabalığı içinde adeta kaybolmuştu; üstündeki henüz yapraklanmadan çiçeklenmiş bir ağaçta pusu kurmuş rüzgâr zaman zaman Bohusch'un kucağına bir çiçek yolluyor, narin dallarını öyle maskaraca sallıyordu ki, yalnızlık içindeki Bohusch'u sanki bir saniye sonra tepeden tırnağa çiçeğe gömmeye niyetlenmiştir. Ama kambur Bohusch bugünkü keyifsiz haliyle onu anlayacak durumda değildi. Suratını asmış, çiçekleri giysisinin siyah yenlerinden uzaklaştırıyor, gözleri güneşli pazar günü üzerinden atlayıp bir başka, bambaşka günden içeri bakıyordu. Bu da yine bir gömütlükte geçirilmiş bir gündü. Yaklaşık üç yıl önce. Siyah giysileriyle birkaç kişi açılmış bir mezarın başında dikilmiş duruyordu. Uzun sakallarıyla ya da sinekkaydı tıraşlı yüzleriyle, dudaklarında genel olarak matem ve duygulanmışlık belirtisi sayılan buruşuklar, kavalyece bir kibarlık içinde erkekler, öte yanda ellerinde mendillerle fazla önem taşımayan kadınlar ve bu ağırbaşlı topluluğun ortasında ufak, biçare, ak saçlı bir kadın. Kadın acılara gömülmüştü, acı tümüyle avucuna almıştı kadını, biçare vücudunun her çırpınışına, boğuk sesinin her yakarışına el koymuştu. Bu yüzden çevresindeki her şeyi unutmuş, oğlu zavallı Bohusch bile aklından çıkıp gitmişti. Ve Bohusch buna bir şaşırmıştı ki! Annesini o zamana kadar hiç daha böyle görmemişti. Bohusch'un halinde asla bir olağanüstülük yoktu; tek düşündüğü şey, babasının nasıl olup da tabutun içine sığabildiğiydi. Tabut fazla büyük görünmemiştir gözüne ve belki babası bu yüzden içinde *öyle* bir tuhaf yatmak zorunda kalmıştı. Babası dizlerini biraz yukarı kaldırmış olarak canlanıyordu hayalinde. Bir ara kuşkusuz o hiç işitilmedik düşünce aklına gelip babası bacaklarımı uzatayım dedi mi, sarı sandığın hiç kuşkusuz ya aşağıya ya da yukarıya bel vereceğini düşünmüştü Bohusch. Kafası böyle düşüncelerle dolup taşarak cenaze alayı

dönüş yolunu tutana kadar bekledi. Ama duyduğu acıyla sürekli hıçkıran annesinin gözünün kendisini hâlâ görmediğini fark edince, büsbütün korktu. Çünkü zavallı ufak tefek kadının belki ilk iki yıl dışında kırk yıllık evlilik hayatında kavga gürültüye katlanamayan kocasından çekindiği için ağlamayı göze alamayıp, kocası öldükten sonra kavuştuğu belli bir özgürlüğün rahatlatıcı keyfini yaşayarak zamanında yapamadığının acısını şimdi akıttığı gözyaşlarıyla farkında olmadan yıl yıl çıkarmaya çalıştığına nasıl akıl erdirebilirdi ki! Ve kırk yıllık gözyaşları da öyle bir solukta akıtılacak gibi değildi. Şaşırp kalan Bohusch, oradakilerin birinden ötekisine bakıp duruyordu. Ölen babasının törene katılan dostları ve yoldaşları birer birer Bohusch'un önünden yürüyüp geçti; aralarındaki pek nazik kişiler bir şey söylemeden Bohusch'un elini sıktı, her seferinde de annesinin gözleri yaşla doldu. Prensin özel uşağı, yabancı ve düzgün bir Almancayla, "Hiç de öyle yaşlı biri değildi babanız," dedi Bohusch'un elini sıkarken. Bununla ölmüş kapıcı babasının kendisinden, yani Prens Hazretlerinin İngiliz uşağından sadece iki yaş büyük olduğunu vurgulamak istemişti. Her el sıkış Bohusch'un ürkekliğini daha da artırmış, doğrusu olağanüstü bir şeylerin gerçekleşmiş olması gerektiğini ancak giderek aklından geçirmeye başlamıştı. Derken cenazeye katılanların kaskatı resmiliğinden korkarak, kafilenin birkaç adım gerisinden yürümeye koyulmuştu. Birden kendisine doğru iki kolun uzandığını fark ederek başını kaldırdı; genç, sarışın bir kız alnından öptü Bohusch'u. Kızın serincecik dudakları vardı, bunu hissetti Bohusch, daha da hoşuna giden bir şey de kızın ağlamayışıydı. Yalnızca üzgün, pek üzgün bir ifade seçiliyordu gözlerinde. Bohusch kızın gözlerini görünce, karanlık bir ormanı düşünmekten kendini alamadı. Korkunç bir şeyi değil, yalnızca karanlık bir ormanı. Ve bu orman içinde yaşanabilirdi. Böylece Bohusch bu üzgün gözlerle, Frantischka'sının gözlerine hemen ısındı. Öte yandan kızı kimse tanımıyordu, cenaze töreninde

isini bilen yoktu, o da işte dışarıdan cenaze alayına katılıp gelmişti. Gömütlüğün kapısında, solgun parmakları arasında tespihler tutan iki kadın dikiliyordu. "Selam sana ey..." ilahisini on yedinci kez okurlarken, Bohusch yeni arkadaşıyla el ele tutuşarak kadınların önünden geçti; ilahilerine ara veren kadınlardan biri sırtarak, "Şu kamburun yanındaki kız yok mu, ölen adamın sevgilisiydi," dedi. Ve bir ıslığı andıran kikir-demeleri yavaş yavaş on sekizinci "Selam sana ey..." ilahisine dönüştü. Ne var ki, Bohusch söylenenleri işitmemişti. Gözünü çevirip yeniden yanındaki sarışın kıza baktı; kız, elini okşayarak alnında gezdirip de, "Sen öyle iyi kalpli, öyle iyi kalpli birisin ki!" deyince, tutup öpmeden duramadı, yüreği hızlı hızlı çarptı bu arada; sırtında buz gibi bir şeylerin gezindiğini hissetti, kafasının içinde her şeyin bir gümbürtü ile çatırdayıp yıkıldığını duydu, ellerini sımsıkı birbirine geçirmişti, acıdan bağırarak oldu, derken bağırmayı bırakıp fısıldadı sadece: "Sen benim canım sevgilimsin, öyle değil mi?" Kız güldü, yüksek sesle gülerken başını salladı; gözleri o sevimli hüznle doluydu. Ama bu olay çok gerilerde kalmıştı. Malvinska Gömütlüğü'nde çiçeklenmiş ağacın altında oturan Bohusch, şimdi Frantischka'ya yine aynı soruyu yöneltmeyi ne çok isterdi. Oysa gözlerini dikmiş akşamın kırmızı yüzüne bakıyor ve biliyordu ki, Frantischka artık gelmeyecekti. Bu konuda en ufak bir umut yoktu içinde, öyleyken tümsekler ve haçlar arasında oturup kaldı, yanında yöresinde yatan pek çok insan gibi aynı hakla gömütlüğü kendine yurt edinmek isteğiyle adeta büyülenmişti. Ne yapması gerekiyordu bunun için? Tanrım, gözleri çevredeki kuleleri, çatıları, yukarılardan aşağı dökülen bayırı usulcacık koyvermeli, gökyüzüne, akşamın ilk yıldızına veda etmeli ve ruhunun derinliklerindeki bir şey bir kez daha nefes aldıktan sonra Frantischka deyip susmalıydı.

Hepsi bu kadar. Peki, çok mu zordu bu? Zordu demek; çünkü Bohusch doğrulup kalktı, tekerlek izleriyle araba yolundan aşağı inerek geniş ana caddeye çıktı. Işıl ışıl titreşen

gri bir sis, yol üzerine bastırıp alev alev yanan fenerlerin aydınlığını adeta havada yakalıyor, dolayısıyla ışıktan biraz olsun gezmeye çıkmış topluluklar üzerine dökülemiyordu; insanlar Bohusch'un ancak iki adım ötesinde adeta bir sonsuzluk içinden bir hayalet gibi şekillenip çıkıyor, onun hemen arkasında yine bir hiçlikten içeri gömülüp kayboluyordu. Bohusch, ruhunun derinliklerindeki içgüdüye uyup başını kaldırmaksızın durmadan yürüse, yorgun bir beygirin sessiz ahırında soluğu aldığı gibi, buzların sürüklenip gelmesinden beri deli dolu akan Moldau Irmağı'nda soluğu alırdı. Ama Bohusch *başını kaldırdı*. Çevresini saran sis giderek büyüyen güçlü bir sesle kendisiyle konuşmaya başlamış, daha önce veda etmek istediği kuleler o görkemli Ave Maria seslerini yükseltmişti. Sanki yukarılarda, çatılar üstünde, dışa kapalı kıvrımların, büklümlerin ardında büyük bir şenlik kutlanıyordu. Ve ansızın yukarılara uzanan ruhu, Bohusch'un önlemesine fırsat bırakmaksızın havadaki gizemli şenlik içinde çözülüp kayboldu. Zavallı Bohusch oracıkta durup ruhunun peşinden baktı. Sekiz gün sonra Paskalya pazarı olduğunu düşünmeden edemedi, sevinçle doldu içi, gülümseyerek annesine dönüp geldi ve bütün bir akşam annesine öylesine komik şeyler anlattı ki, yaşlı kadın gülmekten kırıldı, başı döndü. Bu durumda Bohusch'un gece sevgilisi Frantischka'yla ileride evlendiklerinin düşünüyormuşu görmesi şaşılacak şey miydi? En küçük ayrıntılarına kadar her şeyi görmüştü düşünde, nişanlısının kulaklarından kan damlaları gibi sarkan mor renkli küpelere kadar en küçük ayrıntıları. Vehiçbir aksaklıkla karşılaşılmamış, nikâh töreni büyük kubbeli St. Niklas Kili-sesi'nde gerçekleşmiş ve kilisenin rahibi Bohusch'u hemen tanımıştı. Buraya kadar her şey iyi güzeldi, ıslıl ıslıl bir gün gibiydi. Ama birden pek tuhaf bir olay olmuştu. Genç, oh, gencecik bir kız, mihrabın önünde Bohusch'un yanı başında diz çöken nişanlısını kucaklayıp haykırmıştı: "Onu asla bırakmam sana! Onu öyle seviyorum ki!" Bunu avazı çıktığı kadar

bağırarak söylemişti, oysa dikkat buyrulsun, koskoca, vakur St. Niklas Kilisesi'nde bulunuyorlardı. Doğal olarak damat adayı Bohusch (hani gerçekten de koyu kırmızı kadife yakasıyla gıcır gıcır bir giysi vardı sırtında) kendisini seven bu genç kıza daha bir dikkatle bakmıştı. Carla'ydı bu, Frantischka'nın küçük kız kardeşi Carla; Bohusch şöylece tanıyordu kendisini ve onun verdiği bu rahatsızlığa iyice içlerlemişti. Ama daha bir yakından bakınca sarışın kızın üzerindeki rahibe giysisini fark etti; birden öyle sevindi ki, sıçrayarak uyandı. Yatakta oturup da kendini toparlayıncaya kadar bir süre geçti aradan. Derken Yeşil Perşembe'ye* daha kaç gün kaldığını hesapladı, bunun yalnızca üç gün olduğu sonucuna varınca gülümsedi ve bu gülümsemeyle artık düş falan görmeksizin sabaha kadar uyudu.

Önündeki alanı kesip geçen cılız ağaçlıklı yola karşın, Prag'daki kral şatosunun çok soylu bir görünümü vardı. Barok kapıların parmaklıkları arkasında yorulmak nedir bilmeyen nöbetçinin bir saat rakkası gibi bir ileri bir geri salınıp durduğu büyük ve beyaz ön avlusuyla eski kral şatosunun geniş cephesi insan üzerinde alabildiğine görkemli bir izlenim bırakıyordu. Prens von Schwarzenberg'in baba ocağı şatoyla yanındaki biraz sıkıcı bir diğer yapı adeta sürekli reverans durumunda insanı karşılıyor, şatonun sağında ise başpiskoposun yeni boyanmış sarayı kendisine yaranmak isteyen bir tavırla yanına kadar sokulmuş yüksek rütbeli din adamlarıyla piskoposların küçük konutlarına adeta göz kulak oluyordu. Şatonun yanında, şatoya çıkan merdivenle dik Sporn Sokağı'nın birleştiği köşede kalmış bir boşluk vardır; burada Laurenzi Tepesi ve Belvedere arasına sıkışmış duran Prag kenti, mimarının bu

* VII. yy. sonuna doğru Son Yemek'in ayin olarak Hristiyanlarca kilise kapsamına alınmasını anımsama günü olarak kutlanan Paskalya öncesindeki perşembe günü. (Ç. N.)

zengin ve devcileyin destanı eşsiz panoramik manzaralarıyla yer alır. Işıkla ve yaşamla dolup taşarak Hradschin'in gözleri önünde yayılıp serilir, kentin eski dizelerine boyuna bir yüceliği içeren pırıl pırıl yenileri eklenir. Bir yanı bu aydınlık manzarayla sınırlanmış görünen ev dizisinin öbür ucunda yoksul, tek katlı bir bina durur; elleri gözlerinin önünde, her Allahın günü durur oracıkta, yanı başındaki ihtişama düpedüz gözlerini kapar. Bütün o çevredeki çocuklar ürkek bir ürpertiyle binanın vakur suskunluğu önünden geçip gider, ona ilişkin kendilerine biri bir şey anlatmaya görsün, bütün gece uyku girmez gözlerine ya da solgun yüzlü rahibelerin acayip işlere kalkıştığı korkulu düşler görürler. Kuşkusuz bu, körpe hayal güçlerini kanatlarla donatmaktan geri kalmayacak, hep bu acımasız duvarlar arasında suskun ölümlemlerini yaşayan Barnabitlerin* kendi aralarında da tek bir söz konuşmadığını ve birinin ötekinin gözünde bulduğu birazcık güneşi bile birbirlerine sunmalarına izin verilmediğini görüp anlayacaklardır; rahibeler ürkek dualarla bölünen geceleri ancak tahtalardan çatılmış tabutlarda geride bırakacaklar, sonunda hepsi –fazla bir zaman da geçmeyecekti bunun için– karanlık duvarlar arasında, baharın asla yanına sokulamayacağı alabildiğine derin bir toprak parçasına gömüleceklerdi. Barnabas çilecilerince kurulmuş bu kardeşlik tarikatının soyu çoktan kurumuştur. Son iki mensubunun yanı kırılıp dökülmüş kafatasları Santa Maria delle Victoria'nın unutulmuş katakomplarındaki mermerden bir mihrap üzerinde durmakta, çürüyüşün dualara yer vermeyen dinginliğinin keyfini sürmektedir. Ne var ki, rahibeler çilelere katlanmada çok dayanıklıdır. Yaklaşık on beş yıl önce kapı rezelerinin paslı huzuruna son kez darbe vurulmuş, civardaki ak saçlı insanların pek güvenilemeyecek belleklerine dayanarak anlattıklarına göre, henüz yaşayan yedi rahibenin yanına bir sekizincisi katılmıştı; ama il-

* 1530'da Milano'da kurulmuş, merkezi Milano'daki Barnabas Manastırı olan tarikatın mensubu. (Ç. N.)

gili söylentiler oldukça tutarsız tahminlerdi sadece. Ne var ki, henüz çiçeği burnunda yeni kurbanı getiren arabanın içine bir göz atan genç ve keskin görüşlü başka kimseler de vardı ki, bunların yeminle belirttiğine bakılırsa, dile gelmeyecek güzellik ve soylulukta bir kızdı bu kurban ve seyrek rastlanır bir letafet örneği böyle bir kızın manastırların en korkuncunda sararıp solmasına göz yummak günahı doğrusu. İlgili kişilerin anlattığı daha başka şeyler de vardı; ama söylenenlerden bazısı, kızın bu erken yaşta hayata veda etmesine yol açmış olabilecek nedenlere ilişkin dedikoduydu; bu nedenler konusunda hayli romantik kapsamlı öyküler uyduruluyor, öykülerde birbirinden alabildiğine değişik hançerler Bengal ateşlerinde şimşek şimşek çakıyor, dadılardan dinlenen tüm masallardaki birbirinden alabildiğine soytarı prensler, bu varsayımları yaşam olanağıyla besliyordu. Kuşkusuz yaşamdan böyle bir el çekişin gerisinde gürültülü ve korkunç bir olayın bulunması gerekeceği kesinlikle bilinmekteydi. Ama arka planda belki içten içe yaşanan bir acının, alabildiğine duyarlı kişilerin ruhunu, dorukları ve uçurumları içeren yaşantıların artık geride kaldığına, bundan böyle küçük çukurlar ve gülünç tepeliklerle engin bir düzlük içinden bir yolculuğun başlayacağına ilişkin bir sezgiyle dolduran derin ve sessiz düş kırıklıklarından birinin yer alabileceği her zamanki gibi unutuluyordu. Güzel ve yorgun kız, Bohusch'un da çocukken oyunlar oynadığı Sporn Sokağı'ndaki yüksek ve karanlık prens şatosundan geliyordu. Kapalı bir araba içinde Prenses Aglaja'nın yalnızlık içindeki yeni evine götürülüşü, o zamanlar bir yeniyetme olan Bohusch'un hayatında önemli bir olaydı. Ashında ilgili tarihte prensesin nasıl görüldüğünü asla gözleri önünde canlandıramıyordu Bohusch; belleğindeki prensese ilişkin görüntü, onun altın gülüşünün yolunu şaşırmış bir kırlangıç gibi sarayın vakur hollerinden kanat çırpıp gelerek, dehşete kapılan İngiliz mürebbiyeye inat, hışır tılı parkın özgür enginliklerinde kaybolduğu günlere ilişkin-

di. Sporn Sokağı'nda iki çocuk birbiriyle hayli sık karşılaşüyor, gevezelik edip şakalaşüyor, üzerlerindeki baskıdan, yani Aglaja mürebbiyesinden, Bohusch da o sessiz, vefakâr hüznünden kurtulan çocuklar gibi birbirini kovalıyordu. Söz konusu dönemi, kapıcının oğlunun bu arada büyüyüp bir hanımefendi olmuş oyun arkadaşını görmediği yıllar izlemişti; dolayısıyla, Bohusch anılarında Prenses Aglaja'nın yaşamdan el çektiği tarihi çocukluğun şerhlikli saatlerinin yanı başına götürüp koyuyor, en parlak günün bir an gelip alabildiğine koyu bir geceye, en zengin bir yazın iç karartıcı bir kış gününe dönüşeceğine inanıyordu. Zenginlere ve ayrıcalıklı kişilere adeta yazgının dost gözüyle bakıp, yalnızca zavallı kişilere düşmanlık ve kinle yaklaştığı görüşünü, acımasızlığı kendisini korkutan bu görüşü kafasından uzaklaştırmasına yol açan önemli bir olay rolünü oynamıştı Prenses Aglaja'nın manastıra girişi. Koca bir önyargılar yumağı ansızın elinden çıkıp gitmiş, bir dünya görüşü, bir inanç armağan olarak kendisine sunulmuştu; Bohusch'un içinde yeşerip olgunlaşacak tohumlardı bunlar; daha yürekli biri olaydı, belki söz konusu tohumlar içinde kalmayarak dışarı taşabilirdi. Ama güçlü bir vücuttan özgürce ve görkemle büyüyüp dışarı taşarak eylemlere dönüşen her şey zavallı kambur Bohusch'da renkli, tuhaf düşler, ürkek coşkular kılığına bürünmüş, bunlar giderek küçülen bir dünyanın dışına çıkamayarak Prenses Aglaja'nın hayalinin çevresinde ince bir halecik oluşturmuştu. Çaresizlik içindeki şükran duygusu, söz konusu hayali o kadar uzun süre süsleyip durmuştu ki, nihayet bir zamanlar gülüp oynayan, sevimli çocuk solgun yüzlü gizli bir sevgiliye, sevgili de Bakire Meryem'e çok benzeyen ve kendini tümüyle Bohusch'un seyrek isteklerini dinlemeye ve yorulmak bilmeyen hayal gücünün kendisine yakıştırdığı bütün üstün özellikleri sabırla kabule adanmış çok saygın bir azizeye dönüşmüştü. Bütün dünya için ulaşılmazlığına karşın azizesinin yine de yaşıyor oluşu ve ebedi duvarlar içine tek mücevher olarak yanında

götürmüş olması gereken çocukluğunun sırdaş kişisi diye kendisini bilmesi, öbür inanç sahiplerine göre Bohusch'u ne büyük bir üstünlükle donatıyordu. Bohusch'un Frantischka'yı sevgilisi yapması, söz konusu ilişkide en ufak bir sarsıntıya yol açmamıştı; çünkü o tarihte Aglaja'nın tanrılaşma süreci öylesine ilerlemişti ki, nurlanmış vücudu bütün küçük dürtülerin ve bunaltıcı düşlerin üstünde bir yeri elinde bulundurmaktaydı. Bohusch yılda sadece bir kez, o da Barnabiter Manastırı Kilisesi'nin bütün ziyaretçilere kapısını açtığı Yeşil Perşembe günü kendini ermiş Aglaja'ya adıyordu. Bu küçük, karanlık ve oldukça gösterişsiz kilise, ana mihrabın arkasındaki bir duvarla tamamen ayrılmıştır; duvarın arkasında tarikat mensubu rahibeler resmi ayinlere katılırlar. Hristiyanlığın Çile Cuması'nın* arifesinde, yalnızca o gün rahibelerin sesleri duvar içinden usulcacık sızıp gelir, kilisede ibadet eden birkaç kişinin üzerine uzak bir yakınma gibi çöker. Derken küçük cemaat kulak kabartır, ürküp nefesini tutar, ürperir; mihrap başındaki rahip dualarına ara verir, çömez oğlanlar gözlerini korkuyla ibadet mahallinin karanlık köşelerine çevirir ve kilisenin duvarlarındaki karanlık resimler uykularından uyanır. Birden çömezlin elindeki tiz sesli çingirak bozar büyüyü. Duvardaki resimler yeniden ölüm uykusuna yatar, rahip elindeki kadehin üzerine eğilir ve ibadet için kiliseye gelenler oturdukları sıralarda kımıldanır, hızlı hızlı burunlarını temizleyip fısıldaşırlar: "Ses o kadar zayıf geliyor ki! Hâlâ sekiz kişiler mi acaba?" Ardından omuzlar silkilir, göğüs geçirilip sümkürülür yeniden.

Bu Yeşil Perşembe'de de yine böyleydi durum. Bohusch en önde diz çökmüş, Ermiş Aglaja'nın çağrılarını bekliyordu; sesinin tonunu unutmamıştı ve koro halinde söylenip uzaktan gelen ilahide Ermiş Aglaja'nın sesini ötekilerden ayırt edebileceğine her zaman kesinlikle inanıyordu. Onun ezgisini hava-

* Paskalya öncesindeki haftanın (çile haftası) cuma günü. (Ç. N.)

da kapıyor, solmuş bir kumaştan ipek bir ipliği çekip alır gibi koronun bütününden çözüp alıyordu. Adeta onun ezgisini herkesten önce yakalıyor, korodaki diğer sesleri kilisede kulak kabartmış dinleyen ötekilere yolluyordu. Ama bugün daha başta anladı, Ermiş Aglaja yoktu koroda. Kapıldığı dehşet ne kadar yadsımak isterse istesin, biliyordu, yoktu Aglaja. İyice abandı ileriye doğru, içindeki korku duvar arkasından gelen en küçük bir sesi pusuda gözledi ve gırtlığına sarıldı hemen, ama her defasında daha bir kesin anladı ki, azizesi koroda yoktu. Ve sonunda sınırsız bir endişeye kapılarak ellerini ileriye, daha ileriye uzattı, bütün parmak uçlarıyla kulak verip dinledi, Ermiş Aglaja yoktu. Birden bir çığlık koptu, çömezın çıngırak sesine denk geldi çığlık, yalnızca bir çığlık, ardından Tanrısı kendisinden yüz çevirmiş biri gibi sıranın üzerine yığılıp kaldı Bohusch.

Bohusch'daki büyük değişikliğı fark eden ilk kişi ressam Schileder oldu. Değişikliğın nereden kaynaklanabileceğini şöylece bir düşündüyse de kestiremedi bir türlü. Karısı Mathilde de işin içinden çıkamadı. Bunun üzerine kendilerini şaşırtan değişikliğı unutup gittiler. Derken Paskalya Pazarı'ndan kısa süre sonra bir öğle öncesi atölyeden içeri giren Pàtek, "Edepsizlik!" diye haykırdı. Fırça ve paletini elinden bırakan Schileder, başından şapkasını çıkarmaksızın atölyede bir aşağı bir yukarı gidip gelen sinirlenmiş dostuna baktı. "Günaydın! Ne oldu sana böyle?" diye sordu, ne var ki, öykü yazarı Pàtek birkaç kez daha, "Edepsizlik!" diye yineledi, ancak daha sonra durup, o kusursuz silindir şapkasını bir albüm yığını üzerine büyük bir dikkatle koyacak oldu. Ama ilkin albüm yığına dokundurduğu eldivenli işaret parmağını sanki yanan bir sobaya değdirmiş gibi geri çekti hemen. Acınacak bir çaresizlikle şapkayı elinde dengeleyerek bir avcundan öbürüne

aktarıırken sitemli sitemli ressam dostuna baktı. "Senin burada da her yer toz toprak içinde," dedi duraksayarak, "insan üzerinden bir şeyi çıkarıp bir yere koyamıyor." Sonunda kendini emniyette hissederek bir sandalyeye çöktü. Hayli tutarsız bir şekilde anlatmaya başladı: National'dan geliyordu; arkadaşlarla oturmuş, pek çok şey üzerinde konuşmuşlardı. Sözüünü yarıda keserek, "Bir sigaran var mı?" diye sordu Schileder'e ve Schileder bu istediğini karşıladıktan sonra devam etti: Pek çok şey üzerinde konuşmuşlardı işte. Ve o kişi –demek istediği bir baltaya sap olamamış o proleter– öylesine dikkati çekecek şekilde ve aceleyle konuşmalara katılmıştı ki, Pàtek sonunda bu küstah herife hiç unutamayacağı bir ders vermekten kendini alamamıştı. "Konyağın yok mu?" diye sordu Pàtek konuşmasının bu meraklı yerinde. Konyak kadehini alıp kafasına dikti. Kollarını havaya kaldırıp pencereye yaklaştı, yüzünü gözünü çarpıtarak sürdürdü konuşmasını, "Biliyor musun herifin kalkıştığı küstahlığı? İtiraz etti konuşulanlara. Daha önce duydun mu böyle bir şey? İtiraz etti. Bu kadarla yetinmeyerek hakarete yeltendi, benim gibi birine hakaret etmek küstahlığında bulundu." Ressam Schileder, "Ne söyledin peki?" diye sordu. "Bilmiyorum," diye yanıtladı Pàtek. Schileder'in hayretle kendisine baktığını görünce çarçabuk, biraz afallamış ekledi: "Ne yani, böyle saçmalıkları aklımda tutacak kadar vaktim olduğunu mu sanıyorsun? Onun hesabına utandım sadece ya da işte öyle bir duyguya kapıldım. Bir gerçek varsa, düşün, kalkmış hakaret ediyor bana. Böyle biri karşısında nasıl utanç duymazsın?" Soylu öykü yazarı Pàtek, kısa bir süre daha ateş püskürdükten sonra Schileder'in çalışmalarlarıyla ilgilenmeye başladı, şu ya da bu resme göz gezdirdi, yüzleri duvara dönük oracıkta duran değişik çerçeveleri işaret parmağıyla başparmağı arasında dikkatle tutarak havaya kaldırdı. Pàtek'in davranışını babacan bir tavırla hoş karşılayan Schileder, çok geçmeden genç dostunun keyfinden ağzı kulaklarına vararak veda edip gitmesine şaşmadı. Pàtek'in

hep yaptığı şeydi bu. Az çok etkileyici kısa bir sahne sergileyerek caruru sıkkan bir olayla hesaplaşır, böylece işi çözüme kavuşturup rafa kaldırır, kendi ifadesiyle atlayıp geçerdi üzerinden. Ama söz konusu tutumu, “büyük galip” Pàtek’in Bohusch olayını, aynı öğle öncesinde beş kez daha, her defasında da kendisi için daha elverişli bir açıdan yaklaşıp yaklaşarak yinelemesini önleyememişti. Modern bir operet şarkıcısının odasında dile getirilen beşinci versiyon, olumlu ilkesini anlatıcının kendi modern şahsında somutladığı düalist bir dünya felsefesinin zarif bir anlatımını içermiştir. Ve sonunda herkesin kendi deneyimlerine ve kısmen Pàtek’in sağda solda söylediklerine dayanarak öğrendiği şey, gerçek bir özden yoksun değildi: Bohusch, eski Bohusch olmaktan çıkmıştı. Sevgilisi ve ermiş Aglaja’sı Bohusch’u terk etmişti. Bohusch her ikisine de kendinden pek çok şey verdiğini, geride ona çok az şey kaldığını anlamıştı. Bu son kalan servetini hiç el sürmeden götürüp Moldau Irmağı’na mı atsa daha iyi ederdi, yoksa elinde kalmış sermaye hayatın büyük bankasına kârlı bir şekilde yatırabileceği kadar büyük müydü, bu konuda karara varmak için birkaç saat kendi kendisiyle savaştı, kafa yordu. Düşünüp taşınırken ansızın aklına gelen bir söz, kesin bir karara varmasını sağladı. Rezek o unutulmayacak akşam demişti ki: “Halk ilerde belki size bir kez daha gereksinim duyacaktır.” Ayrıca şunu da söylemişti Rezek: “Aklınızı başınıza toplayın yeter ki!” Şimdi ise Bohusch, her zamankinden çok akli başında olduğuna yemin edebilirdi. Sonra, eskisinden daha da cesur hissediyordu kendini. Kafasından pek çok şey geçiriyor, düşündüklerini fırsat buldukça biraz modası geçmiş, uzun ve süslü cümlelerle dile getiriyor, böyle durumlarda kendi anlatıklarını kendisi dikkatle dinleyen birine dönüşüyordu. Ancak pek seyrek olarak, adeta unutkanlıktan, çekingen ve suskun biri olup çıkmaktaydı; eski Bohusch’un çığırkanlıktan uzak altın düşüncelerle bir hayalet gibi karşısında dikilerek, kendisinden eski günlerinin sessiz hüznüne dönmesini istediği

anlarda korkuya kapılıyor, ama yine de metanetini kaybetmiyordu. Bütün gününü kahvede ve yollarda geçiriyor, ezgiler mırıldanıyor, ılık çalıyor, bunu gören herkes dönüp ona bakıyordu. Bazen vitrinler önünde durarak kendi çirkinliğinin tedirgin yansıısından başka bir şeye bakmıyordu. Her Allahın günü gerçekleşmeyecek bir şeyin yolunu gözlüyordu adeta. Nerdeyse içinden gelen bir dürtüyle bir an önce Rezek'le yüz yüze gelmeye bakıyor, sanki yaşanan *olayın* kendisi için nasıl bir sonuç doğuracağını *onun* ağzından duymak istiyordu. Ancak, Rezek hiçbir yerde yoktu; bir adres bırakmaksızın oturduğu evden çıkıp gitmişti. Kahvede de kendisini bir gören olmamıştı. Norinski, "Antika adamın biri şu Rezek," dedi bir ara. Schileder, başını eğerek bunu onayladı. Bohusch ise "Aptalın teki," dedi alay ederek ve o eski, zavallı gülüşüyle güldü, ama kahvedekilerden hiçbiri bu gülüşüne katılmadı.

Aynı günün akşamı alışılmadık bir şey oldu. Yaşlı annesini de giderek daha çok ihmal eden Bohusch, her zamankinden geç bir saatte eve döndü. Elinde havaya kaldırdığı yanan bir kibrit, merdivenlerden birkaç basamak çıktı. Dolambaçlı holün koyu karanlığını gözleriyle araştırdı. Bodrum kapısı pek kapalı gelmedi kendisine; el yordamıyla ilerlemeye çalıştı, kollayarak açtı kapıyı, seyrek rastlanır bir kararlılıkla merdivenden aşağı indi. Rutubetli karanlıkta tamamen silinip kayboldu; uzaktan gelen yabancı sesler işitti. El yordamıyla soğuk duvarı izleyerek hiç sesini çıkarmadan yürüdü. Dehlize açılan deliğin önüne yığılmış odunlar bir kenara itilmişti. Gizli dehlizde bir parıltı fark edince korkuya kapıldı. Ama bir başka duygu baskın çıkarak onu dehlize yaklaştırmaya zorladı. İlkın pek yakından gelen seslere kulak kabarttıysa da, bir şey anlamadı. Bunun üzerine kendisini de şaşırtan bilinçsiz, ustalıklı bir devinimle delikten içeri girdi, ama deliğin ağzında kalıp ileri sokulmayı göze alamadı. Seçebildiği tek şey, biraz ötede yerde duran büyük fener oldu; fenerden dökülen doygun bir ışık oracığa serpilmiş ince bir sıvı gibi çini zemin

üzerinde yüzüyordu. Bir daire şeklindeki ışık gölünün çevresinde genç erkeklerin, orta yerinde ise genç bir kızın ayakları fark edilmekteydi. Bohusch'un gözleri bu ayaklara tutundu, rengi belirlenemeyen bir giysi üzerinde yavaş yavaş yukarılara tırmandı, loşlukta aydınlık ve canlı iki kız eli algıladı, eller hızlı hızlı devinimlerle Bohusch'un hâlâ anlamı çıkarmadığı seslerin yardımına koşuyordu. Ama elleri anlamıştı Bohusch; bu çılgın ellerin bir şeyi tutmuş sarsıp silktiğini, o genç ve kutsal atılganlığıyla bir haksızlığı yıkıp atmak istediğini ansızın kavramıştı. Derken ellere karşı bir sevgi uyandı içinde. Başını usulcacık kaldırıp bu sevimli ellere ait yüzü aradı. Yüzde güç bela keşfettiği çizgileri boyuna yeniden silip atmaya çalışan kıskanç gözlerle inatçı bir savaşı aceleyle sürdürdü, sonunda zaferle çıktı işin içinden. Carla'yı tanıdı. Ve öylece durup bekledi. Hayret ve hayranlıkla dolu gözleri, karanlığa aldırmayarak genç kızın güzel ve coşkulu yüzünden bir daha ayrılmadı, dudaklarından dökülen sözcükleri uzun bir zaman soğurup aldı içine, nihayet sözcükler kendilerine özgü bir tınıya kavuştu; düşünde işittiği, "Onu öyle seviyorum ki... Onu öyle seviyorum ki!" sözcüklerinden bildiği tınıydı bu. Bunların hepsi bir anda olup bitmişti. Sonraki dakikalarda ise genç kızın sesi, boyuna daha gerilere çekilip alınan birinin sesi gibi giderek hafifledi; daha demin kızın dudaklarından belli bir hedef gözetmeksizin dökülen öylesine renkli ve mağrur sözcükler karanlıktan içeri utanarak, cırlıçıplak ve usulcacık sokuluyor, Carla'nın yerde bir nesneye yapışıp kalmış gözleri ağır ağır sönüyordu. Derken bir kıpırdama oldu. Dehlizdekilerin gözleri Carla'nınkileri izledi, bir saniyecik bir süre Bohusch'un dik dik bakan iri gözleri bütün bakışları üzerine çekti. Yalnızca bir saniye. Derken dehşetle irkildi dehlizdekiler, isyankâr kuleler gibi ayaklandılar, şaşkınlık içinde fısıldaşmalar ve kudurmuşçasına lanet okumalarla dehlizin derinliklerine kaçtılar ve fenerin ışığı sarı bir kedi gibi Bohusch'un yüzüne atladı. Birden uyanıp kendine geldi Bohusch. Titriyordu.

"Rezek!" diyebağırdı.

Rezek, hemen üzerine eğildi Bohusch'un.

"Bohusch! Köpek seni! Bizi mi gözetliyordun?" dedi kulak tırmalayıcı bir sesle.

Bohuschgözlerini devirdi. Rezek'ten korkuyordu.

"Bizi mi gözetliyordun?" diye bir kez daha kükredi Rezek.

Korkusunun derinliklerinden daha gür bir sesle, "Rezek!" dedi kambur Bohusch yeniden. Bu isimden başka şey de aklına gelmemişti. Daracık dehlizdeki konumu canını acıtıyordu, çaresizlik gözyaşlarına boğulduğunu hissetti. Rezek yardım edip Bohusch'u ayağa kaldırdı. Bohusch, yılgınlığa kapıldığı için hemen pişmanlık duymuştu, kafasında kotardığı planları düşündü; fena halde başarısızlığa uğramış üstünlük duygusuyla, "Her şeyi biliyorum," dedi. (Bununla genç kızın öfkeli iki elini kastetmişti.) "Demek gizlice dinledin konuştuklarımızı," diye yanıtladı Rezek, yeniden tehditkâr bir edayla. Birden Bohusch ürkeklik karışımı bir cesaretle, "Rezek!" dedi. "Ama Rezek! Ne diye böyle davranıyorsunuz bana? Ne diye böyle davranıyorsunuz? Ben de sizin gibi biri değil miyim ha? Ben de bu işi anlarım herhalde, öyle değil mi? Ben de nihayet sizinleyim, bütün kalbimle yanunuzdayım sizin." Rezek, acımasız bir merakla Bohusch'a baktı. Bohusch bu içe işleyen, insanın yüreğinde ne varsa keşfedip çıkaran bakışın altında tam bir umutsuzluğa kapıldı. Birkaç kez aynı şeyi yineledikten sonra bir çare geldi aklına. "Ama ben olmasam hiç bulamayacaktınız," dedi. Bununla dehlizi kastediyordu. "Ona ihtiyacınız olacağını biliyordum." Ardından yapmacık bir kurnazlıkla, "Ve ne için ihtiyaç duyacağınızı," diye ekledi vurgulayarak. Rezek, onun söylediklerine inanmıştı. Kısaca karar verip, "Pe-ki, ver şu elini!" dedi. "Ancak kimseye bir şey çıtlatmak yok!" Bohusch, belli bir özgüven duygusuyla kısa parmaklı elini fanatik Rezek'in eline bıraktı; el sıkışı bir onaylamadan, bir vurgulamadan uzaktı. Derken kendini zaferi kazanan biri

olarak görüp, koşullar öne sürmeye başladı. Uzaklardan alıp getirdi sözü; burada, aşağıda, onların arasında da halk ve özgürlük adına konuşabilecekti. Oh, çok, çok önemli planları vardı. Yeter ki Rezek burada konuşabileceği konusunda ona güvence versindi. "Hay hay!" dedi Rezek. Sonra vurgulayarak yineledi: "Ancak kimseye bir şey çıtlatmak yok!" Bohusch, umursamaz bir edayla başını sallayarak, "Olur!" dedi. "Ama kesin –burada konuşabileceğim?" Rezek, onu boş sözlerle avutarak, bodrumun kapısına doğru itip götürdü. Bu kambur adamdan fazla çekindiği yoktu, ondan beklentisi daha da azdı, kısaca onu sıkıcı buluyordu. Merdivenden çıkan Bohusch'u yine geriye çağırdı. Üçüncü kez, "Ancak kimseye bir şey çıtlatmak yok," diye üsteledi ve sırtarak kendisine bakan Bohusch'a bir şey uzattı. Bohusch uzatılan şeyi ilkin yakalayacak oldu, derken baktı, Rezek'in sert ve acımasız eliydi bu, yumruk yapılmış elden ince, uzun ve sivri bir bıçak gözdağı vererek öne çıkıyor, fenerin ışığı bıçağın ağzında solmuş kan gibi akıp gidiyordu. Bohusch ne kadar kendini zorladıysa da, yenisinden gülümsemenin bir türlü üstesinden gelememişti. Umut-suzlukla yüzünü gözünü çarpıttı ve bir üşüme duygusuyla merdivenleri çıkıp odasına girdi. Sabah yakındı. Bundan böyle hiçbir gece Bohusch'un gözüne uyku girmediydi. Gece gündüz Rezek'in kendisini çağırmasını bekliyor, o zaman neler neler konuşacağı üzerinde düşünüp duruyordu. Çok şey konuşacak, öyle çok şey konuşacaktı ki! Kafasında en incelikli şeyler alabildiğine kaba şeylere karışıyordu; bir an zavallı bir yetimin nasıl elinden tutulup hayata kazandırılacağından söz etmesi gerektiği duygusuna kapılıyor, bir an sonra ise aşağıdakilere kilise ve saraylara saldırmalarını tavsiye, hatta emredeceğinden emin bulunuyordu. Evet, en başta kiliselere! Ama öyle ya da böyle, kendisini bu topluluğun odak noktasında yer alan biri, güzel Carla'yla o bir sürü güçlü kuvvetli delikanlının saygıyla ve hiç düşünmeden sözünü dinleyeceği bir hükümdar olarak görüyordu. Kendini hanidir kadri bilinmemiş, ama so-

nunda söz ve paye sahibi olmuş biri gibi hissediyor, gece ve gündüzün kaynaşarak tekdüze ve gri bir bilinç bulanıklığına dönüştüğü zamanın uçsuz bucaksızlığı içinden yürüyüp gidiyor, gönlü bütün topluluktakilerin dikkatini kişiliğine yöneltmek isteğiyle dolup taşıyordu. Vefasız Ermiş Aglaja'sı korkakça davranıp, kendini ebedi duvarlarla onun sevgi ve intikamından koruma altına almıştı; ama ününü kuşkusuz çok geçmeden kız kardeşi Carla'nın ağzından işitecek Frantischka'ya kendisi tarafından başışlanma olanağı sağlamak istiyordu. Frantischka'yı arayıp bulmasının uygun kaçıp kaçmayacağını düşündü, sonunda kendisine layık olmayan sevgilisine iki gecesini ve üç gündüzünü vererek parça parça bir mektup yazdı. Kalem odalarının o pohpohlayıcı, şatafatlı üslubu bu mektubun sayfalarında adeta yabancı bir havaya bürünmüştü. Harflerin büyük çoğunluğu mektubu yazanın ele avuca sığmaz karikatürleri gibi görünüyor, bu yetmiyor-muş gibi alabildiğine acayip giysi ve külahlarıyla adeta onun soytarıllıklarını sergiliyor, arkadan gelen her biri bir öncekini alaya alıp eğleniyordu. Bohusch, geniş tutulmuş mektubun ilk bölümünde tamamen ortaçağa özgü bir üstünlük havası içinde temiz ve sevecen düşüncelere sahip olduğuna Frantischka'yı inandırmaya çalışıyor, ikinci bölümde tuhaf bir şekilde uzayıp giden çok süslü cümlelerle gizli misyonunun öneminden söz ediyor, üçüncü bölümde ise şöyle yazıyordu: "Görevimin hayli gizliliği ve dile gelmeyecek önemi, büyük bir üzüntüyle belirteyim ki, halkımın özgürlüğe, benim de üne kavuşmama yardım edecek toplantıya katılmanı olanaksız ve erişilmez kılıyor, dolayısıyla seni (bunun için yakın bir tarih belirlenmekteydi) akşam saat altı ya da yedide bana gelmeye davet ediyorum. Geldiğin zaman senin ve annemin önünde, ihanete sapmaksızın, kişilere değil hani, çünkü korkum yok onlardan, muhteşem, yüce ve haklı davaya ihanet etmeden konuşabileceğim kadar konuşacağım..." Ve bu uzun boylu davetin altına imza atılmış, aşırı zorlanan kaleminden imza

tesadüfen şöyle dökülmüştü: "Kral Bohusch; mektup Prag'da kaleme alındı." Yazdıklarını bir kez daha okuyan Bohusch gülmüsmenden duramadı; mektubun sayfalarını nerdeyse yırtıp atmak üzereydi ki, şöyle düşündü: Hayır! En azından hoş bir şaka olur bu ve böyle olacağı da kesin. Mektubu mühürleyip götürerek kendi eliyle kutuya attı. Kutunun içine mektubun düştüğünü işitir işitmez, derin bir nefes aldı.

Frantischka mektuba cevap vermemiş, zaten Bohusch da böyle bir şey beklememişti. Geleceğinden emindi Frantischka'nın; adeta süklüm püklüm gelip karşısında değişik bir Bohusch bulacak, yeni durumda onun dostluğuna büyük ve hak edilmemiş bir armağan gözüyle bakacaktı. Bohusch, yavaş yavaş, ağırdan alarak onu affedecek, sonra da kuşkusuz bu kez eskisi gibi Malvinska'ya değil, biz de varız diyebilecekleri başka bir tarafa, Prag'ın o sevilen gezi yerine ya da Yıldız Şatosu'na gideceklerdi. İşte Bohusch artık misyonunu bildiği, yaşamının özünü oluşturan büyük işlerden vakit bulduğu sayılı zamanlarda bütün bunları üzerinde fazla durmaksızın kafasından geçiriyordu. Doğrusu yıpratıcıydı yeni misyonu: Çaresizlik yıllarında usul usul düşündüğü o bir sürü önemli şeyi şimdi bir anda topluca kafasından geçirmek, hepsini bir bakışta görüp teker teker dile getirmek. İçinde değişik görüş, anı ve planlar öylesine bir izdiham oluşturunuyordu ki, her defasında yanan bir tiyatrodan birbirlerinin gözünün yaşına bakmaksızın sürüler halinde dışarı fırlayan çılgına dönmüş insanlar gibi dudaklarından kendilerini paldır küldür dışarı atmaya bakıyordu. Bohusch kaşlarını çatarak, yukarıdan bir edayla, "Acele yok, teker teker!" diye yükseltiyordu sesini. "Her birinize sıra gelecek, merak etmeyin!" Ve işte böylesi durumlarda ansızın kalabalık olduğu gibi kayboluyor, silinip gidiyor, kafasının içi tümüyle boşalıp ıssızlaşan Bohusch bir şey düşünecek, hatta bir şey söyleyecek gücü bulamıyordu.

Ancak birkaç fincan sıcak çay içtikten sonradır ki, o renkli kalabalık yeniden boy gösteriyor, sevinip gülmeye başlayan Bohusch'un da sonunda gözleri yaşla doluyordu. Bu arada içindeki huzursuzluk büyüdükçe büyümüştü. Bol bol gazetelere göz gezdiriyor, eski kitapları okuyor, çiziktirdiğı o gülünç harflerden yazılarla defterleri dolduruyor, bütün bu uğraş arasında gece olsun gündüz olsun bir kahvede ya da bir kilisede, seyrek olarak evde birkaç dakika tavşan uykusuna yatıyor, ama çok geçmeden bu uykulardan korkuyla sıçrayıp kalkıyordu.

Sonunda Bohusch'un asıl zaferine katılmalarına izin vermediğı annesinin ve Frantischka'nın önünde akşam yapacağına söz verdiği konuşma gününün sabahı çıkageldi. Gece değışik gazinolarda ve koltuk meyhanelerinde geçip gitmişti, bitkin ve uykusuz durumda Bohusch evler boyunca bir gölge gibi sessizce yürüyüp gidiyor, gözlerini bahar sabahının yoğun ve pembe sisine dikmiş aptal aptal, ilgisiz bakıp duruyordu. Fazla kimseye rastladığı yoktu yolda. Baruthane yakınında, ellerinde kocaman alışveriş fileleri, gülüp konuşan iki hizmetçiyle karşılaştı, gözleri işte öylesine hayat dolu ve uyanıktı, giysileriyle önlükleri gıcır gıcırdı, yeni olmanın sertliğini taşıyordu. Biraz ileride iki piyade eri geriden yetişip geçti Bohusch'u. Erler, adımları kaldırım üzerinde güm güm öterek yürüyor, üniformalarının düğmeleri güneşin erken ışığına el koyup, Bohusch'un uykulu gözlerinden küstahça içeri yansıtıyordu. Derken haylaz bir pastacı çırağı, ıslığını Bohusch'un yüzüne üfledi; peşinden de sesli sesli güldü. Yanından bir polis geçti Bohusch'un; kendi kendine bir ezgi mırıldanıyor, şapkasının tüyleri havada hafifçe uçuşuyordu. Dükkânların kepenkleri gıcırtyla açılıyor, vitrinlerin camları kendilerini olduğu gibi güneşin eline bırakıyor, beyaz alevler içinde yanıyordu. Çevresindeki körpe ve şenlikli diriliş içinden kambur vücuduyla, rengi uçmuş ve perişan, üzerinde buruş buruş bir gömlek ve kirli bir giysi, sürüne sürüne ilerlemeye alışan

Bohusch, bu haliyle burcu burcu kokan çiçek tarhlarının ortasında ele geçirilmiş zehirli, suratsız bir kurbağaya benziyordu. Çevresindeki ihtişamın hiç farkında değildi, yalnızca bu ihtişamın kendisini rahatsız ettiğini hissediyordu, belki mevsimlerden bahar, vakitlerden sabah olduğundan bile habersizdi. Öte yandan, sabah vakti ilerledikçe, herkeste belli bir telaş göze çarpıyordu. Her gün aynı saatte konuşmaksızın birbirini selamlayan insanlar yolda duruyor, endişeli ya da şaşırılmış bir yüz takınıyor, omuzlarını silkiyor, gelenekselleşmiş belli bir şükran duygusuyla el sıkışıyor, on adım ileride yine başkaları tarafından alıkonuyorlardı. Belli ki herkesle ilgili, herkesi ilgilendiren bir haberi birbirlerine iletmek istiyorlardı. Ferdinand Sokağı'nın köşesinde bir uşak, erkek ve kadın hizmetçilerin oluşturduğu bir topluluk içinde "Tschek y curir" gazetesinden belli bir yeri okuyor, az ötede bir kahveden çıkan yaşlıca bir bay yanındakine Almanca şöyle diyordu: "Pek tehlikeli insanlardır. En iyisi bunları..." Bunları ne yapmak gerektiğini Bohusch anlayamamış, konuşan bay, ayaklarında pırıl pırıl iskarpinler, kendinden oldukça emin adımlarla yürüyüp uzaklaşmıştı; yanında kendisinden genç biri vardı, onun her sözünü başını eğerek karşılayıp alabildiğine bir sadakatle onaylıyor, kendisiyle tamamen aynı görüşü paylaştığı görülüyordu. National Cafe'ye yaklaşan Bohusch bir pencere arkasında oturan Norinski'yi fark etti; yanındaki Bohusch'un göremediği bazı kişilere o yiğitlik taslayan tavrıyla bir şeyler açıklıyora benziyordu. Bir an duraksadı Bohusch. Derken kahveye girmekten vazgeçerek rıhtımdan aşağı inip eve döndü. Yorulmuştu.

Bu arada Norinski açıklamalarını bitirmişti. Savurgan bir pozla kahvesini içti; fincanda kahve değil, zehir de olabilir, fark etmezdi. Ve büyük büyük laflar ederek, "Benim iyi bir Çek olmadığımı aranızdan hiçbiriniz söyleyemeyecektir," dedi. "Ayrıca, şu sefil Almanları da buna inandırmak için hiçbir fırsatı kaçırmayacağım. Biri çıksın karşıma da göreyim! Bakın

aklını nasıl başına getiriyorum! Ama böylesi şeyleri o kadar da büyütmemelisiniz. Bunlar hiç değerindedir. Çocuk oynadığından farkı yok hepsinin, bana inanabilirsiniz.” Ardından doğrulup kalktı Norinski, kahvaltısının hesabını daha sonra ödeyecekti, sağa sola üç aşamalı babacan tokalar armağan ederek, başı yukarıda, gardıroba yürüdü. Geride kalanlar samimi bir hava içinde birbirine sokuldu; Karàs, gazetelerden olaya ilişkin kısa kısa notlar okumaya başladı. Hepsinde de aynı haber yer alıyordu: Bir kadının ihbarı üzerine polis gençlerin, öğrencilerin ve esnaf kalfalarının yer aldığı bir örgütün izini ele geçirmişti; örgüt üyeleri Hieronymus Sokağı’ndaki bir evin bodrumunda gizli gizli toplanıyor, vatana ihanet havası esen konuşmalar yapıyorlardı. Vurgulanması gereken ilginç bir şey de, kızların da söz konusu toplantılara katıldığı söylenmekteydi. Ve Almanca gazeteler bu alçak canı sürüsünün yok edilmesine seviniyorsa da, gözaltına alınan suç ortaklarının susmakta diretmesinden dolayı komplonun fikir babasının şimdiye kadar güvenlik güçlerince yakalanmamasına hayıflanıyordu; polisin üstün eğitimi ve keskin görüşlülüğü sayesinde bu kişinin de ele geçirilmesi fazla uzun sürmeyecekti. Ve nihayet Almanca gazetelerde ayrıca belirtildiğine göre, bu genç caniler, bu vatan hainleri üzerinde çoktan beri beklenen örnek ceza uygulanıp, acımasız bir sertlikle davranılacağı umulmaktaydı. Bütün bu gazete haberleri National Cafe’de okunmuştu. Bunun üzerine açıkça tepesi atan Schileder, gençlerin cesaretinden ve sadece lafla, güzel güzel sözcüklerle yetinmeyip eyleme geçmek istemelerinden biraz bir şeyler konuştu. Düşüncelerini pek de iyi dile getirememişti; gençlerin davranışını övgüde yeterince ateşli sözler bulamayınca, ürkek bir tavırla sustu. Bir an bütün oradakiler başlarını sallayarak Schileder’i onayladı, mahcup bir sadaka gibi adaletin eline rastgele küçük bir sözcük tutuşturdular. Ama sonunda sağlarına sollarına bakıp imrenilecek bir yalnızlık içinde olduklarını görünce, çekinmeden bazı açıklamalarda

bulunabilecekleri sonucuna vardılar. Pàtek, romanlarda bile yer almaya layık görmediği bu dehliz romantizmini düpedüz mahkûm etti. Olup bitenler konusunda pek kesin bir bilgi sahibi olmayan lirik şair Machal esnedi ve iki esneyiş arasında bütün bu işin kendisine zorbaca, korkunç derecede zorbaca bir eylem göründüğünü belirtti. Her geçen gün biraz daha kozmopolitleştiğini hisseden Karàs uzunca bir konuşma yaptı, bu sırada âdemelması kuşkular içinde kıvranan bir ağaç kurbağası gibi inip inip çıktı. Konuşmasının sonunda, koşullar dik-kate alınarak dışa karşı bu genç insanlara yalnızca düşünceleri için kendilerini feda eden kişiler değil, milli bir dava uğrunda canlarını veren insanlar gözüyle bakılması görüşünün ayakta tutulması gerektiğini, ama yeniyetme oğlanların söz konusu hamlıklarını –doğrudan doğruya hamlıklar sözcüğünü kullanmıştı– lanetlemeden duramayacağını da açığa vurdu. Ne de olsa kendileri böyle davranışlara başvurmayacak kadar aydın kişilerdi, nihayet haklarını böyle yersiz eylemlerden çok, hayatta ve politik tiyatrodaki (Karàs'ın gazete yazılarında da sürekli el attığı bir sözcüktü bu) büyük milli etkinliklerle koruyabileceklerini biliyorlardı. Karàs'ın dağarcığında birkaç alışılmış cümle daha vardı kuşkusuz. Ama Karàs ansızın bitirdi konuşmasını. Neden böyle yaptığını kendisi de bilmiyordu. Oradakiler başlarını kaldırıncı, karşılarında dikilmiş duran Rezek'i gördüler. Solgun yüzünde koyu gözleri yanıp tutuşan Rezek toka için kendisine uzanan elleri görmezden geldi. Belki de Karàs'ın son eleştirel sözlerini duymuştu, ama karşılık vermedi, sakın sakın her zamanki yerine oturup çayını içti. Sert elleri hafifçe titremekteydi. Kimse cesaret edip konuşmuyordu. Sonunda Pàtek yeni bir kitaptan söz açtı ve oradakiler de kitapla ilgili tartışmaya dalıp gittiler. Genç bir meslektaşlarının yayınlatacağı Maupassant üslubunda noveller söz konusuydu. Ne var ki, gerek finansman, gerek kitabın basımına ilişkin diğer birtakım konularda bazı pürüzler başgöstermişti;

yazara yardım elinin uzatılmasının uygun düşüp düşmeyeceği üzerinde konuşuldu. Güçlü Karàs pek yardım taraflısı değildi. Bunun üzerine Pàtek hiddetlenerek sesini yükseltti: "Ama rica ederim, milli bir dava bu!"

Buz gibi bir gülümsemeyle doğrulup kalkan Rezek, "Sizler Çek misiniz?" diye bir soru yöneltti oradakilere.

Kimse sesini çıkarmadı, herkes ne diyeceğini bilemeyerek birbirine baktı.

"Sizler Çek misiniz?" diyerek sorusunu yineledi Rezek.

Karàs yatıştırıcı bir edayla, "Bu nasıl söz, Rezek? Bırakın bizi kışkırtmayı!" diye yanıtladı.

"Ama olgun kişilersiniz, öyle değil mi?" diye sürdürdü konuşmasını Rezek. "Olgun ve kusursuz kişiler."

"Sarhoş!" diye fısıldadı Machal küçümseyerek.

Rezek ellerini yumruk yaptı, ama tuttu kendini: "Biliyorum, bayağı sarhoşluğa haklı olarak kızmaya alışkınsınız, biliyorum. Ama size yalnızca şu kadarını söyleyeyim ki, halk olgun *değildir*; sizler kendinizi o kadar kusursuz hissediyorsanız, halkın düşmanlarısınız, hainsiniz!"

Pàtek, endişeli bir sesle, "Karşınızda bir subay var," diyerek öne çıktı. Rezek yumruğunu Pàtek'in yüzüne doğru uzattı, ama bir şey söylemeden önünden yürüyüp geçti, salondan çıkıp gitti.

Mektubunda belirlediği gibi, Frantischka'yı saat altı ya da yediden önce beklememesi gerekirken, saat üçten beri sevgilisinin hâlâ neden çıkıp gelmediğini Bohusch kendi kendine sorup durmaktaydı. Saat dörde doğru kendisi gidip onu getirecek oldu, ama gururuna yediremeyerek ya da bir başka nedenden istemeye istemeye, duraksayarak bundan vazgeçti. Rahatı kaçtı, elleri arkasında, evin küçük odalarında dolaşmaya başladı; prensin kapıcısı babasının kulübesinden alınarak eve getirilmiş atalardan kalma bir sürü eşya onun bu dolaşmasını güçleştirmekteydi. Zaman zaman ufak tefek, yaşlı bir kadının oturmuş dikmiş diktiği pencere önüne gelip duruyordu.

Sonunda, acıyla kıvranarak, "Anne!" dedi. "Sen git, al getir onu!"

Yaşlı kadın, gözlerindeki kocaman, yuvarlak gözlüğü çıkarıp "olur" der gibi başını salladı. Bir an düşündü: Tabii, tabii, Frantischka'yı alıp getirecekti. Hotozunu çıkarıp bir şapka geçirdi başına, çarpık omuzlarına sarı renkli güzel bir şal attı. "Evin önünden geçiyordum dersin; evet... Aman Tanrım... Evet, evin önünden geçiyordun işte, değil mi? Ne diye tesadüfen evin önünden geçmeyesin? Kuşkusuz evin önünden geçen pek çok insan vardır." Bohusch, kesik kesik güldü. Sabırsızlanarak, "E, söylesene bakayım! Olabilir mi böyle bir şey?" dedi kızgınlıkla. Bayan Bohusch iyice ürk-müştü, başını salladı: "Bak, ilkin o yakındaki kiliseye giderim. Sonra da kiliseye gelmişim de derim..." Ama henüz duraksar gibiydi. Oğlu Bohusch'un ise çoktan başka şeylere gitmişti aklı. Gözleri yaşlı kadını artık pek fark etmez olmuştu, odada gidip gelirken annesinin önüne gelip durmasına adeta şaşırdı. Annesinin omuzlarına attığı sarı şal ikinci güneşinde dayanılmaz ölçüde gözleri kamaştırıyordu. Ana oğul, ufak tefek, kavruk küskün bu iki yaratık, konuşmadan bir süre birbirine baktı. Ardından yaşlı kadın tıpış tıpış kapıya yöneldi, sürekli başını sallıyordu. Birden Bohusch annesine yaklaştı. "Anacı-ğım!" dedi. Sesi hasta bir çocuğun sesi gibi çıkıyordu. Ürkmüş yaşlı kadın anlamıştı; büyüdü bir anda, zenginleşti, anne oldu. İçindeki tüm endişe ve korku sevecenliğe dönüştü; az önce öylesine korumasız ve çaresizken güçlenmişti şimdi, kollarını usulcacık açıp oğluna uzattı. Bohusch için bir yuvaya dönüş gibiydi adeta: İri, ağır, dağınık başını annesinin giysisine dayadı, yanıp duran gözlerini yumdu, annesinin sonsuz, engin sevgi seline gömülüp kayboldu. Derken içinde bir şey ağla-maya başladı, nasıl başladığını çok iyi işitmişti Bohusch. Ses ruhunun hayli derin bir köşesinden geliyordu, işte öylesine hafifti. Acı da vermiyordu. Ansızın bir merakla gözlerini açtı, sesin nereden geldiğini görmek istiyordu. Ve gördü, kendi

içinde ağlayan bir yer yoktu; annesiydi ağlayan. Bunun üzerine gözkapaklarını kapayamaz oldu: Yaşlar birikmiş bekliyordu arkalarında, pek çok gözyaşı. –Derken bir anda odanın içi büyük bir şenlik havasına bürünmüş, zavallı iki insanın çevresindeki eşyalar şimdiye kadar hiç sahip olmadıkları bir parıltıyla donanmıştı; prens zamanında bile böyle bir parıltıyı yaşamamışlardı kuşkusuz. Soğuk etajerdeki her küçük ibrik, her bardakçık ansızın kendilerine özgü bir aydınlığa kavuşmuş, bununla böbürlenmeye, birer yıldız rolünü oynamaya başlamışlardı. Odanın içi aydınlıkla dolup taşıyordu.

Derken saat çaldı çekine çekine, sanki bunu yaptığına hayıflanır gibiydi. Yine de beş kez vurdu art arda. Bunun üzerine Bayan Bohusch gitmeye davrandı.

Bohusch, “Nereye gidiyorsun?” diye sordu annesine korkuyla.

“Frantischka’yı alıp geleceğim.” Bunun üzerine her şeyi anımsadı Bohusch. Duraksadı birden, sonra neredeyse mahzun bir sesle: “Evet, doğru, Frantischka’yı alıp geleceksin,” dedi. Ardından annesini uğurladı.

Bohusch yalnız kalınca, odanın içinde tekrar sınırlı sınırlı gidip gelmeye başladı; yer yer, ayaküstü şu ya da bu nesneyi düzeltti, üzerindeki tozu eliyle süpürüp uzaklaştırdı masadan, ansızın yazı ve kitaplarına çekidüzen vermeye koyuldu. Bu arada iyice terlemişti. Ateş basmış yüzünü aynanın birinde görünce, şaşırmadan duramadı. Omuzlarında annesinin sarı renkteki o göz kamaştıran ipek şalı duruyordu. Komik bir manzaraydı doğrusu. Gülecek oldu; sonra bunu unutup bilinçsiz, keyifli devinimlerle sırtını şalın yumuşak bükümlerine daha çok gömdü. Kendini yorgun hissediyordu; oval masayla beraber odanın özellikle orta yerini dolduran sert kanepenin çiçekli minderlerine bütün ağırlığı ve iriliğiyle kendini bıraktı. Düşündü, boyuna düşündü. Zavallı, görkemli kanepesiz sızlanıp yakındı altında. Birden sıçrayıp kalkarak kanepenin tığla örülmüş örtüsünü belli bir sevecenlikle

düzeltti, yanı başındaki sandalyelerin birine oturdu. Bazen çocuksu bir ifadeye bürünen yüzü, kendini zorlayarak düşüncelerinin etkisiyle her geçen dakika biraz daha yaşlanmaya başlamıştı; sürünerek ilerleyen ve hastalıklı bir meyveyi oyan bir kurt gibi yer yer oyuklar açan kırışıklıklar yüzü adeta yiyip bitirmişti. Frantischka'yla konuşacaklarının hepsini biliyor muydu Bohusch? Belirsiz bir korku yukarıdan üzerine sarkmış beklemekteydi. Yüksek bir kulede unutulmuş biri gibi kendini işte öylesine terk edilmiş hissediyor, başı dönüyordu. El yordamıyla tutunacak bir yer aradı. Bir an sonra *böyle bir yerde* Frantischka'yı beklemekle ortadaki düzeni, odanın görkemli düzenini bozduğu kuruntusuna kapıldı. Böyle bir şeye kalkıştığı için korktu. Geriye çekildikçe çekildi; odanın bir köşesinde, kapının yanı başında duran yüksek bacaklı sandalyeye bıraktı kendini. Bunun üzerine sakinleşir gibi oldu. Evet, bu iş tamam diye geçirdi içinden, söylenecek her şeyi söyledim; ama biliyordu ki, ağlamıştı sadece ve ağlamak da konuşmaktan başka bir şeydi. Yine de directti: Her şeyi biliyor, annem her şeyi biliyor. Karşı köşeden usul usul, sinsice kendisine yaklaşan sarı kedinin gözlerine bakarak, sen de deyip tamamladı cümlesini. Işıl ışıl, kahverengi taban tahtaları üzerinde cızırdayan bir pençe sesi işitilmiyordu. Sarı kedi ses etmeden yanına sokuluyor, büyüdüğü büyüyordu; sessiz, görkemli odayı görmesini olanaksız kılacak kadar büyüyünce, uyudu Bohusch. Uykusunda düş görmüş olacaktı, çünkü bir ara uzaktan gelir gibi bir ses yankılanmıştı kulaklarında: "İşte yapılması gereken şey, Rezek, rica ederim... İşte yapılması gereken şey: Ressam, halkın resmini yapıp ona sen güzelsin demeli!" Birden öne sarktı başı, Bohusch başını zorlukla doğrulttu; "Şair halkın şiirini yazıp ona sen güzelsin demeli!" Bohusch göğüs geçirdi düşünde. "Bütün sorun güzel olmakta çünkü." Birden ağız köşelerinde bir gülümseme yeşerdi, kirlerden arınmış, masum bir gülümseme. Ve gülümseme büyüdü, uyuyan Bohusch'un bütün yüzüne yayıldı ve onu yeniden

gençliğine kavuşturdu. Bohusch'un ağzından bir nefes gibi, "Bunu bir daha asla unutmayacağım!" sözleri çıktı. Sonra da gördüğü düş öylesine bir derinlik kazandı ki, artık sözcükler bu derinlikten çıkıp dudaklarına ulaşamaz oldu.

Kapı açıldı birden. Ama Bohusch, hoyratça gırtlığına sarılan Rezek'in hemen burnunun ucunda, "Sustun mu?" diye bağırması üzerine gözlerini açtı ancak. Söylenen sözü yavaşta bir ateş gibi hissetti. Elleri var gücüyle savundu kendini. Ama gözlerinde hâlâ neler olup bittiğini açığa vuran bir belirti yoktu. Hâlâ gülümsüyordu gözleri, kendisinden intikam almaya gelmiş korkunç Rezek'e gülümsüyordu, ama sonunda sönüp gittiler. Sarı şal Bohusch'un omuzlarından zavallı vücudu üzerine kaydı, Bohusch'u ve içindeki sırrı örtüp gizledi altında.

Kardeşler

(1897)

Öğleyin Malta Şövalyeleri Kilisesi karşısındaki eski evin üç merdivenle çıkılan dairesine yeni kiracılar taşındı. Akşama kadar haklarında edinilen bütün bilgi, yanlarında merdivenin dar dönemeçlerinde nerdeyse sıkışıp kalan alabildiğine büyük mobilyalar getirmiş olmalarından öteye geçmiyordu. Yakındaki karanlık taş kulübesinde çapaklı gözleriyle oturan ihtiyar işportacı kadın, meşe ağacından o kocaman dolaplar aklına geldikçe heyecanlanmadan pek duramıyor, dolapların "pek lüks şeyler" olduklarına komşuları inandırmak için yeminler edip duruyordu. Bu da aynı evdeki sıradan pek çok insanı alışılmadık bir telaş ve tedirginliğe sürüklemişti. Tenekeden ya da camdan isim levhalarına iştirilmiş birkaç kirli kartvizitli, beyaz lake kapıların her an birinden üstü başı dağınık bir kadın kafasını uzatıp merdivenlerden yukarılara kulak kabartıyor, daha önce kendisi gibi kapıdan kafasını çıkarmış yukarıları dinleyen birilerini fark edince, ansızın utanıp irkiliyordu. Ama ötekiler de onu fark edip ilk anda korkuya kapılarak kapıdan çekilmeye davranıyor, ama sonra aynı duyguyu paylaşan bu kişiler eve yeni taşınan kiracılara ilişkin varsayımlarının değış tokuşuna gidiyor, bu da doymak bilmeyen merak duygularını daha da kamçılıyordu.

Derkenevin kadın sakinleri birden duvarlar arasından bir omurga gibi yükselen dar merdiven boşluğundaki, avluya bakan pencerelere üşüştü. Çok aşağılarda evler arasındaki bir boruyu anımsatan boşluktan, sanki bir kuyunun dibinden ge-

lir gibi "dilenci opereti"nden* bir melodi, bir laternadan adeta bir hıçkırık sesiyle dökülmeye başlamıştı. Çok geçmeden nereden çıkıp geldiyse birkaç çocuk da hemen oracıkta bitivermiş, yaşlı ve ayyaş laternacının çevresinde tuhaf bir dans tutturmuş, çılgınca dönüp duruyordu.

Laternadan yükselen sesler acılı bir sızlanışın ardından bir geçirti gibi, orgun kurumuş gırtlaklarından bir yay gibi yukarılara fırlayarak, bütün mutfak ve çatı pencerelerinden inanılmayacak kadar dışarı uzanmış, acayip mimari süslemeler gibi duvarların çıplaklığını yer yer örten boyunlara adeta görünmez kementler gibi dolanıyor, onları çekip çekiyptiriyordu. Sağdan soldan birbirini selamlayan kadınlar, avlunun loşluğunda ayırt edilemeyecek gibi birbirlerine benziyordu; adeta bütün yüzler titiz bir öykünüşle duvarın o dile gelmeyen çirkin rengini benimsemişti. Ayrıca, kadınların davranış ve seslerinde öylesine bir birliktelik göze çarpıyordu ki, sanki her biri ötekilerden bağımsız hareket eden kimseler olmaktan çok, oturdukları evin birer parçasıydı. Pencerelerden uzanmış pek çok baştaki dikkatin külüstür laterna üzerinde odaklandığına inanılabilirdi rahatlıkla, çünkü başlardan bazısının melodinin ritmine uyarak inip kalktığı görülüyordu. Oysa gerçekte bütün gözler el altından üçüncü katın mutfak penceresine yönelmişti ve pencere ispanyoletlerinin takırtısını işittiğini sanan bazı safdil kulaklar bile yok değildi. Ancak, pinşer cinsi küçük ve siyah bir köpeğin ulumalarıyla eşlik ettiği bir galoptan sonra sustu laterna, gür bir sesle teşekkürlerini açığa vuran laternacı ayaklarını sürüyerek ağır adımlarla avludan uzaklaştı. Bağırıp çağıran çocuk kalabalığı adamın peşine takılmış, uzun bir zincir oluşturmıştu ve ansızın kadınlar küf kokan avlunun sessizlik ve karanlığıyla baş başa kalmıştı. Ama işte sessizliğe kulak vermiş bekleyen o an, merak konusu pencere adeta işitilmez bir sesle açıldı ve yaşlı hizmetçi Rosalka pencereden sarkabildiği kadar sarktı dışarı. Nerdeyse

*

Avusturyalı besteci Karl Millöcker'in (1842-1899) bir opereti. (Ç.N.)

bütün başlar birden kayboldu ortadan, yalnızca küstah, sabırsız bir ses yukarıya seslendi: “Ee, taşındınız bitti mi artık?” Yaşlı Rosalka başını sallayıp onayladı sadece ve laterna bitişik evlerin birinin avlusunda biraz hüznü bir havayı tam çalmaya başlamıştı ki, kocaman, dertli bir kuş gibi siyah pencere boşluğuna kuruldu, hanımıyla efendisinin yaşam öyküsünü soyulmuş patates kabukları gibi kulak kabartmış kendisini dinleyen avluya bir umursamazlıkla parça parça bırakmaya başladı. Artık pencerelerde kimse görünmese de, arada bir kendisini şevke getiren bir sorunun çıkıp geldiği duvarlar varken, Rosalka’nın ağzından çıkardığı o yavan sözcüklerden hiçbirisi boşa gitmedi. Bir saat sonra Malta Şövalyeleri Kilisesi’nde Ave Maria ayini için çanlar çaldığında, taştan kulübesindeki yaşlı işportacı kadın, bir orman memurundan dul kalmış Josephine Wanka ve iki çocuğunun bütün yaşam öyküsünü öğrenmiş ve öğrendiklerini devamlı müşterilerinin sonuncuları olan zabıt kâtibi Jerabek ile uşak Dvorak’a “lüks dolapları” da unutmayarak aktarmış bulunuyordu.

Ama evdeki kadınların susuzluğunu gidermek için yaşlı hizmetçi Rosalka’nın o eksiksiz açıklamalarına belki hiç gerek yoktu. Çünkü küçük Krummau’dan* başkente göçen ailenin üç bireyi anı ve yaşantılarını adeta giysilerinde taşıyarak buraya getirmişti, dolayısıyla giysilere şöyle bir sürünmek yetecek, bu anı ve yaşantılardan birazı olsun ele geçirilebilecekti. Kuşkusuz bu biraz da, Krummau gibi küçük bir yerdeki gelenekten kaynaklanıyordu, çünkü orada herkes sevinçini giyinip kuşanarak kostümlerinde açığa vurur, üzüntüsünü de yine giysilerinde yansıttı. Kendilerini bunun dışında tutacak kadar aptalca davrananların sevinçlerini de, acılarını da komşularının acımasız elleri gizlendikleri köşeden çekip çıkarırdı dışarı. O zaman bu kişiler, kin ve alayın çirkinleştirdiği söylentilerde suskun sevinç ve acılarını tanıyabilirlerse ne mutluydu kendilerine! Ama Wanka ailesindeki sır sakla-

* Güney Bohemya ormanında eski bir kent. (Ç.N.)

mazlığın başlıca nedeni, yaşamlarındaki en yeni ve üzerinde en çok durulmaya değer olayın etkisini, aradan bir yıl gibi bir zaman geçmesine karşın hâlâ üzerlerinden atamayışlarıydı. Özellikle ailedeki kadın üyelerin yüzlerinde yaşanan felaketin izleri ve vahşi ellerinin damgaları okunuyor, hâlâ seslerinin arka planında bir yerde pusuda bekleyip, ortada bir neden yokken ansızın konuşulan bütün sözlere sinen bir dehşetin varlığı seziliyordu. Yalnızca yaklaşık yirmi yaşındaki oğul Zdenko'nun sert yüzünde vakur ve dışa kapalı bir ifade açığa vuruyordu kendini ve bu yüz kimsenin ona sempatiyle yaklaşmasına izin vermiyordu. Ne var ki, tıp öğrencisi olması –daha kente taşındıkları ilk günlerde evdekilerin kulaklarına gelmişti bu– kendisine sempati yerine zoraki bir saygıyla yaklaşılmasına yol açmıştı, Zdenko ise bu saygıyı fark etmez ya da yadsır görünüyordu. Ama Wanka ailesinde kadınlar hal ve tavırlarında kendilerini sürekli ele verse de, hizmete koşmaya hazır ev sakinlerine karşı yine de belli bir soğukluğu elden bırakmıyorlardı; eve taşındıkları günün üzerinden haftalar geçmiş, orman memurunun dul eşinin odalarından içeri komşulardan henüz ayak atan çıkmamıştı. Kolay gerçekleşeceğe benzemeyen böyle bir şey, sonunda herkesin bir yarış heyecanı içinde kavuşmaya çabaladığı bir amaca dönüşmüştü. Bu uğurda hiçbir hile ve kurnazlıktan kaçılmıyor, gecenin geç saatleri olmasına bakılmayarak Wanka ailesinin kapısı çalınıp, ne tuhafsa gereken yerde aranıp bulunamamış, nereye konduğu da bilinmeyen bir şeker havanı ya da bir tirbuşon isteniyor, olmadı sonradan yine getirilip verilmek üzere tavan arasının anahtarı rica ediliyor, ama gelenler çokluk ellerine tutuşturulmuş nesnelerle, oturma odasının eşiğinden içeri bir göz atamamanın kızgınlığını yanlarında taşıyarak geldikleri gibi yine dönüp gidiyorlardı. Bu umutsuzca sürdürülen inatçılığın, yaşlı hizmetçinin başlangıçtaki açılmalarıyla hiç bağdaştırılır yanı yoktu. Dolayısıyla, yine her şey Rosalka'nın yardımına kalmıştı. Ama o da işte giderek sır vermeyen, ev

sakinlerine kuşkuyla bakan biri olup çıkmıştı; üzerine biraz düşüldü mü, dönüp dolaşıp herkesin çoktan bildiği olayı anlatmaya başlıyor, bir mart sabahından, ormandan kaçak odun kesenlerin vurup öldürdüğü bölge orman kolcusunu orman işçilerinin nasıl taşıyıp eve getirdiklerinden söz ediyor, orman kolcusu Wanka'nın donup kalmış bir huncın okunduğu, adeta gür kaşlarının tümüyle gölgesinde kalmış karanlık yüzünden, yumruk yapılmış ellerinin bir türlü açılmayışından, akıtılan onca gözyaşının bile işe yaramadığından, dolayısıyla Wanka'nın kıyamet gününde dindarlıktan katlanmış ellerle bütün zaman öylece yattığını kanıtlamasının hiç de kolay olmayacağından dem vuruyordu. Sonradan alışılmış sıradan bir davranışla istavroz çıkarıyor, gördüğü rüyalarından ve bazı işaretlerden böyle bir felaketin başa geleceğini çok önceden bildiğini de fazladan eklemeyi unutmuyordu. Sonra, Julius Cäsar'ın Krummau Şatosu'nda yine dolaşmaya başlaması ve şato kâhyasının karşısındaki bir koltukta oturan İmparator Rudolf'un*, başı avuçlarında, gecenin koynunda yatan Moldau vadisi üzerinden gözlerini dikmiş, uzaklardaki yıldızlara bakması da söz konusu felaketi haber veren bir başka işaretti Rosalka'ya göre.

Bu anlattıklarına inanmayacak biri çıktı mı, yaşlı Rosalka fazla düşünmeyerek kısaca küçümsüyordu onu; çünkü böyle bir inanmazlığa bir eğitim, bir görmüş geçirmişlik sorunu, ayrıca "büyük kentte" giderek daha güçlü adımlarla ilerleyen uygarlığın pek çok olumsuz sonucundan biri gözüyle bakıyordu. Akşamları Bayan Wanka temkini elden bırakmayarak oğluyla çok ciddi konuşmalarda bulunurken, Rosalka, iri iri, yitik gözleriyle annesinin ve ağabeyinin yanında boş yere oturan Luisa'yı el edip mutfığa çağırıyor, ne mezarlıktan, ne gece yarısından, hatta ne de gece yarısı mezarlıkta boy göstermekten korkmayan zındıkların günahkâr sözlerine karşı uya-

* İmparator Rudolf II. Hem Bohemya Kralı, hem Alman İmparatoru olarak başkent Prag'da 1552-1612 yılları arasında hüküm sürdü. (Ç.N.)

rıyor kendisini, çok geçmeden mutfakta tam gönlünce bir havayı hokus pokus oluşturup ortaya koyuyordu.

Az öncesine kadar oracıkta sessiz durmuş mutfak dolabından o hantal çamaşır teknesine kadar evin dört bir yanındaki eşyalar birden kulak kabartmış konuşmaları dinleyen nesnelere dönüşüyor, sanki Rosalka'nın ağzından çıkan hiçbir sözü kaçırmamak için giderek yaşlı hizmetçiyle Luisa'nın yakınına sokulmaya çalışıyorlardı. Zaman zaman sanki yürürken attıkları adımların sesleri işitiliyor, durup dururken saç tavalardan birinin güldüğü duyuluyordu: "Plink!" Her seferinde yaşlı hizmetçi Rosalka konuşmasını kesiyor, Luisa'yla yürekleri tıp tıp atarak gümüşsü sese kulak veriyorlar, sanki görünmez bir saat vurmuş da günün önemli bir vaktini haber vermiş gibi bir duyguya kapılıyorlardı. Bazen de emektar mutfak lambası, sanki Rosalka'yla bir anlaşma içinde, tam da onlar sağdan soldan gelen seslere kulak kabarttıkları sıra ansızın sönüyor ve mutfaktaki doygun loşluk havada salınıp duran binlerce olayın gerçekleşme olasılığıyla ağır ve bunaltıcı nitelik kazanıyordu. Hep bir köşede sus pus oturan Luisa, çevresindeki bu güçler karşısında küçüldükçe küçülüyor, oturduğu yerde çözülüp dağılıyor adeta, korkunun yuvalandığı kocaman iki göz olup çıkıyor ve bu gözler saf bir inançla ortada dolaşan hayaletleri izliyordu. Böyle zamanlar çın çın öten yüksek kubbeli tavanına kadar duvarları doğal büyüklükte insan figürleriyle bezenmiş Krummau Şatosu'nda verilen bir maskeli baloda buluyordu kendini. Anlatıldığına göre, pek çok yüz yıl önce bir Fransız ressam bu karnaval topluluklarının resmini öylesine bir ustalıkla, öylesine zengin ve şaşırtıcı çeşitlemelerle duvarlara çizmişti ki, güpegündüz bile her figürün arkasında acayip şekilde tebdili kıyafet etmiş öbür konuklar peş peşe boy gösteriyordu. Ne var ki, Krummau'da kesinlikle biliniyordu ki, böyle oluşu ressamın başarısından değil, şövalye ve harımların belli bir saatte uyanıp, uzaklarda kalmış gecenin oyununu bir kez daha yinelemek istemelerinden kay-

naklanmaktaydı. Figürler adeta duvarlardan çıkıp geliyor, salonu ıslıl ıslıl topluluklarıyla şenlendiriyorlardı. Derken salonun kapısındaki iri yapılı muhafızlar ellerindeki harbeleri sertçe yere vuruyor, bunun üzerine salondaki topluluk sıra sıra diziliyor ve ansızın gümbür gümbür bir ses yuvarlanıp geçiyordu üzerlerinden. İkinci Rudolf'un yasadışı bir evlilikten dünyaya gelmiş oğlu Prens Julius Cäsar, ele avuca sığmayan altı yağız atın çektiği arabasıyla rampayı çıkarak şatonun kapısına gelip dayanıyordu. Göz açıp kapamadan prens, önünde yerlere kadar eğilen konuklar arasında, dalgalanan başaklar içinden yükselen bir servi gibi, siyah giysiler içinde, uzun boyuyla dikiliyordu birden. Derken müzik salondaki kalabalığı harmanlıyordu. Yabancı bir müzik, paha biçilmez giysilerin birbirine dokunuşundan doğup çıkıyordu adeta, bir denizin melodisi gibi büyüyüp genişleyerek ve gümbür gümbür öterek salondaki kalabalık içinden yükseliyordu. Ve prens bir el edişiyle dalgaları yer yer bölüp ayırıyor birbirinden, bu dalgaların bir ucunda yitip öbür ucunda gururla boy gösteriyor, ıslıl ıslıl gülümsemesi güneş ışığından şimşekler gibi salondaki topluluk üzerinden kayıp gidiyordu. Derken çın çın ötüp kabına sığamayan bir sözcüğü şahane bir yüzük gibi fırlatıp atıyordu kalabalığın içine. Salondakiler de onu kapmak için birbiriyle yarışlıyordu. Ve giderek daha azgın sağa sola sallanmalar arasında içteki istek büyüyordu. Ansızın bir şövalyenin eşliğinde mavi balo kıyafetiyle solgunyüzlü bir kız ililiyordu prensin gözüne. Gönlünde hemen kıza karşı bir şehvet, yanındaki şövalyeye karşı ise bir nefret yanıp tutuşmaya başlıyordu. İçindeki her iki duygu da kızıl renkteydi, beklemeye tahammülü yoktu. Ve prens kendisini krallığa yüceltmiş olmalıydı ki, şövalyenin pırıl pırıl zırhından erguvan rengi bir sıvı akıyordu yukarıdan aşağı ve akan sıvı giderek çoğalıyor, giderek daha çok kanlara bulanana şövalyenin, sonunda sesi soluğu çıkmaz oluyor, kral pelerinin ağırlığı altında yere yığılıp kalıyordu. "Bazı kralların başına gelir

böyle şey,” diyordu prens, şövalyenin yavaş yavaş sönen gözlerinin içine bakarak. Salondakiler dehşetten donup kalıyor, sararıp soluyor benizleri, korku içinde yavaş yavaş salonun duvarlarına doğru çekiliyor, giderek silinip kayboluyorlardı ortadan, herkesin çıkıp gittiği salon mat bir kayalık gibi ıslıl son dalgalar içinden yükselip çıkıyordu. Kala kala Julius Cäsar kalıyordu ortada ve gözlerinde yanan şehvet ateşi solgun yüz-lü kızın aklını başından alıyordu. Yakalamak için kıza elini uzatıyordu prens. Prens o zorba bakışlarından kendini kurtaran kız, çın çın öten karanlık salona kaçıyordu. Yırtılıp parçalanan mavi ipekten ince giysisi ay ışığından bir parça gibi prensin hoyrat ellerinde kalıyordu. Prens boynuna doluyordu giysiyi, giysiyle kendisini boğacaktı adeta. Gece içinde el yordamıyla peşinden kızın seğırtiyor ve birden sevincinden bir çığlık atıyordu. Bir duvarın içinde gizli bir kapı bulup içeri girdiğini işitmiştir kızın ve biliyor ki kız artıkeline düşmüştür; çünkü kapı yalnızca kulenin dar merdivenine açılmakta, merdivenin sonunda da yuvarlak, lavanta kokulu bir oda bulun-maktadır. Moldau Irmağı’na bakan yüksek bir kuledir bu. Ve gözü dönmüş prens telaşla peşine düşüyordu kızın, peşinden ayrılmıyor, kızın ürkek adımlarının sesini işitmiyorsa da merdivenin her dönemecinde bir parıltı olarak önünde görüyordu kendisini. Derken bir kez daha kıızı yakalar gibi oluyor, bu kez de kızın ince, korkudan sıcak gömleğini ele geçiriyordu, yalnızca gömleğini. Dudaklarına ve yanaklarına serin serin değdiriyordu gömleği. Başı dönüyor, ganimetini öperken duraksayarak duvara yaslanıyordu. Ardından bir kaplan çevikliğıyle üç, dört sıçrayışta kulenin kapısından dalıyordu içeri ve- birden donakalıyordu. Çıplak, ak pak bir vücut yük-sekte, geceyle karşı karşıya dikilmiş duruyordu, pencere per-vazında açıp boy vermiş bir çiçektir sanki. Ve prens de, kız da olduğu yerde kımıldamadan bekliyordu. Ama derken, pren-sin ne yapacağına karar vermesine fırsat bırakmadan, çocuk kolları gibi narin, ıslıl ıslıl iki kol havaya kalkıp yıldızlara doğru

uzanıyordu, kolluktan çıkıyorlar da iki kanat oluyorlardı sanki. Prensın gözleri önündeki bir şey ansızın ortadan kayboluyor, kemerli yüksek pencere önünde yalnızca gözü yaşlı, dipsiz bir gece kalıyordu.

"Sahi, on sekiz yaşında mısın sen?" dedi Zdenko, korku içindeki gözlerinden yaşlar akıtan kız kardeşinin üzerine eğilerek. Ürkek kız kardeşi mutfağın bir köşesinde büzülüp ufalmış, gözden kaybolmuştu adeta. "Senin o eski hayaletler peşine takılıp Prag'a da mı geldiler ha? Yoksa Rosalka, tencere, tavaların içine koydu da buraya mı taşıyıp getirdi onları?" Zdenko'nun bu sözlerine içerleyen yaşlı hizmetçi Rosalka, yüzünü başka tarafa çevirdi. "Evet," diye yanıtladı Luisa, "evet." Sonra durup kesik kesik nefes aldı. "Buraya geldiğimizde ilkin artık kurtuldum onlardan, kurtuldum demiştim. Kentteki o ıslıl ıslıl binalarla geniş caddeleri görünce, bayağı ferahlamış, içim şenlenmişti. Ama bizim burası, Prag'ın bu Kleinseite semti bizim oradan da kötü. Öyle değil mi?" Bu sözlerin ardından gözlerini ağır ağır çevresinde gezdirdi Luisa. Zdenko da kız kardeşini çekip aydınlık oturma odasına götürdü. "Tabii söylediğim gibi," dedi annesine dönüp. "Biz burada seninle konuşurken, o yine mutfakta cadı Rosalka'yla oturuyormuş. Rosalka'nın bitip tükenmeyen saçmalıklarından korkup heyecanlanmış." Bayan Wanka, iki yana ayrılmış, gür ve ağarmış saçlarıyla başını usulca sallayarak, "Sen ne zaman akıllanacaksın bakayım, evladım?" dedi. Sonra elindeki beyaz keten çamaşırlar üzerine eğildi yeniden, önündeki sepette daha dikilecek dolu çamaşır bekliyordu. Yine de bir süre sonra dul kadın, iğnelerden delik deşik olmuş parmaklarla elini kucağına koyup, kızı Luisa'nın yüzüne baktı. Luisa, lambanın parlak ışığının kamaştırdığı gözlerini yummuştu. Küçülmüş narin ve solgun yüzünde öylesine bir korku okunuyordu ki, irkildi kadın. Kızının ne kadar güçsüz ve çelimsiz olduğu

ansızın dikkatini çekmişti. Acaba kızı ileride hiçbir yerden destek ve yardım görmeksizin ayakta kalabilecek miydi? Bayan Wanka'nın soluk mavi, sevecen gözleri yaşlarla bulandı. Ama yorgunluk da yol açmış olabilirdi buna, beyaz çamaşırlar dikmek zahmetli işti; dolayısıyla, Bayan Wanka'nın gözkapakları hep biraz kızarmış olurdu. Luisa, annesinin bakışlarındaki yorgunluğu hissetmiş olacaktı ki, bir süre sonra ona yardım etmeye koyuldu. Anneyle kız, başlarını çamaşırlar üzerine eğdi. Tavandan sarkan lambanın keskin ışığı annenin ağarmış ve kızın sarışın saçlarını aydınlatıyordu. Birden Zdenko konuşmaya başladı:

“Bilmem ama, Luisa, sırf duyduğu derin saygıdan böyle ufak tefek biri kaldı. Gerçekten! Başka nedeni olamaz bunun. Bir kimse onun gibi pek küçük yaştan başlayarak çevresinde hep öyle büyük büyük şeyler görürse –o sarp kayalar üzerindeki şatoyu düşün bir, o yüksek sarayları, tabyalardaki o koca topları, sonra salonlardaki o koltukları, o tabloları, o vazoları –hepsi sanki devler için yapılmış– böyle bir durumda ya kendisi de söz konusu nesneler gibi büyüyecektir...” (Bayan Wanka gülümseyerek oğlunun yüzüne baktı, sonra yine harıl harıl sürdürdü çalışmasını) “... ya da büyüyüp onlar gibi olma cesaretini tümüyle yitirecektir. Çünkü nasıl olsa hiçbir zaman onlar kadar büyüyemeyeceğim diye düşünecektir ister istemez. Dolayısıyla, hep o büyük nesnelere bakıp durmalar ve hayrete kapılmalarla geçip gidecek günleri, bir an dönüp kendime bakayım demeyecek, o büyük nesnelerin birer örnekten başka şeyler sayılmayacağını aklına getirmeyecektir. Yalan mı Luisa?”

“Olabilir,” diye yanıtladı Luisa, başını sallayarak, işine ara vermeden.

“Ben kendim de bunun baskısını bir ara hissettim üzerimde –küçük bir oğlanken.” Zdenko'nun annesiyle kız kardeşi üzerinden atlayıp geçen bakışları bir belirsizlikten içeri uzanıyordu. “Ama öyle bir an gelir ki, sarsar, uyandırır insanı,

söz konusu nesneler önünde diz çökmeyi bırakıp ayakları üzerinde dikilmeye zorlar. Bu dönem bir kez atlatılmaya görsün, bakışların nesnelere takılmayıp üzerlerinden ötelere uzanmasının eli kulağında demektir. Ve inanın bana her şey bundan kaynaklanıyor. Çözümlemeyecek bir şey kalmaz o zaman. En tepedeki kişi efendidir her vakit. Yaşadığımız çağı böylesine karmaşaya sürükleyen, böylesine güvenilmez kılan şeyin ne olduğunu öteden beri sezmişimdir bütün açıklığıyla. Ama şimdi bu kente gelip pek çok insan gördükten sonra şunu biliyorum ki, efendi olan kimse yoktur. Ben açıklayayım da siz bana doğru değil deyin. Kentin başında belediye başkanı vardır, onun üstünde vali, valinin bir hayli üstünde de kral, kralın üstünde imparator, imparatorun üstünde de Papa. Ama Papa da, imparatorunkinden üç kat daha yüksek tacıyla aziz Tanrı'nın bulunduğu yüksek yerin hâlâ altındadır diye düşünüyorsunuzdur siz. Bana sorarsanız, bu sizin tersten bakmanızdan kaynaklanıyor. Bence en altta Tanrı, onun biraz üstünde de Papa yer almakta ve aşağıya doğru böyle sürüp gitmektedir. En yukarıda ise halkın kendisi vardır. Ancak, halk dediğimiz bir kişiden değil, pek çok kişiden oluşur, bu kişiler de itip kakar birbirini, biri ötekine gölge yapar. Ben hep şöyle düşünmüşümdür: Halkı oluşturanlar zaman zaman içlerinden birini tutup yukarı kaldırmalıdır. Fazla da yukarıya değil hani, yoksa kralın ya da imparatorun bulunduğu yere düşmesi işten değildir. Bu kişinin, kaldırılacağı yükseklik öyle olmalıdır ki, kendisini havaya kaldıranların güçlü ve güvenli omuzlarını altında hissedebilsin ve onların başlarının üstünden rahat rahat ötelere bakabilsin. Böyle biri sonradan yine halkın arasına döndü mü sanki kendi yurdundan dönüp gelmiş gibi olacak ve insan kardeşlerine güneşin nereden doğduğunu, oraya varmanın daha ne çok zamanı gerektireceğini ve diğer bazı bilgileri verebilecektir. Ne var ki böyle..." Zdenko eliyle gözlerini kapadı, sonra da doğrulup kalktı ansızın. "Eh, yeter, bırakın şu eziyetli işi elinizden de gidip yatın, geç oldu

artık. Lamba söndü sönecek.” Zdenko’nun sesi hoyrat çıkıyordu. Derken Luisa’nın, çamaşırlar üzerine eğilmiş başını kaldırmış olduğunu fark etti; içlerinde yanan bir ateş, Luisa’nın gözleri kendisine bakıyordu. Şimdiye kadar onun böyle iri iri, ıslıl ıslıl baktığı görülmemiştir. Ne tuhafsa bu gözlerde kendini gördü Zdenko, sanki bir ayna karşısında bulunuyormuş gibi, mağrur ve güçlü, dikildi dimdik.

Ama annesi, elindeki o zahmetli iş üzerinde hiç ara vermeksizin harıl harıl çalışmasını sürdürdü. Zdenko’nun içinden annesine yaklaşp elini öpmek geldi ansızın.

Ev sakinlerine karşı Rosalka’yı sessiz ve suskun davranmaya sürükleyen, onlara duyduğu güvensizlik değildi. Taşra kentinin alışılmış küçük ölçekli yaşamından kovulup geldikleri yeni yere kök salmaya çalışan herkeste karşılaşılacak bir durumdur bu; söz konusu kişiler yeni yerlerinin büyük ölçekli yaşam tarzına ayak uyduramaz, dar bir odadan çıkıp çın çın öten geniş bir salona ayak atmışlar gibi hissederek kendilerini; burada konuştukları en mahrem sözler sanki görünmez korolar tarafından yineleniyormuş, o pek çok güçlü el kol hareketleri ilgisiz mekânın genişliği içinde yitip gidiyormuş duygusuna kapılırlar. İlk yeni durumdan hoşlanıyor gibidirler, ama çok sürmez, karşılığını görmeden sürdürdükleri moral bozucu bir çaba gibi algırlar bunu. Bir sabah da eller kucaklarda, sözcükler dillerinde, başlarlar oturmaya. Ayrıca, taşra sakinlerinin şehirdekilere göre önemli ölçüde daha alçakgönüllü olmaları da buna katkı yapar. Günün birinde küçümsenmeyecek bir felaketin başa gelmesi elverir, artık bu dünyadan göçüp gidene kadar bildik tanıdıkların acıma duyguları, yaşam boyu sürececek bir emekli maaşı gibi felaketzedeye ödenip durur. Gel gelelim “büyük kentte” –bu da yaşlı Rosalka’nın içerlediği bir şeydi– insanın az buçuk belini doğrultabilmesi, en azından haftada bir babasını kaybe-

dip üç haftada bir de merdivenden yuvarlanmasına ya da pencereden düşmesine bakar. Rosalka, üzgün gözlerle Krum-mau'daki konumunu düşündü; oğlu Zdenko'nun üniversitede okuyabilmesi için, hanımının kalkıp Prag'a taşınmasını bir türlü bağışlayamıyordu. Onun çamaşır dikerek kazandığı birkaç kuruşu emekli maaşına ve yanındaki hizmetine karşılık prensin kendisine bağışladığı hiç denecek kadar az bir paraya ekleyerek, yeni yerleştikleri evin giderini ve oğlunun eğitim masrafını karşılayacağım diye uğraşıp didindiğini gördükçe "oh olsun" diyordu içinden. Şunu da biliyordu ki, oğlu için her türlü özveride bulunmaya hazırdı hanımı. Oğlunun okuyup ileride doktor çıktığını görmeyi içten içe özleyip duruyordu. Rosalka ise, hanımının yaptığına başını almış giden bir büyüklük sevdasından kaynaklanan, insanın üç defa istavroz çıkarmasını gerektiren bir uğraş gözüyle bakıyordu.

Ama dul hanımının bu uğraşı, çamaşır günü pazartesileri yıkanan çamaşırların yırtık söküklerini onardığı emekli Albay Meering von Meerhelm'in evinde bir başka türlü değerlendirilmekteydi. Bayan Wanka'nın harcadığı çabayı Bayan Charlotte Meering takdirle karşılıyor, ancak oğlu Zdenko Wanka'nın Alman Üniversitesi'nde değil de Bohemya Üniversitesi'nde* okumasını hoş karşılamıyordu. Bu açıkça hatalı davranıştan dolayıdır ki, Meering ailesi Zdenko'yu evlerine davet etmeye yanaşmıyordu. Oğlunun Alman Üniversitesi'ne gidişinin, kendisi gerçek bir Çek olan rahmetli kocasının isteği doğrultusunda gerçekleştiğini Bayan Wanka'nın kesinlikle açıklaması boşuna zahmetten öteye geçmiyor, Albayın hanımı bu açıklamayı kibarca gülümseyerek karşılamakla yetiniyor, kocasına söylediği gibi, bu insanların dar kafalılığına bir türlü akıl erdiremiyordu. Oğul Zdenko eve davet edilmiyorsa da annesini almak için Luisa'nın bazen eve gelmesine, Almanca konuşmasına söz versin yeter ki, biri on beş yaşında oğlan,

★

Rilke'nin gençliğinde Çekçe yerine Bohemyaca kullanılmaktaydı. 1348'de Kral IV. tarafından kurulan üniversite (Carolinum) 1882'de biri Alman, biri Çek Karl-Ferdinand Üniversitesi olmak üzere ayrılmıştı. (Ç.N.)

öbürü ondan üç yaş küçük kız Lizzie ile oyunlar oynamasına ses çıkarılmıyordu. Oyun kuşkusuz oyundan başka her şeye benzemekteydi: İki kardeş çekingen ve ürkek Luisa'nın üzerine atılıyor, onu bir eşya gibi sağa sola itip kakmaya başlıyorlardı. Bayan von Meering, çokluk tam zamanında çocuk odasının kapısından içeri ayak atıyor, Luisa'nın beyaz bir kurban olarak dolaba bağlandığını, Kızılderililer gibi vahşi zafer çığlıkları atan çocuklarının da onun çevresinde hoplayıp sıçrayarak dolandıklarını görüyordu. Dolayısıyla, söz konusu ziyaretlerin Luisa'yı hiç de sevindirmeyişi şaşılacak şey değildi. Annesinin bazen kendisini Bayan von Meering'lerin evinin girişinde ya da sokakta beklemesine izin vermesini her seferinde şükranla karşılıyordu. Kimi vakit eve dönen Albay von Meering denk gelip Luisa'nın önünden geçerken, çamaşır gününün rahatsızlıklarından biraz daha uzak kalabilmek için kızın önünde duruyordu. Yüreğinde köklü bir şeref duygusu, göğsünde koca bir nişan, ufak tefek, tıknaz bir adam olan Albay von Meering keyifli bir tavırla, bıyığı nefesiyle biraz havalandırırken, Luisa'yla kısa bir süre konuşuyor, bu konuşmaları da hep şu sözlerle başlıyordu:

"Nişanlısı beyi mi bekliyorlar, sayın hanımefendi?" Her seferinde, sokak lambalarının loş ışığının imkân verdiği ölçüde Luisa'nın kızarıp bozardığı görülüyordu. Onun bu hali Bay von Meering'i neşelendiriyor, akşam yemeğinin ardından, kuşkusuz çocuklar yattıktan sonra, Lotti'sine seve seve yinelediği esprili cümlesindeki güzelliğin her seferinde daha çok bilincine varıyordu. Genelde fazla konuşan biri değildi Bay von Meering. Dalgın, düşünceli bir mizacı vardı, deminki örnek de bunu açıkça gösteriyordu. "Yukarıdan" vakit vakit kendisine yollanan işaretin ne anlama geldiği üzerinde beş yılı aşkın bir süredir düşünüp durmuştu. Ancak aradan epey zaman geçip bir çeşit fırtınaya yol açtıktan, fırtına da kendisini alay kumandanlığı gibi bir makamın netameli doruğundan usulcacık alıp, o rahat emeklilik yaşamının kucağına bırak-

tıktan sonradır ki, söz konusu işaretin anlamını kavramıştı ve şimdi emeklilik günlerini yine eskisi gibi dalgın, düşünceli, gezip dolaşmakla geçiriyordu. Hayatta insanın ne kadar yük-sekten aşağı düşebileceğini, eski takvimlerde sözü edilen düşüşlerin tüyler ürpertici derinlikleriyle kıyaslayarak saptı-
yor, çokluk bütün tehlikelere karşın şan ve şöhret merdiveni-
nin ne kadar yukarılarına çıkabildiğine hayret ediyordu. Adaletten şaşmayan karakteri, yalnızca kendisine kesin bir itibar sağlamakla kalmayarak, onu herkese de taşıdığı değer ve payeyi dikkate alarak davranmaya yöneltmişti. Rahmetli Bay Wanka'nın prensin orman memuru olduğunu, Bayan Wanka'nın da zaman zaman Frauenberg Şatosu'nda* oda hiz-
metçiliği yaptığını öğrendikten sonra, orman memurunun dul eşinin evine girip çıkmasını memnunlukla karşılamış, Wanka ailesi sayesinde prensin lütuf ve ihsanının dolaylı esintisini üzerinde hissederek gibi olmuştu.

Bayan Wanka, pazartesi akşamları yorgun gözlerle von Meering ailesinin evinin kapısından çıkar çıkmaz kızını öpü-
yor, sonra anayla kız, çokluk tek kelime konuşmadan Yeni Kent'in cıvı cıvı sokaklarından geçip Taş Köprü'ye doğru yürüyorlardı. Ancak o gürültülü Köprü Sokağı'ndan çıkıp doğru dürüst aydınlatılmamış yan sokaklara sapmalarından sonradır ki dilleri çözülüyor, gece yarısı ürkek ezgilerin düşü-
nü gören iki oyuncak saat gibi alçak sesle, ağır ağır Zdenko'dan söz etmeye başlıyorlardı. Konuşmalarında sadakatten ayrılmayan dokunaklı bir sevecenlik havası esiyor, bu seve-
cenlik konuşulan sözcüklerin içeriğine giremiyorsa da o kadar daha kalpten yankılanıyor, anayla kızı tümüyle sarıp sar-
malayarak devinimlerini güzelleştiriyor ve gülümsemelerini daha bir ışıltıyla donatıyordu.

Kardeşinin ateşli sözlerinin etkisiyle gözlerinin pek tuhaf şekilde kızardığı o akşam sonrasında Luisa için Zdenko yaban-

* Güney Bohemya'da Budweis ilçesinde, Krummau Şatosu gibi Schwarzenberg Hanedanlığı'nın mülkiyetinde bir şato. (Ç.N.)

cı birine, güçlü birine dönüşmüştü. Bayan Wanka'nın oğluna karşı gönlünde beslediği sevgi derin kaynaklardan çıkıp geliyorsa da, birbirine kulak verip dinleyen anayla kız alçak sesle konuşurlarken birbirini anlıyor, ağızlarından çıkan o pek çok sözcükle birbirine yaklaşık şöyle diyorlardı: Zdenko eski Zdenko değil artık.

Bunda da hakları yok değildi. Genç Zdenko'nun içi sevinçli bir heyecanla doluydu artık. Ormanla dostluk ve baba evindeki huzur bir vakit bir armağan gibi Zdenko'ya sunulmuş, o da bu armağanın sürekli keyfini çıkarmıştı. Karşılığında ise kendisinden beklenen, gülünç denecek kadar az bir şey olmuştu. Şimdi babasının ölümünden önceki günlere topluca bir göz attığı zaman, hep aynı günü yaşadığına inanası geliyordu daha çok, memnun ve dolu dolu yaşanan her gecenin ardından yine çıkıp gelen ve ilk büyük acıya, değerli babasının bir kaza sonucu ölümüne kadar sürüp giden bir gündü bu. Babasının ölümünden sonra ise dirimsellikten yoksun boş bir zaman, adeta dinlenmek ya da unutmakla geçen bir zaman yer alıyordu. Ama bunun orta yerinde –kendisi böyle görüyor, böyle hissediyordu– bir kapı, bir yerde bir büyük kapı aralanmış ve bu kapıdan içeri akın eden hepsi de taze ve renkli günler Zdenko'ya sabırsız bir istekle el uzatıyordu. Bunun için Zdenko ne kadar şükran borçluydu kendilerine. Yurduna yuvasına dönüp gelmiş biri gibi Zdenko oracıkta dikilmiş, sağa sola armağanlar dağıtıyordu. Uzak yerlerden geliyordu armağanlar ve bu armağanları alanlar onlardan yararlanmasını biliyordu. Zdenko'nun içinde öyle bir duygu vardı ki, sanki bütün dünya onun kesesinden yaşamını sürdürüyor, kesesi de bundan hiç etkilenmiyordu. –Zdenko, hep gençlerin oluşturduğu bir çevre içinde geçiriyordu vaktini; gençlere rengârenk bir karmaşa içinde ciddi, ayrıca fazla önemsenmeyecek fikirler sunuyor, bu fikirler de onların günlerini ve gecelerini doldurmaya yetiyordu. Gençlerin kafalarındaki bir amacın yokluğu gözünden kaçmıyordu Zden-

ko'nun. Kendisi de belli bir amaçtan yoksundu, kafasında binlerce amaç vardı çünkü; bazı günler birine, bazı günler öbürüne el atıyor, bu da onu pek çok insanla bir araya getiriyordu. Aynı özveriyle bu insanların hizmetine koşuyor, hayranlık ve coşkuyla karşıladığı yeni bir düşünce kafasında uyandı mı, bunu çevresini kuşatmış, kuşkulu gözlerle kendisine bakıp duran insanlara borçlu olduğuna inanıyordu. Ne var ki, gidererek sessizleşmişti Zdenko; artık karşıdakilerin itirazlarını da dikkatle dinlemeye koyulmuş, aslında bu itirazları yanıtlayacak durumda olmadığı sonucuna varmıştı. Bütün hayranlık ve coşkularının bir büyük monologun parçaları sayıldığını yavaş yavaş görmeye başlamış, bu da aklını başına getirip kendisini büyük bir yalnızlığın içine sürüklemişti. Artık geceler boyu Café National'deki gedikliler masasında sesini çıkarmadan oturuyordu. Bu masaya gelip giden, bu masada oturanlar yaşça kendisinden büyük, ayrıca ağırbaşlı kişilerdi ve Zdenko öyle inanıyordu ki, halkın üst kesiminde yer alıyordu hepsi. Aralarında yazarlar, ressamalar, tiyatro oyuncular ve üniversite öğrencileri bulunuyordu. Tütünün de hal ve davranışlarında bir şey vardı ki, daha önce hayli itici gelmişti Zdenko'ya, ama şimdi buna alışmaya çalışıyordu. Tiyatrodan sonra suratları asık ve yorgun kahveye geliyor, acınaklı bir gülümsemeyle birbirlerini selamlıyorlardı. Giyim kuşamlarında ya abartıya kaçan bir kibarlık ya da aşırı bir savsaklık göze çarpıyordu. Bu insanları birbirine perçinleyen bağın ne olduğunu ilk bakışta kestirmek güçtü. Ancak birkaç bardak çay içip Budweis birası yuvarlamalarından sonra bu bağın vakit ilerledikçe daha bir kalabalık ve daha bir coşkuyla dudaklarından dökülen sözcüklerden oluştuğu anlaşılıyordu. Ne var ki, yine de bir ayrım vardı aralarında; modern şekilde giyinenler sözcüklerini adeta kimsenin el sürmemesi uyarısıyla hemen önlerine, masanın üzerine bırakırken, öbürleri kısaca kaldırıp fırlatıyor ortaya, kime rastlayacağını umursamıyorlardı. Masada ulusal sorunlara ilişkin tartışmalara kulak

verip dinliyordu Zdenko. Ulusun nasıl bir sıkıntı ve çaresizlik içinde bulunduğunu ilk kez bu masada görmüş, yüreğinde nasıl sessiz ve derin bir özlemin saklı yattığını ilk kez bu masada duyumsamıştı. Tam gülerken evinde birinin öldüğünü öğrenin kimse gibi, ansızın bir utanç duygusu çullandı üzerine.

Nasıl olup da onca yıl endişe verici böyle bir durumdan hiç haberi olmadığını düşündü Zdenko. Bu konuda çok daha fazla şey öğrenmek için yanıp tutuşmaya başlamış, ama bir süre sonra yeniden masa başındakilerin konuşmasına kulak verdiğinde gördü ki, onların aynı ses tonuyla çoktan başka şeylerden, sanattan ve benzeri konulardan söz etmeye başlamışlardı. Ve birden adamlardaki coşkunun ani bir parlamadan kaynaklandığını, aslında hayal güçleri dışında aralarında ortak bir özellikten bahsedilemeyeceği kanısına vardı. Bunun üzerine uzaklaştı kendilerinden. Akşamları artık yine evde kalıp her zamankinden büyük bir şevkle üniversitedeki dersleri üzerinde çalışmaya koyuldu. Bir süre her şey eskiden nasılsa yine öyle olduğu kuruntusu içinde yaşadı. Derken, Luisa'yı mutfakta hayaletlerinin yanında bulduğu o akşam gibi bir akşamdan sonra, iç dünyasının derinliklerinde oluşan düşünceler kendiliğinden sözcüklere dökülmeye başladı. O akşamdan sonra sokakta karşılaştığı insanların gözlerinin içine de bir başka türlü baktığının, yüz ifadelerinden kendi halkını kahreden acıların izlerini ele geçirmeye çalıştığının farkındaydı. Sağda solda gerçekten baskı altında köle yaşamını sürdüren birine rastladığına ilkin inanır gibi oluyor, ama yakından bakınca rastladığı kişinin köleliğin boyunduruğunu değil, yalnızca yoksulluk ve sefaletin yükünü omuzlarında taşıdığını görüp düş kırıklığına uğruyordu. Yine de durumdan rahatsızlık duyuyor, hâlâ içinde birtakım güçlerin varlığını duyumsayıp halkının bunlara ihtiyacı olup olmadığını her Allahın günü kendi kendine sormadan edemiyordu. Çaresizlik ve hoşnutsuzluk günden güne büyüyordu içinde.

Dolayısıyla, ne üniversitedeki sınıfta rahat oturabiliyor ne de Luisa'nın kendisini beklediği ve iri iri gözlerde onu sorguladığı evde vakit geçirmeye katlanabiliyor, bu yüzden de uzun yürüyüşlere çıkıyordu.

Bir defasında bahardı; derin düşüncelere dalmış, Podskal' boyunca yürümüştü. Bir ara gözlerini kaldırınca, biraz kazılmış bir alanda kasvetli, gri bir yapının önünde yükseldiğini, pencereleri bir yangında yanıp kül olmuş gibi gözlerini dikmiş boş boş kendisine baktığını gördü. Zdenko bir zaman kışla olarak kullanılan, sonradan harap olup gitmeye bırakılmış bir yer gözüyle baktı buraya. Yapının çevresinde bir bariyer bulunmuyordu, büyük kapılarının birinden içeri girdi. Avlular kapı çerçeveleri, kapılar, tahtalar ve her türlü hurda eşyayla tıka basa doluydu ve hepsi de ikinci sonunun yavaş yavaş sönen donuk ışığında inanılmayacak kadar hazin bir görünüm sergiliyordu. İçindeki bir duygunun dürtüsüyle Zdenko avludan ayrılıp, zamanla yıpranmış ahşap bir merdivenden yukarı çıktı, uzayıp giden beyaz koridorlardan, taban tahtalarından bazısı sökülüp çıkarılmış beyaz badanalı, alçak tavanlı odalardan geçti. Sonra bir merdivenden daha çıktı yukarı, kendini yeniden bir koridorda buldu. Koridor sonundaki duvar yarı yıkılmış durumdaydı, gri günün içinden rüzgâr olduğu gibi içeri doluyor, çatı kırışlarından saman saplarını koparıp alarak, ok gibi karşısındaki yabancı adama fırlatıyordu. Zdenko hemen ilk önüne çıkan kapıların birinden içeri girdi, ancak üç adım genişliğinde, uzunluğu da yine daha fazla olmayan dar bir hücrede buldu kendini; tavanın yanı başındaki kafesli bir boşluktan sızıp gelen kıt ışık her bir tarafını aynı derecede aydınlatmıştı. Bir sürü çizik, beyazımsı gri duvarlarda adeta karmakarışık, acayip bir desen oluşturuyordu. Ancak kısa bir süre geçtikten sonradır ki, Zdenko bu desenin çözülüp dağılarak birtakım sözcük ve resimlere dönüştüğünü gördü; desen içinde küfürler, kişi ve yer isimleri göze çarpıyordu; bunların

★ Prag'ın eski bir semti. (Ç.N.)

hepsi de sırtıp duran vahşi suratlar içine çiziktirilmiş, suratların burun ve göz hatlarıyla ilginç şekilde kaynaşmıştı, sanki yazılardan çok daha fazla şey söyleyen buruşuk ve kırışıklıklar görölüyordu suratlarda. Ve bir yüz bir başkasının gerisinden öne çıkıyordu. Giderek uyanan duvar, karşıdan soluk ve titrek, bir halk yığını gibi, Zdenko'nun üzerine üzerine geliyor, hepsinin önünde de çukura gömülmüş korkutucu gözleriyle ateş püsküren bir adam dikiliyordu. Alnunda da boylu boyunca "Jesus Maria" yazılıydı.

O anda birinin kendisine seslendiğini işiten Zdenko müthiş bir korkuya kapıldı, arkasını dönüp kaçmak isterken hızla gidip solgun yüzlü öğrenci Rezek'e çarptı. Kendine özgü, işin içyüzüne vakıf bir gülümsemeyle, "Bunlar da, burdakiler de sanatçıydı, öyle değil mi?" dedi Rezek.

Zdenko, bu sözlerden bir şey anlamamış gibi, öğrenci Rezek'in yüzüne baktı.

"Yani her biri kendi tarzında işte," diyerek konuşmasını sürdürdü Rezek: "İnanınız bana, bu resimleri günümüzde ressamlarımızın yaptığı resimlerden, şairlerimizin kotardığı şiirlerden daha yakın hissediyorum kendime. Ne olduklarını biliyor musunuz bunların? Halk ezgileri. Doğup çikalı bin yıl olmamış, ama aradan on bin yıl geçse, değerlerini yine koruyacaklar. Dünya durdukça duracak bir dilde kaleme alınmış şiirler hepsi. Piramitlerin duvarlarındaki hiyeroglif yazıları gibi bu duvarlardaki yazıların da özenle yerlerinden alınıp kiliselerin duvarlarına ilıştırilmeleri gerekirdi aslında, çünkü tümü de bir kutsallığı içeriyor." Birden, "Bakın şuraya!" diyerek ince uzun, kemikli parmağını kaba çizgilerle yapılmış küçük bir ev resminin üzerine bastırdı. "Bu resim özlemin, altındaki dua inancın, ilenme içeren şu yazı da umutsuzluğun eseridir; alay da yara bere içinde kalmış kanlı tırnaklarla bütün bunların çevresine bir surat oturtmuş, o şirin ev de sonuna kadar açılmış doymak bilmeyen bir ağız gibi duruyor suratın içinde. Siz hiç bundan daha tüyler ürpertici bir resim gör-

dünüz mü?" Yüreğine ansızın bir korku düşen Zdenko, "Gidelim buradan!" dedi. Rezek de peşinden yürüdü Zdenko'nun. "Ben sık sık gelirim buraya," diyerek sürdürdü konuşmasını. "Yıkım işi öyle ağır yürüyor ki! Her seferinde bir vahiy kitabı gibi okuyorum duvarlardaki yazıları. Kafamı kurcalayan pek çok soruya bu duvarlarda yanıt buldum."

Sustular. "Orası öyle," diye ekledi Rezek. "Yanıtlar sonradan yine soruya dönüşüyordu. Ama hep tek bir soruya, hep aynı soruya. Bu da pek çok soru gibi insana korkunç gelmiyordu."

"Nasıl bir yer burası?" diye sordu Zdenko, terk edilmiş binaya dönüp bakarak. Bina, akşamla yüz yüze, boş pencereleriyle siyah ve kocaman duruyordu oracıkta.

Rezek, gözlerini kaldırıp bakarak, "St. Wenzel'in* eski cezaevi," diye yanıtladı. Sonra durup bir sigara yaktı. Konuşmadan kente doğru yürümeye koyuldular.

Daha önce çokluk birbirinin yanından geçip gitmiş iki genç, bundan böyle hemen her gün buluşup görüşmeye başlamıştı. Zdenko'yu karanlık, kasvetli arkadaşına çeken, kendi istemsel gücünden çok, onun üstündeki bir başka güçtü. Daha sonra onun arkadaşına bağlı kalmasını sağlayan ise, son zamanda kendisini kahredip duran, dile getirilmemiş bütün soruları Rezek'in keşfedip kendiliğinden yanıtlamasıydı. Bu yanıtların soruları ne kadar aşip öteye geçtiğini, Zdenko'nun kuşkusuz gördüğü yoktu. Böylece, Zdenko'nun gücü ve saf gençliğinin o naif zekâsı, çok geçmeden körü körüne enerjik arkadaşının propaganda çalışmalarının hizmetine girmişti. Bu da Rezek'in çok işine geliyor, onun tarafından olumlu karşılanıyordu. Polisin sertleşmiş tutumu, "Kral Bohusch" olayı ve yarı politik diğer bazı olaylar gençleri dikkatli ve çekingen davranmaya zorlamış, Rezek de kimi amaçlarını gerçekleştirmek üzere ister istemez ayaktakımından kişilerin parayla satın alınan hizmetinden yararlanmak durumunda kalmıştı. Ne var

* Ermiş Wenzel I, Bohemya Kralı (921-929). (Ç.N.)

ki, bu kişiler de ilk fırsatta bir muhbir kimliğiyle onun karşısına dikilmişti. Dolayısıyla, Rezek iyi aileden gelen, bozulmamış, girişimlerinin haklılığına inanan, dişini tırnağına takarak kafalarındaki ulusal bağımsızlık idealini gerçekleştirmeye çalışan, gençlere özgü cesaretle kendisinin hiç de her vakit inanmadığı bir amacın peşinden koşacak kişiler bulmayı hayal ediyordu.

Akşamları birlikte çıktıkları, Luisa'nın da katılıp yapılan konuşmalara kulak verdiği yürüyüşlerde Hradschin tepesinde o zamana kadar hiç bilmedikleri bir taverna keşfetmişlerdi. Yuvarlak cumbasından bakıp, ağır ve sisli bahar akşamlarının kentin nasıl canına okuduğunu, kentteki kubbe ve kuleleri nasıl ateşe verdiğini, orda burda düşüncelere dalmış, iki gözü andıran pencerelerden adeta cinnete kapılmış bu yangının dışarı vurduğunu izlemişlerdi. Ve sezgilerle dolu bütün bu alacakaranlıklar tüm ağırlığıyla üç genç insanın üzerine çullanmıştı.

Bu sessiz, uzun saatlerden büyük bir korkuya kapılan enerjik Rezek dalgın Luisa'ya dönerek tok bir sesle, "Luisinka," dedi, "bize bir şey çalar mısın!" Derken Luisa'nın oturduğu nişten bir armonyumun kanat seslerini anımsatan uzun tınıları duyuldu, sade halk ezgileri oradakileri daha da sessizleştirip yalnızlaştırdı. Giderek karardı ortalık; oradakiler adeta birbirlerine veda edip el eden, ama birbirlerini artık karanlıkta tanımayan kimselere dönüştü... Yankılanıp dururken tam orta yerde ansızın kesildi tınılar ve armonyumun titreşerek susuşu Luisa'nın gözlerinden boşanan çekingen yaşlara karıştı. "Sen bunları bırak da neşeli bir şeyler çal bize..." dedi Rezek.

Ama Luisa'nın bütün bildiği birkaç halk ezgisini geçmiyordu. Ağabeyi de, "Bizim halk hüüzünlü ezgilerden başkasını bilmez," diye atıldı oradan. "Luisa'nın bildiği ezgilerin en güzelleri, gözyaşlarıyla son bulur hep."

Birden Rezek, küçük cumbada hızlı adımlarla gidip gelmeye başladı. Sonunda durup, "Bir çocuk gibidir bizim halk," dedi. "Bazen anlamıyor değilim; bizim Almanlara duyduğumuz nefret ve hınç asla siyasetten kaynaklanmıyor. Bir –nasıl desem?– insani bir boyutu var bunun. Almanlarla bu vatanı paylaşmamız gerektiğinden değil onlara duyduğumuz kin, ama böyle erişkin bir halkın egemenliğinde büyüyüp gelişmek zorunda olmamız bizi kahrediyor. Büyüklerin gözetimi altında büyüyen bir çocuk gibi tıpkı. Gülümsemeyi öğrenmeden de gülmeyi beceremez bir çocuk."

Garson kızın lambayı yakması üzerine büyük, eski koltuğa oturan Rezek, solgun ve asabi ellerini gözlerine bastırıp, adeta kendi kendine konuşmaya başladı: "Neye yarar bütün bunlar. Bir zaman, sen gençsin, aydınlar utanmıştır bundan hep dendi halka. Halk da bu sefer biraz yaşlanacağına büsbütün ihtiyarlayıp kocadı. Her geçen günün keyfini çıkaracağına, bir düne, bir dünden önceki güne sahip olması gerektiğine inandı. Königshof elyazması*, kuşkusuz! Bununla yetinmedi halk, kendi kültürünü yabancı ülkelerde, en başta da bu kültüre hepsinden az rastlandığı bir yerde –Fransa'da– aradı. Bu da aydın Çeklerle halkı, sanki aralarında yüzyıllar varmış gibi ayırdı birbirinden. İki tarafın da artık birbirini anladığı yok. Kültür bakımından ya moruklardan ya da çocuklardan oluşuyoruz. Aynı zamanda hem başında, hem sonundayız işin. Varlığımızı sürdürecektir durumda değiliz. Bu da işte bizim trajedimiz, Almanların değil."

Rezek bu açıklamalarda bulunurken, kardeşi Zdenko'nun yüz hatlarında kendini açığa vuran şok Luisa'nın gözünden kaçmamıştı. Öyle görülüyordu ki, kardeşi kendini güçlkle tutuyordu; bütün kasları gerilmiş, karşısındakinin üzerine atılmaya hazır bir durumdaydı. Rezek'in bunu fark

* Vaclav Hank tarafından 1817'de Doğu Bohemya'da Elbe Irmağı kıyısındaki Königshof kentinde bulunan, eski Çek şiirlerini içeren yazma. (Ç.N.)

ettiği yoktu. Bir kâbustan uyanmış gibiydi ve sesindeki güçlü vurgu, sanki daha önce bütün söylediklerini geri alıyordu. Rezek, o akşam en atak planlarını serip dökmüş ortaya, kendine özgü bir zekâ keskinliğiyle bütün çare ve olanaklardan öylesine uluorta söz etmiş, yorulmak bilmeyen propaganda-sının amaçlarını öylesine açık seçik dile getirmişti ki, Zdenko bir kez daha Rezek'in etkisi altına girmişti.

Yine de o akşam Zdenko bakımından çetin bir iç çatışmanın başlangıcı oldu. Çalışıp çabalayarak genç ve sağlıklı bir halk yaratılacağına inandığı süre, üstlendiği misyondan gurur duymuş, kendini güçlü hissetmişti. Şimdi ise bu halkın kendi içinde anlaşmazlık gibi bir illete tutulmuş olduğunu ve kendi kendisinden umutsuzluğa düştüğünü öğrenmiş, bütün coşku ve morali uçup gitmişti. Askerlerinin önünde üstün güçteki düşman hatlarına saldıran canına susamış bir teğmen gibi görüyordu kendini. Anlatılanlardan öğrendiğine göre, halkının yenilgisi çoktan imzalanmıştı. İnsanın seve seve üstleneceği bir kahramanlık bir anda kendini boş yere, umutsuzca feda etmeye dönüşmüştü. Zavallı genç Zdenko, ansızın içinde tükenmişliği kabullenmeyerek bir başka baharda çiçeklenmeyi özleyen yeni, henüz el atılmamış, yalnızlık içinde bekleyen öylesine büyük bir gücün varlığını hissetmişti ki, ulusal coşkunun kafasında çın çın yankılanan o yüce sözleri sönüp gitmişti. Bundan böyle o gizli, o ateşli toplantılardan çıkıp sokaklardaki gecenin içine attı kendini, bu sokaklarda sabahlara kadar belli bir amaçtan yoksun serseri serseri dolaşıp durdu. Ama kendisini sultanı altında tutan Rezek'in kişiliği öylesine güçlüydü ki, pis pis düşünüp duran Zdenko yine onun kendisine bir çıkış yolu göstereceğini umuyordu. Gidererek içinde büyüyen kuşkuyu bu çatık kaşlı dostuna açmayı göze alamıyor, kuşkularını herkesten saklıyordu. Basit, sade bir kadın olan annesinin gözlerindeki endişeli soruyu fark ediyor, vakit geçirmeden göstereceği derin bir sevgiyle bu endişeyi annesinin gözlerinden uzaklaştıracığına inanıyordu.

Öte yandan, benzi soluk kız kardeşine eskisinden daha büyük bir içtenlikle yaklaşıyor, lekesiz bir sevginin bu kalıcılıktan yoksun anlarında adeta yeni baştan kendini tanımaya çalışıyordu.

Luisa, artık hiçbir şeyi umursamayan Zdenko'nun ruhunda bir çatışmanın varlığını ancak sezgileriyle kavramaya başlamıştı. Kafasında gerçekleştirmeyi düşündüğü amaca onun yavaş yavaş sırt çevirdiğinden ve üstlendiği misyonu bir dayatma gibi hissettiğinden haberi yoktu çünkü. Ama ağabeyinin elini kolunu bağlayan bir zinciri çekip çekiştirmeye, kırıp atmaya çalıştığını görüyordu. Öyle sanıyordu ki, bu zincir de Rezek'in Zdenko üzerindeki otoritesiydi ve Zdenko bu otoriteden yakasını kurtarmayı deniyor, ama başarısız kalan her denemeden sonra gücünü ve cesaretini yitirmiş olarak yine başa dönüyordu. Zaten hayli zamandır Rezek denen o soluk yüzlü adam kendi tepesinde de dikilmiş durmaktaydı. Bütün düşüncelerinde onun hayali vardı ve Luisa buna da şaşmıyordu artık. Öyle sanıyordu ki, nasıl çarpmıha gerilmiş İsa'nın yeri bir manastır hücresiyse, Rezek'in yeri de onun kafasının içiydi. Hatta onun büyüyüp düşlerinden içeri bile girmesinin, sonunda o maskeli balo düşündeki prenze dönüşüp, Rezek'likten çıkarak Julius Cäsar olmasının önüne geçememişti. Ve derken tuhaf bir şeyle karşılaştı Luisa: Gerilerde kalmış uzak yıllardan kimi sahneler, yarı unutulmuş düşler ve kişiler, ayrıca Zdenko'dan işittiği erguvan rengi yabancı sözcükler ve bir türlü açıklayamadığı daha başka kimi şeyler, değişik yasa ve ödevlerin yer aldığı yeni ve fantastik bir dünya gibi kuşattı çevresini. Düşle gerçeği birbirinden ayıramaz oldu. Gündelik yaşamın bütün olaylarını, ruhunun alabildiğine derinliklerinde varlığını sürdüren alabildiği sarsıcı yaşantının, Krummau'daki o kanlı şenliğin renkleri içinde görüp algılamaya başladı. Artık suskun, görkemli kişiler arasında yaşıyor, bu kişilerin o gizli balosunda kendisinin de bir rol üstlenmesi gerektiğini giderek daha bir açıklıkla duyum-

suyordu. Ve günlerce, kucağında unutulmuş bir iş, pencere önünde oturuyor, bakışlarında bir yitiklik, Malta Şövalyeleri Kilisesi'nin çıplak ve yüksek duvarlarına bakıp düşünüyordu: "İçlerinden hangisi acaba, hangisi?"

Miskin ve tembel yaz günleri, yavaş yavaş Meryem Ana yortusuna doğru ilerliyordu. Wanka ailesinin üzerine bir hüznün tüm ağırlığıyla çökmüştü. Evdeki dört insanın artık nerdeyse unuttuğu sıla özlemi beklenmedik bir kılıkta yine dönüp bulmuştu kendilerini. Artık geçmişi özlemeyi bırakmış, kalın perdeler arkasındaki sıcak odalarda oturuyor, adeta kapı komşu serin ormanlarıyla taşrada yaşadıkları o hafif ve havadar yaz mevsimini düşünüyorlardı. Tarlalar arasından geçen, körpe meyve ağaçlarının insanı duygulandıracak incelikteki gölgelerinin düştüğü ve bir merdivenden çıkılır gibi bu çizgi çizgi gölgeler üzerinden atlanarak yüründüğü köy yollarını, akşamüzerleri bütün genişlik ve görkemiyle dalgalanmaya başlayan ağır ve olgun başaklarıyla tarlaları, yavaş yavaş kararan sessizliklerinde kimsenin derinliklerine ilişkin bir şey bilmediği göller barındıran korulukları yaşıyorlardı düşlelerinde. Ve bu arada ailedeki dört kişiden her biri, bir zaman şimdiki yerlerine gelirken ufak mutluluğunu ufaklığına bakmayarak yanında alıp getirdiği günün önemsiz belli bir saatini düşünüyordu. Ortada geri getirilemeyecek bir şey söz konusu olmadığından ve memleketteki o şenlikli yazın kendisini beklediğini, ama gelen gidenin olmadığını görünce hüznlendiğini hissettiğinden, sıla özlemi dört kişiden her biri için daha da üzücü nitelik kazanıyordu. En azından memlekete yakın olalım diyerek Moldau Irmağı boyunca ufak ufak gezintiler yapıyorlardı. En çok orman memuru Bay Wanka'nın dul eşi, Kuchelbad'ın* arkasına düşen küçük ormanların o iyi yürekli

* Daha önce taşra havası taşıyan bu yer, günümüzde Prag'ın beşinci bölgesi içinde kalmakta. (Ç.N.)

taşra yalanına hepsinden kolay inanıyor, yaşlı ve hamarat insanlara özgü neşeyi halinde belli etmeden duramıyordu. Sessiz, içine kapalı bir kadındı Bayan Wanka. Pek gülümseyen biri değildi, ama ormanları görünce dudaklarının çevresindeki kırışıklıklar ortadan kayboluyor, bu da yüzünü belki evliliğinin ilk günlerinde bile görülmedik genç ve aydınlık bir ifadeyle donatıyordu. Böyle zamanlarda Zdenko'nun başını ağaç kökleriyle kaplı yoldan ne kadar seyrek kaldırıp karşısındaki ıslıl ıslıl kırlara, bayırlara baktığını ve Luisa'nın ellerindeki yaz çiçeklerinin ne çabuk sararıp solduğunu da fark etmiyordu pek. Yaşlı Rosalka büsbütün eve kapanmıştı; yaz konusunda hayır, olmaz diyordu inatlaşarak, o bana gelmedi mi, ben onun hiç peşinden koşacak değilim. Eline bir dua kitabı alarak mutfak penceresinin önüne geçip oturuyor, okurken okurken uyuyakalıyordu.

Tozlu ağustos günlerinin ağırlığını üzerinde hissetmeyen biri varsa, o da Rezek idi. Yorulmak nedir bilmiyor, hatta son zamanlar hal ve davranışında Zdenko'nun akıl erdiremediği bir neşe okunuyordu. Zdenko, gizlice sürdürdüğü çalışmalarından kaynaklanan tehlike burnunun ucundayken Rezek'in hep böyle kendini kapıp koyverdiğini doğrusu bilmiyor ve Rezek'teki değişikliği, ileride ele geçecek başarıların bir habercisi sayıyordu.

Yine üçü bir arada çıktıkları o alışılmış gezintilerin birinde, içindeki son endişeler de kaybolan Rezek, "Vikárka"ya (St. Veits Katedrali'nin karşısında çok eskiden kalmış bir tavernaydı burası) uğramalarını önerdi. Tavernaya girip en arka salondaki karanlık bir masaya oturdular, hakiki Melnik şarabı içip kadeh tokuşturdular. Rezek içtikçe içti, içtikçe içti, sonunda öylesine neşelenip coştı ki, bağıra çağıra konuşmaya başladı. Bunun üzerine tavernadaki diğer birkaç müşteri de (piskoposun hizmetinde adamlardı hepsi) bu neşeli sohbete katılmaktan geri durmadılar. Bir ara Rezek, Czernin Şatosu'nda dolaşan Ekmek Kontesi söylencesini anlatmaya koyuldu.

Söylencenin en heyecanlı yerlerine kendi sinsice alayını öylesine bir ustalıkla yerleştirdi ki, sözlerinin etkisi tuhaf ve şaşırtıcı bir şekilde değişip durdu. Derken daha başka söylencelerde dile getirildi (zaten böyle loş mekânların her bir köşesinde pusuda bekler durur bunlar). Sonunda öyle oldu ki, bu kez Zdenko, Krummau söylencelerini oradakilere buyur etti, Julius Cäsar söylencesi de bunlar arasındaydı.

Önce kız kardeşi Luisa'ya, "Sen anlat bunu," dedi Zdenko.

Ama Luisa hayır anlamında başını sallamakla yetindi, sonra da şarap kadehini kaldırıp ağzına götürdü. Uzun bir süre de kadehi çekip almadı ağzından, ağzını hemen hep kapalı tuttu, sömürerek içti şarabı, bu arada gözlerini dikerek kadehteki içkiye bakıp durdu, şarabın erguvan rengi küçücük yüzünde yansıdı.

Rezek, birden sesini yükseltti: "Neler de anlatıyorsun sen! Tuhaf doğrusu. Şu bizim yaşadığımız zamanla Otuz Yıl Savaşları arasında bir benzerlik yok mu sence?" Rezek'in ağzından çıkan sözcüklerin altında titreşen bir şeyler vardı. Zdenko ve oradakiler güldü. Ama şarap kadehini serin ve kırmızı dudaklarından usulca çekip alan Luisa, korku yürümüş gözlerini kaldırarak öğrenci Rezek'e baktı.

Gezintiden dönüyorlardı ki, Rezek şatoya çıkan merdivenin sonunda, kemeri üstünde siyah bir evlilik armasının parıldadığı kapı önünde durup, "Hiç girdiniz mi bu şatodan içeri?" diye sordu.

İki kardeş, Zdenko ve Luisa hayır dediler.

"Siz Daliborka'dan* söz edildiğini de hiç duymamışsınızdır Allah bilir. Utanın, utanın!"

* Prag'ın Hradschin semtindeki cezaevi kulesi. Kule, burada idam edilen ilk mahkûm asi Dalibor'un ismini taşımakta. Smetana'nın ölüme mahkûm edilmiş Dalibor'un söylenceye dönüşmüş yazgısını dile getirdiği "Dalibor" operasında Dalibor'un kemanını çalarak kendini avutmaya çalıştığı anlatılır. Gerçekte keman cezaevindeki bir işkence aletiydi. (Ç.N.)

Rezek, dar kapıdan içeri girmişti bile. O sırada Rezek'in yanında duran Luisa, yüksek duvarlarla çevrilmiş temiz bir avlu gördü karşısında, üzerine öğle sonrasının geniş ve sıcak gölgeleri vurmuştu. Ufak tefek, yaşlı bir kadın ileriden yaklaşarak gelenleri selamladı; bir küme tavuğu önüne katıp kovaladıktan sonra yabancı ziyaretçilere el ederek kendisini izlemelerini bildirdi. Zdenko önden gidiyor, onu Rezek izliyor, arkadan da Luisa geliyordu, yol çok dardı çünkü, tek sıra halinde yürümeleri gerekiyordu. Luisa arada bir duraklıyor, gözlerinin içi parıldayarak sağına soluna bakınıyordu. Derken gülünç denecek kadar ufak bir sebze bahçesi ilişti gözüne, içinde yetişen lahana ve kuşkonmazlar altı yaşındaki bir çocuğun bile sayabileceği kadar azdı; ama bahçenin orta yerinde iri gövdeli bir elma ağacı yükseliyor, küçük, kırmızı elmalarını uzakta yavaş yavaş kararan kente adeta gururla gösteriyordu.

Yabani otların dal budak saldıgı birkaç basamakla bayırın nemli ve loş bir yerine iniliyordu; burada dalları Luisa'nın bir türlü aralarından geçmesine izin vermeyen pek çok yabangülü vardı. Birden durdu Rezek. Zdenko'nun sesi geldi Luisa'nın kulağına: "O ünlü açlık kulesi demek burası. Şövalye Dalibor, hasretten yanıp tutuşarak keman çalmasını burada öğrendi demek?"

"Evet," diye yanıtladı Rezek. "Ama sanırım keman çalmasını daha önceden biliyordu. Hasretin ezgilerde dile geldiği seyrek görülür çünkü."

O anda gri kulenin ağır demir kapısının önüne gelmişlerdi. Başını kaldıran Luisa, geniş duvarların ancak bir bölümünün yeni kotarılmış bir çatıyla kaplanmış olduğunu gördü. Çatının açık kısmında iç içe girmiş dallarıyla bir gümüş dikeninin yanı başında ince, uzun ve genç bir akasya ağacı yükseliyordu; salkım salkım solgun yapraklarını ince bir zarafetle aydınlık gökyüzüne doğru kaldırmıştı. Bu da ziyaretçilerin o gündен algılayabildikleri son görüntüydü.

Havadaki nem oranı giderek artıp ortalık kararıyor, bunaltıcı hava Luisa'nın gözleri önüne bir gece gibi iniyordu. Bir ara Rezek'in, "Bizi kaybetmezsiniz sanırım?" dediğini işitti. Elini Luisa'ya doğru uzatmıştı Rezek. Sesi, bulundukları salonun kubbesinin belirsiz derinliklerinden, boğuk ve yabancı, çıkıp geliyordu. Luisa cevap verecek durumda değildi, nefesini tutarak el yordamıyla, hafifçe ürpererek, buz gibi soğuk duvarlar boyunca ilerlemeye çalıştı; ancak bir ışığın kırmızımsı parıltısının adeta bir sıcaklık yayarak bir ileriki salondan geldiğini görünce nerede olduğunu anladı. Zdenko ve Rezek yaşlı kadınla salonun ortasında belli bir şeyin üzerine eğilmişlerdi ve bir ipin ucundan sarkan bir mum da için için yanarak eğik başları üzerinde sallanıp duruyordu. Birden mum, kulağı tırmalayan bir sesle ip üzerinde aşağı kaymaya başladı, deliğin başındaki üç kişinin önünden geçti, yüzlerini saniyelik bir süre keskin bir ışıkla aydınlatarak bu üç kişinin ayaklarının dibine kadar indi; döşemedeki siyah ve yuvarlak bir delikten içeri girerek yavaş yavaş gözden kayboldu. Delik üzerinde son bir parıltı titreşerek sağa sola gidip geldi. Luisa da deliğin üzerine eğildi, mumun nasıl küçülerek çok aşağıdaki gri odaya kadar indiğini gördü, onun altında karanlık bir üçüncü oda daha bulunuyordu.

"Şaşılacak şey!" dedi Luisa.

Zdenko, Luisa'nın titreyen nemli elini tuttu. "Dikkat et, Luisa!" dedi.

O anda yaşlı kâhya kadın odanın adeta nemli duvarlarından korkup çekinen cılız ve tekdüze bir sesle anlatmaya koyulmuştu. Ses, odadaki dört kişinin başlarının çevresinde vızıldayarak dar bir çember çiziyordu. Kadın, sanki anlattıkları kendisine ait bir anıymış da ilk defadır bir başkasına açıyormuş gibi alçak ve mahrem bir sesle doğrudan, "Yeni gelenlere," diyerek söze girmişti, "buranın yeni konuklarına bir parça ekmek, bir testi de su veriliyordu. Onlar da bu bir parça ekmek ve bir testi suyla ister istemez ayakta kalmaya çalışı-

yorlardı. Deliğin başında oturup aşağı bakıyor, aşağıdakinin duruma göre bir ya da iki hafta içinde (uzun süre dayanabilecek gücü gösterebiliyordu bazıları) yavaş yavaş aklıtan ölüp gitmesini bekliyorlar, aşağıdaki sonunda öldükten sonra delikten aşağı sarkıtılıyorlardı."

"Bu iplemi?" diye takıldı Zdenko.

Kadın oralı olmadı: "Aşağı sarkıtılıyorlardı, ama ilkin ölen kişinin anlayacağınız yukarıdan bakıp aklıtan ölümünü izledikleri kişinin döşemedeki delikten aşağı itilmesi gerekiyordu -bakın!" (Oradakilerin hepsi yeniden deliğin üzerine eğildi.)

"Bazen yeni gelen, kendinden öncekini yarı yemiş oluyordu herhalde," diyerek güldü Rezek barbarca.

"Olabilir," diye mırıldandı yaşlı kadın ve uzun zamandan beri alışık olduğu açıklamaları sürdürdü.

Zdenko'ya yaslanan Luisa, "Derin mi aşağısı?" diye sordu.

"Hem de çok!"

"Aşağıya sarkıtılan bir daha çıkamaz mı yukarı?"

"Hayır," diye açıkladı Rezek. "Oyuk bir şişe gibidir; yukarısı dardır, dibe inildikçe genişler, karınlı bir şekil alır. Bu durumda delikten tırmanıp yukarı çıkmak sanırım pek gerçekleşecek gibi değildir. Hem günümüzdeki aşırı doymuş kişiler için de en iyi ilaçtır bu." Luisa, güldüğünü işitti Rezek'in.

Kâhya kadın mumu yarı yukarı çekip aldı, daha sonra odanın arka kısmına yürüyüp geldi. Erkekler de kendisini izlediler. Derken çakılan bir kibritin geçici, ürkek ışığı sağda solda, sanki bir an sonra sessiz sedasız yıkılıp ortadan kaybolacak niş ve koridorları açığa çıkardı. Kibritin aydınlığında ne olduğu belirsiz bir kımıldır başladı. Delik üstündeki ışık korkutucu bir durum aldı, dört bir yanda koyu bir karanlık gözlerini açtı adeta, yavaş yavaş genişleyip büyüyen figürlere dönüştü, Luisa'nın önünden sel gibi akıp geçmeye başladı. Bu çift çift figürleri Luisa giderek daha bir açık seçik algıladı. Derken çiftler sıra sıra dizildi salonda, ileri geri, sağa sola

yalpalanan bir dans başladı. Sonunda Luisa, dans eden kişiler arasından birinin karşıdan kendisine doğru yaklaştığını şaşkınlıkla farketti, gelen kişi Julius Cäsar idi.

Siyah bir kostüm vardı üzerinde ve hiç sesi çıkmıyordu. Luisa'nın kalbi duracakmış gibi çarpmaya başladı, korkuyla yere indirdi gözlerini. Derken Julius Cäsar yavaş yavaş sonsuz bir derinlikten içeri yuvarlandı.

Birden anımsadı Luisa: Kulenin kenarında dikilmiş duruyordu. O mavi kostümlü kadın kendisiydi. Üşümesinden anlıyordu ki, bir giysi yoktu üzerinde, çıplıktı. Titreyen parmaklarını orasında burasında gezdirdi, vücudundaki kayganlıktan, çıplak olduğunu duyumsadı. Gözlerini kaldırdı ardından, geceydi, yıldızsız bir gece. Derken yanı başında Julius Cäsar'ın dikildiğini gördü, nerdeyse hemen önünde, aşağıdaki uçurumun burnunun ucunda. Birden mavi kostümlü kadın aldı öcünü, bu kez sıra Julius Cäsar'daydı. Mavi kostümlü kadının kendiliğinden kalkan elleri Julius Cäsar'a uzandı, sımsıkı yakaladı omuzlarından. Ama bu ani temas üzerine niyetinden vazgeçip onu kendine doğru çekti, kendi bedeninde hissetti onu, yeni ve derin titreyişlerle karışık bir mutlulukla kendinden geçti.

Ve Zdenko'nun hırsına ve annesinin açgözlülüğüne kendini beğenmişlik ve günahkârlık gözüyle bakan karamsar Rosalka, anlaşılan sonunda haklı çıkmıştı. Çünkü genç Zdenko'nun kaldığı yeri üç hafta içinde üç kez değiştirmesi, ilkin Malta Şövalyeleri Kilisesi'nin kalın duvarlarına bakan odacığından bir soruşturma dolayısıyla tutukevine, oradan hastaneye, bu yetmiyormuş gibi sonunda annesinin VII. Friedrich Gömütlüğü'nde kendisi için satın aldığı üç adım uzunluğunda, iki adım genişliğindeki yere taşınması kendini beğenmişlik değil de neydi. Daha fazlasını da istememişti Zdenko.

Ve bütün bunlar öylesine çabuk olup bitmişti ki, sosyal durumlarındaki bu beklenmedik yükselişi annesinin yaşlanan akli almamıştı bir türlü, kent dışındaki o tuhaf, avuç içi kadar yerin sahibinin kaldığı yerden memnun olduğuna akıl erdiremiyormuş gibi, durmadan kalkıp gömütlüğün yolunu tutmaktan başka bir şey yapmak gelmemişti elinden. İşi gücü, yemeyi içmeyi unutmuştu. Üç günde bir hastaneye gidip doktoru görmüş, doktor akli karışmış anne hanıma ölümle sonlanan hazin zatürree hastalığıyla ilgili açıklamalarda bulunup, yaşanan berbat güz havasında böyle bir şeyin başgöstermesine hiç de şaşmamak gerektiğini eklemekten bıkip usanmıştı. Sabırsız doktor ve bekleşen hastalarca nerdeyse kapı dışarı edilip, kendini inci griliğindeki bulanık ve ıslak bir günün içinde bulan Bayan Wanka, "hazin" olaya akıl erdirebilmek için, her seferinde havayı çok titizlikle gözden geçirmeye başlamıştı. Ama dışarıda evlerin ve insanların önünden ürkek ve acele yürüyüp geçtikten sonra nefes nefese eve dönüp geliyor, evde Luisa'yı kızarmış kuru gözler, ateş gibi yanan ellerle hep aynı yerde otururken buluyordu. Derken lambayı yakmadan, ağızlarını açıp bir şey konuşmadan birbirinden hayli uzakta, karanlık bastırıp birbirlerini unutana kadar karşı karşıya geçip oturuyorlardı. Zaman zaman ikisinden biri doğrulup kalkıyor, öbürünün hiçbir şey fark etmemesini ister gibi, parmak uçlarına basarak yürüyüp dışarı çıkıyor, Zdenko'nun hanidir terk edilmiş duran tozlu odasına gelip sakınarak kapıdan içeri giriyordu. Ancak boş yazı masasıyla karşılaşp, üzeri örtölmüş, içinde artık yatılmayan yatağı görünce, titreyen dudaklarında dönüp dolaşıp kendini açığa vuran o inanç dolu çılgınca umudun şaşkın gülümsemesi silinip gidiyordu. Salonda kalan öbürü ise, ansızın sesler işitip bir kapının açıldığını duyuyordu. Derken bir ağıttır başlıyordu terk edilmiş odada -korkulu, kolu kanadı kırık. Sonunda bir cumartesi günü arkadaki küçük odayı yıkayıp temizleyen yaşlı Rosalka kapıyı kilitledi, anahtarını da çekip yanına aldı.

Ne var ki, ağlayıp sızlanmalarının bir türlü arkası kesilmedi, her gece bir arayışın dürtüsüyle bütün evi dolanıp durdu, uyuyan çocukları uykularından etti. Öte yandan, büyükler de sabaha kadar açık bıraktılar evlerindeki lambaları; çünkü eski binada herkes odasının köşe bucaklarını görmeden rahat edemedi, bir sonraki bozbulanık gün yağmur tanelerinin pencere camlarına vurmasını içten içe memnurlukla karşıladı. Durumdan şikâyetçi olanlara, hizmetçi Rosalka, buna karşı tek bir çare varsa, odalara kutsanmış su koymak ve Vaterunser' duasını yapmak olduğunu açıklıyor, söylediğinin doğruluğunu da yeminle pekiştirmekten geri kalmıyordu. Çünkü biri ölüp de içinde pek çok dünyevi arzuyla, gerçek bir huzur ve ilahi bir teslimiyetten yoksun olarak öbür dünyaya göçtü mü, her zaman böyle bir durumla karşılaşıldığını dile getiriyordu. Ve apartmanda havuç soyulur, kap kakak yıkanırken dualar edilmeye başlanmıştı artık; evdekiler dua ediyor, taş kulübesindeki işportacı kadın dua ediyordu. Ne zaman anne Wanka ile kızı Luisa, cenaze arabasının arkasından yürürken belledikleri o ağır ve ölçülü adımlarla antreden ve koridorlardan geçse, arkalarından kutsanmış su serpiliyordu. Bayan Wanka, evden çıkıp nereye gideceğini düşünmeden birkaç sokak boyunca acele acele yürüdükten sonra yine dönüp eve geliyordu. Ama Luisa'nın yerinden kımıldadığı yoktu. Kafasındaki hayallerden eser kalmamıştı, düşlerindeki bütün renkler dışarıda yaşanan günler gibi sararıp solmuştu. Bazen penceredeki yağmur damlalarını sayıyor, damlaların sesine kulak kabartıyordu. Damlalar koca bir ırmak gibi çağıldayarak akıp gidiyor önünden, kırık dökük, anlaşılmaz pek çok sözcüğü de beraberinde sürükleyip götürüyordu. Sözcükler çoğaldıkça çoğalıyor ve Luisa sanki bir sel gelmiş diye geçiriyordu içinden. Derken biri kendisine seslenmiş gibi ansızın irkiliyordu, sonra camlardan aşağı süzülen damlaları yeniden saymaya başlıyordu.

* Bütün Hristiyan mezheplerinde okunan dua, dualar topluluğu. (Ç.N.)

“Ölümler Günü Yortusu” çıkıp geldi sonunda. Yeni Kent’in geniş caddeleri bile düşünceli bir havaya bürünmüştü. Seçkin çiçekçi galerilerinde zengin, görkemli çelenkler hazır beklemekteydi ve olup bitenlerin dışındaki çiçeklerin gülmesine izin yoktu. Reklam sütunlarındaki eğlence duyuruları, üzerlerine yapıştırılan kâğıtlarla kapatılmıştı. Yalnızca “Değirmenci ve Oğlu” isimli eski bir mezarlık güldürüsünün oynanacağını haber veren tiyatro ilanı kalmıştı açıkta. Resim galerilerinin vitrinlerinde sergilenen rengârenk İngiliz baskılarının önüne üç, dört, bazen beş renksiz fotoğraf yerleştirilmişti, Hermann von Glim’in “O burcu burcu muhabbet çiçeklerini koy masanın üzerine...” isimli, çığırkanlıktan uzak, hüznü ezgisini süsleyen resimlerdi hepsi. Fenerler, ıslak ıslak parılayan mezarlar üzerinde erkenden yakılmıştı; arabacı yerlerinde ve arabaların tavanlarında kocaman defne çelenkleriyle yollardan hâlâ faytonlar geçiyordu. Tramvayların arkalarında yanan renkli fenerlerin üstüne çam yapraklarından ya da tenekeden bir çelenk asılmıştı ve çelenkler ölümler günündeki bu yolculuğu ilk kez yapıyor değillerdi. Sevimsiz Zizkov semtinde gökyüzündeki bir sürü mahzun ay gibi inanılmayacak kadar uzun boyunlu ark lambaları çoktan yakılmıştı. Zamanla büyüyen genişleyen ölümler parkının kocaman kapıları önünde, ellerinde yarı solmuş birkaç çiçek, içlerinde karanlık bir hasret duygusuyla bu lambalar altından gitmek istedikleri yere doğru ilerlemeye çalışan gözü yaşlı insanlardan, acıda saklı aceleciliğe akıl erdiremeyen öfkeli kişilerden, ayrıca ilgisiz, keyfi yerinde, gülen ve çevrelerini seyredenlerden ve daha başka pek çok insandan oluşup kutsal güne yakışmayan bir kalabalık, bir itişip kakışma. Saygısız, fırsat düşkünü satış barakaları daraltmıştı yolları; çocuklar lambalara, baharatlı

★ 1784-1852 yılları arasında yaşamış E. B. S. Raupach'ın bir melodramı. (Ç. N.)

★★ Rilke, Avusturyalı şair Hermann von Glimm'in (1812-1864) “Ölümler Günü” (Allerseelen) isimli şiirinin ilk dizesini alıntılanmakta. (Ç. N.)

siyah çöreklerle ve oyuncaklara kancalar gibi asıldığından, mezarlık yolundaki uzun alayda ikide bir duraklamalar baş-gösteriyordu. Ne var ki, kalabalıkla birlikte ve kalabalığın üstünde yorgun yorgun kokan mahzun çiçeklerden, solmuş yapraklardan, yağmura doymuş topraktan ve sözcüklerin adeta asılıp kaldığı nemli giysilerden tüten ağır bir buğu, uzakta ısl ısl parıldayan mezarlığa doğru sürükleniyordu. Her ne kadar kalabalık içindekiler mezarlıkta birer birer ağaç-lıklı yollara dağılıyorsa da, aslında yanlarında kendileri için armağanlar taşıdıkları mezarlara bir an önce ulaşmak iste-yenler fazla değildi. İlkın herkes kendilerinininkinden başka ölüleri de bayramlıklarını kuşanmış görmeyi arzuluyor, yavaş yavaş yürüyüp soyluların taştan kabirleri önünden geçmeyi, yabancı, uzun isimleri okumayı, değerli mermerleri tümüyle sarıp kuşatan çiçekleri keyifle seyretmekten hoşlanıyordu. Sonra da aydınlık, pırıl pırıl mihrapları önünde buruş buruş bir nineciğin, iyi bir ücret karşılığında bu ikinci gündür hiç tanımadığı ölülerin ruhuna Paternoster* ve Meryem Ana dua-larını yolladığı kiliselerden içeri şöyle bir göz atmadan da kendilerini alamıyorlardı. Bu görüp yaşadıkları ışıık ve parıltı-dan kalabalığı oluşturanların yüzlerine canlı bir neşe sessiz sedasız gelip oturuyor ve yol kenarından siyahlar içinde ürkek ürkek ilerleyen hayli üzüntülü birkaç kişinin yüzündeki ifa-deyle tuhaf bir çelişki oluşturmaktaydı. Gözü hiçbir şey gör-meyen bir sabırsızlıkla kalabalık içinde ilerlemeye çalışıyor bu sonuncular, yer yer seyir heveslisi bir kişiyi bir kenara iterek geçip gidiyorlardı. Kenara itilen kişi de, kendisini bir kenara iten kişi hakkında şöyle geçiriyordu içinden: Şu baykuşlara da bak! Ne arıyor bunlar burada?

VII. mezarlık daha bir sessiz, daha bir tenhaydı, ötekiler-den de genişti, çitle çevrilmiş yerin ancak bir bölümünü mezarlar ve aile kabirleri dolduruyordu; kalan bölüm ise çev-resinde olup bitenden habersiz, verimli ve sulak bir topraktı,

* Hristiyanlarda ibadetin başında okunan dua. (Ç.N.)

ekilip biçildiği eski günlerin izi hâlâ görülebiliyordu üzerinde ve atıl kalmış gücünü ne yapacağını bilemeyerek, gür, yabanıl, anlamsız bir bahçe kotarıp ortaya koymuştu. Mezarı sanki koskoca kentte kendisinden sonra kimse ölmeyi göze alamıyormuş gibi, solundaki duvar boyunca uzanan mezar dizisinin hâlâ sonuncusunu oluşturan Zdenko Wanka için iyi bir komşuydu bahçe. Onun ölümünden sonra tek başlarına kalmış iki kadın, anneye kızı bu ikinci gündür ki Zdenko'nun yanından ayrılmıyorlardı. Yaşlı Rosalka arada bir gelip, acıdan hiçbir şey duymak istemeyen anneye kızına öbür aile kabirlerinin görkem ve ihtişamından söz ediyordu. Pek çok şebboya, yıldız çiçeklerine ve unutmabenilere karşın, Zdenko'nun mezarının kutsal güne yaraşır, göz doyurucu bir görünüm kazanamayışının nedeni, bütün o süsler arasından bir yerde ıslak ve taze toprağın yüz göstermesi ve bu toprak içinde ekillen tohumların henüz çiçeklenecek zamanı bulamamış olmasıydı. Yeni mezar, huyunu suyunu bilmediği bir topluluk içinde ilk kez bulunan biri gibi biraz ürkekçe davranıp kendini geriye çeker görünüyordu. Öte yandan, her iki ziyaretçi anayla kızın da kaybettikleri Zdenko'yla doğru dürüst nasıl konuşacaklarını bildikleri yoktu, dolayısıyla yortunun ilk gününün ölmüş Zdenko için hiç de şenlikli bir hava içinde geçtiği söylenemezdi. Bayan Wanka ağlamayı bırakmıştı artık. Mezarların ayakucuna konmuş tahta sıracıklardan birinde oturuyordu, alışık olmadığı rutubetli sonbahar akşamının giderek daha bir yoğunlukla üzerine çökmekte olduğu aklına gelmiyordu kuşkusuz. Siyah Kaşmir kumaşından giysisiyle her zamankinden daha ufak tefek ve solgun görünen kızı Luisa ise farkına varmadan, karşıdaki bir mezarın başında olup biten bir sahneyi izlemeye koyulmuştu. Sıska, üzüntüden bitkin bir adam, az önce mezarın üzerine küçük, mavi bir fenerle bir demet peygamber çiçeği bırakmıştı; davranışında bir ürkeklik ve doku-naklı bir sevecenlikle genç sevdalılara özgü kaba, acemice bir zarafet vardı. Ama doğrulup da ağlamakta olan üç yaşındaki

bir çocuğu kaldırarak, üzerindeki iyi bir terzi elinden çıktığı söylenemeyecek pazarlık giysisine bastırması üzerine, demin sergilediğı davranış bıçak gibi kesildi, titreşen, umutsuzluk dolu bir hüznle eğildi başı. Bu umutsuzlukla savaşımaya koyuldu, durup durup yanındaki çocuğun gözlerini aradı, belki de annesinin gözlerinin nasıl olduğunu çocuğun gözlerine bakarak öğrenmek ya da çocuğun gözlerinden biraz parıltı ve umut ele geçirmek istemişti. Ne var ki, çocuk ağılıyordu... Derken siyahlar giyinmiş, tschmara denen ulusal kıyafet içinde bir topluluk, karısını yitirmiş adam ve annesini yitirmiş çocukla Luisa'nın arasına girdi. Topluluktakilerin büyük çoğunluğu Zdenko'nun dostları, dava arkadaşı üniversite öğrencileriydi, büyüklerinin ve yoldaşlarının mezarlarına kalkıp gelmişler, gösteriler ve şarkılarla kendilerini suskun mezarlar içinde hüküm süren eşitlik yasası üstüne çıkarıp koyacaklardı. Onların bu girişimlerine karşı ihtiyatı elden bırakmayan resmi makamların her yıl yeniden sergiledikleri karşı koyma eylemi, gösterilerin her türlü içtenliğin ötesine taşan gürültülü ve övünge bir nitelik kazanmasına yol açmış, hırçın gençlerin çiçek sevgilerini sessiz sedasız mezarlar üzerine koymakla yetinmemesine neden olmuştu. Şimdi gelenler de her şeyle uzlaşıp barışmış ölümlere fırtınalı günlerini anımsatacak sert savaş şarkılarından birini söylemek üzere Zdenko'nun mezarının başına dizilmişti. Kardeşlerinin davalarında direndiklerini duymak, sadık yoldaşlarının -Zdenko, davalarına sadakatten ayrılmamıştı ölünceye kadar- hoşuna gidecekti herhalde; sanki kendi söz ve arzuları mezarının üstünde dile getirildi mi, bir an için yoldaşları Zdenko yine kalkıp aralarında yerini alacaktı. Ne var ki, tam şarkıya başlama işareti verilmek üzereyken, gençler boğuk bir homurtuyla dağıldılar ansızın. Kaba savaş şarkılarını oradaki siyah giysili kadınların derin ve kutsanmış acıları içine haykırmaktan ansızın utanıp sıkılmışlar, aralarındaki anlayışlıların içinde de sonsuzluğun sezgisi uyanmıştı. İsimler yazılı kartla-

rın iliştirildiği Cezayir menekşelerinden o koca çelengi indirip, mezarın ayakucunda yere bıraktılar, sanki mezara kadar kendileriyle omuz omuza yürümüş yoldaşlarının artık kesinlikle aralarında yer almaktan çıktığını, en azından içinde beslediği özlem bakımından böyle olduğunu belli belirsiz duyumsamışlardı.

Gençlerden yalnızca Rezek kalmıştı geride. Vakur ve dimdik, kollarını göğsünde kavuşturmuş, oracıkta dikilmiş duruyordu; sert bir ifadenin okunduğu solgun yüzünü düşünceli düşünceli eğmişti. Yaşam sevincinin elinden kayıp gidişinin Zdenko'yu ölüme sürüklediğini düşünen tek kişi belki de Rezek'ti; öte yandan, kafasının hepsinden az alacağı bir şey varsa, o da buydu. Katı Savonarola mizaçlı biriydi Rezek. Ülkede yer yer odun yığınının ateşler yakıyor, inançlı gençler de gelip tüm varlıklarını, neşelerini, gülmelerini ve özlemlerini alevlerin içine bırakıyordu. Fanatik biri olan Rezek, peşinden gelecek yoksullaşmış, her şeye senin olsun diyen kişilerden bir ordu kurmak istiyordu çünkü, umutsuzluktan daha vahşi bir silahın olmadığını bilincindeydi. Ve Rezek'in yasası, ruhundaki hazinelerle birlikte kendini de elden çıkaran ve yadsıyan bu yumuşak mizaçlı Slav halkı içinde de taraftar buluyordu.

Luisa da düşlerini ve karanlık çocukluğundan ne kalmışsa hepsini, Rezek'in ayakları dibine götürüp bırakmıştı. Rezek ise bunun farkına varmak istememiş, Luisa'ya yanında bir savaşçı olarak yer alabilecek, kazarını değer taşıyacak biri gözüyle bakmamıştı. Ayrıca Luisa, verdiklerine bir şey, bir isim bulup niteleyemediği, belli belirsiz duyumsadığı bir şey, acılı-mutlu bir şey daha eklemişti, çünkü onun ilk titrek sevgisiydi bu. Ama Rezek değerini anlayamamıştı bunun. Şimdi Luisa'ya biraz yaklaştığında bir çocuk üzerine eğilmediğini belki ilk kez hissetmişti. Farkına varmadan gözleriyle selamladı Luisa'yı. Ama Luisa onun bu davranışına bir anlam vere-

medi. Her şey gibi Rezek de artık uzağında kalmış, geçmişe karışmıştı. Rezek kendisi için bir anı bile oluşturmuyordu artık. Bu durumda Rezek'in gözüyle verdiği selam, aynı zamanda bir veda selamı oldu. Luisa'nın önünde, Luisa'nın o zamana kadar kendisinde pek görmediği derin bir reverans-tan sonra uzaklaştı Rezek.

Artık gece çökmek üzereydi. Luisa, ağlamaktan kızarmış gözlerle ancak biraz ilerdeki ilk mezarlara kadar Rezek'i izleyebildi.

Ölüleri anma gününün o gecesi, Malta Şövalyeleri Kilisesi'nin karşısındaki evde ağıt sesleri işitilmedi. Sabahleyin gün henüz doğru dürüst ışımadan uyanıp kalkan Bayan Wanka, her zamankinden daha bir özenle giyinip kızı Luisa'ya o gün Albaylara gideceğini söyledi. Bu işi şimdiye kadar savsakladığı pazartesiler hiç de az değildi. Biraz şaşırان Luisa, gözlerini kaldırıp annesine baktı. Albaylarıninki gibi böyle kolay ele geçmeyecek kibar bir evi kaybetmek istemediğini de sözlerine ekleyen annesinin sesini bayağı yadırgamıştı. Sonra, kendisini almak için Luisa Albayların evine uğrarsa sevineceğini söylemişti annesi. Böylelikle Luisa kendisini de Meering ailesine hatırlatmış olurdu. Bunun üzerine evden çıkıp gitti Bayan Wanka. Başlarına gelen felaketten önceki enerjik gücüne nerdeyse kavuşmuş görünen adımları karşısında bütün evin hayretten ağzı açık kalmıştı. Tutunacak bir daldan yoksun, kendini bırakmışlıkla geçen haftalar sonrası hızlı bir hamleyle bu yekiniپ ayağa kalkış gerçekten beklenmedik, pek hayra yorulmayacak bir şeydi. Bayan Wanka, oğlunun mezarı başında geçirdiğı iki günde, pek çok yıl var ki aklından çıkıp gitmiş bir enerji ve güç birikimini içinde yeniden keşfetmiş olacaktı. Bu birikimden de yararlanmaya kalkması, oğlunun kaybından yeterince derin ve kalpten bir acı duymadığına ilişkin olarak Bayan von Meering'in görüşünü haklı çıkarıyordu. Bayan von Meering, karşısında kolu kanadı kırık bir kadın görmeyi beklemiş, oysa ayakları üzerinde nerdeyse

dimdik duran birini bulmuştı. Ailenin büyük üzüntüsüyle üzölmeye, duygulanmaya ve onu paylaşmaya dünden hazır Bayan von Meering, Bayan Wanka'da, olsa olsa suskun yas diye nitelenecek bir şey görmüş ancak, bu da onu nasıl davranacağı konusunda hoş sayılmayacak büyük bir sıkıntıya sokmuştu. Bir de ortalıkta dolaşan söylentiden ne kadarının gerçek sayılacağını Bayan Wanka gibi en güvenilir bir ağızdan öğrenmek merakı da gelip katılmıştı işin içine. Albay Meering, "Hecht" lokalindeki gedikliler masasından eve pek ilginç haberler getirmişti. Son zamanlardaki bütün politik parolaların içinde yer aldığı haberlerdi bunlar; dolayısıyla, Bay von Meering ve eşi, böyle adı kötüye çıkmış bir Çek ailesi üyelerinin evlerine girip çıkmasına birden sakıncalı gözüyle bakmaya başlamış, ciddi bir aile meclisi kurulup konunun olumlu ve olumsuz yanları hakkaniyetten şaşılmaksızın tartıya vurulmuş, ama kesin bir karara da varılamamıştı. Sapa yollara süröklenen genç Zdenko'nun ölümlü eski bir asker olan Albay'ı biraz hoşgörölü davranmaya yöneltmiş, ayrıca işin üzerinde akıllıca düşünölüp taşırılması da Wanka ailesine karşı takınılacak tutumun belirlenmesinde kesin rolü oynamıştı: Aslında dürüst bir kadın olan anne, prensin orman kolcusunun bu dul eşi Meering von Meerhelm ailesinin evine girip çıkabilecek ve hamarat dul kadın evde çamaşırlar dışında bir şeyle ilgilenmeyecekti. Öte yandan, kadının Rumburg'lu olması ve Meerhelm ailesinin on yıldır elinde bulundurduğu beş dişli asalet tacı, toplumu Çekleştirme girişimlerine ve demokrasi eğilimlerine karşı bir güvence oluşturacaktı. Dolayısıyla, Bayan Wanka bundan böyle de güler yüzle karşılandı Albayların evinde ve pazartesi çamaşır günlerinin eskisi gibi sürüp gitmesine pek doğal gözüyle bakıldı. Bayan von Meering eve gelip giden Bayan Wanka'dan bir ara olup bitenlere ilişkin ayrıntılı bir şeyler öğrenebileceğine ilişkin suskun umudunu yitirmemişti. Bu amacına oğlunun ölümünden sonra Bayan Wanka'yla ilk görüşmele-

rinde ulaşamayışından incinmişse de, ortaya çıkışındaki özel koşulların daha da üzücü duruma soktuğu felaket dolayısıyla dul anneye alabildiğine masum bir ses tonuyla derin taziye-lerini bildirmeden duramamıştı. Taziyede bulunurken söylediği, kendisini olup bitenlere vakıf biri olarak gösteren sözler Bayan von Meering'i çok etkilemiş, "bu nankör insanların kapalı kutuluklarına karşı" bu sözlere ince bir dokundurma gözüyle bakmıştı.

Ne var ki, Bayan Wanka ne Albay'ın eşinin uğradığı düş kırıklığından, ne bunun öcünü almak için onun kendisine indirdiği darbeden bir şey fark etmişti. Söz konusu günlerde Bayan Wanka'nın üzerinde düşünüp taşınması gereken pek çok şey vardı ve bu düşünüp taşınmaların sonucunda aldığı kararlar da şimdi bir dizi halinde art arda, çabuk çabuk hayata geçiriliyordu. İlkini biri Bohemya biri Alman, iki günlük gazete-ye birer küçük ilan verdi Bayan Wanka; ilanlarda sakın bir semtte sessiz, mobilyalı bir odanın dürüst bir gence kirala-nacağı bildiriliyordu. Odayı tutacak kişi hiç vakit geçirmeden Kleinseite semtine uğrayıp taş kulübesindeki işportacı ka-dından "87 nolu" ev konusunda ayrıntılı bilgi edinebilecek, bunun evin üç merdiven yukarısındaki Wanka ailesinin dai-resinde bir oda olduğunu, uğradıkları inanılmayacak büyük felaket dolayısıyla ailenin odayı baylara kiralamak istediğini öğrenebilecekti. Şimdi önemli olan, odayı tutacak kişinin ne kadar genç ve ne kadar dürüst olacağı, taş kulübedeki o karanlık dedikodu yuvasında orman kolcusu ailesinin başına gelenlere ilişkin ne kadar az ya da çok şey öğreneceğiydi. Bir kasım günü 87 nolu evin döner merdiveninden çıkarken iki kez düşüp kolunu bacağını kırma tehlikesi geçiren, Almanca sorduğu soru dolayısıyla değişik kapıların yüzüne kapandığı, sonunda kendisini yaşlı Rosalka'nın karşısında bulan Ernst Land ismindeki gencin, Wanka ailesi konusunda ne kadar bilgilendirildiği belli değil. Büyük bir güvensizlikle kendisini süzen Rosalka daha ilk anda adamdan hoşlanmamıştı. Zaman

zaman birine karşı Rosalka'nın içinde böyle bir duygunun uyandığı olurdu; bu duygunun nereden kaynaklandığını, ilgili kişideki bir fazlalığın mı yoksa bir eksikliğin mi buna yol açtığını Rosalka'nın kendisinin de bildiği yoktu. Buğulanmış kelebek gözlüğünün camlarına bakıp duran Rosalka, camların arkasında adamın gözlerini bir türlü görememişti. Onun sorduğu soruyu daha ilk defasında anlamıştı, yine de iki defa tekrarlattı soruyu. Ancak güç bela konuşabildiği çok tuhaf bir Bohemyacayla kiraya verilmek istenen bir odadan söz etmesi üzerine Rosalka'nın genç baya karşı duyduğu hoşnutsuzluk biraz kayboldu. Beş gündür Ernst Land'ın bu oda işini önünde tekrarlamadığı kapı kalmamış, burnuna gelen yemek kokularından ve işittiği kötü sözlerden bıkip usanarak yorgun düşmüştü. Kendisiyle Almanca konuşabildiği Bayan Wanka kira olarak aşırı bir para istemeyince, sakın ve oturulabilir bir yer gördüğü arka odayı tutmaya karar vermişti. Konuşmasının sonunda, biraz ürkek sesiyle, "Gürültü yapmam," dedi. "Hiç rahatsızlık vermem size. Gündüzleri vaktin büyük kısmı mağazadayım, akşamları da, -ah, akşamları da biraz bir şeyler okur insan işte ve..." Onun bu sözlerini, "Rica ederim, rica ederim," diye karşıladi Bayan Wanka, kendisi de o anda ne diyeceğini pek bilemeyerek. Kapıda şöylece arkasına dönüp, "Affedersiniz beyefendi, ne iş yaptığınızı öğrenebilir miyim?" diye sordu. Bir sessizlik oldu bunun üzerine. Ardından, "Eczacıyım," diye yanıtladı genç adam mahzun bir sesle, başını çevirip gözlerini Malta Şövalyeleri Kilisesi'nin duvarlarına bakarak.

Wanka ailesiyle genç kiracının gerçekten birbirlerine rahatsızlık verdiği söylenemezdi. Birbirleriyle karşılaştıkları yoktu. Luisa genç kiracıya rastlamaktan kaçınıyor, yabancı birinin Zdenko'nun odasına girip çıktığını görmekten büyük üzüntü duyuyor, annesinin böyle bir şeyi nasıl sineye çekebildiğine akıl erdiremiyordu. Hele bir akşam karşısına geçip uzun uzun konuşmasından, sık sık onun öyle eli boş otura-

mayacağından, daha sık olarak da üzerine bir görev düştüğünden, bir iş bulup çalışması gerektiğinden söz etmesinden sonra annesini hiç anlayamaz olmuştu. Luisa'nın yabancı ailelerin ev işlerine yardım etmeye ya da bir başka iş bulup çalışmaya hazır olduğunu biraz ürkek bir dille açığa vurması üzerine, hayli şaşırtıcı bir şeyle karşılaşmış, Luisa'nın sözlerine, "Senin yerin daha yüksekte, dediğin işler sana göre değil," gibi bir cevap vermişti annesi. "Daha baştan düşünmem gerekirdi bunu. Krummau'da boşuna mı o kadar piyano dersi aldın, oldukça da ilerletmiştin piyano çalmayı. Ya Fransızcan? Prag'a taşınmamızdan sonra bırakmasaydın, bugün çoktan isteyenlere ders verecek duruma gelirdin." Annesinin söylediklerine kulak veren Luisa, "Ders vermek mi?" diye sordu.

"Elbette. Daha bu yakında Albay'ın eşi benimle konuştu, güzel bir iş biliyormuş, çocuklara nasıl davranılacağını biraz öğrenmen gerekiyormuş işte ve onlara Fransızcanın temel bilgilerini..." Bundan sonra konuşulanların tek kelimesini olsun Luisa'nın kulakları duymadı artık, annesinin sözünü ettiği konular kendisine çok yeni ve yabancıydı. Akşamları annesi mutfakta Rosalka'yla evin giderleri üzerinde konuşurken, çok vakit yarı soyunuk, yatağının kenarında oturuyor, kendini alabildiğine yorgun ve ufalmış hissedip ellerini kavuşturuyor, çocukken yaptığı o ilk duayı yapıyordu. Ağzından çıkan tatlı ve solgun sözcüklere bakarak gerçekten bir çocuk, sarışın, küçük bir çocuk olduğuna inanıyor, kendisini koruyacak vefalı, güvenilir bir elin özlemini duyuyor, kocaman ve altın kanatlı melekleri düşünüyordu.

Öte yandan, gerçekten annesinin istediği olmuş, Luisa her gün birçok saat müzik ve Fransızca dersi almaya başlamıştı ve bayan öğretmenleri bu konuda hatırı sayılır bir ilerleme kaydettiğini kesinlikle belirtiyordu. Ama Luisa'nın kendisinin bu konuda bir şey sezdiği yoktu. Bir zaman şimdikinden daha başka parlak ve masalsı şeylere sahip olduğunu anlıyordu

yavaş yavaş –ama çok gerilerde kalmıştı bu– şimdi yerine kendisine buyur ettikleri, hiçbir güzelliği içermeyen zavallı ve soğuk şeylerdi. Duygusuz, uysal bir teslimiyetle kışı geçirdi Luisa, benzinin daha bir solmasından, daha çok küçülüp sesinin kısılmasından başka değişen bir şey olmadı. Yürüdüğü zaman ayak sesleri pek işitilmiyordu artık, basamakları gıcırdatmadan merdivenlerden inip de rastladığı komşu çocuklarından birine solgun ellerini ürkek bir sevecenlikle uzatmaya görsün, çocuk çok vakit ağlaya ağlaya koşup uzaklaşıyordu. –Dıştan bakınca pek sakın günler yaşıyor denebilirdi; anneye kızdan her biri sinirlenmeden ya da öbürünü rahatsız etmeden kendi işini yapıyor, her geçen gün daha bir gençleşen, hamarat ve becerikli dul kadınla olup bitenler karşısındaki şaşkınlığından kendisine neler olduğunu henüz kestiremeyen ve annesinin hatır gönül tanımaz kararlılığına karşı elinde, pek farkına varılmaksızın gerçekleşip yüzceğizini öylesine dokunaklı, melankolik bir güzellikle donatan suskun sararıp solmalar dışında bir silahtan yoksun, her şeyi sineye çeken kızı arasında sessiz ve amansız bir savaş sürüp gidiyordu.

Yeni kiracı Ernst Land belki Luisa'daki bu güzelliği görüyor, ama bu güzelliğe yaklaşılamıyordu. Kadınlardan çekinen biriydi; yine de kimi akşamlar Luisa'yı, koruyucu ellerini bazen onun üzerinde tutan, bazen korkarak, çekinerek onun koruyuculuğu ve yardımıyla ayakta durmaya çalışan bu belirsiz zarafet ve iyilik tablosunu düşünmeden edemiyordu. Kentin göbeğinde, dar imkânlar içinde, kardeşlerden, dostlardan yoksun büyümüş biriydi Ernst Land. Eli ekmek tutana kadar sabredemeyen yaşlı, huysuz babası tarafından iki ayağı bir pabuca sokulmak istenmişti. Sonunda babası, tam da okumanın tadını aldığı bir sıra onu okuldan çekip alarak bir eczacının yanına yerleştirmiş, karnını doyuracak parayı kazanmasını sağladıktan sonra kendisine üzerine düşeni yapmış bir baba gözüyle bakmıştı. Oğlu bundan sonra dilediği gibi

davranabilirdi. "Artık dünyanın kapısı açık duruyor önünde," demişti babası büyük bir coşku ve heyecanla. Gel gelelim delikanlı Ernst önünde "kapısı açık duran dünyaya" karşı bir özlem duymaktan uzaktı. Yeni'ye ve belirsiz'e yöneldiği yoktu düşüncelerinin, kendi hallerine bıraktı mı düşünceleri binlerce gizli yollardan çocukluğunun biricik, zamanla sönüp gitmiş güzelliğine dönüyor, ufak tefek, mahzun bir kadının önünde diz çöküyordu. Kadına ilişkin olarak yumuşak Slav şarkıları söylediğinden ve kendisi okula gitmeye başladığı dönemde arkadaki karanlık odasında yatıp kimseye haber vermeden bir yıl içinde yavaş yavaş, sessiz, sedasız bu dünyadan göçüp gitmiş olmasından başka bir şey bilmiyordu. O günler adeta korkmuştu kadından, ama erkenden ölüp gidince de dört bir yanda eksikliğini hissederek, yaşadığı bütün iyi şeyleri dönüp dolaşıp onun ince ve yumuşak sevgisinin eseri görmeye başlamış, bu sevginin gözünü yaşamı üzerinden hiç ayırmadığına inanmıştı. Erken yaşta öksüz kalan çocuklarda görülür hep: Her türlü kaygı ve tasadan uzak oyun arkadaşlarının mutlulukla aralarında paylaştıkları sevinçlere el sürmeye yanaşmaz böyle çocuklar, boyuna özlemlerinin o karanlık resmine sarılırlar ve resim duygulandırıcı özverilerle giderek daha aydınlık, daha mutlu ve paylaşımcı nitelik kazanır. Böyle çocuklar yoksul kaldıklarından yalnızdırlar hep, sevinçlerini dillendirmediklerinden, bunları kendileriyle paylaşacak arkadaş da bulamazlar. Genel olarak hangi anne çocuğuna dünyaya açılan kapıyı göstermemişse, o çocuk arar, durmadan arar, ileride, bir türlü dünyaya açılan bir kapı bulamaz.

Ancak kiracı olarak Wanka ailesinin evinde oturduktan sonradır ki, Ernst Land'ın içinde aradığı yuvayı sonunda bulduğu duygusunun zaman zaman uyandığı oluyordu. Odacığında vakit geçirmekten hoşlanıyor, çalışmadığı pazarlar büyük yazı masasının başında, piposundan çıkan duman bulutlarının ortasında kaybolmuş, eski kitapları okuyup sararmış yapraklarına dalıyor, bugün de, yarın da aklından çıkıp

gidiyordu. Böyle olunca, kapısına usulcacık vurulduğunu duymayışına, ancak içeri giren Luisa'nın yoğun tütün dumanlarının gerisinde ürkek ve kararsız dikildiğini görür görmez korkuyla yerinden sıçrayıp kalkmasına şaşılabilir miydi. Solgun, takısız, sırtında mavi bir giysisi, iri, suskun gözler, ayrıca elinde adeta çekingenlikle vücuduna bastırılmış görünen üç küçük beyaz gül, bir düştten farksızdı Luisa.

"Oh, affedersiniz," dedi Luisa, biraz Slav şivesiyle karışık Almancasıyla. "Yemeğe çıktığınızı düşünmüştüm de... Ben yalnızca..." Sonra yeni kiracılarının önünden geçerek, elindeki üç beyaz gülü Zdenko'nun pencerenin bulunduğu duvarda asılı küçük resminin arkasına iliştiirdi. Bay Land'ın sık sık göz attığı bir resimdi bu. Çiçekleri resme iliştirirken Luisa'nın ellerinin nasıl acılı bir sevecenlikle titrediğini gördü Land, kendini kaptırmış bu ellere bakıp durmaktan ne bir şey söyleyecek ne bir şey yapacak ne de bir şey düşünecek durumdaydı. Luisa'nın şöyle dediğini işitti birden: "Bugün aramızda bulunmadığı ilk doğum günü Zdenko'nun." Derken her şey yine eski durumuna döndü. Bay Land pazar sessizliğine gömülmüş odasında tek başına kaldı, okumasını önceki gibi yine sürdürebilirdi kuşkusuz. Ama yapamadı, sanki gelecek biri var da onu bekliyormuş gibi, durup durup gözlerini kapıya çevirdi, sonunda odadaki tütün dumanına kızıp pencereyi açtı; şubat havası, serin ve aydınlık, içeri doldu. Bir an gönlü şenlendi, artık hatırı sayılır konuklarını var odamda diye geçirdi içinden: Üç beyaz gül. Ve sanki bir düş görüyormuş gibi gülümsedi.

Eylül ayı çıkıp geldi derken, ormanlar içindeki tatil yerlerinden ve denizden pek çok kişi kente döndü. Kentin sokak ve caddelerinde yürümesini unutmuşlardı bu arada, hâlâ ormandaki tatil yerindeymişler gibi farkına varmadan şapkalarını ellerinde tutuyor ya da bağıra çağıra şarkılar söylüyorlardı. Bu da tatil anılarının hâlâ içlerinde canlılığını

koruduğunu gösteriyordu. Yolda birbirleriyle karşılaşacak oldular mı gevezelikleri tutup birbirlerine anlatacak bir sürü şey buluyorlar, tatilde geçirdikleri, kulak vermiş kendilerini dinleyen son günlerin ısıltısına benzer bir şeyin konuşmalarından çıkıp, kentin bunaltıcı cadde ve alanları üzerine bir teselli gibi yayıldığını duyumsuyorlardı. Belki yolda karşılaşan iki kişi, "Çok iyi görünüyorsun," ya da "Nasıl da değişmişsin," diyerek ayrılıyordu birbirinden. Ne yapacaklarını bilemeyerek, bir şükran duygusuyla bir an birbirinin yüzüne bakıp bakıp gülümsüyorlardı.

Luisa da tatilden dönenler arasındaydı. Baharın ilk günlerinden beri evde kaldığı yoktu. Sıcak, gizli bir ülke vardı bir yerde; alev alev çiçekler karanlık göller içine bakıyor, göllerin üzerinden bulutlar ve kuşlar uğultuyla geçip gidiyor, yüksek ağaçların karanlık gövdeleri arasından beyaz yollar itiş kakış uzanıyor ve ormanlar içinde dalgalanıp duran sessiz bir yaşamı karşılarında buluyorlardı. Akıl almaz kıyafetler içinde gezip dolaşanlar görülüyordu. Yüzlerinde üzgün ifadelerle ya da serin, gülümseyen dudaklarla insanlar görülüyordu ayrıca. İlkin sana öyle gelir ki, bu insanlardan söz edildiğini bir ara duymuşsundur. İster istemez bunun ne zaman olduğunu düşünürsün. Derken seni tutup öper bu kişiler, o vakit bunların bir vakit sevilip de sonradan unutulmuş dostların olduğunu anlarsın. Bir pişmanlık duygusuyla sen de öpmek istersin kendilerini. Ama onları selamlamaya kalkar kalkmaz, yüz hatları sana yabancılaşır yine ya da dalgalanıp duran ormanın içine çekilirler; acımasız, incitici sözcüklerle üzerine atılır ve karşılığında senden kalbini kendilerine armağan etmeni isterler. Ve gençlik ülkesidir bu ülke. Çocuklar, delikanlılar, çiçeği burnunda kızlar ve taze anneler hüznün karışımı bir mutlulukla dans eder, el yordamıyla ısıt ısıt ilerleyip dururlar. Yanakları yabancı bir neşeyle yanıp tutuşur. Ne var ki, birbirlerini gördükleri söylenemez, çünkü hayretten başka şeye yer yoktur gözlerinde. Aynı yola koyulmuş gelenlerin yakındıklarını ya da güldüklerini işittiler mi kulak kabartır, sesin kuşlardan ya

da ağaç doruklarından ya da rüzgârlardan geldiğine inanırlar. Hepsinin tek bir amacı vardır, ülkenin göbeğindeki o ateşten dağın doruğuna tırmanmak. Ve içlerinden bazıları bu tırmandıkları yerden bir daha evin yolunu bulamaz.

Ama Luisa dönüp geldi ateş diye nitelenen bu ülkeden, yavaş yavaş ve gülümseyerek, nekahet döneminin bahçeleri içinden geçip. Duraksaya duraksaya kendini tanıdı yeniden, ağlayarak ellerini öpen annesini ve eylülün altın rengindeki gür ışıyla adeta bezenmiş odayı. Bayram havasında bir dönüştü bu. Ve nasıldı evden sokağa ilk çıkılan o günler! Tüm nesneler ve insanlarla sürekli yeniden karşılaşıldığı günler ayrıca! İnsanlar gülümsüyor ve nesneler işte öylesine ışıldayıp duruyordu. Sanki Luisa hep ıslıl ıslıl aynalar önünden yürüyüp gidiyor ve aynalar enine boyuna ne kadar büyüdüğünü kendisine açıklamak istiyorlardı. Luisa da farkındaydı bunun. Kendisini güçlü ve dinlenmiş hissediyordu. Bundan hiç söz etmeksizin derslerine devam etti. Unuttuğu hiçbir şey olmamıştı ve daha Noel'den önce küçük bir kıza piyano dersi verebilecek duruma gelmişti. Küçük kız, öğretmenine karşı derin bir saygı duyuyordu. Ama gerçekte birinin üstlenmesi gereken rolü öbürü üstlenmişti. Küçük öğrencisinin kendisine duyduğu sevgi ve bağlılık her gün Luisa'nın gönlünde bir yığın şenlikli duygunun uyanmasını sağlıyordu. Kızın karşısında içten içe kulak vermiş dinleyen biri durumundaydı Luisa, kızın yönelttiği sorular ise Luisa'nın kulaklarında güzel ve mutlu yanıtlar gibi yankılanıyordu. Ve Luisa tatsız bir olayla karşılaşılmaksızın geçen o neşeli günlerde öyle çok şey yaşadı ki, dünden daha geriye gözünü çevirip bakacak vakit bulamadı; dünün gerisinde bir tek büyük geçmiş ve uzlaşma yer alıyordu adeta, buradan da yeni ve zengin yaşamına herhangi bir gölgenin düştüğü görülüyordu.

Noel'de Luisa eczacı kalfasının odasından içeri girdi: "Bu akşam başka bir tasarınız yoksa, buyrun bize gelin diyecektim, Bay Land."

Ernst Land, şükran dolu bir edayla gülümsedi. Derken Luisa'nın nereye baktığını gördü, ne diyeceğini bilemedi. Zdenko'nun küçük resmi üzerinde taze üç beyaz gül vardı. Luisa, iki elini de Land'a uzattı. "Bu gülleri oraya siz koydunuz demek?"

"Her zaman..." Land kızarıp bozardığı için kızdı kendine ve aceleyle akşam geleceğini söyledi.

Odadan çıkıp giderken kapıda yeniden durdu Luisa. "Sizi hep çok üzgün görüyorum, Bay Land."

Land sesini çıkarmadı.

"Ne düşünüyorsunuz böyle?" Luisa'nın bu arada kendisine bakışı Land'ı öylesine duygulandırdı ki, ağlamaklı bir sesle ne düşündüğünü saklamayıp söyledi:

"Annemi."

Noel akşamı tuhaf bir bayram havası içinde yaşanmıştı. Daha sonra da bu hava evdeki odalarda esip durdu. O sessiz çam kokusu gibi bütün eşyalara sinip sürdürdü varlığını, ansızın baş gösteren bir takatsizlikle Bayan Wanka'nın pek çok gün yataktan çıkamadığı zaman bile ortadan kaybolmadı. Luisa, bütün o küçük ev işlerinin yükünü birer birer annesinden devralmış, sonunda Bayan Wanka sobanın çıtırtısı ve gümüş saatin vuruşlarıyla yarı indirilmiş perdeler arkasındaki o sessiz, yavaş yavaş ağaran bayram gününden başka bir şey bilmez olmuştu. Ve akşamları anneye kızı arasında alçak sesle konuşmalar yapılıyor, bu konuşmalarda dün hiç yer almıyordu. Yalnızca seslerin tırusında dünün bir titreşim olarak varlığı seziliyor, annenin sesinde ince, çekingen bir rica, Luisa'nın sözcüklerinde ise aydınlık, avutucu bir bağışlama kimliğiyle yer alıyordu. Ve bu bağışlama hiç direnmeden ve acı çekmeden, bir uzlaşma ve barışmanın getirdiği huzur içinde kendisini bırakıp giden annesinin üzerine eğilmiş Luisa'nın derin derin ağlayışında da varlığını duyurdu.

Annesinin ölümünün üzerinden henüz bir hafta geçmişti ki, Luisa yeniden başladı ders vermeye. Günleri şenlikli bir

sürü işle dolu dolu geçiyordu. Her ne kadar eli boş oturduğu geceler üzerine çöküp kendisini korkutsa da, artık ıstırapların karanlığından düşman tehlikelerin yanına sokulmadığının farkındaydı. Geçirdiği nekahet döneminin sessizliğinde ilk kez kendini bulmuş, içinde öylesine bir zenginlik ve genişlik keşfetmişti ki, annesinin kaybı alabildiğine kutsal varlığında bir yalnızlaşmaya yol açmamıştı. Duyulan üzüntü yalnızca önemsiz bir kısıtlama olarak gülümseme ve devinimlerinde seziliyor, varlığındaki uyanışı engelleme gücünü gösteremiyordu.

O yılın şubatı çok kış yapmıştı, ama mart ayındaki yortu gününde –Yusuf’a adanmış bir gündü bu– bütün dünyayı sevinçten çılgına çevirdi. Kar yer yer tepelerde ve demiryolu setlerinde kalmıştı sadece, bu karı da kimsenin aklına getirip dikkate aldığı yoktu. Karın kalktığı çayır çimenleri yeşillik bürümüşü ve ışıkların peşini bırakmayan ılık rüzgârda akşamdan sabaha uzun ve çıplak dallardan tırtılsılar salınıp durmaya başlamıştı.

Loretta Kilisesi’nde öğleyin yapılan o büyük Kuddas ayinine katılmak için evden çıkmıştı Luisa. Ama derken nasıl olduysa kilisenin o ayartıcı çan seslerinin önünden yürüyüp geçti, başını kaldırıp baktığında da Baumgarten arkasındaki geniş ve ıssız ağaçlıklı yolların birinde bulunduğunu görüp kollarını iki yana açtı. Çevresindeki her şeyi ne çok sevdiğini duyumsadı ansızın, her şey ne kadar da kendisine aitti. Sonra, gizli mutluluğu ve tatlı özlemiyle bu sessiz, şen oluşuma kendi yazgısı gözüyle bakması gerektiğini, içlerindeki o karanlık dürtüyle insanları birtakım arzu ve yanılgılara sürükleyen şeyle bunun bir ilgisi olmadığını anlamıştı.

Eve dönerken yolda gülüp oynayan, ıslıl ıslıl insan kalabalıklarıyla karşılaştı bir ara. Gülümseyerek durdu ve önündeki aydınlık, yaşayan manzaraya baktı. Bu gülen insanların yine karşıdaki dar evlere sığabilecekleri inanılacak gibi değildi. İçlerinden her biri omuzlarında ağırlığını pek hissetmediği ıslıl

ışıl günün içinde büyümüş, normal büyüklüğünün dışına taşmıştı. Ve ışıl ışıl gökyüzü altın parıltısını öylesine bir zenginlik ve çabuklukla üzerlerine saçtığı insanlar ve nesneler kendi gölgelerine sahip çıkmayı unutuyor, pırıl pırıl ülkede kendileri birer ışığa dönüşüyordu.

Bu manzara karşısında Luisa, nedense Zdenko'yu düşünmeden edemedi. Acaba o karanlık yaşamunda Zdenko da yolda giderken böyle gözlerinin içi gülen mutlu insanlarla karşılaşmış mıydı?

Derken eve doğru yola koyuldu Luisa. İnsanların gölgeleri ıssız sokaklarda unutulmuş günlük giysiler gibi üst üste yığılmış bir grilik içinde duruyor, etrafa adeta küflü bir kış kokusu yayıyorlardı. Luisa üşür gibi oldu, yokuş aşağı inen kaldırımın adımlarını açması için yaptığı ilk öneriyi güle oynaya benimsedi; hayli çocuksu bir davranışla, asık suratlı kocaman kapıları yukarıdan öfkeyle kendisine bakan o çok eski saraylar önünden yokuş aşağı bir koşu tutturdu. Bu saraylardan korkmuyordu artık.

Rosalka kapıda durmuş, çevresini saran komşu kadınlara sık sık ellerini kollarını oynatarak önemli bulduğu yeni bir haberi aktarıyor, kadınlar da harıl harıl başlarını sallayıp Rosalka'nın verdiği haberi paylaşıyorlardı. Derken içlerinden biri Luisa'yı gördü, bunun üzerine hepsi birden büyük bir sabırsızlıkla ona el sallayıp seslenmeye başladı. Birkaç çocuk da onlara katılmış bağıırıyordu. Luisa, söylenenlerden tek bir sözcüğü anlayabildi ancak: Bir misafir gelmişti eve. Bu da onu alabildiğine şaşırtmaya yetmişti. Evin karanlık merdivenlerinden koşa koşa çıkarken kafasının içinde kocaman bir soru vardı yalnızca: "Acaba gelen kimdi?" Gözlerinde merakla odaya içeri daldı. Odada Bayan von Meering, saklamaya gerek görmediği bir kırgınlıkla, kanepede dimdik oturmuş bekliyordu. Ne var ki, Albay'ın eşinin o anda uğradığı şaşkınlık Luisa'nınkinden daha da büyük oldu. Albay'ın eşi ailenin başına gelen son felaket dolayısıyla taziyelerini bildirmek

üzere az önce gelmişti, ama gözlerinin içi gülen, nefes nefese kalmış Luisa'ya o iç açıcı taziye sözcüklerinden birini olsun söyleyip, acısını paylaştığını gösterecek gücü bulamadı. Karşısındaki bu şen şakrak, sağlıklı kıza karşı derin, haklı bir öfke duydu, o geçmiş olaydaki gibi şimdi de buraya boşuna geldiği duygusuna kapıldı. "Amma insanlar! Bu ailenin kendisinde bir tuhaflık olmalı!" diye geçirdi içinden.

Bu arada kendini toparlayan Luisa bir iki özür diledi, sonra da bu ziyaretlerini neye borçlu olduğunu sordu Albay'ın eşine. Bayan von Meering, acele yüzüne tuttuğu katlanmış mendilin aralığından hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı: "Ah, anneniz zavallı hanımefendi, anneniz zavallı hanımefendi!"

Bu duygulandırıcı sözlerine bir yanıt alamayınca, gözlerini kaldırıp sert sert Luisa'ya baktı. Sözcükleri vurgulayarak, "Anneniz çok saygıdeğer, dürüst bir kadındı," dedi.

Luisa başını eğmiş, öyle görülüyor ki çıtı pıtı ayağının ucuna bakıyordu. Albay'ın eşi bir süre daha bekledi, Luisa'nın gözlerinden hâlâ yaş gelmediğini görünce anladı ki, bu kalpsiz kıza karşı gösterilecek bütün acıma ve ilgi boşunaydı. Yüzünde adeta kalkıp gideceğini bildiren bir ifade, acı bir ses tonuyla şunları da eklemekten duramadı:

"Size yalnızca şunu söylemek istiyorum, yavrucuğum. O iffetli annenizin ölümünden sonra evde yapılması gereken değişiklikler üzerinde herhalde düşünüp taşınmışsınızdır."

"Bilmem ki..." dedi Luisa duraksayarak, şaşırmış.

"Hayretle işittiğime göre, hâlâ yanınızda kiracı olan genç adama evden çıkmasını bildirmeniz sanırım pek yerinde bir davranış olur."

"Ama—" diye karşılık verdi Luisa, hayretle açılmış iri iri gözlerle. Yüzünde adeta muzipçe bir gülümseme titreşti.

Bayan von Meering çoktan kalkıp kapıya yürümüştü.

"Ben dikkatinizi bu noktaya çekmeyi kendime bir görev bildim. Elbet siz nasıl isterseniz öyle davranabilirsiniz," dedi.

"Evet, hanımefendi," diye karşılık verdi Luisa, ansızın

bulduğu bir cesaretle, giderek boyu uzuyormuş görünen Albay'ın eşi önünde parmak uçları üzerinde dikilerek: "Biraz daha oturup dinlenmek istemez miydiniz, hanımefendi?"

Ne var ki, bu iğrenç evden bir an önce kaçıp gitmeye bakan Albay'ın eşi çoktan mutfağı boylamıştı. Mutfakta yaşlı hizmetçi Rosalka, coşkuyla karşıdan Albay'ın eşine doğru koştu, eğilip ipek pelerinini dirseğe yakın bir yerinden büyük bir özenle öptü. Kendini hakarete uğramış gören Albay'ın eşi ağzından güçbela bir "adiyö" sözcüğü çıkararak, Rosalka'nın o kölemsi saygı gösterisinden kurtardı kendini, merdiven ve koridorlardaki ev sakinlerinin alık alık bakışları ve baş başa vermiş fısıldaşarak kendisine karşı açığa vurdukları hayranlık, Luisa'dan gördüğü aşağılamayı birazcık da olsa gidermişti.

Luisa, bir süre düşünceli düşünceli durdu olduğu yerde. Rosalka, sözcükleri vurgulayarak, "Bizi ziyarete geldi," dediği kibar hanımefendiyi biraz daha görebilmek üzere pencereye koşmuştu.

Pencereden dönüp geldiğinde gözlerinde büyük bir merak okunuyordu. Ama Luisa farkına varmamıştı bunun. Evin içinde bir aşağı bir yukarı gidip gelirken, "Sanırım, bundan sonra da yine bu evde kalıyoruz, Rosalka," dedi. "Bu konuda serinle konuşmam gerektiğini unuttum düpedüz. İleride de yine benim yanımda çalışacak, bana hizmet edeceksin. Önceki çalışma koşullarında da bir değişiklik olmayacak. Nasıl, kabul ediyor musun?"

Rosalka, bu ve öbür dünyadaki mutluluğu üzerine yemin ederek kalacağını bildirdi. Ansızın yaşlar geldi gözlerinden, yeni hanımına çocukken yaptığı gibi Luisinka değil, hanımefendi diye hitap etti. Ardından Luisa, Land'ın kapısını çaldı.

Land, gülümseyerek karşıladı kendisini. Latifeyle, "Sizi köstebek, sizi," dedi. Luisa. "Odadan dışarı ayak attığınız yok. Bugün kentten çıkın şöyle bir dışarı. Bahar geldi. Ben bugün dışarıydım, kentin çok, çok dışında." Baharın nerede oldu-

ğunu Land'a göstermek ister gibi elini oynattı. Gözlerinde işte öylesine vaatkâr bir parıltı vardı. Daha sonra iş görüşmelerine özgü önemli bir ses tonuyla sürdürdü konuşmasını: "Sizi rahatsız etmeyeyim, Bay Land. Yalnız şunu söyleyeyim ki, sizden evi boşaltmanızı isteyecek değilim. Anlayacağınız, durumunuzda değişen bir şey olmayacak. Odadan memnunsanız tabii."

Bay Land, Luisa'nın gözlerini arandı; hemen ardından yere indirdi başını. "Şey," dedi yumuşak bir ses tonuyla. "Burada büyük bir zevkle oturuyorum. Sanırım..." Derken el ayalarını birbirine sürtmeye başladı...

Luisa, kapının kolunu elinden bırakmamıştı. "Bakın bu güzel," dedi Bay Land'ın yardımına koşarak. Derken kendisi de biraz afallamış durdu.

Sanki Land'ın gönlünde dile getirmek istediği bir şey vardı da açığa vuramıyordu.

İki genç sustu.

Derken Luisa yeniden başladı konuşmaya: "Almancamı biraz ilerleteyim, çok isterdim. Belki siz de buna karşılık Bohemyaca öğrenmek istersiniz biraz."

"Evet," dedi Bay Land, rahat bir nefes alarak. "Sizin dilinizi seviyorum."

"Madem öyle," dedi Luisa bir rica tonuyla, keyifli keyifli, "vakit buldukça bizim öndeki salona gelin. Birkaç kitap hazır duruyor, Almancaları da var içinde."

Ve bir kez daha kapıda ekledi:

"İstediğiniz zaman buyurup gelebilirsiniz Bay Land." Sonra biraz alçalttı sesini: "Doğrusu annenizle ilgili çok şey dinlemek isterdim sizden."

Ewald Tragy

(1898)

Ewald Tragy babasıyla Graben'de yürüyor. Unutmadan söyleyelim ki, vakit çiçek bayramının kutlandığı bir pazar ikindisidir. Giyilen giysiler yaşanılan mevsimi ele veriyor, yaklaşık eylül başları; eskitilmiş, zor bir yaz. Üzerlerde taşınan bazı tuvaletler için ilk yaz da değil. Bayan Ronay'ın moda yeşili tuvaleti, sonra Bayan Wanka'nın kostümü, Tragy'nin mavi fuları için böyle örneğin. Boynumdaki fular biraz elden geçirilip yenilenecek oldu mu, bir yıl daha gider diye düşünüyor genç Tragy. Karşıdan gelen bir kız gülümsüyor. Soluk pembe krepdöşenden bir tuvalet giymiş, ama süslü eldivenler geçirmiş ellerine. Peşinden gelen bayların tümü de bir benzin deryasında yüzüyor. Tragy küçümsüyor onları. Zaten bütün bu insanlara yukarıdan bakıyor. Yine de biraz modası geçmiş bir terbiyeyle pek nazik selamlıyor kendilerini.

Sadece babası verilen selamları teşekkürle alıp kabullendiğinde ya da kendisi birine selam verdiğinde kuşkusuz. Tragy'nin tanışları, ahbabları yok. Öyleyken şapkasını başından daha da sık çıkarması gerekiyor. Çünkü babası kibar bir adam, saygın biri, deyim yerindeyse kişilik sahibi bir insan, pek aristokrat bir görünümü var, onu selamlayabilmek subay ve memurların göğsünü kabartıyor. Her seferinde yaşlı babası uzun bir suskunluğun içinden "evet" sözcüğünü çıkarıyor ağzından, sonra yüce kalplilikle davranıp verilen selama teşekkürle karşılıklı bulunuyor. Yüksek sesle söylenen bu "evet"ler, gelip geçenlerde, çiçek bayramının karmaşası içinde

Müfettiş Beyin oğluyla derin ve önemli konuşmalar yaptığı, baba ve oğul arasında seyrek karşılaşılan bir görüş birliğinin bulunduğu yanılığının doğmasına yol açıyor; oysa baba ve oğul Tragy arasındaki konuşmaların içyüzü değişik biraz:

“Evet!” diyor baba Tragy ve bununla teslimiyet dolu bir selamda kendini açığa vuran ve yaklaşık “Uslu değil miyim?” anlamına gelen ideal soruyu adeta ödüllendiriyor. “Evet!” diyor Müfettiş Bey, belli bir günahı bağışlar gibi.

Bazen oğul Tragy, bu “evet” sözcüğünü tutup bırakmayarak hemen bir soru takıyor peşine: “Kimdi bu baba?” Bunun üzerine o zavallı “evet” sözcüğü peşinde dört vagonlu bir lokomotif gibi yanlış bir hatta beklemeye başlıyor, ne ileri gidebiliyor ne de geri geliyor.

Baba Tragy, son verilen selam üzerine başını çevirip bakıyor, selam verenin kim olduğu konusunda hiçbir fikri yok; ama düşünüyor yürürken; üç adım kadar sonra acınacak bir çaresizlikle “Eveet!” diyor yeniden.

Bunu fırsat bilip ekliyor: “Şapkan gerçekten çok tozlanmış, Tragy.”

“Tozlanmış demek,” diyor oğul Tragy tevekkül taştan bir edayla.

İkisinin yüzü de bir an gölgeleniyor.

Beş, on adım sonra tozlu şapka düşüncesi baba ve oğlun kafasında olağanüstü büyüyüp serpiliyor.

“Herkes bize bakıyor, rezalet!” diye geçiriyor içinden baba Tragy ve oğul Tragy başındaki uğursuz şapkanın dışarıdan nasıl görüldüğünü ve tozların şapkanın neresinde bulunduğunu kestirmeye çalışıyor; zorluyor kendini. Aklına geliyor derken: Şapkanın kenarlarındaki kıvrımlarda olacaktır. Ve düşünüyor: “Ama nasıl ulaşabilirim oraya? Bunun için özel bir fırça icat edilecek ki...”

Şapkası bütün somutluğuyla gözlerinin önünde canlanıyor. Dehşete kapılıyor ansızın. Babası başından şapkasını

düpedüz çekip alıyor, kırmızı eldivenli parmaklarıyla fiskeler indiriyor üzerine. Ewald Tragy bir süre bakıyor yalnızca. Ansızın hırsıyla uzanıp babasının titiz ellerinden kaptığı gibi yüz karası keçe şapkayı hırçın ve hoyrat bir tavırla başına geçiriyor. Saçları alev alev yanıp tutuşuyormuş gibi, "Ama baba!" diyor. Ayrıca şusözleri desöylemek geçiyor içinden:

"On sekizindeyim artık; bu yaşta başımdan şapkayı alıyorsun, üstelik pazar günü, öğle üzeri, herkesin gözü önünde." Ama tek kelime çıkaramıyor ağzından, yutkunuyor; içine atıyor diyeceklerini. Kendini aşağılanmış hissediyor, yıkana yıkana büzülüp küçülmüş giysiler gibi tıpkı.

Baba Tragy yolun karşı tarafına geçiyor birden; görkemle, dimdik yürüyor. Bir oğlu yoktur artık. Ve bütün pazar günü bir su gibi akıp gidiyor baba oğul arasında. Ama kalabalık içinde kimse yok ki, her ikisinin baba oğul olduğunu bilmesin; herkes onları birbirinden ayırıp böyle uzaklaştıran acımasız ve hoyrat olaydan dolayı üzülmeden edemiyor. Bir paylaşma duygusu ve anlayışla baba ve oğulla yüz yüze gelmekten kaçınılıyor; her ikisinin yine yan yana yürümesi üzerine yeniden gülüyor yüzler. Baba ve oğlun yürüyüşünde ve davranışlarında giderek çoğalan bir benzerlik saptamaktan memnunluk duyuluyor; çünkü oğul Tragy önceleri evden ayrılmış, söylendiğine göre bir askeri okula gitmişti. Günün birinde, kim bilir neden, pek yabancılaşmış yeniden dönüp gelmişti eve. Ama şimdi, "Bir bakın şuna lütfen!" diyor az önce Müfettiş Bey tarafından bir "evet"le ödüllendirilmiş iyi yürekli, yaşlı bir bay. "Başını biraz yana eğiyor yürürken, babası gibi tıpkı." Ve bu keşfinden ötürü keyfinden gözleri ıslı ıslı parlıyor. Yaşlıca hanımlar da delikanlı Ewald'la ilgilenmekten alamıyor kendilerini, onu ayaküstü enine boyuna süzüp tartıyor, değerlendiriyorlar: Babası gençliğinde yakışıklı bir adamdı, hâlâ da öyle. Ama oğlu Ewald ona benzemeyecek. Hayır, hayır! Allah bilir kime çekmiş. Belki de annesine. Annesi de nerede ki? Ama boyu bosu iyi bir dansçı olmaya elverişli. Ve yaşlıca

hanımlardan biri pembe bir tuvalet giymiş kızına dönüp, "Bay Tragy'nin selamına karşılık verdin mi, Elly?" diye soruyor.

Ama aslında boşuna bütün bunlar, yaşlı bayın sevinci ve Elly'nin annesinin o zekice kaygısı; çünkü babasıyla geniş Graben Caddesi'nden ıssız ve dar Beyler Sokağı'na sapar sapmaz, oh diyerek rahat bir nefes alıyor oğul Tragy:

"Bu son pazar!"

Oldukça yüksek çıkıyor sesi. Öyleyken yaşlı babasının bir cevap vermeye niyeti yok. "Babamın bu suskunluğu" diye geçiriyor içinden Ewald; kudurmuş kişilerin kapatıldığı bir hücre gibi tıpkı, sağır duvarları öylesine amansızlıkla astarlanmış.

Babayla oğul yürüye yürüye Alman Tiyatrosu'na geliyor. Ve oğul Tragy sabırla yineliyor: "Bu son pazar!"

"Öyle!" diye karşılık veriyor babası kısaca, "nasihatten anlamayan biri için..." Ardından susuyor. Ekliyor sonra: "Git, biraz burnun sürtülsün de gör bakalım insanın kendi ayakları üzerinde durması nasıl bir şeymiş. Benim için sakıncası yok."

"Ama baba!" diyor oğul Tragy biraz sert. "Sanırım, bütün bunları konuşmuştuk."

"Yine de senin gerçekte ne yapmak istediğini bildiğim yok. Kimse senin gibi böyle gözü kapalı kalkıp gitmez bildiğim kadarıyla. Münih'te ne yapacaksın, söyler misin?"

"Çalışacağım," diye cevabı yapııştırıyor oğul Tragy.

"Demek öyle. Burada çalışamazsın sanki."

"Burada," diyor oğul Tragy ve üstünlük taştan bir edayla gülümsüyor.

Baba Tragy hiç istifini bozmuyor. "Neyin eksik burada? Kendine ait bir odan var, evde yiyip içiyorsun, herkes senin iyiliğin için çalışıyor. Ve rihayet tanınıyorsun burada; herkese yakışık aldığı gibi davrandın mı, en seçkin ailelerin sana kapılarını açmaması için neden yok."

"Boyuna herkes, herkes," diyor oğul Tragy, sesinde aynı alaylı ton. "Sanki bu kadarla iş bitiyor. Başkalarını şuncacık

umursadığım yok benim." Bu cümleyi kasılarak söylerken şapka olayı geliyor aklına, yalan söylediğini seziyor, bu yüzden vurguluyor bir kez daha: "Başkaları vız gelir bana. Nedir bu başkaları, lütfen? İnsan mıdır bunlar acaba?"

Gülümseme sırası yaşlı Bay Tragy'ye gelmiştir şimdi, zarif yüzünün bir yerinde kendine özgü bir gülümseme belirliyor; ağarmış bıyığının altında mı, yoksa dudaklarının çevresinde mi, kestirilecek gibi değil.

Hem çok geçmeden yine kayboluyor gülümseme. Ama on sekiz yaşındaki Ewald Tragy'nin olup biteni unutması olanaksız; utanıyor ve utancının önüne iri iri sözler yerleştiriyor. "Zaten sen..." diyor sabırsız eli boşlukta bir daire çizerken, "görüldüğü kadarıyla yalnızca iki şey biliyorsun, baba: Para ve başkaları. Senin için her şey bunların etrafında dönüyor. İnsanların elini eteğini öpeceksin, para için de yerlerde sürüneceksin. Sana göre amaç bu olmalı, öyle değil mi?"

"Senin bu ikisine de ihtiyacın olacak," diye yanıtlıyor baba Tragy. "Hem insanın parası varsa, yerlerde sürünmesi gerekmez."

"Peki, ya yoksa, o zaman..." Oğul Tragy biraz duraksıyor.

"O zaman?" diye soruyor babası ve gelecek cevabı bekliyor.

Oğul Tragy, "Tanrım!" diyor bir umursamazlıkla ve soruyu geriye çeviren bir edayla elini oynatıyor. Yeni bir cümleye başlamak daha uygun görünüyor gözüne. Ama babası ısrar ediyor: "O zaman -" diye tamamlamaya çalışıyor cümleyi kabaca, "- bir serseri olup çıkar insan, güzelim şerefli ismine leke sürer."

Ateş püskürerek, "Ne düşünceleriniz varmış meğer!" diye yanıtlıyor oğul Tragy.

"Ne yaparsın, bizler bugünün insanları değiliz, o kadar!" diyor baba Tragy.

Bir zafer edasıyla, "Sorun da burada zaten..." diye yanıtlı-

yor oğul Tragy. "Başka bir zamanın, çok gerilerde kalmış bir dönemin insanlarısınız, tozlanmış, kurumuş, genel olarak –"

"Bağırma!" diyor baba Tragy buyurgan bir sesle; davranışı eskiden subay olduğunu açığa vuruyor.

"Bağırmaya hakkım var sanıyorum."

"Sus!"

"Neden konuşmayacaktımışım?"

"Konuş peki!"

Sözcükler baba Tragy'nin ağzından küçümseyerek çıkıyor. Bu kısa, "Peki, konuş!" sözü oğul Tragy'nin yüzüne bir samar gibi iniyor adeta. Ve baba Tragy, görkemli adımlarla dimdik yürüyüp yolun karşısına geçiyor. Yol bomboş olduğundan, baba ve oğul o kadar çabuk yine bir araya gelemiyorlar. Sanki aralarındaki kızgın, güneşli şose genişledikçe genişliyor. Baba ve oğlun birbirine hiç benzer yanı kalmıyor artık. Baba Tragy'nin yürüyüşü ve tavrı giderek daha bir düzgün ve kusursuz nitelik kazanıyor, ıslıl ıslıl bir parıltıyı önleri sıra sürükleyip götürüyor çizmeleri. Yolun öbür tarafındaki oğul Tragy'de de bir değişiklik kendini açığa vuruyor, üzerindeki her şey yanarak kömürleşen bir kâğıt parçası gibi kıvrılıp büzülerek ayağa kalkıyor. Giysisini ansızın bir sürü kırıksıklık kaplıyor, kravatı şişip kabarıyor boynunda, başındaki şapkanın kenarı adeta büyüyor. Modaya uygun daracık pardösüsünü kışlık palto gibi dürüp bükmüş, olası bir rüzgâra karşı taşıyor elinde. Adımlarında bir savaş havası esiyor. Altında taş basması 1848 tarihi ya da "Devrimci" yazısıyla eski bir resim sanki.

Yine de oğul Tragy, zaman zaman ürkek bakışlarla yolun karşı yakasına bakıyor. Yaşlı babasını uzanıp giden ıssız kaldırımında öyle büsbütün terk edilmiş görmekten biraz tedirginlik duyuyor. Babam ne kadar da yalnız diye geçiriyor içinden; sonra, ya bir şey gelirse başına diye düşünüyor.

Bundan böyle gözlerini babasından ayırmıyor; gözleriyle

eşlik ediyor babasına, zorlanmaktan nerdeyse sızlamaya başlıyor gözleri.

Sonunda baba ve oğul aynı evin önüne gelip duruyorlar. Girişte bir rica tonuyla, "Baba!" diyor Ewald Tragy. Bir süre bocalıyor, ardından çabuk çabuk konuşmaya başlıyor: "Yakanı kaldırırsan iyi olacak baba, her vakit bu saatte soğuk olur merdivenler."

Sesi ürkek çıkıyor ve nihayet bir soru havasına bürünüyor, oysa ağzından çıkan şey, hiç de bir soru değil.

Babası yine cevap vermiyor, derken buyurgan bir tonla, "Sen boyunbağını düzelt!" diyor.

"Peki, düzelteyim," diyor Ewald aşırı titiz bir edayla. Merdivenleri çıkmaya başlıyorlar, sağlık açısından gerektiği gibi sakınarak, dikkatle.

Bir merdiven yukarıda hep Karoline Hala diye çağrılan Bayan von Wallach oturuyor; pazar günleri baba ve oğul yemeği Karoline Hala'da yiyorlar, saat bir buçukta.

Baba ve oğul tam vaktinde geldiler. Öyleyken sofraya çoktan kurulmuş bekliyor. Vaktinde, bilindiği üzere, görece bir sözcüktür.

Ewald, holdeki aynanın önünde bir an duraklıyor. "Son Pazar" yüzünü takınıp babasının peşi sıra sarı salondan içeri giriyor.

"Vay vay!"

Salondakiler kendilerini ölçüsüz bir şaşkınlığa kaptırıyorlar; biri öbürünün şaşırmasına şaşıyor. Baba oğul Tragy'nin içeri girişi ucuz yoldan bir olay oluyor. Evet, yaşamı zenginleştirmeyi bilmeli; öyle ya da böyle. Büyük bir selamlaşma. Bir yanlışa düşmeden değişik kucaklardan elleri alıp sonra eski yerlerine koy vermek için, basımevindeki bir dizgicinin ustalığı gerekiyor. Ewald, "Son Pazar" yüzüyle olağanüstü işler başarıyor bugün; babası kız kardeşi Johanna tarafından "hüsnü kabul" görürken, kendisi üç halanın, dört kuzinin,

ayrıca küçük Egon'un ve mürebbiyenin gönlünü fethediyor, öyleyken en ufak bir yorgunluk eseri gösterdiği yok.

Sonunda baba Tragy de amacına ulaşmış görüyor kendini. Derken karşılıklı oturuluyor, açlıktan ölüyor herkes. Ama dört kuzin yemekten önce biraz sohbet edilsin istiyor. Sağda soldaki bir nesneyle, örneğin bir barometreyle, penceredeki açalyalarla, kanepenin üstünde asılı gravürden bir ödülle ilgili bir söz söyleyecek oluyorlar. Gel gelelim, bütün bu nesneler öylesine kaygan ve kaypak ki, sözcükler doymuş sülükler gibi üzerlerinden patır patır düşüyor yere. Salonu bir suskunluk kaplıyor ve suskunluk ağırtılmış bir yumağın uzun iplikleri gibi salonda oturanların yüzlerine sarılıyor. Ve ailenin en yaşlı üyesi, bir binbaşidan dul kalmış Bayan Eleonore Richter uçsuz bucaksız can sıkıntısını dolayıp bir yumak yapmak ister gibi, kucığında kaskatı duran parmaklarını kımıldatıyor usulcacık. Kadınların, eli boş oturamadıkları o gerilerde kalmış kusursuz çağın insanları olduğu anlaşılıyor.

Ama dul binbaşı hanımının "genç" diye nitelediği kuşağın mensupları da o an tembel görünmüyor; dört kız yeğen hemen aynı zamanda "Lora?" diye yükseltiyor sesini.

Bu melodik ses üzerine oradakiler sanki ellerine bir armağan tutuşturulmuş gibi gülümsüyor. Ve ev sahibi Karoline Hala açıyor söyleşiyi:

"Köpek nasıl yapıyor?"

"Hav hav!" diyor dört kız.

Bir köşeden çıkmış gelen Egon, heyecanlı heyecanlı söyleşiyeye katılıyor.

Ama bu temaya işi bitirilmiş gözüyle bakan evin hanımı yeni bir soru yöneltiyor oradakilere: "Peki, ya kedi?"

Bunun üzerine herkes miyavlamaya başlıyor, karga gibi ötüyor ardından, meliyor, kükrüyor, hangisini becerebiliyor, canı hangisini istiyorsa onu yapıyor. Kimin bu konuda en çok yetenekli sayılacağını kestirmek güç; çünkü yuvarlanan, kayıp giden sesler curcunasının üstünde sadece dul binbaşı hanı-

mının tavuk gibi gıdaklayan sesi duyuluyor ve bu da Karoline Hala'yı işte öylesine gençleştiriyor.

"Eleonore Hala gıdaklıyor," diyor salondakilerden biri, saygıyı elden bırakmayarak.

Ama bunun üzerinde kimse fazla durmuyor. Seçeneklerin zenginliği büyülüyor herkesi, durmadan atak denemelere girişiliyor; tuhaf şekilde stilize akustik hecelerin oluşturulmasına herkes giderek artan ölçüde katkı yapıyor. Bütün bu bireysel katkılara karşın yine de seslerdeki aile üyelerine özgü ince bir benzerliğin, yüreklerde esen ortak bir havanın varlığını sürdürdüğünü görmek duygulandırıyor insanı; ancak bu ortak hava üzerindedir ki, kaygı ve tasadan uzak gerçek bir neşe oluşabilir.

Ansızın gri-yeşil bir muhabbet kuşu kafesinin sarı çubukları arkasında kıpırdanmaya başlıyor ve denebilir ki başını suskun ve düşünceli yana eğişinde incelikli bir takdir duygusu açığa vuruyor kendini. Salondakilerin hepsi de bunu böyle algılıyor, seslerini biraz kısıp bir şükran duygusuyla gülümüyor.

Papağanın yüzünde ise Yahudi bir müzik öğretmenin ifadesi okunuyor ve salondaki öğrencilerinin önünde birkaç kez eğiliyor; şurası gerçek ki, Lora eve geldikten sonra ailede herkes eskiden rüyalarında göremeyeceği bir sürü melodik sözcük öğrendi, sözcük dağarcığını önemli ölçüde zenginleştirdi. Papağanın suskun övgüsü karşısında oradakiler bunun bilincine varıyor, koltukları kabarıp gülüyor içleri. Sonunda alabildiğine bir keyifle sofraya oturuyorlar.

Her pazar, Ewald, üçüncü halası Froylayn Auguste'nin bir seremoni gibi gülümseyerek, "Yemek hayatın önemli bir parçası," demesini bekliyor. Bunu güzel bir alışkanlığa uyarak salondakiler arasından bir başkası onaylıyor: "Evet, öyle!"

Genelde ikinci kap yemeğin servisinden sonra gerçekleşen bir şey bu. Ve Ewald, üçüncüsünün ve daha sonrakilerin neler getireceğini avcunun içi gibi biliyor. Servis sırasında

konuşulmuyor fazla; birincisi, yemekte hizmet eden personelden dolayı; ikincisi, önündeki tabakla ikili söyleşi herkesin yeterince vaktini alıyor. Olsa olsa ancak bir şey sorulduğu zaman konuşmasına izin verilen Egon'la sevecen bir ilgi taşan söyleşilerde bulunuluyor, onun karnını iyice doyurmasına ya da lokmaları iyice çiğnemesine dikkat ediliyor böylece. Dolayısıyla, herkesten önce Egon'un içinde yemekten patlayacak gibi olduğuna ilişkin tatsız bir duygu uyanıyor ve yavaş yavaş yüzü kızaran mürebbibesine bu mahrem duygusunu açıyor, ötekiler hiç de o kadar sır saklayan kimseler değil. Salondakilerden hiçbiri usulcacık iç geçirmeden tabağını yemekle doldurmuyor. Ve hizmetçinin tatlı kremşantiyle salondan içeri girdiğini görünce, herkes yüksek sesle, üzölmüş gibi göğüs geçiriyor. Buz gibi soğuk günah tek tek herkesin yanına soku- luyor, kim karşı koyabilir? Bay Tragy, Müfettiş Bey, "Sonradan bir soda içirim üzerine..." diye geçiriyor içinden ve Froylayn Auguste ev sahibine dönüp soruyor: "Bitter* var mı evde, Karoline?" Karoline Hala muzip bir gülümsemeyle yanına çekiyor küçük bir komodini; komodin üzerinde pek çok kar- ton ve teneke kutu acayip şekillerdeki şişelerin yanında duru- yor. Gülömsüyor herkes, bir eczane kokusu sarıyor ortalığı ve kremşanti bir kez daha sofrada dolaştırılıyor. Ansızın bek- lenmedik bir olay giriyor araya. Evin en yaşlı hanımı, soyun atası gibi uyararak sesini yükseltiyor:

"Peki, sen Ewald?"

Ewald'ın tabağı boş durmakta.

Oradakilerin bakışları da yineliyor soruyu: "Peki, sen?" Ve Karoline Hala şöyle geçiriyor içinden: Her zamanki gibi kendini aileden bu soyutlayış. Yediğimiz yemekten yarın hepimiz serilip kalacağız. Ama o? Yakışık alır mı bu şimdi?

"Teşekkür ederim," diyor Ewald kısaca ve tabağını önün- den biraz itip uzaklaştırıyor. Bunun anlamı: Bu iş tamam, lüt- fen! Ancak kimse onu anlamak istemiyor. Yeni bir konu ele

* Midede doluluk hissini hafifleten bir çeşit likör. (Ç. N.)

geçirdikleri için sevinerek, Ewald'dan daha fazla bir açıklama koparmaya uğraşıyorlar.

"Sen ağzının tadını bilmiyorsun," diyor içlerinden biri. "Biraz al bakayım şundan!"

"Teşekkür ederim!" diye yineliyor Ewald; dört kuzinini de aynı zamanda mutsuz kılmanın üstesinden geliyor. Sıkıntılı bir hava esmeye başlıyor salonda. Sonunda Karoline Hala, "Büyükanne hep söylerdi..." diyor. "Yenilecek şey... Hayır... Çekilecek çile..."

"Hayır, hayır!" diye düzeltmeye çalışıyor Karoline Hala kendi kendini. "Çekilecek çileye katlanılacak..."

Ama bu da doğru değil. Dört kuzin ne diyeceklerini bilemiyor.

Baba Tragy, başını sallayarak oğluna işaret ediyor: "Kendini göstermenin zamanı. Durma, etkile onları haydi!"

Ewald susuyor. Herkesin kendisinden yardım beklediğinin farkında. Son pazarı olduğu için sonunda konuşmaya karar veriyor: "İnsan canının istediği kadar yemeli, katlanabildiği kadar çile çekmeli," sözlerini bir küçümsemeyle fırlatıp atıyor ortaya.

Herkesi kendisine hayran bırakmıştır Ewald; söylediği söz elden ele dolaştırılıyor, gözden geçiriliyor, kafa yoruluyor üzerinde ve derken öylesine eskitiliyor ki, söz yine büsbütün kararmış durumda masayı dolanıp Ewald'ın kendisine dönüyor. Ewald, onları kansızlık hastası Fransız mürebbiyenin ağzında bırakıyor; olaya bir dil egzersizi gözüyle bakan Fransız mürebbiye küçük Egon'a eğilerek yineliyor: "İnsan canının istediği kadar yemeli..."

Bir süre ailenin manevi odak noktası olarak kalıyor Ewald. Herkes zengin belleğine şaşmadan edemiyor. Derken Karoline Hala küçümseyen bir edayla dudaklarını büzerek, "Hım!" diyor. "Tabii, insan böyle genç olursa..."

Elbette, diye içlerinden geçiriyor dört kuzin: İnsan böyle genç olursa. Dolayısıyla, on sekiz yaşındaki Ewald'ın gönlün-

de bir duygu beliriyor: "Yinene oluyor böyle? Galiba pek yakında benim doğumumu kutlayacaklar." Zaten sınırları üzerinde Ewald'ın. Auguste Hala'nın iki lokma arasında dişlerinin öyküsünü –mutluluk ve son– anlatmaya koyulması işine geliyor; anlatının en meraklı yerinde halasının alabildiğine açılmış ağzından içeri, "Sanırım, sofrada..." diyor ve Auguste Hala'nın kendisine şöyle bir yanıt vereceğini umuyor: "Senin daha fazla bize katılman gereksiz, hoşlanmıyorsan sofradan kalkabilirsin." Gel gelelim hepsi de incinmiş ve şaşkın oturuyorlar.

Daha sonra Càntenac'la çeşitli "yaşasın"lar dile getirilirken Ewald, "Şimdi mutlaka biri kadehini kaldıracak, sonra da haydi bakalım Ewald diyecek," diye geçiriyor zihninden. Ama sofradakiler sırayla birbirinin şerefine içiyor, "Haydi bakalım Ewald!" demek aklına gelmiyor kimsenin.

Derken uzun bir suskunluk giriyor araya. Ewald, kafasından sıkıntılı düşünceler geçirmeye yetecek zaman buluyor; herkesin bakışının umursamazlıkla ya da kötü niyetle kendi üzerinde toplandığını duyumsuyor ansızın ve ürkek jestlerle bu bakışları üzerinden sıyrıp atmaya çalışıyor. Ama her hareketi çevresindeki görünmez ağları daha çok dolaştırıyor birbirine. İlk içerliyor, çaresizliğe kapılıyor ardından, düşünceleri kafasında bir çember çizip duruyor; çünkü kızgınlık ve sabırsızlıktan dönüp dolaşıp bu çemberde soluğu alıyor: Sizlere müthiş bir şey, işitilmedik bir şey söylemeli; şöyle oturaklı bir sözle gözlerinizin canını cehenneme yollamalı ki, bakışlarınız rahat bıraksın beni, evet böyle yapmalı. Ama bir dilekten öteye geçmiyor bu; çünkü onu içinde büyüttükleri bu rahat, bu kepaze gündelik yaşamda kendisinin de sevip hoşlandığı pek çok şey var; anne ve babasının mesleğini aşağılayan, yine de onlardan yavaş yavaş çalıp çırpmasını öğrenen hırsız bir ailenin çocuğuna benziyor.

Ewald tasalar içinde böyle kıvrılırken, Auguste Hala pek kötülük düşünmeyen bir edayla şöyle diyor: "Konuşmaları-

nızdan hiçbirisi oradaki beyefendinin işine gelmiyorsa, kendisi zevkine göre bir konu bulsun, konuşup söyleşelim. O zaman hemen görülürdü ki... Ne diyorsun, Ewald?.. Sen nasıl olsa çok gezip dolaşıyorsun, öyle değil mi?"

Söylenileni pek dinlememiş Ewald, başını kaldırıp mahzun mahzun gülümsüyor: "Şey, ben..."

Ve sanki uzakta konuşuluyormuş gibi, dört kuzininin bir hatırlatmada bulunur gibi, "Hani dört mü, beş mi hafta önce bir ara bir şey anlatmaya başlamıştın ya!" dediklerini işitiyor ve anımsamaya çalışıyor. Nazik bir edayla soruyor ardından:

"Nasıl bir şeydi, öğrenebilir miyim?"

Kuzinlerinin dördü de düşünüyor.

Bu arada Karoline Hala ona dönüyor: "Hâlâ şiir yazıyor musun, Ewald?"

Ewald'ın sararıyor yüzü ve kuzinlerine dönüp, "Aklınıza gelmedi mi?" diyesoruyor. Binbaşının dul hanımının hayretle, "Ne? Şiir mi yazıyor?" dediğini işitiyor. Başını sallayan kadın, "Benim zamanımda..." diye ekliyor ardından.

Ama yine de Ewald, beş, altı hafta önce anlatmaya başladığı şeyin ne olduğunu anımsamadan işin peşini bırakmak istemiyor. Bir umut yeşeriyor içinde: "Bir fırsatını yakalayıp bugünün son pazarım olduğunu açıklayabilirim, o zaman rahat bir nefes alır herkes." Ne var ki, Karoline Hala birden araya giriyor:

"Şairler her zaman dalgın olur. Sanırım hepimiz de salona geçmeye hazırız." Sonra Ewald'a dönüyor Karoline Hala: "Ni-hayet anlatacağın şey bir dahaki pazara kalabilir, öyle değil mi, Ewald?"

Zekice gülümsüyor ardından ve doğrulup kalkıyor. Ewald, idamına karar verilmiş biri gibi hissediyor kendini. Bir duygu, anlaşılan hep "bir sonraki" pazardan söz edileceğini, her şeyin boşuna olduğunu söylüyor kendisine. İçinden bir şey "boşuna" diye göğüs geçiriyor.

Ama bunu işiten yok artık. Sandalyeler çekiliyor, uzanılıp geriniliyor, berbat bir kaldırım gibi pek çok yutkunmanın üstünden yuvarlanıp giden yağlı, memnun bir sesle "afiyet olsun" deniyor karşılıklı, birbirlerine tutuşan terli ellerle salona geçiliyor. Önceden nasılsa yine öyle burası. Ne var ki, şimdi aile üyeleri aralıklı oturabiliyor, bir aradalık duygusu yemekten önceki kadar güçlü değil.

Binbaşının dul haruru, piyanonun önünde bir aşağı bir yukarı gidip geliyor ve gutlu çarpık parmaklarını çıtırdatıp düzeltiyor. Karoline Hala, "Şaşılacak şey, Bayan Richter bütün parçaları notasız çalabiliyor," diyor.

"Gerçekten mi?" diye soruyor Auguste Hala şaşırmış, "Ezberden, öyle mi?"

"Ezberden!" diye vurguluyor dört kuzin ve Bayan Richter'e dönerek, "Lütfen, çalın haydi!" diyorlar.

Bayan Richter, uzun süre ricalara kulaklarını tıkadıktan sonra bir yüce kalplilikle soruyor: "Ne çalayım peki?"

"Mascagni!" diyor düşlere dalmış dört kuzin. "Şu sıra modern."

"Pekâlâ!" diye yanıtlıyor Bayan Eleonore Richter ve el tuşlar üzerinde gezinmeye başlıyor.

"Cavalleria?"**

"Evet!" diye yanıtlıyor oradakilerden birkaçı.

"Evet!" diyerek başını sallıyor ev sahibi.

"Eleonore Hala bütün parçaları notasız çalıyor," diyor Auguste Hala ve usulcacık uykuya dalıyor. Oradakilerden biri derin bir nefes alarak, "Evet, şaşılacak şey!" diyor.

"Evet!" diyor Bayan Eleonore Richter ve parmakları tuşları yokluyor. "Biri ıslıkla yol gösteremez mi bana!"

* Mascagni, Pietro (1863-1945). İtalyan besteci. *Cavalleria Rusticana* adlı bir perdelik operasıyla büyük ün yaptı. (Ç. N.)

** *Cavalleria Rusticano* (Köylü Namusu). İlk defa 1890'da, Roma'daki Costanzi Tiyatrosu'nda sahneye kondu. Bir yıl önce yarışma kazanmış eser, Mascagni'ye bir anda ün kazandırdı. (Ç. N.)

Müfettiş Bey, ıslıkla eşlik etmeye başlıyor: "Böylece arıyorum şakayı!... Mikado."

"Tamam!" diyerek gülümsüyor Eleonore Hala; "Cavalleria."

Ve sanki bununla "kendi gençliği" dile geliyormuş gibi gülümsüyor.

Mikado'yla başlıyor Eleonore Teyze, ardından kendi kendisiyle alabildiğine barışık, Dilenci Öğrenci'yi ve Corneville'in Çanları'nı buyur ediyor oradakilere.

Bunun üzerine salondakiler Eleonore Hala'ya teşekkür ediyor, sonra da öğle uykusuna yatıyorlar. Eleonore Hala da onları izliyor.

Daha fazla dayanamıyor Ewald, ne pahasına olursa olsun çıkaracak ağzından; sanki *Corneville Çanları*'nın doğal bir sonucuymuş gibi, "Son pazarım!" diyor.

Bunu mürebbiye Jeanne'dan başka işiten yok. Kalın halı üzerinde sessizce yürüyerek pencere önüne gelip, Ewald'ın karşısına oturuyor.

Bir süre birbirlerine bakıyorlar.

Derken Fransız mürebbiye usulcacık soruyor: "Estce que vous partirez, monsieur?"

"Evet!" diye yanıtlıyor Ewald Almanca. "Buradan gidiyorum, matmazel." Sözcükleri yayarak, "Buradan gidiyorum," diye yineliyor. Sözcüklerin genişliğinden memnun. Aslında Jeanne'la ilk konuşması bu ve şaşıyor. Ötekilerin dediği gibi kızın yalnızca bir mürebbiye sayılamayacağını düşünüyor, "Ne tuhaf, bunu şimdiye kadar hiç fark etmemiştim," diye geçiriyor içinden. Önünde eğilmek gereken biri, bir yabancı. Ve sessizliğini ve gözlemleyen adam rolünü sürdürürken içinden bir şey yabancı kızın önünde derin bir reverans yapıyor; öylesine abartılı bir reverans ki, Jeanne gülümsemekten alamıyor kendini. Edalı bir gülümseyiş; süslü barok harflerle zarif

★ Buradan gidiyor musunuz? (Ç. N.)

dudaklarının çevresine yayılıyor gülümseyiş; ama gölgeli gözlerdeki hüznə kadar ulaşmıyor; gözler bir ağlayışı geride bırakmış sanki. Demek bir yerlerde böyle de gülümseniyor, bunu öğreniyor Ewald.

Ve hemen ardından kıza şükran duygusu içeren ve onun hoşuna giden bir şeyler söylemek gereksinimini duyuyor. Ona ortak yaşanmış bir olayı anımsatmadan rahat etmeyecek adeta: Örneğin, "dün" diyecek ve bunu söylerken anlayışlı bir yüz takınacak. Gel gelelim ortak hiç, ama hiçbir yaşantıları yoktur. Birden kız süslü Almancasıyla onun şaşkınlığının ortasında soruyor:

"Neden ama? Neden gidiyorsunuz buradan?"

Ewald, dirseklerini dizlerine dayayıp çenesini avuçlarına yatırıyor. "Siz de nihayet evden ayrıldınız," diye yanıtlıyor soruyu. Ve Jeanne vakit geçirmeden Ewald'ı uyarıyor:

"Evinizi özleyeceksiniz!"

"Evet, özleyeceğim!" diye itiraf ediyor Ewald. Böylece birbirlerine meramlarını anlatamadan konuşup duruyorlar.

Derken ikisi de dönüp yüz yüze geliyor; çünkü Jeanne usulcacık bir açıklamada bulunuyor: "Evden ayrılmak zorundaydım, sekiz kardeşiz evde, siz düşünün artık. Ama büyük bir endişe var içimde." Ardından, "Doğru, buradakilerin hepsi bana iyi davranıyor," diye ürkek ürkek ekliyor. "Peki, siz?"

"Ben mi?" diyor Ewald dalgın. "Ben, öyle mi? Yo, ben evden ayrılmak zorunda değilim, Allah biliyor ya; hatta tersine. Görüyorsunuz işte, benim son pazarım olduğunu burada herkes biliyor. Peki, biri çıkıp da buna uygun bir şey yapıyor mu? Ama olsun." Birden konuşmasına ara vererek, "Ne diye gülümsüyorsunuz?" diye soruyor.

Jeanne duraklıyor ilkin, ardından:

"Siz bir şair misiniz kuzum?" diyor, yüzü pancar gibi kızararak, bir çocuk gibi ürkek.

"Sorun da bu ya, matmazel," diye yanıtlıyor Ewald. "Bilmiyorum. Ama bir yol bilmek de gerekiyor sanırım. Öyle ya da

böyle. Burada ise bir açıklığa kavuşmak olanaksız. Kendi kabuğundan dışarı çıkamıyor insan. Bunun için ortada gerekli huzur yok, ne uygun mekân var bunun için ne de perspektif. Bilmem, beni anlıyor musunuz, matmazel?"

"Belki!" diyor Jeanne, başını sallayarak. "Ama bana kalırsa, babanız beyefendinin aslında buna sevinmesi gerekiyor, sonra sizin..."

"Annem demek istiyorsunuz. Hım. Evet. Bunu ileri süren bazı kişiler olmadı değil. Biliyor musunuz, annem hasta. Sanırım kulağınıza gelmiştir; her ne kadar burada annemin ismi ağza alınmaktan kaçınılıyorsa da. Annem terk etti babamı, annem de seyahat edip duruyor. Yolda gereksineceğinden fazla bir şey taşıyor yanında. Hanidir kendisinden haber aldığım yok, bir yıl var ki yazışmıyoruz. Ama iki istasyon arasında kompartımanda otururken yanındakilere söylüyordur kuşkusuz, 'Benim oğlum bir şair' diyor."

Bir süre sustuktan sonra ekliyor Ewald:

"Böyle işte. Sonra da babam. Toz kondurulamayacak biri. Seviyorum kendisini. Ama sağdan soldan ona soruyorlar, oğlunuz ne iş yapıyor diye. Bunun üzerine utanıp sıkılıyor babam, ne cevap vereceğini bilemiyor. Ne diyebilir ki! *Yalnızca* şair? Düpedüz gülünç şey. Böyle bir şey söylese bile –şairlik bir meslek değil ki! Hiçbir şeyi barındırmıyor içinde, toplumun belli bir kesiminde insanın yer almasını sağlamıyor, emekliliği falan yok. Sözün kısası, her türlü ilişkiden yoksun yaşıyor insan.

Bu yüzden şairliğe arka çıkmak, şairlikle ilgili hiçbir şeye 'iyi' ve 'âmin' demek doğru değil. Babama, genel olarak buradakilere yazdıklarımın neden hiçbir şey göstermiyorum, biliyor musunuz? Çünkü aralarında benim bu alandaki deneyimlerimi dikkate alıp değerlendirecek kimse yok, daha baştan söz konusu çalışmalara burun kıvrarak bakıyor, dolayısıyla, bana da soğuk davranıyorlar. Kaldı ki, benim içimde de bir sürü kuşku eksik değil. Doğru söylüyorum. Geceler boyu

ellerimi kavuşturup uyanık yatıyorum yatakta, kendimi yiyip bitiriyorum. Bütün bunlara layık mıyım ben?"

Ewald, efkârlanmış susuyor.

Bu arada evdekiler uyanmıştır; ikişer ikişer vist masalarının hazır beklediği bitişikteki odaların yolunu tutuyorlar. Müfettiş Beyin keyfine diyecek yok. Oğlunun omuzlarına usulcacık vuruyor: "Nasılsın bakayım, delikanlı?"

Gülümsemeye çalışıyor Ewald, babasının elini öpüyor.

"Yok, yok, gitmeyip kalacak," diye geçiriyor içinden Müfettiş Bey. "Akıllıca bir davranış olur bu." Ve ardından ötekilerin peşine takılıyor.

Gülümsemesi Ewald'ın aklından yine çıkıp gidiyor hemen ve Jeanne'a dönüp yakınıyor: "Bakın işte, babam böyle davranıyor bana. Öylesine yavaşcacık, zor kullanarak ya da beni etkilemeye çalışarak değil, hemen yalnızca hatırlatmalara başvurarak, sanki şöyle demek ister gibi: 'Bir zaman ufaktın, senin için her yıl bir Noel ağacı hazırladım, unuttun mu!' Bu da beni pek güçsüz bir konuma sokuyor. Babamın iyiliğinden kaçmak olanaksız, öfkesinin arkasında ise bir uçurum var. Bu uçurumun üzerinden atlayıp karşıya geçecek cesareti ise kendimde bulamıyorum.

Belki de ödlek biriyim. Bana inanabilirsiniz, ödlek ve önemsiz. Hepsinin düşündüğü gibi burada kalsam da, uslu ve alçakgönüllü davransam, aynı rezil günü boyuna, boyuna yeniden yaşasam iyi olurdu..."

"Hayır!" diyor Jeanne. "Şimdi işte yalan söylediniz..."

"Doğru, yalan söylüyorum belki. Hani şunu bilin ki, pek sık yalan söyleyen biriyim, nasıl gerekiyorsa, bazen yukarı, bazen aşağı doğrultuda; ortada benim olmam gerekirdi; ama kimi vakit öyle bir duyguya kapılıyorum ki, arada sanki hiçbir şey yok. Örneğin, Auguste Hala'yı görmeye geliyorum. Evin içi aydınlık, emektar oturma odası da bir rahat ki... Doğruca en güzel koltuğa geçip kuruluyor, bacak bacak üstüne atıyorum.

'Canım Hala,' diyorum yaklaşık, 'yorgunum, izninle tozlu ayaklarımı senin kanepenin, özellikle o sevimli örtülerinin üzerine koyacağım.' İyi kalpli halamın bu şakamdan duyduğu keyifle beni gereksiz yere oyalamasını önlemek için hiç duraksamadan yapıyorum söylediğimi; çünkü ona açıklayacağım daha pek çok şey var. Şunlar örneğin: 'Her şey iyi güzel biliyorum, yasalar var, âdetler var ve insanlar az çok uyuyor bunlara. Ancak beni bu saygın vatandaşlar arasına katmamalısın hala! Ben uyacağım yasaları kendim koyarım, kendi kendimin kralıyım, benim üstümde kimse yoktur, hatta Tanrı bile.' Evet, matmazel, yaklaşık böyle söylüyorum. Bunun üzerine hırsından yüzü al al oluyor, titremeye başlıyor halam: 'Ama başkaları sözünü ettiğin kurallara uymasını öğrendi.' Ben, 'Olabilir,' diye yanıtlıyorum umursamazlıkla. 'Sen tek değilsin, senin görüşlerini paylaşanlar için tımarhaneler bulunuyor, cezaevleri bulunuyor Allah'a şükür.' Halam çoktan ağlamaya başlamıştır, 'Senin gibilerden yüzlerce var,' diyor bana. Çileden çıkıyorum. 'Hayır!' diye bağıriyorum yüzüne karşı. 'Benim gibi bir başkası yoktur, olmadı da.' Bağıriyor, bağıriyorum; çünkü bağıra bağıra söylediğim sözlerle kendimi unutmak istiyorum. Sonunda ansızın görüyorum ki, yabancı bir odada, çaresizlik içindeki bir kadının önünde oturuyor ve rastgele bir rol oynuyorum. Derken mahcup bir tavırla bir gölge gibi sessizce odadan çıkıyor, sokakta seğırtip gözlerimden yaşlar boşanmadan kendimi evde odamdan içeri atıyorum. Sonra da..." Ewald hızlı hızlı başını sallıyor, bu hareketiyle kafasında kurulup çatılmakta olan düşünceler binasını yıkmak istiyor adeta. Biliyor: "Sonra kuşkusuz ağlarım," diye geçiriyor içinden, "kendimi ele verdim çünkü. Ama böyle bir şeyi nasıl açıklarım, hem niçin? Bu yeni bir ihanet olur."

Ve aceleyle vurguluyor: "Saçma, matmazel! Gerçekten ağladığıma inanmamalısınız."

Böyle bir yalana başvurduğu için üzüntü duyuyor hemen.

Bir başkasına derdini açmak kendisini rahatlatmıştı, oysa her şeyi yine berbat etti. "Durup durup yeniden başlamak doğru değil," diye düşünüyor ve somurtup susuyor sonunda, Matmazel Jeanne da susuyor.

Bitişik odalardan gelen seslere kulak kabartıyorlar. İskambil kâğıtları, silkilen ağaç dallarından dökülen yağmur taneleri gibi oyun masaları üzerine düşüyor. Zaman zaman büyük bir önemle vurgulanarak söylenen bir söz:

"Karoline Hala dağıtıyor kâğıtları."

Ya da: "Kim karıyor?"

Ya da: "Koz ispatı."

Ve dört kuzinin kikirdemesi.

Jeanne düşünüyor. Sevimli bir şeyler söylemek istiyor Ewald'a, Almanca bir şeyler. Ama yabancı sözcükleri nasıl bir sıcaklıkla donatacağını bilemiyor, sadece, "Üzülme!" diyor sonunda ve utanıp sıkılıyor.

Ewald gözlerini kaldırıp vakur ve düşünceli bir edayla Jeanne'ın yüzüne bakıyor; saçma bir şey söyledim kuruntusundan onun kesinlikle kurtulmasına kadar gözlerini yüzünden ayırmıyor. Daha sonra kıza hak verir gibi başını sallıyor biraz, büyük bir ciddiyetle Jeanne'ın elini alıp kollayarak iki elinin arasına koyuyor. Bir denemede bulunuyor adeta. Derken kızın elini ne yapacağını bilemiyor, yine koyveriyor eli, düpedüz bırakıyor yere.

Jeanne, Almanca ikinci cümleyi bulmuştur; göğsünü kabartıyor bu: "Nihayet henüz kaybettiğiniz bir şey yok sanırım?"

Ewald, ellerini kucağında kavuşturup pencereden dışarı bakıyor.

Susuyor ikisi de.

"Daha çok gençsiniz," diyerek Ewald'ı ürkek, çekingen avutmaya çalışıyor kız.

"Ne demezsiniz!" Yaşamın kendisi için rafa kaldırılmış olduğuna gerçekten inanmıştır Ewald; hani yaşamın içinden

yürüyüp geçmiş değildir, ama işte yaşam kesinlikle çıkıp gitmiştir elinden. Yani bu kez yalan söylemiyor, üzülüyor da gerçekten. “Genç ha? *Bu* mu genç olmak, rica ederim? Her şeyi kaybettim...”

Derken ara veriyor konuşmasına.

“Tanrı’yı da!” diye ekliyor ardından, bunu söylerken her türlü coşkudan kendini uzak tutmaya çalışıyor. Jeanne gülümsüyor çünkü; dindar bir kız.

Ewald onun bu gülümsemesine anlam veremiyor, incinir gibi oluyor biraz. Ne var ki, doğrulup kalkıyor Jeanne; bir müjde gibi gizemli yankılanan bir sesle Ewald’daki a’yı sonunda karanlık, sessiz bir e varmış gibi yanlış vurgulayarak, “Ewald!” diyor, “bana sorarsanız, her şey henüz önünüzde sizi bekliyor.” Bunu söylerken Ewald’ın karşısında öylesine yüce ve görkemli bir duruşu var ki!

Ewald, alnını biraz daha aşağıya eğip övünmek isteyerek, “Çocuk!” diyor. Öylesine hüznün karışımı bir üstünlükle, ama hemen ardından, içten içe şükran dolu, adeta sevincinden bayram yapmak geliyor içinden. “Biliyorum.”

Ama ne birini, ne de ötekini yapıyor.

Oyun odasındakilerden biri Ewald’la Jeanne’ın bulunduğu bitişik salonun pek sessizleştiğini fark ediyor. Karoline Hala kaşlarını çatıp hemen buyurgan bir edayla yükseltiyor sesini: “Jeanne!” Ev sahibi Karoline Hala gerçekten tasalanıyor, dörtkuzin de onun yardımına koşuyorlar: “Matmazel!”

Birden Ewald’a doğru eğilen Jeanne, soru mu yoksa emir mi olduğu anlaşılmayan bir edayla, “Demek gidiyorsunuz buradan,” diyor.

“Evet!” diye yanıtlıyor Ewald aceleyle. Jeanne’ın elini çok kısa bir süre saçlarında hissediyor ve yabancı, genç bir kıza dünyayı gezip dolaşacağını vaat ediyor ve bütün bunların ne tuhaf şeyler olduğunu asla bildiği yok.

II

Pek inanılacak gibi değil; Ewald tam on dört saat uyuyor. Ve bir otelde, yabancı ve külüstür bir yatakta yatıyor; istasyon meydanından sesler geliyor kulağına, sabah saat beşten beri de güneş parıldamakta. Yabancı bir yerde görülen ilk düşlerin ne çok önem taşıdığının bilincinde, öyleyken düş görmeyi unutmıştır. Düşü görülsün görülmesin, artık tüm isteklerinin gerçekleşeceğini biliyor ve bununla avutuyor kendini, kofbir uykuyu uzun bir çizgi gibi çekiyor çünkü günün altına. Bu iş tamam. Evet, şimdi? Ve şimdi başlayabilir – yaşama ya da işte sırayla yapılacak işlere.

Ewald, yastık yorganlar içinde keyifle uzanıp geriniyor. Belki bu rahat sıcaklıkla önünde kendini bekleyen olayları karşılamak istiyor. Bir saat daha bekliorsa da yaşam bir türlü çıkıp gelmiyor ayağına. Yataktan kalkıp kendisi yaşamla yüz yüze gelmeye karar veriyor. Böyle olması gerektiğini ilk sabah öğretiyor ona. Öğrendiği şeyden memnunluk duyuyor; bu onu bir eylemle ve bir amaçla donatıp, ıslıl ıslıl yeni kentin içine çekip götürüyor. İlk sadece yolların uzun, tramvayların gülünç denecek kadar küçük olduğunu görüyor ve bu iki görüntüden birini ötekisiyle açıklamaya hevesleniyor hemen, bu da onu alabildiğine rahatlatıyor. Her şey ilgilendiriyor Ewald'ı, ama daha çok büyük ve önemli şeylere ilgi duyuyor. Ne var ki, gün ilerledikçe, her şey yağmur olukları karşısında önemini yitiriyor; yağmur olukları karşısında Ewald giderek daha çok düşüncelere dalıyor. Oluklara yapıştırılmış küçük kâğıt parçalarına ve içlerinde vaat edilen şeylere gülümsemez oluyor, yazılardaki o tuhaf dile hayret edecek zaman da bulamıyor artık. Harıl harıl çalışarak bunları kendi diline çeviriyor, pek çok isim ve numarayı not ediyor cep defterine.

Sonunda ilk girişimde bulunmaya karar veriyor. Bir evin holünde boyunbağını düzeltiyor ve niyet ediyor: Pek nazikçe

konuşacak ve diyecek ki, "Affedersiniz, burada bir bay için boş bir oda varmış sanırım?" Zili çalıp bekliyor, Yüksek Almancayla ve alçakgönüllü bir vurgulamayla kibar kibar söylüyor niyetlendiği. Daha Ewald sözünü bitirmeye kalmadan boylu boslu bir kadın, onu alıp soldaki bir kapıdan içeri sokuyor.

"Hemen söyleyeyim size, temiz bir odadır. Başka bir şey gerekirse..."

Ve kadın ellerini kalçalarına dayayıp, onun vereceği kararı bekliyor. Eski, kullanışsız eşyalarla iki pencere küçük bir oda, şimdiden loşluğa gömülmüş; odayla beraber akla hayale gelmeyen bir sürü başka şeyi de kiralamak isteniyormuş gibi bir duyguya kapılıyor insan.

Karşısındaki delikanlının ağzını açıp bir şey söylemediğini, karanlık odada şöyle bir etrafına bir bakayım bile demediğini gören kadın duraksayarak ekliyor: "Kahvaltı ayda yirmi mark. Müşterilerimizden hep bu kadar aldık şimdiye kadar." Ewald, "peki" der gibi birkaç kez başını sallıyor. Bir köşede duran eski yazı masasına yöneliyor ardından; masanın yukarı kaldırılmış geniş yazı tahtasını gözden geçirip gülümüyor; arka plandaki iki ya da üç gözü çekip açıyor, gülümüyor yeniden. "Herhalde odada kalacak yazı masası?" diye soruyor ve kesinlikle kararını vermiş, "Tutuyorum odayı," diyor. Derken cep defterinde uzun bir sıra halindeki numaralar geliyor aklına, yapılması gereken bir şey daha varmış gibi hemen ekliyor: "Daha doğrusu yarına kadar düşünmeme izninizi rica edeceğim."

"Tabii, tabii, düşünebilirsiniz."

Ewald iyice belliyor evi ve not defterine kaydediyor: "Bayan Schuster, Finken Sokağı, no. 17, arka cephe, zemin kat, yazı masası." Yazı masasının arkasına üç ünlem işareti yerleştiriyor. Başardığı işten pek memnun, o gün başka bir girişimde bulunmayı aklından geçirmiyor.

Ama ertesi sabah erkenden kolları sıvayıp, not defterinin kılavuzluğunda işe koyuluyor. Bu da öyle kolay bir iş değil. Ev

sahiplerinin uykularını aldığı ve odaların güzelce havalandırıldığı kuşluk vakti gezip dolaşmak biraz şenlendiriyor içini. Gördüğü odaların bütün üstün yanlarını bir bir not ediyor, falan odada manzaralı bir balkon, filan odada bir kanepe, 23 no'lu evde bir banyo, iki merdiven; ancak odaların hiçbirinde bir yazı masası yok. Baktığı odaların üstün yanlarına karşılık bazı ufak tefek sakıncalarını da not etmeyi unutmuyor: "Küçük çocuklar" ya da "piyano" ya da "meyhane". Giderek kıtlaşıyor notlar ve yazılımlarında bir telaş göze çarpıyor; izlenimleri pek tuhaf şekilde değişip duruyor sürekli. Gözlerinin gücü zayıfladıkça koku alma sinirlerinin duyarlılığı büyüyor. Öğle olduğunda o zamana kadar ihmal edilmiş bu duyu organı öylesine gelişmiştir ki, Ewald dış dünyayı artık sadece onunla algılamaya başlıyor. Evin birinde anladım diye geçiriyor içinden, burada mercimek yemeği pişiyor ya da lahana turşusu kokuyor burada. Bir eve geldiğinde çamaşır günüyse, daha eşikte ters yüz ediyor. Gezip dolaşmalarının amacı tümüyle çıkıyor aklından, gülünç denecek kadar ufak mutfaklardan esip gelen kokunun özelliğini tek tek saptamakla yetinmeye başlıyor. Hızlı hızlı yürürken bazen çocuklara çarpıp yere düşürüyor, ağlatıyor onları, içerlemiş annelerinin gözlerine şükran dolu bir ifadeyle gülümsüyor, evin birinde bir odanın köşesinde gözüne ilişecek suskun yaşlılara derin saygılarını sunuyor.

Nihayet bütün evlerin hollerine karanlık çöküyor, zilini çaldığı her kapıda eti budu yerinde bir kadın çıkıyor karşısına, her gittiği yerde çevresini uluyan çocuklar sarıyor; arka planda hep korkulu, hep bön bön bakan zihinsel özürlü bir ihtiyarın yüzü çarpıyor gözüne.

Derken soluk soluğa bir kaçış tutturuyor. Biraz toparlandığında kendini pek çok gözü içeren asırlık yazı masasının önünde buluyor, oturup bir mektup yazmaya başlıyor: "Sevgili babacığım! Sana kaldığım evin adresini bildiriyorum. Finken Sokağı, no. 17, Schuster'in kiracısı." Uzun uzun düşün-

dükten sonra mektubun gerisini ertesi gün tamamlamaya karar veriyor.

Ve ileride seyrek kullanıyor yazı masasını. İlk haftaları işte öylesine geçiriyor, bütün gün dışarıda, doğru dürüst bir plan ve programdan yoksun, içinde hep bir duygu: Evet, nedir istediğim aslında? Sergileri geziyor; gördüğü resimler düş kırıklığına uğrattıyor kendisini. Münih kentinin bir rehberini satın alıyor. Kenti dolaşmaktan yorgun düşüyor sonunda, sanki yıllarca burada yaşayacakmış gibi davranıyor, bu da doğrusu kolay değil; pazar günü bir birahanenin bahçesinde dar görüşlü insanlar arasında oturuyor. Sonra yürüyüp barakaların kurulduğu ve atlıkarıncaların çalıştığı Ekim Çayırı'na geliyor, öğleden sonra da bir faytona atlayıp İngiliz Parkı'nın yolunu tutuyor. Burada geçirdiği bir saat var ki, aklından çıkıp gitmesini istemiyor hiç, şöyle beş altı arası, yüksek gökyüzünde bulutların biçim ve renklerinin fantastik bir görünüme büründüğü ve İngiliz Parkı'nın arkasında ansızın dağlar gibi boy verdiği bir saat; içinden şöyle geçirmeden duramıyor: Yarın bu tepelere çıkmak isterim. Ve yarın oluyor, yağışlı bir gün; sis, uçsuz bucaksız sokakların üstüne yoğun ve ağır çökmüştür. Ve buna benzer yarınlar birbirini izliyor ve yapmaya niyetlendiği şeyleri çekip alıyor insanın elinden. Ewald, durumun değişmesini bekliyor. Kendi konumunda nasıl davranması gerektiğini sorup öğreneceği bir kimseyi bilmiyor. Sabahları kahvaltısını getiren ev sahibesiyle birkaç kelimeden fazla bir şey konuştuğu yok, her akşam kont hazretlerinin arabacılığını yapan kocasına rastlayıp pek nazikçe selamlıyor. Ailenin bir kızı var; evin sessizliğe gömüldüğü zamanlar duvar arkasından anne diyen sesini işitiyor sık sık. Bir kızın ince sesi. Kız bir şeyler okuyor, bazen bunların şiir dizeleri olduğu sanısı uyanıyor Ewald'da. Bu da onun akşamları artık daha erken eve dönmesine yol açıyor. Çayını içiyor, çalışarak ya da kitap okuyarak gece geç vakitlere kadar uyanık bekliyor. Bitişik odadan kulağına ne zaman sesler gelse gülümsüyor,

yavaş yavaş ısıtıyor odasına. Kızla giderek daha çok ilgilenmeye başlıyor, çiçek getiriyor eve; gündüzleri odasının dört duvarından artık saklayacak hiçbir sırrı kalmamış gibi ikide bir bağırarak konuşuyor. Ama ne kadar çaba harcarsa harcarsın, çevresindeki nesnelerde soğuk bir şey, itici bir şey varlığını koruyor hep. Akşamları çokluk içinde bir duygu belirliyor: Sanki odasında kendisinden başka kalan biri daha var. Kendisine aldırmadan bütün eşyaları kullanıyor ve bütün eşyalar da sanki onun emrine hazır bekliyor. Ve bir olay, daha da pekiştiriyor bu duyguyu.

“Tuhaf şey,” diyor bir sabah Ewald, Bayan Schuster getirdiği kahveyi oracığa bırakırken, “masanın bu iki gözü bir türlü açılmıyor. Acaba sizde bir anahtar var mı? Yoksa bir anahtar yaptırılabilir herhalde?” Ve ardından masanın koyu bir gizlilik içindeki iki gözünü sarsıp silkiyor.

“Bağışlayınız...” diyor Bayan Schuster duraksayarak; uğradığı şaşkınlıktan Yüksek Almancayla konuşmaya başlıyor.

“Bu iki gözü açamayacağım.”

Ewald, başını kaldırıp hayretle kadına bakıyor.

“Size açıklayayım nedenini. Bu odada bir ara bir bey kaldı, zamanla büyük bir maddi sıkıntıya düştü. Kirayı ödemeyince masayı bıraktı rehin olarak; masadaki bu iki gözde önemli kâğıtlar var dedi giderken, anahtarı da alıp yanında götürdü...”

“Demek öyle, demek öyle!” diye yanıtlıyor Ewald, ilgisiz bir yüz takınarak. “Çok zaman önce mi oldu bu olay?”

“Dur bakayım,” diyerek düşünmeye başlıyor Bayan Schuster. “Yedi ya da sekiz yıl, evet, evet, o kadar oldu. Hiç haber alamadık kendisinden; ama bakarsınız bir gün çıkıp gelir. Öyle değil mi? Belli olmaz çünkü...”

“Elbette, elbette!” diye yanıtlıyor Ewald şöylece; şapkasını alıp evden çıkıyor.

O günden sonra Ewald pencere önüne getirip yerleştirdiği oval kanepede masasında çalışıyor; ekim ayı ilerliyor çünkü,

büyük masa pencerenin camlarına pek yakın durmakta. Değişikliğin pek doğal açıklaması bu.

Masasının yerinin uygunluğu konusunda daha başka nedenler saptıyor. Örneğin, masanın yeni yerinde doğrudan pencereden dışarı bakabiliyor. Dışarıdaki manzara resim gibi tıpkı. Kestanelerin yapraklarının sararıp solduğu bu şahane avlu! (Kestane ağaçları olmalı?) Çok arkalarda mermer bir havuzdan sular akıyor; bir ezgi gibi diğer bütün seslere eşlik edercesine akıyor durmadan. Hatta kaidesinde rölyefe benzer bir şey barındırıyor. Evet, rölyefin neyi canlandırdığı keşke görülebilse! Yazık, ne kadar çabuk kararıyor hava, hemen lambanın yakılması gerekiyor. Öte yandan, şu an olduğu gibi dışarıda hiç rüzgâr esmedi mi, yapraklar ağaçlardan nasıl da ağır ağır dökülüyor, gülünç denecek kadar ağır ağır. Yaprığın biri yoğun ve nemli havada nerdeyse durup odadan içeri bakıyor, içeri bakıyor – yüzler gibi yapraklar, yüzler gibi tıpkı diye düşünüyor Ewald; sakın sakın, kımıldamadan oturuyor, arada birinin pencereye yaslandığını, gözlerini dikip içeri baktığını sesini çıkarmadan izliyor masa başında; yüz pencereye öyle yakın ki, camlara bastıran burun içeri göçüyor, yüz hatları ise genişleyip bir vampirinkini andıran açgözlü bir manzaraya bürünüyor. Ewald, bakışları tümüyle bir yitiklik içinde, yüzdeki hatların peşine düşüyor, sonunda ansızın içerisini gözetleyen yabancı gözlerin içine bir uçuruma dalar gibi dalıyor. Bu da yeniden kendine gelmesini sağlıyor onun. Sıçrayıp kalkarak pencereye yaklaşıyor. Pencerenin kolları Ewald'ın titreyen elleri karşısında diretiyor biraz ve sonunda açılan pencereden sisler içine uzanıyor, ama yabancı kişi çoktan uzaklaşmıştır.

Besbelli dışarının serin havası Ewald'ı yatıştırıyor, çünkü olağandışı hiçbir şey yapmıyor sonradan. Lambayı yakıp diğer günlerdeki gibi çayını hazırlıyor; önündeki kitabın kendisini ilgilendirdiği düşünülebilir.

Ama ne tuhafsa kalkıp yatmaya gitmiyor bir türlü. Lamba yana yana sönene kadar bekliyor; saat de bir buçuğa gelip

dayanıyor bu arada. Derken mumu yakıyor, şamdanın içinde eriyip tükenene kadar sabırla ona bakıyor. Ve sonunda camların arkasında ürkek bir aydınlık belirliyor. Kısa bir gece, değil mi? Ewald'ın evden çıkması gerekip gerekmediğini düşündüğü yok. Bu doğal bir şey çünkü. Üzerinde kafa yorduğu tek şey, bunu ev sahibi kadına nasıl söyleyeceği. Üzgünüm Bayan Schuster diyecek ya da doğrusu evinizde kalmaktan memnundum, ama... Ve bu kepaze cümle üzerinde çalışıyor, çalışıyor durmadan.

Ve sabahleyin evden çıkacağını bildirmenin söz konusu olamayacağına, çünkü böyle bir şeyin asla dile getirilemeyeceğine inanıyor. Evde kalıyor böylece. Odaya ister istemez yerleşmesi gerekiyor. Bu odalarda böyledir hep, daha önce içlerinde oturanlar henüz büsbütün çıkıp gitmemiştir. Ewald'dan sonra oturacaklar da onun çıkıp gitmesini beklemektedir. Bu durumda uzlaşmacı bir tutum takınmaktan başka yapılacak şey var mı? Ve bu pazar günü karar veriyor, kendisini küçültebildiği kadar küçültüp tanımadığı oda komşularından hiçbirini rahatsız etmemeye çalışacak ve Finken Sokağı'ndaki bu kalabalık kira evinde kiracıların en önemsizi olarak ötekilerle bir arada yaşayacak.

Ve oluyor da. Zararsız birkaç hafta geride kalıyor ve yavaş yavaş kasım ayından içeri yol alınıyor; kısa, kasvetli gündüzler karşılığında akla gelen her şeyin içinde barınabildiği uzun gecelerin bağışlandığı günler başlıyor.

İlkin şu "Luitpold". Küçük, hatırı sayılır bir yer. Mermer masalardan birine oturup bir tomar gazeteyi yanı başına koyuyor, işten göz açamayan biri görünümünü sergiliyor hem. Derken siyah giysisiyle garson kız geliyor, ayaküstü önündeki fincanı su gibi bir kahveyle dolduruyor; aman Tanrım, o kadar dolduruyor ki, insan içine şeker atmayı göze alamıyor. "Orta" ya da "ağır" diyorsun, isteğe ve işarete göre "orta" ya da "ağır" kahve getirilip konuyor fincana. Fazladan, o anda akla gelmişse şaka yollu bir şey söyleniyor ve garson

kız Minna ya da Bertha bir belirsizlikten içeri yorgun yorgun gülümsüyor, sağ elindeki nikel kahvedenlik ileri geri sallanıyor bu arada.

Bütün bunlar Ewald'ın sadece öbür masalarda gözlemlediği şeylerdir. Kendisi yalnızca bir teşekkürle yetiniyor, gündüzleri pek solgun görünen siyah giysili bu garson kızları sevimsiz buluyor çünkü; yalnızca ona su getiren küçük Betty için üzülüyor. Allah bilir neden kızın hoşuna gidecek bir şey yapmak istediğini duyuyor içinde. Bir defasında Betty'nin eline bahşiş dışında katlanmış küçük bir kâğıt tutuşturuyor, kızın gözlerinin içinin güldüğünü görerek seviniyor, kâğıt parçası bir hayırseverlik kurumunca düzenlenen piyangodan bir bilettir ve bununla 50.000 DM kazanma olasılığı vardır. Ama bir süre sonra bir sütunun arkasından çıkıp gelen Betty'nin yüzünde düş kırıklığı okunuyor, bilet için Ewald'a asla teşekkür edeyim demiyor.

Bu küçük olumsuzluklar sandığından daha çok etkiliyor Ewald'ı. Dışlandığı düşüncesini ve bir gülümsemeyle ayaküstü birbiriyle anlaşılan bütün bu insanlar arasında adeta uzak bir ülkenin gelenek ve göreneklerini yaşadığı duygusunu Ewald'da uyandırıyorlar. Onlardan biri olmayı doğrusu ne çok isterdi; vakit vakit insan seli içindekilerden biri olmayı; böyle biri olduğuna da inanası geliyor. Sonunda küçük bir yaşantı, durumda bir değişiklik olmadığını gözleri önüne seriyor: Kendisi bir tarafta, dünya bir tarafta. Bu koşullar altında yaşa yaşayabilirsen.

Tam da bir kimseyle tanışmak gereksinimini duyduğu bu günlerde bir mektup alıyor. Şöyle yazıyor içinde:

“Tesadüfen Münih'te olduğunuzu işittim. Bazı yazılarınızı okumuştum; görüşürsek sevinirim doğrusu. Sizde, bende ya da bir başka yerde; size kalmış artık. Görüşmemizi ister-seniz tabii.”

Ve Ewald istemiyor görüşmelerini. Mektubun altındaki imzayı biliyor, dergilerden, şiir seçkilerinden hanidir tanıdığı

bir isim; bu Wilhelm von Kranz'la bir alıp veremeyeceği yok, asla yok. Ama işte bu kişinin eli kendisine dokunur dokunmaz, bir salyangoz gibi büzülüp kabuğuna çekiliyor. Dün gönlünden geçirdiği şey gerçekleşmeye yüz tutunca, bir tehlikeye dönüşüyor hemen, adeta tozlu ayakkabılarıyla birinin hiç çekinmeden yalnızlığından içeri ayak atmaya kalkmasına işitilmedik bir şey gözüyle bakıyor; öyle bir yalnızlık ki, kendisi bile ayaklarını usulcacık yere basarak dolaşıyor içinde. Bu yüzden, mektubu yanıtlamadığı gibi, bir başka yerde görünmekten de titizlikle kaçıyor, evden dışarı çıkmıyor, o zamana kadar sadece sesinden tanıdığı ev sahiplerinin kızını da arada bir gördüğü oluyor böylece. Bir defasında, kendisine kahvaltıyı getiren kıza soruyor:

"Akşamları hep öyle ne okuyorsunuz, Froylayn Sophie?"

"Oh, elime ne geçerse. Evde öyle fazla kitabımız yok da -sizin buradan işitiliyor mu sesim?"

Ewald, abartıya kaçarak, "Kelimesi kelimesine," diye yanıtlıyor.

"Sizi pek mi rahatsız ediyor yoksa?"

Yalnızca, "Hayır!" diyor Ewald. "Rahatsız ettiği yok. Ama okumayı çok seviyorsanız, bendeki kitaplardan size verebilirim. Fazla bir şey değil, ama yine de çok sayılır." Ardından, kıza Goethe'nin eserlerinden birini uzatıyor.

Böylece Froylayn Sophie ile aralarında pek küçük çapta bir ilişki kuruluyor, yine de Ewald'daki bir boşluğu dolduruyor ilişki; ruhunda akıp giden pek çok şey arasında sürekli bir düşünce kimliğiyle varlığını sürdürüyor ve Ewald seve seve dinleniyor bu düşünce içinde. Bir kimseye böyle ödünç kitaplar vermenin nihayet ona bir piyango bileti armağan etmekten farkı yok. Ama bu kez yaptığı şey teşekkürle karşılanıyor. Bu da yüzünü güldürmeye yetiyor Ewald'ın.

Öğle sonrasında, keyfi yerinde, ansızın eve dönüp geliyor; sesler işitiyor odasında. Duraksayıp kulak kabartıyor. Adeta

ayak seslerinden kaçan, alçak perdeden acele mırıldanılan sözcükler. Derken kapı önünde yayvan, tombul yüzlü genç bir erkek görünüyor; damdan düşer gibi bir ıslık öttürmeye başlıyor hiçbir şeyi umursamaksızın. Ewald, adama odasında ne aradığını sormak üzereyken Sophie çıkıyor kapıdan; rengi pek soluk, sanki olup bitenler pek doğalmış gibi davranıyor. Titrek bir sesle, “Bu bay – şey – bu bay odanızı görmek istemişti de,” diyor.

İki genç birbirinin yüzüne bakıyor. Erkek ıslık çalmayı bırakıp selamlıyor Ewald’ı. Nazikçe gülümsüyor bu arada, yüzü yayvan ve silik bir görünüm kazanıyor. Ewald, kafasından çirkin şeyler geçiriyor ister istemez. Yine de erkeğin selamına karşılık veriyor, elini kasketinin kenarına götürüp odasından giriyor içeri.

Ancak bir süre sonra Sophie’nin kapı önünde dikildiğini fark ediyor, işi başından aşkın birine dönüşüyor ansızın, hiç gereği yokken kimi öteberileri alıp bir masadan bir masaya taşıyor, zaman zaman eğilip yerden bir şey alarak kaldırıyor. Ama sonunda odayı – bu tatsız– derleyip toplama işi bitiyor. Artık kıza sorup ne istediğini öğrenebilir. Çünkü kız kapının önünde öyle nedensiz dikilip durmuyordur herhalde. Birden aklına geliyor, yüzünü kapıdan bir başka tarafa döndürerek rastgele bir köşeye doğru sesleniyor: “İçiniz rahat olsun, kimsese bir şey çıtlatmayacağım. Benden duymak istediğiniz buydu sanırım, öyle değil mi? O vakit sorun yok. Ama önümüzdeki ay odadan çıkıyorum, zaten daha önceden düşündüğüm bir şeydi bu...”

Sonra masaya oturup yazı yazmaya başlıyor. Öyle dalıyor ki, sanki iki saatten beri yazıp durmaktadır. Oysa Bay von Kranz’a kısa bir mektuptur kaleme aldığı. Yarın kendisi için uygunsa, saat dörtte Luitpold’a gelmesini rica ediyor Bay von Kranz’dan. Ancak adresi yazıp bitirdikten sonra dikkatle etrafı gözden geçiriyor. Görünürde kimseler yok; ayakkabılarını ve giysisini değiştiriyor: Akşam yemeğini dışarıda yiyecek.

Bay von Kranz için belirlenen saat uygun; hangi saat olsa farketmezdi zaten. Öyle pek fazla meşgul biri değil. Büyük bir şey yazmakta; bir destan ya da destanın ötesinde bir şey, en azından yepyeni, doruklarda gezinen bir yapıt. Buluşmalarının ilk yarım saatinde Bay von Kranz yeni tanışı Ewald'a kesin bir dille açıklıyor tasarısını. Böyle bir çalışma da, bilindiği gibi sadece esinlere bağlı ona göre, "Karanlık ortaçağın düşlerini dolduran ve tüm nesneleri altına dönüştürebilen" derin bir coşkunun varlığını gerektiriyor. Bu da elbet gece yarısı ya da önceden bilinmeyen bir zamanda gerçekleşecek bir şey; öyle ikinci üzeri saat dörtte, bilindiği gibi en sıradan olayların gerçekleştiği bir vakitte değil kuşkusuz. Dolayısıyla, Bay von Kranz'ın şu an işi yok, Luitpold'da oturuyor, karşısında da Ewald Tragy. Bay von Kranz çok konuşkan biri, çünkü Ewald pek suskun, Bay Kranz da öyle görülüyor ki, susmasını pek sevmiyor. Susmaya yalnız kişilerin ayrıcalığı gözüyle bakıyor; ama iki, üç kişi bir arada ise doğrusu anlamsız, en azından ilk anda bir anlamdan yoksun buluyor bunu. Karanlık, kavranılmaz şeylerin de gereği yok, hiç değilse hayatta.

Sanatta peki? Oh, sanatta biraz değişik durum. Sanatta elde simgeler vardır nihayet, öyle değil mi? Aydınlık bir arka plan önünde karanlık silüetler? Örtülü imgeler, öyle değil mi? Ama hayatta simgeler, oh—gülünç şey!

Arada bir, "Evet!" diyor Ewald ve kullanılmamış sayısız evet'i nasıl olup da içinde barındırdığına bir türlü akıl erdiremiyor. Ve iri iri sözlere ve çok aşağılarda bir yerde yaşanan küçük yaşama şaşıyor, çünkü bu ikinci vakti Bay von Kranz'ın tümüyle dünya görüşüyle, kuşbakışı edinilmiş bu görüşle tanışıyor ve şaşmaktan alamıyor kendini. Bay Kranz genç biri; nesnelere, olgular ve sansasyonlara alını yazıları gözüyle bakıyor; Ewald, zaman zaman bütün bu parlak sözlerin birazını not etme gereksinimini duyuyor, çünkü içerdikleri ilişkiler

örgüsü engin ve uçsuz bucaksız görünüyor gözüne. Ama Ewald'ı en çok hayrette bırakan, bütün söylediklerine Kranz'ın kesinlikle inanmışlığı ve büyük bir rahatlıkla bir düşünceyi öbürünün yanına koyuşu; bir yığın Kolomb yumurtası; biri dik durmaya yanaşmadı mı, üzerine bir yumruk, dik durmasını isterse.

Bir hüner mi bu, yoksa bir güç mü, kim karar verebilir? Bay von Kranz'ın akli tamamen konuştuğu şeyde. Bağırarak konuşuyor, belli ki nerede olduğu büsbütün çıkıp gitmiş aklından. Sözleri, yabancı odaların pencerelerini hızla açan bir fırtına gibi, tüm söyleşilerden içeri dalıyor, sonunda pes ediyor insan, odasında ne kadar pencere varsa açık bırakıyor. Fırtınaya karşı yapacak pek bir şey yok elde. Güzel Minna bile fincanlara kahve doldurmayı unutuyor, bir sütuna yaslanıp kulak veriyor konuşulanlara. Ama ne yazık ki, bu arada arsız arsız bakıyor. Ve iri yeşil gözleriyle şair Ewald'ın çakmak çakmak bakışlarını yakalayıp dizginliyor, küçültüyor onları, önemsiz, beş para etmez duruma sokuyor, sonra da rezilce gülümseyerek kaldırıp yere atıyor.

Bay von Kranz bir an serinkanlılığını kaybediyor. Oturduğu yerde sallanıyor; ama hemen, sanki bu bilerek yapılmış bir şeymiş gibi davranıyor ve güzel Minna'ya bir sözcük fırlatıyor, yapışkan bir sözcük, bir çiçekten çok bir kurbağa. Ardından yine konuya dönüyor, hatta bir dorukta bulunuyor şimdi: "Nietzsche'ye nasıl yenilmedim."

Ne var ki, Ewald Tragy ansızın onu dinlemez oluyor. Ancak sonradan, Kranz konuşmasını bitirip de durup beklediğinde fark ediyor bunu. Kranz'ın bekleyişiyle demek istediği şu: "Peki, siz? Sizin de bütün bu konuda kendinize özgü görüşünüz vardır umarım. Şimdi de sizin dünya görüşünüzü dinleyelim, lütfen?"

Ewald, o anda bunu kavrayamıyor; anladığı zaman da tarifsiz bir şaşkınlığa kaptırıyor kendini. Bütün konuşulanla-

rın orta yerinde dikilmiş duruyor, bir ormanın derinliklerinde durur gibi tıpkı. Ağaçların gövdelerini görüyor sadece, gövdeler, hep gövdeler, yukarılarda vakit gece midir, gündüz müdür, pek bildiği yok. Öyleyken saatin tam tamına kaç olduğunu söylemesi isteniyor, dakikasına varıncaya kadar, öyle ki kuşkuya hiç yer kalmasın. Susuşuyla Bay Kranz'ı incitmekten çekiniyor Ewald; ama Bay Kranz giderek daha yumuşak, ilgili, neredeyse babacan bir tavır takınıyor. Ve buyurgan bir sesle çarçabuk, "Hesap!" diye sesleniyor. İşte öylesine ince duy-gulu.

Ne var ki, bunu izleyen günlerde Ewald yeni tanışına kendisinden bir şeyler sunması gerektiğini hissediyor, ona duyduğu sempatiden değil hani, o ikinci vakti samimi konuş-malarından sonra güven konusunda ona borçlu duruma gel-diğinden. Ve bir ara İngiliz Parkı'nda gezerlerken—yine ufukta bulut dağlarıyla önceki gibi bir loşluk—doğrudan şöyle diyor: "Hep yapayalınızım. On yaşımda evden ayrılıp bir askeri okula gittim, beş yüz arkadaşın arasına karıştım. Öyleyken kendimi çok mutsuz hissettim orada—beş yıl boyunca—. Ardın-dan beni alıp bir başka okula yerleştirdiler, sonra yine bir başkasına ve sürüp gitti böyle. Her zaman yalnız kaldım, biliyor musunuz, her zaman."

Hepsi bu kadarsa, diye içinden geçiriyor Bay von Kranz, buna bir çare bulunur. O günden sonra yanından ayrılmıyor Ewald'ın; sabah erken, kuşluk vakti, çokluk gece geç saatlere kadar hep yanında. Ve bunu öylesine bir doğallıkla yapıyor ki, Ewald yalnızlığının kapısını sürgüleyip kapamayla artık göze alamıyor. Kapıları açık odalarda yaşıyor adeta. Ve Bay von Kranz bir gelip bir gidiyor, bir gelip bir gidiyor. Buna da hakkı var, "İkimiz de aynı yazgıyı paylaşıyoruz, sevgili dostum Ewald," diyor. "Beni de evde kuşkusuz anlayan yok. Bana bi-raz kaçık, aklından zoru olan biri gözüyle bakıyorlar sanki—." Bu fırsatla babasının küçük bir Alman sarayında saray nazırı olduğunu, söz konusu çevrelerde de—besbelli hayli yukarıdan

bakıyor bu çevrelere— alışılmış tutucu, soylu görüşlerin savunulduğunu eklemekten duramıyor. Kendisi de zorunlu olarak bir teğmen, dikkat buyrulsun, muhafız alayında bir teğmen olmasını işte bu görüşlere borçluymuş. Israrla belirttiğine göre, bir yıl sonra muhafız alayından ihtiyat subaylığına dönmelerini üst ve astların sevgisine sırt çevirerek gerçekleştirmek az zahmete mal olmamış. Seewies-Kranz Sarayı'ndaki ailesinin yeni meslek seçimine asla, ama asla onay vermediğinden ve kendisine yönelttikleri eleştirilerden söz etmeye kuşkusuz pek gerek görmüyor. Yine de mücadeleyi elden bırakmaya niyeti yokmuş. Tersine, tutup nişanlanmış, evet, basbayağı nişanlanmış, ilanlarla nişanını duyurmuş herkese. Nişanlısı kentin en seçkin ailelerden birinin kızıymış; davranışlarında doğal, kibar, iyi yetiştirilmiş, varlıklı değilse de soylu denebilecek bir kızmış (Annesi bir kontesmiş, falan filan kişiymiş). Eh, hiç duraksamadan attığı bu adım adeta özgürlük sevdasının bir kanıtı sayılırmış. Çok sürmeden de evlenecekmiş hani, asıl başarılı adımı da ondan sonra atacakmış. "Kiliseden çıkacağım..." Sarışın bıyığını burmaya başlayan Kranz gülümsüyor.

"Evet!" diyor, kendinden ve Ewald'ın hayretinden son derece memnun, "Darbe diye buna derler, öyle değil mi? Subaylık mesleğine senin olsun diyorum tabii; inandığım görüşler uğruna bu meslekten el çekiyorum. Yasalarını yerine getiremediği bir topluluğun üyesi olması, insanın kendi kendine ihanetinden başka bir şey değildir."

Bir ara gecenin bir yarısı, "kendi kendine ihanet" sözü aklına geliyor Ewald'ın. Bu söz de yine bir mükemmelliği, bir açık seçikliği ve bir zaferi içermekte! Ve o günden sonra Ewald hemen her gece Kranz'la konuşmaların rastgele bir yerini anımsıyor hep, bu yerlerin tümü de gözüne aynı derecede kusursuz ve ilginç görünüyor.

Bir sabah, aylardan kasım henüz, Ewald bir dünya görüşüyle uyanıyor uykusundan. Şaka değil. Yadsınması ola-

naksız. Dünya görüşü ortada. Bütün belirtiler bunu gösteriyor. Dünya görüşünün kime ait olduğunu pek bildiği yok, ama madem onu bir kez kendi içinde bulmuştur, kendisinin sayıyor. Doğal olarak bir dahaki sefer onu yanında taşıyıp götürüyor Luitpold'a. Daha açığa vurmasıyla, bir yığın kişiyle tanışması bir oluyor. Hepsi de bir dosttan farksız, onun şiirlerinden söz ediyorlar, şiirlerini bilmeyen yok, beş dakikada bir kendisine sigara ikram ediyorlar: "Lütfen, buyrun alın bir sigara!" Bir tek omzuna vurup ona sen diye hitap etmeleri kalıyor. Ama sigara içmiyor Ewald, oysa bunun kendi dünya görüşü içinde yer aldığını biliyor, önünde duran sherry gibi tıpkı, akşamı ünlü şantöz Branicka'nın çalıştığı gazinoda geçirme niyeti gibi.

O anda biri Kranz'ın Branicka'yı çok iyi tanıdığını ileri sürüyor. "Nasıl?"

Kranz, omuzlarını kaldırıp bıyıklarını buruyor; birden tepeden tırnağa teğmen kesiliyor, von Kranz olup çıkıyor. Derken oradakilerden biri bir espri savuruyor: "Evet, nişanlısının yanında geçirdiği saatlerden sonra, enerjisini bir yerde boşaltması gerekiyor kuşkusuz." Ve kahkahayı basıyor oradakiler, çünkü hepsi de espriyi enfes buluyor, teknik deyimle "ince likli" bir espri ve Kranz'ın kendisi de onu öyle niteliyor.

Ewald, bu gençler arasında genel olarak pek rahat hissediyor kendini; hepsinin de fazladan bir isimleri var, oysa birbirinden ayırmak için numaralamak yeterdi onları. Ne var ki, Kranz her günkü arkadaşlarının hakkında pek olumlu düşünmüyor, bunlara kendi kişiliğinin bir çeşit arka planı gözüyle bakıyor. Ewald içlerinden birini sormaya kalksa, yukarıdan bir tavırla şöyle diyor: "O mu? Yetenekli biri sayılıp sayılmayacağına ilişkin henüz bir şey söylenecek gibi değil, belki..." Ve soruyu fırsat bilip "sanatın işlevleri," "oyun yazarlığının yazardan teknik beklentileri" ya da "geleceğin destanı" üzerinde uzun uzadıya konuşmaya başlıyor.

Bu konularda da kendini pek toy hissediyor Ewald; dola-yısıyla dengeli bir tartışma ortaya çıkmıyor, çünkü ancak seyrek durumda bir görüş açıklayabiliyor. Ama başka konulardaki bilgisizliğinden rahatsızlık duymasına karşın, bu konulardaki bilgisizliğine bir kalkan gözüyle bakıyor, sevimli, derin bir şeyi –bunun ne olduğunu canlandıramıyor kafasında– arkasında gizleyip içyüzünü kestiremediği bir tehlikeden kaçırabildiği bir kalkan. Sessiz saatlerin birinde başarıyla kaleme aldığı bazı çalışmayı arkadaşına göstermekten çekiniyor; ancak pek seyrek olarak, ayrımına varmadığı yakınmalı ve alçak bir sesle ona birkaç renksiz dizesini okumakla yetiniyor; ama her seferinde pişmanlık duyuyor ardından; arkadaşının hazırda bekleyen, hayli gürültülü, sağa sola kulak asmayan alkışı karşısında utanç duyuyor. Dizeleri sağlıklı değil, aslında herkesin huzurunda yüksek sesle üzerlerinde konuşulmaması gerekiyor.

Sonra, zaten Ewald’a böyle mahrem çalışmalar için fazla zaman kalmıyor. Birden günlük yaşamında öyle çok uğraş yer almaya başlamıştır ki! Yine de günlerinin boşa geçip gittiği, hiçbir yerde tutunacak dal bulamadığı zamankine göre şimdi işin içinden daha kolay çıkabiliyor. Yapması gereken küçük küçük bir sürü ödev bekliyor kendisini. Kranz’la ve onun çevresindekilerle günlük buluşmaları gerçek bir anlamdan yoksun sürekli bir oyalanma ve istenilen her yerinde sona erdirilebilecek konuşmalar. Bunlar için gerekli coşku ve tedirginlikten eser yok kendisinde. Hep başkalarına ayak uyduruyor ve insanın kendi istemine hiç iş kalmıyor. Gerçek biricik tehlike hâlâ varlığını hissettirmekte: Yalnızlık – ve herkes bir başkasını bundan koruyup esirgemesini biliyor.

Bay von Kranz’ın her zamankinden daha bir önemle, Luitpold’da oturup Ewald’a aşağıdaki açıklamada bulununcaya kadar böyleydi durum:

“Buna erişemediğimiz süre, bir başarıdan söz edilemez. Bize yücelerde dolaşan bir sanat gereklidir, sevgili dostum,

binlerce kişi üzerinden aşıp geçecek bir sanat. lkeden ülkeye bütün dağlarda alev alev yanan simgeler, ağrı niteliğinde bir sanat, bir sinyal sanatı...”

Arkadan biri, “Saçma!” diyor ve bu sözcük şair Kranz’ın parlak konuşması üstüne ıslak bir sıva gibi düşüyor, altında bırakıyor onu.

“Saçma!” sözcüğü ufak tefek siyah birinin ağızından çıkıyor. Bu biri, sonuna kadar iilmiş bir sigara izmaritinden uzun bir nefes çekiyor; iri ve siyah gözleri izmaritin klyle birlikte için için yanıyor ve yine külle sönüp gidiyor. Sonra kalkıp sakın sakın yürüyüp gidiyor bu biri. Arkasından sinirli sinirli söyleniyor Kranz: “Tabii, Thalmann...”

Ve Ewald’a dönerek ekliyor: “Hdğn tekidir. Bir ara onu sigaya çekmek gerekecek. Terbiye nedir bildiğ yok, adam yerine konacak biri değil. En iyisi onu hiç önemsememek.” Kranz yücelerde dolaşan sanat konusundaki açıklamalarına büyük bir şevkle yeniden koyulacak oluyor. Ancak, karşı duruyor Ewald ve ısrarla soruyor: “Kim bu Thalmann?”

“Rastgele küçük bir kentten gelmiş bir Yahudi. Romanlar yazıyor sanırım. Buradaki yüzlerce, yüzlerce ne idiğ belirsiz kişilerden biri işte. Bugün gelirler, nereden geldiklerini bilmezsin; iki gün sonra çekip giderler, nereye gittiklerini bilmezsin. Giderler, biraz pislik bırakırlar arkalarında, o kadar. Onların bu jestlerine bakıp sakın aldanmamalısınız, sevgili dostum Tragy.”

Bay von Kranz’ın sesi sabırsız bir havaya bürünüyor. Bunun da anlamı şu: “Son kez söylüyorum işte, daha fazla konuşmak gereksiz.” Ewald da tümüyle aynı görüşü paylaşıyor, aldanmamaya hazır.

Ama Luitpold’daki buluşup görüşmelerinden yalnızca bir kesit bu ikindi. Arkadaşı Kranz’ın peygamberce coşkulu konuşması üzerine bütün ağırlığıyla düşen o gülünç “saçma” sözcüğü Ewald’ın bir türlü aklından çıkmıyor, hâlâ düşüşünü sürdüren sözcüğün sesini işitiyor. Bay Kranz’ın her önemli

açıklamasından sonra pattadan yere düşüyor sözcük ve Ewald'ın gözleri önünde geniş omuzları ve külüstür ceketiyle ufak tefek siyah adam durmuş gülümsüyor.

Bir hafta geçiyor aradan, bir akşam adamı tesadüfen bir gazonoda görüyor. Kendisine yaklaşıp selam vermeyi doğal bir davranış sayıyor. Nedenini Allah bilir. Adam da onun bu davranışına şaşırılmış görünmüyor. Soruyor sadece:

"Kranz'la mı geldiniz buraya?"

"Kranz daha sonra gelecekmiş."

Biraz sustuktan sonra, "Kranz'ı sempatik bulmuyor musunuz?" diye soruyor Ewald.

Thalmann, parterde birini başıyla selamladıktan sonra şöyle yanıtlıyor soruyu:

"Sempatik mi dediniz? Böyle sözler konuşmayın, canımı sıkıyor."

"Normalde carunuz sıkılmaz mı hiç?" Ewald, onun küçümseyen tavrına içerliyor.

"Hayır, vaktim yok bunun için."

"O zaman sizi buradabulmak biraz tuhaf değil mi?"

"Neden?"

"Buraya insan can sıkıntısından gelir sanırım?"

"Başkaları belki, ben değil."

Ewald, diretmesine şaşıyor. Pes etmiyor asla. "O zaman meraktan buraya uğruyorsunuz?"

"Hayır!" diye yanıtlıyor Thalmann ve yürüyüp gidiyor, Ewald da peşinden. "Başka neden peki?"

Thalmann, Ewald'a dönüp, "Acıma duygusundan," diyor.

"Kime acıyorsunuz?"

"Önce size." Ewald'ı geride bırakıp, tıpkı Luitpold'daki gibi hiç istifini bozmadan yürüyüp gidiyor. Daha saat on birde dönüp eve geliyor Ewald ve o gece hiç iyi uyuyamıyor. Ertesi gün kar yağmıştır. Buna sevinmeyen yok; beyazlara bürünmüş yollarda karşılaşanlar birbirine gülümseyerek bakıyor.

Ewald, Theresien Caddesi'nin köşesinde Thalmann'a rastlıyor, biraz birlikte yürüyorlar. Uzun süre ikisinin de sesi çıkmıyor, sonunda Ewald başlıyor konuşmaya: "Siz yazı yazıyorsunuz, değil mi?"

"Evet, yazı da yazıyorum, zaman zaman."

"Yazı da ha? Demek bu asıl uğraşınız değil sizin?"

"Hayır."

Susuyorlar.

"Zamanı neyle geçiriyorsunuz peki?"

"Etrafı seyrederek."

"Nasıl yani?"

"Etrafı seyrediyor, başka bazı şeyler yapıyorum ayrıca... Yemek, içmek, uyumak zaman zaman, özel bir şeyle uğraştığım yok."

"Sürekli eğleniyorsunuz diyeceği geliyor insanın."

"Ya, neyle eğleniyormuşum peki?"

"Her şeyle, Tanrı'yla, dünyayla."

Bir yanıt vermeyerek yalnızca gülümsüyor Thalmann: "Peki, siz? Siz herhalde bol bol şiir yazıyorsunuz?"

Ewald kızarıp bozarıyor ve susuyor. Bir şey bulup söyleyemiyor.

Thalmann ise gülümsüyor sadece.

"Şiir yazmaya yüz kızartıcı bir uğraş gözüyle mi bakıyorsunuz?" diye soruyor Ewald, sonunda kendini zorlayarak.

"Hayır! Genel olarak hiçbir şeye belli bir şey gözüyle baktığım yok. Ama gereksiz bir uğraş şiir yazmak. Ancak, benim yukarı çıkmam gerekiyor." Ve kapıda, "Hoşça kalın!" diyor. "Şu eğlenme konusunda haklı olabilirsiniz," diye ekliyor ardından.

Tekrar yalnız kalıyor Ewald. On yaşında, şımartılmış bir çocuk olarak evden, hoyrat ve umursamaz, ayrıldığı zamanı anımsamadan duramıyor; tıpkı o zamanki gibi hissediyor kendini; korkular içinde, çaresiz kalmış, herhangi bir girişim-

de bulunacak güçten yoksun. Hep aynı durum. Sanki yaşamak için gerekli bir şey eksik kendisinde, önemli organlardan biri, onsuz ileri gidilemeyecek bir organ. Bütün bu yinelenip duran çabalar neye yarıyor?

Adeta uzun bir yoldan yorgun dönüyor eve, ne yapacağını bilemiyor. Eski mektupları ve anıları karıştırıyor, şiirleri, son yazdığı, Bay von Kranz'ın bile bilmediği, çığırkanklıktan alabildiğine uzak şiirler. Gözden geçiriyor hepsini.

Ve yeniden buluyor kendini, yeniden tanıyor, uzun zaman kendi kendisinden uzak yaşamış biri gibi usul usul, adım adım. Ve duyduğu ilk sevinçle oturup Thalmann'a bir mektup döküyor. Bir şükran duygusuyla dolup taşıyor mektup. "Çok haklısınız," diye yazıyor, "o kadar yapmacık ve boş şeyler konuştum ki! Şimdi her şeyi görüyor, her şeyi anlıyorum. Kötü bir düştten uyandırdınız beni. Bunun için size nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Yapabileceğim tek şey bu şiirleri, sahip olduğum bu en değerli ve mahrem nesneleri size yollamak."

Postaya karşı içinde ansızın bir güvensizlik uyandığından, mektup ve şiirleri kendisi alıp Thalmann'ın oturduğu eve götürüyor. Vakit geç; karanlıkta dört merdiveni el yordamıyla çıktıktan sonra Thalmann'ın Giesel Caddesi'ndeki atölyesine varıyor. Thalmann'ı, kuzeye bakan kocaman eğik pencere etrafında bir çerçeve gibi duran küçük odada yazı yazarken buluyor. Eski, eğri büğrü bir lamba yanıyor içeride; gecenin hayli ilerlemiş saatinde, anlamsız ve dağınık ortalarda duran pek çok nesneyi birbirinden ayıracak gücü gösteremiyor.

Thalmann, lambayı odaya giren Ewald'ın yüzüne tutuyor. "Oh, siz misiniz?" Ve oturması için kendi iskemlesini gösteriyor.

"Sigara?"

"Hayır, teşekkür ederim."

"Size kahve pişiremeyeceğim. Ocakta ispiro kalmadı. Ama isterseniz, benim kahvemden içebilirsiniz." Kulpsuz,

eski bir kupayı ikisinin ortasında bir yere koyuyor.

Ellerini kavuşturup oracıkta dikilmiş duruyor, sakın vurdumduymaz bakışlarla Ewald'ı izleyerek.

Ewald ne diyeceğine karar veremiyor.

"Bana bir şey mi söyleyecektiniz?" Thalmann, kahveden bir yudum alıp elinin tersiyle ağzını siliyor.

Sonunda, "Size bir şey getirdim," demeyi göze alıyor Ewald.

Thalmann, yerinden hiç kımıldamıyor. "Ya? Oraya koyun lütfen. Fırsat bulursam, bir göz atarım. Nedir getirdiğiniz şey?"

"Bir mektup!" diyor Ewald çekine çekine. "Ama belki okursunuz şimdi, lütfen!"

Thalmann, çoktan zarfı hoyrat ve dikkatsiz bir el hareketiyle yırtıp açmıştır. Sigarasını dişleri arasında tutarak şöylece okuyor mektubu. Sigara dumanı arasında gözlerini kırıştıran Ewald, heyecandan ayağa kalkmış bekliyor. Ama Thalmann'ın solgun yüzünde değişen bir şey yok, sadece sigara dumanı kendisini rahatsız ediyora benziyor. Sonunda başını sallıyor: "Evet vesaire vesaire." Ewald'a dönerek, "İlk fırsatta mektubun içeriğine ilişkin ne düşündüğümü size yazacağım," diyor. "Böyle bir konuda görüşümü sözlü olarak açıklamak istemem." Ardından, bir yudumda fincandaki kahveyi içip bitiriyor.

Ewald yeniden sandalyeye bırakıyor kendini, oturuyor ve gözyaşlarına teslim olsun istemiyor. Gece içinden, kocaman camlar arasından var gücüyle odaya sızan fırtınayı alında hissediyor.

Konuşmuyor, susuyor ikisi de.

Derken Thalmann soruyor:

"Üşüdünüz mü? Titriyorsunuz da?"

Ewald, başını sallayarak yadsıyor.

Yeniden susuyorlar.

Ara sıra camlar şangırdıyor usulcacık, gizlice, rüzgâr sularda sürüklenen buz kitleleri gibi dayandı mı camlara.

Ve sonunda şöyle diyor Ewald: "Ne diye bana böyle davranıyorsunuz?" Hayli rahatsız ve mahzun bir ifade var yüzünde. Thalmann, sigarasını fosur fosur tütürüyor. "Davranmak mı? Siz buna davranmak mı diyorsunuz? Gerçekten alçakgönüllü biriymişsiniz. Size şu ya da bu şekilde davranmaya asla niyetim olmadığını sanırım yeterince açık seçik göstermeye çalıştım. Karşınızda belli bir tutum takınmamı istiyorsanız, önce o sözlerden vazgeçeceksiniz, o iri iri sözlerden, duymak istemiyorum bunları."

Birden, "Siz de kim oluyorsunuz?" diye bağılıyor Ewald, sıçradığı gibi Thalmann'a yaklaşıyor; o kadar yanına soku-luyor ki, eliyle yüzüne vuracak adeta. Öfkesinden titriyor. "Bana ait olan her şeyi ayaklarınızın altında ezme hakkını kim veriyor size?" Ama gözyaşları sesini sarsıp silkiyor, derken el koyuyor sesine. Ewald'ı gözleri görmeyen güçsüz birine dönüştürüyor, sıkılmış yumruklarının gevşemesine yol açıyor.

Onu usulcacık tutup sandalyesine oturtan Thalmann bekliyor. Bir ara saatine bakarak, "Bırakın şimdi bunu..." diye başlıyor konuşmaya. "Siz evinize dönün, ben de yazmamı sürdüreyim; vakit gece yarısı. Benim kim olduğumu soruyorsunuz: Bir emekçiyim ben, anlıyor musunuz, bu yara bere içindeki ellerle bir zıpcıktı, güzelliği seven, ama bunun için fazlasıyla yoksul biri. Acıma konusu yapılmadığını bilmesi için kendisinden nefret edildiğini hissetmesi gereken biri... Hem saçma şey!"

Ewald, sıcak ve kuru gözlerini kaldırıp lambaya dikeyyor. Söndü sönecek diye geçiriyor içinden ve ayağa kalkıp gidiyor. Dar merdivenlerden inerken, Thalmann ışık tutuyor kendisine. Ewald'a öyle geliyor ki, sanki hiç sonu gelmeyecek merdivenlerin.

Ewald hasta. Bu yüzden bir başka eve taşınamıyor, 1 Ocak tarihine kadar Finken Sokağı'ndaki eski odasında kalıyor. Rahat sayılmayan kanepede uzanıp yatarak, sararmış, engin çimenleri ve tepeleriyle bir bahçeyi düşünüyor; kayın ağaçları sessiz sedasız ve gösteriştten uzak tırmanıp çıkıyor tepelerden yukarı. Nereye yolculuk? Gökyüzüne. Ve ansızın gökyüzünden başka yerde bir kayın; gencecik, ince bir kayını düşünmeyi alabildiğine komik buluyor. Kuşku yok, yalnızca gökyüzünde büyür kayınlar, kuşku yok! Ne yapsınlar aşağıda? O geniş, esmer gövdeleri... Pekâlâ odanın tavanında yıldızların parıldadığı tasarlanabilir o zaman. Ama ansızın soruyor Ewald: "Ne topluyorsunuz öyle Jeanne?" – "Yıldız." Ewald, bir an düşündükten sonra: "İyi ediyorsunuz, Jeanne, çok iyi ediyorsunuz," diyor. Birden bir rahatlık hissediyor bütün vücudunda, sonunda belinde şiddetli bir ağrı bu rahatlığı yok ediyor. Kendimi çok zorladım, bütün bir öğle öncesi çiçek topladım çünkü. Nasıl yapılabilir böyle bir şey? Öğle öncesi mi? Gülünç! İki gün, iki hafta, oh, her Allahın günü. Ama işte ağaçlık yoldan Jeanne geliyor, iki yanında kavak ağaçlarıyla o uzun yoldan. Nihayet yaklaştı. "Gelincik!" diyor Ewald düş kırıklığına uğramış. Gelincik! Kim alıp getirecek gelinciği! Bir fırtına, bakacaksın hiçbirisi kalmayacak. Göreceksiniz. Peki, o zaman? Evet, o zaman?

Ewald ansızın kalkıp oturuyor, bir bahçeye ilişkin belirsiz bir duygu var içinde, anımsamak istiyor: Ne zamandı? Dün mü? Ve içi içini yiyor: Bir yıl önce mi? Ve bunun bir düş olduğu aklına geliyor yavaş yavaş, yalnızca bir düş, yani asla gerçek değil. Bu, ona rahatlık vermiyor bir türlü. Kendi kendisine yüksek sesle soruyor: "Ne zaman görülür düşler?" Alacakaranlıkta onu ziyarete gelen Bay Kranz'a, "Yaşam öyle engin ki!" diyor. "Yine de pek az şey var içinde, sonsuza kadar aynı şey. Bu korkutuyor insanı, korkutuyor ve yoruyor bu geçişler. Çocukken bir ara İtalya'daydım. Fazla bir şey kalmadı belliğimde. Ama taşrada yolda giderken köylünün birine, 'Köye

daha ne kadar var?" diye sordunuz mu, 'un mezzo ora" der size. Bir sonraki köylü de aynı şeyi söyler, bir üçüncüsü de; ağız birliği yapmışlardır sanki. Ve bütün gün yol teper, yine de bir türlü köye varamazsınız. Yaşamda da böyle. Ama düşte size çok yakındır her şey. Düşte korkacağınız bir şey yoktur. Aslında bizler düşler için yaratılmışız, yaşam için gereken organlardan yoksunuz. İle de uçmak isteyen balıklara benziyoruz daha çok. Elden ne gelir?"

Bay von Kranz çok iyi anlıyor söylenenleri ve onaylıyor. "Harika!" diyerek gülüyor. "Gerçekten harika! Bunları dizelelere dökmelisiniz, zahmete değecektir. Bunlar tastamam size özgü şeyler!" Çok geçmeden de kalkıp gidiyor Bay Kranz, bu gibi konuşmalar onu sıkıyor ve zamanla daha seyrek görmeye geliyor Ewald'ı. Ewald bundan dolayı kendisine şükran duyuyor. Gerçekten düşler içinde yaşıyor artık ve rahatsız edilmeyi pek istemiyor; çünkü o zaman dışarıdaki gri ve kasvetli güne bakacak, ayrıca bir türlü ısınmak bilmeyen yabancı, rutubetli odaya; oysa şimdi renkler ve şenliklerle öylesine şımartılmış durumda ki! Yalnızca geceler kötü ve korkutucu: Çocukluğunun ateş nöbetleriyle geçirilmiş pek çok gecesinden kaynaklanan acılar çıkıp gelerek çullanıyor üzerine, onu halsiz düşürüyor! Kolları ve bacaklarının altı taş; yoklayarak sağda solda gezinen ellerine gri renkte granit doluyor soğuk, sert ve amansız. Yanıp kavrulan zavallı vücudu kayayı oya oya giriyor içine; ayakları bitki kökleri, soğuğu emip alıyor ve soğuk kaskatı damarlarından yukarılara çıkıyor. Ya da şu pencere. Sobanın arkasında, yüksekte bir pencere var. Oh, nasıl anlatırsan anlat, bunun ne korkunç bir pencere olduğunu kimse canlandıramaz kafasında. Sobanın arkasında bir pencere, rica ederim. Pencerenin arkasında daha başka şeylerin bulunduğunu düşünmek tüyler ürpertici, öyle değil mi? Bir oda? Bir salon? Bir bahçe? Kim bilebilir? "Allah vere de yine çıkıp gel-mese şu doktor!"

★ Bir yarım saat. (Ç. N.)

“Biraz sinirleriniz bozulmuş,” diyor doktor ve gülüm-süyor. Genel olarak durumdan hayli memnun. “Boş yere telaş-lanmamalısınız. Ufak bir ateş nöbeti; üstesinden geleceğiz, merak etmeyin. Sonra, kuvvetli yemekler yiyeceksiniz, unut-mayın!”

Yaşlı doktor giderken Ewald arkasından bakıyor, kendini öylesine hasta, bütün kalbiyle hasta hissediyor ki! Sonra, her şey hastalığıyla öylesine uyum içinde ki! Bütün ağırlığıyla camlara yaslanan bu kapalı, kasvetli düş günleri, loşluğun bütün nesnelerin üzerini yıllanmış bir toz gibi örttüğü bu oda, mobilyalardan ve koridorlardan, sürekli akıp gelen bu ince, solgun koku.

Ve arada bir yerde çalan kocaman çanlar; daha önce hiç işitmedi bu çan seslerini. Çanlar çaldıkça, ellerini göğsü üze-rinde kavuşturup gözlerini kapayarak düşlere dalıyor; baş ve ayakucunda mumların yandığını görüyor düşünde; sakın, kırmızı alevlerle yedi uzun mum, bu şölensi hüznün içinde çiçekler gibi duruyor.

Ama yaşlı doktorun hakkı var: Ateşi düşüyor, dalıp dalıp gitmelerin arkası kesiliyor birden. Kollarında ve bacaklarında dinlenmişlikten kaynaklanan yeni bir güç sabırsızlıkla kıpır-danmaya başlıyor ve onu nerdeyse kendi isteğine aldırma-yarak yataktan itip uzaklaştırıyor. Bir süre daha hasta rolünü oynuyor Ewald, ama zaman kendisini gülümserken yakalıyor, bu da başka nedenden değil, sadece bir rastlantının kış günü-nün yüzünü bir an için güneşe döndürmesinden ve dört bir tarafta bir ışıltı ve parıltının seçilmesinden. Ayrıca bir şeyin belirtisi bu gülümseme.

Henüz açık havaya çıkacak durumda değil, odada oturup bekliyor. Artık her şey gönlünü şenlendirmeye elverişli; dışarı-dan gelen her sese gezgin bir şarkıcının sesiymiş gibi kucak açıyor ve kendisinden bir şeyler anlatmasını istiyor. Sonra, bir mektup, rastgele bir mektup gelmesini umuyor bir yerden. Ve bir ara Bay Kranz'ın kapısını çalmasını. Ama günler geçiyor.

Kar yağmaya başlıyor dışarıda, sesler kalın kar örtüsü içinde yitip gidiyor. Ne bir mektup, ne kendisini görmeye gelen bir ziyaretçi. Ve akşamlar bitmiyor bir türlü. Ewald, unutulmuş biri gözüyle bakıyor kendisine, farkında olmadan kımıldıyor, bağırıyor, varlığını dışarıdakilere duyurmaya çalışıyor. Eve yazıyor, Bay von Kranz'a, tesadüfen tanıdığı herkese yazıyor. Hatta evden yanında getirip şimdiye kadar yararlanmadığı birkaç tavsiye mektubunu adreslerine post alıyor ve karşılığında alacağı davetlerin yolunu gözlüyor. Hepsi boşuna. Unutulmuş kalakalıyor ortada. İsteddiği kadar bağırırsın, ben buradayım desin, sesinin hiçbir yere ulaştığı yok.

Ve özellikle böylesi günlerde ilgiye olan gereksinimi öylesine büyük ki! İçinde sürekli büyüyüp duruyor bu gereksinim, şiddetli ve kuru bir susuzluğa dönüşüyor, ama susuzluk onu alçaltmıyor, tersine hoyrat ve diretken biri yapıyor. Acaba bütün dünyadan boşuna rica ettiği şeyi, bir kimseden bir hak gibi, her yola başvurarak, karşıdakinin gözünün yaşına bakmadan tahsil edilecek eski bir borç gibi istenip istemeyeceğini geçiriyor aklından. Ve annesine yazıyor: "Gel, benim olanı ver bana!"

Uzun, uzun bir mektup oluyor kaleme aldığı, gece hayli geç vakitlere kadar yazıp duruyor, giderek daha hızlı bir tempoyla, yanaklarını giderek daha çok ateş basarak. Kendisine karşı bir yükümlülüğün yerine getirilmesini istiyor mektubun başında, sonra farkında olmaksızın kendisine bir lütufta, bir bağışta bulunulmasını rica ediyor, sıcaklık ve sevecenlik istiyor. "Henüz geç değil," diye yazıyor, "henüz yumuşak durumdayım, ellerinde bir balmumu olabilirim. Al beni, bana bir şekil ver, eksiklerimi tamamla."

Anneliğe bir sesleniş bu; bir kadını hayli aşıp geçen, ilkbaharın şenlenip dert ve tasalardan sıyrıldığı o ilk sevgiye yönelik bir çağrı. Mektuptaki sözcükler kimseyi hedef almıyor, kollarını açmış güneşe doğru koşuyor. Dolayısıyla, mektubu yollayacağı kimsenin olmadığını, kendisini kimsenin

anlayamayacağını, hepsinden az da ince, uzun, asabi bir kadın olan annesinden anlayış göreceğini Ewald'ın sonunda sezmesi hiç de şaşılacak şey değil. Annem gittiği yabancı yerlerde kendisine “matmazel” denmesinden gurur duyan biri diye geçiyor içinden ve biliyor: Mektubu hiç vakit kaybetmeden yakması gerek.

Bekliyor.

Mektup titreşen küçük alevlerle ağır ağır yanmaya başlıyor.

Maskeler

~ Bir Renk Eskizi ~

(1898)

Solgun yüzlü imparator Rudolf'un her geçen gün biraz daha yaşlanarak Hradschin'de oturduğu, ülkeler kaybedip yıldız yıldız nişanlar kazandığı ilginç bir dönemdi. Günlerden bir gün sıradan bir vatandaş, kentin dar bir sokağındaki işini bırakıp dışarıdaki günlük yaşamdan içeri kulak kabarttı. Kentin kapısına yakın bahçesinde hayli zamandır oturup duran yaşlı bir adam, meraklı gözlerle akşamın inişini izledi. Gece yarısı bir köpek uykusundan uyanmış, bir tehlike söz konusu değilken ertesi günün yorgun sabahına kadar boş yere uluyup durdu. Ama kaygılı insan kitlelerinin üstünde yer yer büyüyen insanlar vardı, normal boyutların dışına taşan, yaklaşan korkulu günlerin ateşten parıltısını adeta giysi olarak üzerlerine geçirmiş insanlar.

İmparatorun bir yasadışı evlilikten dünyaya gelmiş oğlu Julius Cäsar da bunlardan biriydi. Sanki İspanya sarayının katı kuralları gereği, babasının ancak herkesten gizli düşleyebildiği bütün düşleri gerçekte yaşamak görevi kendisine düşmüştü. İşte böyle biriydi Julius Cäsar.

Habsburgların Rosenburglardan teslim aldığı Krummau Kalesi'nde geçmişti olay. Günümüzde hâlâ duruyor kaledeki maskeli baloların yapıldığı salon ve duvarları freskten yüce ve renkli kişilerle hâlâ ayakta. Dans eden her çiftin arkasında bir başka çift, onun da arkasında yine bir başkası kımıldıyor

adeta, içoğlanların ve soytarıların sağa sola yaltaklanmalar ve şaklabanlıklarla sıra sıra çiftler arasından ıkına sıkına geçtikleri görülüyor. Kapı önlerinde sağda solda dikilen nöbetçilerin bugün bile insanın içine salacakları korku küçümsenecek gibi değil. Böylece geçmişte freskleri yapan kimliği belirsiz ressam övgüler döşenilmesinin anlaşılmayacak yanı yok. Oysa ben her ne kadar ölmüş birini incitmek istemesem de şunu biliyorum ki, fresklerdeki figürler devingenliklerini onları yapan ressama borçlu değil. Figürlerdeki devingenlik onların asla donup kalmak istemeyişlerinden kaynaklanıyor. Hepsi de o tek geceyi kutlamak için ikide bir uykularından yeniden uyanmadan edemiyorlar. O gece ise şöyle başlamıştı:

Şövalyeler ve hanımlar, ısıll ısıll salonu kaynaşıp duran parıltılı topluluğuyla dolduruyor. Derken kapıdaki iri yapılı nöbetçi askerler ellerindeki harbelerle sertçe yere vuruyor. Bunun üzerine salondakiler sıra sıra diziliyorlar. Gümbür gümbür bir ses ansızın üzerlerinden yuvarlanıp geçiyor. Ele avuca sığmayan, altı yağız atın çektiği arabayla Julius Cäsar şatonun rampasına gelip dayanıyor; bir nefes alacak kadar zaman geçmiyor aradan, boylu boslu ve üzerinde siyah bir giysi gelip dikiliyor konuklar arasında. Dalgalandan bir başak tarlasında sanki bir söğüt ağacıdır. Derken müzik kalabalığı harmanlıyor. Yabancı bir müzik; görkemli giysiler birbirine sürünüp geçerken doğup çıkıyor adeta, bir denizin melodisi gibi büyüyüp genişleyerek ve gümbür gümbür öterek salondaki kalabalık içinden yükseliyor. Ve prensin bir el edişi uysal dalgaları yer yer bölüp ayırıyor birbirinden. Bu dalgalar içinde kaybolan prens siyah giysisiyle bir başka yerde, konuklar arasında yeniden boy gösteriyor, ısıll ısıll gülümsemesi güneş ışığından şimşekler gibi salondaki topluluk üzerinden kayıp gidiyor. Bir sütuna yaslanıp, krallara özgü ısıltılı bir sözcüğü bir mücevher gibi fırlatıp atıyor dalgalandan topluluk içine. Oradakiler mücevheri kapmak için birbiriyle yarışıyor. Ve

giderek daha bir çılgınca sağa sola sallanmalar arasında prensin içindeki gizli istek büyüyor. Ansızın gümüşten zırhıyla bir şövalyenin yanında mavi balo kıyafetiyle solgun yüzlü bir kız ilişiyor gözüne, hemen gönlünde kıza karşı bir şehvet, ona kavalyselik eden şövalyeye karşı ise bir kin duyuyor. Ve içindeki her iki duygu da aceleci ve kızıl renkte. Prens çifte doğru eğiliyor. Bak sen, şövalyeyi kral mı yaptı? Şövalyenin ışıl ışıl zırhı üzerinden aşağılara akan erguvan rengi bir sıvı giderek geniş bir alana yayılıyor, büyüyüp genişliyor giderek. Sonunda pelerininin katları, kıvrımları arasında yığılıp kalıyor şövalye, sesi çıkmaz oluyor. "Bazı kralların başına gelir bu," diyerek gülüyor siyah giysili prens, şövalyenin can çekişen gözleri içine bakıp. Şenliğe katılmış konuklar dehşetten taş kesiliyor. Gülümsemelerini unutmaya kalmadan, yüzleri sararmış, yavaş yavaş salonun duvarlarına çekilip siliniyorlar ortadan ve terk edilmiş salon onların en son ışıltılı dalgaları içinde çıplak bir kayalık gibi yükselip çıkıyor.

Yalnızca Julius Cäsar kalıyor salonda; inatçı gözlerinin doyumsuz ateşi, titreyip duran mavi giysili kadının aklını başından alıyor. Tam elini uzatmış yakalayacakken, kendini prensin zorba bakışlarından kurtarıyor kadın, kaçıp çın çın öten siyah salona sığınıyor; paralanan ince, mavi ipek giysisi ay ışığından bir parça gibi prensin aç gözlü parmakları arasında kalıyor ve prens boynuna doluyor giysiyi, bununla kendini boğacak adeta. Derken peşine düşüyor kadının, el yordamıyla gecenin içine dalıyor ve sevinç çığlıkları atıyor birden: Kadının duvar kâğıtlarıyla örtülü gizli kapıyı keşfettiğini işitmiştir ve biliyor ki, kadın artık elinden kurtulamayacak. Çünkü bu kapıdan ileriye yalnızca tek bir yol vardır: Moldau Irmağı'na bakan kulenin tepesindeki lavanta kokulu yuvarlak odayla sonlanan merdiven. Kendinden emin, kabına sığmayan bir aceleyle peşine düşüyor kadının, peşinden ayrılmıyor, ürkek ayak sesini işitmiyorsa da merdivenin her dönemecinde onu bir ışıltı gibi önünde görüyor. Derken

bir kez daha yakalar gibi oluyor kadını; bu kez onun ince, korkudan sıcak gömlekçiği elinde kalıyor. Dudaklarında ve parmaklarında serinliğini hissediyor gömleğin. Gömlek başını döndürüyor, duraksayarak duvara yaslanıp öpüyor ele geçirdiği ganimeti. Sonra bir kaplan gibi üç, dört sıçrayışta kulenin tepesindeki odanın kapısına gelip dayanıyor ve – donakalıyor birden: Geceye karşı yükselen bir vücut, çıplak, saf ve beyaz, adeta pencere pervazında açmış bir çiçek. Ve prens de, kız da kımıldamadan öylece duruyor. Ama prens ne yapacağını daha düşünürken, pencere pervazındaki vücuttan iki kol çocuksu bir ürkeklikle yıldızlara doğru uzanıyor, kanat işlevini görmek istiyorlar adeta. Prensın gözleri önünde duran bir şey silinip gidiyor birden, yüksek kemerli pencere önünde içi boş, uluyan geceden ve bir çığlıktan başka bir şey kalmıyor...

Manzara

~ Quattrocento'nun Floransa'sından Eskiz ~

(1898)

İkisi de unutmuştu birbirini. Uzun süre yüksek yabancı gülleri arasından, ıssız yerlerden geçen yol onları ansızın açık alandaki aydınlığa götürüp bıraktı, iki genci kaldırıp Floransa'ya gösterdi: Al şunları, dedi. Ve mermerden kent alıp kabul etti armağanı. Delikanlıyı ve kızı birbirinden ayırdı, çünkü bir başka Floransa'ydı bu, delikanlıyı da, kızı da kaçırıp götürdü. Beato Angelica'nun* kenti Simonetta'nın yurduydı ve Simonetta, kentin ortasından, korkulara yabancı, baştan aşağı beyazlar içinde, Santa Maria del Fiore'ye doğru yürüyüp gitti. Dar ve koyu mor giysisi içinde delikanlı dimdik yükselen kalelere öykünüyor ve onların tetikte bekleyen kuleleriyle birlikte büyüyordu. Yüz çizgileri gerilip olgunlaşıyor, adeta görünmez bir keskinin altında giderek eksiklerinden, kusurlarından arınıyordu. Birden Arno Irmağı boyunca uzandı bakışları, olduğu yerde durup kulak kabarttı. Sonra heyecanla, "Tütüyor hâlâ," dedi.

Simonetta gizlice kiliseye doğru giderken arkasına döndü, seslenip çağırdı delikanlıyı, kafası karıştı ve Giuliano'yu bulamadı hemen, çünkü yaşlanmıştı Giuliano.

Delikanlı sabırsızlandı, görünmez bir yaydan bir ok yollayacakmış gibi bütün gücüyle gerdi kolunu: "Görmüyor musun?"

* Angelica, Fra Giovanni da Fiesole, il Beato: İtalyan ressam (1395-1455). (Ç. N.)

Kız irkildi. Çaresizlik içinde, çarçabuk rastgele bir yere yöneltti bakışlarını.

Bakışları arayarak, kiliselerin kubbelerini ve binaların cephelerini dolandı, Fiesole'nin günün geç saatinde altın renge boyanmış dağlarına kadar uzandı. Derken korkuya kapılıp yorgun düşerek dönüp geldi geriye. Kızın gözkapaklarındaki titreme, kuşların kanat çırpmalarına benziyordu.

Giuliano uyanıp kendine geldi, zavallı gözlerini ne kadar acımasızca işe koşturduğunu anladı. Ve pişmanlıktan gençleşebileceği kadar gençleşti. Ve bunu hisseden sevgilisi büyüdü, irileşti ve Giuliano'ya adeta bir anne gibi davranmaya koyuldu.

Bir yabangülünü tutup koparmadan kendine doğru çekti ve onun beyaz çanağındaki yapraklarda yazılı ricayı okudu: "Vereceğiniz her habere layık gözüyle bakın bana! Burada olup bitenlerden hiçbir şey işitemiyorum. Ama söyle, neydi senin demek istediğin? Gördüğün dumanı göster. Onu bulma- ma yardım et ve ne anlama geldiğini anlat bana."

Delikanlı da ürkek ürkek anlatmaya başladı: "Floransa'da büyük bir yangın çıkmıştı. Bir rahip, siyah bir giysi içinde, tek tek sokaklardan geçiyor ve bir vaaz verir gibi şöyle diyordu: Sevdiğiniz her şeyde sizi ayartacak bir taraf vardır. Sizi lüksten, ihtişamdan kurtarmak istiyorum."

Derken Arno'nun çağıltısı geldi aşağıdan. Giuliano, gözlerini akşamdan içeri çevirdi. Her şey ihtişam ve israftı. Adeta mahcup, konuşmasını sürdürdü yavaş yavaş, arada bir durak-sayarak:

"Herkes rahibe sevdiği şeyleri getirdi: Bir hançer, sevimli bir kitap, Venedik'ten bir resim, altın, değerli taşlar, zincirler... Pek çok kadın, kadife ve erguvan renkli kumaşlar getirdi, kendi saçlarını getirdi ayrıca. Ve bunların hepsi rahibin sert ellerinde aleve dönüştü." Delikanlının kızgın sesi sönüp gitti sözcükler arasında: "ve alevden sonra – duman, kül ve yoksulluk."

Başını öne eğmiş, yürümeye devam etti delikanlı. Göze alıp, kendisinin de on gün önce mücevherlerini getirerek odun yığını üzerine koyduğunu itiraf edemedi. Patikanın sol kenarından yürüyor, öbür kenarından da Simonetta geliyordu. Yol boştu ve güneş vurmuştu üzerine. Derken ikisinin arasında bir ırmağa dönüştü yol. Çağılıtsı kulaklarında yankılanıyordu.

Sessizlik.

Derken birbirlerine seslendiler. Her biri kendi korkusu içinden.

“Giuliano!”

Sessizlik.

“Simonetta!”

Sessizlik. Aralarındaki ırmak genişledikçe genişledi.

“Korkma!” diye bir ses geldi sağdan, uzaktan.

Sessizlik. Soldan gelen bir ses sordu:

“Ne düşünüyorsun?”

“Ama o zaman yoksullaşmıştır insanlar?”

“Evet.”

“Evet.”

Ve sağdan: “Peki Tanrı?”

Delikanlının içinden bağırdı bir ses: “Tanrı da!” Delikanlı ayakta dikiliyor, sallanıyor, el yordamıyla ilerlemeye çalışıyordu. Birden genç vücutlar birbirlerini duyumsadı ve birbirlerine sımsıkı sarılmış, yolun ortasında adeta tek bir insana dönüşmüş gibi durdular. Gözlerini yummuşlardı. Bu ortak, dar gecede değil de bir başka yerde bir arada olabilmek için fazla güçsüzdüler henüz.

Derken, nasıl görünüyorsun, sevgilim diye geçirdi içinden Simonetta.

Ve karanlıkta Giuliano, “Güzelliği nasıl anlatayım?” diye sordu kendi kendine.

Derken üzerlerine bir hüznün çöktü; çünkü hiçbirinin öbürü hakkında bir fikri yoktu.

Sonunda her ikisi birden gözlerini kaldırdı, sanki gökyüzünü arayıp bulmak istiyorlardı.

Ama birbirlerini buldular ve birbirlerini tanıyıp gülümsediler. Sanki şaşkınlıktan kendilerini alamayarak şöyle dediler birbirlerine: Ne kadar da derinsin.

Sonunda yol da, ırmak da kalmadı aralarında. Uzaklar giderek bir loşluktan içeri gömüldü. Yalnızca kendilerini korurmuş ve yalnız hissedecekleri kadar bir dünya kaldı çevrelerinde. Daha sonra giderek yorgun düşen kız şöyle dedi:

“Bugün seni alıp annem götürmek isterdim. Ama annem hayatta değil artık.”

Derken yıldızlar çıktı gökyüzünde ve hava S. Nicolás Kilisesi’nin akşam duası için çalan küçük çanının tiz sesiyle titreşti.

Birden, “Beni Tanrı’ya götürür müsün?” dedi delikanlı.

Kız, önden yürüyüp S. Nicolás Kilisesi’nin kapısından girdi içeri; oğlanın yanında sokakların serin gölgesinde bir ışık gibiydi. Adeta uzun bir bayram alayının başında el ele yürüyüp, küçük kilisenin merdiveninden çıktılar. Kilisedeki gelmiş başkaları arasında uzun zaman tek başlarına diz çöktüler. Ve Tanrı çok zengindi.

İçten Refakat

(1898)

Anne pencere önünde oturmuş, nakış işliyor. Dün işledi, bugün işledi, yarın da işleyecek. İşlemediği gün yok. Masa örtüsünün daha ancak yarısı bitti, öyleyken çoktan sararıp soldu rengi. Ortada acele etmeyi gerektiren hiçbir şey bulunmuyor çünkü, ne bir şenlik bekliyor kapıda, ne başka bir şey. Elleri ikide bir düşlere dalıyor annenin ve ellerine bakıp düşünüyor: Nasıl işin içinden çıkacak bu eller. Beklentiyle dolup taşıyor annenin, bu sarışın kadının içi. Ama elleri yorgun düşmüş, yolun ortasında kalakalmıştır. Bu gidişle ne olur ki! Bilemedin yeniden ayağa kalkıp sürüne sürüne yol alırlar sarı kanaviçe boyunca. Rıhtımdaki gemileri ırmaktan yukarı çekip götüren beygirlerden farklı yanları yok. Oysa gemilerin kendi başlarına, özgürlük içinde pek çok ırmağı aşması, denize, tüm denizlere ulaşabilmesi gerekirdi.

Ama gözlerini öyle kendi başlarına bırakması Bayan Beate'yi içten içe bir sevindiriyor ki! Gözlerini odada sağa sola gezdirmekten hoşlanmıyor, oysa zengin ve rahat bir oda, eylül güneşiyle sıcacık.

Oğlu içeri girdiğinde de gözlerini kaldırıp bakmıyor anne. Oğlu on sekizinde, sarışın, saz benizli. Ağzındaki sert ifade sürekli bir yakarış içindeki gözleriyle çelişki oluşturuyor. O da ikisi arasındaki çekişmeye dalıp gitmiş benziyor gerilimden uzak, bir alışkanlığa uyarak adeta. Bazen kızmakta kendini haklı görüyor, bazen ürküp çekinmekte. Bu arada içindeki güvensizlik giderek büyüyor. Kim var yardımına koşacak?

Babasının vakti yok, annesi dersin kendisi yardıma muhtaç adeta. Annesi kaçıp kendisine sığınılacak biri değil, görmeden önünden geçip gidebilir insan, kapladığı yer hiç de fazla denemez ve bir genç kız görünümünü koruyarak yaşlanıp kocayacak.

Yani annesiyle bir şey konuşması olanaksız. Ve delikanlı yeniden kapıya yürüyor. "Hoşça kal!" diyor annesine ve umursamaz görünmeye çalışıyor.

Annesi irkiliyor ansızın ve bir gelinlik elbise gibi ruhunu açıp yayıyor: Burcu burcu kokan bir geçmiş. Ama on sekiz yaşındaki biri bundan ne anlar? Oğlan, o kocaman Pazar ikindisi adımlarıyla üzerinden geçip gidiyor bu geçmişin, güzelce cilalanmış parkeler ayaklarının altında gıcırıyor. Serbestim artık, serbestim artık... Yürüyüp uzaklaşıyor böylece. Derken merdivenlerden geliyor ayak sesleri. Sanki adımları evden uzaklaşmıyor da dönmüş geri geri geliyor, ancak şimdi daha yavaş, dikkatliktan uzak. Ve Bayan Beate duygulanıyor birden, sanki oğlu Miroslav hayli zaman önce olduğu gibi yine odada bulunuyormuş da karşısında oturuyormuş gibi davranıyor.

"Miro!" diyor bir düşün içinden seslenir gibi ve ağzından çıkan öbür sözcükleri usul usul elindeki kanaviçe üzerine serpiyor, sanki ileride arabeskler oluşturacak bunlardan.

"Saydım ben, Miro," diyor. "Bugün beşinci pazar. Peki, onun ruhundan içeri bakabildin mi sonunda ya da o seninkinden içeri? Daha önce dört kez nasıl olduysa, bugün de öyle olacak. İlkini yine o sokak senin, bu sokak benim dolaşıp duracaksınız, çocuklar gibi şen, coşkulu. Derken gözleriniz soracak birbirine: Ne zaman? İkiniz de bileceksiniz ki, burada değil. Bahçeli bir gazonoda sessiz bir köşecik vardır – belki. Ve keyifli keyifli, uçarı adımlarla böyle bir yer aramaya başlayacaksınız. Ve bir sürü dolu masalar arasında insanların birbirini kaybetmesi işten değildir, bu yüzden siz de sessiz bir köşe ararken iyice birbirinize sokulacaksınız. Derken arkanızdan biri bir

şey söyleyecek, takılacaktır size. Siz de o zaman birbirinizden yine ayrılacak, uzun süre yine yan yana yürüyeceksiniz; birbirinize yeniden kavuştuğunuzda, bakacaksınız ki buhur-danlıktan sarı soluk buhurların tüttüğü bir kilisedesiniz. Ve soracaksınız birbirinize: Ne zaman?

İkinizin içinde de aynı his uyanacak: Burada, bu soğuk ve kasvetli yerde değil. Yeniden yollara, şoselere vuracaksınız. Rüzgâr bazen arkanızdan esecek, bazen karşınızdan ve konuştuğunuz sözcükleri parıltılarından soyup alacaktır. Durmadan soracaksınız birbirinize: 'Anlamadım?' – 'Bir şey mi dedin?' Ve yürüdüğünüz ağaçlıklı yolun bir türlü sonu gelmeyecek. Ve yolun yarısında duraksayacaksınız ağladı ağlayacak: Ne zaman?

Burada değil!

Birbirinden nefret eden iki kişi gibi yan yana yola koyulacaksınız yeniden bir hedeften yoksun. Her birinizin bir evi, bir ailesi vardır, içten içe, çok uzak bir şeyi düşünür gibi bunu aklınızdan geçireceksiniz.

Derken yanındaki kız, Miro, parmaklıklı küçük bir kapıyı itip açmıştır çoktan ve senden önce ufak bir bahçeden içeri girmiştir. Ama sen gireyim mi, girmeyeyim mi diye durak-sarsın. Burasının bir gömütlük olduğunu söylemek istemezsin ona. Ama sonunda söylemeden de duramaz, içindeki bir şey ne olursa olsun deyip açığa vurur bunu: Bir gömütlük burası. Yanındaki kız başını sallar, onaylar sadece. Bu, onun çoktan bildiği şeydir.

Ve ansızın ikiniz de pek doğal görürsünüz bulunduğunuz yerin gömütlük olduğunu, çünkü yorgunluktan canınız çıkmıştır, bütün istediğiniz bir yerde rahatçacık azıcık oturabilmektir.

Ama göz açıp kapamadan akşam olur.

Gömütlükteki tümsekler arasında bir şey gezinmeye başlamıştır, dönüp dolaşıp geçer yanınızdan. Bunun ne olduğunu

birbirinize sormayı gereksiz görürsünüz. Rüzgârdır mutlaka, başka ne olacak diye geçirirsiniz içinizden.

İkinizin de başı yerdedir hep, kentte çalacak bir saatin sesini beklersiniz, çünkü o zaman rahatlıkla evlerinizin yolunu tutabilirsiniz. O zaman başka bir şeye ayıracak vaktiniz kalmaz artık. Evin karanlık kapısında belki bir kez daha – nefes nefese: Ne zaman?

Burada değil. – Ve korku, veda edip ayrılış.

Herhalde böyledir, Miro?

Hayır, daha da beter bundan. Bir kimsenin sizi birlikte görmüş olabileceği korkusu ve akşam geç kalmadan eve dönme telaşı da bunlara gelip katılır. Sonra, yorgunluk ve çektiğiniz zahmetten ikinizin de birbirinize sunacağınız armağanın ayırımına varamayışınızın tehlikesi. Umutsuzluk içinde kaba, sabırsız ellerinizi birbirinize uzatmanız ayrıca, çünkü ruhlarınız hiçbir yerde birbirine kavuşamamıştır – – – ve böylece son bulur gezinti.

Senin eve geldiğini gördüm mü, bütün bunların böyle olduğunu anlıyorum, Miro. Ve dikkatle lambayı kısıyorum.

‘Camı islenmiş lambanın,’ diyorum babana. Baban yan yan bana bakıyor, gazetesini okumak istiyor çünkü. Ancak sen yattıktan sonra lambanın fitilini açıyorum yeniden. Baban da gazetesini okuyor. –

Baban olmasaydı, Miro! Bir pazar günü bütün odaları baştan aşağı beyaz çiçeklerle süsler, evden çıkıp giderdim. Sizin içkili gazinoların bahçelerine gitmenize, kiliseleri dolaşmanıza, rüzgârın kol gezdiği yollarda vakit geçirmenize göz yummaz, böyle yapardım bir ara. Benim için ne fark eder? Ben rahat rahat gömütlükte de vakit geçirebilirim. Neden korkacağım, gömütlük korkutmaz beni. Anlıyor musun, Miro?”

Derken Bayan Beate tekrar söküyor işlediği bir yeri. Koca bir bordür mahvoldu. Yarım saat uğraştıktan sonra hatalı yeri buluyor ve yeniden koyuluyor işe, sabrını hiç yitirmeden.

Sadece bir şey daha düşünüyor Bayan Beate: "Peki, beni sevebilecek mi, ne diyorsun, Miro?"

Sonra işlediği örtü üzerine eğiliyor başı, uzun zaman da öyle kalıyor. Baba odaya girip, "Gözlerini mahvedeceksin!" diyene kadar.

Bunun üzerine Bayan Beate, "Demek saat sekiz olmuş," diye geçiriyor içinden. "Babada dakika şaşmaz çünkü."

Ve gerçekten de gözleri kan çanağına dönmüş, benzi de solmuştur annenin, akşam yemeği için sofraya çıkarılan soğuk yiyeceklerden bir lokma bir şey alıp yemeyi canı istemez. Kocasının kendisine yönelttiği bakışlarını yarı yolda yakalıyor ve yatıştırmaya çalışıyor onları.

Bütün gücünü harcıyor böylece ve bütün istemini.

Nihayet saat dokuz buçukta işi bırakıyor. Bunun üzerine eline aldığı gazeteden içeri sesini yükselterek, "Oğlan nerde kaldı?" diyesoruyor baba.

Soru üzerine usulcacık ayağa kalkıyor Bayan Beate. Saharlıkta beklemeye koyuluyor, bir çeyrek bekliyor, ardından bir çeyrek, sonra bir çeyrek daha.

Derken seğirtiyor aşağı, bir çift ağır ve suçlu adımları karşılamaya koşuyor.

Sonra yavaş yavaş, yavaş yavaş Miro'yla çıkmaya koyuluyor merdivenleri.

Miro, buna şaşıramayacak kadar üzgün ve ürkektir. Ve kısa bir süre, sanki ikisi de dışarıdan geliyormuşa benziyor.

Kuşaklar

(1898)

Odalarımız perşembeleri domates kokar, pazarları kaz kızartması ve her pazartesi de evimizde çamaşır yıkanır. İşte hep böyle geçer günler, kırmızı gün, yağlı gün, sabunlu gün. Bunlardan ayrı, cam kapı arkasındaki odada başka günler de vardır; aslında tek bir gün serinlikten, ipekten ve sandal ağacından. Bu odaya ışık adeta bir süzgeçten geçerek gelir, ince, gümüşsü ve sessizdir. Öbür odalar gibi ne kurum dolar içeri, ne fırtına sızar, ne gürültü, ne de sinekler girer. Oysa öbür odalarla arasında yalnızca bir cam kapı vardır, ama yirmi demir kapıya bedeldir cam kapı ya da uçsuz bucaksız bir köprüdür ya da bir ırmak, bir kıyısından öbürüne gidip gelen külüstür bir vapurla. Cam kapılı odaya seyrek giren olur ve koyu loşlukta sağını solunu ancak bir zaman sonra seçebilir: Kanepe-
nin üstündeki altın yaldız çerçevelerde kocaman bir büyük-baba ve bir büyükanne resmi. Uzunlamasına oval portreler; ama ikisi de zahmetten kaçmayarak ellerini kaldırıp resim içinde tutmuştur. Çünkü ellerden yoksun yapılamazdı portreler; ikisi de bu eller gerisinde sessiz sedasız ve alçakgönüllü geçirdiler bütün günlerini. Bu eller yaşadı, çalıştı, özledi, tasalandı; gözüpek ve gençtiler bir vakit, zamanla yorgun düştüler, yaşlanıp kocadılar; ellerin sahipleri ise onların yazgılarını inançlı ve saygılı bir tutumla izlemekle yetindi. Yüz ifadeleri yaşamın çok uzağında avare avare oturdu, usul usul birbirine benzemekten başka bir şey yapmadı. Kanepe-
nin üstündeki altın yaldızlı çerçevelerde iki kardeş gibi görünüyor

büyükbaba ve büyükanne. Ama elleri ansızın siyah yabanlık giysiler önünde durmaya başladı, ele verdi kendilerini.

Ellerden biri hoyrat, asabi ve hatır gönül tanımaz, "Hayat böyle işte!" dedi. Ötekisi solgun, ürkek ve sevecen: "Yedi çocuk! Aman Tanrım!" Ve bir defasında yanlarında oyalanan bir oğlan, sarışın bir torun işitti konuşmalarını ve düşündü: Bu el, baba gibi ve sert; nasırlı eli kastediyordu oğlan. Ve solgun elin önünde, "Bu el, anne gibi," diye geçirdi içinden. Aradaki benzerlik o kadar büyüktü ki! Ve oğlan annesiyle babasının büyükbabasıyla büyükannesi gibi görünmeyi pek istemediklerini biliyor, dolayısıyla seyrek geliyorlar bu salona, parlak ışıkla dolup taşan odalara ve bazen domateslerin kırmızılığını, bazen de çamaşır sodasının ağır havasını içeren günlerin akışına kendilerini uydurmuş. Hayat budur çünkü. Ve tüm yaşananlar, bir vakit elleri gibi yüz hatlarına yapışıp kalmış büyükbabayla büyükannenin. Birkaç elden başka bir şey değiller, ellerin gerisinde hiçbir şey yok.

Cam kapı arkasında tuhaf düşünceler geliyor insanın aklına. Yüksek, yarı kör aynalar ezberlerine almaları gerekiyormuş gibi yineleyip duruyorlar: Büyükbaba, büyükanne, büyükbaba, büyükanne! Ve örme masa örtüsünün üzerindeki albümlerin içi dolup taşıyor: Büyükbaba, büyükanne, büyükbaba, büyükanne. Ve dik arkalıktı koltuklar büyük bir saygıyla sağda solda dikilmiş duruyor. Birbirleriyle yeni tanıştılmışlar da o anda ilk cümlelerini konuşuyorlar sanki: "Çok memnun oldum!" ya da "Burada çok kalmayı düşünüyor musunuz?" ya da buna benzer nazik sözler. Ve ardından suskunluğa gömülüyorlar ve müzikli saat "tingiligen" çalmaya başlar başlamaz "buyur, buyur" diyorlar sanki. Saat o ölgün, minicik sesiyle bir menüet çalıyor. Ezgi, eşyalar üzerinde bir süre kaldıktan sonra salondaki pek çok karanlık aynadan içeri sızıyor ve göllerde gümüş gibi aynalarda dinlenmeye çekiliyorlar.

Bir köşede torun dikilmiş duruyor, van Dyck Usta'nın elinden çıkmış bir resme benziyor tıpkı. Müzikli saatle çalışacak bir ismi olsun isterdi, çünkü ansızın bir duygu uyanıyor gönlünde: Savaşmak ve hastalık değil, tasa ve dertler de, günlük ekmek kaygusu da, çamaşır günü de ve dışarıdaki daracık odalarda bizimle olan diğer şeyler de değil gerçek hayat. Gerçek hayat bu "tingiligen" gibidir. Dilerse senden alır ve sana bağışlar dilerse; dilerse seni dilenci yapar, dilerse kral, bazen düşünceli, bazen mahzun, ama korku ya da öfkeyle çarpıtmaz insanın yüzünü, sonra insanın ellerini –bağışla büyükbaba– seninkiler gibi nasırlaştırıp çirkinleştirmez.

Sarışın oğlanın içinde sadece karanlık bir duyguydu bu. Ve bu duygu diğer küçük çocuk düşüncelerinin kurşun askerler gibi önünde dikilip durduğu bir arka plandı sanki. Ama yine de oğlanın içinde uyanmıştı ve belki bir gün gelir gerçekten yaşardı onu.

Hayatta

(1898 – 99)

Denetleyici, ucunda mat bir cam küreyle bir gaz lambasının kolu gibi başını masasının üzerine eğmiş oturuyor.

Çalışkan biri; karşı masada öyle biri varken çalışkan olmak kolay değil.

Allahtan ki masaların üzerinde bir yükselti bulunuyor, bir siper gibi arkasında gözden kaybolabiliyor insan.

Denetleyici bir küreyi andıran dazlak başını bir vida gibi önündeki sayıların alabildiğine derinliklerine geçirmiştir; karşı masadaki memurun sözleri, üzerinden geçip giderek duvardaki Avrupa Demiryolu Ağı'nı gösteren kraliyet haritasına saplanıp kalıyor.

Belli ki daireye son kez gelen genç memur devletin kutsal malı karşısındaki saygısını yitirmiş tümüyle. Yapmaya yeltenmediği bir densizlik yok. Örneğin, o anda şöyle diyor:

“Gerçekten, Bay Kniemann, burada yavaş yavaş tozlanıp küflenmektense, dışarıda bir çöpçü ol ya da ne bileyim başka bir şey, daha iyi. Buyrun şu duvarlara bakın bir, sağdakine, soldakine bir bakın. İnsan eski bir kitap içine hapsedilmiş hissediyor kendini; sizden önceki memurun okurken dalıp uyuduğu kitabın sayfalarının birinde unutulmuş bir nişan sanki.”

“17.850,” diyor Denetleyici Kniemann ve tapu sicilinin sayfalarını çeviriyor; devcileyin sayfa bir yelken gibi önünden geçip giderken geriye çekiyor kendini.

“İnsan hep sıradan biri olarak kalmayacak ya demek istiyorsunuz,” diye yorumluyor genç memur, denetleyici Kniemann’ın bu hareketini.

“Denetleyici olur ileride, büro amiri olur, hatta belki müfettişliğe kadar yükselir, yarı köhne bir kitaptan alınıp altın yaldızlı birine, örneğin ‘Kömür Sandığındaki Katil’den ‘Şarkılar Kitabı’na aktarılır. Ama size söylüyorum işte, kitap içine konan bir nişan olarak kalır hep, bilemediniz terfi zamanlarında ‘unutma beni’ yazısı okunur üzerinde. Eksik olsun! Böyle bir amaç fazlasıyla yetersiz benim için. Ben çıkıp gideceğim buradan.”

Oflayıp poflayarak, “Evet,” diye yanıtıyor Denetleyici Kniemann ilgisiz; önündeki sayıları bu kez alttan yukarı yeniden toplamaya koyuluyor. Hesaplamada bir yanlışlık yaptı.

“Dışarıda sabah var, öğle var, akşam var,” diye sürdürüyor genç memur coşkuyla.” Burada böyle bir şey görüyor musunuz? Sekizden üçe kadar buradasınız, bu nasıl şeydir sorarım size? Peki koca bir günden geriye ne kalıyor? Bütün kumaştan birkaç metrelik bir artık topu topu, indirimli fiyatlarla malın tümü satılmış. Kalanı hiçbir şeye yetecek gibi değil, insan bundan bir yelek bile diktiremez kendine. Ama dışarıda ışık var, hava var, renk ve özgürlük var, evet...”

“Nerede?” diye soruyor Denetleyici Kniemann kuşkuyla ve önündeki sayıları toplamayı sürdürüyor.

“Hayatın içinde,” diye yanıtlıyor genç memur kasılarak.

İçerlemiş, “Genç adam!” diyor Bay Kniemann, ardından sayıları toplama işine devam ediyor.

Ne var ki, düşler kurmaktan kendini bir türlü alamıyor genç memur. Bugüne bugün bir şairdir, kuşkusuz kısa ömürlü bir şair, duygusal ve biraz da modası geçmiş, gerçek şairlerin haya duygusundan ve sadeliğinden yoksun, ama kendi kendisine hayran. Birinin bir aşk mektubunu üzerine tutup yak-

tığı mumdan başka şey değil ve hayal dünyasında dolaşıp duruyor.

“Bahar geldi mi, o canım bahçeler insanı duygulandıran bir şeyler barındırır içlerinde. Demek istediğim, mutfak pencerelerinin açıldığı evlerin arka cephelerindeki o küçük bahçeler, biri öbürünün üstünde. Dört bir yanda ezgiler işitirsiniz; ağaçlarda, pencerelerde ezgiler, parklarda ve boydan boya bütün cadde ve sokaklarda ezgiler.

Siz burada hiç ezgi sesi işittiniz mi, Sayın Denetleyici? Hayır, ben diyorum işitmediniz. Sonra, o meydanları göreceksiniz bir: Görkemle dimdik ayakta duran heykeller, çevreleri kalabalıktan geçilmiyor, herkes o büyük insanları yüce duygularla anıyor içinde. Oysa *sizin* bu ölümsüz kişiler önünde asla dikilip durduğunuz olmadı; hiç vaktiniz yok ki, sizin de içinizde yüce duygular uyansın.”

Bu arada gözlerini kaldırıyor genç memur. Yaşlı denetleyicinin eğilmiş duran alnunda tombul bir sinek sürüne sürüne ilerliyor. Denetleyici Kniemann'ın kafası hiç istifini bozmadan sineye çekiyor bunu. Genç memur ne ölü bir insan bu denetleyici diye geçiriyor içinden, iyice geriliyor sinirleri, dayanamayıp patlıyor sonunda:

“Tanrı aşkına, hiç değilse alıruzdaki şu sineği kovun!”

Bay Kniemann, sararıp solmuş elini bilinçsizce oynatıyor, bir yandan da hesap kitap işini sürdürüyor: “12.473.”

Genç memur yeniden toparlıyor kendini.

Işıl ışıl bir gülümsemeyi bol keseden harcayarak:

“Ve sokaklar var dışarıda, sokaklar...” diyor. Susup sonra yeniden başlıyor: “Yeter ki yürümesini bilsin insan! Her an bir kız geçip gider önünüzden, sarışın, aydınlık yüzlü; sanki sizden ‘sen’ demenizi bekler gibi gülümsediğini görürsünüz. Ve pencerelerin ardında işte öylece pusuya yatar, küçük ayaklarıyla yeri döver ve beklerler mutluluğu. Siz de şöyle bir gerinip uzanır, içinizden geçirirsiniz: Mutluluk benim ve mutluluk siz olursunuz. Bu işlerde becerikli biriyseniz tabii.

Size söylüyorum, azizim Bay Kniemann, istemesini bileceksiniz, o kadar. Yarın sabah kalktığınızda sesleneceksiniz kendi kendinize, ben Avrupa imparatoruyum diyeceksiniz. Göreceksiniz, Avrupa imparatoru olup gitmişsiniz."

"Nasıl?" diyor Bay Kniemann ve siperden başını biraz çıkarmayı göze alıyor. Genç memur, Denetleyici Kniemann'ın ürkmüş bir kuşa benzeyen buruş buruş yüzüne babacan bir gülüşle haykırıyor:

"Evet, böyledir işte dışarıda."

Bay Kniemann önündeki defterlere gömülüyor yeniden, ama bir süre sonra tedirgin sormadan duramıyor:

"Nerede?"

"Nerede mi?" diyor genç memur. "Dışarıda işte, hayatın içinde."

Bay Kniemann kafasından şöyle geçiriyor: "Bunu bana sen söyleyeceksin, öyle mi!" Çünkü kendisi hayatta çok şey görüp yaşamış biridir. Çiçek hastalığı geçirmiş, kızıl geçirmiş, ayrıca dini cemaate resmen kabul edilmiştir. Daha ne! Üstün bir edayla gülümsüyor ve gaz lambasının kolunda, kafasının içinde bir yerde yanan küçük bir aleve benziyor gülümsemesi. Ve şimdi içeriden dışarıya biraz ışık sızması üzerine cam kürenin ne çok tozlu olduğu fark ediliyor ancak.

Ama genç memur bildiğinden şaşmıyor. Bugün toplu eserleri yayınlanacak. Dolayısıyla sürdürüyor konuşmasını:

"Bir yaz gününü canlandırın hayalinizde. Ne şahane değil mi! Bu daha bir şey mi; çünkü yaz mevsiminde pek çok gün vardır, hiçbiri de birbirine pek benzemez, her biri tek başına bir harikadır. Genelde dışarısı mucizelerle dolup taşar ve bunların hepsi de bizimdir. Bizler dönüp kendilerine bakmazsak, kimdedir kabahat! Bizler burada oturmuş, sözde akıllıca işlerle uğraşırız. Sayıları sayıp dururuz habire, aralık ayındaki kömür sevkiyatına ilişkin rakamları kayda geçiririz. Oysa dışarıda hayat vardır. Bizler burada yazarız, kasalı araba, no. 7815. Oysa dışarıda mutluluk vardır.

Ben buradan ayrılıp tarımla uğraşacağım, köylü biri olsam da fark etmez. Diyeceğim, insan aziz Tanrısının haberinin olmadığı bir iş yapmamalı. Siz sanıyor musunuz ki, Tanrı bir binanın arka cephesindeki bu bürodan bakar içeri? Baksın da keyfi kaçsın, uzun bir zaman kendine gelemesin mi?

Sonra, unutmayınız ki, dışarıda her şey devinimdir, ileri geri, sağa sola bir gidiş geliştire her şey, bir dans gibi tıpkı. Kimsenin ayakları uyuşup kalmaz dışarıda, kimsenin göğsü sıkışıp kalbi daralmaz. Oturarak yaşamak diye nitelenemez bizimki, çünkü bizimkisi bir intihardır, olsa olsa oturarak intihar denebilir bizimkine. Bense daha uzun zaman ölmek istemiyorum. Ölmeden nezih bir topluluk içinde yaşayıp üç beş sigara daha tellendirmek niyetim. Çünkü dışarıda buradakinin tersine her şeye izin vardır, sigara tellendirmeye de kuşkusuz.”

Bu konuşma sırasında Bay Kniemann’ın siperden yavaş yavaş çıkardığı başı, zevksiz bir mektup ağırlaştırıcı gibi ileri fırlamış alt çenesiyle üzerinde ‘Dosya B’ yazılı bir dosya üzerinde durmaktadır. Bay Kniemann merakla, başını sallıyor: “Hayatta, öyle mi?”

“Hayatta!” diye onaylıyor genç memur ciddiciddi; yanakları ateş gibi yanıyor.

“Yalan değil: El bir süre arayıp yoklayarak gezinir sağda solda, hayata açılan kapıyı ha deyince bulamayız. Sonra, bir tehlikedir bu hayat aynı zamanda. Anlayacağınız bir tepedir, bir uçurumdur, bir ada, öte yandan bir dalgadır, her şey, her şeydir kısaca. Bu ne demektir, biliyor musunuz? Söyleyeyim size. Noel gecesidir, Noel hediyeleridir. Oh, tüm hediyeleri tutabilmek için eller, tüm hediyeleri hayran hayran seyredebilmek için gözler yetmez. Kısacası o kadar zenginlik karşısında insan adeta yoksul hisseder kendini.”

“Hayatta.” Bu kez soru işareti içermiyor sözcük. Ve yaşlı Kniemann’ın zavallı sesi, farkında olmadan genç memurun büyük sevincine öykünüyor. Bay Kniemann, ağzından çıkan

sesin tonu karşısında şaşırıyor ve yabancı bir dili öğrenmeye çalışan kimse gibi bir kez daha özenle yineliyor sözcüğü: "Hayatta."

Ve karşısındaki genç memur onunla hemen aynı zamanda, "Hayatta," diyor.

İkili yankılanış, bir anı ya da bir dua gibi güçlendiriyor sözcüğü.

Ortadaki görkemli havayı duyumsuyor genç memur, kendisini ansızın bir ormanın ortasında bulup suskunluğa gömülüyor. Annesine gidiyor aklı, pazar günlerine özgü haliyle annesini gözlerinin önünde canlandırıyor: başında leylak rengi bir şapka, dinlediği vaazdan gözleri biraz yaşlı, dudaklarında yine de bir gülümseme...

Sarışın bıyığına karşın genç memurun yüzü bir çocuk yüzüne benziyor şimdi ve genç memurun öylesine temiz yürekli bir görünümü var ki, Bay Kniemann hayır, yalan değil konuştukları diye içinden geçiriyor.

Beklediği bir şey daha var Bay Kniemann'ın. Ama karşısındaki genç memur susunca, ihtiyatla doğrulup oturuyor, önündeki defteri kapayıp altlık işi gören o kocaman, kirli beyaz kurutma kâğıdına bakıyor uzun uzun.

Kâğıttaki eskiden kalma kocaman üç lekeye takılıp kalıyor gözü.

Sonunda kendini kurutma kâğıdından koparıp alıyor. Nedense pencereye çeviriyor başını; pencere önünde gri bir duvardan ve hayli yüksekte bir tutam güneş ışığından başka bir şey göremiyor.

Bay Kniemann düşünüyor: "Evet, evet, öyle anlaşılıyor ki, bizimkisi asla yaşamak değil."

Ve derken karşındaki aydınlığın gri duvarında turuncu üç ay yükseliyor.

Tuhaf yıldızlardır bunlar, siyah lekeler olarak tozlu dosya üzerinde batıp, boyuna karşı duvarda portakal kırmızısı doğuyorlar.

Denetleyici Bay Kniemann telaşlanıyor birden: "Üç kırmızı ay, bu nasıl bir dünyadır?" "Hazin bir dünya, Sayın Denetleyici."

Ve Bay Kniemann bir süre sonra doğrulup kalkıyor; odacıya öylesine hızlı sesleniyor ki, genç memur irkiliyor birden. Sesinin olanca gücüyle bağırıyor Bay Kniemann:

"Knizek!"

Çok acil bir durum söz konusu olmalı.

...

"Yeni bir kurutma kâğıdı getirip koyun şuraya!"

Hayalet

(1898 – 99)

Kont Paul, çabuk kızıp parlayan biri olarak bilinirdi. Genç eşini erkenden elinden alan ölümün arkasından kaldırıp atmıştı her şeyini, malını, mülkünü, parasını, hatta metreslerini. Hâlâ Windischgrätz süvari alayında hizmet etmekteydi. Bir ara şöyle dedi Baron Sterowitz: "Senin ağzın nerdeyse kontesin ağzı gibi." Dul kalmış kont bu sözden duygulanmıştı. O gün bugün evin bir yerinde, hemen elinin altında bir kadeh şarap bulunduruyordu; çünkü söylenenlere bakılırsa bu, ölen eşinin sevimli ağzının karşıdan kendisine doğru geldiğini sürekli görebilmesini sağlayacak tek çareydi konta göre. Gerçek olan bir şey varsa, eşinin ölümünden iki yıl sonra Kont Paul'un bütün malı mülkünden geride tek bir çivi kalmamıştı.

Bir gün Felderode'nin malikânelerinden birinin yakınında eğleşen bizleri kendisiyle gelmeye çağırdı kont. "Mutluluğumun mekânını göstereyim size," diye ısrar etti. Hanımlara dönerek, "Çocukluğumun geçtiği yeri," diye ekledi.

Tatlı bir ağustos akşamı birkaç kişilik bir toplulukla Groß-Rohozec'e geldik. Vaktin hayli geç oluşu, kontun kaprisinden kaynaklanmıştı. Kont, muhteşem görünüyordu. Birbirimize karşılıklı hayranlık dolu iltifatlardan bir türlü ilerleyemiyorduk. Sonunda anlaştık, artık ziyaret saati geçtiğinden şatoyu ve parkı ertesi sabah gezip görecektik, tepedeki harabeden de güneşin batışını izleyecektik. "Benim harabe," dedi kont yüksek sesle, sanki kalenin çember biçimindeki duvarlarını bir yağmurluk gibi endamlı vücuduna dolar gibiy-

di. Yukarıda ufak bir restoran bir sürpriz gibi karşımıza çıktı, keyfimize doğrusu diyecek yoktu.

"Bütün kanımla canımla bu taşlara bağıyım," dedi kont sözcükleri vurgulayarak ve kalenin üstünde bir aşağı bir yukarı seğirtip durdu. Dönüp geldiğinde aramızdan sordu biri: "Yarın sabah şatoyu gezeceğimiz içeridekilere bildirildi mi?" Ve bir kadın sesi, "Groß-Rohozec kimin şimdi?" diye ekledi. Kont, bu son soruyu duymazdan gelmeyi çok isterdi. "Şey... işbilir genç bir adamın –finans çevrelerinden– tabii. Konsül kendisi, ya da öyle bir şey."

"Evli mi?" diye sordu yaşlıca bir kadın sesi.

"Hayır –şimdilik annesinin kanatları altında," diye yanıtladı kont gülerek. Sonra da restoranda içilen şarabı mükemmel, topluluğu harika, akşamı eşsiz ve kendi kafasından çıkan buraya gelme düşüncesini de parlak bulduğunu ekledi. Bu arada coşkuyla İtalyanca romanslar söyledi, Tirol valsı yaptı ayrıca, bunun için gerekli hoplayıp sıçramaların üstesinden gelmeye çalıştı. Sonunda kont susunca, kalkıp yola koyulmamızın uygun olacağını açıkladı. Yorgunluğumuzu bahane edip, konta, isterse bir saat daha harabede kalabileceğini söyledik. Sonra hep birlikte yine köy restoranına inmeye koyulduk. Kont, "Ben biraz sonra geliyorum," diye seslendi arkamızdan. Yol şatonun önünden geçiyordu. Bütün pencereleri aydınlatılmış şato, geceyle çelişki oluşturunuyordu. Anlaşılan Konsül'ün davetlileri vardı.

Ancak gece yarısına doğru son arabalar parktan ayrıldı. Konsülün annesi, yarı açık ön salondaki mumları üfleyip söndürdü. Sönen her mumla salona çöken yeni karanlık adeta kadınla yekvücut oluyordu. Belindeki atlas korsenin düğmelerini çözdükçe şeklini biraz daha yitiren kadının vücudu bir yumak gibi salon içinden yuvarlanıp gidiyordu. Sonunda kadın karanlığın kendisi olup çıktı ve karanlık bütün salonu doldurdu. Oğlu da, vücudunun her bir yanı bir torpido gibi sivri ve köşeli, durmadan koşturuyor, büsbütün karanlığa

dönüşmeden annesini yakalamaya çalışıyordu. Aslında salonun soğuk olmasından yapıyordu bunu. Anneyle oğul nefes nefese seğirtirken her seferinde o soylu ayna önünde karşılaşıyor, ayna da bütün işini bırakıp kollar ve bacaklardan, katlar ve buruşukluklardan oluşan yumağı anında yine kusup dışarı atıyordu. Bu geceki iki kont, bir baron ve pek çok hatırı sayılır bey ve hanımlardan oluşan konukların leziz görüntü lokmalarıyla şımarmıştı ayna. Şimdi yine dar görüşlü, siyah giysili konsülle yetinmek zorundaydı. Ateş püskürerek aynadaki yüzünü şato sahibinin yüzüne fırlattı. Bu da yeterince hazin bir şeydi. Yine de şatonun ayna tarafından aşağılanmış sahibi konsül hiç de pek yıpranmamış, hayli dinç biri hissediyordu kendini.

Annesi de bu arada sessizleşmişti. Bir yumak gibi salonun bir köşesine yuvarlanıp kalmıştı ve konsül köşeden gelen şangirtinin nedenini bir an sonra öğrenmiş, bu da onu korkutmuştu: "Mais, laissez done, les domestiques!" diye bağırdı aynanın önünden. Sonra kendini tutamayarak söylediklerini Almancaya çevirdi: "Herkes ne düşünür sonra, anne; yapma böyle, git yat yatağına... Yoksa Friedrich'i çağıracağım?" Bu gözdağı veren sözler istenen amacı sağlamıştı. İyi ki kontun bu emektar, yaşlı hizmetkârına yol vermeyip yanlarında alıkoymuştu konsül. Sözgelimi, Friedrich olmadan bu yemek nasıl hazırlanır da konukların önüne çıkarılırdı. Ama işin sakıncalı bir yanı da yok değildi. İnsan ne giyeceğini, şatodakilere ne giydireceğini ve daha başka pek çok şeyi bilmiyordu. En azından şimdi, konuklar gittikten sonra, gümüş kaşıkları saymak bize düşmüyor, değil mi? Eh öyleyse, lütfen anne!

Sırtında atlastan siyah giysi, iri yarı anne kalkıp gitti. Doğrusu oğlu Leo'yu küçümsüyordu. Ne diye sanki çalışıp, annesinin de yararlanacağı bir unvan sağlayamamıştı kendine. Oğlu konsüldü – peki ya kendisi? Gerçekten yüz kızartıcı bir durumdu bu. Ama yine de kalkıp gitti. Leo, kendi hallerine bıraktığı ellerini, ancak gümüş kaşıklar arasında buldu yeni-

den. "25, 28, 29," diye saymaya başladı hayli düzgün bir Almancayla, çatallar sanki bir şiirin dizeleriydi. Derken bir çığlık sesi yankılandı kulaklarında. "Bu da nesi?" diye yükseltti sesini uluorta, sonra da yeniden saymasını sürdürdü: "30, 32." Sorusuna bir yerden yanıt alamayınca, üçüncü düzineden ötesini sayamayacağını gördü ve 36 sayısı henüz doğru dürüst ağzından çıkmamıştı ki, koşarak sarı salonun bir kapısından girip bir kapısından çıktı, oyun odasından, yeşil salondan geçti. Annesinin yatak odasına açılan kapının önünde yarı yere yığılmış duran siyah bir şey ilişti gözüne. Bu, bir unvandan yoksun annesiydi, acı acı iniliyordu. Leo, ilkin annesini yine şatoya döndürmeye çalıştıysa da birden vazgeçti bundan ve ürkek gözlerle yatak odasının cam kapısından içeri baktı. Adeta içerideki loşlukla boğuşan uzun, beyaz bir şey el yordamıyla duvarları izleyerek kayıp gitti, eğildi bir ara, karanlığa gömülüp gözden kayboldu, sonra yeniden renksiz ve kocaman bir gemici feneri gibi ortaya çıkarak pencerelere yöneldi. Donup kalmış aklı değil, kapıldığı korku bunun besbelli çoktan dünyadan göçüp gitmiş bir Felderode olduğunu söyledi Leo'ya, aklı da yavaş yavaş, ne tavandan ne de koltuklardan kontun armasının uzaklaştırılmayışının bu işitilmedik olayı tehlikeli kıldığını ekledi. Rahmetli Felderode, şatonun bir başkasına satıldığını nerden bilsindi. Bu da sonu gelmeyen tatsız durumların ortaya çıkmasına yol açıyordu. Görünürdeki tuhaflığa karşın, konsül bir süre konumunu unutup tüm olasılıkları zihninden geçirdi. Gördüğü karaltının Felderode'nin hayaleti olduğunu hepsinden akla yakın buldu. Bir an saray kilisesine koşmayı düşündü, ama ah, Hıristiyanlıkta henüz yeni ve pişmemiş biriydi, dolayısıyla kilisenin yardımıyla böyle çetin durumlarla başa çıkması söz konusu olamazdı.

Annesiyle yeniden ilgilenmeye başlamıştı ki, odadaki sahne değişti. Vahşi bir sihir sözüne benzer bir şey duyuldu ve hemen ardından komodinin üzerindeki bütün mumlar yandı ansızın. Hayalet kendini yatağın üzerine bıraktı ve çarçabuk

bir bedene büründü, çünkü el kol hareketleri giderek normal bir insanınkilere dönüşüp gözle algılanabilir nitelik kazanmıştı. Birden Leo'nun içinden kahkahayla gülmek geldi ve espiyle, kendi kendine, "Bu da yine soylularda rastlanan bir özellik olmalı," dedi. "Bizlerden biri bu dünyadan göçtü mü, ölmüştür artık, ama soylulardan biri sanki hiçbir şey olmamış gibi davranabilir, isterse beş yüz yıl geçsin aradan." Derken içerleyerek, "Tabii," dedi. "Yaşarken yarı canlıydı bu beyler, ölüyken de sadece yarı ölü..."

Bu esprisini o kadar parlak buldu ki, onu mutlaka annesine de anlatacaktı. Derken annesi de tam zamanında uyanmış, o beyaz hayaletin geniş el kol hareketleriyle gece giysilerini yastıkların altından alıp alıp, bir denizin içine atar gibi rastgele kaldırıp attığını görebilmişti. Bir kez daha bayılacak gibi olduysa da moral gücü buna izin vermedi. Unvansız anne bağırdı birden: "Ne aşağılık insan bu! Friedrich, Johanna, August!" Sonra oğlu Leo'yu kolundan tuttu. Leo'nun neşesi kursağında kalmıştı: "Gir içeri, Leo; tabancanı alıp gel, gir içeri!" Oğlunu sıkıştırıp durdu.

Leo'nun dizlerinin bağı çözüldü ansızın. "Hemen gidiyorum," dedi kuru bir sesle, oflayıp poflayarak ve kapıyı iki eliyle tutup itti. İçeride o anda yastıklar arasından bir el kalktı uyararak, büyüdü, büyüdü el, sonra oradaki mumun kafasına düştü, mum da boynunu büküp can verdi.

Derken yaşlı Friedrich yeşil salonun ışığında görüldü, ağır, gümüş bir şamdan vardı elinde; ilkin hiç kımıldamadan durup konsülün ateş püsküren annesinin kendisine dönerek söylediklerini dinledi: "Ne aşağılık insan bu! Ne aşağılık insan bu!" İhtiyat ve cesareti elden bırakmayan Leo ise, "İçeri gizlice biri girmiş, Friedrich," dedi daha açık bir ifadeyle: "Bir hırsız belki, hanımefendinin odasında saklanıyor. Gidin de, Friedrich, ne gerekiyorsa yapın, bütün yardımcılarını çağırın. Olmaz şimdi benim..."

Yaşlı uşak Friedrich, hemen karanlık odadan içeri girdi. Adeta konsülün sözlerini çiğneyip geçmişti üzerinden. Leo'yla annesi korkulu bir bekleyişle arkasından baktılar.

Friedrich yatak örtüsünü kaldırıp aldı eline, şamdanı hayaletin yüzüne tuttu. Öylesine enerjik davranıyordu ki, birden kahraman kesilen Leo bağırdı: "Şu serseriye at dışarı, Friedrich! Şu utanmaz adamı at dışarı..." Ateş püskürerek söylediği bu sözlerle kendisini annesine bağışlatmayı düşünmüştü.

Ama Friedrich ansızın gelip konsülün karşısına dikildi bir yargıç gibi sert ve dimdik. Parmağı bir muhafız gibi ketum dudaklarının önünde duruyordu. Bu tavrıyla efendisi Leo'yu ve annesini güzellikle odadan dışarı çıkardı, sonra cam kapıyı özenle kapayıp, perdeyi indirdi, elindeki şamdanın dört mumunu teker teker söndürdü. Anneyle oğlu Leo, Friedrich'in her hareketini çaresizlik içinde, suskun sorularla izliyordu.

Sonunda yaşlı Friedrich, efendisiyle annesi hanımefendinin saygıyla önünde eğildi ve bir davette gelen konukları şato sahiplerine haber verir gibi, "Majesteleri Kont Paul Felderode, kraliyet ve imparatorluk emekli süvari yüzbaşı!" diye yükseltti sesini.

Konsül bir şey söyleyecek oldu, ama sesinin çıkmadığını fark etti. Birkaç kez alnında gezdirdi mendilini. Annesinin yüzüne bakmayı göze alamadı. Ama o anda yaşlı kadının karanlıkta elini arayıp bulduğunu ve usulcacık tutup bırakmadığını hissetti. Bu ufak sevecen davranış duygulandırdı Leo'yu. Anneyle oğlu birbirine bağladı. Kendilerini günlük yaşamlarından çekip alarak bir yazgının, barınacak bir yerden yoksun insanların yazgısının kollarına bıraktı. Derken Friedrich, önlerinde her zamankinden daha fazla eğilerek, "Misafir odalarını hazırlatayım mı?" diye sordu. Ardından yeşil saloonun ışıklarını söndürüp parmak uçlarına basarak, efendisi Leo'yla annesi hanımefendinin arkasından yürüdü.

Konuşmada

(1898 – 99)

Salonda tablolar olduđunu dűřűnebiliriz pekâlâ. Sessiz, sakin çerçevesleriyle derinlikler içinde, dűřlere dalmıř tablolar. Aralarında bir Giorgione belki ya da Tiziano tarzında yapılmıř, bir adamın koyu erguvan rengi bir portresi, Paris Bordone taklidi bir bařka resim. Salonda çiçekler de eksik deđildir kuřkusuz. řařır mıř gözlerle bakıp duran kocaman çiçekler; bűtűn gűn tunçtan derin vazolarda duran, burcu burcu kokulardan ezgiler mırıldanan aylak çiçekler.

Ve iřsiz gűçsűz insanlar. İki, űç ya da beř kiři. Kocaman řűminede yanan ateřin ıřıđı sık sık bařını kaldırıp saymaya bařlıyor onları. Ama her seferinde bir yanlıřlık yapıyor.

En űnde, řűminenin bařında beyazlara bűrűnműř Prenses, koltuđuna yaslanmış oturuyor. Yanı bařında tűm aydınlıđı ele geçirmeye çalıřan kocaman semaver. Ele avuca sıđmaz renkli bir eskize benziyor Prenses, bir esin ya da kapris kasır-gasında acele çiziktirilmiş. Dahiyane bir sabırsızlıkla gűlge ve ıřıktan kotarılmıř. Yalnızca dudakların çizimi zarif dűřműř. Sanki bűtűndiđer řeyler bu ađzın hatırı için yer alıyor resimde. Sanki sayfalarının yalnızca birinde ađzındaki gűlűmsemenin hűznűnű dile getirebilmek için yűz sayfalık bir kitap hazırlanmıř.

Goblen kumařıyla kaplı geniř koltuđunda Viyanalı bay biraz űne dođru eđilerek, "Prenses hazretleri," diyor ve ardından kendisine de űnemsiz gűrűnen birkaç řey daha sűylűyor.

Ama hiçbir anlam taşımayan yumuşak sözler sıcak bir hava gibi geçip gidiyor salondakiler üzerinden ve oradakilerden biri bir minnettarlık edasıyla, "Almanca konuşmanın susmaktan farkı yok adeta," diyor.

Derken salonda tablolar, hem de ne harikulade tablolar olduğunu düşünmek için yine biraz zaman buluyorlar. Sonunda şöminenin yanında ayakta duran Kont Saint-Quentin soruyor: "Madonna'yı gördünüz mü, Helena Pawlowna?"

Prenses başını eğerek onaylıyor.

"Satın almayı düşünmüyor musunuz peki?"

Viyanalı bay, "Doğrusu iyi bir tablo," diyor ve ardından narin, kadınsı ellerinin seyrine dalıyor.

Karanlık bir köşede oturan bir Alman ressam telaşla ekliyor:

"Evet, insanın rahatlıkla çevresinde bulundurabileceği bir tablo. Oturma odasında ya da bir başka yerde." Ressamın sözleri tümüyle yankılanıp söndükten sonra, Helena Pawlowna öne doğru eğilerek, "Hayır," diyor ve ardından hüzünlü bir sesle, "En iyisi ona bir mihrap yapmak," diye ekliyor.

Prenses'in sözleri, belli bir şeyi arar gibi sağı solu yoklayarak salonun içerilerine uzanıyor. Sessizlik. Ansızın ürkek, çekingen bir hareket yapıyor Prenses, böylece sözcüklerinin izleyeceği yolu bulmalarına yardımcı olmak istiyor.

"Kasimir, ne diyorsun, satın alayım mı tabloyu?"

Uzaktan İslav akustiğiyle bir ses, şaşırmış, yanıtlıyor soruyu:

"Bana mı soruyorsunuz?"

Sessizlik.

Ve Helena Pawlowna özür diliyor Bay Kasimir'den: "Siz sanatçı değil misiniz?"

Yanıt: "Bazen, Helena Pawlowna, bazen –"

* Plastik sanatlarda Meryem'in kucağında İsa Çocuk, çevresinde azizler ve meleklerle tasviri. (Ç.N.)

O anda gümüş saat çalmasa, Alman ressam yanıtlayacak soruyu, "Ama," diye başlamışken, ansızın gümüş saatin arka arkaya birçok kez vurması, özellikle de Kont Saint-Quentin'in konuşmaya başlaması üzerine vazgeçip susuyor. Kont Saint-Quentin, "Ne diyecektim, siz kışın başında Venedik'te değil miydiniz, Helena Pawlowna?"

"Evet. Ama değişen bir şey yok. Hep aynı Venedik."

"Tuhaf. İnsanda adeta sırlarını açmayı bekleyen o eski saraylar öylesine duygulandırıcı ki! Anılarla dolup taşıyor hepsi. Bazen insan sanki sizinle her şeyi paylaşmak istiyorlarmış gibi bir duyguya kapılmadan kendini alamıyor. Öyle değil mi?" İşte bunları söylüyor Viyanalı bay ve söylerken de gözlerini yumuyor.

Dolayısıyla, Helena Pawlowna'nın konuşurken bir yandan da gülümsediğini göremiyor. "Haklısınız," diyor Helena Pawlowna.

"Bir şey var özellikle: Neden Venedik'te çocuk olmadığını doğrusu insanın aklı almıyor. Düşününüz bir: Sokakta ya da parklarda dolaşırken bir ara öyle bir duygu uyandı ki içimde, sanki birine el edip seslenmem ve ona ben çocukken hep burada oynamıştım ya da ben hep bu kiliseye giderdim, hep bu resme – tümü de yalan – tümü de yalan!"

Derken Kasimir'in hüznünlü sesi daha bir yakından yankılanıyor:

"Öyleyken el edip seslendiğiniz kimse olmadı mı, Helena?"

"Oh, kim inanırdı ki söyleyeceklerime, Kasimir!"

Sessizlik.

Ve usulcacık, düşünülüp taşınılmış gibi söze karışıyor Kont Saint-Quentin: "Böylesi durumlarda yalan söylenemez mi?"

"Özlem duygusundan sadece," diye pekiştiriyor Viyanalı bay.

“Güzellik duygusundan,” diye atılıyor Kont Saint-Quentin.

“Nasıl olsa kimseye bir zararı dokunmaz,” diyor Alman ressam ve doğrulup kalkıyor.

Derken Kasimir başlıyor konuşmaya: “Zaten insanın gerilerde kalan yaşantıları gerçeklikten yoksundur. Siz, Sayın Kont, inanıyor musunuz ki, Vendè’de bir çocukluk geçirdiniz, ele avuca sığmaz, çılgınca bir çocukluk? Siz, Sayın Bay, inanıyor musunuz ilk uyanışınıza tanık olan kent Viyana idi? Ve siz, Sayın Bay, biliyor musunuz, çocukluğunuzda dinlediğiniz tüm masalların sık sık sözünü ettiğiniz o dümdüz uzanıp giden topraklardan kaynaklandığını? Bu şato, bu kent ve içindeki kırlar bayırlar sizin alabildiğine derin ve içtenlikli bir yaşam sürdüğünüz ülkenin sınırları değil miydi daha çok, rica ederim? Sizin olan başkasının olan’ın sınırında son bulmuyor muydu, söyleyin lütfen? Gerçek ışığı algıladığınız anda güneşiniz batmıyor muydu? İçinizde yaşayan o suskun kişiler, örneğin babanızın size söylediği her sözcükle ölüp gitmiyor muydu? Ya nesneler? Yalnızca sizin sayılamayacağını, herkesin el atıp keyfince kullanabileceği gibi sağda solda durduklarını anladığınız anda tüm değerlerini yitirmiyor muydu, düşününüz lütfen! Eldeki tüm som altın yavaş yavaş banknotlara dönüşmüyor mu, söyleyin? Ve sonunda bütün değerler yitip elde yalnızca buyruklar kalmayacak mı? Bugün ya da yarın, o büyük kıyamet koptu mu bir dilenciye dönüşmeyecek mi insanoğlu, böyle olmayacak mı, ne düşünüyorsunuz?”

Sessizlik.

Derken Helena Pawlowna’nın sesi duyuluyor: “Bana öyle geliyor ki, Kasimir, siz elinizdeki altınların hepsini banknotlara dönüştürmüştünüz.”

“Olabilir, Helena Pawlowna. Belki gerçekten öyle yapmışımdır. Ama şunu biliniz ki, yaşamda bir geçerliği yok artık altının, dolaşımdan kalkmış bulunuyor. İnsanın banknotları olması gerekiyor artık, pek çok banknotu.”

Kasimir'in sözleri Alman ressamı sabırsızlandırıyor: "Evet, evet—" diyor, "yine aynı konuşmalar. Sizler. Siz İslavlar kötümsersiniz, iflah olmaz kötümser insanlarsınız. Bizler canına okuduk bu kötümserliğin, hayatı seviyoruz, sanatımız da hayatın bağrından fışkırıyor." Alman ressam pencereye doğru birkaç adım atıyor ve sesini biraz alçaltarak oradan sürdürüyor konuşmasını: "İnanıyorum ki, buradaki beyler de ister istemez bana hak verecektir. Siz, Sayın Kont, Fransızlar özellikle hayat konusunda pek çok şey öğretti bizlere, öyle değil mi? Sonra siz Viyana'dakiler..."

"Evet, evet," diye yanıtlıyor zarif elleriyle Viyanalı bay, acele etmeden. "Doğru, Viyana'da bizler her şeye sahipmişiz gibi davranmaktan hoşlanıyoruz, hayata, sanata ve—"

Kont Saint-Quentin çayını yudumluyor; zarif çay fincanıyla öylesine ilgileniyor ki, fırsat bulup kendisi de bir şey söyleyemiyor. Elinden bırakır bırakmaz bir ezgidir mırıldanıyor fincan.

Ama Alman ressam içerliyor, yarı yolda bırakılmış hissediyor kendini, ne pahasına olursa olsun davasında haklı çıkmayı kafasına koymuştur. Dolayısıyla, başlıyor konuşmaya:

"Zaten bu yüzden değil mi aslında bir sanatınız yok sizin, siz Polonyalıların ve daha bilmem kimin. Eh, edebiyata gelince, belki. İnsanın istek ve beklentilerini dünyanın karşılamayışının yol açtığı hüzünden yola çıkılarak güzel şiirlerin yazılabilmesi gerekir nihayet. Sonra da şu duygusal müzik, hım, Chopin, Çaykovski, diyecek bir şey yok buna. Ama ben müzikten hiç anlamam. Resim sanatına, diyeceğim çağdaş resim sanatına gelince—"

"Oh, Wereschyschagin'i düşününüz lütfen—"

Alman ressam, onaylamaz bir tavırla elini oynatıyor.

"Ya da portre sanatını alın. Şu sıra Viyana'da Pochwolski'yi görüyoruz." Viyanalı bay, Alman ressamın keskin savını yumuşatmaya çalışıyor, bir sevimlilik örtüsü yaymak istiyor üzerine, elleri gösterdiği çabadan titriyor.

Ama Kasimir söze karışıyor hemen.

“Bay çok haklı, bizim bir sanatımız yok.”

“Pan Tadeuz’umuzu unutmayın lütfen!” diye uyarıyor Kont Saint-Quentin.

“Ben de tam onu düşünüyordum. Sonra o büyük Rusları. Tetmajer’i ayrıca ve hastalığı işte öylesine güzelleştiren o zarif genç şairleri. Görüyorsunuz, aklımda pek çok kişi var. Bu da gösteriyor ki, bir değil, *birden çok* sanatımız var bizim. Pek çok şeyin özlemini çekiyoruz, ama ortada gerçekleşen bir şey yok. Belki Almanlarda durum başka türlüdür, bilmiyorum. Eğer öyleyse, kendilerini pek mutlu hissetmeleri gerekir.”

Prenses Helena Pawlowna şömineden döndürüyor yüzünü. Gözleri, salonun karanlığından içeri bir çağrı yöneltiyor.

Alman ressam hemen seziyor. Yine o boş söyleşilerden biri başlayacak diye geçiriyor içinden. Şu espri sahibi olmak denen şey ne iğrenç! Oysa her şey işte öylesine açık seçik ortada duruyor, yeter ki kurcalayan biri çıkmasın.

Ve işin daha fazla dallanıp budaklanmaması için susuyor. Bir şu Viyanalı bay, ‘Ne demek istiyorsunuz bununla?’ diye sormasa. O zaman kapanıp giderdi bu konu. Ama hayır, soracak tabii: “Ne demek istiyorsunuz bununla?”

Kasimir, soruyu yanıtlamaya kalkmıyor hemen. Prenses Helena Pawlowna da ellerini kavuşturacak vakit buluyor.

Derken hepsi de yumuşak bir tonla söylenmiş sözcükler çıkıp gelmeye başlıyor karanlıktan. Zaman zaman bir ayak sesi işitiliyor, sanki Polonyalı Kasimir pek çekingen bir sözcüğe salon içinde biraz eşlik ediyor. Yaklaşık şöyle diyor Kasimir: “Daha önce bunu konuşmuştuk. Diyeceğim sanat çocukluktur, sanat *bir* dünyanın yaratılmış olduğunu yoksamak, bir dünya yaratmaya çalışmaktır. Önünde bulduğu şeyi yok etmeye çalışmaz sanat, sadece hiçbir şeye mükemmel gözüyle bakmaz. Sırf olanaklar görür çevresinde, sırf özlemler görür. Ve birden gerçekleştirmek ister bunları, yaz olsun, güneşe kavuşulsun ister. Üzerinde hiç konuşmaksızın, farkına varmadan

yapar bunu. Bir işi asla tamamlayıp bitirmeye çalışmaz. Yedinci gün diye bir şey bilmez. Hoşnutsuzluk gençliktir onun için. Tanrı dünyayı yaratmaya koyulduğunda fazlasıyla yaşlıydı. Yoksa altıncı günün akşamı işi paydos etmezdi. Bininci günde bile yapmazdı böyle bir şeyi. Bugün bile yapmazdı. Ona karşı olmamın tek nedeni de işte budur. Övüngeleliğe kaçmasıdır, insanı yarattıktan sonra eserinin yazılıp bittiğine inanması, kalemi elinden bir kenara bırakıp bundan böyle kitabının yapacağı baskı adedini düşünmesidir. Tanrı'nın sanatçı olmayışı bir hazin ki! Yaptığı bu kadar işe karşın sanatçı olmayışı; bunu düşündükçe ağlayası geliyor insanın, bütün cesaretini yitirecek oluyor.”

Birden araya giriyor gümüş saat çın çın, duraksayarak, sesinde hafif bir titreyişle.

Saatın konuşması bitene kadar salondakiler bekliyor. Ardından Kasimir sürdürüyor konuşmasını farkında olmaksızın, öncekinden daha alçak bir sesle, daha mahrem bir edayla:

“Düşününüz ki işitilen bir ezginin, görülen bir resmin, sevilen bir şiirin, bütün bunların kendilerine göre bir değeri, bir anlamı vardır. Onu ilk kez yaratan için demek istiyorum, ikinci kez yaratan için, sanatçı için ve bakmasını gerçekten bilenler için. Çünkü şöyle bir durum vardır ortada: Örneğin bir heykeltıraş heykelini kendisi için yaratır, yalnızca kendisi için; ama (bu da çalışmasına sonradan gelip katılır ayrıca) dünyadaki başka nesnelerin yanında heykeli için bir yer de yaratır; ancak heykeli bir mekân içinde yeniden yaratabilen kişidir ki, ona gerçekten sahip olur ve ruhunda –”

Şöminedeki ateş kararmaya başlıyor. Altın yaldız parmaklıklar arkasında kalın çam kütüklerinin devrilişi ve dağılıp gidişi. Sanki fantastik saraylar çöküyormuş gibi salondakilerde bir şaşkınlık.

Ve karanlıkla birlikte Polonyalı Kasimir daha bir yakına geliyor, ses tonu giderek yavaşlayan sözcüklerini de kendi-

siyle taşıyıp getiriyor. Dileklerini söylemeleri istenen çocuklar gibi utangaç, güzel.

“Diyeceğim bu nesneler, bu ezgiler, şiirler ve resimler diğer nesnelerden değişiktir. Anlayınız lütfen! *Belli* bir varlık sahibi *değildir* bunlar, her seferinde yeniden *var olurlar*. Onun için de şenlendirirler içimizi, sonsuz sevinçleri bizlere sunarlar. Onlardaki bu güç, bitip tükenmez hazineleri kendilerinde barındırıyor olmanın bilinci; başka hiçbir taraftan kaynaklanmayan bu bilinç. Bu yüzden de yücelere taşırılar bizi. Evet, yaparlar bunu. Bizi tutup yücelere – Tanrı’ya kadar taşıyıp götürürler.”

Kont Saint-Quentin, söyleyeceği belli bir sözcük için yer açmak ister gibi elini oynatıyor. Viyanalı bay da konuşmak üzere. Kendini zorlayarak avuçlarındaki yazıyı okuyor.

Ama Kasimir bütün bunların farkına varmamıştır. Alınan ressamın abanoz ağacından küçük bir filin üzerine koyduğu parmaklarına ata binmeyi öğretmesini de ayrıca. Acınacak bir oyalanış. Taşranın yağmurlu havalarındaki oyalanışlara benziyor.

Bu arada Kasimir yeniden konuşmaya başlamıştır çoktan; koyu gözleri ıslıl ıslıl parılıyor şimdi:

“Helena Pawlowna, siz söyleyiniz lütfen, umutsuzca bir çaba değil mi bu? Hep yalnızca Tanrı’ya kadar. Asla onun içinden geçip gitmeyeceksiniz. Asla geçip gitmek yok onun üzerinden. Sanki bir kayadır Tanrı. Oysa deyim yerindeyse bir bahçedir o ya da bir deniz, bir orman, ama engin bir orman –”

Derken bütün salondakiler ormandan içeri kulak kabartıyorlar. Prenses Helena Pawlowna öne doğru eğiliyor, hayli, hayli öne. Kasimir’e doğru. Sanki onun sözlerini, onun hiçbir sözünü kaçırmak istemiyor, şimdi konuştuklarını da:

“Peki, ne yapmalı da bu işi böyle hazin olmaktan kurtarmalı? Böylesine anlamsız ve iç karartıcı olmaktan? Şimdi siz söyleyin, Helena! Siz söyleyin, kulaklarım sizde! Örneğin

deyinki, benim becerebildiğimden daha güzel, daha ısıt ısıt bir dille deyin ki, Tanrı'nın bıraktığı yerden başlamalı, onun yorulduğu yerden işe el atınalı. Peki, nerede onun yorulduğu nokta, Helena, söyleyin lütfen! Nerede olacak, hayatta, insanın kendisinde. Çok kişide değil, *bir tek* kişide, sonsuzluktan çıkıp karşıdan size doğru gelen o kişide. Her şeyi yanında taşıyıp insana getiren, asla sıkıntıya düşmemesi, tasa ve kaygıdan uzak zengin bir başlangıca soyunabilmesi için gereksindiği *başka olan'*ı ona buyur eden kişide; çünkü insandan insana ayaküstü ziyaret, böyle bir şeyin olmaması gerekiyor. Dünya hiç umursamadan geçip gidiyor bu çabaların önünden. Oysa bunun bir şenlik olması gerekiyor, bir bayram sevinci olması, sınırsız sevinç olması gerekiyor. Siz bunu dile getirecek bir benzeti buldunuz Helena: Doruklarda birbirine doğru yürüyen iki komutan. Isıt ısıt bir ülkede, Kudüs'te belki, Mısır'da ya da, Ganj Irmağı'nda. Her birinin arkasında bir ordu ve ordulardan her biri bir yarım dünya –"

Birden Prenses Helena Pawlowna uzun boyuyla doğrulup kalkıyor. Sessizlik. İki insan karşı karşıya dikilmiş duruyor. İki kral. Bir an Kudüs'teki gibi sanki ya da Ganj'daki gibi. Ve altın yaldız parmaklıklar arkasındaki alevler de dikilip kalkıyor ayağa, ısıt ısıt aydınlığını çok uzaklara yollamaya başlıyor.

Şöminenin başındaki yerinden ayrılan Kont Saint-Quentin usulcacık geriye çekilmek üzeredir. Viyanalı bay da yavaşcacık ayağa kalkıyor ve Alınan ressam da ayağa kalkmak gerektiğini ansızın kavramış görünüyor. Şaşkınlığına sınır yok. Çünkü daha demin sanattan söz ediliyordu, tuhaf şey! Derken belli bir rahatlama duygusuyla tekrar yerine oturuyor. Konuşmak gerekiyor diye geçiriyor içinden; Allah için bir an önce konuşmadan olmayacak, herkesten önce konuşacak. Kendini alabildiğine zorluyor. Hiçbir şey gelmiyor aklına, sadece son on beş dakikada ata binme konusunda eğitimden geçirdiği abanoz ağacından küçük, zavallı fil dışında hiçbir

şey; ama durup dururken bu filden söz açması olacak gibi değil. Aman Tanrım!

Birden Kont von Saint-Quentin'in Fransızca konuştuğunu işitiyor: "Bağışlayınız, Helena Pawlowna, konukların bu kalkıp gidişlerine belki ben neden oldum." Ve saatin zarif sarkacı hemşerisini destekliyor. Rastgele sonsuz bir saati vurmaya başlıyor bütün akşam boyunca, dolayısıyla kimsenin bir şey söylemesine artık gerek yok. Kasimir'in de ayrıca. Orada-kiler Kasimir'in yüzünü göremiyor, solgun olup olmadığını bilemiyorlar. Ama gözleri yorulmuştur herhalde. İnsanın içinde böyle olduğuna ilişkin bir duygu var. Ağır eli titreyen Kasimir, önünde eğiliyor Prenses Helena Pawlona'nın. Sonra sevdiği bir yere bir daha uğramayacak biri gibi ayrılıp gidiyor. Her adımda duraksıyor biraz, işte öylesine ciddi gözlerini çevresindeki tüm nesnelerin üzerinde gezdiriyor. Dikkatle. Her şey nasıldı, anımsayabilmek için sonradan.

Sönmüş şöminenin önünde kalan Helena Pawlowna kulak kabartıyor; yalnızca küçük, gümüş saat nefes nefese sürdürüyor tik taklarını, sanki kendisinden çok daha hızlı bir saniyenin peşinden koşturuyor. Derken şömine üzerinde duran, sapına minicik resimler kazınmış küçük, emektar altın bir çingırağa uzanıyor Prenses'in eli.

Prenses Helena Pawlowna ışıkların yakılmasını buyuruyor. Pek çok ışığın yakılmasını.

Âşık

(1898 – 99)

Hermann Holzer uzun, dar odasında bir aşağı, bir yukarı gidip geliyor, yarım saattir konuşuyor. Ernst Bang da yine o kadar uzun zamandır eski öğrenci kanepesinde uzanmış, kendisini izliyor. Arada bir başını biraz kaldırıp, karşısındakinin sözleri üzerinden ileriye bakmak istiyor adeta; çünkü konuşulan sözlerin onu pek fazla ilgilendirdiği yok. Hep aynı yerde bir bayıra tırmanır gibi adımlarla bir aşağı, bir yukarı gidip gelen geniş bedenli, sarışın insanın kendisini konuştuklarından daha önemli görüyor belli ki. Ona seslenip bir ara dursan da şu çeneni, sonra ağzını şöyle iyice görsem diye seslenmek geçiyor içinden.

Tabii seslendiği falan yok; ama yine de Hermann Holzer duruyor birden, dar pencere önünde kendini toparlıyor ve siyah sırtıyla kapıyor gökyüzünü, evlerin bacalarını, bütün bir pazar ikindisini. Arkasında kalan oda kararıyor. Ve, "Şeytan görsün yüzünü şu sınavın," diyor. "Ne yalan söyleyeyim, şimdiden sinirlerim ayağa kalktı. Sana rakip olmaya başlıyorum, sevgili Bang. Kolla kendini, ben bir sinirlendim mi, tam yaparım bunu, – her şey gibi. O zaman sen yaya kalırsın yanımda." Ve öylesine çabuk arkasına dönüyor ki, gülüşüyle dışarıdan kocaman bir aydınlık parçasını çatı katındaki dumanlı odanın içine çekip alıyor.

Korkmuş gibi kalkıp oturuyor Bang. İnce, uzun boylu ve günün modasına göre giyinmiş: İlkin sol, ardından sağ elini ağır ağır gözden geçiriyor. Sanki yıllar sonra ilk kez birbirlerini görüyorlarmış gibi belli bir şevkle yapıyor bunu.

Holzer yine bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başlamıştır. "Holm'lardaki özel dersin bana verilme umudu var mı yok mu, ona da bugün cevap gelecek, öğreneceğim. Pek çok şey buna bakıyor. Buradan gelecek ek gelir olmadı mı, dünyada evlenemem."

Bang, sesli sesli kımıldıyor yerinde. Holzer, ne diyeceğini merak ederek ona dönüyor. Ne var ki, Bang'ın ağzından dalgın, "Evet, kuşkusuz..." sözcükleri çıkıyor yalnızca. Bunun üzerine Holzer odadaki gidip gelerek konuşmasına yeniden başlıyor: "Öyle sanıyorum ki, ancak o zaman rahata kavuşacağım. Ancak o zaman adam gibi çalışmaya başlayabileceğim. Ta ki hiçbir şeyi kendime artık dert etmeyecek kadar işleri yoluna..." Susma ve: "Helene anlayacaktır bunu..." Susma. "Tabii, kent dışında bir yerde oturacağız..."

O anda Holzer yine pencere önüne gidip durmuştur.

Bang'ın ince dudakları, dışarı çıkmak isteyen bir sözcüğün önüne duruyor. Sonunda sözcük gerisingeri içini boyluyor ve genç adamı kaldırıyor yerinden. Bir süre Bang çaresizlik içinde dikiliyor ayakta, sonra dostu Holzer'e doğru birkaç adım atıyor. Yanına gelince, "Dinle şunu!" diyor Holzer.

Slavca hüzünlü bir halk ezgisi, evin aydınlığından bir duman gibi çıkıp geliyor yukarı. Sanki ezgi parmakları üzerine dikiliyor da çatılar ve kuleler üzerinden ileriye... ileride bir yere bakmak istiyor.

Bang, farkına varmadan başını kaldırıp gözlerini yumuyor.

"Biliyor musun nedir bu?" diye soruyor Holzer gülerek.

Susma. Derken Bang, düşlere dalmış, söyleniyor kendi kendine: "Sıla özlemi."

Holzer sarsıp silkiyor onu. "Senin taşralı küçük kurbağa aşağıda tabakları yıkıyor. Bunu yaparken hep ezgi söyler, hep aynı ezgiyi o bir şeye benzemeyen, renksiz sesiyle. Öğle sonraları üç buçukta. Bak işte (saati Bang'a doğru tutuyor) dakikası dakikasına üç buçuk, gördün, değil mi? Günün her saati bu

evde bellidir. Saatimi götürüp rehine koyabilirim rahatlıkla: Laternacı, fareler için telden kapan satan adam, zerzevatçı, eskici: İşte sana benim saat. Gel de sen çalış bu durumda! Üstelik hemen hemen karşında oturanlarla yüz yüze. Baksana... güzel, değil mi?"

Hermann Holzer, eliyle birkaç öpücüğü gözden çıkarıp yolluyor karşıya ve memnun memnun gülümsemesinden öpücüklerin avluyu boylamadığı, yerine ulaştığı anlaşıyor. Sonra dönüp geliyor yine pencereden.

"Onun için en iyisi evlenmek... hem de bir an önce!"

Bang, bu sözleri geri çevirir gibi elini oynatıyor.

Onun bu hareketi gözünden kaçmıyor Holzer'in, bir an Bang'a bakıyor, sonra uzanıp sigara alıyor masadan.

"Sen de ister misin, Bang?"

"Mersi."

Holzer, büyük bir keyifle bir sigara yakıyor. Sonra, kullandığı kibriti havada yazılı bir şey var da üzerinden bir çizgi çekmek ister gibi ileri geri hızlı hızlı sallayarak;

"Demek öyle?" diyor.

Bang, dışarıya bakıyor pencereden. Alttaki küçük ön dişleri sarışın bıyıkçığını çiğniyor.

Susma.

Holzer, yeniden odada aşağı yukarı gidip gelmeye başlıyor; bir yandan da inanılmaz bir aceleyle tütürüyor sigarasını. Derken ansızın duruyor, sesi sigara dumanı içinden oya oya bir yol açıyor kendine:

"Konuş, sevgili Bang, konuş! Açıkça söyle, ne demek istiyorsun?"

Ernst Bang, dostuna yaklaşıyor; Holzer'in sakın ve yuvarlak omzunda gülünç denecek kadar narin görünüyor eli. Gözlerini indirip ayakkabılarına bakıyor, özellikle sol ayağına ve bu arada konuşmaya başlayarak, "Beni yanlış anlamaya-cağından eminim, Hermann..." diyor.

Holzer huysuzlanıyor: “Ne gereği var şimdi bu resmiyetin. Çıkar ağzındaki baklayı! Aman Tanrım! Adam yemiyoruz burada... Söyle haydi...”

Bang gözlerini kaldırıyor, üzüntü iyice ağırlaştırmış gözlerini.

“Adam mı yiyoruz yoksa?” diyerek gülüyor Holzer.

Derken tekrar pencereye yöneliyor Ernst Bang, acınacak sıla şarkısı için odada yine yer açılıyor. Bang’ın ağzından çıkan sözcükler küçük, ürkek ezgi içine serpiliyor yavaş yavaş: “Bana gücenme, Hermann, ama... sen... mahvediyorsun... kızı...”

Susma.

Ağzından çekip aldığı sigarayı usulca masanın kenarına bırakıyor Holzer. Sigaranın ince dumanı odanın orta yerinde dimdik yükseliyor. Farkında olmadan ikisi de dumanın sakın, vakur devinimini izliyor. Derken Holzer bir sandalyeyi tutup havaya kaldırmaya çalışıyor. Sonra ansızın elinden bırakıyor yere, çıkan gürültü içinde bağırıyor:

“Çıldırдың mı sen?”

“Serinkanlı konuşalım bu konuyu, lütfen!”

Bang’ın sesi biraz titrek çıkıyor. Ama Holzer, henüz sakın konuşacak durumda değil:

“Ben... mahvediyorum... kızı...” Holzer sanki ezberlemek ister gibi yineliyor Bang’ın sözlerini vurgulayarak. Dönüp dönüp yeniden başlıyor: “Ben... mah...”

“Hermann...” diyor Bang sesinde bir rica tonuyla.

“Ben mah...” Ve ansızın gülmeye başlıyor Holzer, ölçü tanımıyor gülüşü. Bütün evdekilerin işitmemesi olanaksız. Sonunda kesiliyor gülmesi ve zorlanarak, nefesinin son gücüyle, “Acaba bana... açıklar mısın nedenini...” diye soruyor.

Bang beklemiştir bunu. Önceden iyi bir hazırlık yapmış gibi, alçak sesle konuşmaya başlıyor. Gözleri görülmüyor adeta. “Helene’yi nasıl tanıdın, anımsıyorsun sanırım? O

eğlenceli akşamların birinde bende tanıydın. Daha doğrusu senin için eğlenceliydi akşam; benim için, Helene için bir veda akşamıydı diyebilirsin – bir veda *şenliği*. Ama... yani hüznü bir akşam en azından. Sen fark etmedin bunu – Biliyorum. Sonunda ikimiz de kuşkusuz unuttuk bunu. Hep olur ya işte. Hayat hızla akıp gidiyor...”

Holzer, sabırsızlandığını açığa vuran bir hareket yapıyor.

“Bir dakika, Hermann! O akşamdan konuşmam gerekiyor. O akşam...” Bang birkaç adım yaklaşıyor Holzer’e ve onun tedirgin bakışları karşısında gerilememeye çalışıyor.

“Benim Helene’ye karşı duygularımı hiç sormadın...”

Holzer, duymazdan geliyor bu sözleri, sinirlenmiş, “Ama beni hiç ilgilendirmez bu...” diyor.

Bang gülümsüyor: “Olabilir. Yine de anlatmaya devam edeceğim ben...”

Holzer kanepenin üzerine atıyor kendini, kanepenin bütün yayları gıcırıyor. Kulakları tırmalayan gıcırtı bir süre asılı kalıyor boşlukta.

Ernst Bang, yeniden sol ayağındaki ayakkabıya bakıyor dikkatle, bir yandan da sürdürüyor konuşmasını:

“O akşam hepinizi bana çağırmıştım, bir çeşit nişanı kutlayacaktık...”

Kanepenin yayları yerinde duramıyor. “Diyeceğim beni Helene’ye bağlayan nedenin sadece arkadaşlık değil, aynı zamanda bir başka şey olduğunu anlamıştım. Dolayısıyla gönlüme danışmış ve Helene’yle evlenmeye karar vermiştim. Ailemin karşıma çıkaracağı güçlükleri görmezden geliyor değildim. Atacağım adımın kariyerimi de bir bakıma olumsuz yönde etkileyeceğinin farkındaydım. Bunların hepsini hesaba katmıştım, dolayısıyla bir engel oluşturmaktan uzaktılar benim için. Ama son anda, senin o akşam benim evin kapısından içeri ayak atmandan yarım saat önce...”

Kanepenin minderlerinde ani bir kıpırdanış.

Bang o yana dönüp bakıyor, ama Holzer sakın sakın uzanmış bekliyor kanepede. Bang sözünü tamamlıyor: “-beklemediğim bir engel çıktı karşıma.”

Susma. “... evet, siz geldiğinizde çoktan anlamış bulunuyordum bu engelin ne olduğunu – ve Helene...”

Holzer, birden kalkıp oturuyor kanepede ve pusuda bekleyen gözlerini Bang’a çeviriyor: “Helene geri çevirdi önerini?”

“Hım,” yapıyor Ernst Bang. Bir şey eklemek mi istiyor, belli değil. Derken şu pencereyi biraz açayım, yalnızca kısa bir sürediyeye geçiriyor içinden.

Bu arada her ikisinin de üzerine alacakaranlık çöküyor. Ancak şimdi bir sigara yakıyor Bang ve odada gidip gelmeye başlıyor. Holzer’inkine hiç benzemeyen bir gidiş geliş. Yavaş yavaş, belli bir bekleyiş içinde, salına salına. Bu kendisini anlaşılan hayli rahatlatmış olacak ki, “Eylül!” diyor şöylece. “Hava ne çabuk kararıyor artık.”

Gerçekten iyice karanlığa gömüldü oda. Holzer’in, başı ellerinin arasında, kanepenin kenarında oturduğu güçlkle seçilebiliyor. Bu konumunu da değiştirmiyor Holzer, dolaşısıyla Bang’a yönelttiği sorudaki sözcükler öylesine boğuk yankılanıyor:

“Anlamıyorum, Bang, bütün bunlar ne bakımdan benimle ilgili? Benden istediğin ne?”

Ernst Bang, yürürken duruyor olduğu yerde. Sessizlik ağırlaşıyor birden, ağırlaşıyor.

Holzer, ellerini yüzünden çekip haykırıyor: “Ben mahvediyormuşum onu? Neden peki?”

“Sakin ol, sakın ol...” diyerek kendisini yatıştırmaya çalışıyor Bang.

Ama Holzer sıçrayıp kalkıyor ayağa, ansızın düşünde felce uğramış biri gibi davranıyor. Kollarını uzatıp gözden geçiriyor eklem yerlerini ve kendi sesini işitmek istiyor: “Neden peki?”

“Bir baksana ona!” diyor Bang. “Ne kadar soluk benzi. Sonunda hastalanacak, göreceksin. Ona eziyet ediyorsun.”

Bunun üzerine elini Bang’ın omzuna koyuyor Holzer. Ve Bang’ın omzu, Holzer’in ağzından çıkan sözcüklerle ağırlaştıkça ağırlaşıyor:

“Sen ne dediğini bilmiyorsun, Bang. Ben Helene için elimden gelen her şeyi yapıyorum, anlıyor musun? Yapılabilecek ne varsa hepsini. Yalnız boş laflar etmiyorum karşısında. O da zaten benden bunu istemiyor. Öyleyse nasıl işkence ediyormuşum kendisine?”

Bang, bu sözlerle verilecek bir yanıt bulamıyor.

Ve Holzer yavaş yavaş sürdürüyor konuşmasını: “Biz arkadaşız onunla – sadece. Son zamanlar kendisiyle bazen ilgilenemedimse, işim yüzünden yapamadım bunu. Bir çocuğu gelsin dünyaya, onun da *kendi* işi olacak, o da benimle fazla ilgilenemeyecek. Böyle bu.” Susma.

Sigarası sönen Bang, akşam giysisinin düğmelerini bir ilikleyip bir çözüyor. Elleri bembeyaz. Derken yine Holzer’in sesi duyuluyor. Giderek daha çok sakinleşiyor Holzer, giderek daha şen bir üstünlük duygusuyla davranıyor.

“Hem bana göre hiç de kötü görünmüyor Helene. Bütün kızlar yaşamlarının bu evresinde böyle bir görünüm sergiler. İleride toparlayacaktır kendini. Bu söylediğime güvenebilirsiniz.” Susma. “Ama sizin huyunuzdur işte: Ne pahasına olursa olsun sansasyon. Sakin bir şey bilmezsiniz. Tastamam bir trapez cambazını izleyen kişilerin duyguları sizinki, hep beklersiniz, acaba bir an sonra trapezdeki düşüp de kafasını gözünü kıracak mı. Bilmediğim şey değil. Ama her zaman da o aşırı duygusallıklarınız kursağınızda kalır.”

“Durum hiç de o kadar basit değil sanırım.” Bang’ın, adeta ıslıksı bir sesle çıkıyor ağzından bu sözler.

“Tabii, sizler durum başka türlü olsun istersiniz hep.”

“İstemek,” diyor Bang. “Ayrı bir konu: *istemek*,” ve her şeyin üstünden bir sonsuzluktan içeri bakar gibi bakıyor.

“Bırak şimdi bunu da gel yine keyfimize bakalım biz.” Holzer’in neşesi şimdi yerinde. Lambayı yakarak, arkadaşının önüne gelip eğiliyor:

“Majestelerinin izniyle: İsmim Holzer. Sözcük anlamıyla ele almak gerekiyor bu ismi. Rahmetli babam yaşlı bir Holzer’di* diyeceğim. Köyün alt tarafında bilirler babamı. Köylülerin büyük çoğunluğu babam olan bu iri cüsseli adamı hatırlayacaktır. Ben de sanırım kanımda ondan bir şeyler taşıyorum işte. Bir eğilip bükülmezlik, meşe gibi bir sağlamlık...”

Lambanın keskin, sarı ışığı rahatsız ediyor Bang’ı. “Sanırım, artık gitsem iyi olacak.”

Holzer gülüyor: “Sen bilirsin. Ama şu verdiğin dersi Allah aşkına yarım bırakma da söyleyiver bana, bu durumda ne yapmalıyım?...”

Bang, her şeyin üstünden atlayıp geçer gibi bir hareket yapıyor.

“Konuş, sen benden daha bilgili birisin çünkü.”

Sonra gitmekte duraksayan Bang’ın elinden şapkasını alıyor, bir başka ses tonuyla gönlünü almaya çalışıyor onun:

“Gerçekten, Ernst, dost dosta konuşalım. Sen görüşünü açıkladın bana; ne kadar garibime gitse de, bunun için sana teşekkür borçluyum. Kuşkusuz bir çare de getirmişsindir yanında. Tehlikeli hastalığa karşı bir ilaç, öyle değil mi? Ne de olsa siz uygar insanlarsınız, doktordan kalır yeriniz yoktur.”

Bang, gülümsemeye çalışıyor.

“Merak içindeyim. Ne yapmam gerekiyor, Bang? Ne söylemem gerekiyor?”

Derken Bang çok ciddi bir yüz takıyor yeniden. Birkaç adım geriye çekilip büyük bir aceleyle cevap veriyor: “Söylemek mi? Hım! Sanırım sana düşen yalnızca dinlemek...”

Holzer de gülmeyi bırakıyor artık: “Seni anlamıyorum...”

* Almandada orman işçisi anlamında bir sözcük. (Ç.N.)

“Şey, – Helene ne pahasına olursa olsun içindekileri dışa vurmada duramayan insanlardan biridir...”

Susma. “Belki anlatacağı bir şey vardır sana... eski... günlerden...”

Susma.

“Demek öyle,” diye kestirip atıyor Holzer ve Ernst Bang’ı kapıya kadar geçiriyor.

O anda Helene giriyor içeri, her ikisiyle karşı karşıya geliyor.

“Oh,” diyor Bang’ı görünce. Holzer gülüyor: “Bir sürpriz ha? Eski dostlar?!”

“Evet–” diyor Helene ve Bang’ın önünden yürüyüp geçiyor.

Birden bir fikir geliyor Holzer’in aklına, hiç beklemezken. “Herhalde biraz daha vaktin vardır, Bang?” Aslında bir soru için fazla kesin bir yankılanışı var bu sözlerin. Düşünmeden olduğu yerde duruyor Bang. Holzer’in nasıl Helene’nin elinden tutup lambanın aydınlattığı daire içine çekip götürdüğünü görüyor. İnanılmaz derecede kaba buluyor bu davranışını. “Soluk mu? –” dediğini işitiyor Holzer’in. “Benzin soluk mu senin, Helene?” Susma.

“Belki lambadandır; ışık iyi değil de. Ama sen kendini iyi hissediyorsun sanırım?” Susma. “Çünkü şu oradaki bayın dediğine bakılırsa...”

Helene, kaçıp gitmek ister gibi bir harekette bulunuyor. Ansızın Bang olup bitenlerle hiç ilgisi yokmuş gibi hissediyor kendini, bir seyirci adeta. Daha sonra olacıklardan hiçbir şey kaçırmamak için rahat bir konumda oturmak istiyor. Derken başlıyor konuşma:

“Bu bay diyor ki, seni mahvediyormuşum?” Susma.

Ernst Bang, pek ağırdan yürüyor bu sahne, daha hızlı lütfen, diye geçiriyor içinden.

Susma. Ardından çok yüksek sesle:

“Doğru mu bu?”

Şiddetli ağlama.

Bang, iki adım atıyor ileriye doğru. İçinde bir duygu var: Artık son! Gidebilir. Bundan öte bir şey olacağı yok.

Ama bir yanılgı bu; olacak bir şeyler varmış daha: Hermann Holzer’in o kocaman kahkahası. Ardından da şu sözleri: “Çocuksunuz siz. Gerçekten çocuk. İkiniz de. Sen Helene ve oradaki şu bay. Şükürler olsun ki, şu an bir aradayız. Yoksa her biriniz bazı duygusallıklara kalkışabilirdi. Halinizden görüyorum bunu. – Bir aradayız, bir arada da kalalım bugün, bir şey kutlayalım, kutlayalım hep beraber, kutlanacak bir şey vardır elbet.”

Susma. Gözlerini yarı buçuk kurulayan Helene, Hermann’a doğru eğilip bir şeyler fısıldıyor.

Hermann, ilk anda anlamıyor söyleneni. Sonra gülmeye başlıyor: “İkimiz yalnız mı? Allah korusun! Çocukluk bu seninki! Ama benim şimdi söyleyeceklerimi Ernst de duymalı. Sen şu şapkanı koyar mısın yerine, sevgili dostum.”

Bang hiçbir harekette bulunmayınca, ekliyor Holzer: “Rica etsem!” Bu da para etmeyince, son bir çareye başvuruyor: “Helene de istiyor bunu, – değil mi Helene?”

Derken küçük, renksiz bir “peki” sözcüğü çıkıyor Bang’ın ağzından ve bunu bir sessizlik izliyor.

Ağır ağır Holzer’le Helene’ye yaklaşıyor Bang. İnanılmayacak kadar yorgun görünüyor. Holzer içindeki endişeyi uzaklaştırmak için, olumsuz ışıktandır diye düşünüyor... “Lamba lamba değil ki...”

Az sonra Helene’yi çekip kucağına oturtuyor Holzer ve sakayla, “Ee, küçük hanım, beni seviyor musun?” diyor. “Seni mahvetmiyor muyum ha?” Ufak tefek, sarışın kız öyle bir coşkuyla boynuna sarılıyor ki, şaşıyor Holzer. Bir süre Helene’nin ağladığını hissediyor. Ama öyle derinden çıkıp gelen göz yaşları değil bunlar, çünkü kızın o narin yüzceğizini tutup

kaldırınca, o zamana kadar Helene’de gördüğünü anımsamadığı ıslıl ıslıl bir mutluluğun esintisini duyuyor yüzünde.

Bang, birden pencere önüne gidip duruyor ve siyah bacaları saymaya başlıyor. Ne olursa olsun dışarıyla ilgilenecek; yine de konuşulanları kelimesi kelimesine izliyor:

“Çok geçmeden bütün güçlükler atlatılmış olacak, yavrucuğum. Holm’dan bugün haber gelsin, sınavdan sonra evlenirsiniz artık.” Susma.

“Sen de istiyorsun bunu sanırım?”

Mutlu bir gülüş.

“Bugünden kutlayalım geleceği.”

Susma.

“Sen de bize katılıyorsun, değil mi Bang?” Ama Bang’ın yanıtını hiç beklemeden sürdürüyor konuşmasını.

“Bir şeyi daha kutlayacağız, doğru; senin anlayışını Bang. Biz üç uygar insanız, önyargılardan uzak üç kişi, öyle değil mi? –Ve ilan ediyoruz şimdi: Geçmiş diye bir şey yoktur. Geçmiş denen şeyi yadsıyoruz düpedüz.”

Bang hemen yaklaşıyor Holzer’le Helene’nin yanına, geçmiş i kurtarmak istiyor, ama konuşmaya devam eden Holzer’in şöyle dediğini duyuyor:

“Kim geçmişten söz ederse, yalan söyler. Tamam mı?”

Helene’nin sapsarı kesiliyor benzi.

Hermann fark etmiyor bunu. O anda kapının zilini çalıyor biri, kapıyı açmaya koşuyor; Holm’un ailesinden biri gelmiş olabilir. Helene kapıda yetişiyor Holzer’e, dudakları ateş gibi yanıyor. Ya şimdi ya da hiç.

Holzer kulaklarını kapıyor elleriyle ve yüksek sesle gülüyor.

Bunun üzerine kendini geriye çekiyor Helene, kendini geriye çekiyor ve yavaş yavaş dönüp lambanın yanına geliyor, oldukça sakin.

Bang, masanın öbür başında dikilmiş duruyor ve üç kişinin ortasında tuhaf denecek kadar yüksek sesle cızırdıyor lamba.

Bir ara Helene mahzun, çaresiz gözlerle Bang'a bakıyor. Ve Ernst Bang omuzlarını kaldırıyor hafifçe, belli belirsiz.

Sonuncular

(1898 – 99)

Öylesine akıl almaz, ağır mobilyaları içinde barındıran küçük kira evinde gündüzler şaşırıp kalıyor. Ama akşamların alacakaranlığı anlıyor her şeyi. Geçmişin ne olduğunu sandalyeler, dolaplar ve resimlerde bu geçmişten nelerin saklı yattığının farkında, zayıf kalplerinde taşıyamayacakları bir duygunun ismini atalarının birinden tevarüs edip yüzlerinde taşıyan insanlar gibi, üç merdivenle çıkılan dar odaların bu yabancı geçmişte bir günahları olmadığını biliyor.

İki pencere akşamın kızılığını odalardan içeri taşıyor. Akşam kızılığı çatılar üzerinden gelip bir bekleyiş içindeki eşyalara sokuluyor usulcacık, eşyalar da seslerini çıkarmadan onu alıp kabulleniyorlar. Küçük bir mihrabı andıran, sütundan süslemelerle dar komodin hepsinden çok sevinerek karşılıyor onu, üzerinde gümüşten ve camdan ne varsa bu akşam kızılığına gülümsüyor.

Marie Holzer komodin önünde dikilmiş duruyor. Masif şamdanların yanı başına yerleştirilmiş minyatür resimleri birer birer alıyor, akşam ışığına tutup dikkatle gözden geçiriyor her birini. Genç ve aydınlık yüzünde vakur ve düşünceli bir ifade var. Bir an, hemen yakınında, pencerenin başında oturmuş, önü sıra bakıp duran siyah giysili kadına döndürüyor başını. Kadın önüne bakıp duruyor, gördükleri hiçbir iz bırakmadan geçip gidiyor iri gözlerinin önünden. Dolayısıyla, Marie Holzer rahat rahat seyredabiliyor kendisini. Sanki kadının kendisi de bir resim. Artık genç denmese de bir yaş biç-

lemeyen yüzünü, acılı anılarla kıpırdayıp görünmez bir ısırapla başa çıkmaya çalışan narin ağzını, sonra gür oldukları izlenimini uyandıran saçlarını rahat rahat seyredebiliyor. Her şeyden önce bu ince, sessiz kadındaki soyluluğu, sade günlük giysisinin bir liyakat simgesi gibi üzerlerinde durduğu siyah omuzlardaki sabırlı sükûnu seyredebiliyor.

Nerdeyse iki pencere arasında gizlenmiş saat, o anda titrek sesini yükseltip ağırbaşlı bir edayla altı kez vuruyor ve her vuruşunu öbürlerinden değişik şekilde vurgulayıp öne çıkarıyor. Saat sözünü bitirene kadar sesini çıkarmıyor Marie Holzer, ikiye bölünmüş sessizliğin son vuruşun ardından yine birbirine kavuştuğunu bildiren sesi işitene kadar bekliyor. Ardından, "Tuhaf!" diyor. Ve komodin üzerinden tekrar bir resim alıyor eline ve aynı sözcüğü yineliyor: "Tuhaf!" Pencere önünde oturan kadın irkiliyor birden: "Bir şey mi dedin, Marie?" Marie, elindeki minyatür resmi eski yerine bırakıyor. "Bir şey mi dedim? – Doğrusunu isterseniz hayır! Ancak çok tuhaf." Kadın, gözlerini şöylece akşam gökyüzünde gezdirip soruyor usulcacık: "Tuhaf olan ne, yavrucuğum?"

"Burada, sizin yanınızda her zaman başka türlü bir hava esiyor. İşte öyle kendine özgü bir huşu havası. Her seferinde ilk kez buraya geliyormuşum gibi bir duygu uyanıyor içimde. Hayretten bir türlü kendini alamıyor insan." Susma. Derken kollarını, genç kızlar gibi yukarı kaldırıp bükerek arkaya atıyor, bütün duyularıyla bir güzel keyfini çıkardığı hafif bir düş sırasında insanın yaptığı gibi, kollarına yatırıyor başını. Gözlerini yumup konuşmasını sürdürüyor: "Sonra burada oluyor bu, kentin ortasında, duygusuz, sıradan insanların oturduğu bu gürültülü, külüstür kira evinin tepesinde. Tuhaf olan şey de, evde oturanların üstlerinde olup bitiyor. Evin içindekiler bu tuhaf şeyi başları üstünde taşıyor adeta, ama bunu şuncacık sezdikleri yok." Derken Marie kollarını indiriyor aşağı.

"Evet, Bayan Malcorn, bakın, böyle bir şey olabiliyor işte!"

“Peki ama nedir olan, yavrucuğum?”

“Her şey; bu resimler, bu eşyalar ve siz, Bayan Malcorn, sonra Harald – evet, Harald da.”

Bayan Malcorn usulca başını sallıyor. “Yalnız insanlar çok mu başka –”

“Yalnız insanlar mı? – Evet. Belki. Ama sadece bu değil.” Marie Holzer öbür pencereye yöneliyor. Ve ardından, “Onlar yalnız değiller aslında,” diyor. “Pek çok insan arasında yaşıyorlar, sadece bizim aramızda, biz günümüz insanların arasında değil. – Bir yığın resim var burada. Resimlerdeki bu insanların kimler olduklarını şimdiye kadar sık sık söylediniz bana. Bu mahzun kadınların ve bu vakur erkeklerin kimler olduklarını. Ve biliyorum, çoktan bu dünyadan göçüp gitti hepsi. Kimi iki yüz yıl önce, kimi daha da önce. Huzur içinde ölüp gittiler, –ama– gerçekten biliyor musunuz bütün bunların resimden başka bir şey olmadığını.”

Kızın bu sorusunun taşıyıp getirdiği hafif korkuyla tedirgin olan Bayan Malcorn ayağa kalkarak, Marie’nin yanına geliyor. Bir elini Marie’nin omzuna koyuyor, Marie de Bayan Malcorn’un öbür elini okşuyor hafifçe. “Ne kadar da narinsiniz, ne kadar da soluk benziniz! – Sanki pek çok insan sizin yaşamınızla sürdürüyor yaşamını.” Susma. “Bütün bu...”

O anda Marie’nin korkuyla odanın içini göstermesi algılanacak gibi değil artık. Hava iyice karardı. Suskunluğun içine dışarıdan gelip giren fırtınanın sesi duyuluyor. Ama birden yüksek sesle ve değişik bir ses tonuyla konuşmaya başlıyor Marie Holzer:

“Kendinizi bu kadar yormamalısınız, Bayan Malcorn. Oh, bağışlayınız böyle konuşmamı. Kendimi bazen olduğumdan yaşlı görüyorum – sizin ablanızım sanki.”

“Oysa daha pek gençsiniz,” diye yanıtlıyor Bayan Malcorn gülümseyerek ve Marie’yi alrundan öpüyor.

“Evet, gencim. Ve buna seviniyorum. Kendimi öyle güçlü hissediyorum ki! Çok şey yapayım isterdim.” Ve o anda ağır

aksak yürüyen ne çok iş varsa, hemen hepsine el atmak istiyormuş gibi ellerinde bir sabırsızlık açığa vuruyor kendini.

Bu arada aklına geliyor Bayan Malcolm'un: "Harald da böyle söyledi hep: 'Kendimi öyle güçlü hissediyorum ki!'"

"Demek söyledi bunu! Bu da işte bizi bir araya getirdi. Bu da birleştirdi bizi! Bu güçlülük duygusu." Derken soluk soluğa sürdürüyor konuşmasını Marie: "Kendisini ilk kez dinlediğimde, bir toplantıda konuşuyordu, daha o zaman! Kendisinden önce pek çok kişi konuşmuştu. Hâlâ aklımdadır: Çalışmayacak durumdaki kişileri, bunların eşlerini ve çocuklarını desteklemek üzere bir yardım derneğinin kurulup örgütlenmesiydi konu. Öteki konuşmacılar sorunu hayli kuru bir şekilde, yukarıdan bakarak ele almışlardı. Hallerinden anlaşılıyordu, karnı tok kişilerdi hepsi, yardım edilmesi gerekenlerin dertlerini kulaktan duymuşlardı. Onları dinlemekten sonunda yoruldu salondakiler. Derken Harald çıktı kürsüye! Sanki bir fırtına esmişti ortalıkta. Bir uyanış, bir toparlanış gibiydi! Artık birkaç yoksulun karnının doyurulması olmaktan çıkmıştı konu, kimsenin gözünün yaşına bakmadan yeni bir kuşak için aramızda yer açmanın gereği üzerinde durulmuştu."

Marie derin bir nefes aldı; ıslıl ıslıl, mutlu gözleri için bir hedef olarak karanlık içine bir şey koyar gibi eliyle bir hareket yaptı. "Oh, Bayan Malcolm, hâlâ gözlerimin önünde görür gibiyim kendisini. Büyümüştü o zaman, büyümüştü. Sesi karsızlar üzerinde bir kılıç gibi havada sallanıyordu.

'Sizi dar kafalılar!' diye seslenmişti topluluğa, 'Sizi dar kafalılar!' – Derken ondaki inanç bana da geçmişti. Bir çocuğun inancıydı bu ya da bir davaya baş koymuş birinin. Sanki havaya kaldırdığı ellerinde gözlerimizi kamaştıran bir şey tutmuş, salondakilere gösteriyordu. Birden ağırlaştı gölgelerimiz, gölgelerimizden soyunduk ve salonda dikilmeye başladık: Onun ışığından bir ışık, onun kalbinden bir kalp olduk."

Marie, hayli iri sözcükler arasında dile gelebilecek sözcükler arıyor. Bayan Malcorn'un kulak vermiş kendisini dinleyen yüzünü ellerine gömüp gizlediğinin farkında değil. Sonunda devam ediyor anlatmaya:

"... Ve daha sonra, herkes salondan çıkıp gidiyordu ki, kalabalık içinden ona doğru sokulmaya çalıştım. Kâh dirseklerimle, kâh yumruklarımla ite kaka salondakiler arasından ilerledim. Beni alıkoyacak biri çıksın, oracıkta boğardım hemen. Derken vardım yanına. Hiç yorulmuş görünmüyordu Harald. Öncekinden daha sakindi, karanlıklar içindeydi adeta. Susup kaldım öylece, ağzımdan tek bir sözcük bile çıkaramadım. Sanki gözyaşları düğümlemişti gırtlığımı. Başım dönüyordu. Elimi uzattım ona doğru, nereye uzattığımı pek bilmeden. O da ellerimi tutup kendi ellerinde ısıttı. Tutup bırakmadı ellerimi. Ve sordu: 'Bana yardım etmek istiyorsun, öyle mi?' Birden ağlayabildiğimi gördüm; daha önceleri ağlayamamıştım hiç, annem öldüğünde bile ağlayamamıştım. Ama o zaman. – Ve çok da iyi olmuştu ağlamam!" Güçlü bir hıçkırık sesi Marie'nin konuşmasını yarıda kesiyor. Marie, adeta bir anneye dönüşüyor o anda, hıçkıran kadına yaklaşıyor, kolunu omuzlarına dolayıp "Ama Bayan Malcorn!" diyor sesinde bir rica tonuyla. "Bu sevinilecek bir şey, değil mi ama?"

Marie, sözlerini onaylar gibi kadının bir hareket yaptığını seziyor. "Ohalde, Bayan Malcorn..."

"Ama korkutuyor da insanı." Bayan Malcorn'un ağlaması hafifliyor biraz.

"Anlamadım?"

"Eskiden hiç böyle değildi. Harald. Eskiden yanımda daha sık görürdüm onu. Eskiden evde vakit geçirmeyi severdi..."

"Bakın, Bayan Malcorn," diyor Marie hemen, sözcükleri vurgulayarak. "Bu konuda biraz cömert davranmalısınız. Pek çok kişinin yararlanacağı bir gerginlik var Harald'da. Herkes

ondan bir şey bekliyor. O herkesin canı, ruhu adeta. Anlıyor musunuz demek istediğimi?"

"Evet," diye yanıtıyor Bayan Malcorn, tıpkı bir kaba-hatinden ötürü cezalandırılmış bir çocuğun evet deyişi gibi.

"Bizim hepimizden daha zengin o. Başka yüz kişiye arma-ğanlar dağıtsa bile, yine sizden bir şey çekip almaz o. Bunu hissediyormusunuz?"

Deminki gibi bir evet.

"O bir kral..."

"Ama kaçıyor benden." Söylediklerini Marie'nin elini oy-natarak yadsıyışına aldırmadan, konuşmasını ısrarla sürdür-üyor ince bir kadın olan Bayan Malcorn. "Evet, evet, evet, benden kaçıyor, Marie. Benden, bu odadan ve genellikle..."

"Ama sevgili..."

Bayan Malcorn yüzünü kızın inip kalkan güçlü göğsüne bastırıyor; sanki kendi kendinden utanarak sürdürüyor yakın-masını: "Anlayamıyorum, niçin benden nefret ediyor?"

"Allah saklasın, Bayan Malcorn. Günaha giriyorsunuz böyle demekle. Harald sizden nasıl söz ediyor biliyor musu-nuz? – Bir düştən söz eder gibi tıpkı. Çocukken dinlenmiş ve şimdi her güzel şeyde yeniden, dönüp dolaşıp yeniden karşı-laşılan bir masaldan, masalların en güzelinden söz eder gibi." Marie'nin sesi bir yumuşak çıkıyor ki şimdi, bir sakın çıkıyor ki.

"Sahi mi?" Bayan Malcorn, ağlamış gözlerini kaldırıp Marie'ye bakıyor çekine çekine.

"En emin yerde saklanan bir mücevherden söz eder gibi tıpkı – bir bayram gününden söz eder gibi."

"Oh, anlatın, anlatın!"

"Harald beni alıp size getirmeden çok daha önce öyle sevdim ki sizi, Bayan Malcorn. Daha sizi tanımadan çok önce. Bu sevgi bana nereden geldi dersiniz?"

İnce bir kadın olan Bayan Malcorn, sesinde bir rica tonuy-la, sabırsız ve mutlu, soruyor:

"Benim hakkımda ne anlattı size?"

"Oh, her şeyi. Çocukluğundan bahsetti. Çocukluk günlerinin nasıl geçtiğini, akşamları sizin ona neler okuduğunuzu anlattı. Kiliseye giderken giydiğiniz giysiden söz etti..."

"Göğüs kısmı dantelli, siyah giysiden değil mi?"

"Tam da bu giysiden. Çocukluk yolda giderken bu giysiden söz açıyordu. Öylece, durup dururken. Ve böyle zamanlarda bambaşka çıkıyordu sesi, her zamankinden daha sıcak..."

"Değil mi? Sesi tuhaf bir şekilde değişebiliyor?..."

"Evet. Sanki çok uzaktan geliyormuş gibi çıkıyor..."
Susma.

"Bakın, Marie, bir zaman bu sesi gibiydi Harald'ın kendisi de... Aklımın almadığı o yabancı, o yeni, o tedirgin edici şey kendisini ele geçirmeden..."

"Henüz tam bir erkek olmadan, Bayan Malcorn; henüz kendine bir iş güç edinmeden, bir görev yüklenmeden sırtına, hayatın içine sıçrayıp atılmadan henüz, Bayan Malcorn."

"Evet," diyor Bayan Malcorn üzgün üzgün, başını sallayarak - "hayatın içine..."

"Oh, onun için korkmayınız! O, hayatı sırtlanmış biri. Onun için bir tehlike söz konusu değil. O hayatı bir kaftan, erguvan rengi bir kaftan gibi geçirdi sırtına..."

"Hayatı mı?" diye soruyor Bayan Malcorn yadırgamış.

"Modern hayatı, evet. Bu hızlı, saatlerle ölçülen hayatı. Bahar fırtınasındaki bu aceleciliği; tek bir gün içinde renkten renge giren gökyüzünü. Bir kez ortasında yer aldınız mı, ne hoş giden bir şey olduğuna inanamazsınız! İnsan nasıl da kendini bir hissediyor onunla..."

"Bunu kendinizden mi biliyorsunuz, Marie?"

"Evet, Bayan Malcorn. Kendimi tüm varlığımla ona ait hissediyorum. Yazgım beni kaldırıp ortasına attı bu işin. Daha erkenden, annem öldüğünde. Yazgı ve - özlem..."

"Özlem mi, neyin özlemi?"

"Egemen olmanın."

“Egemen olmanın mı?”

“Evet, kendime ve – acıya egemen olmanın.”

Susma. “Annenizi sever miydiniz?”

“Oh, evet. Ama çok yoksulduk. Bunu birbirimize söyleyecek vakit bulamadık hiç. – Sanırım, annem asla öğrenemedi kendisini sevdiğimi.”

Susma. Ve Marie’nin bir ürkeklik gelir gibi oluyor üzerine. Asla üzülmemeye konusunda kendi kendine söz vermiş biri gibi, “Şey, lambayı yakalım ister misiniz?” diyor aceleyle.

“Evet, lütfen, Marie. Ne diyecektim, Harald’ın da dönmesi gerekiyordu şimdiye kadar!”

“Oh, Bayan Malcorn, siz de bilirsiniz bu işlerin nasıl yürüdüğünü.”

“Ama altı buçuğu buldu saat, değil mi?”

Arkadaki komodin üzerinde duran lambayı yakıyor Marie ve lambayı alıp, akşamları oturulan kanepenin önündeki sehpanın üzerine koyuyor.

“Yolda birine rastlamış olacak,” diyerek yatıştırmaya çalışıyor Bayan Malcorn’u. Lambanın üzerine eğilmiş yüzünden endişeli olmadığı anlaşılıyor.

“Belki de kitaplığa uğradı, bir şey alacak oradan.” Harald’ın eve dönmekte gecikmesini açıklayacak bir başka neden daha bulduğuna seviniyor.

Ama Marie’nin sözlerini başka türlü anlıyor Bayan Malcorn: “Bu kitaplar,” diye yakıyor. “Bütün bu kalın kalın kitaplar.”

Marie gülüyor. “Evet, bu onuneski bir tutkusu işte.”

“O kadar çok okumaya veriyor ki kendini. Her gece bire, ikiye kadar okuyor.”

“İki ayrı hayat yaşıyor Harald. Biri ileriye, biri geçmişin derinliklerine doğru. Bu da işte böyle yapıyor onu – böyle derinlikli...”

Hâlâ lambanın aydınlattığı bölgenin dışında, karanlıkta bir yerde, eşyalar arasında dikilmiş duruyor Bayan Malcorn,

Marie'nin son açıklamasını işitmemişe benziyor. "Sık sık kalkıp sessizce odasının kapısına sokuluyorum. Aralıktan bakıyorum ki, hâlâ ışık yanıyor içeride. Seslenip bir şey demeyi göze alamıyorum. Kulak kabartıp dinliyorum hep..."

"Evet, evet, sesli sesli okumayı seviyor," diyor Marie, pek üzerinde durmadan. Sonra gidip perdeleri kapıyor, akşamın eksik kalan yarunu tamamlıyor böylece. Ve lambanın aydınlattığı alan devingenliğinden kurtulup yuvarlak bir şekil alıyor. Derken Bayan Malcolm bir sırı açığa vurur gibi fısıldayarak, "Harald öksürüyor," diyor.

"Öksürmeyip ne yapacak," diye yanıtlıyor Marie. "Havaya baksanıza."

"Hayır, hayır, havayla ilgisi yok. Çoktan beri bir öksürük var Harald'da. Hem öyle, öyle derinden öksürüyor ki, korkmamak elde değil!"

Derken endişeye kapılan Marie de kaybediyor serinkanlılığını. Ancak bir an kuşkusuz. Sonra silkip atıyor endişeyi üzerinden. "Ama siz de tuhafsiniz, Bayan Malcolm! Her şeyi hemen olumsuz tarafından ele alıyorsunuz." Ne pahasına olursa olsun, latifeye karışık bir şey bulup söylemesi gerektiğini görüyor Marie. "Siz bir konuşmaya kalkın bakalım öyle beş, altı yüz kişi önünde, sıcak, dumanlı bir salonda, iki, üç saat durmadan..."

Bayan Malcolm, lambanın aydınlattığı çember içine kalkıp gelmeyi göze alıyor sonunda. "Ciddi mi söylüyorsunuz, Marie?"

"Elbette, Bayan Malcolm. Düşünün bir! Ama içiniz rahat etsin diye Harald'ı ikna edip, bir doktora görünmesine çalışacağım."

"Ne iyi—"

"Evet işte, içiniz rahat etsin. Ama hiç kolay olmayacak bu, Allah biliyor ya! Kendine zaman ayırmaktan asla hoşlanmayan biridir Harald. Yine de göze alıp bu konuda bir şeyler yapabileceğimi sanıyorum."

"Sizin sözünüzden çıkmaz o, Marie..."

"Oh – biz iyi arkadaşız kendisiyle. Bu da aramızda bir denge sağlıyor. Sonra, her bakımdan Harald benim o kadar üstümdeki..." Susma. "Çok vakit korkutuyor beni bu."

"Korkutuyor mu?"

"Ne olsa hissediyor hemen. Çokluk başkaları arasında bulunuyorken bir yerde konuşulan bir sözcük, bir bakış, bir davranış dikkatinden kaçmıyor. Ben farkına varmıyorum pek, ama ona bakınca hemen anlıyorum ki, bir yerde bir şey olmuştur. Bir sözcük, bir bakış, bir davranış, bir olay Harald için, çok önemli bir şey..."

"Ne demek istiyorsunuz bununla, Marie?"

"Eh, pek doğal bir şey. Harald olgun biri, yüzyıllar boyu süren bir gelişim sürecini geride bırakmış. Komutanlar, pis-koposlar, hatta belki krallar onun altında. Biri öbürünün omzunda hep. En üstteki de o, Harald. Bu geniş temelde baş gösterecek en hafif bir sallantıyı içinde algılıyor hemen..." Derken kendisinden söz etmeye başlıyor Marie, ses tonu tümüyle değişip, nerdeyse kabalaşıyor:

"Benim büyükbabam köylüydü..." Bayan Malcolm'a karşı saygısını unutup, saatin yedi kez vurmasına aldırmaksızın konuşmasını sürdürüyor Marie. Sanki bütün içindikileri dökse, neşesi yerine gelecekmiş gibi acele ediyor konuşurken.

"Ben dünün insanıyım işte, Bayan Malcolm. Toprağa, bal-çığa, diyeceğim işlenmemiş malzemeye daha yakınum. Kültür konusunda daha toyum, henüz pişmedim. Sağlıklıyım, gücüm kuvvetim yerinde. Ama övünge bir sağlık benimki. Büyüklenen bir güç benimki; yukarılarda gözü, yukarılara çıkmak istiyor bir kez. Evet, evet, böyle. Harald başkalarına el uzatabilir. Gerçekten yapabilir bunu, başkalarını tutup yükseğe çıkarabilir. Yukarıda o. Hep yukarıdaydı zaten. Başkalarına yardımı bir olgunluğu, bir güzelliği içeriyor, zahmet denen şey yer almıyor içinde..."

Ama Bayan Malcorn, o anda ayağa kalkıp Marie'nin ve onun bütün sözlerinin önünden aceleyle geçip gidiyor. Harald'ın yolda gelmekte olduğunu sezdi çoktan. Derken Marie de ayak seslerini işitiyor Harald'ın.

"İyi akşamlar anne. Galiba geciktim? İyi akşamlar, Marie. Sizi beklettim mi? Ne yaparsın, önceden hesapta olmayan bir sürü iş çıktı yine..." Bütün bunları çabuk çabuk söylüyor Harald ve sesi bu koşu sırasında yer yer tökezliyor. Annesinin kasvetli kucaklamasından kendini kurtarıp, Marie'ye deri bir çanta uzatıyor. "Al şunu, Marie! Daha sonra gözden geçireceğiz içindekileri, hem de bugün. Dilekçeler söz konusu -şey, nasıl olsa göreceksin..."

Birden Harald ayakta dikildiğini ve annesinin ıslak paltosunu omuzlarından almasına sesini çıkarmadığını fark ediyor. İrkilip, annesinin narin ellerini kollamak ister gibi bir harekette bulunuyor.

"Yağmur yağıyor mu dışarıda?" diye soruyor Bayan Malcorn kaygılı.

"Sis var, korkunç, yoğun bir sis. İnsan üç adım önünü göremiyor. Sis giysilere bir işliyor ki! İnsanın ciğerlerine sonra. Şu sonbahar günleri bir geçip gitse."

Bu arada çantanın içindekilere bir göz atan Marie, zeki gözlerini Harald'a çevirip, sakın sakın bakıyor.

"Bugün konuşma yaptın mı?"

"Evet, öğrenci derneğinde."

"Peki?..."

"Ne pekisi?"

"Nasıldı yani?"

Harald üşüyen ellerine bakıyor. "Her zamanki gibi işte, biliyorsun. Çoktan beri burda mısın?"

Bayan Malcorn hemen atılıyor oradan: "Marie'nin yanımda olması beni öyle sevindirdi ki! Sen gecikince korkmaya başlamıştım."

“Evet, anne, biliyorsun işte. Kendi zamanımın sahibi değilim.” Harald’ın sesine ve hareketlerine konuşma yaptığı salonun büyüklüğü sinmiş, bunları bulunduğu dar odaya uydurmakta zorlanıyor. Bu yüzden, Marie’ye dönüyor. “Çantadakilere hemen baksak mı?”

Bayan Malcorn’daki düş kırıklığını fark ediyor Marie ve Harald’ı odada tutmaya çalışıyor. “Olmaz, Harald, ilkin şöyle bir göreyim hele seni, anlıyor musun. Gözlerini hemen bu korkunç kâğıtlara dikersen, bugün artık umut kesmem gerekir onlardan. Oysa bu gözler üzerinde benim de hakkım var sanırsam, öyle değil mi?”

“Evet, Marie, evet.” Harald’a öyle geliyor ki, sanki kendisine eziyet için oradakiler yine bir şey uydurmuş kafalarından: “Hepinizin bir hakkı var üzerimde, biliyorum. Hepinizin –hepinizin, hepinizin...”

Bu sözler Bayan Malcorn’u korkutuyor bir hayli. “Gel, Harald, sobanın yanına otur şöyle, soğuk iliklerine işlemiş olmalı.”

“Evet, evet, sobanın yanına, hep sobanın yanına oturmak, sobanın arkasına belki de...” Ama büyük bir utanç duyuyor ansızın, yürüyüp annesinin yanına geliyor. “Bağışla sözlerimi, anne... Görüyorsun yine içimde kötü bir öfke var dışarı vurulamamış. Marie biliyor, önemsiz bir şey bu, öyle değil mi? Bazen ağzından kaçıyor işte insanın. Oysa öfkenin dışarı vurulacağı yer burası değil, Tanrı biliyor ya, burası değil.” Annesini usulcacık elinden tutup lambanın yanındaki o çok sevdiği yere götürüyor ve beklenmedik bir sevecenlik sesinde açığa vuruyor kendini. “Gözlerin kan çanağına dönmüş, anne. Doğru söylüyorum, gözlerin kan çanağına dönmüş. O kadar çok mu çalıştın yoksa? Ha? – Elindeki işte bu korkunç kırmızılık... Evet, ille de bu kırmızılık mı olması gerekiyor, bu kanlı kırmızılık mı? – Ne işliyorsun bakayım?”

Mutluluğun bu kadarına da inanası gelmiyor Bayan Malcorn’un. “Bir masa örtüsü –,” diyor yavaşça, duygulanmış; sesi titriyor bu arada.

“Demek masa örtüsü,” diye yanıtlıyor Harald yine çok uzaklarda, kafasında yine tümüyle yabancı düşünceler. Ve Marie’ye dönüyor sonra. “Anlayacağın, çantadakilerin gereğini hemen bugün yapıp çıkarmalıyız aradan. Öyle çok iş oluyor ki artık, sanki kalplerde hiç gündüz olmayacak – tıpkı dışarıdaki gibi. Nereye baksan diz boyu sefalet. Maddi sefalet, sıkıntı, yoksulluk, hastalık; – ruhsal sefalet ayrıca, kendini beğenmişlik, önyargı ve bencillik. Bu yetmiyormuş gibi sefalet içinde kalmakta ayak direyiş, miskinlik, korkunç, küflenmiş, şifa bulmaz miskinlik. Herkesin geçmişin bu ağır boyunduruğuyla ortalarda dolaşması. Acıları, sevinçleri var bu insanların. Anlamsız bayağı ıstıraplar ve ürkek, yalancı, korkuyla karışık bir mutluluk. Bunun dışına çıkmak istedikleri de yok. Çıkarmaya çalış, karşı koyarlar sana. Onları rezil alışkanlıklarından koparıp aldın mı, kendilerini dışlanmış hisseder, geçmişlerine dönmek isterler.” Ve çaresizlik içinde bir aradan sonra: “Oysa siz dürüst bir amaçla, hükmetmek gibi bir niyetten uzak, hizmet etmeye hazır, yeter ki ileriye giden bir yol üzerinde olsun, en küçük, en sıradan işlerden bile kaçmayan bir güçle davranırsınız. – Biliyorsun sen, Marie, ne kadar köklü, ne kadar gönülden inanmışımdır varılacak hedefe, değil mi? Biliyorsun işte, bana nasıl bir derinlikten çıkıp geliyor bütün bu güç. Sen kendin de bir defasında hissettin bunu, öyle değil mi?”

“Sevgili Harald, benim her gün yeniden hissettiğim bir şey.”

“Ve bana inanıyorsun?”

“Güneşin varlığına inandığım gibi.”

Harald teşekkürle elini uzatıyor Marie’ye ve soruyor:

“Yani çiçeklere mi yoksa meyvelere mi inanıyorsun?”

“İkisine de. İlkin birincisine, sonra öbürüne, Harald.”

“İlkin birincisine, sonra öbürüne demek?... Birinden öbürüne çok zaman ister, Marie, çok zaman...”

“Genciz daha.”

"...sonrasabır..."

"Sende var sabır."

"Biliyor musun bunu kesinlikle?"

"Sende sevgi var çünkü, Harald."

Susuyor ikisi de. Derken, rahatlamış, derin bir nefes alıyor Harald.

"Teşekkür ederim." Hemen ardından yine neşelenmeye çalışıyor. "Evet... anne... senin masa örtüsünü görebilir miyim, şu işlediğin örtüyü?"

Bayan Malcorn gülümsüyor, göstermek istemezmiş gibi davranıyor ilkin, ama sonra alıp geliyor örtüyü; lambanın altında örtü açılıyor. "Vay – vay –" diyor Harald daha örtü tastamam açılıp serilmeden önünde. "Görüyor musun, Marie, bizler konuşuyoruz da konuşuyoruz, ama şu yaptığınız işi gösterin bakalım dendi mi, apışıp kalıyoruz. Oysa anneciğimiz sessiz sedasız, ağzını açıp bir şey söylemeden böyle şahane bir iş çıkarıp koyuyor ortaya. Sonra sadece bir masa örtüsü diyor. Sadece bir masa örtüsü. Nasıl da yanılabilir insan! Bana sorsan, bana sorsan, çok daha muhteşem bir şey derdim bunun için."

Marie meraklanmış soruyor: "Örneğin?"

"Ne bileyim işte... bir giysi..."

"Giysi mi?" diye gülüyor Marie katılarak. "Sence böyle giysiler giyiyor mu insanlar?"

Harald gözlerini kaldırıyor. "Bence? Bence? Ne tuhaf geliyor kulağa: Bence! Sanırım ilk kez bu sözcükler böyle art arda çıkıyor ağzımdan. Bir buluş adeta. Sonra öyle de basit ki. Bütün buluşlar gibi işte... Tanrıca – insanlarca, sen – ce, – sen – ce ve bunun gibi: Bence, bence. İyi ama, ne diyecektim?... Neden konuşuyorduk?" Derken annesine karşı az önce gösterdiği sevecenlik geliyor aklına. "Evet – peki, bu masa örtüsünü ne diye işliyorsun bakayım, anne? Kutlayacağımız bir bayram mı var?" Bayan Malcorn, mahzun mahzun Harald'a bakıyor. Ama Marie, bir şey buluyor hemen. "Aman Tanrım,

kutlanacak bir şey vardır her zaman. Ne olursa kutlayabilir insan. Baharın ilk gününü kutlayabilir örneğin, karın ilk yağdığı günü kutlayabilir. Kutlayacak bir şey bulamadı mı, yeni işleyip bitirdiği masa örtüsünü kutlar, değil mi?"

Ama anneyle oğul Marie'nin şen önerisini hiç işitmemişe benziyor, öylesine ciddi ve sessiz duruyorlar yan yana. Derken Harald aklına esip soruyor sadece: "Böyle bir örtüyü işleyip bitirmek uzun sürüyordur herhalde?"

"Üzerine düştü mü insan..." diyor Bayan Malcolm göğüs geçirerek. "Ben," diyor Harald gülümseyerek, "böyle bir örtüyü dünyada işleyip bitiremezdim. İşlemeye başladım diyelim, elimin altında çok koyu renkte iplikler olur, yitip giderdim bu renklerin içinde. Kanaviçe üzerinde boyuna yol alırdım. Boyuna daha karanlıklar içine dalar, sanki bir ormanda ilerleyip durur – hedefe hiç ulaşamazdım... Bir sona ulaşmaktan korkardım çünkü."

O an Harald evdekilerden çok uzaklarda bulunuyor. Annesiyle Marie hayretle, endişeyle kulak vermiş onu dinliyorlar, ama anladıkları yok onu. Harald'a gelince giderek daha da uzaklaşıyor kendilerinden. Kollarını kaldırıp kapalı gözlerinin üzerine koyuyor.

"... Öyleyken bayramlara, şenliklere, sıradan olmayan biricik bir saate öylesine özlem duyuyorum ki! Kırmızı renge, güllere, güzel kokulara, altına, ihtişama, işitilmedik bir ihtişama özlem! Bunlar kör etse beni, artık hiçbir şey görmesem, artık hiçbir şey. Ama şunu bilsem: Bunları yaşadım geçmişte. Ve görülmedik bir savrukluğun duygusunu içimde taşısam.

Bazen içimden şöyle demek geliyor insanlara: Evlerinize gidin hepiniz, en iyi giysilerinizi giyinin, sakladığınız her şeyi çıkarın sandıklardan; ninelerinizden, dedelerinizden kalmış ne varsa, o lavanta kokulu kumaştan yapılmış ne varsa çıkarın, altından düğümler gibi o ağır, birbirine dolanmış broşları çıkarın. Ve pencerelerinizin önündeki saksılarda yetiştirdiğiniz çiçeklere el atın bir yol. Çocuklarınızın ellerine tu-

tuşturun onları, çocuklarınız gülümsesin. Ve sonra – dönüp gelin yine! Hepiniz de dönüp gelin!” Ne var ki, Harald’ın elleri cesaretini yitirip, her şeyi kucaklamak isteyen o güzelim, düşlerde gezinen konumunu terk ediyor ve Harald bir düş kırıklığını içeren yorgun sesiyle sürdürüyor konuşmasını: “– ve gerçekten dönüp yine geldiler mi, o zevksiz pazarlık giysileriyle, ayaklarında fazlasıyla kısa pantolonlar ve boyunlarında kâfur kokan o kaskatı, büklüm yerlerini içeren şallarla dönüp geldiler mi, – o zaman... o zaman birbirimize söyleyecek hiçbir şeyimiz kalmayacak, ansızın bir arada oynamaları istenen yabancı çocuklar gibi davranacağız...” Susma.

Harald’ın konuşmasına başka bir şey ekmediğini görünce, susma konusunda toy Marie hayranlıkla atılıyor oradan: “İlkin bir kral gibi konuştun, sonra da – bir şair gibi...”

“Ve ne kralım, ne de şair...” Harald uyanıp kendine geliyor.

“Soyumuzda krallar vardı kuşkusuz, öyle değil mi anne? – Bir söylence dolaşıyor bu konuda. Çok eski bir söylence. Bin yıl öncesinden belki...”

Marie, korkuluksuz bir kulenin üzerinde bulunuyormuş gibi gözlerini yumuyor:

“Bin yıl...”

“Evet; bizim ismimizi söyledin mi, yavaşçacık, – sulara gömülmüş bir kilisenin çanları gibi o erkin ismin de boğuk ve karanlık yankılandığını duyarsın içinde...” Ve Harald, adeta bir anlatının orta yerinden sürdürüyor konuşmasını: “... Derken büyük bir dalga gelip kral tahtını altına aldı ve son kralı derin bir unutuşun içine sürükledi. Bu unutuluşun içinde torunları yaşadı düzde, ovada. Ama çok sonradan, ortaçağda içlerinden biri yeniden güç ve toprak kazandı. Öyle değil mi, anne? Bir başka ülkede gerçi, örtülü bir isimle ve yalnızca küçük, bağımlı bir kral olarak. Onun soyundan gelenler bir süre daha üstte kaldılar, derken bir kez daha tarihte boy gösterdiler, Otuz Yıl Savaşları sırasında. Ama ufak ufak kavgalar

ve düşmanca çatışmalarla bitkin düştüler ve güçsüz kalıp eski ismi çıkardılar ellerinden. Gidip ta pagan krallarına dayanan bu ismi... Ve ben bir isimsizlik döneminin içinde açtım dünyaya gözlerimi." Odadakiler bir şey demiyor. Yalnızca saat o yumuşak, modası geçmiş üslubuyla bir şeyler söylüyor bu konuda. Sekizinci vuruşunda aklına bir şey geliyor Harald'ın.

"Bir şair gibi... Kim söylemişti bunu? Sen mi, Marie? – Ama ilk söyleyen değilsin sen. Senden çok önce bir ses dile getirdi bunu, içimden, çok derinlerden gelen bir ses: Şair! – Elimden ne gelir. Biliyor musun, ulaşamayacak bir yerden geliyordu ses. Benim değil de bir başkasının sözünün geçtiği o karanlık yerden... Sanatçı olmak, genç olmak! Sanki ikisi aynı şeymiş gibi – değil mi?" Ve ansızın, istemeyerek bir soru çıkıyor Harald'ın ağzından: "Bir sanatçı olaydım, ister miydiniz?" Susma. "Söyle, anne?"

"O zaman evde, yanımda kalır mıydın?"

"Bilmem. Bir şey diyemem bu konuda. Belki. Belki o zaman her şey kendi içinde olur insanın. Belki içinde olmayan bir şey kalmazdı. Belki... Peki, sen ister miydin, Marie?"

"Bir sanatçı olmanı mı? Ama zaten sanatçı olduğuna inanıyorum ben, Harald."

"Yanılıyorsun yavrucuğum. Kesinlikle! Sen her şeyi fazla aydınlık görüyorsun. İçinde her şeye yetecek ışık var. Ben şair değilim. – Olabilirdim belki. Ve öyle de – kalabilirdim, ama olmadım. – Artık çok geç bunun için." Ve iyice heyecanlanmış, Marie'ye doğru yürüyor Harald.

"Daha önce dedin ki, Marie, sende sevgi var. Sevgi var mı bende? Altından girip üstünden çıkmadım mı bu sevginin, dolu dolu ellerle saçıp savurmadım mı? İki, üç yıldan beri, bu ana kadar onu boş yere harcamak yaşamımı oluşturmadı mı? Yüzlerce kişinin sarılıp bırakmadığı bu sevgiye benim diyebilir miyim? *Tutalım ki* onu isteyip geri aldım bu insanlardan, var gücüyle kendisine sarılan, aşınıp yıpranmış, yaşlanıp solmuş yüzlerce elin izini taşıyan bu sevgi ne işime yarayacak? Ve

henüz yaz mevsimini yaşayıp olgunlaşmamış bu sevgiyi ne yapacağım. Yo yo! Bunun için asla zaman tanımadım bu sevgiye; aç insanlara o yeşil, o ham meyveleri kaldırıp attım: Al sana! Al sana! Al sana!... Aç insanlar ne karnlarını doyurabildi bu sevgiyle, ne de sağlıklarına kavuşabildi.

Ne diye o günlerde gelip bana el uzattın, Marie? O günler vakit vardı daha. O günler bir kurtuluş umudu henüz vardı, tutumlu davranabilirdim.

Seni suçlamak istiyor değilim – hayır! Ancak, beni sanatçı diye nitelemen doğru değil. Senin böyle yapman, bir alay gibi geliyor bana...” Birden hafif hafif öksürmeye başlıyor Harald, Bayan Malcorn’un gözleri oğluna dikiliyor, bir korku gelip yuvalanıyor bu gözlere; ama Marie o anda buna dikkat edecek durumda değil. Harald’ın söylediklerine bir cevap bulup vermeye yükümlü hissediyor kendini.

“Heyecanlandın, Harald. Böyle konuşmaya hakkın yok. Zafer içinde yürüyüp gittin bu güne kadar. Şimdi kararsızlığa kapılman yersiz. Ne istediğini bildin hep. Sana bunu hatırlatmanın gereği var mı?” Harald’ın sözlerini geri çevirir gibi, elini oynatmaktan yılmıyor Marie. “Her şey için teşekkür borçluyum sana. İçimdeki güven için ayrıca. Bu güveni sen bana verdin. Benim oldu artık. Onu savaşmadan, öyle kolay kolay benden geri alamazsın.”

Harald yeni bir öksürük nöbetinin yaklaştığını hissediyor, çabuk çabuk, sert bir dille şöyle diyor yalnızca:

“Öyle iri iri sözler ediyorsunki Marie!”

“Senin kendi sözlerin hepsi, ben yalnızca sana geri veriyorum bunları – hepsini, ayrıca şüpheli sözcüğünü! Sen kendi yazını bekleyemez misin? Yarı olmuş meyveler değil, – tohumlar saçtın yüzlerce yere, onun için de yüzlerce yerde kaldıracığın hasadı beklemen gerekiyor.”

Marie, her şeyi yine rayına oturtacak bir yanıt bekliyor Harald’dan, ama Harald başını sallamakla yetiniyor, o anda Marie’nin sözlerine hiç aldırdığı yok. Gelmekte olan yeni bir

öksürük nöbetinden korkuyor. Ve annesinin gözü sürekli üzerinde. Derken Marie bir kez daha bütün gücünü topluyor, ağzından sıcak ve rahat dökülüyor sözcükler: "Cesaretini kaybetme, Harald! Haksızlık ediyorsun. Düşün! Bir ara kelimesi kelimesine şöyle demiştin: 'Sanatçı olmayı isterdim elbet, ama şu sıra sanatın zamanı değil...'"

"Söyledim mi bunu?... O zaman bağışla." Nerdeyse alaylı bir tonu içeriyor Harald'ın sesi.

Ama Marie yumuşamıyor: "Başkalarının yardımına koşan bir yaşam on yaşama bedel değil midir? Hayli gurur verici bir görevi üstlenmedik mi seninle? Bizi zenginleştirmiyor mu bu? İzleyeceğimiz yolu bilmiyor muyuz Harald? -Zaferi kazanan bizler değil miyiz? Bize inanmıyor musun?"

Marie'nin kendisine uzattığı eli Harald'ın görmesi gerekiyor aslında. Öyleyken geçip gidiyor elin önünden, annesinden yana yürüyor. Annesi de korkuyla bekliyor onu. Daha annesinin yanına varmadan, "Yorgunum..." diyor Harald usulca.

Marie, Harald'ın kendini koltuğa bıraktığını ve narin bir kadın olan annesinin eğilmiş oğlunun üzerini sımsıkı örttüğünü görüyor. Susup başka şey söylemiyor artık. Söylese de duyulacağı yok, oldukça yüksek sesle öksürmeye başlıyor Harald.

Kışın sağlıklı kişiler, bahar geldi mi ne acınacak durumdadır. Hastalıktan kalkmışlar da nekahet dönemini geçiriyorlarsa, baharı nasıl anlayabilirler diye düşünüyor Harald. Bir bulutlu, bir açık, pencereler önünden baharın ilk günlerinde ikinci vakti çok yukarılardan seğirtip geçen gökyüzüne bakıyor sürekli. İçi gülen gözlerle bakmıyor sadece, saklı gizli hiçbir şeyin yer almadığı bütün yüzüyle bakıyor. Dal budak salıp tümüyle dudaklarını örtmüş bıyığının altında yalnızca ufak bir gülümseme seçiliyor ve çiçekleniyor gülümseme, bir

sözcük onu tutup insanlara taşısın diye bekliyor. Ama beklenen sözcük çıkmıyor ağzından.

Bayan Malcorn bir hasta odasına girer gibi usulca içeri girip, "Yalnız mı kaldın? Marie gitti mi?" diye sorduğunda bile başını sallamakla yetiniyor Harald, ama sonra belli belirsiz bir sesle, "Bak şuraya!" diyor annesine. Hemşirelerin o deneyimli kavrayışıyla yüzünü pencerelere döndürüp bakıyor annesi, ama bir şey göremiyor. Bunun üzerine açıklıyor Harald. "Şu bulutlar... Şaşılacak bir manzara. Pek çok zaman var ki böyle bir şey görmedim. Çocukken işte bazen, ama daha sonra hiç..." Ve ardından, annesinin bir süre önce sorduğu soruyu yanıtlıyor: "Doğrusu Marie artık gelmese iyi olacak. Ben yoldadım onu. Uyumak istediğimi söyledim. Aslında yorgundum sadece - onu karşımda göremeyecek kadar yorgun. Boyuna eski şeyleri işitmek istemeyecek kadar yorgun. Şu altta kalanlardan söz ediyorum. Altı ay var ki, yanlarında değilim. Altı ay! Ve bütün bu zaman içinde öyle görülüyor ki olup biten hiçbir şey yok. En azından Marie'nin söylediklerine bakılırsa..."

"Görüyorsun, sensiz hiçbir şey yapamıyorlar..."

"Sevgili anneciğim. Ben yanlarında olunca da bir şey yaptıkları yok. Her şeyden önce de: Benim onlarla bir yere vardığım yok gerçekte." O an bu aydınlık, kımıl kımıl gökyüzünden önemli bir başka şey yokmuş gibi yeniden pencerelere çeviriyor yüzünü. "Eskiden bütün bunları görmüş değilim. Ve hiç de küçümsenecek şeyler değil bunlar. Bilmem ki, anne, insanın her şeye bu kadar dikkat etmesi ve böyle şükranla karşılaşması, nerdeyse bilge... ister istemez tıpkı çocukluğundaki gibi adeta bilge birine dönüşmesi hasta olmasından mı? Bir yol üstlenilmiş rolden hiç dışarı çıkamıyor insan." Susma. Sonra yavaşça: "Sen inanıyor musun geç olduğuna?"

Bayan Malcorn, koltuğun arkalığine yerleştirilmiş yastıkları düzeltiyor.

"Geç mi Harald, ne için?"

“Başlamak için. Çocukluğun hemen ardından yeniden başlamak için. Alttakilerin yanında bu üç yıl hiç geçirilmemiş ya da uzun süren bir hastalıkmiş da bu ben bu hastalıktan yavaş yavaş ayağa kalkıyormuşum gibi...” Alnunda bir öpücük hisseden Harald soruyor yeniden: “Geç değil mi?”

Bayan Malcolm hayır anlamında başını sallıyor; sonra Harald’ın önünde diz çöküyor yere; Harald da o narin, dinlenmiş ellerini hafifçe annesinin saçları üzerine koyarak konuşmaya başlıyor: “Benim için güç olmayacak sanırım. Çocuklukta yaşadıklarına daha sonra yaşananlardan çok daha yakınım. Her şeyi biliyorum. İstersen sınayabilirsin beni. Çocukluğun çok gerilerine kadar, senin şu gökyüzündeki bahar bulutları gibi baştan aşağı dantellerden o giysiyi giyip kuşandığın zamanlara, sık sık ağladığın o günlere kadar her şeyi... Oh, hâlâ aklımda hepsi. Akşamın alacakaranlığında, piyanoda usulcacık küçük ezgiler çaldığın günlere kadar hepsi. Şimdi hâlâ çalabilir misin bunları?” Bayan Malcolm başını iyice eğiyor aşağı, Harald’ın elleri de annesinin saçlarında daha ilerilere, ellerin sıcaklığıyla ısınmış yerlerden diğer serin yerlere kayıyor. Ve Bayan Malcolm, üstünde Harald’ın sesini işitiyor yeniden. “... Orası öyle, çok zaman geçti aradan. Yine de nasıl olduğunu tastamam hissediyorum. Sanki karanlık saatin içinden bir parıltı yürüyüp gidiyor, ansızın çakan bir ışık, nesnelerin son bir gülümsemesi uykuya dalmadan önce: İşte böyleydi senin ezgin. Bir ara usulcacık yanına sokulmuştum, ama sen geldiğimi hiç duymamıştın, o zaman şöyle söylemiştin ismimi... şöyle söylemiştin... Jerôme demiştin... tuhaf... Jerôme... İsmim Harald’dı oysa... ve... babam... babamın da ismi Harald idi... öyleyken sen o zaman Jerôme demiştin... Ve bu da çaldığın ezgiye öyle uygun düşüyordu ki... sanki ezginin kendisiydi Jerôme... Görüyorsun, nasıl her şey aklımda hâlâ?” Susma. Derken ayağa kalkan Bayan Malcolm, kendini zorlayarak şöyle diyor: “Hatırım için, söylesem bir şey yapar mısın, Harald?”

“Yapmayacağım bir şey yok senin için.”

“Skal’a gitmeyelim, – burada kalalım!”

Bu sözlerdeki rica tonu şaşırtıyor Harald’ı.

“Ama zaten sen istersen olacak bir şeydi bu?”

“Evet – anlıyor musun – şatonun yanında kocaman, eski bir park vardı onun için, sonra genel olarak... dayına yazıp bizi davet edip edemeyeceğini sormam bunun içindi. Orada kendini daha çabuk toparlayacağını umuyordum, – ama –” Hemen söze karışıyor Harald: “Aynı şeyi ben de senden rica edecektim, anne. Bugün ya da yarın. Başlangıçta büyük bir sevinç kaynağı ve özgürlük gibi görünmüştü bana. Ama burada, bu odalarımızda kalmak beni daha çok memnun edecek. Biliyor musun, hastalığım sırasında daha çok ısındım bu odalara. Doğrusu henüz fazla tanıdığım yok. Çünkü çok seyrek bulunuyordum evde – eskiden – bir zaman... Tabii kalıyoruz, gitmiyoruz Skal’a.”

Çaresiz, içi içini yiyerek, yeniden başlıyor Bayan Malcorn konuşmaya: “Hiç sormuyorsun neden bu planı?...”

“Bunun için birtakım nedenlerin olacak, anneciğim... Ve bunların neler olduğunu da kestirebildiğimi sanıyorum! Dayımın lütfen sunacağı bir şeyi kabul etmek gelmiyor içinden, – gururuna yediremiyorsun...”

Ama Harald’ın özellikle bu sözleri, konuşmaya zorluyor Bayan Malcorn’u. Ve düşünmeden, utancından kendini tümünden kaybetmiş, sözcükler dökülüyor ağzından: “Hayır, Harald... yalan söyleyemem... senin karşında... sana açıklamalıyım... gururdan... gururdan değil... korku...dan.”

“Korkudan mı?”

“Korkudan, evet.” Harald, henüz hiçbir şey anlamış değil: “Korkudan ha? Bayan Walpurga’dan mı? – Ama benim cesur, minik annem ve – korkudan ha?”

Bayan Malcorn gülümsemeye çalışıyor. Ama oğlunun bakışından kendini kaçırabilse, hepsinden çok sevinecek. Oğlunun gözleri öyle iri iri bakıyor ki! Ve kendisi de hep bu

gözlerin etkisi altında kalıyor, odadaki eşyalar arasında şaşkın şaşkın dolaşsa bile, onun yumuşak parıltısı gelip buluyor kendisini. Sonunda ateşi canlı tutmak çok gerekliymiş gibi, sobanın önüne çömeliyor Bayan Malcolm. Ve bu sığındığı yerden, diz çökmüş konumda, bütün yüzü canlanmış ateşin kızgın parıltısı içinde, fısıltıyla konuşmaya başlıyor:

“Bayan Walpurga söylencesini anımsıyor musun?”

“Yaklaşık olarak. Değişik şatolarda görüldü Bayan Walpurga.”

“Evet, ensık da Skal’da.”

“Öyle mi? Ortaya her çıkışından üç gün sonra da biri öldü, değil mi?”

“Evet. Öyle deniyor.”

“Tarihi kayıtlara göre beş, altı defa da gerçekleşti bu. Ama Bayan Walpurga’nın XVI. yy.’ın ortalarında boy gösterdiği ve o zamandan bu yana beş ya da altı defa kendisiyle karşılaştığı düşünülürse, Malcolm’ların büyük çoğunluğunun onunla yüz yüze gelmeden ölmüş olduğunu varsaymak gerekiyor. Tabii daha hayatta olanlar varsa.”

“Peki, Walpurga hakkında bildiğin başka bir şey yok mu?”

“Bir zaman her şeyi biliyordum, çocukken, – bir çocuk olarak... ama çocukluğumu dün gibi duyumsadığım şimdi bilmem gerekirdi aslında... Dur bakayım: Bayan Walpurga kontun... kontun eşiydi (yoksa baron muydu o zaman...), hayır, sanırım... sonra kitaplara bakarız söylediğim doğru mu değil mi... haklıysam bana bir ödül verirsin artık – evet mi?” Harald belleğinde arayıp tarıyor, bu arada annesinin son sorudaki espriye karşılık vermediği kaçıyor dikkatinden. Oturduğu koltukta doğruluyor, ilgili yeri doğru ve emin bir şekilde belleğinden çıkarıp aktarıyor: “Sigismund Ferdinand, ilk Avusturya Malcolm Kontu; Tschakathurn ve Hallpach’ı ve diğer bazı yerleri elinde bulunduruyor. Oğulları: Topal diye anılan Ferdinand III., Apel, sonra Christoph. Christoph, son-

radan Sarnkirchen ve Skal'ın efendisi; Indichar Baronu'nun kızı Walpurga'yla evli... bulduk işte! Gördün mü. Bak göreceksin doğru bu söylediklerim. Daha anlatayım mı? Sarınm, XVIII. yy. içlerine kadar torunlarını ve torunların oğullarını da sayabilirim istersen."

"Hayır, hayır," diye karşı çıkıyor Bayan Malcorn boğuk bir sesle.

"Eh, ben de bu kadarı yeter diye düşünüyorum. Ne diye böyle inceden inceye Bayan Walpurga konusu üzerinde duruyoruz, anlamıyorum. Madem artık huzura kavuşamıyor bir türlü..."

"Biliyor musun, neden?"

"Neden mi Bayan Walpurga huzura kavuşamıyor? Öyle anlaşıyor ki, dünyadaki bütün 'beyaz' kadınlar gibi: Saadet nedir bilmeyen, günahkâr biri. Öfkeye kapılan kocası tarafından bıçaklanarak öldürülmüş..."

"Saadet nedir bilmeyen, günahkâr biri..." diye yineliyor Bayan Malcorn hayli titrek sesiyle; Harald, başını çevirip annesine bakıyor. Annesi hemen yakınında yine, koltuğun arkasında dikilmiş duruyor. Harald'a o kadar yakın ki, "Babanı anımsıyor musun?" diye sorduğunda, ağzından çıkan sözcüklerinkanatları Harald'ı sıyrıp geçiyor.

"Pek değil. Sık sakalı vardı, ak sakallıydı. Yaşlıydı sonra." Bayan Malcorn'un elini Harald'ın saçlarının içine daldırması geliyor, ama Harald'ın yalnızca omuzlarına kadar kaldırılabiliyor elini; narin eli öylesine ağır işte. Birden, "Tuhaf, hırçın elleri vardı..." diyor Harald.

"Harald!" Bayan Malcorn'un ağzından bir çığlık gibi çıkıyor ses, ama Harald annesinin yüzünü göremiyor.

"Düşünebiliyor musun, Harald?..." dediğini işitiyor annesinin; ses arkadan geliyor. Ve ürkek, ilginç susmalarla devam ediyor Bayan Malcorn: "Senin ... baban ... beni..." Derken başını annesine döndürüyor Harald. Bayan Malcorn onun üzerinden yeni çöken alacakaranlığa dikey gözlerini ve

nerdeyse bağırarak: "... babanın da – Kont Christoph gibi beni?..."

Annesinin ne dediğini ilkin anlamıyor Harald. Derken uzanıp annesinin elini tutuyor, eli buz gibi annesinin; eli usulcacık kendine doğru çekiyor. Annesi yanı başına diz çöküyor birden, ağlamasını onun kucağına bastırıyor ve Harald'ın yukarıdan gelen sesini işitiyor yavaş, vakur, nerdeyse resmî: "Yaşlı bir adamdı babam. Onu sevmedim." Ve ansızın Harald'ın ellerini öpüyor Bayan Malcorn. Harald'ın elleri, korkmuş, usulcacık karşı koyuyor. Ve Harald doğrulup kalkmaya çalışıyor ayağa ve gülümseyerek, "Görüyor musun," diyor, "henüz çok güçsüzüm. Ayağa kalkamıyorum. Seni tutup havaya kaldıramam henüz."

Annesi hafifçe doğrulup kalkınca, mutlu bir uykuya dalmak ister gibi yaslanabildiği kadar arkaya yaslanıyor. Yüzünde hiç kıpırtı yok. Yalnızca çenesinin altında, gergin, incelmış boynu üzerinde atıp duran bir damar kalbe doğru akıp gidiyor.

Bir süre sonra derin derin nefes almaya başlıyor. Harald ve annesi soruyor: "İyi misin?" Harald gözlerini açmıyor: "Evet. Bugün gelmeyecek akşam nöbeti..."

"Ama şimdi dinlen sen..."

"Gitme – yanımda kal."

"Gitmiyorum, yanımdayım hep."

Ve bunu bir suskunluk izliyor, tam bir loşluğa gömülüyor oda. Eşyalar, kapıları kapanan bir kiliseden çıkar gibi parıltıdan çekip alıyorlar kendilerini. Duvarlar boyunca çöküp oturuyor, birbirlerini ısıtıyorlar, bir uyuklamadır eşyalardan kalkıp yayılıyor çevreye, yalnızca direkte asılı saat güç bela bu uyuklamaya direniyor. Çalacağı saat sessiz sedasız sıvışmak üzereyken, telaşla ve çin çin odadakilere duyuruyor onu.

Saatin sesine uyanıyor Harald.

"... Yanımda mısın?"

“Evet, hayatım. Bir şey istiyor musun?”

“Uyumayacağım.”

“Olmaz, Harald, uyumalısın. Uyumak seni güçlendirecektir.”

“Kendimi çok iyi hissediyorum, uyumam gereksiz. Çok iyi hissediyorum kendimi. Uyudum mu bakarsın bu duygu içimde kaybolur. Oysa iyi olduğumu duyumsamak istiyorum ben. Konuşalım.” Ancak şimdi biraz kımıldıyor Harald, gözleri uyur durumunu koruyor. Yalnızca sol elini biraz yana uzatıp, “Elini ver!” diyor annesine. İsteği yerine gelince, “Bu senin elin,” diyor. “Gözlerim görmez olunca, elinden tanıyacağım seni... Anlayacağın korkmam gereksiz, kör olmaktan bile korkmam... kör olmaktan bile... ama – diyelim ki... o zaman bırakacağım elini ister istemez...”

Bayan Malcorn irkiliyor birden; korkmasının bir nedeni de, Harald’ın “o zaman” sözcüğünü hemen diye anlaması. Farkında olmadan çekip geriye alıyor elini.

“Eyvah!” diyor Harald, kristal bir şeyi elinden yere düşürmüş gibi. Adeta sert zemine düşen kristal nesnenin şangırtısı yüzünde korkulu bir gerilime yol açıyor.

Ama hemen korkusunu yatıştırmaya çalışıyor Bayan Harald. “Ben yanıdayım işte, Harald.” “Evet,” derken gözlerini uykuya yatırıyor Harald ve onları uyandırmak istemezmiş gibi alçak sesle konuşuyor: “Yine de iyi oldu hastalanmam. Düşün bir! Hastalanmasaydım, öyle sürüp gidecekti hep, aşağılara düşecektim, boyuna daha, boyuna daha aşağılara, ta ki... Ama şimdi... şimdi baştan başlayarak yeniden kurup çatabilirim yaşamımı... Çocukluğuma gelince? Şey. Çocukluğumdan şikâyetim olmadı hiç. Biri vardı da böylesine güzelleştirdi mi çocukluğumu, böylesine masalsı bir güzellikle donattı mı. Sen... bileceksin... kimdi bu... Şenlikli anlamında pek de şenlikli sayılmazdı çocukluğum, oyunlarla, eğlencelerle dolu. Yalnızdım hep, daha doğrusu seninle birlikte yalnız. – Ama öylesine... derin bir çocukluktan ki! Ne

zaman başladığını göremiyorum. Binlerce yıl önce belki – binlerce... yine de bazen tek bir gün varmış gibi arada, hâlâ sona ermemiş, sona ermemesini de düşlediğim tek bir gün. Aklın alıyor mu böyle bir şeyi?"

Suskunluktan başka bir yanıt beklediği yok Harald'ın. Ve bu suskunluğa uzun süre kulak veriyor, sonra da sürdürüyor konuşmasını: "Böyle bir şeyi düşünebilmek zor olmalı. Ben kendim de bunun pek üstesinden gelemedim, ama şimdi bana çok doğal bir şeymiş gibi geliyor. Çocukluk her şeyden bağımsız bir ülke. İçinde kralların yer aldığı tek ülke. Ne diye sürülüp atılalım buradan? Ne diye bu ülkede kalmayalım, bu ülkede yaşlanıp olgunlaşmayalım?... Ne diye *başkalarının* inandıklarına inanmaya alıştıralım kendimizi? Çocukluğun o ilk güçlü, o güven dolu ortamında inanılardan daha mı çok doğru'yu içeriyor bu? Hâlâ aklımdadır... her şeyin özel bir anlamı vardı çocuklukta ve öyle de çok şey vardı ki. Ve hiçbirisi de öbüründen değerli değildi. Bütün nesnelerin üzerinde eşitlik ilkesi egemendi. Her nesne zamanı geliyor, biriciklik aşamasına yükseliyor, yazgının kendisi olup çıkıyordu: Bir kuş örneğin, geceleyin uçup gelen, siyah ve vakur, benim hepsinden çok sevdiğim ağaca gelip konan; bir yaz yağmuru sonra, bahçeyi değişime uğratan, bütün yeşilliğin koyu bir renge bürünüp bir parıltıyla donanmasına yol açan; bir kitap ayrıca, yaprakları arasında bir çiçek, Allah bilir kimden, – bir çakıl taşı, şekli yabancı, yorumu açık, – bunların hepsi de öyleydi ki, sanki büyük nesnelerden daha çok şey bilinirdi kendilerine ilişkin. Adeta her nesne insanı mutlu kılabilir, her nesne büyüklüğe kavuşturabilirdi. Ama her nesne öldürebilirdi de insanı."

Derken değişik bir ses tonuyla soruyor Harald:

"Geç değil henüz, böyle dememiş miydin sen?"

"Asla geç değil, Harald."

"Asla mı? Bir an gelip geç olabilir, örneğin ben... Doktor doğruyu söylüyor mu gerçekten?"

“Sen kendin de duyuyorsun ne dediğini. Çünkü her zaman sesini iyice yükselterek, durumdan memnun bir tavırla konuşuyor...”

Derken Harald tarıklığa çağırıyor gözlerini. Annesini süzüyor. “Peki... kapının önünde başka türlü konuşmuyor mu seninle?”

Bayan Malcorn bu soruya hazırlıklıdır. Harald’ın bakışlarını ince, ketum bir sitem içeren yüz ifadesiyle karşılıyor rahatlıkla.

“Özür dilerim, anne. Ama konuşabilirdi de. Hasta evlerinde daha önce bunu gördüm çünkü. Şimdiye kadar bazen fırsat düşmüş... Peki ama Marie’ye ne diyeceğiz?”

Harald, damdan düşercesine söylüyor bunu. “Ne demek istiyorsun?” diyesoruyor Bayan Malcorn şaşırmış.

“Şey, bir daha gelmesin diye.”

“Ciddi misin bu konuda.”

“Evet. Tasarladığım gelecekte bir yer yok kendisine. Yaşam alanı dar ve benim bu alana pek çok şey yerleştirmem gerekiyor. – Marie’nin bir başka yaşamda yeri, benim aklımdan çıkıp gitmiş günlük yaşamalarda. Ben böyle bir yaşamı aklıma getirmek istemiyorum artık. Ama Marie bana geçmiş hatırlatıyor, dile getirmese de, yanımda oluşuyla yapıyor bunu. Marie uzaklaşmalı benden!” Bir kararlılık ve acımasızlık yankılanıyor bu sözlerde ve Bayan Malcorn söylenileni hemen kavrayamıyor. Bir yığın soru geliyor aklına, bunları dile getirecek sözcükler bulamıyor. Öte yandan, Harald da konuşmasıyla başını almış gidiyor, bu işi aradan çıkardığına memnun, içi rahat.

“Resim yapacağım, ama belki bir kitap yazarım çocukluk ve sanat üstüne. Bu son haftalarda pek çok şey geldi aklıma; sana bunları yazdıracağım. Korkmana gerek yok, yormam seni. Her gün yalnızca birkaç satır, ama eksiksiz, güzel... Bir ara bakarsın bir şarkı da kotarırım, o zaman sen de çalarsın bunu. Aklıma eser de tutup bir ev yaparsam, tabii sen de

oturursun içinde... Yani biz, – öyle ya, seninle birbirimizden hiç ayrılmayacağız ki... Değil mi?... Söyle!..."

Bayan Malcorn, dalgın, gülümsüyor:

"Sen evleneceksin..."

"Evlenmek mi?"

"Evlenmek tabii – günün birinde..."

"Marie ile evlenebilir miydim sence?"

Bayan Malcorn, evet anlamında başını sallıyor.

"Hiç düşünmedim bunu."

Kafası iyice karışmış, konuyu değiştiriyor Bayan Malcorn:

"Ne resmi yapacaksın, söylemedin?"

"Ne resmi mi? Bulutların resmini."

"Hayalperest seni!"

"İlkbahar bulutlarının resmini! Bulutlardan bir giysin!"

Senin giysin!... Senin resmin!"

"Bulutlardan giysim yok artık..."

"O zaman yeniden yaptırmalısın..."

Mahzun mahzun gülümsüyor ince bir kadın olan Bayan Malcorn. "Atlastan modası geçmiş beyaz bir giysim kaldı yalnız, o da son balodan."

"Evet, – beyaz –" diyor Harald. "Üzerinde beyaz bir giysiyle resmini yapmalıyım senin, çiçeklerle sonra. Sıcak, kırmızı çiçeklerle. Hiçbir yerde rastlanamayan çiçeklerle. Böyle kırmızı... (nerede gördümdü bunları?...) Senin masa örtünde. Böyle çiçeklerle işte. Sen mi uydurdun o çiçekleri?..."

"Öyle rastgeldi işte," diye yanıtıyor Bayan Malcorn fısıldayarak, yüzü kıpkırmızı kesiliyor.

"Tuhaf, bak sen!... Çiçekler icat ediyorsun!" Ve Harald inceleyen, araştıran bakışlarla annesine bakıyor, sanki o çekingen ve utangaç sıkılganlığı içinde annesinin yüzünün bir şey hatırlatması gerekiyor kendisine. Derken annesinin yüzüne bakmaya kısa bir süre ara veriyor. "Böyle konuşmam çocukça belki. Doğrusu şimdiye kadar hiç denemedim resim yapmayı."

Ama böyledir diye hiç denemeyeyim mi? Bakarsın ben yine... bir başlangıç... Bana öyle geliyor ki, bir defa konuşmuştuk seninle Malcolm'ların dönüp dolaşıp yine kral olduklarından... Ve içlerinde bir halkı olmayanları – belki bunlardır gerçek krallar...”

“Sanatta da bir halkın başında yer alabilirsin...”

“Belki. Belki sanatçı değişik bütün insanlardan oluşturabilir halkını ve onu dilediği gibi eğitebilir... Ama istemiyorum ben. Hiçbir zaman da istemeyeceğim. Kimseyi de eğitmeyeceğim. Başarı istemiyorum, hiçbir konuda, asla başarı istemiyorum. İstediğim tek şey var, o da güzellik...”

“Evet,” diyor Bayan Malcolm, kendi kendisiyle konuşur gibi.

“Sen anlıyor musun bunu?” Adeta şaşırmış, annesine bakıyor Harald.

“Evet...” diye yineliyor annesi, sesini daha da alçaltarak; gözlerini kaldırmaya pek cesaret edemiyor. Ve kısa bir sessizlikten sonra Harald'ın şöyle dediğini duyuyor: “Ne kadar güzelsin!” Ve Harald'ın gözlerini üzerinde hissederek ürperiyor.

Ve bir kez daha: “Şu anne kadar güzelsin!”

Uslucak, farkına varılmasını istemediği hareketlerle doğrulup ayağa kalkıyor Bayan Malcolm ve Harald, “Şimdiye kadar hiç böyle güzel görmedim seni!” diyene kadar bekliyor olduğu yerde.

Ama sesi bu kez Harald'ın sesine benzetemiyor. Ve sallana sallana uzaklaşıyor Harald'ın yanından, gidip karanlıkta dikiliyor, nefes alıp verişini hemen burnunun ucunda hissettiği saatin koruyuculuğuna sığınıyor adeta.

“Nasıl yürüyorsun? Genç kızlar yürür böyle.”

İki pencere arasında dikilen Bayan Malcolm, Harald'ın söylediklerini dinliyor.

Harald soruyor: “İsmin ne senin?”

Yerinden kıpırdamıyor Bayan Malcorn, ama içinden ateş-tendir belki diye geçiriyor ve büyük bir rahatlama hissediyor. Ne var ki, kendisine yarı buçuk armağan edilmiş bir şey, yine elinden çekilip alınacakmış gibi bir üzüntü duyuyor.

"Evet, hiç isminle çağırmadım seni. İsmi unuttum," diyor Harald.

Bayan Malcorn bir süre kalbinin sesini dinliyor, sonra yine oğlunun söylediklerine kulak veriyor. "Şimdi geldi aklıma: Edith senin ismin –" Ya gerçekten ateş nöbetiyse diye geçiriyor içinden Bayan Malcorn ve Harald'ı dinliyor.

"Peki, sana nasıl hitap etti onlar ... onlar... senin sevdiklerin?"

Soruyu yanıtladığının pek farkında olmaksızın, değişik, genç bir sesle, "Edel," diyor Bayan Malcorn.

Harald ismi alıp okşuyor. "Edel – evet, böyle olmalı ismin. Edel: beyaz yani, bembeyaz*...

Ama hâlâ eski giysi var üzerinde, dünün giysisi, önceki günün giysisi, siyah giysi, hasta giysi... Ama sen beyaz değilsin. İsmine ihanet ettin. Onu inkâr edemezsin artık; git de beyaz giysini getir!" Bayan Malcorn saatin siyah kasasına tutunuyor.

"Git!"

"Yarın!..."

Harald ıstıtmıyor onu? "Neyi bekleyeceğiz? Güzellik gelmek istiyor bize."

Harald'ın sözleri kapıya doğru itiyor annesini, ama Bayan Malcorn duraksıyor.

"Çabuk ol! Güzelleştir kendini, çok geçmeden yine dön gel! Sen gelene kadar bir bayram yerine dönecek burası. Ne kadar mum, ne kadar lamba varsa yanmış olacak dönüp geldiğinde, beyaz Edel!" Derken doğrulup kalkacakmış gibi bir hareket yapıyor. Bayan Malcorn koşup önlemek istiyor onu,

* Almanca *Edel* (soylu) ve *weiß* (beyaz) sözcüklerinden oluşan *Edelweiß*; Alplerde yetişen, Türkçede aslanpençesi denilen çiçek. (Ç.N.)

anneliğini yerine getirmek istiyor. Ama Harald çoktan dikilmiş duruyor karşısında güçlü, uzun boylu, kolları iki kanat gibi açılmış. Ve gülüyor annesine.

Ve şimdi Harald'ın dediğini yapıp gidiyor Bayan Malcorn.

Ve Harald mutlulukla bakıyor annesinin arkasından ve gülümsüyor.

Ama gülümseme fazla kalmıyor ince dudaklarında. Saatin kımıldanmasıyla silinip gidiyor ve korkuya kapılarak boş yüzünü elleriyle kapıyor Harald. Ellerinin soğukluğunu hissediyor. Ve tek başına kalıyor odada ve koyu karanlık onu yeniden koltuğa dönmeye zorluyor; suskun, gömülüyor koltuğa.

Belki uzun bir zaman koruyor Harald bu konumunu.

Çünkü kendine geldiğinde gece olmuştur.

Gözleri odadaki siyah, ağır eşyaları görmeye alışık değil eskisi gibi, korka korka sessizlikte sağda solda geziniyor ve ansızın açılıyor iri iri. Derken bir kapı hareket ediyor, sanki ay ışığı çıkıp gidiyor odadan. Ve pencerenin önünde bir kadın beliriyor, tepeden tırnağa beyazlar içinde...

Derken Harald sıska kollarıyla savunuyor kendini ve korkudan çirkinleşmiş, kısık bir sesle bağıyor: "Henüz – değil! Walpurga!"

Biri lambayı yaktı odada. Harald tanınmayacak gibi oturuyor yastıklar ortasında, başı öne uzanmış, kolları iki yana sarkık. Ve önünde Bayan Malcorn duruyor, benzi sararmış, üzerinde atlas bir giysi, ellerinde eldivenler. Ve yabancı bir dehşetle birbirlerinin ölü gözlerinin içine bakıyorlar.

Pán Mráz'ın Gülüşü

(1899)

Pán Mráz'ın öyküsü şöyle:

Bay Mráz'ın kırk yaşına kadar ne işle uğraştığı saptanamadı. Zaten pek de önemli değil. Ama har vurup harman savuran biri olmadığı kesin, yoksa o yaşta gırtlığına kadar borca batmış Bubna-Bubna ismindeki bir konttan Vesin Şatosu'yla malikânesini hiç satın alabilir miydi!

O zamanlar hâlâ beyazlar içinde şato kapısında malikânenin yeni sahibini bekleyen geçkin bakirelerin yirmi yıl geride kalmış bir olay değil de, sanki dün olup biten bir şeymiş gibi anlattıklarına göre, rahip efendinin bahçesinden derledikleri koca bir gül demetini tam kendisine uzatıyorlarmış ki, Pán Mráz içinde bulunduğu arabadan dışarı tükürmüştü. Hani kasten yapmamış bunu Mráz, öyle denk gelmiş.

Ertesi gün malikânenin yeni sahibi çok, çok eski şatonun bütün odalarını tek tek dolaşmışsa da hiçbirinde fazla kalmamış, yalnızca Empire üslubundaki soğuk ve resmî bir koltuğun önünde bir süre durup bir kahkaha savurmuş. Bütün o çarpık bacaklı sehpa, adeta uykuya dalmış ayaklı saatlerle bütün o övünge şömineler, o bir sürü karanlık tablo hayli eğlendirmiş Bay Mráz'ı; arkasında nefes nefese kendisini izleyen vekilharç, hepsinin önünden seğirterek geçip gitmiş.

Ne var ki, sararıp solmuş o gümüş grisi salonda Bay Mráz'ın keyfi kaçmış birden. Hanidir pusuya yatmış, salona gelecek bir konuğun yolunu gözleyen aç gözlü aynalar, Bay

Mráz'ın kızıl saçlı başını kocaman olgun bir elma gibi biri alıp öbürüne atmaya başlamışlar. Bu coşkulu oyunlarını o kadar zaman sürdürmüşler ki, sonunda hırslanan Pán Václav Mráz durmayıp kendini dışarı atmış salondan, kapıyı arkasından vurup kapamış, şatonun gülünç eşyalar ve gereksiz odalarıyla ilgili bölümünün bir daha açılmamak üzere kapalı tutulmasını emretmeyi de unutmamıştı.

Veemri de yerine getirilmişti hemen.

Bay Mráz, kendisinden önce vekilharcın oturduğu bölüme yerleşti. Ağır sandalyeler, düz ayaklı büyük masalar vardı burada. Öte yandan Mráz'ın meşeden iki kişilik yatağı da buraya getirilip kondu. Mráz, bir süre koca çarşaf ve yorganlar içinde tek başına uzanıp yayıldı. Ama bir gece biraz sağa doğru kaydı yataktan, kızlık soyadı Hanus olan iffetli eşi Aloisia Mráz için yer açtı.

Olay şöyle gerçekleşmişti: Kâhya kadınların eli uzun olur, bilmeyen yoktur bunu. Onun için evde şöyle becerikli, gözü açık bir kadının bulunması iyidir. Ve Aloisia Hanus'ta da, öyle görülüyor ki, bunun için gerekli bütün özellikler vardı. İkincisi, varissiz olmaz bir şato, oysa şato envanterinde böyle bir şey öngörülmemişti. Dolayısıyla, söz konusu varisin sonradan sağlanması gerekiyordu. Mráz düşünüp taşındı, böyle bir varisi kendisine en iyi verecek kadının Aloisia olduğuna karar verdi sonunda; çünkü sarışındı Aloisia, köylü kadınları gibi yapılı ve sağlıklı biriydi. Bay Mráz'ın da istediği bundan başka bir şey değildi.

Gelin görün ki, gelin görün ki Aloisiacığın da üzerine düşen görevi hiç de doğru dürüst kavradığı söylenemezdi. İlk öylesine bücür bir çocuk dünyaya getirdi ki, bir kalbur gözünden düşer gibi Mráz'ın gözünden düştü sürekli olarak. Bu minik yaratığın nasıl hayatta kalabildiğine herkes hayret edip dururken, annesi Aloisia bu dünyadan sessiz sedasız göçüp gitti bir gün. Şatoda eskisi gibi, hep de böyle olur zaten – kâhya kadının borusu yeniden ötmeye başladı.

Bu çift düğün kırıklığı Mráz'ın aklından çıkmadı bir türlü. Zamanla rahat ve geniş koltuklara kurulup oturmaya, ancak bir ziyaretçi geldiğinde yerinden kalkmaya başladı. Öyle sık ziyaretçi uğradığı da yoktu eve. Biri geldi mi Bay Mráz şarap getiriyor, misafiriyle o donuk ve hüzünlü sesiyle iç karartıcı bir şeyden söz eder gibi politikadan söz etmeye çalışıyordu. Başladığı bir cümleyi çokluk bitirmeden bırakıyor, misafirinin onu doğru bir şekilde tamamlamadığını görünce çılgına dönüyordu. Zaman zaman sıçrayıp kalkarak sesleniyordu: "Václav!" Bir süre sonra incecikten genç bir oğlan salondan içeri giriyordu.

"Yaklaş da beyefendinin önünde eğil bakayım!" diye kükrüyordu Bay Mráz. Sonra misafirine dönüp şöyle diyordu: "Özür dilerim, anlayacağınız oğlum benim. Evet, aslında bunu size hiç söylememem gerekirdi. On sekiz yaşındadır dersem inanır mısınız? Olacak şey mi, on sekiz yaşında! Çekinmeyin lütfen, söyleyin, en çok on beş yaşında var deyin. Tabii tabii! Şu kollara bakın lütfen! Václav, on sekiz yaşındasın, hiç utanmıyor musun?"

Bunun üzerine Václav'ı geldiği gibi yolluyordu yeniden. "Beni üzüyor bu oğlan!" diye söyleniyordu. "Bundan ne köy olur, ne kasaba. Bugün gözlerimi kapayacak olsam –"

Yakında yine böyle konuştuğunu gören bir konuk, "Ne düşünüyorsunuz, azizim Bay Mráz!" dedi. "Yarın olacaklar sizi gerçekten huzursuz ediyorsa, Tanrım, henüz genç sayılırsınız, bir denemede daha bulunun, yeniden evlenin –"

"Nasıl, nasıl?" diye sesini yükseltti Bay Mráz. Yabancı konuk da apar topar veda edip gitti.

Ama aradan iki hafta bile geçmemişti ki, Bay Mráz siyah giysisini sırtına geçirip Skriben'in yolunu tuttu.

Skribensky'ler çok eski soylu bir aileden geliyor, atalarından kalmış son mülkleri şatolarında ekmeğe muhtaç sessiz sedasız yaşayıp gidiyorlardı. Bay Mráz da ailenin kızlarından en küçüğü olan Kontes Sita'yı alıp döndü şatoya. Herkes Kon-

tes Sita'ya gıpta etti; öyle ya, Bay Mráz çok varlıklı biriydi. Pek yakında düğün yapılacaktı, sade, her türlü gösteriştan uzak bir düğün.

Kontes Sita'nın ne kadar narin ve benzi soluk biri olduğunu ancak evde fark etti Bay Mráz. İlk elinde bu kontesin kırılıp döküleceğinden korktu. Ama sonra şöyle düşündü: Dünyada adalet denen bir şey varsa, bu kontesin bana nur topu gibi gülbüz bir oğlan doğurması gerekiyor. Ve beklemeye başladı Bay Mráz.

Ama Kontes Sita çocuk kaldı hep. Yalnızca gözlerinde kocaman bir şaşkınlık okunuyordu, başkaca olup biten bir şey yoktu. Şatonun parkında, avluda, evin içinde durmadan gezip dolaşıyor, görmek istendi mi her an aramak gerekiyordu kendisini. Bir defasında yemeğe de gelmedi. Bir defasında da, hiç karım olmasaydı bundan daha iyiydi diye söylendi Bay Mráz kendi kendine. Son günlerde saçları bir anda ağarmış, ancak güçlkle yürümeye başlamıştı. Bir ikindi vakti dayanamayıp kendisi aramaya çıktı karısı Sita'yı. Uşaklardan birinin uyarısı üzerine şatonun hep kapalı duran bölümünün yolunu tuttu. Ayaklarında fazla ses çıkarmayan keçe terlikler, söz konusu bölümdeki boş odaların lavanta kokulu loşluğunda bir gölge gibi ilerledi, övünge şöminelerin ve görkemli koltukların önünden geçti somurtarak, çünkü gülecek durumda değildi.

Sonunda pek çok aynanın bulunduğ u gümüş grisi salonun kapısına gelip durdu, hayretler içinde kalmıştı. Yavaş yavaş çöken karanlığ a karışan aynalarda gördü karısı Sita'yı ve solgun yüzlü oğlu Václav'ı. Birbirlerinden hayli uzaktaydılar, pırıl pırıl ipek koltuklarda kımıldamadan oturuyor, birbirlerine bakıp duruyorlardı. Bir şey konuştukları yoktu, bir şey de konuşmuş değillerdi o vakte kadar. Bir bekleyiş içindeydiler. Tuhaf şeydi doğrusu. "Peki-?" diye düşündü Bay Mráz, her defasında arkada bir soru işareti: "Peki-?" Sonunda sabrı tükendi. "Lütfen," diye gürledi ansızın, kapıdan içeri

dalarak, "Lütfen rahatsız olmayın Václav Bey ve Sita Hanımefendi!" Derken titreye titreye ayağa kalkan oğlu kapıya çevirdi gözlerini. Ama Bay Mráz oğlundan oturmasını istedi.

O günden sonra Bay Mráz uzun ikindilerde oyalanacağı bir şey bulmuştu artık. Kendini ne zaman keyifsiz hissetse, ayaklarında o sessiz terlikler, uyuyan odalardan gizlice geçip aynalı küçük salona varıyordu. Bazen karısıyla oğlu gelmemiş oluyordu henüz. Böyle durumlarda birini yollayıp çağırıyordu ikisini.

Bağırarak, "Karımı ve küçük beyi alıp gelin!" diyordu uşağa. Geldiklerinde de yine her vakitki gibi aynı koltuklara oturmalarını istiyordu. "Buyrun, rahatsız olmayın!" diyordu Bay Mráz ve büyük bir kont koltuğuna da kendisi kurulu-yordu. Uyuyor gibi görünüyordu bazen, en azından nefes alıp verişlerinden öyle anlaşıyordu. Ama gözlerini biraz açık tutuyordu hep, sezdirmeden karısıyla oğlunu izliyordu. Göz-leri zamanla salondaki loşluğa alışmıştı. Şimdi olup bitenleri ilk defakinden daha iyi görüyordu.

Karısıyla oğlunun gözlerini nasıl birbirlerinden kaçırdı-ğını, bakışlarının, yorgun ve kolu kanadı kırık, ikide bir salon-daki aynalarda nasıl buluştuğunu algılayabiliyordu. Dipsiz uçurumlar gibi birbirlerinin gözlerinden içeri düşmekten korktukları dikkatinden kaçmıyordu Bay Mráz'ın. Ama yine de çokluk ancak belli bir sınıra kadar ilerlemeyi göze aldık-larını görüyordu. Karısıyla oğlu tehlikeyle oynayıp duruyor-lardı. Ansızın başları döner gibi oluyor, birlikte bir kuleden atlayacak iki kişi gibi gözlerini yumuyorlardı.

Bunun üzerine Bay Mráz gülüyor, aralıksız gülüyordu. Uzunbir zamansonra gülebiliyordu artık. Bu da hayra yorum-lanacak bir işaretti, kuşkusuz onun çok yaşayacağını gös-teriyordu.

Wladimir, Bulutları Boyayan Adam

(1899)

Moralleri yine bozuk iyice. Her bakımdan lüzumsuz, döneke, aldatılmış kişiler. Her biri kendinden başlayarak yukarıdakilere ve aşağıdakilere küçümseyerek bakıyor.

Böyle bir duygu içinde, "Artık bu kahveye gelinecek gibi değil," diyor Baron. "Ne okunacak doğru dürüst bir gazetesi var, ne iyi bir servisi, hiç bir şey!"

Yanındaki iki arkadaşı onun görüşünü tümüyle paylaşıyor.

Böylece üç kişi, küçük mermer masanın başında oturuyorlar. Masa onların kendisinden ne istediğini bilmiyor. Huzur istiyor üç kişi, yalnızca huzur. Şair olanları bunu açık seçik olduğu kadar seslere öykünme yoluyla dile getiriyor.

Yarım saat sonra, "Saçma!" diyor.

Ve ötekiler yine onun bu görüşünü paylaşıyorlar.

Beklemeyi sürdürüyor üç kişi, Allah bilir neyi bekliyorlar. Ressam olanlarının bir ayağı sarkaç gibi sallanıyor. Düşüncelere dalmış, sallanan bacağına bakıyor bir süre. Derken bacağının sallanışındaki anlamı usul usul kavriyor, duygulu bir sesleşti sözler çıkıyor ağzından:

"Budalalık, budalalık

Son zevkim benim"

Kalkıp yola koyulmalarının tam zamanı. Yakalarını kaldırmış, peş peşe yürüyorlar. Hava da ona göre. Ağlayası geliyor insanın.

Ne yapmalı? Yapılacak tek şey var: Saat beşle altı arasında Wladimir Lubowski'ye gitmek, onun loş odasında vakit geçirmek. Elbette. Haydi öyleyse: Park Sokağı 17, atölye.

Wladimir Lubowski'ye ancak resimleri arasından geçilerek ulaşılabilir. Çünkü bütün resimlerini sigara gibi tütürür Lubowski. Atölye baştan aşağı o fantastik dumanla dolup taşar. Bu yıllanmış sis ortasından yürüyerek, Lubowski'nin her Allahın günü üzerinde yatıp kalktığı o emektar partial şezlonga en kısa yoldan ne mutlu varabilene.

Bugün de değişen bir şey yok. Wladimir Lubowski yerinden kalkmayarak, üç aldatılmış dostunun kendisine yaklaşmasını bekliyor. Gelenlerden her biri onun çevresinde kendine uygun bir yer bulup oturuyor. Odanın bir köşesinde yeşil bir şartsöz* ve sigara ele geçirdiler, sürekli özveride bulunan insanların yüz ifadesiyle bunları keyifle içip tütürüyorlar. Sigaralara diyecek yok doğrusu. Bu kepaze yaşam uğruna insan nelere katlanmıyor ki! Şair arkasına yaslanıyor: "Şu hayat denen şey kötü bir işçiliğin ürünü, acemilere göre bir şey, öyle değil mi ha?"

Wladimir Lubowski cevap vermiyor.

Ötekiler beklemeyi uygun görüyorlar. Bu hoş kokulu karanlıkta öylesine tuhaf bir güzellik var ki! Sessiz durmaktan başka bir şey yapmak gereksiz. İnsanı alıyor bu hava, bir beşik gibi sallamaya başlıyor.

"Sen nasıl üstesinden geliyorsun bu işin, Lubowski? Senin burada hiç terebentin kokusu gelmiyor insanın burnuna," diyor ressam, üzerinde pek durmayarak. Baron da ekliyor:

"Terebentin şöyle dursun, çiçek kokuyor burası, bir yerde çiçek var mı?"

* Bir çeşit likör. (Ç.N.)

Sessizlik. Lubowski, bulutlarının çok arkalarında kalıyor.

Ama hiç sabırsızlanmıyor üç arkadaş. Nasıl olsa zamanları ve likörleri var. Biliyorlar, bekleyip istediklerine kavuşacaklar.

Vederken kavuşuyorlar:

Duman, duman, duman; sonra, dünyayı dolaşan ve nesnelere uzaktan hayranlıkla izleyen sevimli, hantal sözcükler. Bulutlar tutup kaldırıyor onları. Gökyüzünde çıkılan sayısız gizli yolculuklar.

Örneğin:

“Duman insanların hep Tanrı’dan başka tarafa bakmalarına yol açıyor. Tanrı’yı giderek daha çok soğuyup güçlenen yukarıda ışıktaki arıyor insanlar.” Duman. “Oysa Tanrı onları bir başka yerde bekliyor. Tüm nesnelerin dibinde. Derinlerde. Köklerin bulunduğu yerde. Sıcak ve karanlık olan yerde.” Duman.

Şair, odada bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başlıyor ansızın.

Üç arkadaş Tanrı’yı düşünüyor. Nesnelerin ardında bir yerde Tanrı – kim bilir nerede.–

Ve daha sonra:

“Korkuya kapılmak mı?” –Duman.– “Ne için?” –Duman.–

“Çünkü hep onun üzerinde insan. Altında birinin güzel bir tabak tuttuğu ağaçtaki bir meyve gibi tıpkı, yaprak ve dallar arasında ıslıl ıslıl. Ve meyve olgunlaştı mı dalından kopar, düşer yere.”

Birden ressam sert bir hareketle parçalıyor dumanı: “Aman Tanrım!” diyor. Şezlongun üzerinde solgun yüzlü ufak tefek bir adam ve adamın iri iri bir tuhaf gözleri var, tüm parıltısının gerisinde sonsuz bir hüznü barındırıyor. İşte öylesine kadınsı bir neşe içinde adam. Elleri de bir soğuk ki!

Ressam, adamın önünde hantal hantal duruyor. Ne söylemek istemişti, pek bilemiyor artık.

İyi ki Baron araya giriyor: "Bunu resme geçirmelisiniz, Lubowski!" Ama *neyi* olduğunu tam bilemiyor Baron. Öyleyken yineliyor: "Gerçekten, Lubowski!" Nerdeyse biraz hamilik edası var sözlerinin yankılanışında, ama Baron'un kendisi böyle bir şeyi amaçlamış değil.

Bu arada Lubowski korkudan yola çıkıp karanlık bir hayretin içinden geçerek uzun bir yolu geride bırakmıştır. Sonunda bir gülümsemede alıyor soluğu ve usulcacık düşlere dalıyor:

"Oh, evet, yarın." Duman.

Derken atölye dar geliyor üç arkadaş. Biri öbürünü dürtüyor. Hep birlikte kalkıp gidiyorlar: "Hoşça kal, Lubowski!"

Daha ilk köşe başında kuvvetle el sıkışıyorlar. Oysa gereksiz böyle bir şey. Bir an önce kurtulmak istiyorlar birbirlerinden.

Sonunda ayrılıyorlar. Biri, öbüründen çok uzakta şimdi.

Küçük, rahat bir café. İçeride kimseler yok. Cızırdayıp duran lambalar. Şair kendisine yollanmış bir mektubun zarfı üzerine dizeler çiziktirmeye başlıyor. Ve giderek hızlanıyor çiziktirmesi, yazısı giderek ufalıyor. Pek çok, pek çok dizenin art arda kafasına sökün ettiğini duyuyor çünkü.

Öte yandan, ressamın beş merdiven üstündeki atölyesinde yarın için hazırlık yapıyor. Ressam Lubowski bir yandan ıslıkla bir ezgi çalarken, resim sehпасının üzerindeki tozu uzaklaştırıyor, yıllanmış tozu. Ardından sehpa ya yeni bir tuval yerleştiriyor, bir alın gibi aydınlık bir tuval. Çelenklerle çerçeveleyesi geliyor insanın.

Henüz yolda olan bir tek Baron var. Arabacıya, "On buçuk, Olympia Tiyatrosu, yan kapı!" deyip sakın sakın yürümeye başlıyor kendisi. Oyunun başlamasına zaman var daha,

o vakte kadar biraz dinlenebilir, sonra da tiyatro için giyinip kuşanabilir. Wladimir Lubowski'yi düşünen yok.

Lubowski, kapısını kilitleyip ortalık iyice kararana kadar bekliyor. Sonra, ufak tefek, yatağın kenarına ilişiyor ve buz gibi soğuk beyaz ellerine kapanıp ağlamaya başlıyor. Kendiliğinden ve usulcacık gözlerinden akıp geliyor yaşlar, zorlanmalardan ve coşkudan uzak. Kendisine sadakatten ayrılmayan, yalnızca kendisinin olan bir tek bu var: Yalnızlığı.

Not: Bir Akşam

(3 Kasım 1899, gece yarısına doğru)

İçimdeki çelişkilerden beni korkutanlar, birbirleriyle uzlaşma eğilimini kendilerinde barındıranlardır yalnızca. Genel olarak bir uçtan öbürüne birbirlerine el uzatmayı düşündüklerine göre, yaşamımın çok dar bir köşesinde konuşlanmış olmalılar. Çelişkilerim ancak binde bir, o da söylentiler aracılığıyla birbirleri hakkında bilgi edinirler. Aynı kızın “dest-i izdivacına” talip olmak için yola düştüklerini öğrenip birbirlerine kin besleyen uzak ülkelerin iki prensi gibi. Ne var ki, prenslerin evlenmek istedikleri kız... ama bundan sonrasını açığa vurmasak daha iyi olmaz mı?

Kimi zaman, keyfime diyecek yok, diyeceği bir durumu yaşar insan. Ve seni anlayan biri için de bu kadarı yeterlidir, hiç duraksamadan onunla paylaşabilirsin bu sevinci. Ya da diyebilirsin ki, üzgünüm ve durumun da gerçekten düpedüz bir üzülmeye durumudur, başka türlü nitelenemez. Ne var ki, bu iki ruh durumu arasında bir dizi nüans, bir dizi aşama, bir dizi duygu dalgalanmaları uzun süreli yankılanmalarla yer alır. Bunları belirtmek için de ben... dersin, hayır, sanırım daha çok öyle ki... dersin.

Örneğin, bir akşam bir odada bulunursun, pencereler önünde de ağaç doruklarının belli belirsiz silüetlerinin bir dirimsellikle donattığı saydam bir alacakaranlık. İçerideki ışık bir derece daha koyu, daha sakın ve soyludur şimdi. Ve birkaç genç insan bir araya gelmiş odada oturur, konuşmaları az önce

kesilmiştir. Hayli dik yakalı üniformalarının ceketlerinin düğmelerini bir pervasızlıkla çözmüş, bir arada otururlar, adeta unutmuşlardır birbirlerini. Derken biri odadan kaçıp gitmek ister gibi bir hareket yapar ansızın; ama hemen yanı başındaki, düşünceler içinde iri iri gözleriyle solgun yüzlü sarışın delikanlıya dönüp, "Bir şey çalar mısın, Sascha," der; çok yüksek çıkmıştır sesi ve Sascha üzerinden ötelere uzanıp gider. Derken ötekiler de silkinir sessizliklerinden, düşünceler içinde hüznü gözleriyle delikanlıyı modası geçmiş küçük piyanoya doğru iter, ellerini tutup piyanonun tuşları üzerine koyarlar. Ve delikanlı, oradakilerin Allah bilir neden bir araya geldiklerine ve kendisinden önce kimin parmaklarının piyanonun tuşları üzerinde gezindiğine ilişkin ateşli bir tartışmaya koyuldukları yabancı odada ellerinin yanı başında iki elin varlığını duyumsar ansızın, kendisine yol gösteren, ama bunu işte öylesine sessizce yapan iki el, bu ellere nasıl bir yüzün ait olduğunu da sezmekte gecikmez. Bir kızın yüzüdür bu, çığırkankalıktan uzak, narin hatlarla çevrelenmiş bir yüz. Pencereleden birinin önündeki alacakaranlıkla kontrast oluşturan silüet halinde bir yüzdür adeta, ama bir silüetten de biraz fazla bir şeydir, aşağıya bakan, gözkapığının örtüp gizlediği bir göz ve onun üstünde bir alın seçilir örneğin sessiz, gölgeli, içine giren bir rüzgâr bir daha dışarı çıkmayarak orada kalmış gibi görünen dağınık saçların kıyısına kadar gelip dayanan. Sascha gönülden bu kızın ezgisini çalar, tuşlar bunu beklemektedir kendisinden. Orada olmayan bu yabancı, şimdiye kadar belki çoktan ölmüş kızın ezgisini çalar da çalar, çalar da çalar. Derken karanlık çöker odaya. Odadaki öbür kişiler nerdeyse karanlıkta yitip gider, çünkü yüzlerini eğmiş, kulak vermiş ezgiyi dinlerler, yalnızca zaman zaman sağda soldakilerden birinin alnı ışıdayarak çıkar öne. Odadakilerden rastgele ikisi ürperir, aynı zamanda gözlerini kaldırır, soran karanlık bakışlarla süzerse birbirini.

Ve hep sık sık yaşadığım bir şey olmuştur, ben ... im diyememiş, sanki ... demek zorunda kalmışımdır ... ama derkensusmuşumdur çokluk.

Duygularımız eylemlerimizin önündeki perdeler gibi gelir bana. Arka planda bir yerde bir ışık yansın yeter ki, o saat kocaman, gizemli gölgelerin perdenin yüzünde kımıldamaya başladığı görülür... Ve bizler bunları duygularımız için ölçü alır, ya devimlerimizde ve yüz ifadelerimizde yaşayabileceğimiz kadar basit ve sade ya da atalarımızın bir vakit yaşadığı bir şeymiş gibi... o tuhaf günlerde diye başlayarak söz edebileceğimiz kadar somut ve derinlikli olmaları durumunda bizi avuçlarına almalarına izin vermekle yerinde davranmış sayılırız.

Budur bizim gelişmemiz; maddeler artık o kadar ağırlıklı, o kadar önemli değildir; yalnızca bir tek duygunun bilincine varmak, yani kendimizi yeni bir duyguyla zenginleştirmek için, söz konusu maddeleri kullanabilir, başlı başına dramlar yaratabiliriz.

Bir Sabah

(1899)

Arco Irmağı'nın şato kayalığı ve uykudan uyanıp susamış bir ejder gibi Garda Gölü'ne doğru uzanan dağ sırtı Dosso di Romarzola arasında üç yerleşim yeriyle karşılaşılır. Üçünün de ortak bir ismi vardır. Öylesine yoksul yerlerdir ki buraları, hiçbiri komşularından sürekli ayırt edilecek kadar bir varlık sahibi değildir. İlk yerleşim yerinin kıyısında kenarında bir kilise bulunur, beyaz ve yeni; ama duvarlarının üçte birlik bölümü bir kimsenin arkasından yerlerde sürüklenen giysi gibi pislik içindedir. Üç yerleşim yerine hizmet vermek için yapılmıştır kilise, ama en uzaktaki köy sakinleri ayinlere katılmak ve günah çıkartmak için daha çok Dilenenler Tarikatı rahiplerinin yönetimindeki o çok eski Santa Maria delle Grazie manastırının yolunu tutarlar. İkinci köyün kıyısında ise bir otel–restoran vardır, ikindi üzerleri Arco'dan seve seve müşteriler gelir buraya, dolayısıyla otel–restoranda yabancıların etkisi hemen sezilir. Üzerindeki tabelalarla, teraslarıyla, gerdellerde yetiştirilen küçük zakkum ağaçlarıyla, hatta bazen bir hayrakla aydınlık bir yerdir burası. Ve yanı başında da, pek çok penceresiyle aşırı büyüklükte bir buhar değirmeni yükselir, köyün küçük küçük evleriyle üstlerindeki gökyüzünü kapatır. Otel–restoran sahibinindir değirmen, Arco'dan kür için gelenlerin içtikleri o asitli vino santa için değerinin üstünde ödedikleri kirli paralarla yapılmıştır. Buraya gelen herkes içkisini içer, restoranın yağlı kayıt defterine bir nükte çiziktirir, garson kıza ismini sorar, harcadığı parayla heyula gibi değir-

mene bir taş da kendisinin koyduğunu ve değirmenin her yıl yeni bir yapıya kavuştuğunu bilmez.

Kenarındaki ortak kilisecikle her üç köyden birincisinin isminin Chiarano olduğunu tesadüfen öğrendim. Köyün birkaç sefil evini avcumun içi gibi bildiğimi sanıyordum; çünkü taştan dik bir yarık, arkadaki yamaçları örten eğik ve gümüşsü bir zeytinlik ortasından geçip gider. Sanıyorum mart ayında bir sabah erkenden bu yolda yürümüşüm. Havada titreşen ince bir sis içinden yürüyüp gitmişim. Sis, şimdiden güneşi olduğu gibi kendisinde barındırıyor benziyor, dolayısıyla onu gökyüzünün herhangi bir yerinde olduğundan daha yakın gösteriyordu. Bu sis içinden bir saniyelik bir süre ilk zeytin ağaçlarını görmüşüm pırıl pırıl; renksiz bir solukluk içinde ağaçların gövde ve yapraklarını görmüşüm. Ne var ki, ansızın caddeyi bütün genişliğiyle kapayan bir duvar gelip karşıma dikildi. Ben de sola saptım: Sabah neyi önüme çıkarırsa çıkar-sın kabulümdü. Ama girdiğim yeni sokakta o kadar uzun bir zaman yürümüşüm ki, çoktan köyün sonuna varmış olmam gerekirdi gibi bir duygu uyandı içimde. Derken o kaba, taş duvarı yine karşımda bulmuştum, sis içinde titreşip sallanıyordu, bir başka yoldan karşıma çıkmak için acele etmiş gibi nefes nefese kalmıştı adeta. Bunun üzerine tekrar sola saptım. Bu yol da beni karanlık, geniş bir kemerli kapıya götürdü. Kapının üstünde bir “vendita di vino” simgesi olarak bir çelenk asılıydı. Ama solmuştu çelenk. Şarap lokalinin avlusunda sandalyeler, fırtınaların ya da çocukların yerlerinden söküp çıkardığı kapı ve pencere çerçeveleri görülüyordu. Kapı boşluklarından bakılınca, karanlık bir terk edilmişlik manzarası çarpıyordu göze. Avlunun öbür başında, oldukça uzun, zifiri karanlık bir holün sonunda ikinci bir kapı bulunuyordu. Ve bu kapının önünden bir kız ya da bir kadın geçti o anda. Uzun boylu, üzerinde buradaki köylülerin hemen her gün giydikleri siyah bir giysi. Binadan çarçabuk dışarı çıktım, solda, sis içinde gözden kaybettim kızı ya da kadını. Onun

gittiği yönde peşinden yürüdüm. Bazen sağda, bazen solda sanki evler iki yana çekiliyormuş gibi boyuna önümde küçük ve dar yan sokaklar açılıyordu. Derken ilkinke benzer pek çok kız ve kadın ilişti gözüme, birbiriyle hiç konuşmadan hepsi de o birinin peşinden yürüyordu. Yalnızca anlık bir süre genç, aydınlık bir yüz görebildim ya da böyle bir yüz uykudan uyanıp çıktı karşıma, çok derinlerde ıslıl ıslıl gözler ya da dar, esmer bir alın, üstünde de kendiliklerinden hafifçe kıvrılan saçlar. Derken sis hemen yetişip bir perde gibi indi yüzün önüne, bundan böyle sadece pek çok tahta ayakkabının ileride bir yerde takırtısını işittim. Ansızın olduğum yerde durdum, yumuşak, birbirine dolanmış saçlardan çözüp alır gibi ince yuvarlak kenarıyla taştan bir kuyuyu çekip aldım sisin içinden, hatta bir rölyef, zamanla havanın etkisiyle harap olmuş mermerden küçük bir Meryem sütunu da vardı yanında, üstünde de ağır, yuvarlak bir saçak. Ama bu sütun bir başlangıçtı yalnız. Çok küçük bir kilisenin köşesini oluşturuyordu. Derken kilisenin duvarlarında eskiden yapılmış fresklerden kalıntılar ilişti gözüme, bir Son Yemek'i canlandırıyor olabirlerdi. Giriş kapısının orada da Aziz Christophor'un başı ve kolları, ayrıca suda bata çıka yürüyen ayaklarından bir parça seçiliyordu büyük ölçeklerde, azizin figürü biraz öne eğik konumdaydı, yalnız sırtındaki İsa Çocuk'un ağırlığından değil, aynı zamanda hemen başının üstündeki saçağın korkusundan. Çünkü saçak şöylece çatılmışa benziyordu, pek çok ek yerleri ve çatlaklar olmalıydı üzerinde, çünkü şimdi içerideki sıralarda oturduklarını gördüğüm kızların ve kadınların üzerine yukarıdan bir parıltı saçılmıştı, küçük küçük pek çok ışık saçlardan omuzlara düşüp orada kalıyor, yavaş yavaş dağılan koca bir gülün yapraklarını anımsatıyordu. Mihrap nerdeyse karanlıktı, ince ve kalitesiz mumlar hastalıklı bir aydınlık vererek yanıyor, kararmış resimlerin önünde tedirgin tedirgin titreşiyordu. Soluk mavi taftadan ayin giysisiyle ufak tefek yaşlı rahip İncil'den parçalar okuyordu. Yuvarlak, ışıktan

mavi sırtı kadınlara dönük, gayet sakın dikiliyordu ayakta, adeta uyuyordu, yalnızca beyaz saçlı başının İncil'in sözleriyle titrediği görülüyordu. Belki de sadece mumların ışığıydı onu böyle gösteren.-

Arkama döndüğümde kilise önündeki meydan aydınlanmıştı, sis kaçamak bir parıltı gibi taşlar üzerinde ıslak serilmiş yatıyordu. Bunun üzerine iki üç sokak içinden daha yürüyüp geçtim. Ancak şimdi evlerde erkekler kıpırdanmaya başlamıştı, küfürler işitiliyor, sağda solda biri kısık sesle bir ezgi söylüyordu. Ama seslere henüz uykunun ağırlığı sinmişti. Kırmızı yüzlü bir oğlan bir eşeği ahırdan çıkarmaya çalışıyordu. İhtiyar bir adam öfkeyle bağırıyordu durmadan: "Gita! Gita!" Ama cevap veren kimse çıkmıyordu.

Ama ben biliyordum Gita'nın nerede olduğunu. Çünkü daha erkekler uyanmadan kadınların gittiği yeri görmüştüm!

Az sonra zeytinlerin altında buldum kendimi. Zeytinlikten dönüp baktım. Yine berbat damları, zamanla harap olmuş duvarları, çerçevesiz pencereleriyle ve korkuluklar üzerinde kurumaya bırakılmış, sabah rüzgârından hafif hafif sallanan kırmızı önlüklerle yoksul evler. Köyün kenarında pazar günleri sabah dokuzda Kuddas ayininin yapıldığı o çirkin, yeni, beyaz kilise. Belki o küçük kilisecik bu rakibinden haberi olsa karanlığa gömülecek, ömrünü tamamlayacaktı. Ama şafak sökmeden bir saat önce yeryüzündeki biricik kiliseydi adeta. Ve bu kilisedeki kadınlardan hiçbiri komşusuna yeni kiliseden bir şey çıtlatmayacaktır. Zaten çok sessiz insanlardır hepsi, sanki birinin ötekinden haberi yoktur. Ayrıca rahip de, kilisede kimse var mı yok mu bilmez. Ayinlerde İncil'den parçalar okur, üzerine bastığı taşın soğuğunu ayaklarında hissetti mi düşünür bazen: "Dün bir halı vardı burada..." Ama mihraba çıkan basamaklar üzerinde bir halının yayılı olduğu zaman yaklaşık elli yıl geride kalmıştır.

Küçük kiliseyi eskisi gibi yerinde bulamayacağımdan korktuğum için, ileride bir daha gitmedim Chiarano'ya.

Kardinal

~ Bir Yaşamöyküsü ~

(1899)

O güzel Ascoli prensesinin oğludur Kardinal. Babası maceraperest adamın biriydi. Ama prenses bu oğlu için deli oluyor. Oğlu bir bahçeyi anımsatıyor kendisine, Venedik'i anımsatıyor, sonra bir günü anımsatıyor, bütün günlerden daha güzel. Bu yüzden de oğlunun parlak bir geleceği olsun istiyor, bir ismi olsun, kendisine Marki von Villavenetta densin istiyor. Gel gelelim, Marki'nin öğrenciliğine pek kulak asma. Elinde şahinle dolaşsın bayılıyor. Bir gün şöyle diyor öğretmeni (öğretmenin de avdan pek anladığı yok): "Ya şahin uçup gitti de bir daha dönmedi mi?"

"O zaman, o zaman—" diye yanıtıyor öğrencisi büyük bir heyecanla— "o zaman kendim kanatlanır, uçarım." Bu sözlerle kendini ele vermiş hissediyor, pancar gibi kızarıyor yüzü. Zaman geçiyor, Marki on beş yaşına geliyor, bir süre sesi çıkmıyor pek, çalışkan bir öğrenciye dönüşüyor. Derken güzel Düşes Julia von Este'ye kaptırıyor gönlünü. Bir yıl boyu hiç karşılık görmeden öylece seviyor düşesi. Ama bir yıl sonra gidip saraydaki bir hizmetçi kızla yatıyor, söndürüyor aşk ateşini – ve düşese sevgisi aklından çıkıp gidiyor. Bundan böyle olaylı günler hızlı bir tempoyla akıp gidiyor. Marki'nin kılıcı geceyi seyrek görüyor kınında. Derken kalkıp Venedik'e geliyor Marki, aklında bir bahçe hep. Bir yıl boyu arıyor da arıyor, sonunda bahçeyi değil ama Valenzia'yı buluyor karşısında.

Valenzia uzun boylu biri, sarışın ve mağrur. Marki onu düşünüyor hep, başkalarına yer yok aklında. Onu düşünmüyor da, öpüyor. Ama Valenzia'nın bir sevgilisi var. Hatta bir kocasının da bulunduğu söyleniyor. Ama bir sevgili bir kocadan daha tehlikelidir. Marki çoktan tanıyor bu sevgiliyi. Yüz yıl var ki, nereye bakılsa resimleri görülüyor. Koyu karanlık salonlarda asılı resimleri, genellikle kapının üst tarafında çocuklar görmesin diye. Onlara nazarları değer sonra. Ve Marki, hep peşinde hissediyor bu sevgiliyi. Her şarap kadehi içinden onun yansıdığını görüyor: Esmer, gizemli, basık bir alın ve alnın alt ucunda da dümdüz uzanan siyah kaşlar. Bir korku yapıyor Marki'nin yakasına. Ürküp irkilmesine yol açan binlerce olay çıkıyor karşısına. Yattığı geniş yatağın perdesinin kımıldadığı bir gece, Signora'nın sarayının penceresinden kendini kaldırıp kanala atıyor. Ateş edildiğini işitiyor arkasından, ama Piazzetta'ya ulaşmayı başarıyor, burada da balıkçılar koşuyor yardımına.

On yıl sonra kalkıp yeniden Venedik'in yolunu tutuyor, yalnızca kendini kanala attığı pencereyi görecektir. Alabildiğine incelikli bir üslup eseri pencere, süslü, sivri bir uçla sonlanıyor yukarda, fazla cafcıflı değil. Bu hoşuna gidiyor. Henüz genç Marki, Cardinal Borromeo'nun sekreteridir. Eskisi gibi karşısında buluyor Venedik'i. Bir şölende Valenzia'yı da görüyor. Eskiden nasılsa tıpkı yine öyle; Valenzia kendisine doğru yürüyüp geliyor, ama o eski Marki değil artık, Valenzia'nın önünde derin bir reverans yapıp geriye çekiliyor, Senatör Gritti'yle ciddi bir konuşmada bulunacak. Hemen paskalya öncesi kardinalliğe yükseliyor Marki. Diriliş Günü gülbüz omuzlarında o ağır ipekten harmanın hışırtısını işitiyor. Giysisinin eteğini taşıyan güzel yüzlü oğlanlar gönlünü şenlendiriyor; o ışık, o görkem sevince boğuyor içini, söylenen ilahileri üzüm bağlarının burcu burcu kokusu gibi duyumsuyor. Bir yılı aşkın süre paskalya yortusunda hazır bulunmıyor Kardinal Marki. Malikânelerinden birine çekilmiş yaşı-

yor, bahçelerini süslemekle geçiriyor günlerini. Paskalya yortusunun o büyük pazar günü oturup, yaptıracığı yeni sarayın projeleri üzerinde çalışıyor. Belki San-Sovin* ricasını kırmaz, sarayı yapar. Akşam yanında çalışan birinin, günlerden Büyük Pazar olduğu geliyor aklına. Kardinal gülüyor. Kaşla göz arasında bir şenlik düzenleniyor, kızlar çağrılıyor Carmagnola'dan, elli-yüz kız. Kardinal, hayli konuksever biri. Dört bir yanda adı geçiyor. Halkın gözünde bir sihirbaz sanki. Yirmi kadar ressam etrafında fır dönüyor, yirmi kadar heykeltıraş kardinalin bahçelerinde çalışıyor, şairler bir tanrıya benzetiyor kendisini. Günün birinde de Valenzia'yı sarayında kabul ediyor. Signora, her zamankinden daha göz kamaştırıcı. Valenzia onuruna sarayda her gün şenlikler düzenlettiriyor kardinal. Hepsinden görkemli bir şenliğin tam orta yerinde atlı bir ulak, Kardinal'e bir mektup getiriyor. Mektubu okuyor kardinal, rengi sararıyor, mektubu sonra Valenzia'ya uzatıyor. Akşam olunca Roma'ya doğru yola çıkıyor Valenzia. Roma'daki kardinaller arasında dostları, tanıdıkları var. – Geceleyin uyanan kardinal, mektubu bir kez daha okuyor, bu sırada en çok sevdiği bir oğlan meşaleyi tutuyor. Mektubun son cümlesi şöyle: Papa öldü.

Aradan üç gün geçiyor, yaşlı Ascoli düşesi annesinden bir mektup alıyor Kardinal. Mektup Roma'dan geliyor ve annesinden aldığı ilk mektup bu. Annesi kendisini kutluyor. Kardinal, kutlamanın neyle ilgili olduğunu ilkin anlamıyor pek. Ama akşam vakti acele Roma'ya çağrılıyor. O zaman kavriyor işin içyüzünü ve karar veriyor, annesine bunun için bir Giorgione** hediye edecek.

* 1460-1529 yılları arasında yaşamış ünlü İtalyan heykeltıraş. (Ç.N.)

** 1478-1510 yılları arasında yaşamış ünlü İtalyan ressam. (Ç.N.)

Bayan Blaha'nın Hizmetçisi

(1899)

Turnau Demiryolu İşletmesi'nde çalışan Wenzel Blaha ile evli Bayan Blaha birkaç hafta için kalkıp memleketine, köyüne gitmişti. Nimbürg dolayında, Bohemya'nın düz ve bataklık bir yöresindeydi köyü, pek yoksul ve önemsiz bir yerdi. Artık kendini bir bakıma şehirli hisseden Bayan Blaha, köydeki ufak tefek ve sefil evleri görünce bir hayır işlemek geldi içinden, maddi durumu buna elverişliydi. Tanıdığı bir kadının kapısını çaldı, bir kızı olduğunu biliyordu kadının; ona bir öneride bulundu, kızını alıp şehre götürecekti, yanında çalıştıracaktı. Kızı fazla sayılmasa da yine birkaç kuruş alacaktı çalışmasına karşılık. Ayrıca şehirde yaşamak, şehirde bir şeyler öğrenmek gibi bir avantaja da sahip olacaktı. Doğrusu kızın şehirde ne öğreneceği konusunda Bayan Blaha'nın kendisinin de açık seçik bir fikri yoktu. Köylü kadın işi kocasıyla görüşüp konuştu, gözlerini sürekli kırıp duran kocası ilkin yere tükürmekten başka bir şey yapmadı. Ama yarım saat sonra tekrar dönüp gelerek sordu karısına: "İyi de, kadın biliyor mu bizim Anna'nın aklından zoru olduğunu?" Bunu söylerken adamın esmer, buruş buruş eli solgun bir kestane yaprağı gibi sağa sola gidip geldi alnının önünde. Kadın hemen, "Çıldırдың mı sen!" diye yanıtladı. "Bunu kadına açıklayacak değiliz herhalde..."

Böylece Anna, şehirde Bayan Blaha'ların yanında çalışmaya başladı. Çokluk bütün gün yalnızdı evde. Efendisi Bay Wenzel Blaha gündüzleri bürosundaydı, Bayan Blaha da evlere dikişe gitmekteydi. Ailenin çocuğu da yoktu. Anna, avluya

bakan penceresiyle küçük ve karanlık mutfakta oturup later-
nacının yolunu gözlüyordu. Her Allahın günü böyleydi du-
rum. Gün ağarır ağarmaz pencereye abanıp iyice sarkıyor
aşağı, rüzgârda soluk saçları başından aşağılara dökülüyordu.
Derken içinden dans etmeye koyuluyordu Anna; dans ede ede
sonunda başı dönüyor, yüksek ve kirli duvarlar güvenilir
olmaktan çıkıp sallanmaya, birbirlerine doğru yürümeye baş-
lıyordu. Yüreğine bir korku düşecek gibi oldu mu, kalkıp evi
bir baştan bir başa arşınıyor, karanlık ve pis merdivenlerden
inip sokağa çıkıyor, buradaki zaman zaman çakırkeyif birinin
şarkı seslerinin geldiği dumanlı bir meyhanede soluğu alı-
yordu. Hiçbirinin evde eksikliği hissedilmeksizin günlerce
avlude fink atıp duran çocuklarla karşılaşılıyor yolda, çevresini
saran çocuklar ne tuhafsa Anna'dan kendilerine hep bir şeyler
anlatmasını istiyorlardı. Kimi vakit onun peşine takılıp mut-
faktan içeri bile girdikleri oluyordu. Böyle durumlarda Anna
ocağın yanı başına oturuyor, bir boşluk içindeki solgun yüzü-
nü elleriyle kapayıp, "Hele bir düşüneyim!" diyordu. Çocuk-
lar da bir süre sabrediyor, ama Anuşka'nın düşünmesinin bir
tür türlü sonu gelmediğini görmeleri, bu arada mutfığa bir sessiz-
liğin çökmesi ve ortalıkta korkutucu bir havanın esmeye baş-
laması üzerine daha fazla beklemeyerek mutfaktan kaçıp
gidiyor, kendileri gittikten sonra kabaran memleket özlemiyle
Anuşka'nın sızlana sızlana ağladığından, ufalıp küçülerek
kolu kanadı kırık birine dönüştüğünden haberleri olmuyordu.
Anuşka'nın neyi özlediği belli değildi. Kim bilir, belki evle-
rindeki yediği dayakların hasretini çekmekteydi biraz. Ama
belki de geçmişte kalmış belirsiz bir şeydi özlediği ya da belki
yalnızca düşte yaşanmış başka bir şeydi. Çocukların kendi-
sinden istedikleri o uzun boylu düşünüp taşınmaları sonunda
yavaş yavaş aklına geldi Anna'nın: İlk, kırmızı, kırmızı,
sonra da bir yığın insan. Ve sonra bir çan, hızlı hızlı çalan bir
çan, sonra bir kral – ve bir köylü ve bir kule. Derken konu-
şmaya başlıyor köylü, "Sevgili kralımız!" diyor... "Evet," diyor

kral bunun üzerine, pek mağrur bir sesle. "Biliyorum," diyor. Ve öyle ya, bir kral kral olur da, bir köylünün kendisine söyleyeceği şeyi nasıl bilmez! –

Bundan kısa bir süre sonra, Bayan Blaha, hizmetçisi Anuşka'yı da yanına alıp çarşıya çıktı. Noel'e doğru bir akşam vaktiydi, mağazaların ıslıl ıslıl parıldayan vitrinleri, çeşitli öteberilerle dolup taşıyordu. Birden bir oyuncakçı dükkânına ilişti Anuşka'nın gözü, vitrininde daha önce aklına gelen şeylerin hepsini, kralı, köylüyü, kuleyi gördü. Bir sevindi, bir sevindi ki! Kalbi yürürken ayaklarının çıkardığı sestten daha hızlı çarpmaya başladı. Ama hemen gözlerini yine başka tarafa çevirdi, vitrin önünde hiç durmadan hanımı Bayan Blaha'nın yanı başında yürümeye devam etti. Sanki kimseye niyetinden bir şey sezdirmemesi gerekiyormuş gibi bir duygu vardı içinde. Böylece kukla tiyatrosu sanki hiç dikkatini çekmemiş gibi arkalarında kaldı, çocuksuz Bayan Blaha da durumun hiç farkına varmamıştı. – Aradan çok geçmedi, izinli olduğu bir pazar günü Anuşka evden çıktı, akşam oldu, dönüp gelmedi eve. Sokak içindeki meyhanede daha önceden gördüğü bir adam Anuşka'ya sokulmuş, onu alıp götürmüştü; götürdüğü yeri pek anımsamıyordu Anuşka. Ona öyle geliyordu ki, sanki aradan bir yıl geçmişti. Yorgun argın, pazartesi sabahı eve dönüp mutfaktan içeri girdiğinde, her şey gözüne eskisinden daha soğuk ve gri göründü. O gün bir çorba kâsesini düşürüp kırdı elinden, hanımından bir güzel azar işitti. Hizmetçisinin geceyi dışarıda geçirdiğinin Bayan Blaha hiç farkına varmamıştı. Sonradan, yılbaşına doğru dışarıda üç gece daha geçirdi Anuşka. Ondan sonra da evin içinde artık gezip dolaşmaz oldu birden. Yüreğine bir korku düşmüştü, evin kapılarını kilitliyor, laternacı avluya gelip laterna çaldığında bile pencereye yaklaşayım demiyordu.

Böylece kış geçip gitti, solgun ve ürkek bir bahar yüz göstermeye başladı. Evlerin arkalarındaki avlular için özel bir yeri vardır baharın. Evler siyah renkte ve rutubetlidir, hava ise

sıklıkla yıkanmış çarşaf lar gibi parlaktır. Doğ ru dürüst silinip temizlenmemiş pencere lerde bir ısıltı titreşir, de ğişik türden ne kadar hafif çer çöp varsa rüzgârda dans ede ede evlerin önünden geçip gider. Evlerin tümündeki sesler daha işitilebilir bir tona bürün müştür, tabak, çanak lar bir başka türlü şangır damaya başlar, daha tiz perdeden, daha aydınlık çıkar sesleri. Kaşık, bıçak ların gürültüsü de her zamankinden de ğişiktir.

Tam bu sıradaydı ki Anuşka'nın bir çocu ğu oldu. Anuşka hiç beklenmedik bir zamanda kuca ğında buldu çocu ğu. Haftalar boyu karnı şiştikçe şişen, her geçen gün kendini bir öncekinden daha ağır hisseden Anuşka'nın içinden çocuk fırlayıp çıktı dışarı, dünyaya gözlerini açtı. Anuşka nereden kapmı ştı onu, Allah bilir. Günlerden pazardı, beyle hanım yataklarından henüz kalkmamı ştı. Anuşka, yüzünde hiçbir de ğişiklik olmaksızın bir süre çocu ğa baktı; çocu ğun pek kımıldadı ğı yoktu. Ama ansızın minik gö ğsünden incecik bir ses yükseldi. Tam bu sırada da hanımı Anuşka'yı ça ğırdı, bitişikteki odada bir yata ğın gıcırdadı ğı duyuldu. Hemen Anuşka, karyolasının yanı başında asılı mavi önlü ğünü kaptı ğı gibi, kuşa ğını çocu ğun incecik boynuna dolayıp sıktı, sonra da mosmor çıkını götürüp bavulundaki eşyaların en altına yerle ştirdi. Ardından beyle hanımının odalarına se ğirtip perdeleri açtı, sonra mutfaka dönüp kahve pişirmeye koyuldu. Bu olayı izleyen ilk günlerin birinde oturup, o zamana kadar çalışmasına karşılık kazandı ğı paraları hesapladı. Hepsi on beş guldendi. Derken kapıyı arkadan kilitleyip bavulunu açtı, ağır ve hareketsiz mavi önlü ğü alıp mutfaktaki masanın üzerine koydu. Dü ğümlerini çözüp açtı, içindeki çocu ğu bir süre gözden geçirdi, eline bir mezro alıp başından ayaklarına kadar tutarak boyunu ölçtü. Ardından her şeyi eski durumuna sokup evden çıktı. Ama yazık, kral, köylü ve kule hayli kısaydı çocu ğun boyundan. Yine de bunları satın alıp eve getirdi. Ayrıca, başka kuklalar da satın almı ştı: Yanaklarında kırmızı kırmızı yuvarlak beneklerle bir prenses, yaşlı bir adam, bir yaşlı adam daha;

göğsünü bir haç süslüyordu bu ikinci adamın, bir kez o kocamansakalı dolayısıyla Aziz Nikolaus'a benziyordu. Pek o kadar güzel ve önemli sayılmayacak iki, üç yaşlı adam daha vardı kuklalar arasında. Kuklalar dışında Anuşka, perdesi inip kalktıkça arkasındaki bahçenin bir görünüp bir kaybolduğu bir sahne de alıp eve getirmişti.

Artık yalnızlığını giderecek bir şey vardı Anuşka'nın elinde. O büyük, güzelim tiyatroyu (ne de olsa on iki gulden ödemişti bunun için) kurup çattı, kendisi de arkasına geçti. Ama bazen perde kalkar kalkmaz, hemen koşup sahne önüne geliyor, arkada görünen bahçeye bakmaya başlıyor, içinde bulunduğu bütün o büyük, gri mutfak bahçedeki ulu ve görkemli ağaçların gerisinde silinip gidiyordu. Derken eski yerine dönen Anuşka kuklalardan iki üç tanesini çıkarıyor, kendi kafasına göre onları konuşturmaya başlıyordu. Ortaya tam bir oyunun doğup çıktığı yoktu aslında, her şey kuklalar arasında karşılıklı söyleşilerle sınırlı kalıyordu. Kimi vakit öyle oluyordu ki, iki kukla ansızın, adeta bir korkuya kapılarak birbirleri önünde eğiliyorlardı. Bazen de aynı davranışı ikisi birden yaşlı adamın önünde sergiliyordu; yaşlı adam tümüyle tahtadan olduğu için eğilemiyor, dolayısıyla her defasında teşekkür duygularını devrilip yere yıkılarak açığa vurmaya çalışıyordu.

Anuşka'nın bu oyunlarından çocuklar haber almakta gecikmemiş, komşu çevrelerde ne kadar çocuk varsa ilkin kuşkuyla, giderek daha bir güvenle Bayan Blaha'nın mutfağına akın etmeye başlamıştı. Ortalık aydınlanır aydınlanmaz, her biri mutfakta bir köşeye sınıyor, hep aynı şeyleri konuşan kuklalardan gözlerini ayırmıyordu. Bir ara yanaklarına ateş basan Anuşka, çocuklara dönerek "Bende bir kukla daha var, ama kocaman," diye açıkladı. Bunun üzerine bir meraktır aldı çocukları. Ne var ki, Anuşka söylediği şeyi yine sonradan unutmuştu. Elindeki bütün kuklaları tutup bahçeye dikti, ayakta durmaya gönlü olmayanları da sahnedeki kulisin iki yanına dayadı. Bu arada çocukların daha önce gördüklerini

anımsadığı bir tür palyaço da kocaman ve yuvarlak suratıyla ötekilere katılmıştı. Ama bütün bu ihtişamla daha çok büyülenen çocuklar, o “kocaman” kuklayı kendilerine göstermesi için Anuşka’ya yalvarıp yakarmaya başladılar. Bir an, yalnızca bir an için o “kocaman” kuklayı görmek istiyorlardı.

Bunun üzerine arkada duran bavuluna yaklaştı Anuşka. Hava çoktan kararmaya başlamıştı. Çocuklar ve kuklalar çıt çıkarmadan karşılıklı dikilmiş duruyor, çocuklar kuklalara, kuklalar çocuklara benziyordu. Ne var ki, palyaçonun adeta dehşet verici bir şey bekler gibi iri iri açılmış gözlerinden hiç beklenmedik anda öylesine büyük bir korku çocukları gelip buldu ki, çocuklar ansızın bağışarak topluca mutfaktan kaçıp gitti, biri olsun kalmadı geride.

Derken ellerinde o kocaman, mor kuklayla Anuşka dönüp geldi. Ansızın titremeye başladı elleri. Çocuklar gittikten sonra mutfığa öylesine bir sessizlik, bir boşluk çökmüştü ki! Bir ıssızlaşmıştı ki mutfak! Ama Anuşka korkmadı. Usulcacık gülererek ayaklarıyla vurup devirdi bütün tiyatroyu, bahçeyi oluşturan incecik tahtaları teker teker kırdı, iki parça etti ayaklarının altında. Sonra da, mutfağın iyice karanlığa gömülmesi üzerine birer birer bütün kuklaların kafalarını kopardı. O kocaman, mavi kukla da bunların arasındaydı.

Yansımalar

(1899)

Fransız Devrimi'nin üzerinden çok geçmemiştir ki, Ville-rose Düşesi ansızın çıkıp geldi Bohemya'ya. Anlatıldığına göre, Friedland Dükü kendisine şatolarından birini armağan etmişti. Ve gerçekten büyük büyük üç araba Demin Şatosu'na gelmekte gecikmedi. Bu nazik dönemde kimsenin bundan fazla bir maiyeti yoktu zaten. Ama yine de şato yalnız kalmamıştı. O sıra çevrede yaşayan bir yığın soylu, sığınmacı ve daha başka kişiler vardı, bunlarla karşılaşılacağı hiç hesapta yoktu. Ama en çok Polonyalılar bulunuyordu kentte.

Ne var ki, düşesin ilk kabullerinde bazı sıkıntılar baş göstermemiş değildi. Sarayın araba üstüne arabanın gelip dayandığı yüksek, ıslıl ıslıl kapısında gözlerinde karanlık anımsamalar, soran bakışlarla birbirlerini şaşkın şaşkın süzen erkekler, alaylı gülümsemelerle birbirini selamlayan hanımlar birikmişti bir anda. Çok yüksek sesle ve hızlı bir tempoyla gelenlerin isimleri duyuruldu içeriye: Kontes Polanska, Liegnit Prensesi hanımefendi ve şaşaalı isimlerle daha pek çok ziyaretçi. Bazıları ancak bekleme salonunda, eldivenlerinin düğmelerini vururken isim ve rütbelerini anımsıyordu. Ama Villeroze Düşesi, o kendine özgü, doğal yaklaşımıyla bütün bu küçük sıkıntıları göğüslemesini bilmişti. Kabul ettiği, dudaklarının gölgesi nazik, serin eli üzerine düşebilen kişilere, dış görünüşleriyle nasıl biri izlenimi uyandırmak istemişlerse, o kişi gözüyle bakmıştı. Ve o pek çok ilginç isimlerin hepsini aklında tutuyor, konuşurken bunları büyük bir keyif ve kolay-

lıkla kullanıyor, inciler gibi fırlatıp fırlatıp atıyor, oradakiler de bu incileri havada yakalamasını öğreniyorlardı.

Bütün yaş basamaklarının güzelliğini kendisinde barındırıyor benzeyen düşesin kendisi, ömrünün en güzel çağındaki bu sarışın, narin kadın dışında başka konuklar da vardı Demin Şatosu'nda: Düşese hiç benzemese de onun bir kız kardeşi dul prenses von Sylva-Valtara, kadınlara inanmayan, ama kadınların içten içe hayranlık beslediği Kont Alma, sonra söylenenlere bakılırsa Swedenborg'un da bir öğrencisi olan, siyah üniformasıyla mabeyinci bey. Ayrıca, bir pencere nişinden hiç ayrılmayan Başrahip Luc, suskun, gölgeye sığınmış, ince dudaklarında ölü bir gülümseme. Işıl ışıl topluluk içinde dolaşıp duran genç bir kız, bir ormandaymış gibi sessiz ve yalnız: İsmi Helene, düşesin kızı, hep beyazlar içinde. Görüldüğü kadarıyla düşes çok seviyor kendisini. Genç prenses salonda görünür görünmez, konuklarını ağırlayan düşes sohbetleri bir yana bırakıp kızının yanına koşuyor, bir öpücük konduruyor alnına. Onun bu sevecen davranışı da salondaki herkesi büyülüyor. Şişman Kont Ballin'in biraz yüksek sesle, "Ne kadın!" sözcükleri dökülüyor ağzından. Erkeklerle ilişkisi nişanlılıktan öteye geçmeyen çelimsiz bir kadın düzeltiyor kontu: "Bir anne, ah, ne anne, kont hazretleri!" Öte yandan yaşanan bu sahne, saraydaki genç bir konuğa ilk dizelerini ilham ediyor. Aynı akşam da oradakilere salonun bir köşesinde okuyor dizeleri, kızarıp duruyor bu arada ve bir anda pek çok hanımefendinin gözdesi olup çıkıyor. Ama Demin'deki gerçek şairler de açıyorlar gözlerini, parkın en kuytu ağaçlıklı yollarında suskun kişilerin bir aşağı bir yukarı gidip geldikleri görülüyor; yakından bakıldığında yalnızlık içinde nurlanmış bir alın, yabancı ve uzak imgelerle dolu iki göz çıkıyor insanın karşısına.

Demin'de düzenlenen eğlencelere katılanlar arasında bitişikteki sessiz odalara çekilip bir melodi yaratan ve aynı gece salondakilerin bu melodiye göre dans etmelerini sağlayan

kişiler de eksik değildi. Kaşla göz arasında küçük bir oyunun kotarılıp ilginç, renkli kostümlerle iki saat sonra salonda sergilendiği görülüyor, oyunların manuskriptleri çoktan şöminelere atılıp alev alev yanmaya bırakılmış oluyordu. Ne diye saklansın ki? Öyle ya, her Allahın günü yeni bir dans icat ediliyor, yeni bir oyun kotarılıyordu; yeter ki, gerek duyulsundu buna. Zamanla bir imparator şatosu gibi bir şato doğup çıkmıştı ortaya. Sanki çevrede bir yerde düşesin yönettiği bir ülke vardı da Demin ortasında idi bu ülkenin.

Davet edilen konuklar çoğaldıkça, şatoda çalışan hizmetkârların sayısı da o ölçüde artmıştı. Dört bir yandan akın akın gelenler vardı Demin'e ve bunların büyük çoğunluğu da saraya kabul ediliyordu. Gelenlerin tümünü rahatlıkla doyurup besleyebilecek bir yerdi şato. Ansızın emrinde erkek ve kadın yüz kadar çalışanla bir kâhya peyda olmuştu. Atak, kibirli yüz ifadesi alçakgönüllü, sırnaşık elleriyle garip bir çelişki oluşturan bir adamdı bu.

Kont Alma bir ara, "Bu kâhyaya yol verin gitsin!" dedi düşese. Düşes de şaşırmış, "Neden?" diye sordu. "Ben memnunum kendisinden." Bunun üzerine kont omuzlarını silkti. Kâhya da eskisi gibi kaldı sarayda. Her şeyi belli bir düzen içinde tutmayı olağanüstü beceren biriydi; bütün şölenlerde, bütün eğlencelerde ağırlığı kendini belli ediyordu. Hatta saraydaki sanatçıların bile zaman zaman kendisine akıl danıştıkları görülüyordu. Bir gün hanımefendilerden biri şöyle demişti kendisiyle ilgili olarak: "Zevk sahibi biri!" O sırada tesadüfen yakında bulunan kâhya, hanımefendinin önünde sessizce eğilmiş ve bunu öylesine nazik bir alçakgönüllülükle yapmıştı ki, hanımefendi elinde olmadan gülümsemişti.

Zamanla sarayda düzenlenen şenlikler giderek daha zenginleşmiş, daha eğlenceli bir durum almıştı. Hele kral soyundan bir konuğun beklenmedik bir anda saraya çıkıp gelmesi üzerine şenlikler iyice cümbüşlü bir havaya bürünmüştü. Gelen konuk genç, ıslıl ıslıl bir prensti, ileride hayli hazin bir

şekilde ölümü boylayacak Enghien Dükü'nün kardeşiydi. Sanki bir altın parçası gibi saraydaki topluluğun içine fırlatılıp atılmıştı prens, herkes de elini uzatıp bu altın parçasını yakalamak istemişti. Prens, kendisine gösterilen sevgiden, saraydakiler üzerinde büyük bir etki gücüne sahip olacak gibi yararlanmasını bilecek kadar kafası çalışan biriydi. Yapıların-
daki malzemeye göre çevresindekileri adeta mermer bloklarından çözüp alarak güzeller, har vurup harman savuranlar, ayrıca güzelliği özleyip insanı duygulandıranlar olmak üzere değişik gruplara ayırdı. Prens için az buz bir çalışmaya da mal olmamıştı bu. Çünkü büyük çoğunluk üzerinde o zamana kadar hiç çalışılmamıştı. Prens çevresindekiler arasında kursosuz tek bir kişiye rastlamıştı ki, o da iri iri, hüzünlü gözleriyle Helene idi.

O sürüp giden yaratıcılık etkinliğinin yorgunluğunu da Helene'nin yanında çıkarıyordu. Fazla konuşmuyor Helene'yle, konuştuğu zaman da yurdundan, vakur bir denizin kıyısındaki o geniş ülkeden söz ediyor, sanki bir balıkçı babanın ya da isimsiz rastgele bir adamın oğluymuş gibi konuşmaktan da hoşlanıyordu. Bir saray ya da park bu konuşmalarda asla arka plan oluşturmuyor, fazla dikkati çeken bir söz, konuşmaları belli bir yere ya da belli bir zamana bağlayacak bir isim geçmiyordu asla. Ne zaman saray halkını konuşmasıyla merak ve heyecana sürüklese, ne zaman saraydakiler onun yaşamıyla yaşasa, ne zaman kanının dalgaları binlerce değişik tavır içinde, kocaman ve gözle görülür, yinelenmeye başlasa, kimse farkına varmadan kendini çekip geriye alıyor ve önceden tanımadığı sessiz Helene'yi o içtenlikli konuşmalara hazır buluyordu.

Bir defasında Helene salonun geniş terasa açılan yüksek kapısında duruyordu. Yaklaşan prens onun yanı başında diki-
lip dışarıya bakmaya koyuldu. Sağa sola salınan pek çok ağaç doruğun üstünde, yükseklerde koşturup duruyordu gece. Prensi yanı başında hisseden suskun Helene, sorulmuş bir

soruyu yanıtlar gibi, "Bu bulutlar nasıl da böyle değişip duruyor," dedi. "Uysal ve istekli, her şekli kabulleniyor, ama ancak geçici bir süre koruyor bu şekli. Oysa insan sanıyor ki bulutlardan her biri belli bir şekilde yaşam boyu sürdürecektir varlığını. Biçim denilen şey ne anlam taşıyacak yoksa? –" Ve ansızın iki genç bakışıyorlar bunun üzerine, ikisi de aynı şeyi düşünmüşlerdir. Sonra bir süre daha, karşılarında gece, yan yana dikiliyorlar. Derken içten belli bir isteğe karşı duramamış olarak arkasına dönüyor prens, başrahibin gözlerinin üzerine dikildiğini görüp, başrahibin bakışlarından kuşkulandır gibi oluyor. Derken salondaki topluluk arasına karışıyor prens; hiçbir şeyi kendine dert etmeyen bir hali var. Yine de yakındaki pencere kovuğuna yöneliyor, gülümsemeye çalışarak, "Söyler misiniz başrahip efendi, ne yapmalı?" diye soruyor. Duraksıyor birden, şaşkınlığını güçlkle gizleyebiliyor, ancak yavaş yavaş alışılmış tonuna kavuşuyor sesi: "Bir şenlik yok mu, sizin duygularınıza da hitap edecek kadar büyük bir şenlik? Öyle görülüyor ki, duygularınız bütün eğlencelerin dışında kalıyor hep."

Başrahip hafifçe eğiliyor prensin önünde: "Yanılıyor-sunuz, prensim. Ben duygularımla şenliklerin ortasındayım hep, bir ada gibi diyebilirsiniz. Bir şafak gibi aydınlığa boğduğumuz şenlik denizinde gölgedekalmış bir ada."

"Konuşmanızdan, sayın başrahip, yalnızlığınızın nedeni anlaşılıyor. Bir şair olmalısınız siz, yoksa yanılıyor muyum. Ya da bir filozof."

"Şairlik de, filozofluk da benden uzak, prensim. Herkesin bir şey olduğu burada benim de bir şey olmam gerekiyorsa, kısaca bir izleyici diyebilirsiniz. Bu fazla bir şey değil mi diye soracaksınız. Eh, duruma göre. İzlediği sahneyle izleyicinin kendisi de büyür. Bir meydan savaşını görmüş olanlar bir dövüşe tanık olanlardan önemli ölçüde farklıdır."

"Ve burada sergilenen oyun da dikkate alındığında..."

"Çok haklısınız, prensim. Görüyorsunuz, kendi kendimi pohpohlamaya kalktım. Diyeceğim, gözlerimin önünde bu

güzellik, bu zenginlik ve bu iktidar manzarası kusursuz bir insan, bağışlayınız, kusursuz bir izleyici yaptı beni. Oysa düşününüz lütfen, bir izleyici ansızın kalkıp sahnedeki olayın içine karıştı mı neler olacağını? Kim bilir, nasıl bir karışıklık baş gösterecektir o zaman, değil mi? Oyun sona erecektir – ansızın. Makyaj altında başka yüzler ortaya çıkacak, kostümler altında başka kostümler, sesler ardında – başka sesler...” Ve derken başrahip öncekilerden büsbütün değişik, kısa kısa sözlerle, sanki ses telleri çeliktenmiş gibi vurgulamalara yer vermeksizin sürdürüyor konuşmasını: “Bakınız, bu düşes aramızdaki en iyi kişidir. Bir baronun kızıdır kendisi. Orası öyle, bir Fransız baronun değil ne yazık ki, bir Loren baronunun, – olsun, bir baronun kızıdır nihayet. Bu da herkese nasip olmayan bir şeydir: Annesine gelince, annesi – annesi, bağışlayınız, yığınla olasılık karşısında belleğim yardımını esirgiyor benden – annesi – evet, annesi – bir dansözdü. Görüyorsunuz işte, düşes hiç değişmeyen o büyüleyici gülümsemesiyle gülümsüyor şu an. Sadece bunu sahnede yapmadığından, ayrıca kısa giysiler giymediğinden, gülümseme kendisine annesinden miras kalmamış gibi öyle değişik görünüyor. Ama her şey bir yana, kesinlikle bir düşeslik yeteneği var kendisinde. Şu Sylva-Valtara’ya bakınız öte yandan. Düşlerde gezinen bir İspanyol. Sarınım narin, çıtı pıtı bir şeyken oda hizmetçiliği yapıyordu; şişman bir kadına dönüşünce, bu dünyadan bir türlü göçüp gidemeyen bir prensin dul eşi olmayı uygun buldu. Bizim hanımlarımız böyle işte. Bir de erkeklerimizi tanımak ister miydiniz?”

Başrahip, o kayıtsız tutumunu değiştirmeden sürdürüyor konuşmasını: “Görüyorsunuz, prensim, kendine özgü bir neşelenmem var benim. Buradaki eğlenceleri paylaşmadığım konusunda bana hâlâ sitemde bulunacak mısınız? Özellikle bu eğlenceler böyle biri yaptı beni, bu yüzden böyle latifeyle karışık konuşuyorum...”

Prens, başrahibe kısaca arkasını döndü. O sırada salonun öbür ucunda bir yaygara kopmuştu. Galiba içkiyi biraz fazla kaçıran kâhya Kont Alma'yı kolundan tutmuş, ona yakışksız bir söz söylemişti. Ama büyütülecek bir şey değildi bu. Kâhyayı salondan çıkarmak için çoktan harekete geçilmişti, ama kont ateş püskürerek ansızın kâhyanın üzerine atılmış, dolaşısıyla bir anda, salondaki harımların gözü önünde tam bir dövüş patlak vermişti. İçkili durumdan ayılıp kendine gelen kâhya güçlü biri olduğunu göstermiş, kontu tuttuğu gibi salonun bir köşesine savurup atmıştı; sonra da üstü başı yırtılıp parçalanmış, orası burası kanlar içinde, salonun ortasına gelip dikilerek avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı:

"Köpeksiniz hepiniz, köpeksiniz! İşitmeyen kalmasın içinde: Bu düşes sahici bir düşes değil! Siz hepiniz de –hepiniz de– hepiniz de..."

Birden allak bullak olmuştu ortalık. Kınından çekilmiş, parıldayan kılıçlar görölüyordu. Derken genel yaygara içinde ansızın bir sessizlik başgösterdi. Kızıyla gelip hemen kâhyanın burnunun dibinde bitiveren düşes, bütün salonda işitilip, başlangıçta titrek titrek çıkan kesin sözlerle şöyle dedi:

"Simeon, cesaretin varsa demin söylediklerini bu çocuğun, bu prensesin önünde tekrarlar mısın?"

Helene'nin dingin ve mahzun gözleri kâhyanın karanlık alına dikilmişti. Herkes susmuştu. Derken Helene'nin sesi işitildi. Helene yavaş konuşuyor, annesine, "Söyleyin kâhyaya, saraydan gitsin!" diye ısrarla ricada bulunuyordu. Ve söz dinleyen kâhya sesini çıkarmadan salondan uzaklaştı.

Ertesi gün de DeminŞatosu'nu terk etti.

Düşes de Polonya'ya, bir başka dostunun şatosuna gitmek istediğini açığa vurdu. Demin'dekiler de onun bu isteğini paylaştılar. – Viyana'dan istenen pasaportların gelmesi hayli gecikince, Kont Alma sabırsızlanmaya başladı.

O sofradayken, kimse neşeli neşeli konuşmayı göze alamadı, işte öylesine kasvetli bir görünüşü vardı Kont Alma'nın,

öylesine bir ciddilik okunuyordu yüzünde. Dolayısıyla, düşes bir ara sitemde bulundu kendisine. Kont da karşılık verdi.

“Rica ederim, düşes, bugün yola çıkalım, hemen bugün.”

Düşes gülümsedi, “İyi ama, Alma, pasaportsuz nasıl yapabiliriz bunu?”

“Hiç değilse buradan uzaklaşalım, sınıra varıp orada bekleyelim.”

“Peki ben – ben sokakta mı yatacağım, Alma? Yine kötü kötü şeyler mi doğuyor içinize, yine kâbuslar mı görüyorsunuz?”

Kont, kaçamak yanıtladı soruyu:

“Uykum iyi değil, bu yüzden kısa ve kötü düşler görüyorum.”

Ertesi gün pasaportlar geldi ve hemen yola çıkmak için hazırlık başladı. Kont, saraydakileri acele etmeleri için sıkıştırıp duruyor, kimse de kendisine itiraz etmeye kalkmıyordu. Uşaklar, hizmetçiler duvarlarda ne varsa çekip çekip indiriyor aşağı, dolaplardaki bütün eşyayı çıkarıyor, bavulların ve sandıkların içi sağanak yağmurda su bidonları gibi eşyayla doluyordu.

Bütün odaların açık duran kapılarından rüzgâr girip çıkıyor, salonlarda bir sürü meraklı yabancı insanın itişip kakıştığı görülüyordu. Bir yağmalama olayı yaşanıyordu sanki. Aşağıya indirecekleri kadife koltuklarda uyuyan uşaklar görülüyordu. Elllerinde tuttukları pırıl pırıl, ağır aynalar üzerine eğilmiş kızlar, aptal aptal gülen, yaz sivilceleriyle kaplı kırmızı yüzlerini adeta sağa sola salladıkları bir çanak içinde taşıyıp götürüyorlardı.

Bu insanlardan hiçbiri sesine sınır tanımıyor, sanki içip içip sarhoş olmuşlar gibi ortalık gürültü patırtılarından ve kahkahalarından geçilmiyordu. İçlerinde en çok da arsız, küstah bir kadının sesi çıkıyordu. Aurora idi kadının ismi ve bütün erkeklerin sevgilisi birine benziyordu. Ama onun saray-

dan uzaklaştırılmış kâhya Simeon'un karısı olduğunu ve kocası Simeon'un kendisini belli bir görevle uşak ve hizmetçiler arasında bıraktığını yalnızca başrahip öğrenebilmişti. Hani Aurora, düşesin ve daha başkalarının unvanlarını haksız yere taşıdıklarını saraydakilere anlatıyor değildi; tersine, şu doğum denen rastlantının nasıl gülünç bir şekilde bazılarını ötekilerden üstün kıldığı bilincini içlerinde uyandırmaya çalışıyordu. Bütün erkekler de –onlar bilmeyecek de kim bilecekti bunu– boynunda düşesin o soylu taşları, sırtında da ipek giysileri olsa Aurora'nın da düşesten farkı kalmayacağına, onun da gururla kendini göstereceğine seve seve inanıyorlardı. Bu arada çevresini sürekli gözlemleyen başrahip, Aurora'nın giderek artan küstahlığına bakarak ortada bir şeylerin dönmekte olduğunu anlamıştı. Ayrıca, Simeon'un geçen gece sarayda boy gösterdiği ve şafak sökmeden yine ortadan kaybolduğu söylentisi etrafta dolaşmaya başlamıştı.

Yola çıkmadan önceki akşam Helene, henüz talan edilmemiş küçük bir salonda prensle oturuyordu. Zaman zaman yola çıkış hazırlığının sesleri duyuluyordu uzaktan uzağa. Ama dışarıdaki yaşlı ağaçlarda sonbahar rüzgârı hayli hırçın esiyor ve bütün sesler onun içinde yitip gidiyordu. Şöminede küçük bir ateş yanıyor, ama bir türlü havasını bulamıyordu. Dışarıdaki alacakaranlığın gölgeleri ateşi korkutuyordu adeta ve Helene ile prens de bu gölgelerin bir parçasıydı.

Prenssordu bir ara: "Annenizi seviyor musunuz?"

Susma.

"Seviyorum onu – benim annem değil çünkü..." diye yanıtladı genç prenses kısaca; prene beslediği bu güvende duygulandırıcı bir taraf vardı.

"Anneniz öldü mü?"

Helene başını eğdi.

Susma.

Ansızın genç prens, "Beni bağışlar mısınız, Helene?" dedi.

Helene, düşünceli düşünceli başını salladı.

"Evet mi diyorsunuz? Peki biliyor musunuz- ne için bağışlayacağınızı?"

"Hayır. Ama sorunuza cevap verdim. Her şey için bağışlayabilirim sizi."

Genç prens hemen doğrulup kalktı; eliyle boynuna doğru sabırsız, sertçe bir hareket yapıp başını arkaya attı. "...Prens... ben... prens... ben... prens... ben... soylu ... değilim, ... ben... ben... yoksul biriyim aslında... çok yoksul biri..." diyerek çabucak bitirdi sözlerini sert bir tonla, bu arada ismini söyleyecek gücü bulamamıştı.

Prenses, şaşırmış ya da korkmuş görünüyordu. Karşısında bir çocuk varmış gibi prene dönerak, "Ne diye telaşlanıyorsunuz?" dedi. "Oturun! Biraz yurduanızdan anlatın bana, yurduanız sizindir sanırım; sizin olması gereken nıhayet öyle çok şey var ki!"

Bunun üzerine prens elini tuttu prensesin, prenses de bir süre elini çekip almadı. Yaptığı itirafın etkisiyle hâlâ dudakları hafifçe titreyen prens, prensesin elinin kendisine nasıl yeni bir soyluluk bağışladığını duyumsadı.

İki gencin bulunduğı odaya giren düşes, "Artık iş ciddileşiyor," dedi. "Yarın sabah, günün ilk ışıklarıyla yola çıkıyoruz. Veda etmenin zamanı geldi. Siz nereye gideceksiniz buradan, prens?"

Prens doğrulup ayağı kalktı: "Az önce sizinle gelmeme iznini rica ettim prenesten..."

"Ve gördüğüm kadarıyla bu izni de almışsınız -" dedi düşes gülümseyerek, ardından kızını alından öptü.

Biraz sonra Prenses Sylva-Valtara da girdi odaya. Nerde olsa bir korku çullanıyor üzerine, bir odadan bir ötekisine seğırtiyordu. Küçük salonu yine korkutucu bulmuş, ışık getirilmesini istemişti. Ama bunun için biraz beklemek gerekiyordu.

Kont Alma'nın, tepeden tırnağa silahlanmış, ansızın aralarında boy göstermesi herkesi ürkütmüştü. Derken odadakilerden birinin bu haline gülmesi üzerine, "Ben yola çıkmaya hazırım!" dedi kont kısık bir sesle. Sonunda bitişikten ayak sesleri duyuldu. Prens lambalarla gelen uşakları içeri almak için kapıya yürüdü; ayak seslerinin birden çok kişiye ait olduğu fark edilebiliyordu, çok ışık istenmişti çünkü. Birden aralandı kapı, meşalelerin ölçüsüz ışığı prensin gözlerini kamaştırdı. Derken prens sol omzunda bir darbe, darbenin ardından bir ağır hissetti. Sendeledi. Ama elinde kılıç, bir an sonra içeri üşüşenlerin karşısına dikildi. Kont Alma da onun yanında yer almıştı. Ne var ki, karşı taraftakilerin üstün gücü karşısında tutunamadılar. Gözlerini dört açmışlardı. Taşdıkları unvanlar ve kostümler de kendilerine kıyasıya destek oluyordu. Müthiş savaşıyorlardı. Eski bir krallığın soyluları, bundan daha büyük bir gururla ölümü boylayamazdı. İlkın kont hayata yumdu gözlerini. Prens de aldığı yedi yara dolayısıyla can verdi. Ölüirken gözleri Helene'yi aradı. Helene salonunda değildi artık; öbür kadınlar da kaçıp gitmişe benziyordu. Ayaktakımından oluşan topluluk bağırıp çağırarak ilerliyordu. Derken Simeon boy gösterdi başlarında; bundan böyle korkulacak bir direnişle karşılaşılacağını sanmıyordu. Dar ve karanlık bir koridorda bir giysi çıkırına rastladı ve Prenses Sylva-Valtara idi bu çıkın. Simeon, prensesi ayaküstü boğup yürüdü.

Tam da Helene'yi arayan düşes büyük salonda bulunuyordu ki, Simeon'la adamları geldiler. Simeon düşese doğru bir hamle yaptı, ama durakladı ansızın.

"Helene'yi verin bana!" diye sesini yükseltti düşes ve Simeon'u baştan aşağı ay ışığından bir kılıçla karşıladı, kılıç Simeon'un elini yaralamıştı.

Simeon, "Kadın mısın, erkek misin sen?" diyerek kükredi birden. Bir tüfeğin kabzasıyla vurduğu gibi düşesi yere yıktı,

sonra onu kaldırıp –bir çocuk kadar hafifti düşes– salonun geniş kemerli penceresinden karanlık avluya fırlatıp attı.

Hemen ardından büyük yol arabası sarayın kapısının önüne geldi. Saraydaki ayaktakımı arabadaki sandıklara saldıırıp yağmaladı hepsini. Derken biri şarap buldu kilerde: Simeon zaten bunu beklemişti. Sırtında büyük bir palto, altında da Kont Alma'nın mabeyinci kıyafeti vardı. Pasaportlar ceplerindeydi. Önce Aurora bindi arabaya, iyice örtünmüştü, ama eldivensiz ellerinde yüzükler göze çarpıyordu. Aurora'nın karşısındaki yere uşağın biri beyaz, peçeli, uyuyan ya da baygın durumda bir kişiyi kaldırıp oturttu.

Yola tam koyulmuşlardı ki, biri daha sıçrayıp bindi arabaya arkadaki kanepeye yerleşti. Simeon o anda tanıyamamıştı kendisini. Ama derken yeni gelenin yüzü ileri uzandı, soğuk ve berrak bir ses, "Düşes hazretleri–" dedi. Başrahipti bu.

Herkes susuyordu. Arabanın içinde soğuk ve netameli bir hava esiyordu. Dışarıda bir yerden ışık düştü içeri, yolunu şaşırmış düşünceler gibi oradakilerin yüzleri üzerinden kayıp geçti. Aurora titriyordu. Birden sordu fısıldayarak: "Kim bu?"

Parmağıyla karşısındaki beyazlara bürünmüş, yüzü gözü kapalı kişiyi gösteriyordu. Simeon güldü: "Senin müstakbel kızın, düşes hazretleri."

Bunun üzerine başrahip yüzündeki peçeyi çekip alınca, sanki solgun bir ışıktaki Helene'nin derin uykudaki yüzü ortaya çıktı. Ve çok geçmeden baygınlığından uyandı Helene, kısa bir çabanın ardından gözkapaklarını araladı, artık hayretin yer alamadığı gözlerinde yabancı bir yücelik ve hüznün okunuyordu.

Ne var ki birbirine sokulmuş Simeon ve eşi cezalandırılmış köpekler gibi büzülmüş oturuyorlardı ve birdenbire anlamışlardı: Karşılarındaki *ne olursa olsun* bir prenesti.

Ev

(1899)

Danzig dolayındaki büyük basma ve desen fabrikası Wörmannın ve Schneider, Erhard Stillfried adında seçkin bir desinatör ele geçirmişti. Yaklaşık otuzların başında genç bir adamdı Erhard Stillfried. Zamanla işletmenin onsuz yapamayacağı biri olduğu anlaşılmıştı. Ne var ki, küçümsenmeyecek yeteneğinin tastamam sesini duyurabilmesi için gerek sanat, gerek teknik yöndeki noksanlarını gidermesi gerekiyordu. Münih'teki tatbiki sanat okulunda bir yıl kalacak, sonra da bir ikinci yılı Paris'te, Viyana'da ve Berlin'deki branşıyla ilgili büyük kuruluşları tanımakla geçirecekti. Kısacası, yaptığı evliliğin ardından fabrikanın yöneticileri kendisine söz konusu öneride bulunmuştu. Eşini de yanına alıp götürmesi kuşkusuz düşünülemezdi. Dolayısıyla, karar vermekte biraz zorlandı Erhard. Ama nihayet ilerlemesi buna bağlıydı ve genç eşi de öneriyi kabul etmesini salık verdi. Böylece Erhard'a ilk çocuğunun doğumunu beklemek kaldı yalnızca, bir oğlunun sağ salim dünyaya gelmesinden sonra da yola düştü.

Şimdi de geldiği yere dönmek üzere yola çıkmış bulunuyor. Rahat bir trenin üçüncü mevki kompartımanında oturmakta. Berlin geride kaldı. Bir tuhaf duygular kıpırdanıyor içinde. Titrek bir heyecan parmak uçlarına kadar dolduruyor bütün vücudunu, ansızın sevince boğulduğu oluyor, sonra yine uçup gidiyor sevinci. Etraftaki yolcular kendisine bakıyorlar. Eline bir gazete alıyor Erhard, gözleri gazetenin içinde, düşüncelere dalıyor. Nasıl da geçip gitti iki yıl, inanası gel-

miyor bir türlü. Evet, çalışıp durunca. İşten zamanın nasıl geçtiği hiç anlaşılmıyor. Ve çalışmaya gelince de çalıştı doğrusu; dönünce patronları bir güzel şaşıracaktı. Şimdiye kadar başarılarına ilişkin kısa kısa bilgiler ilettiler kendilerine, ama en büyük sürprizleri şimdi yanında götürüyor. Örneğin, yeni renkli kumaş baskı tekniği. Ne tuhaf! Aslında onu keşfedeni ele geçirdi Erhard. Zavallının biri adam, buluşu üzerinde oturup duruyor, onu ne yapacağını bilemiyordu. Ancak şimdi çalıştığı yerde uygulanacak bu teknik, patenti alınacak, herkes de söz konusu tekniğin peşinde koşacak. Ve onu bulan, Sellier adındaki biri – evet, neredeydi dur bakayım. Paris’te, doğru, Paris’te – sözcük şimdi yine hayli yabancı geliyor Erhard’a. Eşi bu yakında yazmıştı kendisine: "Artık dünyayı gezip gördün..." Gördü mü? Gerçekte dolaştığı bütün kentlerde yalnızca kendi işine baktı; bir kimse belli bir eşyayı alıp gelmek için karanlık bir odaya nasıl girer, onun gibi tıpkı. Dünyaya ilişkin fazla bir şey öğrenmiş sayılmazdı. Ama şimdilik üzerinde durulacak bir şey değildi bu. Çocuk biraz büyüsün hele, ileride bir ara bütün aile birlikte zevk için bir gezi yaparlardı. Evet, çocuk! Nasıl görünüyordu şimdi acaba? Yüzü nasıldı? Sadece doğduğu zaman bir görmüştü, o kadar. Ve yeni doğan çocukların yüzleri aslında pek belli olmaz. Acaba kendisine mi benziyordu, yoksa annesine mi daha çok? Ve derken eşine gidiyor aklı, sonsuz bir sıcaklığın içine dolduğunu duyumsuyor. Aşırı bir coşku değil, sıcaklık sadece. Eşinin yüzü soluktu biraz, ama çocuğun doğumundan sonra oluşmuş bir solukluk. Şimdi hem eskisinden daha iyi koşullarda yaşayabileceklerdi. Haftada iki kez pirzola yiyebilirlerdi artık, belki eve bir piyano da alabilirlerdi, hemen değil kuşkusuz, hele biraz zaman geçsin aradan, diyelim Noel’de...

Tren duruyor ansızın. Sağa sola koşuşmalar başlıyor. Bir ses yükseliyor: İnecekler insin! İnecekler insin! Sertçe açılıyor kapılar, soğuk bir hava Erhard’ın oturduğu kompartımandan içeri akın ediyor. Açık renk keten üstlükleriyle hamallar boy

gösteriyor. Erhard duraklıyor henüz. Derken birinin şöyle söylediğini işitiyor: "Oldu mu olanlar, kaldık burada!" Erhard irkiliyor. "Affedersiniz, anlamadım?" diyor. "Aktarma treni kaçtı, bakalım daha ileriye nasıl gideceğiz?" Soluğu peronda alan Erhard istasyon müdürünü aramaya çıkıyor, kalabalık içinden ite kaka yürüyüp istasyon müdürüne ulaşıyor. Adeta kendinden geçerek sesini yükseltip, "Benim hemen yola devam etmem gerekiyor," diyor. "Ama beyler!" diye yanıtlıyor istasyon müdürü pek oralı olmayarak, hem Erhard'a, hem oradaki başka kişilere, "Benim elimden ne gelir. Treniniz yirmi dakika gecikmeyle geldi. Danzig treni de kalkıp gitti ister istemez. Yolu kapayamam ki!"

"Ama bir çaresi vardır herhalde?" İstasyon müdürü Erhard'a dönerek, "Sakin olun! Saat iki şimdi, yedide bir posta treni kalkıyor. Yani beş saat sonra. Siz nereye gidecektiniz?" İstasyon müdürü oradaki bir başkasına dönüyor hemen. Erhard, elinde valiz, yavaş yavaş boşalan peronda dikilmiş duruyor. Aklına geliyor birden: "Peki, neredeyiz şimdi?" Başının tam üstündeki tabelada istasyonun ismini okuyor; tabela üzerinde Miltau yazıyor iri harflerle. Miltau! Nihayet trenle Danzig'e iki saat uzaklıkta bir yer, arabayla diyelim beş saat. Karar veriyor, bir araba tutup gidecek. İstasyonda görevli bir memura araba soruyor. Memur, gönülsüz yanıtlıyor soruyu: "Araba mı? Kente inmeniz gerekiyor, burada araba bulamazsınız?"

"Kent uzak mı?"

"Hayır."

Erhard birkaç adım atıyor. Yapmak istediği şey ansızın gülünç görünüyor gözüne. Bir araba kaç patlayacaktır kim bilir? Sonra, gideceği yere arabayla gitmek... Hem ne diye? Beş saat beklemek gerçekten böyle bir şey için neden oluşturabilir mi? Gülümsüyor. Telaşlanmam yersiz diyor kendi kendine. İş büyütmenin anlamı yok; şimdiden kendimi evde hisseder gibiyim, şu an holde bulunuyorum sanki.

Derken istasyon restoranından içeri girip bir konyak söylüyor kendine. Üşüyor. Bir şey yapmak isteyip de ne yapacağını unutmuş biri gibi oturuyor restoranda. Sonunda aklına geliyor: Düşünmek tabii, eskisi gibi düşünerek oylanmak! Ve düşünmeye çalışıyor. Eşini ve oğlunu nerdeyse iki buçuk yıl oldu görmeyeli. İki buçuk yaşında çocuklar konuşmaya başlar mı acaba? Ama olmuyor, düşünme işi yürümüyor pek. Restorandaki durum her şeyin bir devingenlik içinde bulunduğu trendekine benzemiyor. *Burada*, bu sıkıcı restoranda her şey durgunluk içinde, öylece duruyor ve tozlanıyor. Düşünceler için de aynı şey söz konusu. Ama böyle istasyonlarda şimdiye kadar sık sık beklemedi mi! Yalnızca böyle istasyonlarda mı? Oh, buna hiç benzemeyenlerinde de. Peki, o zamanlar ne yaptı hep? Evet, asla uzun süre katlanamadı, çokluk kenti gezip görmeye gitti. Fena fikir değil. Bir kadeh daha konyak içerek kentin yolunu tutuyor.

İlkin kömür tozlarından geçilmeyen bir cadde. Kara, kirli latalardan çatılmış eski bir çit boyunca durmadan ilerliyor. Derken berbat bir şeyin, süprüntü dolu bir çukurun üstünde bir köprü çıkıyor karşısına. Aşağıda gözüne yarı balçıkla dolu eski ve paslı bir kova iliştiriyor. Ve ansızın bir fabrikayla karşılaşılıyor. Bacalar, yüksek duvarlar. Devcileyin bir sardalye kutusu adeta, anlamsız bir yapı. Sonunda kente benzer bir yere ulaşıyor. Sağda solda bir ev, büyük bir su birikintisi. Solda bir ev. Daha ileride bir sokak. Terlikler, diş fırçaları ve soğanlarla bir bakkal dükkânı. Bir süre önünde duruyor Erhard. Sonra ilerleyip bir meydana geliyor. Köşede yeni bir ev, yerle aynı hizada; arkasında çiçeklerle kocaman bir vitrin. Üzerinde bir yazı: Café ve pastane. Bir kahve içebilirim belki diye düşünüyor Erhard ve doğruca kapıya yöneliyor. Bu kapı da ayna camından ve üzerinde büyük kentlerin beğenisine hitap edecek gibi bir yazı: *Entrée*. Ama Erhard geçip gidiyor önünden. Şimdi sırası değil oturup bir yerde bir şey yemenin, tatsız bir kahve içmenin diyor kendi kendine. Nasıl olsa evde sayılırım.

Arada bir istasyon var, o kadar; önemsiz bir şey. Ve dosdoğru yürüyor hep. Ansızın karşıdan bir ses işitiyor, yayvan, kabarık bir ses; bazı varyete tiyatrolarında görüldüğü gibi yuvarlana yuvarlana yaklaşıp büyüyen ışıktan topları andırıyor; ilkin bir noktayken şişip kabararak izleyici salonundan salondan içeri giren çirkin, iğrenç, yoğun bir ışık... Ses şöyle diyor: "Hayır, hayır, kesinlikle biliyorum. Ve izini ele geçireceğim o kadının! Ama bir bulayım, geberteceğim onu..." Başını kaldıran Erhard uzun boylu, iri yarı bir adam görüyor; adam yanında ufak tefek, sivri yüzü birisiyle geçip gidiyor önünden. Uzun boylusunun kırmızı, korkunç bir suratı var ve ağzı *geberteceğim* sözcüğüyle şekillenen biçimini hâlâ koruyor. Nasıl bir adam bu diye içinden geçiriyor Erhard. Allah için, korkmamak elde değil. Sonra yola iniyor, yola döşenmiş kaldırımın iler tutar yanı yok. Tümüyü meydanın kendisi öyle, alabildiğine kasvetli bir boşluğu içeriyor. Evler, hayli uzağa kaymış görünüyor Erhard'ın gözüne, meydana adeta asılmış duruyorlar. Ve karşı da... Olamaz! Ne tuhaf: Kulakları ağır işiten sıracalı çocukların yüzleri gibi aptal ve duygusuz bu evler arasında bir başkası. İmparatorluk dönemi zevkine göre süslenmiş bir cephesi var; çatısının üzerinde, kavisli frontonunun sağında solunda birer vazo.

Erhard yaklaşıyor. Ama yaklaştıkça büyümesi gerekirken büyümüyor ev, üzeri resimlerle bezenmiş yarım sütunlarına ve yıkana yıkana rengini atmış sepya kahverengisi girlandlarına karşın, gülünç denecek küçüklüğünü koruyor. Frontonunda tek, birinci katında iki penceresi var; bir pencerede üç basamaklı bir merdivenle çıkılan girişin yanı başında. Ne var ki, kapı ve pencereler açılıyorsa benzemiyor, sanki ait oldukları ev gerçek değil. Ansızın Erhard, ben bu evi daha önce bir yerde gördüm ama diye geçiriyor içinden. Eh, hep öyledir zaten, durup dururken aklına gelir insanın: Ben bunu daha önce bir yerde?... Erhard biraz daha sokuluyor eve. Birden zili çaldığını fark ediyor. Ne aptallık! Dönüp gitmek isterken kilit içinde dönen bir anahtarın gıcırdadığını duyuyor, öyle düpe-

düz kaçıp gidecek olduğu için utanıyor.

"Ne istemiştiniz?" Bir kadın, besbelli genç biri, bakışlarında bir güvensizlik.

"Ben," diyor Erhard duraksayarak. "Şey, affedersiniz – ben –"

"Buyrun, içeri girin, hava soğuk dışarıda," diyor kadın; pek de şaşırılmış görünmüyor.

Dışarısı aslında soğuk değil. İlkbaharın başı çünkü, yine de Erhard kadının görüşünü paylaşıyor ve kapıdan süzülüyor içeri. Hol puslu ve ılık. Bu arada kadının büründüğü şala değişiyor vücudu, şalın yumuşak dokunuşunu duyumsuyor. Kadın şimdi hemen yanı başında durmakta. "Buradan," diyor; Erhard'ın önüne geçip gıcırdayan dar bir merdivenden çıkmaya başlıyor. Bir oda. Eriyip gitmiş bir kırmızıdan geriye kalan bir loşluk; pencerenin perdeleri kırmızı tül den belki. Yoksa bir yerde örtü altında gizlenmiş kırmızı bir lamba mı yanıyor?

"Oturmaz mısınız?" diyor kadın ve bir kanep e üzerine yayılmış postu eliyle düzeltiyor. Kolları çıplak; sırtındaki giysisi gevşecik oynuyor üzerinde, tüm devinimlere açık. Giysisi de sesi gibi. Erhard kadına bakıyor. Birden aklına gelerek, şaşırılmış ve nazik, "Affedersiniz," diyor. "Evinizden içeri daldım böyle..." Gülüyor kadın, kanepedeki postun içine gömülüyor. "Ben," diyor Erhard giderek büyüyen bir kararsızlıkla, "görüyorum – görüyorum ki, özel bir ev burası."

Kanepede oturuyor kadın ve gülüyor. Giysinin bacaklarından aşağı bölümünde bazı kırıksıklıklar belirip kayboluyor. Işıktan mı?

"Ev," diye konuşmasını sürdürmeye çalışıyor Erhard, "eski olmalı." Kadın, "Evet, eski bir ev," diyor gülerek. "Peki ama neden oturmuyorsunuz?" diye soruyor ardından. Üzerinde yine bir postla alçak bir sandalyeyi çekip kendine yaklaştırıyor. Erhard düşüncelere dalmış, şapkasını çıkarıp oracıkta bir yere koyduktan sonra oturuyor.

"Yabancı mısınız burada?"

“Evet,” diye yanıtlıyor Erhard. “Ben – deyim yerindeyse – ben sadece eve...” Ve yeniden karışıyor aklı. Bu odada her şeyin gönlünü okşadığını hissediyor. Yastıklar okşar gibi sırtına dokunuyor; postun kendisi kedi dilleri gibi usulcacık ya-lıyor avuç içlerini.

Birden kadın arkasına yaslanıp kollarını kavuşturuyor, geniş bir yastık gibi başını arkadan kollarına dayıyor ve de-ğişik bir ses tonuyla soruyor: “Görüşmeyeli ne kadar oldu?” Erhard anlamıyor, “Nasıl?” diyor sadece.

“Evet, Berlin’deydi sanırım, Kroll’da –”

Erhard, tastamam sakinleşiyor yeniden. “Yanılıyor ola-caksınız; benim ismim Erhard Stillfried, bir fabrikada desi-natör olarak çalışıyorum.”

Sonra da kalkıp gitmeye niyetleniyor. Söylediklerini hiç işitmemişe benziyor kadın; ama birden öne doğru eğilerek gülüyor.

“Münih’teydi –”

Erhard, bir kez daha doğrulup kalkmaya davranıyor. Kadının gülüşünden dönmeye başlıyor başı.

“Evet Münih’te. Sen de hiçbir şeyden haberin yokmuş gibi yapıyorsun. Oktoberwiese’de...”

Erhard yeniden kararsızlıkla, “Hayır!” diye karşı çıkıyor. “Yanılıyorsunuz. Ben...” O anda aklına bir kız geliyor. Bir buçuk yıl önce, Münih’te – evet – evet, Münih’te, bir gece – iki yıl içinde yalnızca bir gece. İçkiyi biraz fazla kaçırmıştı ve kız – birden anımsıyor her şeyi. Ama o kız, öyle geliyor kendisine, ince, sıska, biraz solgun yüzlü biriydi. Bu ise? Kadına bakıyor süzerek. Kadın da tam bu anı beklemiştir pusuda. Erhard’ın bakışını yakalayıp onunla oynuyor, kucağına çekip alıyor bakış, sonra ansızın çözülüp dağılan saçlarına yöneltiliyor. Öte yandan konuşuyor aralıksız, küçük, kısa kısa, adeta yuvarlak sözler. Erhard’a sen diyor, ayrıca adeta yapışkan bir başka isimle hitap ediyor. Erhard tiksindirici buluyor ismi. Ve hiç kuşkusu kalmıyor: Hayır, o kız değil bu, kesinlikle değil! O

gece yalnızca bir kez Münih'te gördüğü kız açık seçik canlanıyor hayalinde: Solgun yüzlü ve ince yapılı. Bunun üzerine bir kararlılıkla doğrulup kalkıyor. Ama aklına bir soru geliyor derken: Peki, *bu* nereden biliyor o kızı? Ve hemen yatışıyor yine: Bildiği falan *yok*, ağzını arıyor işte. "Ne diyecektim, trene yetişmem için acele etmem gerekiyor, bir yolculuk yapıyorum da anlayacağınız..." Nerdeyse kaba bir edayla söylüyor bunu; kendisini ileride nelerin beklediği aklına geliyor, özlem ve mutluluk çullanıyor üzerine. Nasıl şey bu yaşadığı olay şimdi, ne saçma şey diye düşünüyor ve şapkasını alıyor koyduğu yerden. Öte yandan boş bir yaşantı, şuncacık önemi yok.

Yanı başına gelip duran kadın, sesinde yine değişik bir ton, adeta üçüncü bir sesle, "Siz desinatörüm mü demiştiniz?" diye soruyor. Erhard onaylayınca, "Oh, durun bir dakika," diyor bir rica tonuyla, güler yüzlü. "Yani bu işte uzmansınız. Size bir kumaş göstermek istiyorum; desen bakımından hani. Bana bir fikir verebilir misiniz?"

Erhard, şapkasını yine aldığı yere bırakıyor.

Bir iş görüşmesinde bulunuyormuş gibi, "Memnuniyetle!" diyor. "Nasıl olsa daha birazcık vaktim var."

Kadın duvar kâğıtlarıyla kaplı gizli bir kapıdan girip kayboluyor; sonra kapı usulcacık yeniden açılıyor. Saate bakıyor Erhard. Saat beş, daha iki saati var. Ne kadar sürecektir? Ama doğrusu fark etmez artık; saat onda Danzig'teyim, sonra da banliyö treni var sırada. Nasıl olsa on birden önce evde olabilirim. Gülümsüyor.

Derken bitişik odadan Erhard'ı çağırıyor kadın. Yine önceki gibi yumuşak ve çekici sesi. Arka planında da bir gülüş. Elinde olmayarak kapıdan giriyor Erhard. Kadın, açık duran kocaman bir gardırobun önünde diz çökmüş, gözlerden birini çekip açmaya çalışıyor. "Şunu bir türlü açamıyorum," diyor bir çocuk inadıyla. Kadının yanı başına diz çöken Erhard, kadının kollarını geren o oyunsu gücü duyumsuyor. Dolabın üst tarafında asılı giysilerden adeta bir yasemin ormanından gelir

gibi bunalıcı bir koku geliyor buram buram. Erhard gözü çekip açmaya çalışıyor, ama elleri göze dokunuyor sadece, tuhaf denecek kadar güçsüz. Alnında giysilerin okşayan dokunuşlarını hissediyor. Yoksa bir el midir dokunan? Ansızın bir şey düşüyor üzerine, giysiye benzer bir şey ve öpücükler, pek çok öpücük – ve vücutta bir titreyiş...

Büyük bir saatin sarkacı gibi yumuşacık kollar birden onu itip uzaklaştırıyor. Ve sarkaç salınıyor sağa sola, sağa sola. Erhard dolapta asılı giysilere sırtını dayıyor; giysiler soğuk ve katı. Delice bir korku çullanıyor üzerine. Yola devam etmeliyim diye geçiriyor içinden ve sarkacın sesini daha hızlı işitmeye başlıyor. Yolda yürüdüğünü, koştuğunu sanıyor, oysa gerçekte dolabın önünde duruyor ve gözlerini dikmiş kapıya bakıyor. Kapıda kırmızı yüzlü bir adam iliştiriyor gözüne. Adamı daha önce bir yerde görmüş olacak. Zorluyor kendini: Onu nerede *gördüm* acaba?... Şuna bak, konuştuğunu mu sanıyor adam? Ağzını oynatıyor öyle. Ama yanılıyor. Çıt yok. Ve çok geçmeden anlıyor: Artık ölmenin zamanı, tabii. Fazla önemi yok zaten. Yalnızca bir ara istasyon, bir...

Bir haykırış, tiz ve tüyler ürpertici, rahatsız ediyor Erhard'ı. Tamam, adam şimdi dayaktan geçiriyor kadını. Kimi? Bunu düşünecek vakti yok. Çünkü uzun boylu adam şaşıp kabarıyor ansızın, kapı, duvar, her yer – bütün oda kırmızı yüzlü adamlarla doluyor.

Yeniden bir korku çullanıyor üzerine, bir saniye, yalnızca bir saniye. Derken adam yeniden küçülmeye başlıyor, biraz küçülüyor, ama bu kadarı da alabildiğine yatıştırıyor Erhard'ı. Ne var ki, bir şeyi alıp kaldırıyor yerden – derken bir düşüş, derinlere, çok derinlere ve – yıldızlar, milyonlarca yıldız –.

Ama yavaş yavaş, uzakta yeniden bir düşünce, bir konuşma hatta: Erhard Stillfried birine şöyle diyor: "Zerrece önemsiz bir şey, birkaç saat – pekâlâ uyuyarak geçirebilirdim de –"

Ve yeniden bir düşüş – korkunç!

Ve düşüncelerin arkası kesiliyor birden.

Vitali Uyandı

(1900)

Vitali uyandı. Bir düşün mü görmüştü acaba, anımsayamadı. Ama biliyordu, fısıltılı bir ses uyandırmıştı kendisini. Farkına varmadan saate baktı. Dördü birkaç dakika geçiyordu. Odanın loşluğu yavaş yavaş düzenli bir aydınlığa bırakıyordu yerini. Yataktan kalktı Vitali, kendisini genç bir keşiş gibi gösteren beyaz yün geceliğiyle pencereye yaklaştı. Aşağıda küçük bahçe duruyordu sessiz ve boş. Gece yağmur yağmış olmalıydı. Siyah çıplak dallar arasından bahçenin karanlık zemini görülüyordu, sanki gece gökyüzüne çekilip gidecekken kaçıp geçici bir süre daha içerisine gömülmüş gibi ağır ve doygundu toprak. Karşıdaki ıssız tepeler bulutlarla kuşatılmıştı, yükseklerde esen rüzgârlarla kımıl kımıldı. Vitali, gözlerini belli bir hedef gözetmeden bulutlar üzerinde gezdirirken, deminki fısıltılı sesi yeniden işitti.

Sesin çok ötelere sabahı kutlayan erkenci tarlakuşlarından geldiğini ancak şimdi anladı. Uzak yakın, dört bir tarafta kuşların cıvıltısı duyuluyordu. Sesler, buzlarından çözülen havada adeta eriyip dağılıyor, kulaktan çok duygularla algılanabiliyordu. Vitali, seslerle dolup taşan bu saatin hiçbir isimle nitelenemeyeceğini ve hiçbir saatte bu seslerin duyulmayacağını kavradı ansızın. Henüz sabah olmamış, gece de sona ermemişti. Vitali, yüzünü daha iyi seçebilmek istiyormuş gibi bir duyguyla pencerelerin altında yatan bahçeye yaklaştı ve önceleri hiç fark etmediği bir şey ilişti gözüne, o güçlü fidanı gördü, dallarında minik bir kuş iriliğinde tomurcuklar taşı-

yordu ve tomurcuklar bir bekleyiş içindeydi. Bahçedeki her şey bir bekleyiş ve sabır havasını solumaktaydı. Ağaçlar ve şimdiden ilerisi için hazırlanmış küçük, yuvarlak tarhlar gökyüzünden çıkıp gelecek gündüzün yolunu gözlüyordu. Ama güneşli, ısıllı ısıllı bir gündüz değil, yanında yağmuru taşıyıp getirecek bir gündüzdü bu, yolunu gözledikleri yağmur taneleri bu gündüz içinden toprağa dökülecek, ama bir yerlerini incitmeyeceklerdi, çünkü doğada her şey söz konusu damlaları yakalayacak ellere dönüşmüştü. İşte öylesine duygulandırıcı bir hava içinde sabırla bekliyordu küçük bahçe. Ama Vitali bahçe üzerinden aşırıp giden gür bir sesle, "Gotik bir pencereden bakar gibiyim adeta!" dedi. Sonra yine sakın adımlarla yürüyüp yatağına döndü. İstekle uykuyu üzerine çekip yattı. Ama henüz uyumamıştı ki, dışarıda şakır şakır bir yağmurun boşandığını işitti, yağmur damlalarının hışırtısı geldi kulağına.

Bir Kızın Mektubundan

(1900)

Garda Gölü Kıyısında Riva'dan, Nisan

Herkes gidip yattıktan sonra doğrulup kalktım usulcacık, gidip pencereyi açtım. Evimizdeki bütün pencereler gibi gıcırdamadı, hafifçecik döndü yuvalarında; ellerimden çok, önünde birikmiş havanın itmesiyle içe doğru hareket etti. Bir tomurcuk nasıl açılırsa açılıverdi öylece... Kanatları, tomurcuk üzerini örten gösterişsiz, sert yapraklar gibi birbirinden ayrılmıştı, çiçeğin çanak kısmından içeri bakabiliyordum şimdi, sayısız, karanlık yapraklar altında saklı yatan gecenin o çiçeklere benzeyen çanağından içeri bakabiliyordum.

İsmi "seyahat," Helene! Bu masal kitabının ne sade bir ismi var; ilk sayfası parmaklarımın arasında hışırdayıp duruyor, olağanüstü şeylere karşı çocukken duyduğum o korkuyla sayfaları çevirmekte duraksıyorum çünkü. İşte bu kitabın adı "seyahat" yalnızca. Aslında bir başka isim bulunmalıydı bunun için, öyle değil mi Helene? Yardım et de düşüneyim, bir başka isim gelsin aklıma, hayatım! Ya da hiç umulmadık bir anda böyle bir isim ele geçirdim mi, yardım et, en iyisi susup açığa vurmayayım onu, şimdi ya da düşte keşfettim mi böyle bir isim. Nedir şu düş dediğin? Kendi yorgunluğumuzdan başka şey düşünmeyerek, evde odadan odaya aylak aylak, ağır ağır dolanıp durduğumuz uzun ikindilerde birbirimize anlattığımız bütün o düşler nedir aslında? Hatta seninkiler bile, canım Helene, görkem ve güzellikte benimkileri haydi

haydi gölgede bırakan seninkiler bile burada gündüz vakti bir Noel ağacı izlenimi uyandırmaktan öteye geçmeyecektir, karanlık, yoksul bir Noel ağacı izlenimi uyandırmaktan. Bağışla Helene: Ama kendini bu kadar çok düşlere vermek belki iyi değil. Sabahları çokluk sersem gibi bir kafayla uykudan uyanıyor, bütün bir öğle öncesini gözlerin gerilere çevrilmiş olarak geçiriyorsun. Alnın sararıp solmuş, senin için henüz sönmemiş bir ışık sanki aydınlatıyor bu alnı. Aklın fikrin gördüğün düşlerde, içinde yaşadığın gün için gözlerinde ayrılmış bir yer yok. Ve ellerin (o zarif ellerin!) bir işe koyulduklarında, kimselerin dönüp yüzüne bakmadığı öksüz iki kardeş gibi sağda solda devinip duruyor. Suskun ağzın da sarı soluk, açılmış duruyor biraz, beyaz taştan ağızlar gibi tıpkı, içinden pınarların fışkırdığı bol keseden, ıslıl ıslıl, akacakları bir kadeh olmasa da korkmadan, çekinmeden. Böyle saatlerde dudaklarının arasından dökülüyor bu pınarlar. Ve öyle sessiz sedasız, ortalığı gürültüye vermeden akan şey de senin yaşamın ve bu yaşam yadırgatıcı baharlarının seni şımarttığı o susuz bahçeleri sularıyla besliyor.

Bana darılma sakın, Helene! Ancak, benim kendimin de bu durumu ne çok sevdiğimi anladığımdan beri düşlerdeki büyük tehlikeyi seziyorum. Duyularımızın yüzünü bugünden bir başka yöne çevirerek yaşadık hep, Helene. Annelerimizi gözümüz pek görmedi ve babalarımızın kırk yıldaki bir sevecenliği bize kadar ulaşamadı. Odamın duvarlarının rengini söylememi istersen, bilmiyorum derim. Lütfen git bizim eve, boş odadan gir bak içeri ve sonra yaz bana ne renk olduklarını. Biz, bütün duvarlara saydam gözüyle baktık. Meğer nasıl bir yanılga içinde büyümüşüz bu duvarlar arasında. Önceki gün tuhaf bir olay yaşadım. Aydınlık, sıcak öğle saatleri bağlar arasındaki taşlı yollar ıslıl ıslıldır burada, göz kamaştırırlar, hele in cinin top oynadığı böyle günlerde. Taş duvarlar arasında yürür de yürürsün, boyun kadar da vardır yükseklikleri duvarların, senin boyundan da aşağı değildirler. Sonunda yolun

beyaz tozlarına bakmaktan gözlerin yorgun düşüp bir mahmurluk çöker üzerine, duvara yaslanırsın. Ne var ki, duvarlar da gözlerini kamaştırmaktan geri kalmaz. Ama tepedeki dimdik güneş yol üzerine düşer, geride aydınlık izi kalır sadece. Sonra, üzerlerindeki kaplama çatlayıp kabardığından yollar engebeli ve buruş buruştur, renkleri daha sıcak bir tondadır, gözler tutunabilir onlara. Kimi yerleri bir kırmızımsılığı içerir, sanırsın ki bir Meryem Ana çiçeğinin rengi çıkmıştır buralara. Yollardaki çatlaklar arasından fışkırmış küçük, ince ve uzun otların gölgeleri önlerine düşmüştür, halıları andıran bu gölgeler üzerinde ilerleyerek bakışlar ulaşır onlara. Ama aralıkların kendileri hepsinden karanlıktır, içleri kadehler gibi ağızlarına kadar karanlıkla doludur. Derken bir aralıktan ötekisine atlamaya başlar gözlerin, içinde içmediği bir kadeh kalsın istemez. Ne var ki, bir de bakarsın o koyu siyahlık gerilere kaçmıştır, sanki bir dalga gibi küçük kadehler içinden yürüyüp gitmiştir – ve boşalmış durur şimdi kadehler, gri renkteki sıg diplerini artık görebilirsin. Çıtır çıtır sesler çıkaran hayvancıklar karanlığı kendileriyle alıp götürmüştür: Onu fazla gürültülü bir hareketinle ürkütüp elinden kaçırmışsındır. Çünkü (ancak sonradan farkına vardım bunun) gözlerim dönüp dolaşıp nerede karar kıldı biliyor musun: Gözlerde. Binlerce bakıp duran gözde. Her aralıkta ufak bir kertenkele uyanık bekliyordu ve bana bakan gözler aralıklardaki siyah rengi oluşturmuştu. Binlerce kertenkele bakmış, görmüştü beni.

Ve biliyor musun ne düşünüyorum: Bütün duvarlar öyledir. Yalnızca duvarlar mı, bütün nesneler! Bakışımız hafiflik kazandığında ister yukarılarda bir yerlere fırlatalım onu, ister ateşten bir yük gibi yere bırakalım, her seferinde bir göz açılır, tutup yakalar onu ve öncekinden daha parlak bir bakışa dönüştürüp bize geri yollar. Bizler de bu yeni bakışla bakmayı sürdürür, en yakınıımızdaki nesneye yöneltir onu, karşılığında daha güzel bir bakış elde ederiz. Bu da büyük bir mutluluk

değil midir sence? Ve ne kadar çok nesneye bakarsak, karşılığında o kadar şahane bakışlara kavuşuruz, çünkü her bakış bir öncekinden daha görkemlidir. Oh, Helene, pek çok göze bakmaktan alıkoymayalım kendimizi, olmaz mı!

Ama bir gözün bulunmadığı yere de bakmamak gerektiğini bilmem anlıyor musun şimdi? Çevremizde gözlerimizi yuvalarından çıkarıp alacak kör düşmanların olduğunu biliyor musun? Tüm bakışlardan yoksun kalana ve boş gözkapaklarıyla ortalıkta dolaşana kadar işin peşini bırakmayacaktır düşmanların... Gözlerini düşlerin dudaklarından çekip al, Helene! Nesnelere yönelt onları, güneşe yönelt, iyi kalpli insanlara ayrıca; yönelt ki gözlerin yeniden bakışlarla dolsun... Sevgili Helene! Keşke yanımda olsaydın şimdi! Keşke annen ve baban seni bizim yarımızda bıraksalardı da, bendeki değişikliği farkedebilseydin! Gözlerimde binlerce göz var şimdi. Gözlerimin içine bakabilseydin her şeyi anlar, sen de bir solukta benim gibi ileri bir aşamaya ulaşırdın. Ve tutup öperdin beni. Ve ağlardın. Şimdi benim ağladığım gibi; bu saatte gülüşüm fazla güncel, fazla çocuksu ve her şeyden önce fazla gürültülü çünkü.

Senin...

İki Fragman

(1900)

I

Fragman: Ölüm sabahla çıkıp geldiğinde, bütün yaşamı olduğu gibi yüzünde toplanmış bulunuyordu. Ölüm oradan koparıp aldı bu yaşamı, onun soğuk genç kız bedenine dokunmamıştı. Ama kısa süre için uzanmış elini yumuşak bir kilden çeker gibi hemen yine çekip alarak iyice açılıp gerilmiş yüz hatları bıraktı geride, uzamış ve sivri. Georg, bu sivri çeneyi, hemen kenarına gölgenin gelip dayandığı bu ince burnu görmeye dayanamadı. Dışarı çıkıp, gözlerinde öfke, güz havasında üşümüş ve buğulu kırmızı güllerden iki sert tomurcuğu kopardı. Hayli ağır iki tomurcukla bahçede gezindi bir süre, sonra kendiliğinden yine dönüp içeri girerek, bir genç kız görünümündeki ölünün yanına geldi. Son bakışının açık gözlerinde karanlıklar içinde hâlâ durduğunu görmek yüreğini sızlattı. Alnının altından titreyen elleriyle tutup çekerek, gözkapaklarını kapadı ölünün ve her birinin üzerine elindeki sert goncalardan birini koydu. Ancak o zaman ölünün yüzüne sakın sakın bakabildi. Ve baktıkça, sanki bir yaşam dalgasının yüz hatlarının kenarına kadar gelip yerleştiğine ilişkin içinde uyanan duygu giderek güçlendi. Hatta şimdi alın üzerinde ve fazlasıyla acı çekmiş ağız çevresinde gözlenen yaşamı, gerilerde kalmış o pek güzel saatlerde görüp sevinçle karşıladığını anımsadı. Biliyordu ki, karısının alabildiğine kutsal yaşamıydı bu ve o bu yaşamı pek yakından tanıyamamış, bu yaşama iliş-

kin bütün bildiklerini sanki yalnızca söylentilerden ve ezgi-lerden öğrenmişti. Karısı ölmüştü. Ama ölüm bu yaşamı ondan koparıp alamamış, dağılmış yüzdeki pek çok günlük yaşama aldanmış, profilindeki yumuşak konturlarla bu yaşamı ancak yüzden alıp götürebilmişti. Ama öbür yaşam hâlâ ondaydı, biraz önce de çarpılmış ağzının kenarına kadar akıp gelmişti bu yaşam, şimdi ise ağır ağır geriye çekilip alınıyor, sessizce kadının vücudundan içeri akıyor, kırılıp parçalanmış kalbinin üstünde bir yerde toplanıyordu. Ve Georg, ölümün pençesinden kurtulmuş bu yaşamı ele geçirmek için sonsuz bir özlem duydu. Çünkü tek kişi kendisiydi buna sahip olabilecek, ölünün çiçeklerinin, kitaplarının ve son yazdaki güneşin ve hafif, devingen vücudunun kokusunu hâlâ içlerinde barındıran giysilerinin tek varisi kendisi olduğu gibi, çok geçmeden yaşlı gözleri için erişilmez olacak bu yaşamın da yine tek varisi kendisiydi. Ölünün yanaklarından acımasızca geriye çekilen bu sıcaklığı nasıl alıkoyabileceğini, nasıl yakalayıp ele geçirebileceğini bildiği yoktu. Ölünün çekirdeği çıkarılmış bir meyve gibi yorgan üzerinde boş ve açılmış duran elini tuttu. Soğukluk elin her bir yanına eşit ölçüde ve sessizce dağılmıştı, şimdiden gece boyunca çiy altında kalıp, hoyrat sabah rüzgârıyla hemen yine soğuyup kurumuş bir nesne duygusu uyardırıyordu tümüyle. Derken ölünün yüzünde ansızın bir gölge kımıldadı. Merakla gözlerini gölgeye dikti Georg; uzun bir süre her şey sessizliğini korudu, sonra sol gözkapığının üzerindeki tomurcuk ansızın kımıldadı. Ve gördü Georg: Tomurcuk olduğundan çok daha büyü müştü. Pek çok yaprağın birbirine bitiştiği sivri ucu genişlemiş, alttaki çanak kısmı da sanki içe çekilen bir nefesle yukarı kalkmıştı. Bunun üzerine öbür gözkapığı üzerindeki tomurcukta da bir büyüme gerçekleşti. Sivri yüz ölümüne alışırken, tomurcuklar sönmüş gözler üzerinde giderek daha bir açılmış, daha bir sıcak durmaya devam etti. Ve bu sessiz gündüzün ardından akşam oldu derken, Georg, titreyen elinde iki kırmızı gülle pencereye yaklaştı.

Sanki ağırlıklarından sallanan iki çanak içinde ölünün yaşamı ve bu yaşamın o zamana kadar kendisinin asla sahip olmadığı zenginliğini taşıyordu.

II

Ve bir başka fragmanda: Kız ücra bir çiftlikte, paylaşım duygusundan uzak, başkalarının hayatını yaşıyordu. İçinde büyüyüp onu kendisi yapan yalnızlıklarını, herkes tarafından unutulmuş, belki de ruhunun her günkü düşleri için büyük bir şımartılma anlamı taşıyan güller ortasındaki yabanıl bir kameriyede geçiriyordu. Derken konuklar geldi çiftliğe. Konuklarla birlikte de Georg. Ve bütün yaşamı kameriyede oyalanmakla ve kendisi gibi genç kızlar arasında, ıslıl ıslıl giysilerle parılda-yan geniş çayır çimenler üzerinde akıp gidiyordu. Derken Georg'u tanıdı ve onun yanında ağaçlıklı uzun yollarda, şaşılacak kadar ilerilere uzanan, akşamları gündüzkünden daha uzun görünen ağaçlıklı yollarda yürümeyi öğrendi. Ve bu ağaçlıklı yollardan ansızın bir duvara gelip toslayan birinin sonunda vedalaşmayı öğrendi. Aslında öğrendi de denemezdi. Sonunda gitmişti Georg, onunla birlikte yaz da. Bu durumda sonbahar günlerini yaşamak nasıl göze alınabilirdi? Bir hafta boyunca herkesin önünden yürüyüp geçti. Henüz ağlamamıştı. Ama bir sabah güller ortasındaki kameriyenin önünde buldu kendini. O anda Georg'u tanımadan önce yaşadığı yaşamın bütün derinliği ve sadakatini duyumsadı. Ve bu uzun, birbirine benzeyen genç kızlık günlerini özledi ve bu günlerin kendisine yabancılaşmamış olduğunu duyumsadı. Ve kameriyeden girdi içeri. Dar kapıdan geçerken bir örümcek ağına takıldı, örümcek ağı titreşerek kaldı solgun yanaklarında ve bir peçe gibi sarıp sarmaladı onları. Ve yüzünde bu örtü, karanlık kameriyeden içeri baktı, hiçbir şey değişmemişti...

Albecht Ostermann

~ Fragman ~

(1900 – 01)

17 Eylül günü akşam saat dokuz sularında Bay Albrecht Ostermann biraz uyuşmuş bir vücutla sofradan kalktı (az önce akşam yemeği yemişlerdi). Karısına, "Ben biraz çıkıp dolaşacağım," dedi.

Oysa Bayan Klementine, kocasının her gün bu saatte yaptığı gibi kendisine akşam gazetesinden biraz bir şeyler okumasını beklemişti. Ama Bay Ostermann yineledi: "Evet, gerçekten bugün biraz çıkıp dolaşmak istiyor canım..." Böyle bir şeyle karısı Klementine on altı ya da on yedi yıllık evlilik yaşamlarında ilk kez karşılaşılıyordu; ağzından, "Ama Albrecht..." sözcükleri çıktı sadece, çünkü kocasının yapmaya niyetlendiği bir şeye asla karşı çıkmayan bir kadındı.

Kocasının pardösüsünü yeniden sırtına geçirdiğini görünce, sürdürdü konuşmasını: "Daha şimdi geldin kahveden..."

"Haklısın sevgili Klementine, az önce kahvedeydim. Ama olsun. Biraz çıkıp dolaşmak, hareket etmek istiyorum, yoksa yine uyuyamam gece." Buna karşı ne söylenebilirdi. Yalnızca, "Ama şimdiye kadar hiç yaptığın bir şey değildi bu," diyebilirdi karısı.

"Çok doğru Klementine'ciğim, şimdiye kadar asla yapmadım böyle bir şey. Ama bu, hiç yapmayacağım anlamına gelmez. Aklıma esti işte, biraz çıkıp dolaşayım dedim, ruhum-

da böyle bir heves uyanıverdi ansızın. Neden bu heves içimde kalsın? Neden bir defacık da bir istisna yer almasın yaşamımda? Ağaçlıklı yolda biraz yürüyeceğim anlayacağın. Şu sıra tenhadır yol, hava da biraz serinlemiştir. Haydi hoşça kal, Klementine'ciğim!" Bay Ostermann karısına sol yanağını uzattı, karısı da adeta bir alışkanlığa uyarak nemli ve dolgun dudaklarıyla uzatılan yanağa bir öpücük kondurdu.

Kapıya varmışken bir kez daha arkasına döndü Bay Ostermann. "Beni bekleme sen, daha önce gidip yatabilirsin, düzenin bozulmasın. Ben oyunbozanın biriyim, bir kaçagım anlayacağın, bu yakışsız davranışımın rahatını bozmak istemem." Bir şaka havasında söylediği bu sözlerin ardından gülümsedi Bay Ostermann, erkenden yaşlanmış ince uzun yüzü için gülümseme kolay olmadı. Birden dönüp gelerek yeniden masaya yaklaştı, tıpkı önceki gibi sol yanağına bir kez daha nemli bir öpücük konduran rahatına düşkün karısı Klementine'nin önünde acemice eğildi. Bu veda merasiminin yinelenmesinin özel bir anlam içerdiği söylenemezdi hani. Bay Ostermann, evlilik yaşamında böyle ayrıntılı bir resmiyeti alışkanlık edinmişti; bunu evlilikte uyulması gereken bir görgü kuralı sayıyor, kılı kırk yaran bir titizlikle söz konusu kurala uygun davranmaya çalışıyordu. Evden yarım saat gibi bir süre çıkacak olsa, beş, altı kez veda ediyordu karısına, çünkü ancak evden çıkıp gitmeden önceki son vedaya eksiksiz bir veda gözüyle bakıyordu.

Merdivenden inerken 900 DM gibi yüklü bir parayı yanında taşıdığı aklına geldi birden; oysa bugün vade doluyor, paranın yerine ulaştırılması gerekiyordu. Parayı evde bırakmak için tam dönmek üzereydi ki, yeniden odaya girip kendisini karısının yanında bulunca, kararsızlıktan, rahata kapılmaktan ya da daha başka akla yakın bazı nedenlerden bir daha sokağa çıkmayacağını düşündü. Ama sokağa çıkmadan da yapamayacaktı. Hem üzerinde parayla bir yarım saat yolda gezip dolaşmak, nihayet o kadar da tehlikeli sayılmazdı. Dolayısıyla,

Bay Ostermann evden çıkıp gitmekte bir sakınca görmedi.

Bayan Klementine pencere önünde durmuş, kocası Bay Ostermann'ın peşinden bakıyordu. Hafif hafif adımlar atıp bastonuyla oynayarak yavaş yavaş karanlığa gömülen evler boyunca yürüyen kocası, ağaçlıklı yola çıkan dar bir yan sokağa sapıp gözden kayboldu sonunda. Bayan Klementine biraz tedirgindi. Şimdiye kadar onsuz, tek başına herhangi bir şeye kalkışmamış kocası Albrecht, şimdi durup dururken, ortada yeterli bir neden olmaksızın böyle bir yürüyüşe çıkmaya karar vermişti. Yine de kocasına karşı herhangi bir güvensizlik duyduğu yoktu. Biliyordu, bir kusur bulunulacak gibi değildi kocasına, bugüne kadar kendisine alabildiğine dürüst davranmıştı; yıllardan beri tek bir tutkusu olmuştu; evlilik yaşamlarını pırıl pırıl durumda tutmak, bir ayna gibi adeta, nesnelerin konturlarını yansıtmasa da lekesiz yüzünde güneşin görüntüsünün hiç eksik olmayıp her zaman göz kamaştırdığı madeni bir ayna gibi tıpkı. Ancak evlilik yaşamlarının başında, çocuk sahibi olmayı umdukları o günlerde arada bazı anlaşmazlıklar başgöstermemiş değildi; evde fazladan bir oda durup durmuştu hep ve öylesine sessiz ve boştu ki, o kadar olurdu. İşte Bayan Klementine birkaç yıl beklemiş, sonra da burayı geniş bir banyoya dönüştürmüştü. O zamandan beri de kendisi ve kocası sırayla burada banyo yapmanın nimetinden yararlanıyor, odanın önceleri nasıl bir işlev görmek üzere boş bırakıldığını hiç hatırlarına getirmiyorlardı.

Evliliklerinin başında Bayan Klementine deneyimli bir hekime görünmüş, bir türlü çocuğu olmadığını süklüm püklüm açıklamıştı. Hekimin tavsiyesine uyarak ilkin birkaç kaplıca dolaşmışsa da yararını görememişti. Derken hekimin dikkati bu kez kocası Bay Ostermann'ın üzerinde toplanmış ve sonunda çocuklarının olmayışından kocasını sorumlu görüp kadını hayli şaşırtmıştı. Hekim Bay Ostermann'a da durumu açıklamış, bu açıklamayla kendisini ne kadar ürküttüğünden hiç haberi olmamıştı. Ne var ki, Bay Ostermann'ın mahcup

üzüntüsünü giderecek bir teselli kaynağı kendini göstermekte gecikmemiştir. Söz konusu olayın ardından Bayan Klementine tombulluk karışımı bir olgunluğa kavuşmuş, bundan böyle içi rahat, çocuksuz bedeninin tüm enerjisinden kendisi için yararlanmış, olgunlaşıp form tutan vücudu zenginleşmiş, kocası da adeta bir duygulanmışlıkla bu zenginliğin keyfini çıkarmaya başlamıştır.

Bu durumda Bayan Klementine'nin kendisini hiçbir şeyden yoksun bırakması gerekmediğinden ve o güzelim banyo odasında herhangi bir şekilde gururu incinmemiş bedenine akla gelen tüm nimetlerden yararlanmayı çok görmediğinden, kocasına eksik yanını hissettirmeye hiç kalkmadı; tersine, vücudunun tüm albenisini konuşturmasına izin vererek kocasının duygularını sürekli uyanık tutmaya baktı. Bunun sonucunda da bir tehlikeyle yüz yüze gelmiş evlilikleri rengini yitirmediği gibi, bir sevdalanmışlıktan bir ötekisine sıçrayıp daha da zenginleşerek bir dinginlik kazanmıştı. Bay Ostermann için karısının bu akıllıca davranışı ahlaki açıdan önem taşıyor, o işitilmedik sefahat âlemleriyle geçirdiği gençlik yaşamına lanetler savuruyordu. Bazen, moralini güçlendirmek ister gibi hiçbir yerinde leke içermeyen şimdiki ak pak evliliğini, daha önceki o bulanık yaşamıyla karşılaştırdığı oluyordu. Söz konusu dönemde, erkekliğe henüz ayak attığı yıllarda dört, beş kez doğru yoldan sapmıştı ve şimdi geriye bakınca bunların düşsel görüntüler gibi birbirine sarılıp dolandığını görüyordu. Artık kendisini öylesine arınmış hissediyordu ki, ne zaman karısının Hans ve Arthur ismindeki iki genç yeğeni kendilerine ziyarete gelse, halinden memnun bir yüzle onlara hep şöyle diyordu: "Sevgili çocuklar, şu sıra hayli kritik bir yaşta bulunuyorsunuz. Dört bir yanda sizin her şeyden habersiz erginliğinizi gözüne kestirmiş ayartılar pusuda bekliyor. Sevgi denen şeyden söz ediyorum anlayacağınız. Çünkü gerçek sevginin ne olduğunu ancak evlilikte anlıyor insan, haksız yere bu yüce isimleri taşıyan duygu ve ilişkiler,

şairin çok yerinde söylediği gibi, şahane çiçeklerle insanın önünde duran, ama sağlam ve sağlıklı toprağın değil de düpedüz bir bataklığın dalgalı siyah suları üzerinde yatan, çiçeklerden birine açgözlülükle el uzatanı sessiz ve yiyip yutan çayır çimenlere benzer.” Bay Albrecht Ostermann, bu güzel benzetmeyi uzun zaman önce pek tanınmamış bir kitapta okuduğunu sanıyor, dolayısıyla, asla “şairin söylediği gibi” demeden söz konusu benzetmeye başvurmuyordu. Çünkü seçkin bir kişinin sözlerini kendi sözleriymişçesine dile getirmek gibi bir davranışın çok uzağında bir insandı.

Bay Ostermann sokağın köşesinde gözden kaybolur kaybolmaz, Bayan Klementine hole bir mumla kibrit koydu, kocasının terliklerini ve onun her gün kullanageldiği değişik türden ufak tefek bazı öteberileri hazırlayıp bıraktı oracığa. Sonra bütün odalardaki ışıkları titizlikle söndürüp kocasıyla paylaştıkları yatak odasına çekildi, çünkü erkenden yatmayı seven biriydi, bunu vücudunun rahatı için zorunlu görüyordu. Yatakta bir saat kadar uyanık bekleyip uzaktan gelen seslere kulak kabarttı. Derken gecenin sıcaklığına yenik düşerek uykuya daldı. Biliyordu ki, kocası Albrecht en geç yarım saat sonra dönünce, onu tatlı bir dille uyandıracaktı. Gel gelelim, Bay Albrecht Ostermann dönmedi eve, ne yarım saat sonra, ne bütün gece, ne de başka zaman.

Güvenlik güçleri kayıplara karışmış Bay Ostermann'ı aramaya koyulduysa da, ortadan yitip gidişinin nedeni bir türlü açıklığa kavuşturulamadı.

Oysa herşey pek basit bir şekilde, ancak biraz ansızın olup bitmişti.

17 Eylül gecesi saat 9'u çeyrek geçe tek başına “ağaçlıklı yol” da yürümekte olan orta yaşlı adam, kendisine bir kadının seslendiğini işitti. İlk aldırmadıysa da, yanından kadının hiç

ayrılmadığını görünce durdu. Ansızın kadının kendisine ilet-tiği bir haber üzerine, "Nasıl?" diye karşılık verdi. Kadın ince, narin bir şeydi, boyu adamın boyundan hayli kısaydı. Adam, kıvırcık ve sarışın saçlarının örttüğü yüzünü iyice görebilmek için başını kadına doğru biraz eğmek zorunda kalmıştı. Çünkü önemli olan, her şeyden önce kadının yüzünü görebilmektir. Tam bir fenerin altına geldiklerinde kadın adamın gözlerinin içine bakıp başını salladı: "Evet, evet – – – benim işte! Senin Kathi?"

"Hangi Kathi?"

"Şu teyzenizin yanında çalışan Kathi. Siz de tatile teyze-nizin yanına gelmişsiniz hani."

"Tatil mi?" Adam, hanidir tam bir bağımsızlık içinde yaşı-yordu. Dolayısıyla, kadının bu sözü kendisini biraz yadırgattı.

"Oh, yirmi iki yıl var. O zamanlar beyefendi gencecikti henüz Liebenau'ya, teyzesi Bayan Albot'un yanına geldiğin-de." Adam olduğu yerde durdu. "Liebenau'da..." Derken değişik şeyler geldi aklına; yamuk, sivri başlığıyla kulakları ağır işiten, asık suratlı, yaşlı teyzesini anımsadı; sonradan bu teyzesinden pembe bir asma lambayla üzerinde oturulama-yacak kadar kırık dökük bir koltuk ve Rafael Morgenhensch'in elinden çıkmış bir "Son Yemek" gravürü kendisine miras kal-mıştı. "Son Yemek", evde akşam yediği yemeği aklına getirdi, yemek de bir mutfak hatırlattı. Teyzesinin evinde kaldığı odanın hemen bitişiğindeydi mutfak, teyzesinin kaldığı oda-ların hayli uzağındaydı. Birden göğüs geçirerek, "Evet, evet, Kathi!" dedi.

"Hele şükür, hatırladınız sonunda," diye karşılık verdi yanı başındaki kadın gülererek. "Eh, artık aramızda neler geçti-ğini de hatırlamışsınızdır sanırım?"

Kısa bir susuşun ardından, "Evet, şey, diyeceğim... Hani gençlikte... Eh, nasılsınız bakayım, Froylayn Sophie? Umarım iyisinizdir?"

"Froylayn!" diye yanıtladı kadın alaylı alaylı. "Durumum iyi olsa şimdi ne diye gelecektim size..."

"İyi değil mi?"

"Değil tabii. Yaklaşık on sekiz yıl var ki, çocukla tek başıma mücadele ettim, ayakta kalmaya çalıştım, ama artık büyüdü çocuk, bir sürü şey gerekiyor..."

"Bir çocuğunuz mu var? Demek evlisiniz?"

Kathi adeta laf olsun diye, "Evet," dedi, "bugün yine dönüyorum geldiğim yere anlayacağınız. Birkenfeld'de oturuyorum. Trenle buraya iki saat."

"Peki, şehre bir iş için mi geldiniz?"

"İş mi!" diyerek güldü sarışın kadın adamın yüzüne bakarak. "Hoşsunuz doğrusu. İş ha! Siz beyefendiyle görülecek bir iş, evet..."

Asla gafil avlanmamaya çalışan adam gülümsedi. "Sevgili Kathi, gerçekten kalkıp bana geldinizse, ben de gücüm yettiği kadar ufak bir yardımda bulunmak isterim seve seve..."

"Evet, nasıl anlatsam, öyle sefil durumdayız ki!"

"Tabii, tabii. Çoktan beri bu durumda yaşıyorsunuz, böyle sefil durumda. Öyle demiştiniz sanırım?"

"Teyzeniz Bayan Albot beni evinden kovdu kovalı."

"Kovdu mu dediniz? Ne zaman oldu bu, Froylayn Kathi?"

"Siz Liebenau'dan ayrıldıktan altı hafta sonraydı. Çocuk yüzünden. Sanırım çocuğun kimden olduğunu tahmin edersiniz artık."

Adam ciddi ciddi düşündükten sonra, "Hayır," diye yanıtladı. "Bakın, o zamanlar Liebenau'da kim vardı, çıkaramadım. Eve gelip giden bir erkek yoktu. Benim teyzecik, kömür-cünün ya da sütçünün bile izin vermezdi içeri..."

"Ama beyefendi biraz düşünsünler hele!" Bunun üzerine adam gerçekten düşünüp taşındı. "Eh, herhalde beyefendinin kendisinden başkası olmasa gerek bu kişi."

Derken adam bir süre boş gözlerle önüne baktı. Ama sonra kendini hiç zorlamadan, her türlü kuşkudan uzak gülmeye başladı.

“Evet, evet, Kathi. Neden olmasın...”

“Ama ben çok ciddiylim, acaba beyefendi unuttular mı?”

“Neyi?”

“Mutfağa, yanıma çıkıp geldiğini?”

“Evet, evet... Söylemiştim ya, gençlikte elbet olur böyle şeyler.”

“Zavallı bir kızı gebe bırakmak, öyle mi?”

Gülmesine son veren adam, “Hayır, hayır, Kathi,” dedi serinkanlılıkla.

“Ne yani? Beyefendinin kendisi yapmadı mı bu işi?” diye yanıtladı sarışın kadın hırslanarak.

“Yo, yo, ne yazık ki bendim seninle yatan. Ama olsun. Böyle bir sonuç doğuramaz bu, asla doğuramaz. Adeta imkânsız böyle bir şey. Size söyleyeyim bakın, Froylayn Kathi, böyle bir şeyin düpedüz olanaksızlığını doktor açıkladı bana, benim asla bir çocuk sahibi...”

“Bunu size doktor ne zaman söyledi?”

Ejderhayı Öldüren Yiğit

(1901)

Ormanlar, kayalıklar, ırmaklar, yollar ve kentlerle bereketli topraklardan oluşmuş güzel bir ülkeydi. Tanrı tarafından bir kral geçirilmişti başına, çok yaşlı biri, o vakte dek haklarında inanılır şeyler işitilmiş ne kadar kral varsa hepsinden daha yaşlı ve mağrur. Bu kralın da bir tek evladı vardı gençliğinin henüz baharında, içi özlemle dolup taşan, güzellikte bir benzeri daha gösterilemeyecek bir kız. Kral komşu ülkelerde ne kadar hükümdar varsa hepsiyle akrabaydı, ama kızı çocuk sayılırdı henüz, hısım akrabadan adeta yoksun, yalnızlık içinde yaşıyıp gidiyordu. Kuşkusuz halim selim ve yumuşak başlı tabiatı, henüz uykusundan uyanmamış sessiz albenisinin gücü, masum masum çekip getirmişti ejderhayı ülkeye. Prenses gelişip büyüyerek bir çiçek gibi açtıkça, ejderha da ülke topraklarından içeri giderek daha çok sokulmuş, sonunda en güzel kentin önüne gelip korku ve dehşetin ta kendisiymiş gibi oracıktaki bir ormana yerleşmişti; çünkü *güzel* ile *korkunç* arasında gizli saklı ilişkiler bulunur, güler yüzlü yaşam ve her Allahın günü burnumuzun ucunda eğleşen ölüm, ikisi de bir yerde tamamlayıp bütünler birbirini.

Hani bununla ejderhanın genç prensese düşmanca niyetler beslediğini söylemek istiyor değiliz; zaten ölümün yaşamın karşıtı olduğunu elini vicdanına koyup namus ve şerefi üzerine ileri sürecektir kimse yoktur. Hırsından ateş püsküren koca hayvan güzel prensesi görünce, bir köpek gibi yanı başına uzanıp yatar, belki prensesin alabildiğine sevimli ellerini hayvansı

bir teslimiyetle okşamak ister, ama dilinin iğrenç manzarasını düşünerek bundan kendini alıkoyardı. Ama bu konuda bir denemeye başvurmak doğal olarak düşünülemezdi kuşkusuz; kaldı ki ejderha kendi güç alanı içine kazara giren tüm canlılara amansızca davranıyor, adeta elle tutulup gözle görülen bir ölüm gibi, karşısına çıkacak canlıları yakalayıp bırakmıyor, çocukları ve sürüleri de bağışlamıyordu.

Bu bela ve tehlike karşısında ülkesindeki pek çok delikanlının yiğit birer erkeğe dönüştüğünü görmek, başlangıçta kralı hayli memnun etmiş olmalı. Halkın değişik kesimlerinden gelen bu gençler, soylular, ruhban okulu öğrencileri ve uşaklar sanki bilmedikleri uzak bir ülkeye sefere çıkar gibi yola düşüyor, hepsi bir tek saatlik ateşli ve soluk soluğa kahramanlığa soyunuyor, bu bir saat içinde yaşam ve ölümü, umut ve korkuyu, kısaca her şeyi bir düş görüyormuş gibi yaşıyorlardı. Aradan henüz birkaç hafta geçmişti ki, halkın ejderhayla savaşarak can veren bu yürekli evlatlarının hesabını tutmak ve isimlerini bir yere kaydetmek artık kimsenin aklına gelmez olmuştu. Çünkü korkulu günlerde halk kahramanlara alışır; kahramanlar da ele geçmez şeyler olmaktan çıkar. Binlerce insanın içindeki özlem, korku ve açlık seslenir, çağırır bu kahramanları, onlar da felaket zamanlarında bile etkisini göstermekten geri kalmayan o ezeli yasalar uyarınca gereksinim duyulan bir nesne, örneğin ekmek gibi hemen bitiverirler ortada.

Ne var ki, umutsuzca bir direnişten sonra canlarını feda edenlerin sayısının giderek artması, her ailede oğullardan en seçkininin (üstelik yeniyetme denecek bir yaşta) bu dünyadan göçüp gitmesi üzerine, ülkesindeki ailelerin en büyük oğullarının günün birinde yok olarak kendilerine zamanında koca bulamayacak genç kızların çocuksuz bir dul yaşamını uzun yıllar üstlenmek zorunda kalacağından haklı olarak çekinen kral, ülkesinin insanlarına ejderhayla savaşı yasakladı. Felaketin çöreklandığı ülkeden tarifsiz bir dehşete kapılarak kaçan

yabancı tüccarlardan gittikleri yerlere bir haber götürmelerini istedi; benzer konumdaki başka kralların da öteden beri sağa sola duyurduklarından farksız bir haberdirdi bu: Çaresizlik içindeki ülkeyi ölümün pençesinden kurtaracak kimse prensesle evlenebilecek, soylu biri olmuş ya da bir celladın en hayırsız evladı, fark etmeyecekti.

Ve görüldüğü kadarıyla yabancı ülkeler de yiğitlerle dolup taşmaktaydı ve ödülün yüksekliği etkisini göstermekte gecikmemişti. Ne var ki, yabancı diyarlardan gelen babayiğitlerin ülkenin kendi yiğitlerinden daha şanslı olmadıkları çok geçmeden anlaşılmış, dışarıdan gelenlerin de ejderhayla savaşta ölmekten başka ellerinden bir şey gelmemişti.

Tam bu sırada kralın kızında bir değişiklik başgösterdi; şimdiye kadar halkın üzüntüsü ve ülkenin uğradığı felaket karşısında yüreği kararan, ejderhanın geberip gitmesi için Tanrı'ya yakaran prenses, bu işi başaracak tanımadığı bahadırla evlendirilmesinin kararlaştırılmasından sonra, içindeki naif duyguyla ülkenin başına musallat olmuş canavarın tarafını tutmaya yönelmişti. Ve iş o kadar ileri bir noktaya varmıştı ki, prenses uykusunda gördüğü düşlerin içtenlikli ortamında ejderhanın iyiliği için dualar uydurmaya, ona kol kanat germeleri için kadın ermişlere yakarmaya başlamıştı.

Söz konusu düşlerden utanç duyarak uyandığı bir sabah bir haber çalındı prensesin kulağına, korktu, aklı karıştı. Herkes, Allah bilir nereden gelmiş bir cengaverden söz ediyordu; bu kişi ejderhayla boğuşmuşsa da hakkından gelememiş, ama korkunç düşmanın pençelerinden yaralı olarak, kanlar içinde kurtulup balta girmemiş ormanda bir köşeye çekilerek gizlenmişti burada. Kendisini gizlendiği yerde o demirden soğuk kabuğu içinde buz kesmiş, baygın yatarken bulup bir kulübeye taşımışlar, şimdi de bu kulübede, yaraları üstünde kanlı sargılar, ateşler içinde yatıyor, yanıp kavruluyormuş.

Bu haberi işiten genç prenses, üzerinde sadece beyaz ipekten gecelik, kentin yollarından koşa koşa geçip ejderhayla

boğuşan ölümcül hasta yiğidin yattığı kulübeye gitmek için yüreğinde büyük bir istek duydu. Ne var ki, oda hizmetçileri kendisini giydirip de eşsiz güzellikteki elbisesinin ve üzgün yüzünün sarayın pek çok aynasında bir o yana bir bu yana salındığını görünce, bütün cesareti uçup gitti, böylesine alışılmadık bir işe kalkışmayı göze alamadı. Hatta ağzı sıkı bir hizmetçisini hasta yiğidin yattığı kulübeye yollayıp, yaraları için ince, hafif sargı bezleri ve yumuşak merhemler yollamaktan bile çekindi.

Ama bir tedirginlik vardı içinde ve bu tedirginlik neredeyse hasta yaptı prensesi. Gece karanlık basar basmaz pencere başında oturuyor, yabancı yiğidin yavaş yavaş can verdiği kulübenin yerini kestirmeye çalışıyordu. Onun ölecek olmasına kesin gözüyle bakıyordu çünkü. Ancak *bir kişi* vardı onu kurtaracak, ama bu kişi de kalkıp onu aramaya çıkamayacak kadar korkaktı. Yaralı yiğidin hayatının kendi elinde olduğu düşüncesi, bundan böyle bir türlü aklından çıkmıyordu prensesin. Bu düşünce kendi kendini suçlayıp durduğu, acı çekerek geçirdiği üçüncü günün sonunda onu tutup gecenin içine, kara, korkunç ve yağmurlu bir bahar gecesinden içeri saldı; prenses sanki karanlık bir odadaymış gibi bu gecenin içinde şaşkın şaşkın dolandı durdu. Aradığı kulübeyi nasıl bulacağını bilmiyordu pek. Ama ardına kadar açık duran bir pencereden, içeride yanan ışıktan, bir şey okumayı ya da uyumayı olanaksız kılan uzun ve tuhaf ışıktan kulübeyi güçlük çekmeden keşfetti. Ve ağır ağır yürüyüp geçti önünden, kolu kanadı kırık, çaresiz, yaşamının ilk hüznü içine gömülmüş. Yürüdü, hep yürüdü. Yağmur dinmişti; tek tek bulut kümeleri üzerinde bir başına duran iri yıldızlar görülüyordu. Bir bahçede şakıyan bülbül, söylediği ezginin ilk dizelerini hâlâ bitirememişti. Bir soru havası içinde dönüp dolaşıp baştan alıyordu ezgiyi. Sesi gür mü gürdü, sessizlik içinden büyük bir güçle doğup çıkmıştı; yuvası dokuz meşe doruğundaki dev bir kuşun sesi gibiydi.

Prenses yaşı gözlerini yürüdüğü uzun yoldan kaldırıncı, bir orman gördü ve ormanın arkasında sabahtan bir dilim. Bu dilimin önünde siyah bir şey belirdi ve anlaşılan yavaş yavaş da yaklaşıyordu. Bir atlı. Prenses hemen oracıktaki karanlık ve yağmurda ıslanmış bir çalığa girerek saklandı. Atlı da yavaş yavaş geçip gitti önünden, atı terden siyaha boyanmıştı ve şakırdıyor, kendisi de bütün vücuduyla titriyordu adeta: Zırhının halkaları usulcacık birbirine vuruyor, şangırtılı sesler çıkarıyordu. Başu miğfersiz, elleri çıplaktı, kılıcı ağır ve yorgun, sarkmıştı ellerinden. Prenses atlının yandan yüzünü görmüşü; terliydi yüzü ve saçları dağılmıştı.

Prenses atlının peşinden baktı uzun uzun. At üzerindeki yiğidin ejderhayı öldürdüğünü anlamıştı. Ve bütün hüznü üzerinden sıyrılıp düştü yere. Gece içinde yolunu şaşıırıp kaybolmuş biri olmaktan çıktı. Bundan böyle at üzerindeki yiğidindi, bütün vücuduyla titreyen bu yabancıındı, oydu artık sahibi, kılıcının bir kız kardeşiydi adeta.

Hemen eve koştı prenses. Evde yiğidin gelmesini bekleyecekti. Kimse farkına varmadan saraydan içeri girip kendi odasına geçti. Ve bir fırsatını bulur bulmaz, oda hizmetçilerini uyandırdı, en güzel giysisini alıp getirmelerini söyledi. Oda hizmetçileri prensesi giydiredursun, kent uyanmış, sevinçten bayram etmeye başlamıştı. Herkes neşeyle coşup bağııyor, kilise kulelerindeki çanların sesi aceleden adeta birbirleri üzerine devriliyordu. Dışarıdaki gürültüyü işiten prenses anladı birden, ejderhayı öldüren yiğit gelmeyecekti. Onu, kalabalığın şükran dalgalarıyla kuşatılmış, canlandırmaya çalıştı gözlerinin önünde, ama başaramadı. Nerdeyse telaşlandı, yalnızlık içindeki bütün vücuduyla titreyen yiğidin hayalini, kendisini gördüğü haliyle belleğinde tutup alıkoymaya çalıştı. Onun görüntüsünü unutmaması yaşamı için önemliydi adeta. Öte yandan, içinde öylesine bir şenlik havası esiyordu ki, söz konusu yiğidin gelmeyeceğini bilmesine karşın, kendisini giydirip kuşatan oda hizmetçilerinin işini yarıda kesmek isteme-

di. Islaklığı oda hizmetçilerini şaşırtan saçlarını zümrütler ve incilerle süsletti. Hazırlanması bitmişti sonunda. Oda hizmetçilerine gülümsedi, benzi biraz soluk, giysisinin epey arkadan gelen kuyruğunun hışırtısını işiterek yürüyüp aynaların önünden geçti.

Ama yaşlı kral yüksek tahtında, vakur ve heybetli oturuyor, şövalyeleri çevresinde dikilmiş duruyordu. Kral yabancı yiğidi, ülkenin bu kurtarıcısını beklemekteydi.

Ne var ki, yabancı yiğit, hayli zaman önce kentten uzaklaşmıştı. Başının üstündeki gökyüzü tarlakuşlarıyla dolup taşıyordu. Biri çıkıp da başardığı işe karşılık alacağı ödülü hatırlatsa, belki gülerek dönüp gelirdi. Ama ödül tümüyle çıkıp gitmişti aklından.

Mezarıcı

(1901 – 02)

San Rocco'nun yaşlı mezarcısı ölmüştü. Boşalan yere yeni birinin alınacağı her gün halka duyuruluyordu. Ama aradan üç hafta, hatta üç haftadan da fazla bir süre geçmiş, bir başvuran çıkmamıştı. Bütün bu zaman içinde kasabada bir ölen olmadığından iş o kadar da aceleyi gerektirmiyor, şimdilik sakın sakın beklemekle yetiniliyordu. Derken mayıs ayında bir akşamüzeri dışarıdan yabancı biri gelip boşalan yere talip oldu. Kasabada ilkin belediye başkanının kızı görmüştü yabancıyı; o anda babasının makam odasından çıkan adam (Gita adamın geldiğini fark etmemişti) doğru Gita'ya yaklaştı, karanlık koridorda onunla karşılaşmayı beklemişti sanki. Alçak sesle, "Sen başkanın kızı mısın?" diye sordu. Sözcüklerden her biri adamın ağzından yabancı bir vurgulamayla çıkmıştı. Gita başını sallayarak onayladı soruyu, adamla yürüyüp derin pencerelerden birine geldiler; akşam vaktini yaşayan sokağın parlaltı ve sessizliği pencereden içeri doluyordu. Gita'yla yabancı adam dikkatle birbirlerini süzdüler. Gita adamın dış görünüşüne öylesine dalmıştı ki, ona baktığı bütün zaman adamın da kendisine bakmış olacağı ancak sonradan aklına geldi. Boylu boslu biriydi adam, sırtına yabancı bir modaya uygun siyah bir yol giysisi geçirmişti, sarışın saçlarını tıpkı soylular gibi taşıyordu başında. Genel olarak adamın halinde bir soyluluk vardı. Belki bir öğretmendi kendisi, belki de bir doktor; işinin mezarcılık oluşu tuhaftı doğrusu. Farkında olmadan Gita'nın gözleri adamın ellerini aradı. Adam da Gita'ya uzattı ellerini, iki elini de bir çocuk gibi tıpkı.

“Zor bir iş sayılmaz,” dedi adam. Adamın ellerine bakan Gita, bir yandan da onun dudaklarındaki gülümsemeyi fark etti; adam, güneş ışığında durur gibi duruyordu gülümseme içinde.

Derken birlikte yürüyüp kapının önüne geldiler. Sokağa alacakaranlık çökmeye başlamıştı.

“Mezarlık uzak mı buraya?” diye sordu yabancı adam, gözleri evler boyunca ilerleyip sokağın sonuna kadar uzandı. Ortalıkta in cin top oynuyordu.

“Uzak değil; ama seni ben oraya götürürüm, sen yolu bilmezsin.”

“Peki, sen biliyor musun?” diye sordu adam ciddi bir edayla.

“Ben iyi biliyorum. Daha küçük bir çocukken öğrendim; Tanrı’nın genç yaşta elimizden aldığı anneme de aynı yoldan gidiliyor. Annem aynı mezarlıkta yatıyor çünkü. Yattığı yeri sana gösteririm.”

Sonra yine konuşmadan yürüdüler. Adımları sessizlikte *tek bir* kişinin adımları gibi yankılanıyordu. Birden siyah giysili adam, “Kaç yaşındasın bakayım, Gita?” diye sordu.

“On altı,” diye yanıtladı Gita, ayaklarının ucunda biraz dikilmeye çalışarak. “On altı yaşındayım, her geçen gün de biraz daha büyüyorum.”

Yabancı adam gülümsedi.

“Peki, sen kaç yaşındasın?” diye sordu Gita gülümseyerek.

“Senden büyük, senden daha büyük Gita; iki kat daha yaşlıyım senden, her geçen gün de daha çok yaşılanıyorum.”

Mezarlığın kapısına gelmişlerdi.

“İşte orada oturacağın yer, morgun bitişiğinde,” dedi Gita, eliyle kapının demir parmaklığı arasından mezarlığın öbür başını işaret ederek. Gösterdiği yerde sarmaşıklar bürümüş küçük bir ev duruyordu.

“Demek mezarlık burası!” dedi adam başını sallayarak; yeni yurdunu gözleriyle bir uçtan bir uca kucakladı. “Benden önceki mezarıcı ihtiyar bir adamdı herhalde?”

“Evet, çok ihtiyar. Karısıyla o evde oturdu, kadın da çok ihtiyardı. Kocasını ölür ölmez ayrıldı kasabadan. Nereye gitti bilmiyorum.”

Yabancı adam, “Ya!” dedi sadece; o anda bambaşka bir şey düşünür gibiydi. Birden Gita’ya dönerek, “Artık gitmelisin sen!” dedi. “Vakit geç oldu. Yalnız korkmaz mısın?”

“Hayır, ben hep yalnızım zaten. Ya sen? Burada, kasabanın dışında korkmayacak mısın?”

Adam, başını sallayarak, “Hayır!” dedi. Kızın elini hafifçe tutup güvenle sıktı. “Ben de hep yalnızım,” diye ekledi usulca-cık. Birden nefes nefese, “Dinle!” diye fısıldadı Gita. Ve adamla kulak verip dinlediler, mezarlığın dikenli çitinde bir bülbül şakımaya başlamıştı. Ses büyüye büyüye adamla kızı tümüyle sarıp sarmaladı, özlem ve mutluluğa boğdu.

Ertesi sabah San Rocco’nun yeni mezarcısı göreve başladı. Görevini yerine getirişi de hayli ilginçti. Bütün mezarlığı değiştirip kocaman bir bahçeye dönüştürdü. Her taraf, çiçeklerle ve insana el eden sarmaşıklarla donandı, insanı kasvetli düşüncelere sürükleyen mezarlar eski görünümlerinden sıyrıldı. Ve karşıda, ortadaki yolun arkasında, o zamana kadar bakımsız kalmış, otlarla kaplı boş yerde yolun bu yanındaki gibi küçük küçük bir sürü çiçek tarhı hazırladı adam. Böylece mezarlığın her iki yarısı arasında bir denge oluştu. Kasabadan gelen ziyaretçiler sevdikleri kişilerin mezarlarını eskisi gibi ilk anda bulamıyordu. Hatta bir defasında ihtiyar bir ninecik, yolun sağ tarafındaki boş tarhlardan birinin başında diz çöküp ağlamaya başladı; oysa nineciğin duası boşa gitmemişti; çünkü oğlu karşıda, uzak bir köşede, ıslıl ıslıl parıldayan gelincikler altında yatmaktaydı. Mezarlığı gören kasaba halkı artık ölümün ağırlığını üzerlerinde fazla hissetmez olmuştu. İçlerinden biri dünyadan göçüp gitti mi (bu tuhaf baharda da çokluk yaşlı

insanları gelip buluyordu ölüm), yol ne kadar uzun, ne kadar kasvetli olsa da, mezarlıkta küçük ve sessiz bir şenlik, cenaze alayına katılanları bekliyordu adeta. Dört bir yandan çiçekler itiş kakış koşup geliyor, karanlık çukurun üstünü bir anda kapatıveriyorlardı. İnsan öyle sanıyordu ki, sanki toprak kara ağzını açmış da çiçek, çiçek, daha çok çiçek deyip duruyordu.

Bütün bu değişiklikler Gita'nın gözünden kaçmamıştı; kasabadan çıkıp yabancı adamın yanına gelmediği hemen hiçbir gün yoktu. Adam çalışırken yanı başında dikiliyor, ona sorular sorup onun kendisine yönelttiği soruları yanıtlıyordu. Adamın çalışmasını sık sık kesintiye uğratan konuşmaları, toprağı eşen küreğin sesindeki ritmi içermekteydi. Gita'nın sorusunu, "Çok uzaklardan, kuzeydeki bir adadan," diye yanıtladı adam. Sonra eğilip yerdeki yabani otları yolarken, "Denizden..." diye ekledi. "Sizinkisiyle pek ortak yanı olmayan bir başka denizden. Gecenin bir vakti bazen nefes alıp verdiğini duyuyorum, oysa iki gün uzakta buraya. Bizim deniz gridir, acımasızdır; kıyılarında oturanları mahzun ve sessiz insanlara dönüştürmüştür. Baharda ardı arkası kesilmeyen fırtınaları taşıyıp getirir yanında; öyle fırtınalar ki, adada hiçbir şeyin yetişmesine izin vermez, mayıs ayı da boşuna geçip gider böylece. Kışın da donar deniz, adadakilere bir hapisane hayatı yaşatır."

"Çok oturan var mı adada?"

"Çok sayılmaz."

"Kadınlar da mı çok değil?"

"Kadınlar da."

"Ya çocuklar?"

"Evet, onlar da."

"Peki, ölüler?"

"Ölüler pek çoktur, çünkü çok, ama çok ölü taşıyıp getirir deniz, getirip geceleyin sahile bırakır. Ama onları sahilde bulan biri korkmaz, başını sallar, bu işin hanidir böyle olduğunu

biliyormuş gibi başını sallar sadece. Bizim orada yaşlı bir adam vardı, bir gün küçük bir adadan söz etti bize: Gri deniz adaya öyle çok ölü getirip bırakmış ki, oradakilere yaşayacakları yer kalmamış. Ölüler sarıp kuşatmış çevrelerini. Belki bir söylenti yalnızca, bunu bize anlatan yaşlı adam yanılıyordur belki. Ben doğrusu böyle bir şeye inanamıyorum. Bana göre, hayat ölümden daha güçlüdür.”

Gita bir süre sustu.

“Ama annem öldü,” dedi ardından.

Yabancı adam çalışmayı bırakıp elindeki küreğe yaslandı: “Evet, ben de bir kadın biliyorum, ölmüştü. Ama ölümü istemişti o.”

“Öyle!” dedi Gita ciddi bir edayla, “Ölümün istenebileceğini düşünebilirim.”

“İnsanların çoğu ister ölümü, bu arada yaşamak isteyen az kişi de ölür, onları da ölüm ötekilerle çekip alır yaşamın içinden. Dünyada gezip dolaşmadığım yer kalmadı Gita, pek çok kimseyle konuştum, onlara gönüllerinden geçen şeyi sordum. Aralarında ölmeyi istemeyen çıkmadı. Söylemedi değil elbet, bazıları bunun tersini söylemedi değil, korkuları onları böyle konuşturmuştu. Ama söylemeye gelince, insanlar neler söylemiyorlar ki! Ama söylediklerinin arkasında gerçek dilekleri vardı, konuşmayan istekleri ve ölümün üzerine düşüyordu, ağaçtan meyvenin düşmesi gibi ölümün üzerine düşüyordu istekleri. Bunu da durduracak bir şey yoktu.”

Derken yaz çıkıp gelmişti. Minik kuşların uyarısıyla başlayan her yeni gün Gita’yı kasaba dışında, kuzeyden gelen yabancı adamın yanında buldu. Evdekiler uyardılar Gita’yı, paylayıp azarladılar, onu mezarlığa gitmekten zorla alıkoymaya çalıştılar, cezalar uyguladılar Gita üzerinde. Ama hiçbirini para etmedi. Gita, yabancı adama bir yerden kalmış bir mirastı adeta. Bir ara belediye başkanı adamı çağırıp konuştu; kalın ve tehditkâr sesiyle güçlü biriydi başkan. Adam kendisine yöneltilen bütün suçlamalar karşısında başkanın önünde biraz eği-

lerek, serinkanlı, "Yalnızlığı seven bir kızınız var, Messer Vignola," dedi. "Vaktini benim ve annesinin yakınında geçirmesini önleyemem. Şimdiye kadar ona ne bir şey armağan ettim ne bir şey için söz verdim ne de onu yanıma çağırdım." Bunları saygılı ve kesin bir edayla söylemişti yabancı adam; sonra da oradan ayrılp gitti, çünkü söylediklerine ekleyecek bir şey kalmamıştı. Kasaba dışında çiçeklerle donanan bahçe, etrafını saran dört çit ortasında açılıp yayılıyor, uğrunda harcanan çabayı hak ettiğini gösteriyordu. Ve bazen erkenden paydos ediyor, evin önündeki küçük sıraya oturulup akşamın bir görkem içinde usulcacık bahçeye inişi izleniyordu. Böyle zamanlarda Gita soruyor, yabancı adam da cevap veriyordu. Bazen uzun bir süre susuyorlar, o zaman da çevrelerindeki nesneler kendileriyle konuşmaya başlıyordu. Bir gün böyle bir susuşun ardından kuzeyden gelen yabancı, "Sana bugün bir adamdan, adamın karısının nasıl öldüğünden söz edeceğim," diyerek başladı konuşmaya, bir elini öbürünün içinde tutuyor, elleri titriyordu. "Güzdü mevsimlerden. Adam karısının öleceğini biliyordu, hekimler söylemişti, ama yanılabilirlerdi tabii. Ne var ki, kadının kendisi hekimlerden çok daha önce dile getirmişti öleceğini. Ve yanılmıyordu."

Yabancı adam konuşmasına ara verince, "Kadın ölmek mi istiyordu?" diyesordu Gita.

"Ölmek istiyordu. Yaşamaktan daha başka bir şeydi istediği. Çevresi insanla dolup taşıyor, ama kadın yalnız kalmayı istiyordu. Evet, istiyordu bunu. Genç kızken senin gibi yalnız değildi; evlendiğinde ise yalnız olduğunu anladı; ama o yalnız olmak, yalnız olduğunu bilmek istiyordu."

"Kocası iyi bir adam değil miydi?"

"İyiydi Gita. Karısını seviyor, karısı da onu seviyordu. Ama yine de ulaşamıyorlardı birbirlerine. İnsanlar birbirinden öyle korkunç uzak ki! Ve birbirini sevenler birbirine hepsinden uzak olanlardır. Neleri varsa kaldırıp atarlar birbirine, ama atılan şeyi karşı taraf yakalayamaz, aralarında bir yerde

kalır ve bir kule gibi zamanla üst üste yığılır, birbirlerini görmelerini, birbirlerine yaklaşmalarını önler. Ama ben asıl ölen kadından söz edecektim sana. Kadın öldü anlayacağın. Sabah vaktiydi, gece gözünü hiç kırpmamış kocası başında oturuyor, karısının ölümünü izliyordu. Kadın ansızın doğrulup başını kaldırdı, sanki vücudundaki yaşam tümüyle kalkıp yüzüne gelerek burada toplanmış, yüz hatlarında yüzlerce çiçek gibi duruyordu. Derken ölüm gelip bu yaşamı bir çırpıda koparıp aldı oradan, yumuşak bir balçıktan koparıp alır gibi aldı ve kadının yüzünü açıp yayarak, uzun ve sivri, bıraktı geride. Kadının gözleri açıktı, kapatıldı mı yeniden açılıyordu, içindeki canlı varlık ölmüş istiridye kabuklarına benziyordu tıpkı. Ve kadının görmeyen gözlerinin açık durmasına katlanamayan adam bahçeye inerek, geç açan bir gülden iri iki tomurcuk alıp döndü. Bunları gözkapaklarının üzerine koydu, gözkapakları ağırlaştı. Bir daha açılmadı kadının gözleri; adam da oturup uzun uzun kadının cansız yüzüne baktı. Ve ne çok bakarsa, yaşam dalgasının usulcacık kadının yüz hatlarının kenarına kadar gelip sonra geriye çekildiğini o kadar açık seçik hissetti. Birlikte yaşadıkları pek güzel saatlerin birinde bu yaşamı kadının yüzünde gördüğünü belli belirsiz anımsar gibi oldu ve bunun kadının en kutsal yaşamı olduğunu, bu yaşamı onunla bir türlü paylaşmadığını anladı birden. Ölüm söz konusu yaşamı kadından koparıp alamamış, yüz hatlarına gelip yerleşen bir sürü yaşam ölümü yanıltmıştı; kadından alabildiği yüz hatlarındaki yaşamdı sadece, bir de kadının yumuşak çizgili profiliydi. Ama öbür yaşam hâlâ içindeydi kadının; ilkin bir sel gibi kabarıp dudaklarına kadar gelmiş, şimdi kendini yine geriye çekiyor, sessizce kadının içine akıyor, kırılıp dökülmüş kalbinin üstünde bir yerde toplanıyordu.

Kadını seven, onun kendisini sevdiği gibi ölesiye seven adam, ölümün gözünden kaçan bu yaşama sahip çıkmak için dile gelmez bir özlem duydu. Buna hakkı olan tek kişi varsa, o da kendisiydi, karısının vücudu gibi hâlâ burcu burcu kokan

çiçeklerinin, kitaplarının ve kadife yumuşaklığındaki giysilerinin varisi de nihayet kendisi değil miydi? Ama kadının yanaklarından işte öylesine insafsızca çekilip gitmekte olan sıcaklığı nasıl tutup alıkoyacağını, neresinden yakalayacağını, bulunduğu yerden nasıl çekip alacağını bildiği yoktu. Ölmüş kadının eline uzandı, çekirdeği çıkanmış bir meyve kabuğu gibi yorgan üzerinde içi boş ve açık duruyordu el. Eldeki soğukluk her bir köşesinde aynıydı, suskun bir soğukluktu, bir gece çiy altında kaldıktan sonra sabah rüzgârında çarçabuk soğuyup kurumuş bir nesne gibiydi. Ansızın kadının yüzünde bir kımlı oldu. Adam merakla yüze çevirdi gözlerini. Ama her şey eski sessizliğini koruyordu. Birden sol göz üzerindeki tomurcuğun oynadığını gördü. Ayrıca sağ gözdeki tomurcuğun da büyüdüğünü fark etti. Büyüdükçe büyüdü tomurcuk, büyüdüğü büyüdü. Kadının yüzü ölüme alışmıştı; ama açılmış tomurcuklar bir başka yaşamdan içeri bakan gözlere benziyordu. Akşam oldu derken, bu suskun günün akşamı adam, titreyen elinde kocaman iki gülle pencereye yöneldi. Ağırdu güller, adam titreyen elindeki güllerle kadının yaşamını, bu yaşamın kendisinin de şimdiye kadar sahip olamadığı parçasını taşıyordu.”

Başını eline dayayan yabancı adam şimdi öylece oturmuş, susuyordu. Bir ara kımlıdanır gibi olunca, sordu Gita:

“Peki, sonra?”

“Sonra gitti adam, çekip gitti, başka da ne yapabilirdi ki! Ama ölüme inanmıyordu artık; inandığı şey, insanların birbirlerine ulaşamamasıydı. Gerek hayatta olanların, gerek ölmüşlerin. Dolayısıyla, bu dünyadan göçüp gitmeleri de çok kötü bir şey değildi insanlar için.”

“Evet, ben de biliyorum, anlıyor musun, bu konuda elden bir şey gelmeyeceğini,” dedi Gita boynunu bükerek. “Benim de beyaz bir tavşanım vardı, minik bir şey. Öyle evcildi ki, bensiz asla yapamazdı. Günün birinde hastalandı, boynu şişti; bir insan gibi acı çekiyordu. Küçücük gözleriyle yalvararak

hep bana bakıyor, benim derdine bir çare bulacağımı umuyor ve buna inanıyordu. Sonunda bana bakmaz oldu artık ve kucağımda can verdi, tek başına, benden dünya kadar uzakta.”

“En iyisi hiçbir hayvanı insan kendisine alıştırmamalı, Gita. Böyle yapmadı mı ona karşı bir yükümlülük altına girer, ona bir söz vermiş olur, ama yerine getiremez sözünü. Hayvanlarla ilişkide payımıza düşen hep başarısızlık oluyor. İnsanlarla ilişkilerimizde de değişik değil durum. Arada bir fark varsa, insanlarda biri diğerine karşı, iki tarafın da suçlu duruma düşmesi. Bunun *ismi* de sevmek işte: Birbirine karşı suçlu duruma düşmek, o kadar Gita, o kadar.”

Derken el ele tutuşarak mezarlıkta dolaşmaya çıktılar. Sürüp giden durumun olduğundan başka türlü olabileceğini akıllarından geçirdikleri yoktu.

Ama yine de değişti durum. Ağustos ayı gelmişti ve ağustos ayında bir gün kentin sokaklarını bir ateştir bastı, ağır, bunaltıcı ve esintisiz bir hava kent üzerine çöktü. Yabancı adam, solgun yüzünde vakur bir ifade, mezarlık kapısında Gita’yı bekliyordu.

“Bu gece kötü bir rüya gördüm, Gita,” diye karşıladı kızı. “Sen şimdi eve dön, ben haber verene kadar bir daha da gelme buraya. Belki şimdiden sonra mezarlıkta işler çoğalacak. Haydi şimdi güle güle sana!”

Ama Gita yabancı adamın kucağına atılıp ağlamaya başladı. O da kızın ağlayacağı kadar ağlamasına izin verdi. Gita giderken uzun uzun arkasından baktı. Yanılmamıştı, gerçekten işler giderek artmıştı mezarlıkta. Artık her Allahın günü iki, üç cenaze, peşlerinde kalabalık bir alayla çıkıp geliyordu; varlıklı ve görkemli defin törenleri düzenleniyor, hiçbirinde buhur ve ilahiler eksik olmuyordu. Ama yabancı adam kimse-nin dile getirmediği bir şeyi biliyordu: Kentte veba salgını çıkmıştı. Günler ölümcül bir gökyüzü altında giderek daha çok ısınıyor, daha iğneleyici nitelik kazanıyordu. Gece oluyor, ama ortalık serinlemiyordu bir türlü. Bir korku ve dehşet esnaftan

kişilerin elleri ve sevenlerin yürekleri üzerine çörekleniyor, onları eli kolu tutmaz duruma sokuyordu. Evlerde en büyük yortulardakini andıran ya da gece yarılarındakine benzeyen bir sessizlik kol geziyordu. Ama kiliseler şaşkınlık okunan yüzlerle dolup taşmaktaydı. Ve birden kiliselerdeki çanların çaldığı duyuldu, ne kadar çan varsa fırlayıp kalkmıştı ayağa, seslerini duyurmaya başlamıştı; sanki vahşi hayvanlar sıçradıkları gibi çanların iplerine asılmış, dişlerini iplere geçirmişlerdi. İşte öylesine çalıyordu çanlar, öylesine nefes nefese.

Bu tüyler ürpertici günlerde mezarcı çalışmalarına ara vermeyen tek kişiydi. İşinin alabildiğine büyük beklentileri karşısında kolları daha çok güçlenmiş, hatta içinde belli bir neşe havası esmeye başlamıştı. Damarlarında kanın eskisinden daha hızlı dolaşmaya başlamasından kaynaklanan bir neşeydi bu. Ancak bir sabah kısa bir uykunun ardından uyanıldığı vakit, karşısında Gita'nın dikilmiş durduğunu gördü. "Hasta mısın?"

"Hayır, hayır!" Adam, kızın telaşla, sözcükleri birbirine karıştırarak söylediklerini ancak yavaş yavaş anlayabildi.

Gita'nındediğine göre, San Rocco halkı ona karşı ayaklanmıştı, yola koyulmuş mezarlığa geliyordu. Onu öldürmekti niyetleri, çünkü vebayı sözde o getirmişti kente. Mezarlığın eskiden boş duran bölümünde tümsekler yapmış, çukurlar açmış, böylelikle de ölüme davetiye çıkarmıştı. "Kaç buradan, durma kaç!" dedi Gita yakaran bir sesle, sanki bir kulenin tepesinden kendini aşağı atar gibi yere sertçe diz çökerek. O anda mezarlık yolunda karanlık bir insan topluluğu belirmişti; önde bir toz bulutu, yavaş yavaş mezarlığa yaklaşıyor, yaklaştıkça da büyüyordu. Kalabalığın boğuk homurtusu arasında tek tük tehditkâr sözler açıkça işitilmeye başlamıştı. Sıçrayıp ayağa kalkan Gita, hemen adamın önüne gelip yeniden diz çöktü, onu kendisiyle çekip götürmeye çalıştı.

Ama yabancı adam taştan bir sütun gibi oracıkta dikilmiş duruyordu; Gita'ya emreder gibi bir sesle evden içeri girip

beklemesini söyledi. Gita da adamın dediği gibi yaptı, eve girip kapının arkasına çömeldi; kalbi boynunda, ellerinde, kısaca vücudunun her bir yerinde küt küt atıyordu.

Derken bir taş geldi ileriden, arkadan bir taş daha; atılan her iki taşın da çite çarptığı duyuldu. Daha fazla dayanamayan Gita kapıyı açtığı gibi koşmaya başladı, taşların atıldığı yöne doğru koşuyordu; atılan üçüncü bir taş alnına geldi, yaraladı alnını. Yabancı adam yere düşerken yakaladı Gita'yı, küçük ve karanlık evden içeri taşıdı. Coşkuyla bağırıp çağıran kalabalık alçak çitin hemen önüne kadar gelmişti, çitin kalabalığı durduramayacağı kesindi. Derken beklenmedik korkunç bir şey oldu: Theophile adındaki dazlak kafalı, ufak tefek yazıcı ansızın yanındaki Vicolo St. Trinita Sokağı'ndaki demirciye yaslandı. Yalpaladı olduğu yerde, gözleri tuhaf bir şekilde döndü. Ve tam bu anda kalabalığın üçüncü sırasındaki bir oğlan sallanmaya başladı. Onun arkasındaki gebe bir kadının da birden bağırdığı işitildi, bağırdı, bağırdı kadın; bu bağırışın ne anlama geldiğini bilen kalabalık korkudan çılgına dönerek dağıldı hemen, herkes kaçışmaya başladı. Uzun boylu, güçlü kuvvetli biri olan demirci titriyor, kendisine yaslanan yazıcıyı silkip atmak ister gibi kolunu sallayıp duruyordu.

Evin içinde bir yatağa yatırılmış Gita, yine kendine gelmişti; dışarıdaki seslere kulak kabarttı.

"Gittiler!" dedi kızın üzerine eğilen yabancı adam. Gita adamı göremiyordu artık, ama durumun nasıl olduğunu bir kez daha anlayabilmek için, el yordamıyla usulcacık adamın kendisine doğru eğilmiş başını buldu. Sanki yabancı adamla uzun zamandan beri, yıllar ve yıllardır bir arada yaşamışlarcasına bir duygu vardı içinde.

Ve birden, "Zaman önemli değil, öyle değil mi?" dedi.

"Hayır, Gita," diye yanıtladı adam, "zaman önemli değil." Kızın ne demek istediğini biliyordu. Çok geçmeden öldü kız.

Ortadaki yolun sonunda, pırıl pırıl çakıl taşları arasında bir çukur kazdı adam. Mehtap etrafı aydınlatıyor, adam sanki

gümüşten bir şey kazıyordu. Sonra kızı çukurun içine, çiçeklerin üzerine yatırdı ve yine çiçeklerle örttü üzerini. "Sevgili Gita!" dedi, bir süre sessizce dikilmiş durdu oracıkta. Ama hemen ardından, sanki öyle boş durup düşünmekten korkar gibi yeniden çalışmaya koyuldu. Tabutlarda gömülmeyi bekleyen daha yedi ölü vardı, son günlerde kasabadan getirilmişlerdi. Cenaze alayları fazla kalabalık değildi, oysa özellikle meşe ağacından yapılmış büyük bir tabut içinde belediye başkanı Gian-Battista Vignolo bulunuyordu.

Her şey değişmişti. Makam ve payelerin değeri kalmamıştı artık. Eskisi gibi bir ölüyü pek çok kişi mezarlığa getirmiyor, tek bir kişi el arabasında üç, dört tabutu mezarlığa taşıyordu. Kızıl saçlı Pippo bunu iş edinmişti kendine. Yabancı adam, ölü gömebileceği daha ne kadar yer olduğuna baktı. Yaklaşık on beş mezarlık yer kalmıştı. Hemen işe soyundu. İlk elindeki küreğin gürültüsü gecede duyulan tek ses olarak kaldı. Derken yeni ölüm haberleri geldi kasabadan. Çünkü kimse artık ölümden yakasını kurtaramıyordu; vebadan ölümler sır olmaktan çıkmıştı. Hastalığa yakalanan ya da yakalanacağından korkan kişi bağırmaya başlıyor, bağıra bağıra sonunda can veriyordu. Anneler çocuklarından korkuyor, sanki ortalığa zifiri karanlık çökmüş gibi kimse kimseyi tanımıyordu. Umutsuzluğa düşmüş tek tük insan yiyip içip eğleniyor, yalpalamaya başlayan içkili fahişeleri, hastalığın kendilerine de bulaşacağı korkusuyla pencereden kaldırıp dışarı atıyorlardı.

Ama yabancı adam mezarlıkta çukur kazmasını sakın sakın sürdürüyordu. İçinde öyle bir his vardı ki, dört çit ortasındaki mezarlıkta kendisi söz sahibi olduğu, burayı bir hale yola koyup çiçekler yetiştirebildiği, en azından kasaba dışında, en azından çiçekler ve tarhlarla bu çılgınca saçmalığa bir anlam kazandırıp, onu dört bir taraftaki topraklarla uzlaştırabildiği süre, ötekinin sözü geçmeyecekti. Ve gün gelip öteki yorgun düşerek bu işten vazgeçecekti. Ve bu arada iki çukuru daha

kazıp bitirmişti ki, birden bir gürültü işitti, gülmeler, konuşmalar ve bir tekerlek gıcirtısı. Araba ağzına kadar ceset doluydu. Kızıl saçlı Pippo'nun yanında ona yardım edecek bazı kişiler de vardı şimdi. Elleri açgözlülükle arabadaki cesetlere uzanıyor, içlerinden rastgele birini çekip alarak adeta kendini savunmaya çalışan cesedi çit üzerinden mezarlığa kaldırıp atıyorlardı. Sonra bir başkasına geliyordu sıra. Yabancı adam istifi ni bozmadan çalışmasını sürdürüyordu. Derken genç bir kızın cesedi, çıplak ve kanlar içinde, saçları dağılmış, ayaklarının önüne düştü. Bunun üzerine, dayanamayan mezarıcı, gecenin koynuna tehditkâr sözler yolladı. Sonra yine işinin başına dönecek oldu. Ama içkili adamlar söz dinleyecek durumda değildi. İkide bir kızıl saçlı Pippo görünüyor, yassı alnı kalkıyor havaya, cesetlerden birini daha çit üzerinden kaldırıp mezarlıktan içeri atıyordu. Sakin sakin çalışan adamın çevresinde giderek birikti cesetler. Ceset, ceset, ceset. Adamın elindeki kürek giderek ağırlaştı. Sanki ölülerin elleri diretip karşı koyar gibi küreğe yapışuyordu. Birden durdu yabancı adam. Alnında terler birikmişti. Bağrında bir boğuşma; derken çite yaklaştı. Kızıl saçlı yuvarlak başı arabada yeniden yukarı kalkar kalkmaz, küreği var gücüyle salladığı gibi Pippo'nun kafasına indirdi. Geriye çekip aldığı anda sıcak olduğunu hissetti küreğin. Elinden kaldırıp attı, kürek havada geniş bir yay çizdi. Sonra yabancı adam bahçesinden ağır ağır çıktı dışarı, yenilgiyi kabullenmiş biri gibi gecenin içine dalıp kayboldu. Dünyaya fazlasıyla erken gelmiş biri gibi, fazlasıyla erken.

Beden Eğitimi Dersi

(1902)

Sankt Severin'deki askerî okul. Beden eğitimi salonu. Okulun o yılki öğrencileri sırtlarında açık renk gömleklerle iki sıra olmuş, yuvarlak abajurlu gaz lambalarının altında dikilmiş duruyor. Sert, esmer yüzü ve müstehzi gözleriyle beden eğitimi öğretmeni genç subay aletsiz jimnastik komutunu vermişti; derken sınıfı gruplara ayırmaya başladı. Birinci grup kuzu, ikincisi barfiks, üçüncüsü paralel bar, dördüncüsü tırmanma direği. Dağılın! Ve bir anda, ayaklarında kalafonla yalıtılmış hafif ayakkabılar, öğrenciler dağılıyor. Salonun ortasında duraksıyor birkaçı, adeta isteksiz. Dördüncü gruptan bunlar, aletle çalışmaktan hoşlanmayan kötü jimnastikçiler, yirmi defa diz bükmeden yorgun düşmüş, biraz şaşkın ve nefes nefese.

Yalnızca içlerinden biri, her zaman bu gibi çalışmalarda sondan birinci olan Karl Gruber, salonun biraz loş köşesinde sırtlardan çıkarılan üniformaların asıldığı hücrelerin hemen önüne yerleştirilmiş tırmanma direklerinin başına çoktan gelmiş dikiliyor. Elleri yakındaki direği kavramış, var gücüyle kendisinden yana çekiyor, sonunda egzersiz için uygun yerde boşlukta sallanmaya başlıyor direk. Gruber ellerini direktan bırakmadığı gibi, sıçrayıp hayli yukarıda bir yere tutunuyor, ayakları gereken pozisyonu alıp kendiliğinden sarılıyor direğe. Bu, Gruber'in daha önce hiç başaramadığı bir şey; boşlukta sarkıyor direktan, söz konusu konumda takım arkadaşlarını

bekliyor ve öyle görülüyor ki, kendisine direktten aşağı atlamasını söyleyen ufak tefek Polonyalı subayın şaşkın kızgınlığını büyük bir zevkle izliyor. Hatta bu kez emre itaat etmiyor Gruber, dolayısıyla sarışın astsubay sonunda bağırıyor: "Ya direktten inersiniz aşağı, ya da daha yukarı tırmanırsınız Gruber! Yoksa sizi asteğmene rapor ederim..." Bunun üzerine daha yukarılara tırmanmaya başlıyor Gruber, ilkin acele hamlelerle ayaklarını her seferinde biraz yukarıya çekerek, gözleri yukarılara çevrilmiş, içinde belli bir korku, ucsuz bucaksız direktten daha tırmanacağı ne kadarının kaldığını kestirmeye çalışarak. Devinimleri yavaşlıyor derken ve her hamlenin yeni bir şey, keyifli bir şeymiş gibi tadını çıkararak, direğin normalde tırmanılması gereken noktasından daha yukarılara tırmanıyor. Zaten sinirlenmiş durumdaki astsubayın telaşına aldırmadan tırmanıyor boyuna, tırmanıyor; salonun tavanından çıkıp gidebileceği bir delik keşfetmiş de oraya ulaşmak istiyor sanki, gözleri hep yukarılarda. Bütün takım arkadaşları kendisine bakıyor. Başka vakit direğin ancak üçte birlik bölümüne soluk soluğa, alı al moru mor, gözleri yuvalarından fırlamış zor tırmanabilen Gruber'i, öbür takımlardan da dikkat kesilmiş izleyenler var. İlk takımdan biri, bravo Gruber, bravo diye sesleniyor. Bunun üzerine pek çok kişi gözlerini yukarıya çeviriyor, bir süre sessizliğe gömülüyor salon, ama dikkatin kendi üzerinde toplandığı bu anda, direğin çok yukarısındaki Gruber tavanı sanki ortadan silip atmak ister gibi bir hareket yapıyor. Besbelli bunu başaramayınca aşağıdakilerin bütün gözlerini tavadaki çıplak, demir kancalara çivileyerek, kaygan direktten son hızla aşağı kaymaya başlıyor. Salondakiler hâlâ yukarı bakarken, Gruber başı dönerek ve kan ter içinde aşağı inmiş bulunuyor çoktan ve tuhaf bir donukluk içindeki gözleriyle ateş gibi yanan avuçlarına bakıyor. Hemen yanı başındakilerden biri ya da ötekisi, bugün sana ne oldu böyle, Gruber, diye soruyor. "Birinci takıma girmek mi istiyorsun yoksa?" Gruber gülüyor ve soruyu yanıtlamak ister gibi görünüyor

ilkın, ama sonra düşünüp vazgeçiyor ve gözlerini çarçabuk yere indiriyor. Ve etrafta gürültü ve şamatanın yeniden başlaması üzerine usulcacık nişe çekiliyor, yere oturup ürkek ürkek sağına soluna bakıyor, iki defa hızlı hızlı nefes alıyor, yeniden gülüp bir şey söylemeye davranıyorsa da ona aldırın kalmamıştır artık. Kendisi de dördüncü takımda yer alan Jerome, bir tek o Gruber'in yeniden ellerine baktığını, ölgün ışıktaki bir mektubu hecelemeye çalışan biri gibi bu ellerin üzerine eğildiğini görüyor. Ve az sonra yaklaşıp soruyor Gruber'e: "Elini mi incittin yoksa?" Gruber irkiliyor, "Nasıl?" diyor o alışılmış, tükürük içinde yüzen sesiyle. "Göster şu elini bakayım!" diyor Jerome ve Gruber'in elini alıp ışığa tutuyor. Başparmağın altı sıyrılmış biraz. "Bak bunun için bir ilaç biliyorum ben," diyor Jerome. Evden kendisine hep İngiliz plasteri yolluyorlar. "Sonra bana gel!" diye ekliyor Jerome. Gruber onu adeta işitmiyor, dosdoğru salondan içeri bakan gözleri belirsiz bir şey görüyor. Belki salonda değil gördüğü şey, dışarıda pencerelerin önünde belki, oysa karanlık dışarı, vakit de geç ve mevsimlerden güzdir.

Bu anda astsubay yüce dağları ben yarattım tavrıyla bağırıyor "Gruber!" Ama Gruber'de hiçbir değişiklik yok, önü sıra uzanmış duran ayakları kaygan zemin üzerinde, kaskatı ve beceriksiz, biraz ileriye kayıyor. "Gruber!" diye kükrüyor astsubay yeniden, sesi havada taklalar atarak ilerliyor. Bir süre bekledikten sonra çabuk çabuk ve kısık bir sesle, çağırdığı kişiye bakmaksızın, "Dersten sonra bana geleceksiniz. Size göstereceğim bakalım..." diyor. Ve ders saati ilerliyor. "Gruber," diyor Jerome, kendini giderek daha çok içeri çekip nişin duvarına yaslanan Gruber'e eğilerek, "tırmanma sırası yine sendeydi, git de bir dene, yoksa Jastersky denen bu adam başına bir iş açar, anlatabiliyor muyum." Gruber peki der gibi başını sallıyor. Gel gelelim doğrulup kalkacağına, gözlerini yumuyor ansızın, Jerome'nin sözlerinin arasından kayıp gidiyor, adeta bir dalga taşıyıp götürüyor kendisini, yavaş yavaş ve sessizce

derinlere, gittikçe daha derinlere kayıp gidiyor. Oturduğu iskemle de kendisiyle geliyor. Ve Jerome, ancak Gruber'in başının iskemleye sertçe çarpıp öne düşmesi üzerine anlıyor olup biteni. "Gruber!" diye sesleniyor sesini kısarak. İlk kimse işin farkına varmıyor. Ve eli iki yanına düşmüş, çaresizlik içinde oracıkta dikilen Jerome bir kez daha sesleniyor: "Gruber, Gruber!" Onu tutup kaldırmak gelmiyor aklına. Derken birinden bir tekme yiyor, kazkafalı diyor biri, bir başkası da onu itip uzaklaştırıyor oradan. Jerome, kımıldamadan öylece duran Gruber'i tutup kaldırdıklarını görüyor. Önünden taşıyıp götürüyorlar onu, bir yere, belki de bitişikteki odaya götürüyorlar. Üsteğmen koşup geliyor derken. Sert ve yüksek sesle kısa kısa emirler veriyor. Bunun üzerine boşboğaz pek çok oğlanın uğultusu bıçak gibi kesiliyor. Sessizlik. Yalnızca sağdan soldan kimi kıpırdanmalar görülüyor: Bir alette salınım, hafif bir atlayış, ortada neyin söz konusu olduğundan habersiz birinin gecikmiş bir gülüşü. Ardından birbirini izleyen telaşlı sorular: "Nasıl? Nasıl?" Ve giderek çoğalıyor sorular. Derken biri bağırarak, "Bayılmış," diyor. Ve kızarmış yüzüyle üsteğmenin peşinden seğirten takım komutanı Jastersky, kötü niyetle yükseltiyor sesini: "Bayılmış numarası yapıyor, üsteğmenim, bayılmış numarası yapıyor!" Üsteğmenin ona hiç aldıracağı yok. Doğruca karşıya bakıyor gözleri, dişlerinin arasında bıyığını çiğniyor, sert çenesi daha bir sivri ve enerjik öne çıkıyor böylece. Zaman zaman kısa bir talimat veriyor. Gruber'i taşıyan dört öğrenciyle bitişikteki odaya girip gözden kayboluyor derken. Çok geçmeden dört öğrenci odadan çıkıp geliyor. Bir hademe koşarak geçiyor salondan. Sağdan soldan iri iri açılmış gözlerle dört öğrenciye bakıp sorularla sıkboğaz ediyorlar: "Nasıl durum? Ne olmuş Gruber'e? Kendine geldi mi?" Hiçbirinin doğrusu bir şey bildiği yok. O anda salondan içeri sesleniyor üsteğmen, beden eğitimi dersinin sürdürülmesini istiyor, kumandayı da Başçavuş Goldstein'a bırakıyor. Paralel barda ve barfikste yeniden başlıyor çalışma. Üçüncü

gruptaki kısa boylu, şişman öğrenciler bacaklarını açabildikleri kadar açarak yüksek kuzuya tırmanmaya uğraşıyorlar. Ama bütün hareketlerde öncekine göre bir başkalık var; sanki bir kulak kabartış hepsinin üzerine abanmış bekliyor. Barfiks-teki sallanmalar sona erdiriliyor ansızın, paralel barda ise küçük egzersizler yapılıyor. Sesler eskisinden daha az karışık çıkıyor şimdi, tümü birden ince bir vızıltıya benzer bir uğultu oluşturuyor, hepsi de sürekli bir tek sözcüğü dile getiriyor adeta: "Zzzz, zzzz, zzzz..." Bu arada ufak tefek, açık göz biri olan Krix, odanın kapısının önünde durmuş içeriye kulak veriyor. İkinci takımın astsubayı kendisini uzaklaştırmak istiyor oradan, kışına vurmak için elini kaldırır kaldırmaz, Krix bir kedi çevikliğiyle geriye sıçırıyor, sinsi sinsi parıldıyor gözleri; öğreneceğini öğrenmiştir. Kimsenin kendisine dikkat etmediği bir anı gözleyerek "Alayın doktoru gelmiş," diyor arkadaşısı Powlowitch'e. Eh, Powlowitch'i bilmeyen var mı; bütün o arsızlığıyla sanki kendisine bu yolda bir emir verilmiş gibi salonda takımdan takıma dolaşıp hayli yüksek sesle, "Alay doktoru içeride," diyor. Astsubayları da ilgilendirmişe benziyor haber. Gözlerini giderek daha bir sıklıkla odanın kapısına çevirip bakıyorlar. Egzersizler giderek yavaşlıyor; yukarıda, paralel bar üzerinde oturup kalan kara gözlü ufak tefek bir oğlan, ağzı açık, gözlerini dikmiş odaya bakıyor. Havada insanı felce uğratan bir şey var adeta. Birinci takımdaki en güçlü öğrencilerin hâlâ biraz çalıştıkları görülüyor, bacaklarıyla dönüş hareketlerinde bulunuyorlar. Tirol'den gelmiş yapılı biri olan Rombert, kolunu büküp gömlek içinde bütün kalınlığı ve gerginliğiyle kendini belli eden kaslarına bakıyor. Ufak tefek, çevik biri olan Baum hatta koluyla birkaç dönüş hareketi daha yapıyor ve ansızın bu zorlu hareket bütün salonda tek başına kalıyor, kocaman, ıslıl ıslıl bir çember, genel sessizlik ortasında adeta tekin sayılmayacak bir şeyleri barındırıyor kendisinde. Ve ansızın ufak tefek öğrenci duruyor, içermiş diz çöküyor yere, oradakilerin hepsini küçümser gibi bir yüz takınıyor.

Ama sonunda onun küçük, duyarsız gözleri de söz konusu odanın kapısına takılıp kalmaktan kendini alamıyor.

Artık gaz lambalarının alevlerinin cızırtısı ve duvar saatinin sesinden başka şey işitilmiyor salonda. Derken çalan duvar saati saatin kaç olduğunu haber veriyor. Bugün yabancı ve bir tuhaf çıkıyor sesi; ayrıca, hiç beklenmedik bir anda kesiliyor, orta yerinde ara veriyor konuşmasına. Ama Başçavuş Goldstein görevinin ne olduğunu biliyor. "Sıraya gir!" komutuyla yükseltiyor sesini. Ama kendisini işiten yok. Kimse anımsamıyor bu sözcüğün daha önce taşıdığı anlamı. Daha önce, ne zaman? Başçavuş, "Sıra ol!" diye bağırıyor kısık sesle, kötü kötü; onun ardından öbür başçavuşlar da seslerini yükseltiyorlar: "Sıra ol!" Ve öğrencilerden bazısı da kendi kendine söyler gibi adeta uykuda, "Sıra ol! Sıra ol!" diye yineliyor. Ama aslında biraz daha beklemenin uygun olacağını bilmeyen yok. Ve o anda açılıyor odanın kapısı; bir süre hiç ses çıkmıyor, derken Üsteğmen Wehl çıkıp geliyor odadan gözleri iri iri açılmış, kızgın, sert adımlarla. Sanki bir defileye çıkmış gibi yürüyor ve kısık bir sesle, "Sıra ol!" diye bağırıyor. Olağanüstü bir çabuklukla sıra oluyor oradakiler. Kimse kıpırdamıyor, bir general gelmiştir sanki. Ve derken bir komut: "Dikkat!" Sessizlik. Ardından kuru ve sert bir ses: "Arkadaşınız Gruber az önce ölmüştür. Kalp sektesi. Dağılın!" Sessizlik.

Ancak bir süre sonra nöbetçi öğrencinin sesi duyuluyor, ufak ve yavaş: "Sola dön! Bölük marş!" Adi adımla ağır ağır kapıya yöneliyor öğrenciler. Jerome en sondan geliyor. Kimse dönüp bakmıyor arkasına. Öğrencileri holden gelen soğuk bir esinti karşılıyor. Biri karbol kokusu geliyor burnuma diyor. Rombert, rahatsız edici kokuyla ilgili olarak yüksek sesle bayağı bir espride bulunuyor, ama kimse gülmüyor espriye. Jerome ansızın birinin sıçrayıp gelerek koluna yapıştığını hissediyor. Krix, koluna sarılıyor. Gözleri parıldıyor, bir şeyi ısırmaya davranır gibi ısıldıyor dişleri. Fısıldayarak, nefes nefese, "Onu gördüm," diyor ve Jerome'nin kolunu sıkıyor. İçinde

gölmek için bekleyen bir Şey var, sağa sola silkip sallıyor kendisini. Zor konuşuyor: "Çırılçıplak, yanakları çökmüş, upuzun yatıyordu. Ve ayak tabanları mühürlenmişti..."

Ve sonra kikirdemeye başlıyor, iğneleyici ve gıdıklanmış gibi kikirdiyor, Jerome'nin koluna geçiriyor dişlerini.

**ÖLÜMSONRASI YAZILAR
İÇİNDE İKİ ÖYKÜ**

Danışman Horn

Yaşlı bir büyük dayım vardı. Anlatmakta üzerine yoktu. O kaymak gibi cilalanmış kocaman masanın çevresinde kaskatı bacaklarıyla yuvarlak sandalyelerin, sıra sıra dizilmiş duran koca kitapların raflardan öylesine bir ciddilikle aşağılara baktığı yüksek tavanlı, döşemesi ovulmaktan pırıl pırıl odasında yanı başında oturmaya göreyim, anlatır da anlatır, tatlı tatlı konuşur, yorulmak nedir bilmezdi. Çokluk akıl almaz olayları içeren eğlenceli, çılgınca serüvenlerdi anlattıkları, daha çok korkudan insanın tüylerini ürperten cinli, perili şeylerdi ve dayım öylesine gizemli bir sesle bunları dile getirirdi ki, kulak kabartmış kendisini dinlerken tüylerim diken diken olur, vücudumu soğuk terler basar, geniş, loş odada sağma soluma bakmayı göze alamazdım. Ama bütün bu cinli, perili hikâyeler dışında anlattığı bir başka şey daha vardı ki, hepsinden çok merak ve heyecanla dinlemiş, yaşlı dayı beye dönüp dolaşıp onu anlattırmıştım. – Bugün bile aklımda anlatı ve şimdi de bunu dayımın her zaman anlattığı şekilde aktaracağım size.

Vaktiyle parmak kadar boyuyla büyümüş de küçülmüş bir oğlan vardı, salağın biriydi. O zamanlar kentimizde yaşlı bir bey oturuyordu. Öğleden sonra saat üç oldu mu, Ring Meydanı'ndaki kemeraltında gezmeye çıkardı. Üzerine rengi atmış, arka kısmı hayli uzun, çok dik yakalı bir ceket giyer, siyah, kolalı bir boyunbağı takardı. Şapkayı iyice alına indirir, sol elini hep arkada sırtına bastırır, sağ eliyle altın yaldız topuzunu sürekli ince dudaklarına bastırdığı sarı bir bastonu sım-

sıkı kavrardı. Kimseyi fark etmez görünür, dört bir tarafta verilen selamları aldığı seyrek olurdu. Kendisiyle yolda karşılaşanlar, aralarında, "Danışman Horn – Danışman Horn!" diye fısıldaşmadan duramazlardı.

Ne var ki, onun hakkında bildiklerinin de bu kadardı hepsi – bunun dışında bildikleri bir şey varsa, kentin bir ucunda, adeta kentin dışındaki ıssız gri bir evde kaldığı, yaşlı, saygın bir kadının da evin işlerini çekip çevirdiği; kadın da kendisi gibi hiç değişmeyen biriydi. Öteden beri M. kentinde yaşamaktaydı Bay Horn. Burada danışmanlık unvanını kazanmışsa da hangi meclisin üyesi olarak bu unvanı taşıdığını bilen yoktu. Kaçık biri olduğuna ilişkin ağızdan ağza türlü türlü söylentiler dolaşıyordu. Ama saçma bir şeydi bu nihayet. Kısaca Danışman Horn idi. Kaspar Horn, o kadar.

Biz oğlanlar her Allahın günü yolda karşılaşıyorduk kendisiyle. Biz okuldan yeni çıkarken, bakıyorduk o günlük gezintisini yapıyor. Ben yaklaşık on altıındaydım o zamanlar, arkadaşlar da bunun biraz üstünde, biraz altında. Ama hepsi de işte öylesine ele avuca sığmaz çocuklardı! Sessiz, yaşlı adamı maskaralıklarla, tatsız alaylı sözlerle incitip üzmekten geri durmuyorlardı. İlk ben de aralarında idim. Ama Danışman Horn'un hali giderek içimi öylesine saygı dolu bir çekingenlikle doldurmuştu ki, kendisinin ileriden geldiğini görür görmez arkadaşlardan ayrılıyor, köşebaşında durup bekliyor, o önümden yürüyüp geçerken hemen başımdan kasketimi çıkarıp aşağılara kadar indiriyordum. Bay Horn'un çokluk beni gördüğü yoktu tabii. Ama bir öğle sonrası selamımı özellikle dikkati çekecek şekilde yinelediğimde, korkmuş gibi başını döndürdü bana, selamıma bastonunu biraz eğerek teşekkürde bulunduktan sonra yine yoluna devam etti. Ama benim içim gurur ve mutlulukla dolmuştu. O zamanlar hayalperestin biriydim, kalbim cin peri hikâyeleriyle, macera tutkusuyla dolup taşıyordu; çok geçmeden bu acayip kişi Horn'dan öylesine hoşlanmaya başlamıştım ki, sonunda yaşamı aşan bir karar-

lılıkla kafama koydum: Danışman Horn'un peşini bırakmayacak, yaşamıyla ve o güne kadar başından geçenlerle ilgili biraz daha fazla bir şey öğrenmeden rahat etmeyecektim. Bunun aslında aşırı bir cüretkârlık olduğunu, hem hiç de kolay bir iş sayılmayacağını şuncacık aklıma getirdiğim yoktu.

Plan hayata geçirilmişti hemen. Her Allahın günü yaşlı adamın peşine takılıyordum. Bir ara arkasına dönecek de beni görecektik ve sorguya çekecek diye hem umutlanıyor, hem de korkuyordum. Ama böyle bir şeyin gerçekleştiği yoktu. Danışman Horn, Ring Meydanı'nda olduğu gibi bastonunu dudaklarına bastırarak, arkasına bakmadan yürüyüp gidiyor, evinin önünde birden durup küçük kapıyı açıyor, aralıktan usulca içeri süzülüyordu – hemen ardından da anahtarın kilit içinde adeta iniltilen bir sesle döndüğünü duyuyordum. Ardından da güm diye bir ses. Kapalı kapının önünde dikilip kalıyordum öylece. Gençliğimden kaynaklanan bütün o umutlarıma karşın, artık karamsarlığa tam kapılmak üzereydim ki, beklenmedik anda olumlu bir rastlantı imdadıma yetişti.

Berbat bir sonbahar günüydü. Hava bozbulanıktı, yaya kaldırımın ıslak ıslak parıldıyor, rüzgârın kamçısı önünde ince bir çisenti sağa sola savruluyordu. Bay Horn her zamanki gibi çıkıp geldi yine. Ben de her zamanki gibi yine peşinden yürüdüm. Eve artık yaklaşmıştı ki, yarı inat, yarı kızgınlıktan onun peşi sıra yapmakta olduğum bu sonuçsuz yürüyüşü son kez yaptığım gibi bir düşünce geçti kafamdan.

Derken ansızın sert bir rüzgâr esti, bir an sonra siyah bir şey hızla yuvarlanarak geçip gitti önümden. Gözümü kaldırdım. Danışman Horn iki adım ilerimde duruyordu, şapkasız, büyük bir çaresizliğe kapılmış. Fırtına, emektar silindir şapkasını kapıp götürmüştü başından. Ben hemen ani bir kararla şapkanın arkasından koştum. Uzun bir süre koştum ister istemez, bütün o ağaçlıklı yolu geride bırakmıştım ki, sonunda kaçak şapka yuvarlana yuvarlana gelip hızla bir ağaca tosla-

arak durdu, böylece benimle arasındaki büyük arayı bir anda çıkardı elinden.

Soluya soluya, yanaklarım pancar gibi kızarmış, sevinçle yine koşarak dönüp Bay Horn'a geldim. Bay Horn olup bitenler pek doğal şeylermiş gibi şapkasını elimden aldı, saçları ağarmış başına geçirip önden ve arkadan bastırdı üzerine, sonra elini usulca yüzümde gezdirip yumuşak bir sesle, "Teşekkür ederim, evladım!" dedi, sonra arkasına dönüp, bastonun ucu dudaklarında, evine doğru yürümeye koyuldu.

Ben hırsımdan ve uğradığım düş kırıklığından tir tir titriyordum. Koşup eve geldim, gecenin bir yarısı olup bitkin düşene kadar yastığa gözyaşları akıttığım hâlâ aklımdadır. Ertesi gün öğleden sonra her ne kadar şeytan dürttüyse de inat ettim, her zamanki gibi nankör adamın peşine takılmaya kalkmadım.

Bu olayın üzerinden yaklaşık üç gün geçmişti. Bir gün Latince okulumuzdan çıkmış, düşüne düşüne eve dönüyordum. Bir köşebaşında başımı kaldırdığımda kimi görsem karşımda? Danışman Horn.

Ne yapacağıma henüz pek karar verememişken, elini omzuma koyan Bay Horn usulca şöyle dedi:

"Ben sorup sorduğum, sen akıllı uslu bir çocukmuşsun, gel benimle! –"

Ben de yürüdüm peşinden. Kalbim sevinç ve korkudan küt küt atıyordu.

Yolda hiç konuşmadık.

Suskun, Bay Horn'un evinden girdik içeri.

Hole döşenmiş kırmızı kiremitler üzerinde ayak seslerim yüksek perdeden öyle kulak tırmalayıcı sesler çıkarıyordu ki irkildim. Derken bir sofaya geldik, karanlıktı içerisi. Koca koca ağır sandıklar belirsiz kontürlerle gri duvardan ayrılıyor, sağa sola devcileyin gölgeleri düşüyordu. Daha sonra girdiğimiz oda da inadına pek sevimliydi. Pencerenin geniş pervazı üze-

rinde duran çiçekler vardı. Pervazın hemen önünde küçücük bir masa, dört bir yanda da kitap dolapları, dümdüz camların altında çelik levha üzerine yapılmış gravürler, odanın göz kamaştırıcı beyazlıktaki döşemesi üzerinde de kocaman yığınlar halinde kitap ve gazeteler görölüyordu. Bay Horn buyurup oturmamı söyledi. Dışarıdaki asık suratlı, vakur halinin evde değişmiş olduğunu görerek hayrete kapıldım. Gözlerine bir parıltı ve devingenlik gelmişti, sesi temiz ve sıcak bir akustiği içeriyordu. İlkin onun arzusu üzerine ordan burdan söz ettim, sonra da çenem açıldı, konuşup durmaya başladım, artık neredeyse gözden çıkaracak olduğum isteğimin gerçekleşmesi beni neşeli bir havaya sokmuş, dilim çözülmüştü.

Benim konuşmam öyle görölüyor ki Bay Horn'un hoşuna gitmişti. Biraz daha yanıma sokulup bir yanağıma okşar gibi pat pat vurdu eliyle, ben bakayım diye gidip güzel resimler getirdi, ayrıca bir tabak tatlı şeylerden çerez çıkardı önüme. Dört saat birlikte oturduktan sonra, mutluluk ve düş kırıklığı karışımı bir duyguyla yanından ayrıldım. Bay Horn'un gösterdiği o büyüleyici, iyiliksever dostluk beni umutlandırmış, öte yandan iç dünyasında müthiş, karanlık gizlerin varlığını sandığım adamın şen ve içtenlikli hali, serüven merakımla beni düş kırıklığına uğratmıştı.

Bay Horn'u ziyaretim sıklaşmıştı zamanla. Sonunda haftada üç kez gidip benim sevgili koruyucumu ziyaret etmeye başlamıştım; hizmetine bakan yaşlı kadını ise ortalarda hiç gördüğüm yoktu. Bay Horn'la ikimiz hep tek başımıza aynı odada oturuyor, ordan burdan söyleşiyorduk. Bay Horn, beni yaşıma göre çok zeki buluyor, bunu da açıkça yüzüme karşı söylemekten geri kalmıyordu. Ama ne kadar kurnazca davranırsam davranayım, ne kadar alttan alttan, ne kadar temkinli davranıp kendisini insanlara karşı öyle düşman biri durumuna sokan yaşantılarına ilişkin biraz bir şeyler öğrenmeye çalışırsam çalışayım, çabalarım hep sonuçsuz kalıyordu. Bay Horn bende bu yolda bir niyet fark eder etmez sohbetimizi

bıçakla keser gibi kesiyor, eline bir kitap alıp okumaya koyuluyor ya da çerezle tıka basa dolduruyor ağzımı, ben de ister istemez susuyordum.

Sonbahar ve kış böylece geçip gitmiş, bahar ilk habercilerini kırlara bayırlara salmıştı, Bay Horn'un pencereleri önündeki ağaçların tomurcuklandığı görülüyordu. Ben yine eskisi gibi ziyaretlerimi sürdürüyordum. Giderek anlamıştım ki, babacan dostum çok önemli bilgilere sahipti, çünkü benim gibi Latince okulunun seçkin bir öğrencisinin kafasından çıkarak ortaya serip döktüğü taze okul bilgilerinin karşısına görmüş geçirmiş bir adamın sağlam, yabana atılmayacak görüş ve düşünceleriyle çıkıyordu. Bir gün genç ve muzaffer güneş her zamankinden ıslıl ıslıl gözleriyle kar gibi beyaz perdeler arasından içeriye bakıp dururken, Bay Horn elini yine omzuma koydu, duraksayarak şöyle dedi:

“Eh, söyle bakayım, ne olmak istiyorsun ileride, Paul?”

Fazla düşünmedim.

Latince okulunda en çok Horatius'un o şahane kasidelerine hayran kalmıştım, bu yüzden gülerek yükselttim sesimi:

“Bir şair, Horatius gibi, daha başkaları...”

Sözcüklerim dudaklarımda donuk kalmıştı.

Birden karşımdaki adamı pek tanıyamaz olmuştum.

Kül gibi sararmıştı Bay Horn'un benzi, dudakları titremeye başlamış, gözlerinin derinliklerinde anlatılmaz bir hüznü kendini açığa vurmuştu. Titrediğini hissettiğim elini hemen çekti omzumdan, birkaç kez solgun alnında gezdirdi. Olup bitenler, üzerinde soğuk duş etkisi yapmıştı.

O anda yerimden sıçrayıp kalkarak koşa koşa uzaklaşsam, dünyalar benim olacaktı.

Ama öte yandan biliyordum ki, cesaret edip ele geçirmeye çalıştığım gizin gömülü olduğu yer hemen önümde bulunuyordu.

Ben de oturup kalmıştım yerimde. Kollarımda, bacaklarımda kurşun gibi bir ağırlık vardı. Gözlerimi dikmiş, danışman Bay Horn'a bakıp duruyordum.

Derken eli alnından aşağı kaydı Bay Horn'un, yüz hatlarının bir iki dakika içinde nasıl yaşlandığını görerek irkildim. Kafamda tasarladığım gibi bir ölüye (henüz hiç ölü görmüş değildim) benziyordu. Gözleri şaşkın şaşkın, belli bir hedef gözetmeksizin uzaklara bakıyordu, avurtları çökmüştü adeta, elmacık kemiklerinin altına gri gölgeler gelip oturmuştu. Susuyordu Bay Horn.

Ben hiç kımıldamıyordum.

Ancak yavaş yavaş yeniden hayata döndü dostum.

Oturuşuna güçlkle bir çekidüzen verdikten sonra hayli yavaş bir sesle konuşmaya başladı:

"Biliyorum beni seviyorsun. Ben de sana şimdiye kadar kimsenin benden duymadığı şeyleri anlatacağım."

Ve kararından dönmekten korkar gibi aceleyle devam etti:

"Ben de Latince okuluna gidiyordum –senin gibi. Eski şairlere bayılıyor, senin gönlündeki isteğin aynısını ben de duyuyor, şair olmak istiyordum. Ve talih yüzüme gülüyor, şarkılar kaleme alıyordum. Bunlar övgü konusu yapıyor ve söyleniyordu; Halle Üniversitesi'nde doktoramı yaparken, gelecek için büyük umut vaat eden biri gözüyle bakılıyordu bana. Yayınlanan ilk eserim kısa öykülerden oluşuyordu ve hayli ses getirmişti. Talih nerdeyse fazlasıyla yüzüme güleceğe benziyordu. Derken Leipzig'de önemli bir işin başına geçtim, daha sonra da çiçeği burnunda güzel bir kızla tanışıp nişanlandım kendisiyle. Mutluydum. Ama sevinçten bayram ederken ansızın tanrıların kıskançlığı dikildi tepeme. Nişanlım Imgard evlenmemize az bir zaman kalmışken sinsi bir hastalığa yakalanıp bu dünyadan göçtü, bana o kısa süren aşk rüyasından başka bir şey bırakmadı. Herkes aklımı kaçıracığımdan korkuyordu. Hayatımın ışığının ebediyen içine hapse-

dildiği, çiçeklerin ağırlaştırdığı tabutun başından zorla çekip götürdüler beni. Dört bir yanda hatıralarla yüz yüze geldiğim Leipzig'den kaçıp giderek dağların yüksek bir yerindeki ıssız bir kulübede yaşamaya başladım. O azgın ıstırap dalgası yavaş yavaş yatışıp, o suskun hüznün geride kaldı; bu hüznünlü geçmişten görüntüler tatlı ve nurlanmış çıkıp geliyor, bunaltıcı yaz gecelerinde orman içindeki suskun gölden boy verip çıkan kutsayıcı su perilerini andırıyorlardı..."

Bay Horn başını eline dayadı ve ağzından çıkan son sözcükleri bir düş havası içinde usul usul yankılanmaya bıraktı.

Sonra yine sürdürdü konuşmasını:

"Böyle bir yalnızlık ve sessizlik içinde yaşayıp gidiyordum. Ne var ki bu yalnızlık içinde büyük bir düşünce yavaş yavaş bağrımdaya hayata açtı gözlerini.

Imgard için sonsuza kadar kalacak bir anıt dikmek istiyordum; bunu da edebi bir eser kaleme alarak, olağanüstü, akıl almaz bir şey yaratarak yapacaktım. Dünya böyle bir eser karşısında parmak ısırarak, kutsal bir saygı ve ürkek bir hayranlıkla titreyecekti.

Hummalı bir çalışmaya koyuldum hemen.

Gece gündüz harıl harıl yazıyordum.

Bir coşku önüne katmış, sürükleyip götürüyordu beni. İnsanüstü, ölümsüz bir işe soyunduğumu hissediyordum. Sözcüklerimde parlayan ateşten kendim korkmaya başlamıştım ve bu sözcüklerin her şeyi ateşe vermesini – ateşe vermesini ve bir yangın çıkarmasını, bütün dünyaya dilini uzatacak, alçak, bayağı ve sefil ne varsa hepsini yakıp kül edecek görülmedik bir yangının ateşini tutuşturmasını istiyordum. Oh, içimde öyle bir güç, öyle bir güç, öyle bir Hun gücü hissediyordum ki, adeta dünyayı ekseninden yakalayacak, onu durmaya zorlayacaktım..."

Islıksı bir sesle konuşması sona erdi Bay Horn'un.

Bitkin düşmüş, koltuğunda arkasına bıraktı kendini.

Daha sonra yavaş ve yorgun bir sesle devam etti:

“Başarmıştım sonunda. – Kulübenin yalnızlığında yedi yıl boyunca ölümcül bir coşkunun ateşiyle harıl harıl çalışmış-tım. Akıl almayacak bir eser çıkmıştı ortaya. Ne kadar kötülük varsa, hepsinin başına inecek ağır mı ağır bir tokmaktı. İnsan gücünü aşan bir güç saklıydı eserde.

Mevsimlerden bahardı. Tıpkı şimdiki gibi. Son çizgiyi çekmiştim eserimin altına. Şişmiş sağ elim uyuşup kalmıştı, öyleyken hiçbir yorgunluk hissetmiyordum. Diz çöküp eseri-mi öptüm. Eserime dualar ettim, çünkü biliyordum ki ilahî bir eserdi.

Sonra şapkamı ve paltomu alıp çıktım kulübeden. Yıllar var ki ilk kez yine kırlara bayırlara açılacak, biraz kendime gelip başımı dinleyecektim. Ve o bahar havası nasıl da bir haz-la dolduruyordu içimi. Derin derin soluduğum bu havayı ke-yifli, avutucu bir düş gibi hissediyordum. Sevgilimin ölümü-yle birlikte duyguları ruhumdan dışlayan üzüntümün buzu eriyor, dile gelmeyecek mutlu bir duygu içimde yanıp tutuşu-yordu. – Bir çocuk gibi sevinç çığlıkları atıyor, kelebeklerin arkasından koşuyor, çiçekler topluyor, yukarılardan şırl şırl akan sulara bakıyordum. Adımlarım öyle hafiflemiş, bakışla-rım öyle özgürleşmişti ki, o güne kadar böyle bir duyguyu asla yaşamadığımı sanıyordum. Saatlerce yürüyüp gittim ormanın içinde, geriye döndüğümde akşamın kutsayıcı yüceliği dalga-lananekin tarlaları üzerinde çoktan dinlenmeye başlamıştı...”

Bay Horn, yeniden susup başını eğdi. Sonra birden yine kaldırıp, ansızın beni omuzlarımdan yakaladı.

“Dönüp bir de baktım ki, kulübem yanıyor!” Bay Horn, bu sözleri bağırarak söyleyince beni bir titreme almıştı.

O anda korkunç olayı gözlerinin önünde görüyormuş gibi “... yanıyor...” sözcüğünü bir kez daha tekrarladi.

“Koş içeri, kurtar... Enkaz, paçavra, kalaslar... hiçbir şey, hiçbir şey.” Bay Horn’un sesi gözyaşları içinde boğuldu. Elini

yüzüne kapayıp boşandı derken, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.

Yüreğim sızlamıştı.

"Bay Horn, Bay Horn?" diye kekeledim. O anda her zamanki gibi kendisine amca demeyi göze alamamıştım.

"Tanrım – peki yeniden yazmadınız mı o eseri?"

Bu soruyu sorduğuma pişman olmuştum.

Bay Horn gözlerini kaldırdı.

"Eserinizin içeriğini?..."

Parlaklığını yitirmiş gözleri iri iri açıldı. Çarpılmış yüz hatlarında sert bir ifade, "Bilmiyorum ne vardı içinde..." diye mırıldandı, "hiçbir şey bilmiyorum."

Soran gözlerle aptal aptal Bay Horn'un gözlerinin içine bakıyordum.

"Hayır," dedi inleyerek, "hayır, ansızın kapıldığım korku – bütün belleğimdekiler uçup gitti... her şey... gece gündüz düşünüp duruyorum... gece gündüz. İşte orada görüyorsun, Paul" – bu arada sakinleşmişti biraz – "orada, küçük masanın üzerinde kalem kâğıt hazırda bekliyor hep – ve sanki her şey yine aklıma gelecekmış gibi bir duygunun sık sık içimde uyan-dığı oluyor... hayır, hayır – bir daha asla." Ve kahkahayla güldü Bay Horn; birden irkildim.

Bay Horn, ceplerimi şekerlemeler, çerezlerle doldurup evime yolladı beni. Ben de gönülsüz dediğini yaptım, oysa kalıp kendisini teselli etmeyi ne kadar isterdim – peki ama nasıl? Antrede bir saniye duraksadım. – Ansızın, ansızın kapı arkasından yine o yürek yaralayıcı hıçkırık sesi gelmişti kulağıma, birden kapıldığım bir korkuyla kendimi evden dışarı attım, kapıyı sertçe itip kapadım arkamdan. Ama ağıt sesini ilerideki geceler ikide bir uykumda işitip durdum, her seferinde de dönüp öbür yanıma yattım. İşte öylesine korkunçtu ses.

Bütün bu olup bitenlere karşın yaşlı dostumla görüşüp konuşmamızda hiçbir şey değişmemişti. Dostum yine gülüm-

seyen, iyi kalpli, nazik eski Horn olup çıkmıştı. Bir daha asla geçmişten söz açmadık. Dostumun içindeki bir yaraya dokunmaktan kaçındım, nasıl olsa onu iyi edecek bir merhem bilmiyordum, dostum da inceliğimin altında kalmayarak bana bol bol iltifatlarda ve iyiliklerde bulundu. Ona iyice kanım ısınmıştı, eskisinden bir kat daha seviyordum kendisini, duyduğum sempatiye şimdi korkunç ıstırabına aşına tek kişi olmanın gururu da katılmıştı.

Mevsimlerden güzdü yine. Bir gün tekrar o alışılmış kasvetli evden içeri girdim, bu kez kapıyı bana Bay Horn'un kendisi değil de yaşlı hizmetçisinin açtığını görünce dehşete düştüm. Hizmetçi soruma karşılık Bay Horn'un biraz keyifsiz olduğunu açıkladı homurdanarak. Benden pek hoşlandığı yoktu, eskiden dostumun tüm sevgisi kendi üzerinde toplanırken şimdi bunun büyük bölümü ondan bana geçmişti.

Bay Horn yatakta yatıyor, yüzü pek solgun görünüyordu.

Benifarkedince gülümsemeye çalıştı, ama gülümseyemedi. Doktor, başını sallamakla yetindi.

Günler geçti aradan. Bay Horn'un durumunda herhangi bir iyileşme görülmedi. Ben her gün ikinci vakti saat tam dörtte eve uğruyor, Bay Horn'un yatağının başında oturuyor, ona kitaplardan bir şeyler okuyor ya da kendisini güldürebilmek için bildiğim en komik hikâyeleri anlatıyordum. Ama kuşkusuz binde bir güldüğü oluyordu dostumun.

Ama bir öğle sonrası yine eve uğradığımda arkasını yas-tıklara dayayarak oturuyor buldum kendisini, eskisinden çok daha zinde görünüyordu. Benimle şakalaştı hatta. Akşamle-yin de benim iyiliksever dostumun çok geçmeden kesinlikle iyileşeceği inancıyla yanından ayrıldım.

Acı bir düş kırıklığı! Ertesi sabah tam okula giderken ileri-den yaşlı kâhya kadının telaşla bana doğru seğirterek geldiğini gördüm.

İçime kötü şeyler doğdu.

Kadın sonu gelmeyen hıçkırıklar ve yutkunmalar arasında uzun zaman anlaşılmaz bir şeyler kekeleyip durdu, sonunda söyleyeceği şeyi çıkarabildi ağzından:

"Aman Tanrım, ölüyor," dedi.

Hemen koştum.

Doktor, yüzünde ciddi bir ifadeyle yatağın ayakucunda oturuyordu. Bana el edip yavaş yürümemi istedi. Ben de gözlerimle nasıl durum der gibi bir işaret yaptım. Doktor umut yok anlamında belli belirsiz omuzlarını oynattı.

Üzüntüm sonsuzdu. Nefes alıp vermekten bile çekiniyordum.

Vücudumu titreten bir gerilim içinde beyaz yastıklar ortasındaki kaşık kadar kalmış yüze, zaman zaman yavaşça çırpınan o kırış kırış ellere bakıyordum...

Derken Bay Horn, ansızın yastıklar ortasında doğrulup oturdu. Gözleri ateşler içinde yanıyor, dudakları titriyordu.

"Biliyorum," diyerek sevinçle bağırdı.

Doktorun önlemesine fırsat bırakmaksızın, genç insanlara özgü bir güçle yorganları bir kenara itti, sıçrayıp ayağa kalkarak üzerinde beyaz yazı kâğıtları duran küçük masaya koştu.

Biz şaşkınlıktan donup kalmıştık, hemen koşamamıştık arkasından.

Derken hafif bir hırıltı içimizi titretmeye yetti.

O saat seğirttik.

Bay Horn kapalı gözlerle iyice arkasına dayanmış, koltukta oturuyordu. Mutlu bir gülümsemenin parıltısı yüz hatlarına yansımıştı; bir eli gevşecik sarkıyordu aşağı, kalem elinden düşmüştü.

Doktor yaşlı Bay Horn'un üzerine eğildi.

Nefes alıp almadığını dinledi. Ben bir kenarda çömmüş oturuyordum.

Derken içini çekerek usulca, "Öldü!" dedi.

Masanın üzerindeki beyaz kâğıda bir harfin baş tarafı çiziktirilmişti, okunacak gibi değildi; harfin ardında bütün kâğıda baştan başa çizik çekilmiş sert bir çizgi uzanıyordu.

Burada anlatısına son verdi dayım, mendilini çıkarıp alnında gezdirdi.

Ama benim gözlerimde yaşlar birikmişti.

İşte danışman Bay Horn'un öyküsüydü bu.

Ne Diye Kuduruyor Şu Paganlar?

(Mezmur 11)

I

Mart akşamının alacakaranlığı kentin dış mahallelerindeki caddeler üzerine erkenden çökmüştü. Soğuk, gri loş ışık yüksek kışlamsı evlerin kirli cephelerini daha da çirkin gösteriyor, sağda solda şimdiden yanan bir fenerin bulanık ışığı pislik içindeki kaldırımları aydınlatmaya çalışıyordu. Dükânlarının önünde mallarını gelişi güzel sergileyen ya da iplerle asan aktarların üstü kubbeli işyerlerinden yükselen nemli, ağır bir koku müşteriye sunulan malın cinsine göre değişiyor ya da bir başka kokuya karışıyordu. Yarı çıplak çocuklar, sırtlarında yırtık pırtık kirli gömlekler, evler önünde oynuyor ya da at rolündeki ata benzemeyen tahta parçalarını iplerle peşleri sıra sürükleyip götürüyorlar, biraz büyük oğlanlar ise kaytanlara sarılmış uçları sipsivri topaçlarını iğrenç çığlıklar koyvererek yolun ta ortasına kadar fırlatıp atıyorlardı. Bunların arasından da demir raylarla ağır yük arabaları ve iki çift sıksa at koşulmuş yorgun faytonlar geçiyordu. Yer yer de fabrikasından çıkıp kentteki lüks evine dönen bir sonradan görmenin özel arabasının caka satarak geçtiği görülüyordu yoldan. Araçların tangirtisi ve gümbürtüsü, arabacıların bağırıp çağırması, Meryem Ana kilisesinin kulesindeki saatin hayli boğuk vuruşlarını bastırmaktaydı. Ve ansızın dört bir yandan paydos vaktini bildiren fabrika düdüklerinin kulak tırma-

layıcı o çirkin tiz sesi yankılanıyordu. Arkalarında bulunan işçi evlerinden uzun, isli dehlizlerin gelip dayandığı geniş, siyah fabrika kapılarından itiş kakış işçiler çıkıyordu. Bütün yaşamları sefalet ve rezillik içinde acılar, kahırlarla geçen fakir, hakları ellerinden alınmış bir kuşağın insanları dışarı akın ediyordu kapılardan. Boş boş bakan gözlerinde ve şişkin dudaklarında kör bir vahşiliğin, bilinçsiz, sabırlı bir sefaletin ifadesiyle erkekler, kadınlar, yeniyetme oğlanlar ve kızlar. Sadece bazı erkeklerin dudaklarında alaylı bir direniş, yarı sönmüş, umutsuz. Siyah yüzleriyle oğlanlar, uzun bir sıra halinde bütün kaldırımını tutmuş yürüyen kızlar arasına dalıyor, kaba şakalarla onları sağa sola iteliyorlardı. Yaşlıca kadınlar çokluk ikişer ikişer yürüyor, erkekler ise bazen tek başlarına, bazen gruplar halinde onları izliyordu. Erkeklerden biri elinde buruş buruş bir gazete tutuyor ve ellerini kollarını hızlı hızlı oynatarak çevresindekilere gazetede ki bir yazının içindekileri açıklıyordu. Bazıları yoldan sağa sola ayrılan sokaklara sapıyor, büyük bir bölümü de meyhanelerde soluğu alıyordu. Bu arada zifiri bir karanlığa gömülmüştü ortalık. Gaz lambaları yorgun ışıklarını sokaklar üzerine serpiyor ve her biri yerde belli belirsiz, silik bir daire oluşturunuyordu. Zaman zaman sert bir rüzgâr fenerlerin camlarını şangırdatıyor, lambalar içinde alevler kararsız titreyordu. –Derken bir yağmur başladı.

Hayli ıssız ve dar yan sokakların birinde işçilerden biri hızlı hızlı yürümekteydi. Başını biraz yere eğmiş, ayaklarını düzensiz kaldırıma öyle sert basıyordu ki, boş sokak çın çın ötüyordu. Sönmüş piposunu ağzında tutuyor, pipodaki kalitesiz tütünün yanmadığını fark etmiyora benziyordu. Birden bir fenerin ışığı kayıp geçti yüzünden. Yüzünde hayli ciddi bir ifade okunuyordu, gözleri donuk donuk, boş boş bakıyordu; dudakları sımsıkı birbirine bastırılmıştı. Yol sanki uzun gelmişti kendisine. Her dakika yürüyüşü biraz daha hızlanıyordu. Sonunda durup bir an soluklandı. Ardından kentin bir dış mahallesindeki dört katlı, cephesi dar bir evin ensiz ve koyu

karanlık kapısından içeri girdi. O anda kapıdan çıkan şişman bir kadının kendisine yönelttiği soruya aldırmaksızın, basamakları ikişer ikişer geride bırakarak hiç mola vermeden dört merdiveni de çıktı. Hole gelip üç kapının önündeki çocukları bir kenara ittiği birinden girdi içeri. –

Havasız, küçük bir odaydı burası. Alçak bir yatakta bir kadın yatıyordu. Üzerindeki kaba bir battaniyeyi çenesine kadar çekmişti. Yorgun, donuk donuk bakan, çevresini mor hal-kaların kuşattığı gözlerle güçsüz başı kırmızı çizgili yastığın kenarından yana düşmüştü. Bir eli dağınık siyah saçlarına gömülmüştü, öbür eli üzerindeki battaniyeyi var gücüyle, titreyerek tutup tutup bırakıyordu. İnce, renksiz dudaklarının çevresinde dile gelmeyen bir acı geziniyor, hayli dışarı fırlamış elmacık kemiklerinin altında ölüm sinmiş bekliyordu. Adam kadına doğru eğilip, "Anna!" diye fısıldadı yumuşak bir sesle. Kadın, iri iri açılmış gözlerle adama baktı. Yabancı, dünyaya uzak bir ifade vardı bakışında, adamın içine ansızın bir korku düştü. Kadın gülümsemeye çalıştı. Ama acıyla titreşen dudakları biçimsiz bir şekil aldı yalnızca, ardından üzüntüden bitkin yüz hatlarına donuk, kımıltısız bir sessizlik yürüdü. Daracık avlunun karşısında, bir adım ötedeki pencereden içeriye dö-külen ışık sefil odayı yeterince aydınlatıyordu. Geniş, alçak yataktan, iler tutar yeri olmayan bir sandalyeden ve kirli, gri çinileri hanidir bir lokma sıcaklık vermeyen bir ocaktan başka eşya yoktu odada. Adam içini çekerek kadının yanındaki sandalyeye kendini bırakırken, usulca kapıdan içeri girdi çocuklar. Kolunda iki yaşındaki oğlan kardeşiyle yaklaşık on dört yaşındaki Marie. Kız ocağın üzerine oturdu, kardeşinin ocağın paslı kapağı üzerindeki kurumuş ekmek kabuklarıyla oynamasına ses çıkarmadı.

Kızı fark etmemişti babası. Sağ eli kadının başına destek olurken öbür eli kadının sol elini tutuyordu. Düşünüyor, bo-yuna düşünüyordu adam. Geçmiş, bir hayalet gibi düzensiz ve karışık, iç gözünün önünden geçiyordu. Seviyordu kadını,

bunu biliyordu. Kadın onun karısıydı. Kilisede bir rahip tarafından evlendirilmiş değillerdi kuşkusuz. Ama kalbinin önünde ve çocuklarının önünde gerçekleşmişti bu evlilik. Yıllardır karısıyla birlikte yaşıyordu. Karısı sadıktı kendisine. Ona bakmış, onun için çocuklar doğurmuş ve... zihni karıştı derken. Yalnızca şunu biliyordu ki hastaydı karısı, doktorun dediğine göre ölümcül hasta. – Hasta kadın kımıldadı derken. Adam hemen yerinden fırladı. Ateşlenmiş kadının ağzından kekeleyerek birkaç sözcük çıkmıştı. Sonra her şey yine sessizliğe büründü. –Sert ekmek kabuklarından minik bir top yapmayı başaran küçük oğlanın güldüğü iştiliyordu. Avludan bağırıp çağırarak konuşan kadınların tiz ve keskin sesleri geldi bir ara. Sonra sesler kesildi yeniden. – Ansızın ıslıksı bir sesle hızlı hızlı soluduğunu duyan adam, başını kaldırıp kadına baktı. Karşıdan gelen ışık tam da karısının yüzüne vurmuştu. Karısının o eski terütaze ve sağlıklı hali canlandı gözlerinin önünde; içinde sıcak bir sevgi canlandı. Gözleri parladı. Ölümcül kadının elini öylesine sıkı ki, kadın acıyla bağırarak öbür yanına döndü.

Yaşamalıydı kadın! Neden ölüme yenik düşecekti ki? Doktorun kendisi de karısının iyi beslenmesinin gerekliliğinden söz etmemiş miydi?... Adamın siyah kaşları çatıldı birden. Beş parasız bir adam olduğu için ölecekti karısı. Hayır, böyle bir şey gerçekleşmemeliydi! Derken ne kadar ses varsa hepsini birden işitti adam; doktorun uyarın sesini, kirayı hemen ödemedi mi kendilerini kapı dışarı etmekle korkutan ev sahibinin tehditkâr sesini, arada da hasta karısının iniltisini ve karınları aç çocukların feryadını, hepsini... Sesler, adamın bütün gücünü alıp götürdü birden. Karısının elini bırakıp donmuş gibi kendi içine gömüldü. Ama yalnızca bir an sürdü bu durum. Ardından adam yine doğruldu. – Bir hayatın bir diğeri kadar değeri yok muydu? Bu değerli kadını kurtarmak elinde değil miydi henüz? Bir tek para bulmasına bakardı... Patronunun kent dışında, uzaktaki bürosu ne güne duruyordu... Holde

yalnızca yaşlı Josef yatardı. Çelimsiz ihtiyar kendisine karşı koyacak biri değildi...

İrkildi ansızın. Bu cinayet değil miydi? Derken acılar içinde kıvranan karısına baktı, o anda gözlerini açmıştı kadın – öylesine yakararak, öylesine yardım aranarak bakıyordu ki! Birden ayağa kalktı adam. Öyle ya da böyle yapacaktı düşündüğü şeyi– bir hayata karşı bir hayat.

Çocukları biraz sertçe tutup kaldırarak annelerinin yatağının yanı başına oturttu. Daha sonra ocağa yaklaştı. Oradaki şişeler ve kaplarla vakit geçirdi bir süre, bu arada keskin bir bıçak alıp cebine soktu. Uzun, iki ağızlı bir bıçak. Bir başka bıçağı ocağın kapağının yanına bıraktı. Maymuncuklar ve değişik anahtarlar, ayrıca birkaç keskin alet ceketinin altındaki avadanlık çantasında bulunuyordu. Tuhaf, bugün her zamankinden daha çok aleti yanında taşıyıp eve getirmişti. Derken bir kez daha yatağa yaklaştı. Eğilip karısının solgun alnından uzun uzun öptü, sonra da kızı Marie'yi öpüp küçük kardeşini annesinin yanına yatırmasını söyledi. Ardından çıkıp gitti kapıdan. Saat dokuzdu. Birinci katta sadece solgun bir ışık yanıyordu, dolayısıyla yukarısı, merdivenler zifiri karanlıktı. – Kapının önünde bir kez daha durdu. Çıt yoktu. – Birden kızı Marieciğinin sesini işitti, arada da konuşmaya çalışan küçük oğlanın sesi geldi kulağına:

“Tanrı babamız, sen ki...” Çabuk çabuk indi dar merdivenlerden.

II

Gece yavaş yavaş aydınlanıyor, hafif, kırmızımsı bir alacakaranlık yüksek ve siyah çatıların çevresinde oynaşıyordu. Ama caddeler henüz karanlıktı. Yalnızca sütçü dükkânlarından kırmızı havagazı ışığı kaldırıma vuruyor, kaldırımda aydınlık bir koni oluşturunuyordu. Arada bir, pazara mal götüren

üstü tenteyle örtülü bir köy arabası geçiyordu yoldan. Arabadakiler boyunlarının ve kulaklarının çevresine kalın bez parçaları sarmıştı. Soğuk bir sabahtı. Yolun ortasında acele acele yürüyen adam da üşüyora benziyordu. İki elini ceplerine sokmuştu. Karşıdan geldiğini gördüğü bir iki kişiyle karşılaşmak için büyük yay çizdi etraflarında. Zaman zaman duruyor, sağına soluna bakınıyordu. Sanki yaşlı bir adam, göğsünde açılmış büyük, kanayan bir yara, kanlı gözleri iri iri açılmış, yarı parçalanmış kafatasıyla sendeleye sendeleye peşinden geliyormuş gibi bir duygu vardı içinde. Ama sadece kendi gölgesiydi bu, her adım atışında gölge adeta korkuyla önünden çekiliyordu. – Derken bir kez daha durdu adam. Aslında gölge peşinden seğirtip, koyu koyu parıldayan bir kan izi değil miydi? Adam titremeye başladı. Eğilip bir araba izine daldırdığı parmağını gözlerine yaklaştırdı. Yoldaki soluk, gri bir pislikti bu. Derken adımlarını daha da hızlandırdı. O anda, arkasından birinin seğirttiğini işitti. Kalbi duracakmış gibi oldu. Nefesini tuttu. Bir sonraki fenere gelince durmadan edemedi. İşte şimdi hemen arkasındaydı bu biri. İşte şimdi... Derken bir ekmekçi çırağı yanından savuşup geçti. "Biraz fazla çekmişsin kafayı, dostum? Ha?" diye seslendi yolda sendeleyerek yürüyen adama, sonra da önüne çıkan ilk sokağa saparak gözden kayboldu. Adam kendini toparlayıp yürümeye devam etti. Zorlukla, sürüklene sürüklene ilerliyordu. Sanki şimdiye kadar pek çok, pek çok yıl böyle sürüklene sürüklene yürümüştü. Ondan öncesini ise bildiği yoktu. Birden cebindeki para şangırdadı, hemen elini paranın üzerine bastırdı. Bilmeye biliyordu olup biteni, ama aklına hiç getirmek istemiyordu. Bunu düşünmek güzel değildi. Hâlâ burnunda hissediyordu o kokuyu, yaşlı adamın ter kokusunu – taze karnın kokusunu...

O anda gözüne yeni açılan bir eczane ilişip girdi içeri, o sert İspanya şarabından istediğini söyledi. Henüz uykusu dağılmamış çırak, adama pek dikkat etmeyerek istenileni alıp

getirmeye gitti. Ama adama öyle geldi ki, sanki çırak sağ eline bakıp durmuştu hep. Öyle ya –küçücük bir leke– kahverengine kaçan kırmızı bir lekecik gömleğinin yerinde. Bunun üzerine elini ceketinin altına iyice soktu –... hiç görünmeyecek gibi... Ama sanki ceketinin kaba yeni elin üstünden yine dışarı taşıyordu, üzerinde de bir leke. İşte öylesine kocaman ... öylesine büyük. Çırak, esneyerek adamın ödeyeceği parayı söyledi, bir yandan da şişeyi elinde döndüre döndüre kırmızı bir kâğıda sardı. Adam ödedi parayı. Çil çil gümüş bir parayı eli titreye titreye çırağa uzattı. ... Sonra iyi sabahlar falan dilemeden eczaneden çıkıp gitti.

Sonunda eve varmıştı. Sokak kapısı kilitliydi henüz. Kocaman bir anahtar çıkarıp güçlkle, korka korka açtı kapıyı. – Ağır kapı arkasından birden kapandı. O anda tesadüfen holden yürüyerek gelen kapıcı, kuşkulu bakışlarla süzdü adamı, serseri takımı gibi bir şey söyledi mırıldanır gibi. Ne var ki, adam çoktan dördüncü kata çıkmış, bu arada nefes nefese kalmıştı. Kapının eşiğinde bekleyen Mariecik ağlıyordu. Babasını görünce, “Baba, korkuyorum –... annem, annem...” diyebilirdi.

Bedbaht adam sezmişti her şeyi. Hemen yatağa doğru koştu. Karısı kımıldamadan yatıyor, sesi çıkmıyordu. Gözleri iri iri, iri iri açılmıştı, ama bulanık, boş boş bakıyordu. Nefes almak ya da konuşmak ister gibi karısının morarmış dudakları yarı açılmış duruyordu... Elleri buz gibiydi... Adam karısının ellerini ovmaya, silkip sallamaya başladı. Ama hepsi, hepsi boşunaydı. Birden hırsından gözü döndü adamın, üzerine bir karamsarlık çöktü, o çil çil gümüş paraları kaldırıp taban taktaları üzerine fırlattı, paralar öylesine şangırtılı bir gürültü çıkardı ki, korkuya kapılan Marie bir kenara attı kendini. Küçük oğlan ise uyanmış, annesinin üzerindeki battaniyeyi çekip çekiliştiriyordu. Annesinin hiç kımıldamadığını görünce gülmüseddi, küçük ellerini çırpmaya başladı, yerde kudurmuş gibi birbirine toslayarak teker teker yuvarlanan paralara sevinmişti. Ama ölmüş karısının üzerine yığılıp kalmıştı babası.

Mariecik kımıldamaya cesaret edemiyordu, ama oğlan memnundu yeni oyuncaktan.

Nihayet doğrulup kalktı adam. Çocukları odadan dışarı yolladı. Arka avluya gidip, kendisi çağırınca kadar da dönmemelerini söyledi. Ama iki çocuk daha kapıdan çıkmamışlardı ki, geri çağırdı. Kızı durup durup soluk alnından öptü, oğlanı ise bağrına bastı, bu alışmadığı sevgi gösterisi karşısında bir ağıt tutturunca bıraktı. Bunun üzerine artık gidebileceklerini söyledi.

Kendisi de ahlayıp oflayarak ayağa kalktı, yürüyüp kapıyı içeriden sürmeledi. Sonra ceketini çıkardı, yatağın kenarına, ölmüş karısının yanı başına oturdu, bir süre kımıldamaksızın durdu öylece. Ardından karısının soğumuş ellerini, kollarını yeniden ovmaya başladı, solgun, büzülmüş dudaklarına nefesini üfledi. Çökmüş avurtlarda birden hafif bir kırmızılık belirmiş gibi geldi kendisine. Durmayıp kalkarak şarap şişesini alıp geldi, karısının başını sandalyenin arkasına dayayarak iyice aralık duran dudaklarına avcuyla birkaç damla şarap damlattı. Ama sadece ağız boşluğunu dolduran ağır akışkan kırmızı şarap, oradan yine karısının sararmış, sivri çenesine döküldü. Şarap sanki kanmış gibi göründü adamın gözüne. Şişeyi elinden kaldırıp attı. Bu kadının da mı katili olmuştu? Kendi karısının da mı? Asabi vücudunu bir ürperti aldı.

Yatağın kenarından kaydı aşağı, odadaki rengi atmış, eski İsa tasvirinin önünde diz çöktü. Geniş, esmer ellerini başından yukarı kaldırdı. Dudakları titriyordu. Dua ediyordu belki. Ama yalnızca yüksek sesle, "İsa, Meryem!" deyip duruyordu.

Bu arada gün iyice ışıdı. Doğrudu. Birkaç kez sendeleye sendeleye dolaştı odada; derken pencereye yaklaştı. Gri, hafif bulutlar gökyüzünü örtmüştü, yer yer birazcık soluk bir mavi görülüyordu, o kadar. Ansızın arkasına dönüp ocağa yaklaştı. Bıçak orada duruyordu hâlâ, ikinci bıçaktı. Ocağın kenarına oturdu. Gözleri çok uzaklara dikilmiş, boş boş ve bir umursamazlıkla bakarken bıçağı sapından kavradı. Yavaş ya-

vaş bilek damarlarını kesti. Donuk yüzündeki kaşlardan titreyen biri olmadı. Derken akan kanı gördü. Bileklerinden aşağı akıp giden kan. Bu kan korkuttu kendisini. Kandan kaçmak istedi. Sıçrayıp kalktı ayağı. Ama daha karısının yatağından uzaklaşmaya kalmadan güçsüz yığıldı yere. Karısının üzerine yanlamasına uzanıp kaldı. Kırmızı kan ağır ağır, ama bol miktarda gömleğinin yenlerinin altından akıp geliyor, kaba ketenden çarşaf üzerine sızıyordu.

Pencereden soğuk mart güneşi bakıyordu odaya. Güneşin ışınlarından biri yolunu şaşırp odadan içeri girdi, mutlu bir gülümseme gibi ölmüş kadının dudaklarının çevresinde oynadı. Derken ağır ayak sesleriyle güm güm öttü merdivenler, kılıçların şakırtısı duyuldu.

Avludan ise, odadaki seslere erkenden uyanmış kardeşçliğini ninniler söyleyerek kucağında uyutmaya çalışan Marieciğin ince çocuk sesi geliyordu:

Kardeşimi uyuturum nınni.....

Ninnilerle büyütürüm nınni...

TANRI'DAN ÖYKÜLER

Dostum Ellen Key! Bir ara bu kitabı sizin ellerinize bırakmıştım, siz de hiçbir şeyi sevmediğiniz kadar sevmiştiniz onu. Dolayısıyla, kitabın benim değil, sizin olduğunu düşünmeye alıştım. Bu yüzden, yalnız size verdiğim kitabın değil, bu yeni baskıda çıkan bütün kitapların başına isminizi koymamı ve şöyle yazmamı hoş görünüz lütfen: TANRI'DAN MASALLAR ELLEN KEY'indir.

*Rainer Maria Rilke
Roma, Nisan 1904*

Tanrı'nın Ellerinin Masalı

Bu yakında bir sabah yolda giderken komşu kadına rastladım. Selamlaştık.

Kısa bir aradan sonra, "Bu ne güzel bir sonbahar!" dedi komşum, başını kaldırıp gökyüzüne baktı. Ben de onun gibi yaptım. Gerçekten de sonbaharla bağdaşmayacak kadar ışıl ışıl, nefis bir sabahtı. Ansızın aklıma bir şey geldi, "Bu ne güzel bir sonbahar!" dedim yüksek sesle, ellerimi biraz sağa sola oynatarak. Komşum da doğru der gibi başını salladı. Bir an yüzüne kaydı gözlerim. Kusursuz ve sağlıklı yüzü öylesine sevinçli bir edayla inip kalkıyordu ki! Alabildiğine aydınlık bir yüzdü, sadece dudakların çevresinde ve şakaklarda ufak tefek kırışıklar görölüyordu. Nereden gelmişti bunlar komşumun yüzüne? Sordum birden: "Küçük kızlarınız ne âlemdе?" Komşumun yüzündeki kırışıklar bir an için kayboldu, ama hemen ardından eskisinden daha yoğun, daha belirgin ortaya çıktılar. "İyiler, Tanrı'ya şükürler olsun, ama—" Komşum yürümeye başlamıştı, ben de nezaket kurallarının gereğini yaparak sol tarafına geçip kendisine eşlik ettim. "Biliyor musunuz, ikisi de artık öyle bir çağa geldiler ki, bütün gün *sorular sorup* duruyorlar. Bütün gün olsa gene iyi, hatta gecenin bir yarısına kadar." "Öyle," diye mırıldandım ben, "çocukların yaşamında bir dönem vardır..." Ama komşum, hiç istifini bozmadan sürdürdü konuşmasını: "Hani sordukları da yalnız bu atlı tramvay nereye gidiyor, gökyüzünde kaç yıldız var, on bin çoktan daha mı çok gibi sorular değil, bambaşka şeyler sordukları. Örneğin, Tanrı Baba Çince konuşur muymuş? Tanrı Baba neye

benziyormuş? Hep Tanrı Baba, Tanrı Baba! Bu konuda kim bir şey bilebilir ki, öyle değil mi!" "Hayır," diye onayladım ben. "Ne var ki, bazı tahminlerde bulunulabilir işte..." "Bir de bakıyorsun, Tanrı'nın ellerini soruyorlar. Siz gelin de--"

Komşumun gözlerinin içine baktım. "Bağışlayın," dedim pek nazikçe, "son olarak Tanrı'nın elleri demiştiniz, öyle değil mi?" Komşum başını sallayarak doğruladı. Sanırım şaşırmıştı biraz. "Şey," diyerek aceleyle ekledim, "Tanrı'nın ellerine ilişkin olarak benim kuşkusuz bildiğim bazı şeyler var." Komşumun gözlerini belerttiğini görünce, "Tasadüfen öğrendim," dedim ben, hiç vakit geçirmeksizin, "tamamen tasadüfen --ben--" Ardından hayli kesin bir edayla, "Size bu konuda bütün bildiklerimi anlatmak isterim," diye ekledim. "Biraz vaktiniz varsa, izin verin, eve kadar eşlik edeyim size; anlatacaklarım için bu kadar zaman yeterli olacaktır."

Ardından sözü kendisine bıraktığımı görünce, "Memnun olurum," diye yanıtladı komşum, hâlâ biraz şaşırmış. "Ama bildiklerinizi çocukların kendilerine anlatsanız?..."

"Çocukların kendilerine mi? Yo yo, hanımefendi, olmaz, asla olmaz. Anlayacağınız, çocuklarla ne zaman konuşsam apışıp kalır, ne diyeceğimi bilemem. Aslında kötü bir şey değil. Gel gelelim, onlar benim bu halimi öyle yorumlayabilir ki, sanki yalan atıyormuşum da kendimi suçüstü yakalamışım... Oysa anlatacaklarımın doğruluğundan kuşku duyulmaması benim için çok önemlidir, bu bakımdan anlatacaklarımı siz çocuklara aktarsanız... Sizin benden çok daha iyi bu işin altından kalkacağınıza kuşku yok. Anlatacaklarım arasında bağlantılar kurar, onları süsler bezersiniz; ben sadece yalın gerçekleri en kısa yoldan size aktaracağım. Tamam mı?" Bunun üzerine, "Peki, peki," diye yanıtladı komşum dalgın.

Düşünüp taşındım. "Başlangıçta..." Ama hemen ara verdim sözlerime. "Çocuklara anlatacak olsam, onlara açıklamam gereken bazı şeyleri sizin önceden bildiğinizi varsa-yabilirim herhalde, sayın komşum," dedim. "Örneğin, şu

yaradılış olayı..." Uzunca bir süre sustu komşum. Sonra, "Evet – yedinci günde..." dedi. Kadıncağızın sesi tiz ve ince çıkmıştı. "Durun!" diye atıldım. "Daha önceki günleri anımsayalım sizinle, çünkü önemli olan özellikle bu günlerdir. Evet, Tanrı Baba bilindiği üzere kolları sıvayıp yeryüzünü yarattı, sulardan ayırdı onu, ardından ışık olsun dedi, ışık oldu. Sonra da hayranlık duyulacak bir tempoyla çalışıp çeşitli nesneleri yarattı. Demek istediğim, yeryüzünde var olan büyük nesneleri, kayaları, dağları örneğin, bir ağacı ayrıca ve bu ağacı örnek alıp pek çok diğer ağacı." Konuşmamın burasında arkamızdan gelen ayak sesleri işittim, yanımızdan geçip gitmeyen, bizim fazla gerimizde de kalmak istemeyen birinin ayak sesleri bir süredir yankılanmaktaydı. Keyfimi kaçırdı bu. Yaradılış olayına dönerek konuşmamı sürdürüp şöyle dedim: "Tanrı'nın bu başarılı ve hızlı çalışmasına akıl erdirebilmek için, uzun uzun, derin derin düşünerek onun her şeyi önceden kafasında hazırladığını kabul etmek gerekiyor, ancak böyle bir hazırlıktan sonra..." Derken ayak sesleri yanı başımızda duyulmaya başladı, pek hoş denemeyecek bir ses gelip yapıştı bize: "Oh, sanırım Bay Schmidt'ten söz ediyorsunuz, affedersiniz..." Sinirlenmiş, bize gelip katılan kadına baktım. Ama komşum kızarıp bozardı, ne söyleyeceğini bilemedi, "Hımm," dedi öksürerek, "hayır –daha doğrusu– evet, biz de tam –yani bir bakıma–" "Bu ne güzel bir sonbahar!" dedi öbür kadın birden, sanki hiçbir şey olmamış gibi. Kırmızı, küçük yüzü ıslanmıştı. Derken komşumun şöyle dediğini duydum: "Doğru. Haklısınız, Bayan Hüpfner, eşine seyrek rastlanır güzel bir sonbahar!" Bunun üzerine iki kadın ayrıldı birbirinden. Bayan Hüpfner kikirdeyerek, "Çocuklara da selam söyleyin benden, olmaz mı," dedi. Ama iyi kalpli komşumun Bayan Hüpfner'e, başka şeye aldırdığı yoktu artık, büyük bir merakla benim anlatacakları mı bekliyor, sabırsızlanıyordu. Ama ben anlaşılmasa da sert bir edayla şöyle dedim: "Gördünüz mü, komşucuğum, nerede kalmıştık, aklımdan çıkıp gitti!" "Son olarak

Tanrı'nın kafasıyla ilgili bir şeyler söylüyordunuz. Demek istiyorum ki—"Komşum kızarıp bozardı.

Onun bu hali bana pek dokundu, hemen anlatmaya koyuldum. "Evet, şunu belirteyim ki, yeryüzündeki işleri yoluna koymadan Tanrı Baba gözlerini sürekli aşağılara çevirip bakmaya gerek duymuyordu. Nasıl gerek duysundu ki, yeryüzünde bir olayın gerçekleşmesi henüz söz konusu değildi. Orası öyle, rüzgâr hanidir bilip tanıdığı bulutlara pek benzeyen dağlar, tepeler üzerinde esmeye başlamıştı çoktan, ama ağaçların doruklarına belli bir güvensizlik duyuyor, buralara sokulmaktan çekiniyordu. Buna da Tanrı Baba'nın hiç itirazı yoktu doğrusu. Nesneleri adeta gözü kapalı yaratıp koymuştu ortaya; ancak sıra hayvanlar yaratmaya gelince, çalışmalar kendisi için ilginçlik kazandı, tümüyle işe verdi kendini, kalın kaşlarını seyrek olarak kaldırıp yeryüzüne bir bakıyordu şöyle. İnsanı şekillendirirken de onu büsbütün unuttu. Bilmiyorum, yaradılış sürecinde insan organlarından hangisine sıra gelmişti ki, Tanrı Baba'nın çevresinde kanat sesleri duyuldu. Bir melek, 'Sen ki her şeyi görensın...' ilahisini söyleyerek geçti Tanrı Baba'nın önünden.

Tanrı Baba birden irkildi. Meleği günaha sokmuştu, çünkü söylediği ilahi gerçeğe aykırıydı. Hiç durmayıp gözlerini yeryüzüne çevirdi. Gerçekten de aşağıda pek yoluna konulamayacak tatsız bir olay gerçekleşmişti, minik bir kuş yolunu şaşırmış, korkuyla yeryüzü üzerinde ordan oraya uçup duruyordu ve Tanrı Baba da kuşun imdadına koşacak durumda değildi, zavallı hayvancağızın *hangi* ormandan çıkıp geldiğini görmemişti çünkü. Kafası iyice kızarak şöyle dedi: 'Kuşlar, ben kendilerini nereye koydumsa, orada kalacak.' Ama anımsadı birden, meleklerin şefaati üzerine onları da kanatlarla donatmış, meleklerle benzer bir varlığın yeryüzünde de bulunmasını istemişti. Bu da işte daha çok canını sıktı Tanrı Baba'nın. Böylesi keyifsizliklere karşı en etkili ilaç da çalışmaktır kuşkusuz. Ve Tanrı Baba da yeniden kolları sıvadı, insanı

kurup çatmaya koyuldu, çok sürmeden neşesi yerine geldi. Karşısında duran meleklerin gözleri ayna işlevini görüyordu. Bu aynalara bakarak kendi yüz hatlarının enini boyunu ölçüp biçti, dikkatle ve *aceleye kaçmaksızın* bu hatları kucağındaki bir küreye aktardı, ilk insan yüzünü şekillendirdi böylece. Aslında çalışma başarılı olmuştu. Ancak, iki burun deliğinin simetrik biçimde yüze yerleştirilmesi çok fazla uğraştırdı Tanrı Baba'yı. Önündeki ışın üzerine eğildikçe eğildi; derken yukarısında bir esinti hissedip gözlerini kaldırdı. Deminki melek çevresinde dönüp duruyor, ama bu kez bir ilahi söylediği işitilmiyordu, daha önce söylediği ilahideki yalandan dolayı oğlan sesinden olmuştu. Ama Tanrı Baba, dudaklarının kıpırdanışlarından onun yine de aynı ilahiyi söylediğini fark etti: 'Sen ki her şeyi görensın...' Öte yandan, Tanrı Baba'nın yanında saygın bir yere sahip Ermiş Nikolaus onun yanına sokulup uzun ve gür sakalı arasından şöyle mırıldandı: 'Yarat-tığın aslanlar sessiz sakın oturuyorlar yerlerinde; bir de mağ-rurlar ki, bunu söylemeden geçemeyeceğim. Ama küçük bir köpek yeryüzünün hemen bir ucunda sağa sola koşturup duruyor. Teriyer cinsi bir köpek, diyeceğim, aşağıya yuvarlan-dı yuvarlanacak.' Ve gerçekten Tanrı Baba beyaz bir şeyin küçük bir ışık gibi, yeryüzünün korkunç derecede yuvarlak-laştığı İskandinavya bölgesinde keyifli keyifli, ordan oraya koştuğunu gördü. Çileden çıktı; Ermiş Nikolaus'a sitemde bulunarak, yarattığı aslanlara bir diyeceği varsa, buyurup kendisinin de birkaç aslan kotarmasını istedi. Bunun üzerine Ermiş Nikolaus gökyüzünden ayrıldı, sertçe kapıyı vurup kapattı giderken, sarsıntıdan bir yıldız aşağı yuvarlandı, yer-yüzünde tam da gelip küçük köpeğin üzerine düştü. Bu da hayvancağızın büsbütün felaketine yol açtı. Tanrı Baba da olup bitenlerde tüm suçun kendisinde olduğunu içten içe itiraf etmeden duramadı ve karar verdi, bundan böyle gözlerini yeryüzünden hiç ayırmayacaktı. Ve ayırmadı da. Yapılacak işleri kendisi gibi bilge ellerine bıraktı; kurulup çatıldıktan

sonra insanın nasıl bir görünüme kavuşacağını merak etmesine karşın, yeryüzüne bakıp durdu hep. Gel gelelim, aşağıda sanki inadına tek yaprak bile kıvıldamaz olmuştu. Çektiği bütün sıkıntı ve eziyetlerden sonra bari biraz neşelenmek için ellerine buyurdu, kotarılan insanı hayatın içine salmadan kendisine göstermelerini istedi. Saklambaç oynayan çocuklar gibi dönüp dolaşıp soruyordu: 'Bitti mi?' Ama sorusuna yanıt olarak her seferinde balçığı yoğuran ellerinin sesini işitiyor ve bekliyordu. İnsanın tamamlanması çok, ama gereğinden çok zaman almış gibi bir duygu vardı içinde. Sonunda bir şeyin boşlukta aşağılara düştüğünü gördü, karanlık bir şeydi ve izlediği doğrultuya bakılırsa hemen yanı başından çıkıp gitmiş benziyordu. İçini fena bir önsezi kapladı, ellerini çağırdı yanına. Elleri de koşup gelerek önünde dikildi, baştan aşağı balçığa bulanmışlardı, çalışmaktan sıcacıktılar henüz ve korkularından titriyorlardı. Tanrı Baba, 'Hani insan?' diye gürleyerek tersledi ellerini. Bunun üzerine sağ el sol elin üzerine atıldı, 'Sen onu koyverdin!' dedi. Sol el de, 'Ben mi?' diye yanıtladı sinirlenmiş. 'Bütün işi sen tek başına yapıp çıkarmak istedin, *bana* hiç söz hakkı tanımadın ki!' 'Onu tutacak, salıvermeyecektin!' dedi sağ el. Ve havaya kalktı, tam sol ele vuracaktı ki fikrini değiştirdi. Derken iki el birbirleriyle yarışcasına, 'İnsan da o kadar sabırsızdı ki!' dediler. 'Bir an önce hayata atılmak isteyip duruyordu. İkimiz de bir şey yapamadık doğrusu, ikimiz de suçsuzuz.'

Ne var ki, Tanrı Baba'nın kafası fena halde kızmıştı, iki elini de kovup uzaklaştırdı yanından, çünkü yeryüzüne bakmasını engelliyorlardı. 'Sizi ellikten çıkarıyorum. Bundan böyle ne haliniz varsa görün!' dedi. Tanrı Baba'nın elleri de o günden sonra öyle yaptılar. Ama neye el atsalar, bir *başlangıçtan* öteye geçmiyor, işin sonunu getiremiyorlardı. Tanrı'sız hiçbir iş doğru dürüst yapıp çıkarılamaz kuşkusuz. Ve sonunda eller yorulup bezgin düştü. Şimdilerde bütün gün diz çöküp tövbe ve istiğfar ediyorlar, en azından böyle söyle-

niyor. Bize kalırsa, ellerine kızdığından Tanrı Baba işi bırakıp istirahataya çekildi. Dolayısıyla, yedinci gün hâlâ sürmekte."

Bir an sustum, Komşum bu fırsattan pek zekice yararlanıp şöyle dedi: "Yani size göre, artık bir barışın sözü edilemez, öyle mi?"

"Yo, yo," dedim. "En azından ben umudumu yitirmiş değilim."

"Peki, ne zaman gerçekleşecek bu?"

"Şey, Tanrı Baba, sözünü dinlemeyen melekler tarafından yeryüzüne salıverilmiş insanın nasıl görüldüğünü bilene kadar."

Komşum ilkin düşünüp taşındı, ardından güldü: "Ama gözlerini yeryüzüne çevirip bakması yeterdi bunun için..."

"Affedersiniz," diye yanıtladım ben kibarca. "Bu sözünüz doğrusu keskin bir zekânın ürünü. Ama anlatacaklarım bitmedi henüz. Evet, Tanrı Baba ellerini bir kenara itip de gözlerini yeniden yeryüzüne çevirdiğinde, aradan ben diyeyim bir dakika, siz deyin bin yıl, nihayet bilindiği gibi bir fark yoktur ikisinin arasında, geçmiş bulunuyordu. Yeryüzünde *tek bir insan* değil, bir milyon insan vardı artık. Ama hepsi de üzerlerinde giysilerle dolaşıyordu. Tam o sıradaki moda da pek zevksiz bir şeydi, insanların yüzlerini fena halde çirkinleştirdiğinden, Tanrı Baba, onların hakkında tamamen yanlış ve ne diye saklayayım, pek olumsuz bir fikir edinebilmişti ancak."

Bunun üzerine, "Hımm," dedi komşum, bir şey söyleyecek oldu. Aldırmadım ben, sözcükleri iyice vurgulayarak konuşmamı noktaladım: "İşte bunun içindir ki insanın gerçekte nasıl biri olduğunu Tanrı Baba'nın bir an önce bilmesi gerekiyor. Sevinelim ki, bunu kendisine söyleyecek kimseler var..." Ancak, sevinmekte acele etmedi komşum: "Peki, kimmiş bunlar, söyler misiniz lütfen!" "Kim olacak, çocuklar!" diye yanıtladım. "Bazen de ressam, şiirler kaleme alan, binalar yapan büyük kişiler..." "Nasıl binalar, kiliseler mi yani?"

“Evet, ama başka binalar da, genel olarak binalar kurup çatanlar...”

Komşum, usul usul başını salladı. Anlattıklarımın bazı sı pek şaşırtıcı gelmişti kendisine. Evi de gerilerde kalmıştı, ağır ağır yürüyerek geriye döndük. Komşum, birden pek neşelenip gülmeye başladı. “Amma da saçmalık!” dedi. “Tanrı’nın bilmediği şey mi var? O minik kuşun da nereden çıkıp geldiğini avcunun içi gibi biliyordu kuşkusuz.” Ardından ağzının payını aldın mı der gibi bana baktı. Ben, ne yalan söyleyeyim, biraz afallamıştım, ama kendimi toparladım derken, çok ciddi bir yüz takınarak, “Hanımefendiciğim,” dedim adeta hocalık taslayarak, “aslında bir masal bu. Ne var ki, bu sözüme sadece bir bahane gözüyle bakmamanız için (tabii komşum şiddetle böyle bir şeyin söz konusu olamayacağını belirtti) size kısaca şunu söyleyeyim ki, *ne kadar* yetenek bulunuyorsa, Tanrı’da vardır hepsi. Ama dünyadaki insanlara dağıtmaya koyulmadan önce –adeta–, bunlar gözüne bir tek büyük güç gibi görünüyordu. Bilmem açıkça anlatabiliyor muyum? Nesneler yaratıldıktan sonra Tanrı’nın yetenekleri uzmanlık alanlarına bölündü, bir bakıma ödev kimliğini kazandı. Yeteneklerinin hepsini akılda tutmakta zorlanmaya başladı Tanrı. Bu da işte birtakım çelişkilerin doğmasına yol açtı. Unutmadan, bütün bunları yalnızca size anlatıyorum. Sakın söylediklerimi çocuklara aktarayım demeyin!” Komşum, “Hiç yapar mıyım böyle bir şey,” diye yanıtladı kesin bir edayla.

“Bir melek ‘Sen ki her şeyi *bilensin...*’ diye bir ilahi söyleyerek Tanrı’nın önünden geçseydi, hiçbir terslikle karşılaşmazdı.”

“Bu masalın da gereği kalmazdı o zaman.”

“Kuşkusuz!” diye onayladım ben. Ardından komşuma veda edip ayrılacak oldum. Komşum, “Ama her şeyin anlattığınız gibi gerçekleştiğinden kesinlikle emin misiniz?” diye sordu. “Kesinlikle!” diye yanıtladım ben, adeta görkemli bir edayla.

"Bugün çocuklara bir şeyler anlatabileceğim."

"Anlatacaklarınızı ben de dinleyebilmeyi ne çok isterdim! Hoşça kalın!"

"Güle güle!" dedi komşum.

Derken yeniden dönüp geldi. "Peki ama, neden başkası değil de özellikle bu melek..."

"Sayın komşum," dedim kadının sözünü keserek, "şimdi görüyorum ki, sevimli iki kızınızın size o kadar çok soru sorması, hiç de çocuk olmalarından değil—"

"Nedenmiş peki?" diye sordu komşum merakla.

"Şey, hekimlerin açıkladığına göre, insanlarda kalıtımla geçen bazı özellikler vardır..."

Komşum, ah sizi, sizi der gibi parmağını oynattı. Ama yine de iki iyi dost gibi ayrıldık birbirimizden.

Sevgili komşuma ileride (şunu da belirtiyim ki, ilk karşılaşmamızın üzerinden hayli zaman geçmişti) bir kez daha rastladım. Yalnız değildi; dolayısıyla, kendisine anlattıklarımı kızlarına aktarıp aktarmadığını, aktardıysa nasıl bir sonuçla karşılaştığını sorup öğrenemedim. Aradan çok geçmeden aldığım bir mektup, bu konudaki kuşkularımı giderdi, beni aydınlattı. Mektubu gönderenden onu yayınlama iznini almadığım için, burada ister istemez son cümlesini tekrarlamakla yetineceğim, mektubu kimin yolladığını okuyucular bu cümleden kolaylıkla çıkaracaklardır. Şu sözcükler yer alıyordu mektubun sonunda: "Ben ve ben de aralarında olduğum için ayrıca beş çocuk."

Mektup elime geçer geçmez, şu yanıtı yolladım: "Sevgili yavrucaklar! Tanrı Baba'nın elleri masalından hoşlandığınıza inanıyorum yürekten; masal benim de hoşuma gidiyor. Ama yine de kalkıp size gelemeyeceğim. Bu yüzden darılmayın bana emi? Kim bilir, belki hoşunuza gitmeyebilirim. Çirkin bir burnum var, ucunda da bazen olduğu gibi kırmızı bir sivilcecik görebilirsiniz belki. Bu durumda da bu sivilceden gözle-

rinizi hiç ayıramayacak, burnumun birazcık altında ağzımdan çıkan sözleri kulaklarınız duymayacaktır. Bakarsınız benim bu sivilce rüyalarınıza da girer. Bütün bunların olmasını da gönlüm istemez doğrusu. Onun için, benim size bir başka önerim var: Annelerimiz dışında da bizim *çocuk olmayan* bir yığın ortak dostumuz ve tanıdığımız bulunuyor. Ben kendilerine zaman zaman bir masal anlatacağım, onlar da masalı size aktaracaklar. Bu işi benden daha güzel yapacakları kuşkusuz, çünkü ortak dostlarımız arasında hatta büyük yazarlar da yer alıyor. Anlatacağım masalların konuları bir sırdır, bunu şimdi burada sizlere açıklayamayacağım. Ama mademki Tanrı Baba kadar sizi hiçbir şey ilgilendirmiyor, hiçbir şeyi bu kadar çok merak etmiyorsunuz, masallarımı anlatırken uygun bir fırsat yakaladım mı, bu konuda bildiklerimi de araya sıkıştırmaktan geri kalmayacağım. İçlerinde size doğru gelmeyen bir şeyle karşılaştınız mı, bana yine güzel bir mektup döşenip bildirir ya da annenize söylersiniz, o bana açıklar. Çünkü bazı yerlerde yanılmış olabilirim, bu alabildiğine güzel masalları başkalarından dinleyeli öyle çok zaman geçti ki aradan! Sonra, o zamandan beri dinlediğim pek güzel sayılmayacak öyle çok masal kaldı ki aklımda! Hayat da böyledir genellikle. Ama hayat yine de pek şahane bir şey! Masallarda sık sık *bunun* da sözü edilecektir. Sizleri selamlarım böylece –ben, ve ben de içinde olduğu için tek bir kişi.”

Yabancı Adam

Yabancı'nın biri bir mektup yazdı bana. Ne Avrupa'dan dem vurdu bu mektubunda, ne Musa'dan, ne büyük ne küçük peygamberlerden ne Rus imparatorundan ne Korkunç İvan'dan ne de onun atalarından söz etti; ne belediye başkanından ne komşum ayakkabı tamircisinden ne yakındaki kentten ne de uzak kentlerden söz açtı; benim her sabah içine dalıp kaybolduğum o pek çok karacasıyla ormanın da mektupta adı geçmiyordu. Anneciğinden ya da kocaya varalı kuşkusuz hayli zaman olmuş kız kardeşlerinden de anlatmıyordu mektubunda. Belki de anneciği bu dünyadan göçüp gitmişti, yoksa nasıl olur da dört sayfalık mektubun hiçbir yerinde lafı edilmezdi. Yabancı adamın bana çok, çok büyük bir güven beslediği kendini açığa vuruyor, beni kardeşi yerine koyuyor, bana sıkıntısından, derdinden söz açıyordu.

Akşamleyin çıkıp geldi bana yabancı adam. Lambayı yakmadım, ilkin paltosunu çıkarmasına yardımcı oldum, kendisini benimle oturup çay içmeye buyur ettim. Çünkü tam o sıra her gün çayımı içtiğim saatti. Böyle yakın kişileri konuk edince, teklif tekellüf bir yana bırakabiliyor insan. Kalkıp masaya oturacağımız zaman, bıktım konuğumun tedirgin bir hali var; yüzü endişeyle dolup taşıyor, elleri titriyordu. "Ha unutmadan, bir mektup sizin için," dedim. Çayı fincanlara koymaya davrandım ardından. "Şeker alır mıydınız? Limon? Rusya'da çayı limonla içmeye alıştım ben. Siz de bir denemek ister miydiniz?" Derken bir lamba yakıp uzak bir köşede yüksek bir yere yerleştirdim. Aslında odadaki loşluk kaybolmadı; ne var

ki, Şimdi eskisinden daha sıcak bir havası vardı ve kırmızımı-
sıydı. Lamba yanınca, konuğumun yüzündeki hatlar daha bir
belirgin, daha sıcak ve çok daha aşına ortaya çıktı. Bir kez daha
kendisini selamlayarak şöyle dedim: "Biliyor musunuz, hani-
dir bekliyordum sizi." Yabancı adama buna hayret edecek
vakit bırakmadan nedenini açıkladım: "Bildiğim bir öykü var,
sizden başkasına anlatmak istemem doğrusu. Nedenini sor-
mayın. Ancak önce söyleyin bana, yeriniz rahat mı, çayın Őeke-
ri yeterli mi, anlatacağım öyküyü dinlemek istiyor musunuz?"
Konuğum gülümsemeden duramadı, ardından evet diye ya-
nıtladı sorumu. "Hepsine üç kez evet mi?" "Üç kez evet."

İkimiz de koltuklarımızda arkamıza yaslandık, yüzleri-
miz gölgelendi. Ben elimdeki çay fincanını yere bıraktım,
çayın ışıl ışıl parıldayan altın sarısı içimi hazla doldurdu, anı-
sın sordum: "Yüce Tanrı'yı hâlâ hatırlıyor musunuz?"

Yabancı adam düşünceye daldı. Bakışları karanlığın
derinliklerine gömüldü. Gözbebeklerindeki küçük küçük
aydınlık noktalarla gözleri, yaz ve güneşin ışıl ışıl ve cömertçe
eğleştiğı bir parktaki iki uzun ağaçlıklı yola benziyordu. Bu
yollar da yuvarlak loşlukta böyledir ilkin, giderek yoğun bir
karanlığa gömülerek uzanır, nihayet ileride parıldayan bir
noktaya gelip dayanır, belki çok daha aydınlık bir güne açılan
öbür baştaki çıkış kapısıdır burası. Ben bütün bunları düşü-
nürken, o duraksaya duraksaya, sanki bir gönülsüzlükle sesini
hizmete koşuyormuş gibi, "Evet, hatırlıyorum." dedi. "Gü-
zel!" diyerek teşekkürlerimi belirttim. "İşte bu Tanrı'dan söz
ediyor öyküm. Ama ilkin bir şeyi daha söyler misiniz bana: Za-
man zaman çocuklarla konuştuğunuz oluyor mu?" "Oluyor
elbet, şöyle ayaküstü en azından—" "Ellerinin o yakışksız söz
dinlemezliliğinden dolayı Tanrı'nın yaradılış süreci tamamlan-
mış insanın neye benzediğini öğrenme imkânından yoksun
kaldığını duymuşsunuzdur sanırım." Konuğum, "Biri bir
yerde bundan söz etmişti, ama kim olduğı çıkıp gitti aklımdan,"
diye yanıtladı; silik, belirsiz anımsamaların alnı üzerin-

den hızla kayıp gittiğini görür gibi oldum. “Her ne ise,” dedim, onun rahat rahat düşünmesine meydan bırakmayarak. “Siz benim anlatacaklarıma kulak verin şimdi: Tanrı, uzun zaman bu belirsizliğe katlandı. Onun sabrı da gücü ve kudreti kadar büyüktür çünkü. Gel gelelim, bir ara yoğun bulutlar kendisiyle yeryüzü arasına girip yuvalanmış, günlerce de yerinden kımıldamamıştı; dolayısıyla, Tanrı dünyayı, insanları ve zamanı gerçekte yaratmamış da bunları yalnız düşünde mi görmüştü, pek bilemez olmuştu. Sonunda epey önce gözüm görmesin seni artık diyerek yanından kovup uzaklaştırdığı, o gün bugün de ufak tefek, önemsiz işlerle uğraşıp ortalarda görünmeyen sağ elini çağırdı yanına. Emre hazır, koşup geldi sağ eli, çünkü Tanrı’nın artık kendisini bağışlayacağını sanmıştı. Tanrı, sağ elini o güzelliği, gençliği ve gücü içinde karşısında dikiliyor bulunca, gönlünden kendisini bağışlamak geçmedi de değil doğrusu. Ama derken fikrini değiştirdi. Dönüp yüzüne bakmaksızın şöyle buyurdu sağ eline: ‘Hemen yeryüzüne inip insan suretine girecek, sonra da bir dağın tepesine çıkıp çırlıçıplak dikileceksin ki, seni açık seçik görebileyim. Aşağıya varır varmaz, doğru genç bir kadının yanına varıp ona ‘Yaşamak istiyorum’ diyeceksin, ama usulcacık söyleyeceksin bunu. İlkini seni bir karanlık saracak, bunu da çocukluk denen o zifiri karanlık izleyecek. Sonra da büyük bir adama dönüşüp, sana buyurduğum gibi bir dağın tepesine çıkacaksın. Bütün bunların olup bitmesi bir an’dan uzun sürmeyecektir. Haydi şimdi sana güle güle!’

Bunun üzerine sağ el sol ele veda etti, dostluk taşan pek çok isimle hitap etti kendisine; hatta ileri sürüldüğüne göre, ansızın önünde eğilip ona şöyle dedi: ‘Ey, kutsal ruh!’ Ama tam o anda Ermiş Paulus çıkıp geldi, Tanrı’nın sağ elini kesip kopardı, baş meleklerden biri de eli havada kaptı, bol giysisinin altına sokarak alıp götürdü. Tanrı sol eliyle yara yerini kapadı, kanın yıldızlar üzerine akıp oradan da mahzun damlalar halinde yeryüzüne düşmesini önlemek istedi. Kısa bir süre geçti

aradan, yeryüzünde olup bitenleri dikkatle izleyen Tanrı, çelikten giysilere bürünmüş insanların dağlardan özellikle birinin çevresinde kaynaştığını fark etti. Sağ elinin bu dağın tepesine çıkışını beklemeye koyuldu. Ama, anlaşıldığı kadarıyla sırtına kırmızı pelerin geçirmiş bir tek insan çarptı gözüne, boşlukta sallanan siyah bir şeyi sürükleyip dağdan yukarı çıkarmaya çalışıyordu. Tam o anda Tanrı'nın sağ elinin kesildiği yerden akan kanın önündeki sol el huzursuzlanmaya başladı; derken, Tanrı'nın önlemesine fırsat kalmadan ansızın yerinden fırladı, deli gibi yıldızlar arasında ordan oraya seğirtmeye koyuldu, bir yandan da, 'Ah zavallı sağ el, zavallı sağ el, sana yardım edemiyorum bir türlü', diye sızlanıp duruyordu. Bu arada ucundan sarktığı Tanrı'nın sol yenini çekip çekiştiriyor, koldan kendisini kurtarmak için uğraşıp didiniyordu. Ne var ki, tümüyle yeryüzü Tanrı'nın kanıyla kaplanmıştı, bu kanın altında neler olup bittiği görülebilecek gibi değildi. O zamanlar az kalsın ölüp gidecekti Tanrı. Son bir çabayla sağ elini geri çağırdı; sağ el dönüp geldi, benzi sararmış, titreyerek, hasta bir hayvan gibi her zamanki yerine geçti. Tanrı'nın sağ elini yeryüzünde sırtında kırmızı pelerinle dağa tırmanırken gören, dolayısıyla olup bitenler konusunda biraz bilgisi bulunan sol el bile, dağın tepesinde sonradan olanlara ilişkin bir şey öğrenememişti sağ elden. Dağın tepesinde kesinlikle korkunç bir şey geçmiş olmalı, çünkü Tanrı'nın sağ eli henüz kendine gelebilmiş değil; ellerini hâlâ bağışlamamış Tanrı'nun eski gazabından çok, yaşadığı olayın anısıyla kahrolup durmakta."

Derken biraz soluklanmaya bıraktım sesimi. Yabancı konuk elleriyle yüzünü kapamıştı. Uzun süre de bu durumunu korudu. Sonra, hanidir aşınası olduğum bir sesle, "Peki, ne diye bana bu öyküyü anlattınız?" diye sordu.

"Sizden başka kim anlardı ki beni? Siz rütbesiz, makam-sız, zamanla sınırlı bir payeden yoksun, nerdeyse isimsiz çıkıp geldiniz bana. Odaya girdiğinizde içerisi karanlıktı. Yine de ben yüz hatlarınızda bir benzerlik gördüm—" Yabancı adam,

gözlerini kaldırıp soran bakışlarla bana baktı. “Evet,” dedim suskun bakışına yanıt olarak. “Sık sık geçer aklımdan, belki de derim, Tanrı’nın eli yine yoldadır——”

Çocuklar, bu öyküyü duyup öğrendiler. Anlaşılan içindeki her şeyi kavrayabilecekleri gibi anlatılmıştı kendilerine, çünkü öyküyü pek sevmişlerdi.

Tanrı, Yoksul İnsanların Olmasını Neden İstiyor?

Bir önceki öykü etrafta öylesine yayılmıştı ki, Öğretmen Bey pek kırılgan bir yüzle sokakta dolaşıp duruyordu. Onu anlayabiliyordum. Kendisinin belletmediği bir şeyi çocukların bildiklerini ansızın görmek, bir öğretmen için hiç de hoş değildir. Öğretmenler kendilerinin meyve bahçesini çeviren tahta perdedeki tek delik olmasını ve bahçeye bu delikten bakılmasını arzular. Tahta perde başka delikleri de içeriyorsa, çocuklar her Allahın günü bir başka delik önüne yığılır ve çok geçmeden deliklere bakmaktan kısaca bıkip usanırlar. Böyle bir karşılaştırmaya başvurmak istemezdim doğrusu, çünkü bir delik olmaya rıza göstermeyecek öğretmenler de vardır kuşkusuz. Ancak, kendisinden söz ettiğim öğretmen komşumdur; karşılaştırmamı ilk benden işitti ve son derece yerinde buldu onu. Aynı görüşü paylaşmayanlar da olsa, komşum bu konuda bir otoritedir.

Komşum karşımda dikiliyordu; habire gözlüğüyle oynayarak şöyle dedi: "Çocuklara bu öyküyü kimin anlattığını bilmiyorum; kesin bir şey varsa, onların kafalarının içini böyle anlaşılmadık şeylerle tika basa doldurmak ve onlarda bir gerilim yaratmak uygun bir davranış sayılamaz. Bir çeşit masaldan başka şey değil anlatılanlar—" Sözüünü keserek, "Tesadüfen anlatıyorlardı, ben de duydum," dedim. (Yalan da değildi, çünkü o akşamdan sonra öykü komşum kadın tarafından bana tekrar anlatılmıştı.) "Ya," dedi Öğretmen Bey; söylediklerimi kolay anlaşılabilir bulup. "Ee, ne diyorsunuz şimdi?" diye sor-

du. Ben duraksadım, o da hiç fazla beklemeyip sürdürdü konuşmasını. “Bir kez, Kutsal Kitap’ta yer alan dinsel içerikli konulara öyle serbestçe ve keyfi şekilde el atılmasını yakışsız görüyorum. En azından bütün bu konular ilmihalde öylesine ustalıklı bir şekilde dile getirilmiştir ki, daha iyisi can sağlığı.” Bir şey diyecek oldum, ama son anda Öğretmen Bey’in ‘bir kez’ sözcüğünü kullandığını anımsadım; dolayısıyla bunu gramer kuralları ve sağlıklı cümle yapısı bakımından ‘ikincisi’, hatta belki ‘nihayet’ sözcüğünün izlemesi gerektiğini, ancak ondan sonra söyleyeceğim şeyi söylememin uygun kaçacağını düşündüm. Tahmin ettiğim gibi de oldu. Öğretmen Bey, kusursuz yapısı bu konuda uzman kişilerin yüzünü güldürecek cümleyi benden başkalarına da söylediği ve onlar da benim gibi söz konusu cümleyi akıllarından çıkaramayacağı için, o güzel, ileriye hazırlayıcı ‘nihayet’in ardından bir uvertürün final bölümü gibi çıkıp gelen konuşmasını burada okuyuculara sunmak istiyorum. “Nihayet... (o her türlü temelden yoksun hayli fantastik yorumu bir yana) konu bana hiç de yeterince ele alınmış ve enine boyuna irdelenmiş görünmüyor. Vaktim olup da, ben öyküler yazsaydım...” Kendimi alamayarak sözünü kesip, “Anlatılan öyküde arayıp da bulamadığınız bir şey mi var?” diye sordum. “Evet, var bazı şeyler, deyim yerindeyse edebi-eleştirel açıdan. Sizinle bir meslektaş gibi konuşacak olursam–” Ne demek istediğini anlamamıştım; alçakgönüllü bir edayla, “Pek nazıksınız, ama ben şimdiye kadar asla öğretmenlik gibi bir meslekte...” Ansızın aklıma bir şey geldi, cümlemi bitirmeden sustum. O ise serinkanlılıkla sürdürdü konuşmasını: “Yalnızca bir örnek size: Şurası kabul edilemez ki, Tanrı’nın (öykünün anlamı üzerinde bu noktaya kadar düşünecek olursak), diyeceğim, bir insanın neye benzediğini görmek için Tanrı’nın bir başka denemede bulunmaması, demek istiyorum ki–” O anda Öğretmen Bey’in gönlünü almam gerektiğini hissetmiştim. Önünde biraz eğilerek konuşmaya başladım: “Sizin toplumsal sorunlara (deyim yerin-

deyse çalışmalarınızın karşılığını da görerek) tam bir vukuf la yaklaştığınız herkesçe biliniyor." Öğretmen Bey gülümsedi. "Eh, o zaman şimdi size söylemeyi düşündüklerimin ilgi alanınıza hiç de pek uzak düşmeyeceğini var sayabiliriz. Kaldı ki, sizin ağzınızdan son çıkıp, keskin bir zekâ ürünü sayılacak sözünüzden yola koyulacağım." Ne diyeceğini merak etmiş, bana baktı: "Tanrı acaba şu sıra..." Ben, "Doğru," diye onayladım. "Tanrı şu sıra yeni bir denemede bulunmak üzere." Öğretmen Bey, "Gerçekten mi?" dedi sert bir tonla. "Söz sahibi çevrelerde bilinen bir şey mi bu?" "Kesin bir şey söyleyemem," diyerek üzüntümü belirttim. "Söz konusu çevrelerle bir ilişkim yok, ama yine de size anlatacağım küçük öyküyü dinlemek istemez miydiniz?" "Bana büyük bir lütufta bulunursunuz." Öğretmen Bey, gözlüğünü çıkarıp özenle temizlemeye koyuldu, bu arada çıplak kalmış gözleri adeta utanır gibiydi.

Ben anlatmaya koyuldum: "Günlerden bir gün Tanrı'nın gözü büyük bir kentten içeri kaydı. Kentte bir karmaşa, bir hayhuy başını almış gidiyordu. Tanrı'nın gözleri bu karmaşadan yorulunca (yorgunluğa da kentteki elektrik tellerinden oluşan ağların az katkısı olmamıştı), bakışlarını tek başına duran, yüksek bir kira evine yöneltti, bir süre de ayırmadı oradan. Bu ev, Tanrı'nın gözleri için çok daha az yorucuydu. Öte yandan, içinde öteden beri beslediği özlem, canlı bir insanı görme özlemi depreşmişti. Bu amaçla, bakışları kira evinin en alt katından başlayarak tek tek katların pencerelerinden içeri uzandı. Birinci katta (ailesiyle varlıklı bir tüccar oturuyordu burada) hemen giysilerden başka bir şey çarpmadı gözüne. İçeridekilerin vücutlarının her bir köşesini pahalı kumaşlar örtüyordu; ayrıca, giysilerin dış yüzleri pek çok yerde öyleydi ki, adeta altlarında bir insan vücudu yoktu. İkinci katta da durum bundan pek farklı değildi. Üçüncü katta oturanların sırtlarındaki giysiler önemli ölçüde daha azdı; buna karşılık öylesine kir pas içindeydiler ki, Aziz Tanrı gri kırıksıklar göre-

bildi sadece, o iyi kalpliliğiyle bu insanlara üreyip çoğalmalarını emretmeye hazırdı. En sonunda Tanrı'nın gözüne tavan arasında, duvarları yamuk bir odacıkta bir adam ilişti, sırtında külüstür bir ceket vardı, önündeki bir balçığı yoğurup duruyordu. Tanrı, 'Bak sen, nerden buldun bu balçığı?' diye seslendi adama. Adam, ağzından pipoyu bile çekip almaya gerek duymaksızın, 'Nerden buldumsa buldum!' dedi homurdanarak. 'Gönül isterdi ki, bir ayakkabıcı olayım. Oysa şimdi otur babam otur, çalışmaktan canım çıkıyor...' Yüce Tanrı daha başka sorular da yöneltti adama, ama adamın keyfi yerinde değildi, soruları bundan böyle yanıtsız bıraktı. –Günlerden bir gün kentin belediye başkanından kocaman bir mektup aldı adam. Bu kez sormasını beklemeden kendisi Yüce Tanrı'ya her şeyi anlattı: Kaç zamandır ona bir yerden bir sipariş veren kimse çıkmamıştı. Şimdi ansızın kentteki park için bir heykel yapması isteniyordu, heykelin ismi de *hakikat* olacaktı. Adam uzak bir atölyede gece gündüz çalışmaya başlamıştı; onu öyle iş başında gören Yüce Tanrı'nın belleğine eskiye ilişkin değişik anılar üşüştü. Elleri kızgınlığı hâlâ sürüp gitmese, kendisi de yine balçıktan bir şeyler kotarıp koyardı ortaya. Ne var ki, hakikat ismindeki heykelin atölyeden taşınıp götürülerek parkta belirlenen, Tanrı'nın görebileceği bir yere dikileceği gün gelip çatığında, büyük bir skandal patlak verdi; kentin üst düzey yöneticilerinden, öğretmenlerden ve diğer ileri gelen kişilerinden bir kurul, halkın ziyaretine açılmadan önce heykelin kısmen giydirilmesi gerektiğini ileri sürmüştü. Heykeli yapan adamsa bağırıp çağırıyor, lanetler okuyordu. Yüce Tanrı bunun nedenini anlayamamıştı bir türlü. Kentin büyükleri, öğretmenler ve diğerleri, sanatçı adamı günaha sokmuşlardı ve Yüce Tanrı elbette bu kimselerden – Ama, bakıyorum, siz çok kötü öksürmeye başladınız." Öğretmen Bey, tamamen saydam bir sesle, "Şimdi geçer!" dedi. – "Evet, anlatacağım bir iki şey daha kaldı, o kadar. Yüce Tanrı adeta iğnenin ucuna bir şey takılıp takılmadığını görmek için ansızın sudan çıkarılan

bir olta gibi, çekip aldı gözlerini kira evinden ve parktan. Gerçekten de oltaya takılmış bir şey vardı: İçinde pek çok kişinin oturduğu minik bir ev. Evdekilerin üzerlerinde fazla bir giysi yoktu, fakir insanlardı çünkü. 'Demek buymuş sorun', diye düşündü Yüce Tanrı. 'İnsanların fakir olmaları gerekiyormuş. Bu evdekiler sanırım pek yoksul, ama ben onları öylesine yoksul duruma sokacağım ki, sırtlarına geçirecek bir gömlek bile bulamasınlar.' Ve bunu yapmayı kafasına koydu Yüce Tanrı."

Anlatacaklarımı bitirdiğimi ima etmek için konuşmamı burada noktaladım. Bu, Öğretmen Bey'i memnun etmemiştii; daha önceki gibi şimdiki öyküyü de sona ermiş ve tamamlanmış saymıyordu. "Evet," dedim kendimi bağışlatmaya çalışarak, "öyküye fantastik bir son bulmak için bir yazar gerek, çünkü gerçekten sonlanmış değil öykü." "Nasıl yani?" dedi Öğretmen Bey ve merakla bana baktı. Bir hatırlatmada bulunarak, "Ama Sayın Öğretmen, ne kadar da unutkansınız!" dedim. "Öyle ya, siz buradaki yoksullar derneğinin yönetim kurulundasınız..." "Doğru, yaklaşık on yıl var ki, yönetim kurulundayım. Ne olmuş peki?" "Sorun da bu ya. Siz ve sizin dernek çok uzun bir zamandır Yüce Tanrı'yı amacına ulaştırmaktan alıko-yuyor. Sizler insanları giydiriyorsunuz—" "Ama rica ederim," diye yanıtladı Öğretmen Bey alçakgönüllü. "Bizim yaptığımız hayırseverlik sadece. Nihayet Tanrı'nın kendisi de son derece hamiyet sahibi değil midir?" "Bak sen, söz sahibi çevrelerdekiler de buna inanıyorlar mı dersiniz?" diye sordum, içimde kötü bir niyet beslemeksizin. "Elbette inanıyorlar. Ben özellikle yönetim kurulu üyesi sıfatımla övücü pek çok söz işittim bu konuda. Laf aramızda, ilk terfimde de bu yoldaki çalışmalarımı sürdürmem isteniyor— — Anlıyorsunuz, değil mi?" Öğretmen Bey utandı, kızardı yüzü. "Bu konuda en iyi dileklerinizi kabul buyurunuz lütfen," diye karşılık verdim. Ellerimizi uzatıp tokalaştık; Öğretmen Bey, pek mağrur ve ölçülü adımlarla uzaklaştı. Eminim okula gitmekte geç kalmıştır.

Sonradan işittiğıme göre, öykünün kendilerine uygun düşen bir bölümü çocukların kulağına gitmişti. Öğretmen Bey, öyküyü kendi kafasından tamamlamış mıydı acaba?

İhanet Rusya'ya Nasıl Girdi?

Burada, komşu evlerden bir tanıdığım var. Sarışın, kötürüm bir adam. Kış olsun, yaz olsun, pencerenin hemen önündeki sandalyesinde oturur. Pek genç görünen biridir, hatta kulak kabartmış bekleyen yüzünde bazen çocuksu bir ifade okunur. Ama kimi günler de vardır, yaşlanıp kocar birden, dakikalar yıllar gibi geçip gider üzerinden, bakarsınız ihtiyar mı ihtiyar birine dönüşüvermiştir. Donuk donuk bakan gözleri hayata güle güle demiştir sanki. Hanidir tanışırız kendisiyle. Başlangıçta bakıştık hep, daha sonra birbirimize gülümsedik, bir yıl boyu da selamlaştık; birbirimize o sırada olup bitmiş falan ya da filan şeyi aklımıza geldiği gibi anlatmaya ne zaman koyulduk Allah bilir. Evinin önünden geçtikçe, "İyi günler!" diye selamlarım kendisini. Penceresi o zengin ve sessiz güz aylarında bile açık durur. Epeydir görmemiştim dostumu.

"İyi günler, Ewald!" dedim pencereye yaklaşıp; hep yapageldiğim bir şeydi bu. "Seyahatteydim, yeni döndüm." Sabırsızlık okunan gözlerle, "Nereye gitmiştiniz?" diye sordu dostum. "Rusya'ya," diye yanıtladım. "O kadar uzağa ha?—" Sandalyesinde arkasına yaslanıp, "Nasıl bir ülke şu Rusya?" diye sordu. "Çok büyük, öyle değil mi?" "Evet," diye yanıtladım. "Büyüktür, ayrıca—" "Aptalca bir soru mu benimkisi yoksa?" dedi kötürüm dostum gülümseyerek, kızarıp bozardı. "Hayır Ewald," dedim. "Tersine: Siz nasıl bir ülke diye sordunuz ya, benim değişik şeyler geçti kafamdan. Örneğin, şu Rusya nereye kadar uzanıyor?" "Doğuda mı?" diye atıldı dostum. Ben düşündüm. "Hayır." "Kuzeyde mi peki?" O anda aklıma gelerek, "Şu haritaya bakmak var ya, Ewald, canını

çıkartıyor insanın. Harita her şeyi dümdüz gösterir. Üzerine dört yön işaretlendi mi, sanılır ki, gereken her şey yapılmıştır. Gel gelelim, bir ülke bir atlas değildir ki! Dağları ve uçurumları vardır bir ülkenin. Yukarıda olsun, aşağıda olsun, bir yere gelip dayanmak zorundadır." "Hımm-," dedi dostum Ewald, düşünüp taşınarak. "Haklısınız. Acaba Rusya'nın yukarısında ve aşağısında ne var?" Ansızın dostumun yüzünde çocuksu bir ifade belirdi. Ben, "Biliyorsunuzdur," diye yükselttim sesimi. "Tanrı mı acaba?" "Evet," diye onayladım, "Tanrı." Kötürüm dostum anlayışla başını sallayarak, "Öyle," dedi. Birden içinde bazı kuşkular belirir gibi oldu. "İyi ama, Tanrı bir ülke midir?" "Sanmıyorum," diye yanıtladım. "Ama ilkel dillerde pek çok şey aynı ismi taşır. Bir ülke var, Tanrı ismiyle anılır; öte yandan ülkenin hükümdarına Tanrı denir. İlkel kavimler, ülkelerini ve Tanrılarını birbirinden ayıramazlar. Bunlardan her ikisi de büyüktür ve iyidir, korkunç ve iyi."

"Anlıyorum," dedi penceredeki dostum ağırdan alarak. "Peki, Rusya'dakiler ülkelerinin Tanrı'ya komşu olduğunun bilincinde midir?" "Her fırsatta bilincine varırlar bunun. Tanrı'nın gücü ve kudreti işte öylesine büyüktür. Avrupa'dan ne getirilirse, Batı'dan ne gelirse, hepsi ülkenin sınırından geçer geçmez taşlara dönüşür. Bazen de değerli taşlar olup çıkarlar, ama bunlar yalnızca zenginler, 'aydın' kişiler içindir. Öbür baştaki ülkeden ise halkın karnını doyuracağı ekmek gelir." "Herhalde bol bol ekmek yiyordur halk." Dostumun bu sözü üzerine duraksadım. "Hayır, böyle bir şey söz konusu değil. Bazı koşullar var ki, Tanrı'dan yapılacak ithalatı güçleştiriyor-" Dostumu kafasındaki düşünceden vazgeçirmeye çalıştım. "Ama komşuların geniş ülkelerindeki gelenek ve göreneklerden pek çoğu Rusya'dakilerce benimsenmiştir. Bütün o seremoniyi alalım örneğin. Çar'la Tanrı'yla konuşulur gibi konuşuluyor Rusya'da." "Ya, demek majesteleri denmiyor Çar'a?" "Hayır, Çar'a da, Tanrı'ya da babacık diye hitap ediliyor." "Ve her ikisinin önünde de dize geliyor halk?" "Her iki-

sinin önünde insanlar kendini yere atıyor, alınlarını toprağa değdiriyor, ağlayıp şöyle diyorlar: ‘Ben günahkâr bir kulum, başısla beni babacık!’ Almanlar, bunun insan onuruna hiç yakışmayan bir kölelik sayıldığını ileri sürüyor. Bana gelince, ben başka türlü düşünüyorum. Diz çökmenin nedir anlamı? Karşıdakine duyulan saygıyı açığa vurmak. Bunun için insanın başındaki şapkayı çıkarması yeterlidir diyor Almanlar. Orası öyle, selam olsun, eğilmek olsun, bunlar da nihayet bir saygının dışavurumlarıdır. Herkesin yere kapanmasına izin verecek kadar geniş olmayan ülkelerde kullanılan kısaltmalar dır. Ne var ki, kısaltmalar çokluk mekanikleşir, anlamlarının bilincine varılmaksızın uygulanmaya başlarlar. Bu yüzden, zaman ve mekânın elverdiği yerde, o güzel ve önemli saygı sözcüğünü hiç kısaltmaya gitmeden yerine getirmek iyi olur.”

“Evet, elimden gelse, ben de diz çökerdim—” dedi kötürüm dostum hayallere dalarak. Kısa bir aradan sonra konuşmamı sürdürdüm. “Ama,” dedim, “Rusya’da Tanrı’dan gelen daha başka pek çok şey vardır. İnsanlar öyle bir duygu içinde yaşarlar ki, sanki her yeni şey ondan gelir, her giysinin, her yemeğin, her erdemin, hatta her günahın günlük yaşamda yerini almadan önce Tanrı tarafından onaylanması gerekmektedir.” Kötürüm dostum, nerdeyse dehşete kapılarak bana baktı. Dostumu hiç vakit geçirmeden rahatlatmak isteyerek, “Benimkisi bir masal sadece,” dedim. “Byline denen eski Rus efsanelerinden biri. Almanca söylersek, geçmişte kalmış bir şey. İçeriğini kısaca anlatayım size. Masal ‘İhanet’ ismini taşıyor.” Derken pencereye yaslandım; kötürüm dostum da biri bir masal anlatmasın, her zaman severek yaptığı gibi gözlerini yumdu.

“Günlerden bir gün Rus Çarı Korkunç İvan, komşu prenslikleri haraca bağlamaya kalktı; Moskova’ya, bu beyaz kente altın yollamazlarsa, kendilerine büyük bir savaş açmakla tehdit etti onları. Prensler, birbirleriyle görüşüp danıştıktan sonra ağız birliğiyle şöyle dediler: ‘Sana üç bilmece söyleyeceğiz.

Bizim belirleyeceğimiz günde kalkıp Doğu'ya, beyaz taşın bulunduğu yere geleceksin. Bizler de orada toplanmış olacağız, sen de üç bilmecenin cevabını bize söyleyeceksin. Baktık ki hepsi doğrudur, sana istediğin on iki ton altını vereceğiz.' Haberi alan Çar İvan Vasilyeviç düşünüp taşınmak istediye de, oturduğu beyaz kentte çalmaya başlayan pek çok çanın sesi rahat rahat düşünmesine fırsat vermedi. O da bunun üzerine ülkesinde ne kadar bilgin ve danışman varsa huzuruna çağırttı, sorduğu bilmeceleri bilemeyenleri, Çıplak Vassiliy'in anısına bir kilisenin inşa edildiği büyük, kızıl meydana götürüp kellesini uçurttu. O bu işle uğraşırken zaman bir su gibi hızla akıp geçti ve Çar İvan Vasilyeviç Doğu'ya, prenslerin toplanmış kendisini beklediği beyaz taş giden yolu tuttu. Üç bilmeden hiçbirine bir cevap bulamamıştı, ama at üzerinde geride bırakacağı bir hayli yol vardı, bakarsın yolda bilge birine rastlayabilirdi. O zamanlar pek çok bilge yollara düşmüş, kaçmaya çalışıyordu, çünkü krallar kendilerine yeterince bilge görünmeyen bilgelerin kellelerini kopartmaya alışmıştı. Ne var ki, Çar İvan bir bilgeye rastlamadı yolda; ama bir sabah ihtiyar, sakallı bir köylü gördü, bir kiliseyi kurup çatmaya çalışıyor, o sırada çatı makasının yapımıyla uğraşıyor, küçük lataları merdivenden çıkarıp makasın üzerine yerleştiriyordu. Yaşlı köylünün ikide bir yukarıdan aşağı inmesi, aşağıda yığılmış duran latalardan bir defada pek çoğunu uzun cüppesine sarıp yukarı çıkarmak varken onları tek tek yukarı taşıması doğrusu pek hayret vericiydi. Böylece durmadan çatıya tırmanıp aşağı inmesi gerekiyordu, yüzlerce latayı yukarı taşıyabileceğine pek ihtimal verilecek gibi değildi. Bunu gören Çar İvan sabırsızlanarak, 'Hey budala!' diye seslendi köylüye (Rusya'da köylüler çokluk böyle çağrılır), 'latalardan bir defada birçoğunu yüklenip öyle çık yukarı, bu senin için çok daha kolay olur.' O sırada aşağıda bulunan köylü durdu, ellerini gözlerine siper ederek, 'Bu benim işim, Çar İvan Vasilyeviç', diye yanıtladı. 'Herkes kendi işini başkalarından daha iyi bilir; ama mademki sen benim buradan geçiyorsun, Doğu'da, buradan hiç de uzak

sayılmayan beyaz taşın başında senden istenecek üç bilmece-
cenin cevabını söyleyeyim sana.' Ardından her üç bilmece-
cenin cevabını teker teker sıraladı, bunları iyice kafasına yerleştirdi
Çar'ın. Çar İvan, şaşkınlığından teşekkür etmeyi bile pek akıl
edememişti. 'Ödül olarak ne dilersin benden?' diye sordu
nihayet. Köylü, 'Hiçbir şey', dedi ve aldığı bir latayla merdi-
venden çıkacak oldu. 'Dur!' diye emretti Çar. 'Olmaz, benden
mutlaka bir şey dilemelisin!' 'Eh, babacık, madem sen emredi-
yorsun, o zaman Doğu'daki prenslerden alacağın on iki ton
altın var ya, bir tonunu bana verirsin.' Çar İvan başını sallayarak, 'Peki', dedi. 'Sana bir ton altın vereceğim.' Bilmecelerin
cevaplarını unutmamak için, hiç durmayıp oradan ayrıldı.

On iki ton altınla Doğu'dan dönen Çar İvan, Kreml'in
ortasındaki beş kapılı sarayına kapandı; on iki ton altını sara-
yın pırıl pırıl döşemesinin üzerine birer ton birer ton boca etti,
altınlar orta yerde adeta gerçek bir dağ oluşturdu ve dağın
kocaman, siyah gölgesi düştü yere. Unutkanlıktan on ikinci
ton altını da yere boşaltmıştı Çar İvan. Bu sonuncusunu tekrar
eski yerine koymak istediye de, o görkemli yığından bir ton
altını çıkarıp almaya kıyamadı. Gece vakti avluya indi, ince
ince kumları toplayıp bir küpün içine doldurdu; küpün dörtte
üçü kumla dolunca, usulcacık yine sarayına döndü, kumun
üzerine biraz altın yerleştirip ertesi sabah küpü bir ulakla
engin Rusya'nın içerisine, ihtiyar köylünün kilisesini kurup
çattığı yere yolladı. Ulağın geldiğini uzaktan gören köylü,
tamamlanması daha çok zaman isteyen kilisenin çatısından
indi aşağı. Ulağa, 'Daha çok yaklaşayım deme, dostum!' diye
seslendi. 'Dörtte üçü kum, dörtte biri zar zor altınla dolu
küpünle dön geri. Bu altınlara benim ihtiyacım yok. Efendine
de söyle, Rusya'da şimdiye kadar ihanet diye bir şeyle karşıla-
şılmadı. Bir gün gelir de efendin artık kimseye güvenemezse,
suç onundur, çünkü nasıl ihanette bulunulacağını kendisi baş-
kalarına göstermiş bulunuyor. Gelecek yüzyıllarda bütün
Rusya'da onu kendisine örnek alıp izinden gidecek pek çok

insan çıkacaktır. Bana altın gerekli değil, ben altınsız da yaşayabilirim. Ben efendinden altın değil, doğruluk ve dürüstlük beklemiştim. Ama efendin beni düş kırıklığına uğrattı. Böyle söylersin ona, beyaz kenti Moskova'da, kara vicdanı ve sırtında altın giysisiyle oturan Korkunç İvan Vasilyeviç'e.'

At üzerinde bir süre gittikten sonra, ulak yeniden dönüp geldi; ama köylü de, kilise de kayıplara karışmıştı. Daha önce oracıkta duran lata yığınının da yerinde yeller esiyordu. Görünürde boş, dümdüz uzanıp gidiyordu arazi. Korkuya kapılan ulak doludizgin Moskova'ya döndü, nefes nefese Çar'ın önüne gelip dikildi, olup bitenleri dili diline dolaşarak efendisine anlattı, sözde köylünün Tanrı'nın kendisinden başkası olamayacağını açıkladı."

Anlattığım öykü havada yankılanıp eridikten sonra, "Aca-ba ulak haklı mıydı?" diye sordu dostum Ewald.

"Belki-," diye yanıtladım. "Ama biliyor musunuz, halk batıl inanışları benimsemeye yatkındır hep. Eh, ben gideyim artık." Kötürüm dostum, "Yazık," dedi içtenlikle. "Bana yakında bir öykü daha anlatmak istemez misiniz?" "Memnuniyetle, ama bir şartım var." Yeniden pencereye yaklaştım. Ewald hayretle, "Neymiş bu şart?" diye sordu. "Lütfen size anlatacaklarımı bir fırsatını bulur bulmaz komşu çevrelerdeki çocuklara da aktaracaksınız."

"Oh, çocuklar şu sıra yanıma öyle seyrek uğruyor ki!" Dostumu avutmaya çalıştım. "Geleceklerdir, merak etmeyin! Galiba son zamanlar onlara bir şeyler anlatmak gelmedi içinizden, belki de anlatacak bir şey bulamadınız ya da çok şey buldunuz da seçemediniz içinden birini. Bir insan gerçek bir öykü biliyorsa, sanıyor musunuz ki, bu başkalarından saklı kalabilir? Allah korusun, ağızdan ağza yayılır öykü, özellikle de çocuklar arasında. Hoşça kalın!" Bunun üzerine, ayrıldım oradan.

Çocuklara gelince, daha aynı gün öykü kulaklarına gitmişti.

Yaşlı Timofei Ezgi Söyleyerek Nasıl Öldü?

Kötürüm birine bir şeyler anlatmak, ne büyük bir haz kaynağıdır. Sağlıklı insanlar öylesine kararsız kimselerdir ki! Nesnelere bazen bu, bazen öbür tarafından bakarlar. Kendileriyle bir saat kadar birlikte mi yürüdünüz, ilkin sizin sağınızda bulunmuşlarsa, bakarsınız ansızın sol yanınızdan gelir sesleri; tek nedeni de, bunu daha kibar bir davranış, daha seçkin bir terbiyenin işareti saymalarıdır. Oysa kötürüm bir insan karşısında böyle bir tasaya kapılmanın yeri yoktur. Devrimlerindeki kısıtlılık, nesneler karşısında benzer bir tutum takınmaya zorlar onu; öte yandan, nesnelerle arasında gerçekten içtenlikli ilişkiler kurar. Böyle bir tutum başkalarından üstün biri yapar onu; öyle biri ki, yalnız suskunluğuyla değil, ağzından seyrek çıkan sözcükler ve gönlündeki yumuşak, saygı içeren duygularla da çevresine kulak verir.

Ben, öykülerimi herkesten çok dostum Ewald'a anlatmayı severim. Bugün ben geçerken, her Allahın günü önünde oturduğu pencereden seslenip de, "Size bir şey soracaktım," dediğini işitince, dünyalar benim oldu. Hiç durmayıp pencereye yaklaştım, selamladım kendisini.

Dostum Ewald, "Lütfen," dedi, "bana geçenlerde anlattığınız öyküden söz eder misiniz? Bir kitapta mı okudunuz onu?"

"Evet," diye yanıtladım sesimde hüznünlü bir tonla. "Ölüp gittikten sonra, bilginler kitaplara gömdüler kendisini. Hani hiç de çok olmadı öleli. Daha yüz yıl önce, tasasız, kaygı bil-

meksizin pek çok ağızda yaşayıp gidiyordu. Ama insanların şimdilerde kullandığı sözcükler, bir ezgi gibi söylenmeye gelmeyen bu ağır sözcükler öyküye düşmandı, pek çok ağzı birbiri ardından çekip aldı elinden, sonunda öykü dul bir kadına kocasından kalmış kırık dökük bir miras gibi, birkaç kuru, yavan dudakta, tamamen kendi kabuğuna çekilmiş sefil bir yaşam sürmeye başladı. Geride bir evlat bırakmadan bu dudaklarda da can verdi; daha önce belirttiğim gibi, kendi soyundan başkalarına da gömütlük işini görmüş bir kitaba, saygıda hiç kusur edilmeyerek gömüldü." Benim anlatış üslubuma ayak uydurarak, "Peki, öldüğünde çok yaşlanmış mıydı?" diye sordu kötürüm dostum, "400 ila 500 yaşında vardı!" diye yanıtladım ben, gerçeğe uygun olarak. "Hısım ve akrabalarından bazısı, bununla kıyaslanamayacak kadar ileri bir yaşa erişmişti." Dostum Ewald hayretle, "Nasıl? Asla bir kitapta bir süre dinlenmeden mi?" diye sordu. Bir açıklamada bulunarak, "Bildğim kadarıyla, bütün vakitleri ağızdan ağza yollarda geçti," dedim. "Hiç uyku uyumadılar mı peki?" "Uyudular elbet. Kendilerini bir ezgiye dönüştürüp dile getiren birinin ağzından çıktıktan sonra, zaman zaman bir başkasının sıcacık ve karanlık gönlünde bir süre dinlendikleri oldu." "İnsanlar pek mi sessizdi ki, ezgiler yüreklerinde uyuyabiliyordu?" Dostum Ewald, söylediklerime hiç de inanmış gibi görünmüyordu. "Öyleydiler herhalde!" diye yanıtladım sorusunu. "İleri sürüldüğüne göre, daha az konuşuyor, giderek hızlanan, bir beşikte sallanıyormuş izlenimi uyandıran danslar yapıyorlardı. Ama her şeyden önce, günümüzde insanlığın genelde ulaştığı uygarlık düzeyine karşın sık sık görüldüğü gibi, öyle yüksek sesle güldükleri yoktu."

Dostum Ewald, bir şey daha sormaya hazırlanıyordu ki, kendini tutup gülümsedi: "Ben de durmadan sorular yöneltiyorum size. Oysa belki bana anlatacağınız bir öykü vardır?" Ardından, içi beklentiyle dolup taşarak bana baktı.

"Bir öykü mü? Bilmem ki. Ancak, size şu kadarını söyleyeyim ki, bu ezgiler bazı ailelere atalarından miras kalmıştı.

Ezgiler geçmişten devralınıyor, sonra gelecek kuşaklara aktarılıyordu; kendilerinden hiç yararlanılmaksızın değil elbet, günlük yaşamdaki kullanımlarının izlerini üzerlerinde taşıyarak, ama örselenip hırpalanmaksızın, hani nasıl eski bir İncil atalardan torunlara kalır, onun gibi tıpkı. Mirastan yoksun bırakılanların miras hakkına sahip kılınanlardan ayrıldığı nokta, ezgiler söyleyecek yetenekten yoksunlukları ya da baba ve dedelerinin ezgilerinin ancak çok küçük bir bölümüne aşina olmalarıydı. Ezgilerin geri kalanlarıyla, bütün bu byline'lerin ve skaski'lerin içlerinde barındırdığı o büyük yaşantı parçası ellerinden çıkıp gidiyordu. Örneğin, Jegor Timofeyeviç, babası yaşlı Timofei'nin isteğine aykırı davranarak genç ve güzel bir kızla evlenmiş, onunla kalkıp Kiyev'e gitmişti, biricik ve gerçek kutsal kiliseye mensup en büyük din fedailerinin mezarlarını barındıran kutsal kentti burası. Ancak on günlük bir yolculuktan sonra sınırlarına ulaşılacak kadar geniş bir çevrede, ezgiler söylemede bir eşine daha rastlanmayacak baba Timofei oğlunu lanetledi; konu komşuya, sanki onun gibi bir evladı hiç yokmuş gibi bir duygunun sık sık ruhunda belirdiğini açıklıyordu. Derdini ve üzüntüsünü içine atarak sustu, sesini çıkarmadı. Tozlu bir keman içinde durur gibi yaşlı babanın gönlünde kapalı duran pek çok ezginin varisleri olmak için kulübesine üşüşen gençleri, baba Timofei hep geri çeviriyordu. 'Baba, babacık, ezgilerden birini ya da ötekisini ver bize yeter. Onları yanımıza alıp köylere taşımak istiyoruz. Akşam karanlık inip de ağıllara kapatılan sürülerin sesleri duyulmaz oldu mu, evlerin avlularından işiteceksin söyleyeceğimiz ezgileri.' Sobarun başından ayrılmayan baba Timofei, bütün gün hayır diyerek başını sallıyordu. Kulakları eskisi gibi iyi işitiyordu artık. Bir yandan içerisini dinleyerek kulübesinin çevresinde dolanıp duran oğlanlardan birinin bir ara kendisine yine aynı soruyu yöneltip yöneltmediğini bilemiyor, dolayısıyla titreyerek hayır, hayır, hayır diye ak saçlı başını sallıyor, uykuya dalana kadar, hatta uyuduktan sonra da bir süre aynı söz-

cükleri yineliyordu. Gençlerin isteklerini seve seve yerine getirmeyi isterdi aslında; bir gün ölü, suskun bedeninin toz toprak olup bu ezgilerin üzerini örteceği, belki de bunun çok geçmeden gerçekleşeceği aklına geldikçe hayıflanmadan edemiyordu. Gel gelelim, gençlerden birine bir şeyler öğretmeye kalksa, ister istemez Jegor'unu anımsayacak, o zaman da kim bilir nasıl duygular uyanacaktı ruhunda. Çünkü susup durduğundan, şimdiye kadar kimse ağladığını görmemişti. Ağzından çıkan her sözcüğün arkasında bir hıçkırık saklıydı; her seferinde ağzını çarçabuk ve sımsıkı kapamak zorunda kalıyordu, yoksa bakarsın sonunda korktuğu başına gelebilirdi.

Yaşlı baba Timofei, biricik oğluna çok küçük yaştan beri kimi ezgiler belletmişti. On beş yaşına geldiğinde, oğlu, gerek kendi köylerindeki, gerek komşu köylerdeki delikanlıların hepsinden çok ezgi biliyor, burları onlardan daha düzgün ve doğru bir şekilde söylemesini beceriyordu. Öyleyken baba Timofei, çokluk cumaları, biraz çakırkeyifse oğluna şunları söylemeyi alışkanlık edinmişti: 'Jegoruşka, benim küçük güvercinim, sana bir sürü ezgi öğrettim, pek çok byline, ermişlere ilişkin pek çok söylence sonra. Hemen her gün bir tane. Ama biliyorsun ki, bizim çevrede bu işi benden iyi bilen yoktur. Babama gelince, Rusya'da söylenen hemen bütün ezgileri biliyordu; bildiği Tatar öyküleri de vardı ayrıca. Daha pek gençsin, içlerinde sıradan sözcüklerle asla kıyaslanamayacak İkona gibi sözcüklerin geçtiği en güzel byline'lerden henüz sana hiç bahsetmedim; ister bir Kazak'ın, ister bir köylünün dinleyip de ağlamadan duramayacağı o ezgileri henüz öğrenmiş değilsin.' İşte bu sözleri baba Timofei, oğlunun önünde her pazar, ayrıca Rus halkının bütün bayram günlerinde, yani hayli sık olarak yineliyordu. Babasıyla arasındaki ağır bir tartışmanın ardından, oğul Jegor, yoksul bir köylünün güzel kızı Üstyenka'yla ortadan kaybolana kadar sürdü bu.

Söz konusu olaydan sonraki üçüncü yıl, tam da engin Rusya'nın dört bir yanından aralıksız Kiyev'e giden o pek çok

hacı kabilelerinden birinin yola çıkacağı sırada, yaşlı Timofei hastalandı. Kulübesinden içeri giren komşusu Ossip, 'Hacılarla ben de Kiyev'e gidiyorum, Timofei İvanoviç', dedi. 'İzin ver de seni bir kez daha kucaklayayım.' Ossip yaşlı Timofei'nin yakın bir dostu değildi; uzun hac yolculuğuna çıkmadan, bir baba gibi ona veda etmeyi uygun görmüştü. Derken, 'Bazen seni kırıp gücendirmişimdir', diyerek hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı, 'Bağışla beni cancağızım, sarhoşken yapmışımdır. Sen de biliyorsun, içkiliyken buna karşı elinden bir şey gelmiyor insanın. Evet, ne diyecektim, senin için dua edeceğim, bir mum dikeceğim senin için. Haydi hoşça kal şimdilik, babacığım, Timofei İvanoviç. Allahın izniyle belki yakında yine iyileşir kalkarsın ayağa, o zaman bize yine ezgiler söylersin. Öyle öyle, ezgilerini son defa dinleyeli ne çok zaman geçti aradan. Şahane ezgilerdi doğrusu! Djuk Stepanoviç ezgisi örneğin; sanıyor musun, unuttum bunu? Unuttuğumu düşünüyorsan çok safsın derim. Hâlâ dün gibi hatırımda. Kuşkusuz, senin gibi – sen de bu ezgiyi vallahi bir güzel söylemiştin ki! Allah sana *bu* yeteneği vermiş, bir başkasına da *başka* yeteneği. Bana da örneğin–'

Sobanın başındaki sırada yatan yaşlı Timofei, inildeyerek arkasına döndü; bir şey söylemek istiyormuş gibi bir hareket yaptı. Adeta usulcacık Jegor ismi çıkmıştı ağzından. Belki de Ossip'le oğluna bir haber yollamak istiyordu. Ama komşusu Ossip kapıdan, 'Bir şey mi diyorsun, Timofei İvanoviç?' diye sorunca, yine olduğu yerde sakın sakın yatmaya başladı, ak saçlı başını yavaşçacık sallamakla yetindi. Ama yine de, Allah bilir nasıl olduğunu, Ossip'in köyden ayrılıp gitmesinin üzerinden bir yıl geçmiş geçmemişti ki, hiç beklenmedik bir anda Jegor köye döndü. Yaşlı babası ilkin onu tanıyamadı, kulübenin içi karanlıktı; ayrıca, iyice ihtiyarlamış gözleri yabancı, yeni bir kişiyi gönülsüz algılamaya başlamıştı. Ne var ki, Timofei kulübenin içinde yabancı birinin sesini işitir işitmez ürktü birden, sobanın başındaki yatağından sıçrayıp kalkarak yaşlı,

sallanıp yalpalayan bacakları üzerinde dikildi. Jegor, düşmemesi için babasına sarıldı. Baba ve oğul kucaklaştılar. Baba Timofei ağlamaya başladı. Oğlu Jegor ise sorup duruyordu sürekli: 'Çoktan beri hasta mısın baba?' Biraz yatışan babası, yine sobanın başındaki yatağına uzandı. Sesinde öncekinden değişik, sert bir tonla, 'Hani eşin?' diye sordu. Ancak sorusuna ilkin bir cevap alamadı. Derken oğlu Jegor bir tükürük attı yere. 'Kovdum onu anlayacağın', dedi. 'Çocuk da beraber.' Ardından bir süre sustu. 'Bir ara Ossip geldi bana! Ossip Nikiforoviç, sen misin?' diye sordum. 'Evet, benim', diye yanıtladı o. 'Baban hasta Jegor. Artık ezgi söyleyemiyor. Köy sessizliğe gömüldü, sanki kimse yaşamıyor içinde. Ne kulağa bir kapı sesi geliyor, ne ortalıkta bir kıpırtı ne ağlayan, ne de gülen bir kimse var. Haklı bir neden olmayınca kim gülüp ağlayacak ki!' O böyle söyleyince, beni bir düşüncedir aldı. Ne yapmalıyım diye sordum kendi kendime. Karım Üstyenka'yı çağırdım, 'Bak Üstyenka, dedim, benim köye dönmem gerekiyor, yoksa kimse artık ezgi söylemeyecek orada. Sıra bana geldi. Babam hastalanmış.' - 'Peki, git!' dedi Üstyenka. - 'Ama seni yanımda götüremeyeceğim, babam seni istemiyor çünkü. Köye varıp da ezgiler söylemeye başladım mı, bakarsın bir daha da dönüp gelmem buraya.' Üstyenka, ne demek istediğimi anlamıştı. 'Madem öyle, Allaha emanet ol!' dedi. 'Şu sıra pek çok hacı var burada, bize bir sadaka veren çıkar. Allah bizden yardımını esirgemeyecektir, Jegor!' Ben de bunun üzerine onları bırakıp geldim. Haydi baba, şimdi bildiğin ne çok ezgi varsa, durma söyle bana!

Jegor'un yine dönüp geldiği, yaşlı baba Timofei'nin de yine ezgiler söylemeye başladığı haberi bir anda bütün köye yayılmıştı. Ama rüzgâr o sonbahar köyde bir hoyrat esmeye başlamıştı ki, yaşlı Timofei'nin kulübesinin önünden geçenler, içeride gerçekten ezgiler söylenip söylenmediğini bilemiyor-du. Kapıyı çalanlar oluyor, ama açan çıkmıyordu. Baba oğul, yalnız kalmak istiyorlardı çünkü. Jegor, babasının yatağının,

sobanın yanı başındaki sıranın bir kenarında oturuyor, bazen kulağını babasının ağzına yaklaştırıyordu, çünkü gerçekten ezgiler söylüyordu babası. Yaşlı sesi, biraz boynu bükük ve titrek, birbirinden güzel tüm ezgileri alıp Jegor'a taşıyor, Jegor da sanki onlar kendi ağzından çıkıyormuş gibi zaman zaman başını sallıyor, sıradan aşağıya sarkıttığı bacaklarını oynatıyordu. Pek çok gün böylece sürüp gitti bu. Baba Timofei, belleğinden boyuna biri öbüründen güzel ezgiler bulup çıkarıyordu; oğlunu geceleyin sık sık uykusundan uyandırıyor, dalgın ve titreyen elleriyle yaptığı belirsiz hareketlerin eşliğinde, küçük bir ezgi mırıldanıyor, derken bunu bir başka ezgi, onu da bir diğeri izliyordu. Ta ki sabah, miskin ve uyuşuk, yüz göstermeye başlasın. Ezgilerinin en güzelini söyledikten sonra da, baba Timofei, gözlerini hayata yumdu. Son günlerinde, belleğindeki daha bir yığın ezgiyi vakit bulup oğluna aktarmadığından sızlanıp yakınmıştı. Alnında kırışıklıklarla yatağında yatıyor, kendini zorlayarak telaş ve tedirginlik içinde düşünmeye çalışıyor, dudakları bir beklenti içinde titreşiyordu. Yattığı yerde arada bir doğrulup oturuyor, bir süre başını sallayıp ağzını oynatıyordu. Sonunda alçak sesle bir ezgi gelip katıldı ötekilere. Ama artık Djuk Stepanoviç'ten aynı dizeleri mırıldanıp duruyordu yaşlı Timofei, bunlar onun hepsinden çok sevdiği dizelerdi. Oğlu da şaşırmış, bunları babasından ilk kez işitiyormuş gibi yapıyor, onukızdırmak istemiyordu.

Yaşlı Timofei öldükten sonra, oğlu Jegor'un tek başına oturduğu ev uzun zaman herkese kapalı kaldı. Baba Timofei'nin ölümünü izleyen birinci baharda Jegor Timofeyeviç evin kapısından çıktı, hayli uzun bir sakalı vardı şimdi; köyde oradan oraya dolaşıp ezgiler söylüyordu. Sonraları komşu köyleri de gezip dolaşmaya başlamıştı; köylüler, Jegor'un ezgi söylemede en az babası kadar usta biri sayılacağını birbirlerine anlatıp duruyordu; çünkü ağırbaşlı ve yiğitlik taştan bir sürü ezgi vardı Jegor'un bildiği. Ayrıca, ister bir Kazak'ın, ister bir köylünün ağlamadan dinleyemediği bütün diğer ezgileri de

biliyordu. Öte yandan, köylülere göre o zamana kadar ezgiler söylemiş hiç kimseden işitmedikleri kadife gibi ve hüznün taşan bir sesi vardı Jegor'un. Ve bu ses hiç beklenmedik bir anda kendini açığa vuruyor, bu da dinleyenleri özellikle duygulandırıyordu. An azından anlatanlar bana bunu böyle anlattı."

"Demek bu ses oğul Timofei'ye babasından geçmemiş," dedi dostum Ewald, bir süre sonra. "Hayır," diye yanıtladım ben. "Bunun ona kimden geçtiğini Allah bilir." Pencereden ayrılıp giderken, kötürüm dostum eliyle bir işaret yaparak arkamdan seslendi: "Belki de karısını ve çocuğunu düşünmüştür ezgiler söylerken. Şey, onları sonradan köye getirmedi mi? Babası ölmüştü nasıl olsa?" "Sanmıyorum," dedim. "En azından öldüğü vakit yanında kimse yoktu."

Adalet Ezgisi

Bir dahaki sefer penceresinin önünden geçerken, bana el etti, gülümsedi dostum Ewald: "Çocuklara bir vaatte bulundunuz muydu?" Ben şaşırmış, "Nasıl yani?" diye sordum. "Ne bileyim, onlara Jegor'un öyküsünü anlattığımda, Tanrı yok bu öyküde, diye yakınmaya başladılar." Ben irkildim: "Anlamadım, içinde Tanrı'nın geçmediği bir öykü mü? Nasıl olur?" Derken anımsadım. "Doğru, şimdi üzerinde düşünüyorum da, öyküde gerçekten Tanrı'dan hiç söz edilmiyor. Bunun nasıl olabildiğini aklım almıyor bir türlü; biri çıkıp da kendisine içinde Tanrı'nın geçmediği bir öykü anlatmamı isteseydi, ömür boyu düşünürdüm de, böyle bir öykü bulamazdım..."

Dostum, benim bunu kendime böyle dert etmemi gülümsemeyle karşıladı. "Üzülmenizin hiç gereği yok," dedi sevecen bir tonla. "Bana sorarsanız, sonuna kadar anlatılmadan bir öyküde Tanrı geçecek mi, geçmeyecek mi, kim bilebilir! Öyküde iki sözcük bile eksik olsa, hatta son sözcüğü izleyen sessizlikten sonra bile Tanrı hâlâ çıkıp gelebilir." Başımı sallayarak onayladım dostum Ewald'ı. Kötürüm dostum sesinde değişik bir edayla konuşmasını sürdürdü: "Şu Rus ezgileri konusunda bildiğiniz daha başka şeyler yok mu acaba?"

Duraksadım. "Şey, Tanrı'dan söz etsek daha iyi olmaz mı acaba, Ewald?" Dostum, hayır der gibi başını salladı. "Ben istiyorum ki, bu kendine özgü insanlar hakkında biraz daha çok bilgi sahibi olayım. Bilmiyorum, nedendir, kafamdan hep geçirip durur, böyle biri kulübemden içeri giriverse derim—" Bunu söylerken başını kapıdan yana çevirdi dostum Ewald.

Ama gözlerini çok geçmeden yine bana döndürdü, bakışlarında bir şaşkınlık okunuyordu. "Ama olacak gibi değil kuşkusuz," diyerek hemen sözlerini düzeltmeye çalıştı. "Neden olmayacakmış, Ewald?" dedim. "Ayaklarını kullanabilen insanlardan esirgenen pek çok şeyi siz yaşayabilirsiniz, çünkü hiçbir özrü bulunmayan insanlar pek çok şeyin önünde durmadan geçip giderler, pek çok şeyden soluğu kaçmakta alırlar. Tanrı sizi, dostum Ewald, bütün bu telaş ve koşuşmalar içinde sakın birer nokta oluşturmakla yükümlü kılmıştır. Her şey nasıl sizin çevrenizde devinip duruyor, hissetmiyor musunuz? Başkaları günlerin peşinde seğirtir hep; diyelim bunlardan birini ele geçirdiler, öylesine nefes nefese kalmışlardır ki, kendilerinde onunla söyleşecek gücü asla bulamazlar. Size gelince, dostum, pencerenizin önünde oturur, hep beklersiniz, bekleyenlerin de her zaman bir şey çıkar karşısına. Sizin başkalarından düpedüz değişik bir yazgınız var. Düşünün bir, Moskova'daki Iberik Yarımadası'ndan getirilmiş Madonna bile kiliseciğinden ister istemez bazen çıkar dışarı, dört atlı siyah bir arabayla bir vaftiz ya da bir cenaze töreninin yapılacağı yere gitmek üzere yola düşer. Ama *her şey* sizin yanınıza gelmek zorundadır."

"Öyle," dedi dostum Ewald yabancı bir gülümsemeyle, "Azrail bile gelse kalkıp karşılayamam. Pek çok insan yolda rastlar ona. Azrail evlerinin kapılarından içeri ayak atmaktan çekinir, evdekileri bilmedikleri yerlere çağırır, savaşılar çekip götürür onları, dik bir kuleye çıkartır, sallanan bir köprüden geçirir, vahşi, ıssız bir köşeye götürür ya da bir cinnetin kucağına iter. İnsanların büyük çoğunluğu, en azından evlerinin dışında bir yerde karşılaşır Azrail'le ve kendisini sırtlayıp evlerine taşır da farkına varmaz. Azrail miskin ve uyuşuktur çünkü, sürekli rahatsız edilecek olmadı mı, yerinden hiç kıpırdamaz, kim bilir uykuya dalıp gider belki de." Kötürüm dostum, bir süre düşündükten sonra belli bir gururla sürdürdü konuşmasını: "Ama beni istiyorsa, kendisi gelmek zorundadır."

Çiçeklerin hayli uzun süre solmadan kalabildiği bu küçük, aydınlık odacığımın içerisi girecek, bu külüstür halı üzerinden yürüyüp dolabın önünden geçecek, masayla yatak arasından ilerleyerek benim rahat, sevimli, eski koltuğuma yaklaşacak. Belki koltuğum da ölecektir benimle, çünkü bu yaşamı adeta benimle birlikte yaşadı. İşte Azrail normal olarak yapacak bütün bunları, hiç gürültü çıkarmayacak, bir şeyi devirmeyecek, olağanüstü hiçbir devinimde bulunmayacak, bir misafir gibi davranacak. Bu yüzden de odamı seviyor, onu hayli yakın buluyorum kendime. Her şey bu küçük sahnede olup bitecek, dolayısıyla hayatta karşılaşacağım son olay da, bu odada şimdiye kadar gerçekleşmiş ve ileride gerçekleşecek olaylardan pek farklılık göstermeyecek. İnsanların ölümden, başka olaylardakinden değişik bir dille söz etmelerini, bunu öldükten sonra başlarına geleceklerden dışarıya hiçbir haber sızdırmayacaklarından yapmalarını öteden beri, hatta çocukken bile hep tuhaf karşılamışımdır. Ölen biriyle, ciddi olarak zamandan elini çekmiş ve çözümünü hayli süredir kafasını kurcalayan bir sorun üzerinde rahat rahat düşünebilmek için kendini bir odaya kapatmış insan arasında ne bakımdan bir ayırım vardır bilmem. Paternoster duası bile bazen akıllarına gelmezken, insanlar belki sözcüklerin değil, olayların oluşturacağı karanlık bir duruma nasıl akıl erdirebilsin. Bunun için kimsenin yanlarına sokulamayacağı sessiz bir köşeye çekilmeleri gerekir. Kim bilir, ölümler de yaşam üzerinde düşünmek için yaşamdan kendilerini geriye çekip almış insanlardır belki."

Kısa süren bir suskunluğu sona erdirmek isteyerek, "Bu konuda genç bir kız geldi aklıma," diye başladım söze. "Denebilir ki şenlikli yaşamının ilk on yedi yılında yalnızca *bakmıştı* kız. İri iri gözleri vardı ve gözleri öylesine özgürdü ki, dışarıdan aldıklarını yalnızca kendileri harcayıp tüketiyordu; kızın tüm vücudundaki yaşam ise, gözlerden bağımsız, içteki yalın seslerle beslenerek akıp gidiyordu. Ne var ki, söz konusu dönemin ardından fazlasıyla şiddetli bir olay birbiriyle pek iliş-

kisiz bu ikili yaşamı sekteye uğrattı, kızın gözleri adeta içe çevrildi, dış dünyanın tüm ağırlığı gözlerden geçerek kalbin karanlıklarına dalıp gidiyor ve günler öylesine bir güçle derin ve sarp bakışlardan içeri yuvarlanıyordu ki, kızın daracık göğsünde bir kristal gibi tuzla buz oluyordu. Sonunda genç kız sararıp soldu, hastalık gelip çullandı üzerine, yalnızlık yakasına yapıştı, düşünüp durmaya başladı, sonunda düşüncelerin belki rahatsız edilemeyeceği o sessizlikte aldı soluğu.”

“Nasıl öldü kız?” diye sordu dostum Ewald yavaşçacık, biraz kısık bir sesle. “Suda boğuldu,” diye yanıtladım. “Derin ve suskun bir havuzda. Ve havuzdaki suyun yüzünde pek çok halka oluştu, halkalar büyüyüp genişledi, beyaz nilüferler altında sürdürdüler büyümelerini ve suda yıkanmakta olan bütün bu çiçekleri yerlerinden oynattılar.”

Sözlerimin sonundaki sessizliğin fazla büyümesine fırsat vermeyerek, “Bu da bir öykü mü?” diye sordu dostum Ewald. “Hayır,” dedim. “Bir duygu sadece.” – “Belki bu duygu çocuklara aktarılamaz mı?” Düşündüm. “Belki–” – “Peki nasıl?” “Bir başka öyküyle.” Ve anlatmayakoyuldum.”

“Rusya’nın güneyinde özgürlük için savaşıldığı bir dönemdi.”

“Özür dilerim,” dedi dostum Ewald. “Bu söylediğinizi nasıl anlamak gerekiyor, yani halk Çar’dan yakasını kurtarmak mı istiyordu? Böyle bir şey Rusya’yla ilgili olarak kafamda yaşattığım resme uygun düşmüyor hiç. Sonra, sizin önceki öykülerinizle de çelişiyor. Bu durumda şimdi anlatacağınız öyküyü dinlememeyi yeğlerim. Rusya’nın güneyindeki duruma ilişkin olarak kafamda yaşayan resmi seviyorum çünkü, bu resmin hiç örselenip hırpalanmaksızın bende varlığını sürdürmesini isterim.”

Çaresiz gülümseyerek dostum Ewald’ı yatıştırmaya çalıştım. “Polonyalı Pan’lar (aslında bunu size öyküden önce açıklamam gerekirdi) Rusya’nın güneyinde ve Ukrayna denen o ıssız, kuş uçmaz kervan geçmez bozkırlarda egemenliği elle-

rine geçirmişti. Katı yürekli kimselerdi hepsi. Bunların baskısı, ayrıca kiliselerin anahtarlarını bile ellerinde tutup dindar kişilere para karşılığında veren Yahudilerin açgözlülüğü, Kiyev çevresinde ve Dinyeper Irmağı boyunca ta yukarılara kadar uzanan bölgede yaşıyan gençleri bezginliğe sürüklemiş, düşüncelere salmıştı. Kiyev kenti, Rusya'daki başka kentlerden önce dört yüz kilise kubbesiyle kendisinden söz ettirdiğİ bu kutsal yer, giderek kendi içine gömülmeye başlamıştı. Yangınlarla, ansızın başğsteren sapık düşüncelerle yok olup gidiyor, bunların arkasında gece yavaş yavaş uçsuz bucaksız bir niteliğİ bürünüyordu. Bozkırdaki halk ne olup bittiğinin bilincinde değildi. Ancak, tuhaf bir huzursuzluğİ yakalanmış ihtiyaclar, geceleri kulübelerinden çıkıp suskun gözlerle hanidir rüzgârın esmediğİ gökyüzüne bakıyordu; gündüzleri ise kurganların yamaçlarında boy gösteren insanlar dümdüz uzanan bir bozkırın önünde bekleyiyorlardı. Geçmiş kuşakların toplu mezarları olan kurganlar, donup kalmış, uyuyan bir dalga gibi bütün bozkırda bir baştan bir başa uzanıyordu. Ve mezarların dağları simgelediğİ bu ülkede, insanlar uçurumları oluşturmaktaydı. Derin, karanlık ve suskundu halk ve konuştuğ sözcükler gerçek varlıklar üzerinde sallanan güçsüz kprlerdi sadece. Kurganlardan zaman zaman karanlık kuşlar havalanıyordu. Bazen vahşİ ezgiler insanların yüreklerindeki alacakaranlıktan içeri atıyor kendilerini, bu alacakaranlıklarda kayboluyor, kuşlar gökyüzünde kayıplara karışıyor. Gzlerhangi yöne çevrilirse çevrilsin, sınır diye bir şeyle karşılaşılmıyordu hiç. Evler bu lszlkten kendilerini koruyamıyor, küçük pencerelerini bu lszlk dolduruyordu. Yalnızca odaların giderek kararan köşelerinde eski İkonalar, Tanrı'nın bu kilometre taşları duruyor, yanan cılız bir ışığın parıltısı yıldızlı gecede *kaybolmuş* bir ocuk gibi İkonaların erevesi üzerinde geziniyordu. İkonalar biricik dayanaktır, yol kenarlarındaki biricik güvenilir işaretdir ve hiçbir ev yoktur ki, onlarsız ayakta kalabilsin. Sık sık yeni İkonalara

gereksinim duyulur, çünkü eskir İkonalar, zamanla yıpranır, kurtlar tarafından yenilir, kırılıp dökülürler. Örneğin evlenen, kendine bir kulübe kurup çatan biri bir İkona'yı gereksinir ya da yaşlı Abraham gibi bu dünyadan göçen biri, bakarsın Ermiş Nikolaus'u, mucizeler gösteren bu zatı kavuşturulmuş elleri arasında tutmak istediğini açıklamıştır önceden, belki göktekileri bu İkona'daki ermişle karşılaştırmayı ve hangisinin daha saygın biri sayılacağını öğrenmeyi düşünmüştür.

Aslında meslekten ayakkabıcı Peter Akimoviç de İkona ressamlığıyla uğraşıyordu. Bir İkona üzerinde çalışmaktan yorgun düştü mü, üç kez istavroz çıkardıktan sonra bir ötekisine yöneliyor, ayakkabıcılık işindeki dikiş atmalar, çekiç sallamalardaki gibi İkona ressamlığında da aynı dindarlık açığa vuruyordu kendini. Ama artık yaşlanıp kocamıştı Peter Akimoviç, yine de hayli dinç ve zinde sayılırdı. Çizmeler üzerinde uğraşırken eğdiği belini, İkonaların önünde yeniden doğrultturdu; bu da onu bir kamburdan korumuş, dik durmasını, omuzlarında ve belinde belli bir dengenin oluşmasını sağlamıştı. Yaşamının en büyük bölümünü yalnız başına geçirmişti Peter Akimoviç, karısı Akulina'nın kendisine çocuk doğurması, çocukların ölmesi ya da büyüyüp evlenmesi gibi huzurunu kaçırabilecek olaylardan kendini hep uzak tutmuştu. Ancak, yetmişinci yaşını yaşarken, ancak şimdi varlıklarını gerçekten algıladığı evdeki kişilerle ilgilenmeye başlamıştı. Bunlar da ağız var dili yok alçakgönüllü bir kadın olan ve kendini hemen tümüyle çocuklarına adayan eşi Akulina, ayrıca giderek kocayan çirkin bir kız, bir de dünyaya nispeten geç gelmiş, o sıra ancak on yedisindeki Alyoşa isminde bir oğuldu. Peter Akimoviç, oğlu Alyoşa'yı İkona ressamı olarak yetiştirmek istiyordu; çok geçmeden bütün siparişleri karşılayamayacak duruma geleceğini biliyordu çünkü. Ne var ki, çok geçmemiş, oğluna öğretmenliği bırakmıştı; Alyoşa o biricik kutsal Meryem Ana'nın İkonasını yapmışsa da, yaptığı İkona eldeki biricik ve seçkin örneğe öylesine uzak düşmüştü ki,

kötü bir işçilik ürünü eser Kazak Golokopitenko'nun kızı Mariana'ya benzemiş, yani insanı bayağı günaha sokacak bir şey ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine yaşlı Peter Akimoviç hiç vakit geçirmede, oğlu tarafından aşağılanmış resim tahtası üzerine, bilinmez neden, bütün ermişlerden üstün tuttuğu Dimitriy'in resmini sık sık istavroz çıkararak yapmaya koyuldu.

Alyoşa da bundan böyle İkona yapmaya kalkmamıştı artık. Babası kendisinden bir ermişin başındaki haleyi altın yaldızla bezemesini istemediği zamanlar, çokluk dışarıda, bozkırda vakit geçiriyor, kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Onu evde tutacak kimse yoktu. Annesi, Alyoşa'ya şaşıyor, sanki yabancı biriymiş gibi onunla konuşmaktan çekiniyordu. Çocukken Alyoşa'yı hep pataklamıştı ablası; kardeşi büyüdükten sonra bu sefer onun kendisini pataklamasını beklemiş, Alyoşa bunu yapmayınca da kendisinden nefret etmeye başlamıştı. Köyde de oğlanla ilgilenecek başka kimse yoktu. Alyoşa kendisine evlenme teklif edince, Kazak babanın kızı Mariana onunla gülüp alay etmişti. Öbür kızlara ise kendisiyle evlenmek isteyip istemediklerini sormayı gereksiz bulmuştu Alyoşa. Ssetch'ler, Zaparoglar arasına kimse almak istememiş, çünkü ona zayıf, üstelik biraz toy biri gözüyle bakmışlardı. Bir defasında Alyoşa kaçıp en yakındaki manastıra gitmiş, ama buradaki keşişler de onu aralarına almaya yanaşmamıştı. Böylece Alyoşa'ya kala kala o engin, dalgalanıp duran bozkır kalmıştı. Günlerden bir gün avcının biri Alyoşa'ya Allah bilir içi neyle dolu eski bir tüfek armağan etmişti. Alyoşa nereye gitse tüfeği yanında götürüyordu, ama tüfekle hiç ateş ettiği olmamıştı, birincisi tutumlu davranmak istemiş, ikincisi de neye ateş edeceğini bilememişti.

Yaz başında ılık ve sessiz bir akşam vakti evde hep birlikte hantal bir masarın başında oturmuşlardı. Masa üzerinde bir çorba kâsesi duruyordu. Peter Akimoviç çorbadan yiyor, ötekiler de ona bakıyor, ondan artakalacak çorbayı bekliyordlardı.

Birden yaşlı baba, elindeki kaşığı boşlukta tutup yayvan, solgun yüzlü başını, kapıdan gelip masa üzerinden çapraz geçerek alacakaranlıktan içeri dalan ışık demetine çevirdi. Ortadakilerin hepsi kulak kabarttı. Dışarıdan, kulübenin duvarlarından gelen bir ses işitiliyordu, sanki bir gece kuşu kanatlarıyla kulübenin direklerine usulcacık sürtünür gibiydi. Oysa güneş pek batmamıştı henüz, hem gece kuşları genel olarak köye kadar seyrek gelirdi. Derken bu sefer bir başka büyük hayvan evin çevresinde ağır adımlarla dolanıyor, sanki bir şeyler arayan adımlarının sesi kulübenin bütün duvarlarından aynı zamanda yankılanıyormuş gibi geldi içeridekilere. Alyoşa, oturduğu sıradan usulca doğrulup kalktı; onun kalkmasıyla birlikte yüksek, siyah bir şey kapının önüne gelerek içerisini karanlığa boğdu; kulübedeki akşamı kovup uzaklaştırarak yerine geceyi geçirdi. Büyüklüğü nedeniyle kulübe içinde ancak güvensiz adımlarla ilerleyebiliyordu. 'Ostap!' dedi ansızın Peter Akimoviç'in kızı o sevimsiz sesiyle. Derken herkes tanıdı Ostap'ı. Âmâ Kobzarlardan biriydi Ostap, on iki telli bandurasıyla köyleri dolaşarak Kazakların büyük ününe, kahramanlıklarına ve sadakatlerine, Hietmans Kirdyaga, Kuku-benko, Bulba ve diğer yiğitlerine ilişkin ezgiler söylüyor, herkes de seve seve kendisini dinliyordu. Ostap, kulübede ermiş İkonasının bulunduğu tahmin ettiği yönde üç kez eğildi (bilmeden yüzünü kendisine döndürdüğü ermiş, Znamen-kaya idi), sobanın yanına gelip oturdu ve ardından sordu alçak sesle: 'Kimin evindeyim?' Peter Akimoviç, güler yüzlü bir sesle: 'Bizim, babacık, ayakkabıcı Peter Akimoviç'in', diye yanıtladı. Peter Akimoviç ezgilerin dostu biriydi, bu beklenmedik konuşmanın gelişine pek sevinmişti. 'Anladım, İkonalar yapan Peter Akimoviç'in', dedi âmâ Ostap, Peter Akimoviç'in sözüne kendisi de dostça karşılık verdi böylece. Kulübenin içini bir sessizlik kapladı. Banduranın altı uzun telinde bir ezgi yankılanmaya başlamıştı; giderek büyüdü ezgi ve az sonra, kısa ve bitkin, çalgının altı kısa telinden dönüp geldi. Hızlanan ri-

timlerle yinелendi ezgi, sonunda oradakiler, baş döndürücü bir tempoyla tırmandığı yerden ezginin tepetaklak yuvarlanışını adeta görmekten korktukları için, gözlerini kapamadan duramadılar. Derken ezgi ansızın kesildi, Kobzar'ın kıvrak ve hüzünlü sesine bıraktı yerini. Kobzar'ın sesi çok geçmeden bütün evi doldurmakla kalmayarak dışarı taşıtı, komşu kulübelerde oturanları da çağırdı; komşular kapının ve pencerelelerin önünde toplandılar. Bu kez söylenen, bir kahramanlık ezgisi değildi; Bulba'nın, Ostranitza'nın ve Nalivaikos'un ünü artık yerinden oynatılamayacak gibi sağlamdı; Kazakların sadakati dünya durdukça yaşayacağı benziyordu. Kobzar'ın söylediği ezgi, Kazakların yiğitliklerini anlatmıyordu. Ezgiyi işitenlerin içindeki dans hevesi derin bir uykuya yatmıştı adeta, kimse bacaklarını oynatmıyor, kimsenin eli havaya kalkmıyordu. Ostap'ın başı gibi onu dinleyenlerin başları da önlerine sarkmış, ezginin hüzünlü havasıyla ağırlaşmıştı:

'Dünyada adalet diye bir şey kalmadı. Adalet, kim bilebilir artık onu? Dünyada adalet diye bir şey kalmadı; çünkü adalet adaletsizliğin sultanı altına girdi.

Bugün adalet zincire vurulmuş, acınacak bir durumda. Haksızlık gülüp eğleniyor kendisiyle, bizler gördük bunu; haksızlık Panlarla altın koltuklarda şimdi, altın salonda oturuyor Panlarla.

Adalet kapının eşiğinde serilmiş yere, yalvarıp yakarıyor. Haksızlıklar ve kötülükler Panların konuğu şimdi. Panlar onları güler yüzle saraylarına davet ediyorlar, kendilerine Met'le dolu kadehler sunuyorlar.

Ah, adalet, anneciğim, anneciğim benim, kartalınkine benzeyen kanatlarıyla adalet; belki ileride adil olmak, adaletle davranmak isteyecek biri çıkıp gelir, o zaman Tanrı yardımcısı olsun! Tek başına bakarsın çıkar işin içinden ve adalet sahibi kimselerin günlerinin kolay geçmesini sağlar.'

Ezginin ardından başlar güçlükle doğruldu, tüm alınlar da suskunluk okunuyordu; konuşmak isteyip de konuşama-

yanlar da görmüşlerdi bunu. Ve kısa, vakur bir sessizliğin ardından bandurada yine yankılanmaya başladı ezgi, giderek büyüyen topluluk tarafından bu kez daha iyi anlaşıldı. Ostap, art arda üç kez yineledi adalet ezgisini. Her seferinde değişik bir edayla söyledi. İlk seferinde ezgi bir yakınmayı andırıyordu. İkinci yinelenişinde bir suçlama gibi yankılandı; Kobzar'ın başını dik tutarak üçüncü kez söyleyişinde ise, birbirine ulanmış kısa kısa buyrukları içeren bir havası vardı ve bu titrek sözlerden kopup gelen vahşi bir öfke herkesi yakalayıp önüne kattı, engin, aynı zamanda endişeli bir coşkunun içine sürükledi.

Ostap doğrulup ayağa kalkınca, 'Erkekler nerede toplanıyor?' diye sordu genç bir köylü. Kazakların bütün hareketleri konusunda bilgi sahibi olan yaşlı Ostap, yakındaki bir yerin ismini verdi. Hiç durmayıp sağa sola dağıldı erkekler; kısa kısa seslenişler işitiliyor, silahların şakırtısı duyuluyor, kapıların önünde kadınlar ağlaşıyordu. Bir saat sonra silahlı bir topluluk köyden çıkıp, Tschern yönünde ilerlemeye koyuldu. Peter Akimoviç, kendisinden daha bilgi edinebilmek için Kobzar'a bir kadeh şıra sunmuştu. Oturduğu yerde şırayı içen yaşlı Ostap, ayakkabıcı Peter Akimoviç'in sorularına kısa yanıtlar verdi sadece. Sonra teşekkür ederek gitmeye davrandı. Alyoşa, âmâ Ostap'ı kolundan tutup kapının eşiğinden geçirdi. Dışarıdaki geceye çıkıp tek başına kaldıklarında, bir rica tonuyla sordu: 'Herkes savaşa gidebilir mi?' Yaşlı Ostap, 'Herkes!' diye yanıtladı ve adımlarını açıp hızlı hızlı yürüdü; sanki içine daldığı gecede gözleri açılacak, görmeye başlayacaktı.

Odada herkes uyur uyumaz, giysilerini çıkarmadan sobanın başına uzanmış Alyoşa, doğrulup kalkarak kapıdan dışarı çıktı. Ansızın birinin kendisini kucaklayıp saçlarına usulcacık bir öpücük kondurduğunu hissetti. Alyoşa, mehtapta annesi Akulina'yı tanıdı hemen; annesi tin tin eve seğirtiyordu. 'Anne?!' diye seslendi ardından. Alyoşa şaşırmış, içinde pek tuhaf bir duygu uyanmıştı. Azıcık duraksadı. Bir yerde bir

kapı açılıp kapandı. Yakınlarda bir köpek uludu. Alyoşa, tüfeğini omuzlayıp adımlarını açarak yürümeye koyuldu; önünden gitmiş köyün erkeklerine sabah olmadan yetişmeyi umuyordu. Kulübede ise kimse Alyoşa'nın eksikliğini hissetmemiş gibi davrandı. Ancak, yeniden masaya oturduklarında, baba Peter Akimoviç, oğlu Alyoşa'dan boş kalan yerin farkına vardı, tekrar yerinden kalkarak odanın bir köşesine yürüdü, Ermiş Znamenskaya'nın önünde incecik bir mum yaktı. Çirkin kızı omuzlarını silkti.

O sırada Ostap, gözleri görmeyen bu ihtiyar bir sonraki köyden geçiyordu, yumuşacık yankılanan hüzünlü bir sesle yeniden adalet ezgisini söylemeye koyulmuştu."

Kötürüm dostum, bir süre bekledikten sonra hayretle bana bakarak, "E, neden bitirmiyorsunuz öykünüzü?" diye sordu. "İhanet öyküsüne benziyor çünkü. Öyküdeki yaşlı Ostap, Tanrı'nın kendisiydi."

"Vay canına, ben bilmiyordum bunu!" diye yanıtladım ürpererek.

Venedik Gettosundan Bir Sahne

Bir evin sahibi, ilçenin kaymakamı, gönüllü itfaiye örgütünün onursal başkanıydı Bay Baum; ayrıca daha bir sürü sıfatı olan bir adamdı. Ama lafı uzatmayalım, Bay Baum dostum Ewald'la konuşmalarımızdan birine kulak misafiri olmuştu. Bunun da şaşılacak bir tarafı yoktu, çünkü dostumun zemin katında oturduğu ev kendisine aitti. Bay Baum'la hani-
dir göz aşinalığımız vardır. Ama geçen gün yolda giderken durdu, şapkasını çıkarıp havaya kaldırdı biraz, altında minik bir kuş olsa uçup gidebileceği kadar, fazla değil. Nazikçe gülümseyip tanışmamızın yolunu açtı: "Sanırım arada bir seyahate çıkıyorsunuz?" dedi. Ben de, "Oh, evet—" diye yanıtladım, biraz dalgın. "Haklı olabilirsiniz." Bunun üzerine Bay Baum senli benli devam etti sözlerine: "Biz galiba sizinle bu ilçede İtalya'yı görmüş tek kişileriz." "Öyle mi?" dedim. Biraz daha dikkatle kendisini dinlemeye çalıştım. "Eh, o zaman hiç vakit geçirmeden konuşmalıyız."

Bay Baum güldü. "Evet, İtalya –az şey değil doğrusu! Çocuklarıma anlatırım hep. Venedik'i alın örneğin!" Ben, olduğum yerde durdum. "Hâlâ Venedik'i anımsıyor musunuz?" "Ama rica ederim," dedi Bay Baum iç geçirerek; kızgınlığını kolayca açığa vuramayacak kadar şişmandı. "Nasıl anımsamam! Venedik'i bir defa gören –Piazzette– öyle değil mi?" "Evet," diye yanıtladım. "Ben en çok kanal içinden geçişimizi anımsamaktan hoşlanırım, gerilerde kalmış zamanların kıyısından, kenarından o sessizce, usulcacık kayıp gidişimizi." Bay Baum'un aklına geldi birden: "Palazzo Franchetti." dedi.

Ben, "Cà Doro," diye karşılık verdim. "Balık pazarı—" "Palazzo Vendramin—" O, kültürlü bir Alman pozu takınarak ekledi hemen: "Richard Wagner'in kaldığı yer." Ben, başımı sallayarak onayladım. "Ponte'yi biliyor musunuz?" Bay Baum, bilgi sahibi bir edayla gülümsedi: "Bilmez olur muyum! Sonra müzeyi, akademiyi de unutmamak gerekiyor. Tiziano'nun..."

Böylece Bay Baum, kendisini bir çeşit yorucu sınavdan geçirmişti. Ben de bu zahmetine karşılık onu bir öyküyle ödüllendirmek istedim. Ve durmayıp anlatmaya başladım:

"Ponte di Rialto Köprüsü'nün altından, Fondaco dé Turchi'nin ve balık pazarının yanından geçer de gondolcuya 'Lütfen sağa!' derseniz, gondolcu biraz şaşırmış görünür, hatta sorar size: 'Dove?'" Ama sağa sapmakta direktir, o küçük ve kirli kanallardan birinde gondoldan iner, gondolcuyla pazarlığa girer, gondolcuya söylenir, sonra sıkışık sokaklar ve dumana boğulmuş karanlık kapılardan geçerek boş bir alana çıkar-sınız. Neden mi yaparsınız bunları, benim anlatacağım öykü o alanda geçiyor da ondan."

Bay Baum, usulcacık koluma dokundu: "Özür dilerim, hangi öykü?" Küçük gözleri, biraz endişeli bir ifadeyle sağa sola gidip geliyordu.

Kendisini yatıştırdım: "Bir öykü işte, Bay Baum; adı edilmeye değmeyen sıradan bir öykü. İçindeki olayın ne zaman geçtiğini de söyleyemeyeceğim. Belki Doç Alvise Mocenigo IV. zamanında, ama belki de bu tarihten biraz önce ya da sonra. Eğer gördüyseniz, Carpaccio'nun tabloları adeta erguvan renginde ipek bir zemin üzerine yapılmıştır. Resimlerin her köşesinden sıcacık bir şeyler, adeta ormansı bir şeyler kopup gelir, içlerindeki kısılmış ışıkların çevresinde kulak kabartmış gölgeler itişip kakışır. Giorgina, mat ve eskimiş izlenimi uyandıran altın yaldız bir zemin, Tiziano ise siyah atlas kumaş üzerine yapmıştır resimlerini, ama benim sözünü ettiğim dönemde aydınlık tablolar revaçtaydı, beyaz ipek üzerine yapılmış tab-

* Dove?: Nereye? (Ç.N.)

lolar. Kendisiyle oynanan, güzelim dudakların güneşe savurduğu ve titreyerek yere düşerken sevimli kulakların havada kaptıkları isim, Gian Battista Tiepolo idi.

Ancak bütün bunlar benim öykümde geçmiyor. Anlatacağım öykü gerçek Venedik'i anlatıyor sadece, sarayların, serüvenlerin, maskelerin, başkalarına benzemeyen körfez gecelerinin, gizli romansların ezgilerinin kentiyle ilgili. Benim sözünü edeceğim Venedik, yoksul günlük yaşam seslerini barındırıyor kendisinde; günler tekdüzelikle, sanki hepsi tek bir günmüş gibi bu sesler üzerinden akıp gidiyor; benim Venedik'te işitilen ezgiler yakınmalardır yalnız; giderek büyür bu yakınmalar, boşlukta yükselip çıkmaz yukarılara, dalga dalga bir duman gibi sokakların üzerine çöker. Sabahleyin ortalık ağıtır ağarmaz, bir sürü ürkek insan sokakları doldurur; evlerin dar ve soğuk kapılarını sayılamayacak kadar çocuk kendilerine yurt edinmiştir, ortalıkta bol bol rastlanan cam kırıklarıyla oynarlar, San Marco Kilisesi'nin vakur mozaikleri bu camlardan kotarılmıştır. Soylular binde bir uğrar bu gettoya. Olsa olsa Yahudi kızları su almak için çeşmenin yolunu tuttuklarında, kimi vakit soylunun biri siyah bir karaltı halinde, sırtında pelerin, yüzünde maske boy gösterir. Gettodakilerden bazıları bir soylunun pelerininin kıvrımlarında bir hançer gizlediğini deneyimlerinden bilir. Gettodakilerden biri bir gece vakti ay ışığında sırtında pelerinle soylu bir delikanlının yüzünü görmüştür sözde. Daha sonra da o siyah, boylu boslu delikanlının Proveditore Nicolò Priuli ile güzel Catharina Minelli'nin oğlu Marc Antonio Priuli'den başkası olmadığı söylenegelmiştir hep. Delikanlının, Isak Rosso'nun evinin kapısının eşğinde beklediği bilinir; ortalıktan el ayak çekildi mi, meydandan geçip yaşlı Melchisedech'in, bu varlıklı kuyumcunun dükkânından içeri girer soylu delikanlı; kuyumcunun dört oğlu, yedi kızı ve oğullarıyla kızlarından bir alay torunu vardır. En küçük kız torunu Esther, ihtiyar dedesine yaslanıp, alçak tavanlı, karanlık bir odada soylu delikanlının

yolunu gözler; odayı ıslıl ıslıl parıldayan, yanıp tutuşan pek çok eşya doldurur, o gür ve altından alevlerini adeta söndürmek için bütün kapların, çanakların üzeri ipek ve kadifeyle yumuşacık örtülmüştür. Marc Antonio bu odada gümüş işlemeli bir minder üzerinde, yaşlı dedenin ayakları dibinde oturur ve hiçbir yerde hiçbir zaman eşine rastlanmamış bir masal anlatır gibi, Venedik'ten konuşup durur sürekli. Tiyatro oyunlarından, Venedik ordusunun savaşlarından, yabancı konuklardan, ressamların tablolarından, boy heykellerinden, İsa'nın gökyüzüne ağdığı gündeki 'Sensa'dan, karnavalardan ve annesi Catharina Minelli'nin güzelliğinden söz eder. Bütün bunlar onun için birbirinin benzeri bir anlam taşır, güç, sevgi ve yaşamın değişik simgelerini oluşturur. Kendisini dinleyen dede ve torun için tümü yabancısıdır anlattıklarının; çünkü Yahudiler dışarıyla her türlü ilişkiden kesinlikle soyutlanmış yaşar, varlıklı Melchisedech de Büyük Şehir Meclisi'nin belirlediği bölgeden dışarı asla ayak atmamıştır; oysa kuyumcu sıfatıyla, herkesin saygısını kazanmış bir kişi olarak bunu göze alabilirdi pekâlâ. Uzun ömründe kendisine baba gözüyle bakan dindaşları için, şehir meclisinden bazı kolaylıklar sağlamıştır, ama sık sık talihsizlikler de gelip kendisini bulmuştur. Ne zaman kentin başına bir felaket gelse, bunun acısı Yahudilerden çıkarılmak istenmiştir; Venediklilerin kendileri öyle insanlardır ki, başka uluslar gibi Yahudilerden ticaret hayatında yararlanmasını bilmez, onların vergilerle canlarını çıkarır, mallarını mülklerini yağmalar, gettolarının sınırlarını daralttıkça daraltırlar; bu yüzden de sefaletin göbeğinde mantar gibi çoğalan Yahudi aileler, evlerini biri ötekisinin çatısı üstüne gelecek gibi yapmak zorunda kalırlar. Deniz kenarında değildir gettoları, adeta bir başka denizden içerilere büyür gibi yavaş yavaş gökyüzünün derinliklerine doğru büyüyüp durur; çeşmenin bulunduğu meydanın dört bir yanında dev bir kulenin duvarları gibi dik binalar yükselir.

Zengin Melchisedech, hayli ilerlemiş yaşına özgü bir acayiplikle yurttaşlarına, oğullarına ve torunlarına yadırgatıcı bir dilekte bulunur bir gün. Sayısız katlar halinde birbiri üzerinde yükselen bu minik evlerin hep en üstünde oturmak ister. Onun bu kaprisi de seve seve yerine getirilir, çünkü alttaki duvarların taşıyıcı gücüne zaten fazla güvenildiği yoktur, yukarılarda öylesine hafif taşlar kullanılmaktadır ki, rüzgâr adeta bu taşlardan yapılmış duvarları fark etmez görünür. Böylece, yaşlı Melchisedech yılda iki, üç kez ev değiştirir, dedesinden ayrılmayan torunu Esther de onu yalnız bırakmaz. Sonunda öylesine yüksek bir yere taşınırlar ki, oturdukları daracık odadan düz çatıya çıktıklarında, alınları hizasında bir başka ülkeyle karşılaşır adeta. Yaşlı dede bu ülkenin gelenek ve göreneklerinden karanlık, kapalı sözcüklerle yarı ilahi okur gibi söz etmeye başlar. Artık yanlarına çıkmak için yabancı yaşamlar içinden, dik ve kaygan merdivenlerden, söylenip duran kadınların önünden geçmek, aç çocukların saldırılarını göğüsleyip uzun bir yolu geride bırakmak gerekmektedir; yolda karşılaşılan engeller başkalarıyla her türlü ilişkiyi kısıtlar. Soylu delikanlı Marc Antonio da kendilerini ziyarete gelmez olur artık, Esther de sevgilisinin yokluğunu pek hissetmez. Kendisiyle yalnız kaldığı saatlerde, Esther, öylesine gözlerini açarak, uzun uzun ona bakıp durmuştur ki, adeta Marc Antonio koyu gözlerinin derinliklerine düşerek orada can vermiş ve bir Hristiyan olarak inandığı yeni ve ebedi bir hayatı yaşamaya başlamıştır. Gencecik vücudundaki bu yeni duyguyla, Esther, günlerce konutlarının çatısında dikilip gözleriyle denizi arar. Ama oturdukları yer hayli yüksekte olmasına karşın, ilkin sadece Palazzo Poscari'nin üçgen çatısını, rastgele bir kuleyi, bir kilisenin kubbesini, ileride bir başka kubbeyi seçebilir, adeta ışıktaki üşür gibidir bu kubbe. Daha ötede ise nemli ve titrek bir ufkun önünde direklerden, kalaslardan ve çubuklardan örülmüş bir kafes görür.

Bir yaz sonuna doğru, yaşlı dede yüksekteki yerlerine artık zorlukla tırmanmasına aldırılmaz, bir kez daha ev değiş-tirir; çünkü ötekilerin hepsinden yüksek yeni bir kulübe inşa edilmiştir. Uzun bir zaman sonra torunu Esther'e yaslanarak meydandan geçerken, kalabalık bir topluluk başına üşüşür, yoklayarak sağa sola uzanan ellerinin üzerine eğilerek pek çok konuda ona akıl danışır, yaşlı Melchisedech'e mezarından çıkıp gelmiş bir ölü gibi bakarlar, çünkü yaşlı dede ortalarda görünmeyeli epey bir zaman olmuştur. Çevresini saranların kendisine anlattıklarına göre, Venedik'te bir isyan çıkmış, soy-lular için tehlike çanları çalmaya başlamıştır; çok sürmeden gettonun sınırları ortadan kalkacak, herkes özgürlüğe kavu-sacaktır. Yaşlı Melchisedech ise susar, sesini çıkarmaz hiç, bü-tün bunlar, hatta daha pek çoğu hanidir bildiği şeylermiş gibi başını sallamakla yetinir. Ardından Isak Rosso'nun evinden içeri girer, evin tepesinde kendi odaları bulunmaktadır. Gü-nün yarısını merdivenleri tırmanıp çıkmakla geçirir. Kaldık-ları odada torunu Esther bir oğlan çocuğu dünyaya getirmiştir, sarışın, narin bir çocuktur. Lohusalıktan ayağa kalkar kalk-maz, annesi oğlunu kucağına alıp çatıya çıkarır, bütün altın gökyüzünü çocuğunun gözlerinin içine yerleştirir. Tarifsiz saydamlıkta bir güz sabahıdır. Nesnelerin üzerine bir karanlık çöker, nerdeyse bir parıltıdan yoksun bırakır onları. Havada uçuşan tek tük ışıklar, kocaman çiçekler gibi nesneler üzerine gelip konar, bir süre dinlendikten sonra altın çizgilerle bezen-miş kenarlarından havalanıp gökyüzüne doğru süzülürler. Gökyüzünde kayboldukları yerde, dedeyle torununun bulun-duğu yükseklikten, o zamana kadar gettodakilerden hiçbiri-nin görmediği bir manzarayla karşılaşılır: gümüşten bir ışık, bir deniz. Ancak, gözleri bu şahane manzaraya alıştıktan son-radır ki, Esther'in gözleri çatının en ucunda dedesi Melchise-dech'i fark eder. Dedesi, kollarını açıp ileriye uzatarak doğru-lur; donuk donuk bakan gözlerini zorlayıp, giysilerinden yavaş yavaş soyunan güne bakmaya başlar. Yukarıya uzanmış

kollarını indirmez aşağı, kafasında ıslıl ıslıl bir düşünce vardır, sanki bir kurban ayinini gerçekleştirir gibidir. Derken öne doğru eğildikçe eğilir, yaşlı başını o külüstür, köşeli taşlara dayar. Halk meydanda toplanmış, yukarıya bakmaktadır. Kalabalıktan tek tük sözler yükselir, tek tük el kol hareketleri fark edilir; ama bunların hiçbirisi yukarıda tek başına dua eden yaşlı Melchisedech'e kadar ulaşamaz. Aşağıdakiler gerek dedeyi, gerek torununu sanki bulutlar içindeymiş gibi görür. Ne var ki, yaşlı Melchisedech yeniden gururla doğrulur, sonra bir kez daha huşuyla yere kapanır, bütün zaman yineleyip durur bunu. Meydandaki kalabalık giderek büyür, gözlerini yaşlı dededen ayırmaz. Denizi mi görmüştür acaba yaşlı Melchisedech, yoksa Tanrı'yı, o görkemi içinde ezeli ve ebedi Tanrı'yı mı?"

Bay Baum, o anda bir şeyler söyleyecek gibi olduysa da, söyleyemedi. "Belki de denizi," dedi kuru bir sesle, "O da önemli bir izlenim çünkü," diye ekledi ardından. Böylece pek aydın ve anlayışlı biri olduğunu kanıtladı.

Acele veda edip ayrıldım Bay Baum'dan, ama giderken kendisine seslenmeden de duramadım: "Benden dinlediklerinizi çocuklarınıza anlatmayı unutmayın sakın!" Bay Baum biraz düşündü. "Çocuklara mı? Biliyor musunuz, o genç soylu Antonio, ismi neyse artık, hiç de makbul biri değil. Sonra da çocuk, o çocuk! Bu öykü sanırım -çocuklar için-" Ben, "Bakın!" diye yatıştırmaya çalıştım kendisini, "çocukların Tanrı'dan geldiğini unutmuş görünüyorsunuz! Esther'in bir oğlu olmasını çocuklar ne diye kuşkuyla karşılasınlar ki! Esther, gökyüzünün o kadar yakınında oturuyordu ki!"

Bu öykü de çocukların kulağına gitmişti. Yaşlı Yahudi Melchisedech'in o kendinden geçmiş durumda acaba ne gördüğünü sordunuz mu, hiç düşünmeden şöyle diyorlardı: "Oh, denizi gördü."

Taşların Sesine Kulak Kabartan Adamın Öyküsü

Yine kötürüm dostumun yanındayım. Kendine özgü bir edayla gülümseyerek, “İtalya’ya ilişkin bana henüz bir şey anlatmadınız,” diyor dostum. “Yani bir an önce bunu telafi etmem gerektiğini mi söylemek istiyorsunuz?”

Dostum Ewald, evet öyle der gibi başını sallıyor; hemen gözlerini kapayıp beni dinlemeye hazırlanıyor. Ben de başlıyorum anlatmaya: “Bizim yaşadığımız bahar mevsimi, Tanrı için, yeryüzü üzerinde gezinen geçici, minicik bir gülümsemedir sadece. Yeryüzüne bahar geldi mi, Tanrı adeta bir şeyi anımsar; yaz geldi mi herkese anlatır bunu, derken o büyük güz suskunluğu gelip çattığında bilgelikle donanır, bu suskunlukla birlikte yalnızların arasına katılır. Sizin ve benim yaşadığımız bütün baharları bir araya toplasak, Tanrı’nın bir saniyesini bile doldurmaya yetmez. Tanrı’nın farkına varabilmesi için bir baharın ağaçlara ve çayır çimenlere sınırlı kalmaması, bir yolunu bulup insanların gönüllerinde de sesini duyurması gerekir, çünkü o vakit adeta zaman içinde değil, sonsuzlukta ve Tanrı’nın huzurunda yaşanır böyle bir bahar.

Bir defasında yine böyle bir bahar yaşandı, Tanrı’nın bakışları da o karanlık kanatlarıyla İtalya üzerinde asılı kaldı ister istemez. Aşağıdaki ülke ıslık ıslıdı, zaman altın gibi parlıyordu. Ne var ki, geniş bedenli bir adamın gölgesi karanlık bir yol gibi, ağır ve siyah, boydan boya ülke içinde uzanıp gidiyor, onun hayli ilerisinde de adamın yaratıcı ellerinin gölgesi duruyordu tedirgin, titreyerek, bazen Pisa, bazen Napoli üzerinde,

bazen de denizin kararsız deviniminde eriyerek. Tanrı, gözlerini ellerden bir türlü ayıramıyordu. İlk kavuşturulmuş görünmüştü bu eller kendisine, tıpkı yakaran eller gibi. Ama ellerden yükselen dualar onları yine birbirinden ayırdı. Gökyüzüne sessizlik çökmüştü. Tüm ermişlerin gözleri Tanrı'nın baktığı yere çevrilmiş, onun gibi İtalya'nın bir yarısını örten gölgeyi izliyorlardı. Meleklerin okudukları ilahiler yüzlerinde donup kalmış, yıldızlar titremeye başlamıştı; çünkü bir kabahtan işlemiş olabileceklerinden korkuyor, boyunlarını bükmüş, Tanrı'nın ağzından çıkacak hiddet dolu sözleri bekliyorlardı. Ama buna benzer bir şey olmadı. Tüm genişliğiyle İtalya üzerinde göklerin kapıları açılmıştı. Rafael Roma'da diz çökmüş ve rahmetli Fiesole rahibi Angelico bir bulut içinden kendisine bakıyorlardı. O saatte yeryüzünden gökyüzüne doğru yola çıkarılmış pek çok dua vardı. Ama Tanrı'nın gözü tek bir şeyden başkasını görmüyordu. Michelangelo'nun gücü, üzüm bağlarının burcu burcu kokusu gibi kendisine doğru yükselip geliyordu. Tanrı, Michelangelo'nun kafasında bu güçten başka bir şeyin yer almayışını hoşgörüyüyle karşıladı. Daha çok eğilip baktı aşağıya ve bu yaratıcı adamı gördü, bakışlarını adamın omuzları üzerinden kaydırıp önündeki taşın sesine kulak kabartmış dinleyen ellerine dikti ve irkildi birden: Taşlar içlerinde ruhlar da mı barındırıyordu acaba? Neden bu adam kulak kabartmış taşların sesini dinliyordu? Ve adamın elleri birden uyandı uykusundan, önündeki taşta, içinde can çekişen bir sesin titreştiği bir mezar gibi eşinmeye başladı. 'Michelangelo!' diye seslendi Tanrı korkuyla. 'Kim var o taşın içinde?' Michelangelo kulak kabarttı, elleri titriyordu. Derken boğuk bir sesle cevap verdi: 'Sen, Rabbim, başka kim olacak! Ama sana ulaşamıyorum bir türlü.' Bunun üzerine Tanrı kendisinin aynı zamanda taşın içinde olduğunu hissetti, bir tedirginlik, bir bungunluk çöktü üzerine. Gökyüzü adeta baştan aşağı bir taşı da, kendisi bu taş içine kapatılmıştı ve Michelangelo'nun ellerinin onu özgürlüğüne kavuşturacağını umuyor ve bu elle-

rin kendisine doğru yaklaştığını işitiyordu. Ama henüz uzak-
taydılar, Michelangelo Usta, yaratmakta olduğu eserin üze-
rine eğildi yeniden. Kafasından boyuna şu düşünceyi geçiri-
yordu: 'Sen küçük bir mermer parçasısın; bir başkası senin *bir*
insanı içinde barındığını göremezdi. Ama ben işte burada bir
omzun varlığını hissediyorum. Arimathäa'lı Joseph'in omzu
bu, şurada da Meryem'in eğilen vücudu; az önce çarmıhta can
veren Rabbimiz İsa'yı tutan ellerinin titrediğini görüyorum.
Madem bu küçük mermer parçasının içine üç kişi sığabiliyor,
bir gün mezarlarında uyuyan bütün soyu bir mermer bloğun-
dan ne diye oyup çıkaramayayım?' Ve kocaman elleriyle Pie-
ta'daki üç kişiyi özgürlüğüne kavuşturdu Michelangelo, ama
mermerden peçeleri yüzlerinden henüz tümüyle uzaklaştır-
mış değildi, içerdikleri derin hüznün bu yüzlerden ellere
sıçrayıp onları felce uğratacağından çekinir gibiydi. Önündeki
mermer bloğundan bir başkasına kaçıp sığındı. Ama bir alna
tüm açık seçikliğini vermekten, bir alnı o kusursuz yuvar-
laklığıyla donatmaktan her seferinde ürktü, alıkoydu kendini.
Bir kadın heykeli mi yontuyor, ağzın çevresine o son gülüm-
semeyi oturtmaktan kaçındı, güzelliğini tümüyle ele vermeye
yanaşmadı. O sırada Julius della Rovere için bir mozole projesi
üzerinde çalışıyordu. Demirden Papa'nın yukarısına bir dağ
konduracak, dağa da bir halk yerleştirecekti. Kafası pek çok
tasarıyla dolup taşarak kentten çıkıp taş ocaklarına gitti. Yok-
sul bir köyün üstünde, sarp bir yamaç yükseliyordu. Zeytin
ağaçları ve soluk taşlarla kuşatılmış, yeni elde edilen mermer
bloklarının izleri yaşlanan saçlar altında kocaman, solgun bir
çehre gibi görünüyordu. Michelangelo, uzun süre bu yamacın
örtülü alnı önünde dikildi. Ansızın bu alnın altında mermerde
iri iri açılmış iki göz fark etti, gözler kendisine bakıyordu. Ve
Michelangelo, bu bakışın etkisiyle büyüdüğünü hissetti. Der-
ken kendisi de dağ gibi yükseldi, sanki ezelden beri bir kardeş
gibi bu dağ karşısında dikiliyormuş geldi Michelangelo'ya. Bir
yere tırmanıp çıkan birinin altından çekildiği gibi, ova bu kişi-

nin altından da gerilere çekildi, kulübeler sürüler gibi sıkışıp yan yana dizildi; kaya içindeki yüz, taştan beyaz peçeler altında daha bir yakın, daha bir aşına görünüm kazandı. Yüzde bir beklenti ifadesi açığa vurmuştu kendini; devinimsiz, ama yine de devinimin eşiğinde bir yüzdü. Michelangelo derin derin düşündü: 'Seni kırıp parçalamak mümkün değil, çünkü sen *bir tek şey*'sin.' Ardından sesini yükselterek şöyle dedi: 'Seni tamamlamadan bırakmayacağım. Sen benim eserimsin.' Sonra Floransa'ya döndü. Bir yıldız gördü ve katedralin kulesini gördü ayrıca. Ayaklarının çevresine akşam inmişti.

Porta Romana'ya geldiğinde duraksadı birden. Sağda ve solda sıralanmış evler adeta kollarını kendisine uzatmıştı, sonunda da onu yakalayıp kentin içine çektiler. Ve sokaklar daraldıkça daraldı, yavaş yavaş büyük bir loşluktan içeri gömüldü. Michelangelo evinden içeri girer girmez, karanlık ellerin ortasında hissetti kendini, bu ellerden yakasını kurtarmayacağını anladı. Kaçıp salona, oradan da alttaki yazı yazarken kullandığı, uzunluğu iki adımı geçmeyen odaya sığındı. Odanın duvarlarının iki taraftan üzerine yürüdüğünü hissetti; onun aşırı büyüklüğüyle savaşıyor, kendisini zorla eski, dar boyutları içine tıkmaya çalışıyorlarmış gibi bir duyguya kapıldı Michelangelo. Sesini çıkarmadı. Yere diz çöktü, duvarlar tarafından şekillendirilmeye bıraktı kendini. İçinde o zamana kadar asla bilmediği bir alçakgönüllülük hissediyor, kendisi de küçülmeyi arzuluyordu. Derken bir ses yankılandı: 'Michelangelo, kim var içinde?' Ve daracık odadaki adam, alnını bütün ağırlığıyla avuçlarına dayayarak usulcacık yanıtladı: 'Sen Rabbim, başka kim olabilir!'

Ve birden Tanrı'nın çevresi açılıp genişledi ve Tanrı İtalya üzerine eğilmiş yüzünü serbestçe kaldırıp sağına soluna baktı. Sırtlarında pelerinler, başlarında başlıklarla ermişler oracıkta dikiliyor, melekler sanki içleri ıslı ıslı su dolu testilerle ezgiler söyleyerek susamış yıldızlar arasında gidip geliyordu ve gökyüzü uçsuz bucaksızdı."

Kötürüm dostum gözlerini kaldırdı. Bakışlarını akşam bulutlarının kendileriyle birlikte alıp gökyüzüne götürmesine ses çıkarmadı. "Tanrı orada mı?" diye sordu. Sustum. Sonra dostuma doğru eğildim. "Ewald, peki bizler burada mıyız?" diye karşılık verdim. Ve içtenlikle birbirimizin elini tuttuk.

Yüksük Nasıl Tanrı Oldu?

Dostum Ewald'ın penceresinden ayrıldığımda, akşam bulutları hâlâ yerli yerindeydi. Bir şey bekliyorlardı adeta. Onlara da bir öykü anlatsam mıydı? Kendilerine böyle bir öneride bulundum. Ama beni hiç dinlemediler. Onlara meramımı anlatmak ve aramızdaki uzaklığı kısaltmak isteyerek seslendim: "Ben de sizler gibi bir akşam bulutuyum." Baktım oldukları yerde durdular; belli ki bana bakıyor, beni süzüyorlardı. Derken o zarif, saydam ve pembe kanatlarını uzattılar. Akşam bulutlarının selamlaşması böyleydi. Beni tanımışlardı.

"Biz yerin üzerindeyiz," diye açıkladılar. "Tam olarak Avrupa üzerinde. Ya sen?" Ben duraksadım. "Ülkenin birinde—" Nasıl bir ülke bu, anlamak istediler. "Şey," dedim, "nesnelerin loşluk içinde yüzüp durduğu bir ülke—" Genç bir bulut gülecek, "Avrupa burası," dedi. "Olabilir," diye yanıtladım, "ama Avrupa'daki nesnelerin ölü olduklarını işittim hep." Bulutlardan bir başkası, "Evet, doğru," dedi küçümser bir edayla. "Yaşayan nesneler! Ne saçma!" "Şey," dedim, "benim buradakiler canlı, sizinkilerden farkı da bu. Benimkiler değişik kimliklere bürünebilir. Dünyaya kurşunkalem ya da soba olarak gözlerini açmış bir nesnenin, gelişip ilerlemekten umudunu kesmesi gerekmez. Günün birinde şansы yaver gider, bakarsın bir kurşunkalem bir sopaya, hatta bir gemi direğine, bir soba ise en azından bir kent kapısına dönüşebilir."

"Sen çok toy bir akşam bulutuna benziyorsun," dedi daha önce de lafını hiç esirgememiş genç bulut. Yaşlı bir erkek bulut, genç bulutun bu sözlerle beni aşağıladığından korkarak gön-

lümü almak istedi: "Birbirinden bayağı değişik ülkeler vardır. Benim bir ara küçük bir Alman prensliğine düşmüştü yolum; şimdiye kadar da burasının Avrupa içinde yer aldığı kanısında değilim." Bu konuşması için kendisine teşekkür ederek dedim ki: "Gördüğüm kadarıyla, birbirimizle anlaşacağa benziyoruz. İzin verirseniz, son zamanlar aşağıda, hemen altımda gördüklerimi size anlatmakla yetineceğim, sanırım en iyisi bu." Bilge erkek bulut, bütün ötekilerin adına, "Buyrun, sizi dinliyoruz," diye yanıtladı.

Ben de başladım anlatmaya: "Bir odada insanlar vardı. Ben hayli yukarılardaydım anlayacağınız, odadakiler gözüme çocuklar gibi göründü. Ben de kendilerinden çocuklar diye söz edeceğim kısaca. Ne diyordum, bir odaya çocuklar toplanmıştı. İki, beş, altı, yedi çocuk. Tek tek isimlerini sorup öğrenmek fazla vakit alacaktı. Hem bir konu üzerinde harıl harıl konuşuyorlar; nasıl olsa konuşma sırasında birinin ya da ötekinin ismi kendini ele verecekti. Sanırım bir araya gelesi çok zaman olmuştu, çünkü en büyükleri (ötekilerin kendisini Hans diye çağırdıklarını duymuştum) aralarındaki söyleşiyi adeta noktalayarak şöyle dedi: 'Hayır, kesinlikle böyle sürüp gidemez. Duyduğuma göre, eskiden anne ve babalar her akşam, en azından çocukların yaramazlık yapmadığı günlerde masal anlatarak onları uyuturlarmış. Bugün böyle bir şey var mı?' Ufak bir sessizliğin ardındansoruyu yine Hans'ın kendisi yanıtladı: 'Bugün böyle bir şey yok, hiçbir yerde yok. Ben, kendim hani bir bakıma büyüdüm sayılır artık, ejderha masalı kendilerinin olsun, oyalanıp dursunlar bunlarla. Yine de anne ve babalara düşen, perilerin, cücelerin, prenslerin ve canavarların da bu dünyada yaşadığını bize söylemeleridir, yakışık olanı budur.' Çocukların arasındaki küçük kız, 'Benim bir teyzem var, bazen anlatır bana-' Hans, hemen kızın sözünü keserek, 'Teyzeleri, halaları bırak sen, *onlar* uydurup uydurup söylerler hep.' Hans'ın bu atak, ama çürütülemeyecek iddiası odadaki bütün çocukların gözlerini korkutmuştu. Hans, sür-

dürdü konuşmasını: 'Hem burada önemli olan, öncelikle anne ve babalardır; çünkü bizi dediğim gibi bilgilendirmekle bir bakıma yükümlüdürler. Başkaları bunu yaparsa, iyilik olsun diye yapar. Böyle yapmaları ille de istenemez kendilerinden. Ama dikkat edin bir yol, kendi anne ve babalarımız bize nasıl davranıyor. Kaşlarını çatıp dargın yüzlerle sağda solda dolaşıp duruyor, ne yapsanız bir kusur buluyorlar, bizlere bağırıp çağırıyor, paylayıp azarlıyorlar. Ama öte yandan öylesine vurdumduymazlar ki, dünya yıkılsa pek farkına varacakları yoktur. İdeal diye bir şey bellemişler. İdeal dedikleri de belki bir çeşit küçük çocuklardır, yalnız bırakılmaması gereken, kendilerini hayli zahmete sokan çocuklar. O zaman bizleri ne diye dünyaya getirdiler peki? Diyeceğim, bana sorarsanız, anne ve babalarımız bize gereken ilgiyi göstermiyorlar, üzücü bir şey, ama kesinlikle böyle. Ama bu, büyüklerin genel olarak aptallaştıklarını, deyim yerindeyse gerilediklerini göstermese, bizler yine katlanır, sesimizi çıkarmazdık. Onlardaki çöküşü durduracak gücümüz yok, çünkü bütün gün kendilerini yönlendirecek durumda değiliz. Kimse okuldan geç vakit eve dönen bizlerden oturup da onların şöyle doğru dürüst bir şeyle ilgilenmelerini sağlamamızı isteyemez. Sonra, lambanın altında otur otur, insan rahat edemiyor. Annelerimiz ise Pisagor Teorisi'nden bile habersiz. Diyeceğim, bir kez durum böyle. Büyükler giderek daha çok aptallaşacaklar... Bize bir zararı yok, bizim ne kaybımız olabilir ki bundan? Eğitim mi? Yolda karşılaştılar mı birbirleri önünde şapkalarını çıkarıyor, bu arada dazlak bir kafayla karşılaştılar mı gülüyorlar. Zaten gülmedikleri bir an yok ki! Bizler zaman zaman akıllıca davranıp bir ağıt tutturmasak, bu konuda da asla bir dengenin sözü edilemeyecek. Oysa bir de burunları havada ki! Hatta çocuklardan değil, büyüklerden birinin her zaman imparator olduğunu ileri sürüyorlar. Oysa ben gazetede okudum, İspanya kralı bir çocukmuş; diğer krallar ve imparatorlar da öyle, sakın anne ve babalarınızın sözlerine kanmayın siz. Öte yandan bü-

tün o gereksiz nesneler dışında yine de öyle bir şeyleri var ki, hiç de önemsemezlikten gelinecek gibi değil: Tanrı Baba. Gerçi ben hiçbirinde görmedim Tanrı Baba'yı – bu da işte kuşkulandırıyor insanı. Bir ara dalgınlıktan, işlerinin çokluğundan ve telaştan bir yerde onu kaybetmiş olabilecekleri geldi aklıma. Ancak, varlığı mutlaka gerekli Tanrı Baba'nın. Pek çok şey var ki, o olmadan olmuyor, güneş doğmuyor onsuz, çocuklar dünyaya gelmiyor, ekmek de ele geçirilemiyor o olmadan. Her ne kadar ekmeği yapan *fırcıysa* da, koca koca değirmenlerin başında oturan, onları döndüren Tanrı Baba. Tanrı Baba'nın varlığını zorunlu kılan bir sürü nedeni kolayca bulup öne sürebiliriz. Ama kesin bir şey varsa, büyüklerin onu kendilerine dert etmemeleridir; madem öyle, bunu biz çocukların yapması gerekiyor. Ben ne düşündüm biliyor musunuz? Biz tam tamına yedi çocuğuz. İçimizden her biri onu bir gün yanında taşısa, bütün hafta Tanrı Baba bizim yanımızda kalır, aranınca nerede bulunduğu bilinir her zaman.'

Bu sözler, oradakileri bir hayli şaşırtmıştı. Peki, nasıl olacaktı bu iş? Yani Tanrı Baba ele alınabilir ya da tutulup cebe sokulabilir miydi? Buna çocuklardan biri şöyle karşılık verdi: 'Bir gün odada tek başımaydım. Yanı başımda küçük bir kandil yanıyordu; ben yatakta oturmuş, yüksek sesle akşam duamı yapıyordum. Birden kavuşturulmuş ellerimde bir şeyin kıpırdandığını hissettim. Yumuşacık bir şeydi, minik bir kuşa benziyordu. Ellerimi açamadım, duam bitmemişti çünkü. Ama meraktan da ölüyordum. Sonunda amin deyip şöyle yaptım (sözün burasında çocuk ellerini uzatıp parmaklarını araladı), baktım hiçbir şey yok ellerimde.'

Çocukların hepsi de bunun ne tuhaf bir şey olduğunu kafasında tasarlayabiliyordu. Hans da çaresiz kalmıştı. Hepsinin gözleri ondaydı. Ve birden şöyle dedi Hans: 'Her şey Tanrı Baba olabilir. Yeter ki ne olması istendiği söylensin kendisine.' Sonra yanı başındaki kızıl saçlı oğlana dönerek, 'Bir hayvan yapamaz bunu, kaçıp gider çünkü. Ama bir nesne, anlıyor mu-

sun, yerinde durur, odaya girersin, gece olsun, gündüz olsun, bakarsın hep aynı yerdedir, kuşkusuz Tanrı Baba olabilir bir nesne.' Hans'ın söylediklerine çocukların kafası yavaş yavaş yatmaya başlamıştı. 'Ama nereye gidersek yanımızda taşıyıp götürebileceğimiz ufak bir nesne gerekli bunun için, yoksa saçma olur. Şu ceplerinizi boşaltın bakayım!' Cepler boşaltılınca, pek tuhaf öteberiler çıktı ortaya, kâğıt parçacıkları, kalemtırışlar, silgiler, kalemler, sicimler, küçük küçük taşlar, vidalar, pipolar, talaş parçaları ve daha başka, uzaktan ne olduğu kestirilemeyecek ya da ismini bilmediğim bir sürü şey. Ve bütün bu nesneler, birden karşılarına çıkan Tanrı'ya dönüşme olanağı karşısında korkuya kapılmış, çocukların dümdüz uzanmış ellerinde duruyordu. İçlerinde az buçuk parıldayabilenleri, Hans'ın gözüne girmek için parıldamaya başlamıştı. Aralarından birini seçmek uzun zaman aldı. Küçük Resi'nin cebinden çıkan öteberiler arasında bir de yüksük vardı; Resi, yüksüğü bir ara annesinden almıştı. Gümüşlendi sanki, ıslıl ıslıl ediyordu. Güzelliği dikkate alınarak yüksük Tanrı yapıldı. Hans da, onu alıp cebine soktu, çünkü sırayı kendisiyle başlatmak istemişti. Çocuklar bütün gün Hans'ın peşinden ayrılmadılar, onunla iftihar edip durdular. Ancak, ertesi gün yüksüğü kimin yanında taşıyacağı konusunda bir uzlaşmaya varmaları kolay olmadı. İşin bir kavgaya dökülmesini önlemek isteyen Hans, akıllıca davranıp bütün hafta için geçerli bir çizelge belirledi.

Bunun da genel olarak çok yerinde bir çizelge sayılacağı anlaşıldı. Tanrı Baba'nın kimin yanında bulunduğu ilk bakışta anlaşılabilirdi, çünkü onu yanında taşıyan biraz daha başı yukarıda, görkemli bir edayla yürüyor, yüzünde sanki bir bayram sevinci okunuyordu. İlk üç gün çocuklar Tanrı Baba'dan başka şeyden konuşmaz oldular. Her an içlerinden biri çıkıp kendisini görmek istiyordu. Yüksük taşıdığı o büyük payenin etkisiyle herhangi bir değişiklik geçirmese de, yüksüklük sıfatı gerçek kimliğini saran mütevazı bir giysi gibiydi. Her şey bir

düzen içinde yürüyordu. Çarşamba günü Paul'daydı yüksük, perşembe günü küçük Anna'da. Derken cumartesi oldu. Çocuklar yakalamaca oynuyor, oradan oraya nefes nefese koşuyorlardı, birden Hans'ın sesi işitildi: 'Kimde Tanrı Baba?' Çocuklar oldukları yerde durdu. Hepsi birbirine baktı. Hiçbiri onu iki günden beri gördüğünü anımsamıyordu. Hans, günleri sayarak sıranın kimde olduğunu saptadı. Küçük Marie'de olması gerekiyordu yüksüğün. Bunun üzerine hemen küçük Marie'den Tanrı Baba'yı istediler. Küçük Marie de ne yapsın, ceplerini karıştırmaya başladı. O anda aklına geldi, sabahleyin kendisi almıştı Tanrı Baba'yı, ama şimdi koydunsa bul. Belki de oyun oynadıkları yerde onu kaybetmişti.

Bütün çocuklar evlerine döndüklerinde, küçük Marie çayırdaki kalmış, arayıp duruyordu boyuna. Otlar hayli yüksekti. İki defa önünden geçenler olmuş, bir şey mi kaybettiğini sormuşlardı. Her defasında Marie, 'Bir yüksük,' diye yanıtlamış ve aramasını sürdürmüştü. Soranlar da bir süre arama işine katılmış, ama çok geçmeden eğilip doğrulmaktan yorulmuşlardı; içlerinden biri ayrılıp giderken kıza bir öğütte bulunarak şöyle demişti: 'En iyisi, sen şimdi dön evine. Yeni bir yüksük alınır, olur biter.' Ama Marie yine de aramasını sürdürmüştü. Üzerine çöken alacakaranlık büyüdükçe, çayır yabancılaşmıştı Marie'ye. Derken otlara çiy düşmeye başladı. O sırada bir adam çıkıp geldi, Marie'ye doğru eğilerek, 'Ne arıyorsun bakayım?' diye sordu. Marie, ağladı ağlayacak, ama metin ve inatçı, 'Tanrı Baba'yı' diye yanıtladı. Yabancı adam gülümseyerek onu elinden tuttu, Marie de her şey yine yoluna girmiş gibi sesini çıkarmadı. Birlikte yolda yürürlerken adam, 'Bak, bugün ne güzel bir yüzük buldum', dedi."

Akşam bulutları çoktan sabırsızlanmaya başlamıştı. Derken bu arada şişmanlamış erkek bulut bana dönerek, "Özür dilerim, o ülkenin adını, hani şu sizin—" Ama öbür bulutlar gülüşerek kaçıp gökyüzünden içeri daldılar, bilge bulutu da kendileriyle çekip götürdüler.

Ölüme ve Ölüm Üzerine Yabancı Birinin Ek Yazısına İlişkin Öykü

Yavaş yavaş kararan akşam göğüne hâlâ bakıp duruyordum ki, birinin bana şöyle seslendiğini işittim: "Yukarıdaki ülkeyle pek ilgileniyor gibisiniz?"

Bakışlarım, vurulmuş gibi gökyüzünden hemen düştü aşağı. Baktım, küçük bir gömütlüğün alçak duvarı önündeyim. Duvarın arkasında elinde kürekle bir adam dikiliyor ve ciddi ciddi gülümsüyordu. "*Ben yine buradaki* ülkeyle ilgileniyorum," diye ekledi adam, bazı yerlerde hışırdayıp kımıldanan solgun yapraklar arasından yüz gösteren kara ve nemli toprağı işaret etti. Bense, bir rüzgârın çıktığının farkında değildim. Ansızın içimi güçlü bir tiksinti kapladı. "Ne diye bu işi yapıyorsunuz?" diye sordum. Mezarıcı hâlâ gülümsüyordu. "Eh, bu işten de ekmek yiyebiliyor insan. Hem rica ederim, insanların büyük çoğunluğu da aynı şeyi yapmıyor mu? Ben burada insanları gömüyorsam, onlar da *orada* Tanrı'yı gömüyorlar." Gökyüzünü göstererek açıkladı ardından: "Evet, orası da büyük bir mezar, yazın yabani beniunutmalar çiçek açıyor üzerinde—" Ben, sözünü kestim: "Bir zaman insanlar Tanrı'yı gökyüzüne gömdüler, yalan değil." Sesinde tuhaf bir hüznle: "Peki, bugün durumda değişen bir şey var mı?" diye sordu mezarıcı. Ben sürdürdüm konuşmamı: "Biliyorum, bir zaman herkes bir avuç gökyüzü alıp attı Tanrı'nın üzerine. Ama Tanrı artık orada değildi, yoksa orada mıydı hâlâ—" Duraksamıştım.

Ardından, "Biliyor musunuz," diye başladım yeniden, "eski çağlarda insanlar Tanrı'ya nasıl yakarıyordu?" Kollarımı açıp uzattım, bu arada göğsümün birden genişlediğini hissettim. "Bir zaman Tanrı alçakgönüllülük ve karanlıkla dolup

taşan bu göğüslerden içeri atıyordu kendini, ancak istemeye istemeye gökyüzüne dönüyor, gökyüzünü de farkına varmadan giderek daha çok yeryüzüne yaklaştırıyordu. Ne var ki, yeni bir din doğmuştu. Bu din kendi Tanrısının eski Tanrı'dan hangi konuda ayrıldığını insanlara anlatamadığından (çünkü yeni Tanrı'ya övgüler döşenmeye başlar başlamaz, eski Tanrı'yı karşılarında görmekte gecikmiyorlardı), yeni Tanrı'nın bulucusu Tanrı'ya tapınma şeklini değiştirdi. İnsanlara ellerini kavuşturmasını öğreterek işi bir kesinliğe bağladı: 'Bakın, Tanrımız kendisine böyle tapırulmasını istiyor,' dedi. 'Yani sizin şimdiye kadar kollarınızla kucakladığınızı sandığınızdan bir başka Tanrı bu.' İnsanların da buna aklı yatmıştı, kolların açılarak Tanrı'ya yakarış aşağılık ve korkunç bir davranış sayıldı, sonradan da açık kollar çarmıha gerilerek herkese bir çaresizliğin ve ölümün simgesi diye gösterildi.

Ama bir dahaki sefer yeryüzüne bakan Tanrı irkildi ansızın. Kavuşturulmuş ellerin yanı sıra pek çok Gotik kilise yapılmıştı; eller ve kiliselerin çatıları aynı şekilde dik ve sivri kendisine uzanıyor, düşmanların silahlarına benziyordu. Tanrı'nın cesareti bizimkinden farklıdır. Tekrar gökyüzüne dönmüştü Tanrı; çoğalıp büyüyen kuleler ve yeni yakarışlarla peşine düşüldüğünü fark edince, gökyüzünün öbür kapısından çıkıp gitti, izlenmekten yakasını kurtardı böylelikle. Vatanı olan ıslıl gökyüzünün arkasında yavaş yavaş çöken bir karanlığın kendisine suskunlukla kucak açtığını görünce şaşırdı; içinde tuhaf bir duyguyla ilerledi alacakaranlıkta, alacakaranlık ona insanların yüreklerini anımsatıyordu. İnsanların kafalarının içinin aydınlık olduğu, ama yüreklerini benzer bir alacakaranlığın kapladığı geldi aklına, içini bir özlem duygusu sardı; bundan böyle insanların gönüllerinde yurt tutacak, hiç uymayan düşüncelerinin o saydam ve soğuk yolunu izlemekten vazgeçecekti. Evet, Tanrı yoluna devam etti, karardıkça karardı çevresi, içinde güçlkle ilerlediği gecede verimli toprakların burcu burcu kokusundan bir şeyler saklıydı. Ve çok geçmedi

aradan, cömertçe vermelerin o eski, o güzelim alışkanlığıyla bitki köklerinin sağdan soldan kendisine uzandığını hissetti. Daireden daha çok bilge bir şekil yoktur. Gökyüzünü terk edip kaçıp giden Tanrı, yeryüzünden bize tekrar dönüp gelecektir. Kim bilir, belki siz de şu an onun çıkıp geleceği kapıyı aralamaktasınız..." Elinde kürekle mezarıcı, "Ama bu bir masal," dedi. Ben de usulcacık, "Konuşunca sesimizde her şey masala dönüşür, çünkü anlatılanlar onun içinde asla gerçekleşmiş olamaz," diye yanıtladım. Mezarıcı, bir süre önüne baktı, sonra ceketini apar topar sırtına geçirip sordu: "Ben gidiyorum. Siz de geliyor musunuz?" – "Sanırım yolumuz aynı," dedim. "Peki, siz burada kalmıyor musunuz?" Mezarıcı, küçük parmaklıkları kapıdan çıktı; kapıyı yine yakınan rezelerine usulcacık yerleştirdikten sonra yanıtladı sorumu: "Hayır!"

Birkaç adım sonra daha bir senli benli. "Demin söylediklerinizde çok haklıydınız," dedi. "Benim gibi dışarıdan bu işi yapmak isteyen birinin çıkması tuhaf. Eskiden asla düşün-düğüm olmadı böyle bir şeyi. Ama yaşlandığım şu sıra, bazen aklıma öyle şeyler geliyor ki! Gökyüzüne ilişkin düşünce gibi garip şeyler, sonra daha başka düşünceler. Ölüm örneğin. Ölüm konusunda ne biliniyor. Görünürde her şey, ama gerçekte belki hiçbir şey. Çalışırken sık sık çocuklar gelir (kimin çocuklarıdır bilmem), dikilir çevremde. O zaman ansızın böyle düşünceler gelir aklıma. Kollarımda kullanmak üzere bütün gücümü kafamın içinden çekip alır, bir hayvan gibi toprağı deşmeye başlarım. Yönetmelikte öngörüldüğünden çok daha derin olur kazdığım mezar, çıkarılan topraklar oracıkta dağ gibi yığılır. Ama benim toprağı çılgınca kazdığımı gören çocuklar kaçmakta alırlar soluğu, benim bir şeye kızıp içerlediğimi sanırlar." Mezarıcı bir an düşündükten sonra, "Doğru, bir çeşit kızgınlıktan başka bir şey değil benimkisi. İnsanın duyguları giderek küntleşiyor, üstesinden geldiğini sanıyor insan, ama ansızın... Ne yapsan boş, ölüm akıl almaz bir şey, korkunç bir şey."

Yapraklarını tümüyle dökmüş meyve ağaçlarının altında uzunca bir yolu birlikte yürüyorduk. Derken orman başladı sol yamacımızda, her an üzerimize devrilecek bir geceye benziyordu. “İzin verirseniz, size küçük bir öykü anlatayım,” dedim. “Gideceğimiz yere kadar sürer ancak.” Mezarıcı, anlat, anlat der gibi başını salladı; ardından eskimiş kısa piposunu ateşledi. Ben de anlatmaya koyuldum:

“Vaktiyle iki kişi vardı, biri erkek, biri kadın; birbirlerini seviyorlardı. Sevmek demek, hiçbir yerden bir şey almamak, her şeyi unutmak ve bir zaman sahip olduğun ne varsa tümünü *bir tek* insandan alıp kabullenmek demektir. İki insanın da buydu istediği. Gel gelelim, zaman içinde, gün içinde, gerçek bir ilişki kurmaya vakit kalmadan olayların birbirini izlediği kalabalıklarda böyle bir sevgiye yer yoktur; dört bir yandan olaylar sökün ediyor – ve rastlantı denen şey de her kapıyı aralıyordu kendilerine.

Bu yüzden iki sevgili zamanın dışına çıkıp yalnızlığa sığınmaya, saat vuruşlarından ve dünyanın gürültü patırtısından çok, çok uzağa gitmeye karar verdiler. Gittikleri yerde bahçe içinde bir ev kurup çattılar kendilerine. Evin biri sağda, biri solda iki kapısı vardı. Sağdaki erkeğindi ve ona ait her şey bu kapıdan girecekti içeri. Soldaki ise kadının kapısıydı, kadına ait şeyler de bu kapıdan girecekti. Böyle de oldu. Kim sabahleyin ötekinden önce uyanıp kalkarsa, aşağı inip kendi kapısını açıyordu. Ev yol kenarında değildi, öyleyken gece geç vakte kadar pek çok şey dışarıdan gelip kapılardan giriyordu eve. Alıp kabullenmesini bilen iki sevgiliye doğa geldi, omuzlarında burcu burcu kokuyla bir rüzgâr ayrıca ve daha pek çok şey. Öte yandan geçmiş zamanlar da geldi, geçmişte kalmış kişiler, yazgılar da her iki kapıdan girdi içeri. Hepsi de gösterişe yer vermeyen bir konukseverlikle karşılandı ve bu yüzden sanki öteden beri evin sakinlerindenmişler gibi rahat hissettiler kendilerini. Böylece aradan epey bir zaman geçti, iki sevgilinın mutluluklarına diyecek yoktu. Sol kapı ötekisinden

biraz daha sık açılıyor, ama sağ kapıdan da renkli konuklar geliyordu eve. Bu kapının önünde bir sabah bekleyenler arasında Azrail de vardı. Adam Azrail'i görür görmez, kapısını acele vurup kapadı, bütün gün de sımsıkı kapalı tuttu onu. Bir süre sonra Azrail bu kez sol kapının önünde belirdi. Kadın onu fark eder fark etmez korkudan titreyerek itip kapadı kapıyı, kocaman sürgüsünü sürdü. İki sevgili yaşadıkları bu olaydan birbirlerine hiç söz etmediler. Ama her iki kapıyı bundan böyle daha seyrek açmaya, evde var olanla yetinmeye başlamışlardı. Artık eskisinden çok daha yoksul bir hayat sürüyorlardı kuşkusuz. Evdeki yiyecek stokları giderek azalıyordu, kaygı ve tasalar başgöstermekte gecikmemişti. İki sevgilinin ikisi de geceleri rahat bir uyku uyuyamaz olmuştu. Böyle uykusuz geçen uzun bir gecede her ikisi aynı zamanda tuhaf, yerde sürüklenen, tak tuk bir ses işittiler ansızın. Ses duvarın arkasından geliyordu ve iki kapıdan aynı uzaklıktaydı; sanki biri taşları söküp alarak duvarın orta yerinde kendisine yeni bir kapı açmaya çalışır gibiydi. İki sevgili pek çok korkmalarına karşın, yine de olağanüstü bir şey duymamışlar gibi davrandılar. Birbirleriyle konuşup, doğal sayılamayacak kadar yüksek sesle güldüler. Sonunda yorgun düştüler, duvardaki sesler de kesildi. O gecedен beri de evin iki kapısı büsbütün kapalı kaldı. Mahkûmlar gibi yaşamaya başlayan iki sevgili hastalıklı kimselere dönmüş, kendilerini tuhaf kuruntulara kaptırmışlardı. Duvardan gelen ses zaman zaman yineleniyordu. Her defasında iki sevgili dudaklarıyla gülüyor, oysa kalpleriyle ölüp ölüp diriliyorlardı. Ve her ikisi de biliyordu ki, duvardan gelen ses giderek daha gürültülü ve daha belirgin nitelik kazanmaktaydı; kendileri de seslerini giderek daha çok yükseltip birbirleriyle konuşmaya başlamışlardı, giderek daha donuk bir sesle gülüyorlardı."

Sustum. "Evet, evet," dedi yanı başımdaki mezarıcı, "öyledir, gerçek bir öykü bu."

“Eski bir kitapta okudum öyküyü,” diye ekledim. “Okurken de çok tuhaf bir şeyle karşılaştım. Azrail’in kadının kapısının önünde de boy gösterdiğinin anlatıldığı satırın sonunda eskimiş, solmuş bir mürekkeple küçük bir yıldız işareti çarptı gözüme. Bulutlar arasından bakar gibi sözcükler arasından size bakıyordu. Bir an düşündüm, satırlar çekilse geriye, arkalarının yıldızlarla dolup taşıdığı açıkça görülebilecekti; bahar akşamları geç vakit gökyüzü aydınlandığında bazen olduğu gibi tıpkı. Derken bu önemsiz yıldız işareti tümüyle çıkıp gitmişti aklımdan; birden kitabın sonunda aynı işaretle karşılaşmayayım mı! Sanki bir gölde yansır gibi kaygan ve parlak kâğıtta onu yeniden karşımda bulmuştum. Aynı yıldızın hemen altında, kâğıdın yansımali soluk yüzeyi üzerinde, bir taraftan bir tarafa yuvarlanan dalgalar gibi zarif satırlar uzanıyordu. Yazı pek çok yerde silinmiş, açık seçikliğini yitirmişti. Ama yine de okuyup tümüyle anlamını çıkarabilmiştim. Yaklaşık şöyle deniyordu:

‘Bu öyküyü öylesine sık okudum, hem de bunu hiçbir günü atlamadan yaptım ki, bazen onu belleğime dayanarak ben kendim kaleme aldığımı inanır gibi oldum.’ Ama öykü bende şimdi buraya not edeceğim gibi bir seyir izlemişti: Kadın Azrail’i görmedi asla; hiç kuşkulandıktan onu kapıdan içeri aldı. Ne var ki, Azrail, biraz telaşlı, vicdanı pek rahat olmayan biri gibi şöyle konuştu: ‘Al şu keseyi, kocana ver!’ Kadının soran gözlerle kendisine baktığını görünce, hiç durmayıp ekledi: ‘Tohum var içinde, çok iyi tohumlardır.’ Sonra, arkasına bakmadan çıkıp gitti evden. Kadın, eline tutuşturulan keseciği açtı; gerçekten bir çeşit tohum bulunuyordu içinde, sert, çirkin tanecikler. Bunun üzerine şöyle düşündü kadın: ‘Tohum henüz gelişmemiş, ileride gelişecek bir şeydir. Böyle bir tohumdan yarın neyin filizlenip yeşereceğini nereden bilirsin. Bu sevimsiz tanecikleri doğrusu kocama vermek gelmiyor içimden. Hiç de bir armağana benzedikleri yok. En iyisi onları bahçemizdeki tarha ekeyim, bakalım ne yeşerip filizlenecek

çilerinden. Sonra onu alıp kocama götürür, tohumu nerden aldığımı kendisine açıklarım.' Böyle de yaptı kadın. Kocasıyla yine eski yaşamlarını sürdürdüler. Azrail'in kapısının önünde dikildiğini görmüş olan kocası, başlangıçta biraz tedirgindi; ama karısının her zamanki gibi büyük bir konukseverlikle, tasa ve endişeden uzak davrandığını görünce, kapısının geniş kanatlarını yeniden açtı, gürül gürül bir yaşam ve ışık yeniden evden içeri dolmaya başladı. Bir sonraki bahar tarhın orta yerinde o zarif ateş zambakları arasından küçük bir fidan yüz göstermişti. Kara kara ince yaprakları vardı, defne ağacının-kileri andıran sivri yapraklar. Karanlık yüzeyleri üzerinde tuhaf bir parıltı seçiliyordu. Adam, bu bitkinin nereden bahçelerine geldiğini her Allahın günü karısına sormaya niyetleniyor, ama her defasında yine vazgeçiyordu. Benzer bir duygu içindeki kadın da susuyor, yapacağı açıklamayı bugünden yarına erteleyip duruyordu. Ama bir yanda bastırılmış soru, öbür yanda asla cesaret edilip açığa vurulmamış yanıt, iki sevgiliyi, yeşil karanlığıyla bahçedeki çiçeklerden alabildiğine garip biçimde ayrılan fidanın başında bir araya getiriyordu. Bir sonraki bahar geldiğinde, kadınla kocası başkalarıyla olduğu gibi bu fidanla da ilgilenmeye başladılar; fidanın, hepsi boy veren çiçeklerle etrafı sarılmış, ilk yıldaki gibi yine öyle hiç değişmeksizin ve suskun, tüm güneş ışınlarına duyarsız, oracıkta dikildiğini görünce, bir hüznün çöktü içlerine. Üçüncü bahar geldi mi, birbirlerine hiç çıtlatmadan tüm güçlerini özellikle *bu* fidanın bakımına harcamayı kararlaştırdılar. Bekledikleri bahar yüz gösterdiğinde usulcacık, el ele vererek, her biri kendi kendisine söz verdiği şeyi yapmaya koyuldu. Bahçeyi baştan aşağı yabani otlar bürümüştü, ateş zambakları her zamankinden daha solgun görünüyordu. Ama bir ara, bulutlu, ağır bir geceden sonra sabah vakti sessiz, ıslıl ıslıl parıldayan bahçeye çıktıklarında anladılar: Yabancı fidanın siyah ve sivri yapraklarından solgun, mavi bir çiçek başını çıkarmıştı, kendisine dar gelen tomurcukların kabuklarını dört bir yan-

dan sıkıştırıyordu. Fidanın önünde birleşmiş ve suskun, bir süre dikildiler. Asıl şimdi söyleyecek bir şey bulamıyorlardı. Çünkü artık biliyorlardı ki, karşılarında açan ölüm çiçeğidir. İki sevgili aynı zamanda eğilip körpe çiçeği koklamaya koyuldular. – Ama o sabahtan sonra dünyada her şey kendileri için başkalaşmıştı.’ Eski kitapta işte böyle yazıyordu” diyerek sözlerimi bitirdim.

“Peki, kim kaleme almış bu satırları?” diye ısrarla öğrenmek istedi mezarıcı. “Yazıya bakılırsa bir kadın,” diye yanıtladım. “Ama kimin yazdığını araştırmak ne işe yarardı. Harfler iyice sararıp solmuştu; karşımda biraz modası geçmiş bir yazı karakteri vardı. Belki yazıyı kaleme alan kadın çoktan öbür dünyaya göçmüştü.”

Mezarıcı derin düşüncelere dalmıştı. Sonunda şöyle dedi: “Yalnızca bir öykü bu. Ama insanı öylesine duygulandırıyor ki!” Kendisini yatıştırmaya çalışarak, “Şey,” dedim “seyrek öykü dinleyen insanlarda böyle olur hep.” “Ya?” dedi mezarıcı, bana elini uzattı ardından; elini sımsıkı kavradım. “Ama öyküyü başkalarına da anlatmak isterim doğrusu. Sanırım bir sakıncası yoktur?” Hayır anlamında başımı salladım. Birden aklına geldi mezarcının: “Ama benim kimsem yok ki! Kime anlatacağım!” – “Bakın, kolayı var; çalışırken çocuklar sizi seyretmeye geliyor ya, onlara anlatırsınız işte. Çocuklara anlatmayıp da kime anlatacaksınız?”

Çocuklar gerçekten son üç öyküyü dinlemişti. Ancak, kulağıma yanlış gelmediyse, akşam bulutlarından öyküyü kısmen duymuşlardı. Çocuklar küçüktürler çünkü, akşam bulutlarına bizden daha uzaktırlar. Ama *bu* öyküde çok yerindedir böyle oluşu. Hans’ın uzun ve düzgün konuşmasına karşın, olayın çocuklar arasında geçtiğini anlayacak ve benim öyküme eleştirel açıdan, bilirkişi gözüyle bakacaklardır. Ama kendilerinin hiç zahmet çekmeden, kolaylıkla yaşadıkları şeyleri, bizlerin ne büyük bir çabayla ve ne kadar beceriksizce yaşadığımızı öğrenmemeleri daha iyidir.

İvedi Bir Gereksinimden Doğmuş Dernek

Bizim kentin bir sanatçılar derneğini içinde barındırdığını yeni öğrendim. Kısa süre önce, kolaylıkla tasarlanacağı gibi çok ivedi bir gereksinimden doğmuş derneğin hızla serpilip geliştiği sağda solda söyleniyor. Dernekler ne yapacaklarını bilemediler mi, hızla serpilip gelişmeye bakarlar; gerçek bir dernek kimliğini kazanabilmek için bunu yapmak zorunda olduklarını öğrenmişlerdir.

Sayın Baum'un derneğin onur üyesi, kurucusu, bayraktarı, kısaca her şeyi olduğunu, üzerindeki değişik payeleri birbirinden ayırmakta güçlük çektiğini söylemem gereksiz. Genç bir adamı yollayıp derneğin 'gecelerine' katılmaya çağırdı beni. Tabii pek nazıkçe teşekkür ettim ve yaklaşık beş yıldır çalışmalarımın derneğin amacına karşıt bir doğrultu izlediğini ekledim sözlerime. Gereken ciddiyeti takınıp, "Tasavvur buyurun, beş yıldan beri hiçbir dakika geçmiyor ki, üyesi olduğum bir dernekten çıkmayayım. Ama yine de adeta beni içinde barındıran bir sürü dernek bulunuyor," diye açıkladım. Genç adam ilkin bu açıklamamdan ürkmüş göründü, ardından saygılı bir üzüntü ifadesiyle ayaklarıma dikti gözlerini. Ayaklarımdan 'derneklere girip çıkarak eskittiğim ayakkabıları' görmüş olmalıydı ki, beni onaylar gibi anlayışla başını salladı. Bu davranışını pek beğenmiştim, o anda evden çıkıp gitmem gerekiyordu; "İsterseniz buyrun, yolda bana biraz arkadaşlık edin," dedim. Birlikte yürümeye koyulduk, kentin dışına çıkıp istasyona yöneldik, o çevrede göreceğim bazı işler vardı. Yolda

kimi konular üzerinde sohbet ettik; genç adam öğrendiğime göre müzisyenmiş, bunu alçakgönüllülükle bana açıkladı, ama halinden müzisyen olduğu pek anlaşılmıyordu. Gür saçları dışında başkalarına hemen yardıma hazır hizmet aşkı belirleyici özelliklerini oluşturunuyordu; fazla uzun sayılmayacak yolda kazara düşürdüğüm iki eldiveni yerden kaldırıp bana verdi, cebimde bir şeyler ararken şemsiyemi tuttu, sakalımdan sarkan bir şeye, burnumun üzerine konan bir toza yüzü kızarak dikkatimi çekti, yardım için yüzüme uzanmak özlemiyle yanıp tutuşan parmakları bana doğru uzar gibi oldu adeta. Hatta genç adam, o gayretkeşliğiyle zaman zaman geride kalıyor, yere düşerken ağaçların dallarına takılıp kalmış solgun yaprakları, kendini açıkça belli eden bir hazla topluyordu. Bu sürekli duraklamalarının bana treni kaçırtacağını görüyordum. İstasyon henüz epey uzaktaydı, ben de bana eşlik eden genç adama bir öykü anlatarak onu biraz yanı başımda tutmak istedim.

Hiç vakit geçirmeden başladım anlatmaya: “Gerçek bir zorunluluktan doğmuş böyle bir derneğin kuruluş süreci hiç yabancım değil. Dinleyin, göreceksiniz. Çok olmadı, üç ressam bir rastlantı sonucu eski bir kentte bir araya geldiler. Sannattan konuşmadılar tabii, en azından öyle görünüyordu. Eski bir meyhanenin bir arka odasına çekilmiş, birbirlerine sağı solu gezip dolaşırken başlarından geçenleri, yaşadıkları çeşitli maceraları aktarıyorlardı. Derken konuşmaları kısaldıkça kısaldı ve ağızlarından çıkan sözcükler daha dolaysız nitelik kazandı. Sonunda boyuna yineledikleri birkaç espriden başka bir şey bulamadılar söyleyecek. Bir yanlış anlamaya meydan vermemek için aklımdayken şunu belirteyim ki, üçü de gerçek sanatçılardı; rastlantıların değil, doğanın sanatçı yeteneğiyle donattığı kişilerdi. Meyhanenin arka bölümündeki o kasvetli akşam da bu gerçeği değiştirmekten uzaktı kuşkusuz; zaten akşamın ileride nasıl geçtiğini çok geçmeden öğreneceksiniz. Zamanla meyhaneye başka müşteriler de gelmişti; sıradan

kimselerdi tümü, bundan rahatsızlık duyan üç ressam fazla oturmayıp kalktılar; meyhanenin kapısından çıkar çıkmaz, önceki kimliklerinden sıyrılıp bir başka kimliğe büründüler. Biri öbürsünün biraz uzağında, sokak ortasından yürüyorlardı. Meyhanedeki gülüşlerin izleri, yüz hatlarındaki bu ilginç düzensizlik hâlâ kaybolmamıştı, ama gözlerine her şeye karşın çevreyi gözlemlediklerini gösterir vakur bir ifade gelip yuvalanmıştı. Ansızın ortadaki, sağdakini dürttü. Sağdaki hemen onun ne demek istediğini anladı. Önlerinde dar bir sokak uzanıyordu, narin ve sıcacık bir loşlukla örtülmüştü. Biraz yokuştı, perspektif bakımından pek seçkin bir konumu içeriyordu; alabildiğine gizemsel, öte yandan aşına bir şeyleri kendisinde barındırır gibiydi. Üç ressam bir an kendilerini sokaktaki bu havanın etkisine bıraktılar. Hiç konuşmuyorlardı; çünkü biliyorlardı ki, gönüllerindeki duygular dile gelecek gibi değildir. Nihayet kendilerini ressam yapan da, dile getirilemeyecek bazı duyguların içlerindeki varlığıydı. Ansızın sokağın bir yerinden bir ay yükseldi, evlerden birinin sivri çatısının kenarlarına gümüşten çizgiler çekti, bir evin avlusundan bir ezgi yankılandı derken. Üç ressamdan ortadaki, 'Ne zevksiz şey', diye homurdandı. Yollarına devam ettiler. Hâlâ sokağı olanca genişliğiyle işgal ediyorlarsa da, şimdi birbirlerine biraz daha yakın yürüyorlardı. Sonunda bir meydanda buldular kendilerini. Bu kez sağdaki ötekilerin dikkatini çekti. Geniş ve boş meydana ayın ressamlarında yol açtığı bir rahatsızlık söz konusu değildi, hatta onun varlığını gerekli buluyorlardı, meydana olduğundan büyük gösteriyor, evleri şaşırtıcı, kulak kabartmış çevreyi dinleyen bir dirimsellikle donatıyordu. Kaldırım taşı döşenmiş meydanın aydınlık yüzeyini, orta yerde bir çeşmeyle onun koyu gölgesi kesintiye uğratıyordu; öylesine atak bir davranıştı ki, ressamları son derece etkilemişti. Birbirlerine sokulup adeta karşılarındaki manzaranın memelerine sarılıp emmeye koyuldular. Ne var ki, tatsız bir olay bu duruma son verdi. Yaklaşan aceleci, hafif ayak sesleri işittiler;

çeşmenin karanlığından bir erkek silueti sıyrılıp çıktı derken; ayak seslerine ve onlarla ilgili ne varsa hepsine alışılmış bir sevecenlikle kucak açtı ve güzelim meydan birden acınacak bir manzaraya büründü; üç ressam da *tek* bir kişi gibi davranıp bu manzaraya sırt çevirdi. Çeşme başındaki sevgili çiftine tamamen teknik bir deyimle yaklaşarak, 'İşte yine o lanet olası yavan öge!' diye yükseltti sesini sağdaki. Ortak bir içerlemeyle üç ressam daha uzunca bir süre plansız programsız kentte dolaştılar, boyuna yeni motifler keşfederek, öte yandan her seferinde bir bayağılığın, güzel bir manzaradaki sessizlik ve sadeliğin canına okumasına ateş püskürerek. Gece yarısına doğru bir otelde, solda yürüyen en küçüklerinin odasında oturuyor, gidip yatmayı akıllarından geçirmiyorlardı. Gece yaptıkları gezinti içlerinde bir yığın plan ve tasarının hayata gözlerini açmasını sağlamış, hepsinin de aslında aynı kafada kişiler olduklarını ortaya koymuş, alabildiğine büyük bir zevkle birbirlerine görüşlerini karşılıklı aktarmaya başlamışlardı. Öyle kusursuz cümlelerle konuştukları ileri sürülemezdi, sıradan insanların anlayamayacakları birkaç kelimeyle söyleşiyor, ama kendi aralarında o kadar iyi anlaşıyorlardı ki, birbirlerine komşu odalarda kalan üç ressamdan hiçbirinin sabah saat dörde kadar gözlerine uyku girmede. Ama uzun zaman bir arada oturup çene çalmaları somut ve gerçek bir başarıyla sonuçlanmıştı. Bir dernek gibi bir şey kuruldu; daha doğrusu dernek, her üç ressamın niyet ve amaçlarının birbirlerinden ayıramayacak kadar yakınlığı anlaşıldığı an kurulmuş bulunuyordu. Kurucuların aldığı ilk ortak karar hemen hayata geçirildi. Kentten çıkıp taşranın üç saat kadar içerilerine uzanılarak ortak bir çiftlik kiralandı. Kentte kalmanın başlangıçta hiçbir anlamı yoktu. İlk taşrada yaşayıp kendilerine belli bir üslup edinmeyi, kişisel bir özgüven duygusunu geliştirmeyi, gereken bakış keskinliğini, el becerisini ve bir ressamın onsuz yaşayabileceği, ama ressamlık yapamayacağı ustalığı ele geçirmeyi düşünüyorlardı. Bütün bu erdemleri edinmelerinde

de, aralarındaki dayanışma, yani kurulan dernek kendilerine yardımcı olacaktı; ama en büyük yardım derneğın onur üyesinden, yani doğadan gelecekti. 'Doğa' denince üç ressam, Yüce Tanrı'nın kendi eliyle yarattığı ya da dolaylı olarak yaratmış olabileceğı ne varsa hepsini anlıyordu. Bir çit, bir ev, bir çeşme insan elinden çıkmış nesnelerdi nihayet.

Ne var ki, bütün bunlar bir süre var oldu da, ağaçların, çalıların ve çevrelerindeki diğer nesnelerin bazı özelliklerini kendilerine mal ettiler mi, adeta Tanrı'nın, dolayısıyla her üç ressamın mülkiyetine dönüşür, çünkü Tanrı ve sanatçı arasında duruma göre zenginlik de, yoksulluk da birdi. – Doğrusu ortak çiftliklerinin çevresinde açılıp uzanan doğada Tanrı'nın fazla bir zenginliği göze çarpmıyordu. Ama çok sürmedi, Tanrı'yı yola getirdiler. Çevredeki arazi düzdü, yadsınacak gibi değildi bu. Ne var ki, gölgelerinin *derinliğı* ve ışıklarının yüksekliğı dolayısıyla düz arazide uçurumlar ve tepeler meydana gelmişti, bunlara karşılık arazide uzak çayırlardan ve verimli topraklardan bir sürü ara bölge yer alıyor, bu bölgeler de engebeli bir arazinin maddi değerini oluştıuruyordu. Etrafta fazla ağaç yoktu, olan ağaçların hepsi de aynı türdendi. Ne var ki, açığa vurdukları duygular, rastgele bir dalın içindeki özlem ve bir gövdedeki yumuşak alçakgönüllölük, onları çok sayıda bireysel canlılar olarak gösteriyordu. Bazı otlaklar vardı ki, her biri bir kişilik sahibiydi, karakterlerindeki çok yönlölük ve derinlikle her üç ressamı şaşkınlıktan şaşkınlığa sürüklüyordu. Hayranlık ve coşkuları öylesine büyüktü, kendilerini çalışmalarıyla öylesine özdeşleşmiş hissediyorlardı ki, üç ressamdan her birinin altı ay sonra kendi kurup çattığı eve taşınması herhangi bir önem içermiyor, buna sadece bir mekân sorunu gözüyle bakılıyordu. Ancak, bir başka şey vardı ki, burada belirtmeden geçmememiz gerekiyor. Ressamlar pek kısa sürede pek çok iyi işe kaynaklık eden derneklerinin kuruluş yıldönümünü şu ya da bu şekilde kutlamak istemiş, bunun için de her biri ötekilerin evlerini gizlice resme geçirmeye ka-

rar vermişti. Belirli gün gelince, bir araya toplandılar, her biri yaptığı resmi yanında getirmişti. Derken o sırada oturdukları evlerinin konumu ve ne kadar kullanışlı olduğu konusunda sohbe koyuldular. Öylesine coşkuyla, ateşli ateşli konuşuyorlardı ki, söyleşiye dalarak her biri yanında getirdiği yağlıboya eskizlerini unutmuş, gecenin geç vakti açılmamış ambalajıyla onları alıp yine kendi evine taşımıştı. Bunun nasıl gerçekleşebildiğine doğrusu akıl erdirmek güçtü. Ama ileriki günlerde de resimlerini birbirlerine göstermediler, biri ötekileri ziyarete gittiğinde (bu da işlerin çokluğundan giderek seyrekleşmişti) dostunun resim sehpası üzerinde, henüz çiftlikte hep birlikte kaldıkları o ilk zamana ilişkin eskizlerle karşılaşyordu. Ne var ki, günün birinde sağdaki (şimdi de her üç evin sağındakinde oturuyordu, dolayısıyla bundan böyle de sağdaki diye nitelenebilirdi), benim en küçükleri dediğim dostunun evinde derneğin kuruluş yıldönümü kutlaması için yapılan, daha önce sözü edilmesine karşın henüz gizli tutulan tablolarından birini gördü. Düşünceli düşünceli bir süre resmi seyretti, onu alarak aydınlık bir yere geldi ve ansızın gülmeye başladı: 'Bak, hiç beklemezdim doğrusu, benim evi nasıl da isabetli bir şekilde yansıtmışsın! Evimin gerçekten zekice bir karikatürü. Biçim ve renkteki abartılarda, evimin kuşkusuz biraz fazla öne çıkarılmış çatısının resme geçirilmesinde gerçekten ustalık okunuyor.' Bu sözleri işiten en küçüklerinin yüzünde hiç de o memnun ifadelerden biri açığa vurmamıştı kendini, uğradığı şaşkınlıkla hemen ortadaki evde oturan, hepsinden daha akli başında biri sayılan dostlarına koşmuştu; çünkü bu gibi olaylardan sonra hemen yılgınlığa kapılıp, yeteneğinden kuşku duyan biriydi. Ortadaki dostlarını evinde bulamayınca, atölyesinde biraz sağı solu karıştırmaya başlamıştı; çok geçmeden gözüne bir tablo ilişmiş, tabloya karşı içinde tuhaf bir soğukluk duymuştu. Bir evin resmiydi bu, ama tam bir budalanın içinde oturacağı gibiydi ev. O nasıl bir cepheydi öyle! Böyle bir evi yapsa yapsa mimariden hiç nasibi-

ni almamış biri yapabilirdi ve işte böyle biri resim sanatına ilişkin düşüncelerini ev üzerinde uygulamıştı. Sanki parmaklarını yakmış gibi resmi kaldırıp bir kenara koydu. Tablonun sol kenarında yapılacak ilk jübilenin tarihi okunuyor, yanı başında da 'Bizim en küçüğümüzün evi' yazısı yer alıyordu. Kuşkusuz ev sahibini beklemeyen en küçükleri, biraz keyfi kaçmış olarak dönüp kendi evine geldi. Her üç ressamdan en küçükleriyle sağdaki o günden sonra daha temkinli davranmaya başlamış, kendilerine uzak motifler aramış, doğal olarak pek çok yararını gördükleri derneklerinin ikinci kuruluş yıldönümü için bir şey hazırlamayı akıllarından geçirmemişlerdi. Hiçbir şeyden haberi olmayan ortadaki ise, inadına gittikçe artan bir gayretle sağdakinin evine en yakın bir motif üzerinde çalışmaya başlamış, içindeki belirsiz bir duygu sağdakinin evini yapacağı resim için model almaktan kendisini alıkoymuştu. – Resmi bitirip de sağdaki dostuna götürünce, dostu onu tuhaf bir soğuklukla karşıladı, resme şöyle bir baktı sadece, gelişigüzel bir şey söyleyip geçti. Bir süre sonra da şöyle dedi: 'Son zamanda bu kadar uzak bir seyahate çıktığından hiç haberim yoktu doğrusu.' 'Nasıl uzak? Ne seyahati?' Ortadaki, konuşulandan tek kelime anlamamıştı. 'Şey– bu ustalıkla çalışma', diye yanıtladı sağdaki. 'Besbelli Hollanda'da ele geçirilmiş bir motif–' Aklı başında biri olan ortadaki kahkahayla güldü bunun üzerine. Sağdaki, 'Harika doğrusu, söylediğin Hollanda motifi senin kapının önünde duruyor' diye yanıtladı. Ve ortadakinin sözü üzerine bir türlü yatışmak bilmedi. Ama ortadaki dostu gülmemiş, hiç gülmemişti. Zorla gülümsemeye çalışarak, 'Güzel bir şaka doğrusu!' demişti. – 'Hiç de değil. Kapıyı aç, sana hemen göstereyim böyle olmadığını–' Birden ortadakileri kapıya yönelmişti. 'Dur!' dedi ev sahibi emredercesine, 'bu çevreyi asla görmediğimi ve *asla da görmeyeceğimi*, çünkü gözlerim için kısaca var olma şansına sahip olmadığını açıklamak isterim sana.' Ortadaki, 'Ama', dedi şaşırarak. 'İsrar ediyorsun demek?' diye devam etti sağdaki,

sinirlenmiş, 'Pekâlâ, bugünden tezi yok gidiyorum buradan, sen beni buradan ayrılmaya zorluyorsun, bu çevrede yaşamak istemiyorum artık. Anlaşıldı mı?' – Böylece ikisi arasındaki dostluk sona ermiş, ama dernek varlığını sürdürmüştü, çünkü dernekler yasasına uygun olarak bugüne kadar çalışmasını tatil etmiş değil. Hiç kimsenin aklına böyle bir şey gelmemişti; ayrıca, derneğin bütün dünyaya yayıldığını söylersek hiç de haksızlık etmiş sayılmayız."

Hanidir dudaklarını sivriltip duran o gayretkeş genç, "Dernek yaşamının üstünlüklerinden birini yine burada görüyoruz," diye atıldı. "Kuşku yok ki pek çok seçkin üstatlar bu içtenlikli beraberlikten doğup çıkmıştır." Ben, "İzin verirseniz devam edeyim öyküme," dedim. Genç adam, bu arada kaşla göz arasında eliyle yenimdeki tozları uzaklaştırmıştı. "Şimdiye kadar anlattıklarım aslında bir girişti, öykünün kendisinden daha karmaşık bir giriş. Evet, az önce demiştim ki, dernek bütün yeryüzüne dağıldı, ki bu da gerçek. Üç üyesi büyük bir dehşete kapılarak birbirlerinden kaçıp gittiler. Hiçbir yerde huzur bulamadılar. Her biri yaşadığı ülkeyi ötekilerden biri tanıyabilir de yapacağı o uğursuz resimle kutsallığına gölge düşürür diye çekiniyordu. Her üçü yeryüzünün sınırında birbirine karşıt üç noktaya ulaşmıştı ki, akıllarına o hazin düşünce geldi, kendi göğüne, giderek güçlenen kendine özgülgüyle dile getirdiği bu göğe ötekilerin ulaşabileceği sanısına kapıldı. Bu trajik anda her üçü aynı zamanda resim sehpalarıyla geri geri gitmeye koyuldu, beş adım daha gerileseler, yeryüzünün kenarından aşağı, sonsuzluktan içeri yuvarlanacak, bundan böyle baş döndürücü bir hızla hem dünyanın, hem güneşin çevresinde dönerek ikili bir devinimi gerçekleştireceklerdi. Ama Tanrı'nın ilgisi ve uyanıklığı bu kötü akıbetten korudu kendilerini. Tanrı tehlikeyi gördü ve son anda bulunduğu yerden çıkarak gökyüzünün ortasına gelip dikildi (başka da ne yapabilirdi zaten?). Onu karşılarında görünce, ilk anda ürken üç ressam daha sonra tezgâhlarını kurup paletle-

rini açtı. Böyle bir fırsatı elden kaçırmak istemiyorlardı. Yüce Tanrı öyle her gün, herkese gösterir miydi kendini. Üç ressamdan her biri, doğal olarak Tanrı'nın yalnızca *kendi önünde* dikildiğini sanıyordu. Öte yandan, giderek daha çok önlerindeki çalışmaya veriyorlardı kendilerini. Tanrı yine gökyüzüne çekilecek oldukça, her seferinde ermişlerden Lukas yalvarıp yakarak onu bir süre daha, resimlerini yapıp bitirinceye kadar dışarıda tutmaya çalışıyorlardı."

"Ve ressam beyler bu resimleri hiç kuşkusuz sergilemiş, hatta belki de satmışlardır," dedi müzisyen genç, alabildiğine yumuşak bir tonla. "Siz ne diyorsunuz kuzum!" diye karşı çıktım ben. "Hâlâ Tanrı'nın resmini yapıp duruyorlar, dünyadan göçüp gidinceye kadar da sürdürecekler bu işi. Ama hayatta bir kez daha bir araya geldiler de, ki bana göre olmayacak bir şey bu, yaptıkları resimleri birbirlerine gösterdiler mi, kim bilir resimler belki birbirinden pek ayırt edilmeyecektir."

Sonunda istasyona varmıştık. Daha beş dakikalık bir zamanım vardı. Yolda bana arkadaşlık ettiği için genç adama teşekkürde bulundum, böylesine kusursuz şekilde temsil ettiği o körpe dernekteki çalışmaları için sonsuz başarılar diledim. Genç adam, sağ işaret parmağıyla küçük bekleme salonunun pencere pervazlarına adeta yüklenen tozları topluyor, alabildiğine dalgın ve düşünceli görünüyordu. Ne yalan söyleyeyim, anlattığım öykünün kendisini böyle düşündürmesi duygularımı okşamıştı. Genç adam veda sırasında eldivenimden kırmızı bir ipliği çekip alırken, içimde şükran duygusuyla kendisine bir tavsiyede bulunarak şöyle dedim: "Tarlalar arasından dönebilirsiniz, bu yol caddeden bir hayli daha kısadır." Gayretkeş genç adam, "Bağışlayın," dedi önümde eğilerek, "ben yine caddeden döneceğim. Neredeydi, hatırlamak istiyorum. Siz lütfedip de bana önemli bazı şeyler anlatırken, ben tarlaların birinde bir korkuluk görür gibi olmuştum, eski bir giysi vardı üzerinde, yenlerinden biri, sol yendi sanırım, bir kazığa takılmış sarkıyor, rüzgârda hiç yerinden kımıldamı-

yordu. Ben de bu durumda, herkesin bir hizmette bulunması gereken bir çeşit dernek gözüyle baktığım insanlığın ortak çıkarına ufak bir katkı olsun istiyor, bu sol yeni gerçek amacına yöneltmek, yani rüzgârda kımıldamasını sağlamakla yükümlü hissediyorum kendimi..." Genç adam, sevimli bir gülümsemeyle uzaklaştı. Bense az kalsın treni kaçıırıyordum.

Bu öykünün kimi parçalarını genç adam derneğin bir gecesinde ezgiler halinde söyledi. Allah bilir, kim bestelemişti bu parçaları. Sayın bayraktar Baum, ezgileri çocuklara taşıdı, onlar da içlerinden bazısını öğrendiler.

Dilenci ve Mağrur Froylayn

Tesadüf bu ya, Öğretmen Bey'le aşağıdaki küçük olaya tanık olduk. Bizim orada, orman kenarına zaman zaman yaşlı bir dilenci gelip dikilir. Bugün de yine aynı yerdeydi, her zamankinden daha zavallı, daha sefil; yaslandığı yıkıldı yıkılacak tahta çitin latalarına acınacak derecede benziyor, latalardan nerdeyse ayırt edecek gibi değil. Derken küçücük bir kız koşa koşa adama yaklaştı, elindeki ufak bir madeni parayı ona verecekti. Bu kadarıyla yadırganacak bir yanı yoktu işin; insanı şaşırtan, kızın sadakayı veriş biçimiydi. Dizlerini bükerek yaptığı güzel, kusursuz reveransla, sanki kimsenin fark etmesini istemezmiş gibi ihtiyar dilencinin eline kaşla göz arasında parayı tutuşturdu, ardından yeniden bir reverans yapıp bir anda gözden kayboldu. Ne var ki, bu iki reverans en azından imparatorlara layık nitelikteydi. Olup bitene Öğretmen Bey fena içerlemişti; hiç durmayıp dilencinin yanına seğirtecek, belki adamı çitin başından kovup uzaklaştıracaktı; çünkü, bilindiği üzere, Yoksullar Derneği'nin yönetim kurulundaydı Öğretmen Bey ve sokakta dilenilmesine karşıydı. Kendisini tutup bırakmadım. "Bu insanlar bizim tarafımızdan desteklenmekte, hatta kesinlikle diyebilirim ki, geçimleri bizim tarafımızdan sağlanmaktadır," dedi Öğretmen Bey öfkeyle. "Üstelik kalkıp sokakta dilenmeleri düpedüz arsızlıktan başka şey değil." Kendisini yatıştırmak isteyerek, "Sayın Öğretmen—" dedim. Ama o beni hâlâ orman kenarındaki çite doğru çekip götürmeye çalışıyordu. "Sayın Öğretmen," diye tekrarladım, bir rica tonuyla. "Size bir öykü anlatacağım izin verirseniz?"

O, "Hemen şimdi olması şart mı?" diye yanıtladı hürsla. Ben, sorusunu ciddiye alarak, "Evet, şart!" dedim. "Az önce tesa-düfen izlediğimiz olay aklınızdan çıkıp gitmeden anlatmalı-yım." Öğretmen Bey, kendisine anlattığım son öyküden beri bana karşı bir güvensizlik duymaktaydı, yüzünden okunu-yordu bu, kendisini rahatlatmak için, "Yüce Tanrı'yla ilgili değil öykü, gerçekten," diye ekledim. "Tanrı anlatacağım öyküde yer almıyor. Tarihsel bir öykü benimkisi." Bu sözlerim de doğrusu etkisini göstermişti. Sadece tarih sözü ağzınızdan çık-masın, hangi öğretmen olursa hemen dike kulaklarını, çünkü tarih düpedüz saygıdeğer bir şeydir, sakıncalı tarafı yoktur. Ayrıca, pedagoji bakımından da kendisinden yararlanılabilir. Baktım, Öğretmen Bey gözlüklerini çıkarıp temizledi, görme gücünü kulaklarına aktardığının bir işaretiydi bu, elverişli ortamdan ustaca yararlanıp başladım anlatmaya:

"Olay Floransa'da geçiyor. Henüz hükümdarlık koltuğu-na oturmamış genç Lorenzo de Medici, tam o sırada 'Trionfo di Bacco ed Arianna' şiirini yazmış bulunuyor, bütün bahçeler, parklar şiirle yankılanıp duruyordu. O dönemde yaşayan ezgiler vardı. Şairlerin içlerindeki karanlıktan çıkıp seslere dönüşür ve sanki gümüşten kayıklar gibi bu sesler üzerinde bilinmedik bir ülkeye doğru korkusuzca kayıp giderdi. Şair bir ezgiye başlar, onu söyleyenler de ezgiyi tamamlardı. Trionfo' da yaşam, aydınlık, şakıyan telleriyle, öte yandan karanlık arka planıyla, yani damarlarda dolaşan kanın uğultusuyla yaşam kutlanıyordu. Uzunlukları birbirinden farklı dizeler yükselip yukarılara çıkarak bir esriklikle sağa sola yalpalayan neşeye karışıyor, ama bu neşenin soluksuz kaldığı her defa-sında kısa ve sade bir nakaratla baş döndürücü yükseklerden aşağılara iniyor ve bir uçuşumun önüne gelip ürkererek gözle-rini kapar görünüyordu. Nakarat şöyleydi:

*Gençlik ne de güzeldir, şenlendirir içimizi
Ama kim alıkoyabilir onu, kaçıp gider elden
Pişmanlık duyar geldiğine.*

Neşelenmek istiyorsa biri

Durmasın neşelensin bugün

Yarın için kim garanti edebilir ona böyle bir şeyi.

Bu ezgiyi söyleyenlerin bir telaşa kapılmasında, tüm neşe ve sevinci bugünün üzerine, bu biricik kayanın, bu sağlam temelin üzerine yığmasında şaşılacak bir taraf var mı? Bütün prenslerini, kadınlarını ve dostlarını bir *tek* tabloda bir araya toplamaya çalışmış Floransalı ustaların resimlerinin insan figürleriyle dolup taşması ancak bu yoldan açıklanabilir, resimlerin yapılmasında acele edilmezdi çünkü; öyle ya, ileride yapılacak bir resimde ilk resimdeki figürlerin eskisi gibi genç, eskisi gibi renkli, bir birlik ve beraberlik içinde kalacaklarını kim bilebilirdi? Sabırsızlık ruhunun kendini hepsinden belirgin açığa vurduğu kişiler gençlerdi ve bu da doğaldı. İçlerinden en önde gelenleri bir araya toplanmış Palazzo Strozzi'nin terasında oturuyor, pek yakında Sante Croce Kilisesi'nin önünde düzenlenecek şenlik üzerinde çene çalıyorlardı. Kerna'da, bir kameriyede ise Pella degli Albizzi ressam dostu Tomaso'yla dikilmiş duruyordu; giderek artan bir coşkuyla bir konu üzerinde tartışır gibiydiler. Sonunda Tomaso birden yükseltti sesini: 'Yapamazsın, bahse girerim ki yapamazsın!' Bu sözler, terastaki öbür gençlerin dikkatini çekti. 'Nedir sorun?' diye atıldı Gaetano Strozzi birkaç dostuyla yaklaştı. Tomaso da bir açıklamada bulunarak, 'Pella,' dedi, 'şenlikte Beatrice Altichieri'nin, bu mağrur kadının önünde dize gelecek, kendisinden tozlu eteğinin ucunu öpmesine izin vermesini rica edecekmiş.'

Bunun üzerine oradakiler güldü; Richard ailesinden Lionardo söze karıştı: 'Pella bunun üzerinde daha düşünecektir sanırım. Kadınlar içinde en güzellerinin başka erkeklere göstermeyecekleri gülümsemeyi kendisinden esirgemediklerini biliyor kuşkusuz.' Oradakilerden bir diğeri ekledi: 'Beatrice henüz genç. Dudakları gülümsemesine izin vermeyecek kadar çocuksu bir sertlikte. Onun için de böyle mağrur bir hali var.'

Pella degli Albizzi aşırı sert bir edayla, 'Hayır', diye yanıtladı. 'Mağrur bir kızdır Beatrice, ama gururu gençliğinden kaynaklanmıyor. Michelangelo'nun ellerindeki bir mermer gibi mağrurdur o, Madonna tablolarındaki bir çiçek gibi mağrur, bir elmas üzerinde gezinen gün ışığı gibi mağrurdur—' Gaeano Strozzi biraz hoyrat bir edayla sözünü kesti Pella'nın: 'Peki sen, Pella, sen de mağrur biri değil misin? Senin sözlerini işitince, sanki dilencilerin arasına karışmak, akşam ayininde Santissima Anunziata'nın sarayının avlusunda beklemek istiyorsun, sanki Beatrice yüzünü çevirip sana sadaka olarak bir solda vermeden oradan ayrılmayacaksın.' Pella gözleri parıldayarak, 'Evet, böyle yapacağım!' diye yükseltti sesini, dostlarının arasından ite kaka kendine bir yol açarak merdivene yöneldi. Tomasso onu izleyecek oldu, ama Strozzi, 'Bırak git-sin!' dedi. 'Şu sıra yalnız kalması iyidir. Her şeyden çok bu onun aklını başına getirecektir.' Ardından da gençler bahçelere dağıldılar.

Santissima Anunziata'nın dış avlusunda o akşam da yaklaşık yirmi kadar kadın ve erkek dilenci akşam ayinini bekliyordu. Kendilerini isimleriyle bir bir tanıyan ve zaman zaman Forta San Nicolo'daki yoksul evlerine gidip onların çocuklarını ve hastalarını ziyaret eden Beatrice, ayaküstü önlelerinden geçerek her birinin eline ufak bir gümüş para tutuşturuyordu. Ancak, bugün saraydan çıkıp gelmekte biraz geç kalmış gibiydi, akşam ayinine davet eden çanlar çoktan çalmış, yalnızca yankılarından örülmüş iplikçikler alacakaranlıkta kiliselerin kulelerinden sarmaktaydı. Oracıkta bekleyen yoksullar arasında bir telaş, bir tedirginlik başgöstermişti; bunun bir nederi de, tanımadıkları yeni bir dilencinin kilise kapısının önündeki karanlıktan içeri, kimseye görünmeden, sessizce sokulmuş olmasıydı. Bir kıskançlık duygusuyla yabancı dilenciye aralarından kovup uzaklaştırmak istiyorlardı ki, siyahlar giyirmiş, nerdeyse rahibe kıyafetiyle genç bir kız sarayın dış avlusunda gözüktü; iyilikseverliğinin frenlediği

bir tempoyla dilencilerin birinden ötekisine gidiyor, kendisine eşlik eden cariyesinin elindeki ağzı açık keseden küçük sadakalar alıp her birinin eline tutuşturuyordu. Dilenciler Beatrice'nin önünde dize geliyor, bir yandan hıçkırarak solgun parmaklarını velinimetlerinin gösterişsiz giysisinin eteğinin ucuna dokunduruyor ya da bir şeyler kekeleyen ıslak dudaklarıyla eteğinin ucunu öpmeye çalışıyorlardı. Derken Beatrice bir sıra halinde dizilmiş yoksul insanların sonuna gelmişti, çok iyi tanıdığı bu insanların hiçbiri eksik değildi. Ama kilise kapısının gölge bir köşesinde, sırtında paçavralarla yabancı bir dilenci görünce irkildi Beatrice, ansızın bir şaşkınlığa kapıldı. Kendi dilencilerini daha çocukluğunda tanımış, onlara sadaka vermek kendisi için doğal nitelik kazanmış, her kilise girişindeki kutsal su dolu mermer kaba parmaklarını daldırmaktan farksız bir davranışa dönüşmüştü. Ama tanıdıkları dışında *başka* dilencilerin de bulunabileceği o zamana kadar hiç aklına gelmemişti. Dilenmelerinin nedenine ilişkin herhangi bir bilgi sahibi olmayıp güvenlerini kazanmadığı bu dilencilere de sadaka verme hakkını nasıl bulabilirdi kendinde? Tanımadığı birinin eline bir sadaka tutuşturmak işitilmedik bir büyülenme sayılmaz mıydı? İçinde boğuşan bu karanlık duygularla genç kız, sanki kendisini görmemiş gibi yeni dilencinin önünden yürüyüp geçti, yüksek kilisenin serinliğinden içeri süzüldü. Ama ayın başladığında, yapması gereken dualardan hiçbirinin aklına gelmediğini gördü. Zavallı adamı ayinden sonra artık kapıda göremeyeceğini, sıkıntısını hafifletmek için hiçbir şey yapmadığını, oysa gecenin az sonra çöküp tüm yoksullukları gündüzkinden daha büyük bir çaresizlik ve kasvetle karşı karşıya bırakacağını düşününce, bir korkudur düştü gönlüne. Para kesesini taşıyan cariyesine işaret edip onunla kilisenin kapısına yöneldi. Kapının önü boşalmıştı, ama yabancı dilenci, bir sütuna dayanmış hâlâ oracıkta dikiliyor, kulak kabartmış, ne tuhafsa uzaktan, adeta gökyüzünden gelir gibi kilise içinden sızıp gelen ilahileri dinliyordu. Hemen

önlerine gelip durulunca, acıma ve tiksinti duygularının kendilerine yararı dokunacağından emin olur olmaz iğrenç yaraları üzerindeki örtüyü kaldıran cüzamlılarda bazen karşılaşıldığı gibi, yabancı adamın yüzü hemen tümüyle bir örtü altında gizlenmişti. Beatrice duraksadı. Küçük para kesesini ellerinde tutuyor, kese içinde sadece birkaç gümüş para kaldığını hissediyordu. Derken ani bir kararla yürüyüp yabancı dilencinin yanına geldi ve adeta bir ezgi mırıldanır gibi titrek, bocalayan bir sesle, kaçamak bakışlarını ellerinden kaldırmaksızın şöyle dedi: 'Niyetim sizi rencide etmek değil, Sayın Bay... Ama bana öyle geliyor ki, sizi yanlış tanımadımsa benden bir alacağınız var. Sanırım babanız bizim evde o zengin korkuluğu yaptı, kakma demirle bezedi, süsledi merdivenimizi. Babanızın ara sıra çalıştığı bir oda vardı, sonradan bu odada bir para kesesi bulundu – sanıyorum – babanız kaybetmişti bu keseyi – kuşkusuz.' Ne var ki, dudaklarından dökülen yalan Beatrice'i yabancı adamın önünde diz çökmek zorunda bırakmıştı. Diba kumaşından keseyi adamın pelerinle örtülmüş ellerine bırakarak kekeledi: 'Bağışlayın—'

Beatrice, yabancı dilencinin titrediğini hissetmişti. Yanındaki korkuya kapılmış cariyesiyle kaçıp kilisenin içine sığındı. Kısa bir süre açık kaldı kapı, ayın sırasında bir sevinç dalgası bir an dışarı taştı. – Öykü burada sona eriyor. Messer Pella degli Albizzi sırtındaki paçavraları ileride de çıkarmadı. Bütün malını mülkünü sağa sola dağıttı, yalınayak ve beş parasız ülkenin içerilerine yöneldi. Bir söylentiye göre, ileride Sublaco yakınlarındaki bir evde yaşadı hep."

"Ne günlermiş, ne günlermiş!" dedi Öğretmen Bey. "Neye yaradı hepsi; zevk ve sefaya düşkün biri olma yolundaydı Pella, ama yaşadığı olayla bir serseriye, kaçınık birine dönüştü. Bugün artık kimse yoktur onu bilen." "Hayır, var!" diye yanıtladım ben alçakgönüllü. "İsmi bazen Katolik kiliselerindeki büyük ayinlerde şefaatçiler arasında anılıyor, çünkü ermişlik aşamasına yükselmişti sonunda."

Bu öykü de çocukların kulağına gitmişti. Çocuklar bu öyküde de Tanrı'nın yer aldığını ileri sürüyor, Öğretmen Bey'in kızıp içerlemesine yol açıyorlardı. Ben de bu konuda biraz şaşırmamış değildim; öyle ya, Öğretmen Bey'e Yüce Tanrı'nın içinde geçmediği bir öykü anlatacağıma söz vermiştim. Ama elbet çocuklar daha iyi bilirler.

Karanlığa Anlatılmış Öykü

Paltomu sırtıma geçirip dostum Ewald'a gidecektim. Ama bir kitaba dalmış, bu işi savsaklamıştım; üstelik *eski* bir kitaptı okuduğum, derken Rusya'da nasıl bahar ansızın çıkıp geliverirse, öylece akşam oluvermişti. Daha bir an önce odamın içi en kuytu köşelerine kadar aydınlıktı, şimdiyse nesneler sanki loşluktan başka bir şey tanımamışlar gibi bir görünüm içindeydi; dört bir yanda karanlıkta koca koca çiçekler açıyor, bir parıltı sanki yusufçukların kadife kanatlarında çiçeklerin çanaklarının çevresinde geziniyordu.

Kötürüm dostumun artık pencere önünde oturuyor olmayacağı kuşkusuzdu. Ben de çaresiz evde kaldım. Dostuma, nasıl bir öykü anlatacaktım, bildiğim yoktu. Ama az sonra birinin, aklımdan çıkıp gitmiş öyküyü benden anlatmamı istediğini hissettim. Yalnız insanlardan biriydi belki bu kişi, uzakta bir yerde karanlığa gömülmüş odasının penceresi önünde dikilmiş duruyordu; ama belki de beni, kendisini ve nesneleri sarıp kuşatan karanlığın kendisiydi. Baktım olmayacak, ben de başladım karanlığa anlatmaya. Ve karanlık gidecek bana daha çok sokuldu, ben de sesimi alçalttıkça alçalttım, sonunda iyiden iyiye yavaş konuşmaya başladım, bu da anlatacağım öyküye uygun düşmekteydi. Unutmadan söyleyeyim, öykü günümüzde geçiyordu ve şöyle başlıyordu:

"Uzun bir ayrılıktan sonra, Doktor Georg Lassmann memleketi olan küçük kente doğru yola çıktı. Sahip olduğu fazla bir şey hiç olmamıştı burada. Şimdi de yalnızca iki kız kardeşi kalmış, baba kentinde yaşıyordu, ikisi de evliydi,

görüldüğü kadarıyla iyi de evlilik yapmışlardı. On iki yıl uzak kaldıktan sonra kız kardeşlerini yeniden görme arzusu, Doktor Lassmann'ın bu ziyaretinin nedeniydi. En azından kendisi böyle olduğuna inanıyordu. Ama geceleyin, gözüne bir türlü uyku girmediği tıklım tıklım bir trende giderken, gerçekte onu baba kentine çekip götürün nedenin çocukluğu olduğunu anladı, kentin eski sokaklarında ele geçirmeyi umduğu bir şey vardı adeta, bir kapı, bir kule, bir çeşme, kendisini sevindirecek ya da üzüntüye boğacak bir şey; ele geçireceği bu nesneye dayanarak nasıl biri olduğunu yeniden bilip anlamak istiyordu. Hayatın içinde kendini bazen kaybediyordu insan. Ansızın Doktor Georg Lassmann'ın zihnine çeşitli hayaller üşüştü: Heinrich Sokağı'ndaki pırıl pırıl kapı tokmakları ve koyu renge boyanmış taban tahtalarıyla küçük ev, evdeki bakımlı mobilyalar, nerdeyse büyük bir huşuyla mobilyaların yanı başlarında dikilmiş duran anne ve babası, koşturmacalarla, çabuk çabuk geçip giden haftanın günleri ve içi boşaltılmış salonları andıran pazarlar, gülerek ve biraz şaşkın karşılanan seyrek misafirler, akordu bozulmuş piyano, yaşlanmış kanarya, bir ata yadigârı olup üzerinde oturulmasına izin verilmeyen koltuk, bir isim günü, Hamburg'dan gelen bir amca, bir kukla tiyatrosu, bir laterna, çocuklardan oluşan bir kalabalık ve birinin 'Klara' diye seslenişi. Doktor Lassmann uyudu uyuyacaktı. Bir istasyona yaklaştı tren, ışıklar gerilere kayıyor, takır tukur öten tekerlekler arasında bir çekiç, kulaklarını dikmiş, gezinmeye başladı. Sanki biri Klara, Klara, Klara diye sesleniyormuş gibi geldi Doktor Lassmann'a, o anda iyice uyanmıştı. Kimdi bu Klara? Ve ansızın bir çocuk yüzü belirdi gözlerinin önünde, düz taranmış sarışın saçlarla bir çocuk yüzü. Betimleyemeyeceği bir yüz, ama sessiz, çaresizlik içinde, boynu bükük; bir çift daracık omuzla yıkana yıkana rengi atmış bir giysinin daha da sıkıştırdığı bir vücut karşısında bulunuyormuş gibi bir duyguya kapıldı Doktor Lassmann, bu vücuda kafasından bir yüz yaratıp yerleştirdi; ama derken

anladı ki bunu yapması gereksizdir; yüz karşısındaydı, daha doğrusu karşısındaydı bir zaman. Böylece Doktor Lassmann çocukluğundaki biricik oyun arkadaşı Klara'yı anımsadı güçlkle. Yaklaşık on yaşında okullardan birine yerleştirilene kadar, her şeyi, az ya da çok ne varsa hepsini kendisiyle paylaşmıştı. Klara'nın başka kardeşi yoktu, kendisinin de yok gibi bir şeydi, çünkü ablaları onunla pek ilgilenmezlerdi. Ama o tarihten sonra kimseye Klara'yı sormuş değildi. Nasıl olabilmmişti bu? Doktor Lassmann arkasına yaslandı. Dindar bir kızdı Klara, hâlâ bunu anımsıyordu. Kendi kendine sordu derken: 'Klara nerede? Şimdi ne yapıyor acaba?' Onun ölmüş olabileceğini aklından geçirir geçirmez bir korku düştü içine, ama bir süre sonra korku kayboldu, dar ve sıkışık kompartımanda aşırı bir bungunluk duygusuna kapıldı; her şey kafasından geçen düşünceyi doğrular gibiydi: Hastalıklı bir kızdı Klara, evde rahat yüzü görmez, sık sık ağlayıp dururdu, şüphe yok ölmüş olmalıydı. Doktor Lassmann daha fazla dayanamadı, uyuyan bazı yolcuları rahatsız ettiğine aldırmaksızın ite kaka aralarından geçip koridora çıktı. Bir pencereyi açarak dans eden noktacılarıyla dışarıdaki karanlığa dikti gözlerini. Bu onu yatıştırdı. Kompartımana döndüğünde, rahatsız bir konumda yatmasına karşın çok geçmeden uyudu.

Evde iki ablasıyla yeniden buluşup görüşmeleri sıkıntılı bir hava içinde geçti. Üç kardeş, aralarındaki yakın akrabalığa karşın o vakte kadar birbirlerinden ne kadar uzak yaşadıklarını unutmuşlardı, bir süre kardeşlere yakışır şekilde davranmaya çalıştılar. Ama çok geçmeden adeta sessiz sedasız anlaşıp toplumsal ilişkilerin her ihtimale karşı geliştirdiği o nazik orta yola kaçıp sığındılar.

Kocasının durumuna diyecek olmayan, İmparator Danışmanı unvanıyla bir fabrika işleten küçük kız kardeşin evinde oturmuşlardı. Akşam sofrada dördüncü tabak yemek servis yapılırken, Doktor Lassmann sordu: 'Söyler misin, Sophie, Klara ne yapıyor acaba?' 'Hangi Klara?' 'Soyadı aklıma gelmi-

yor. Oküçük kız canım, çocukken kendisiyle oynadığım komşunun kızı?’ ‘Ha, Klara Sölner’i mi diyorsun?’ ‘Sölner, doğru, Sölner idi soyadı, şimdi anımsadım. Yaşlı Sölner, o iğrenç ihtiyar baba — ama Klara nerede şimdi?’ Kız kardeşi bir an duraksadı, ‘Evlendi’, dedi ardından. ‘Aklımdayken, şu sıra tamamen inzivaya çekilmiş yaşıyor.’ Küçük kız kardeşin danışman kocası da, ‘Evet’, diye ekledi. ‘Tam bir inzivaya çekilmiş durumda.’ Elindeki bıçak önündeki tabağın üzerinden kulak tırmalayıcı bir sesle kayıp gitti. Doktor Lassmann eniştesine dönüp, ‘Sen de tanıdın mı kendisini?’ diye sordu. ‘Ee-vee-t— şöylece işte. Eh, burada oldukça tanınan biridir kendisi.’ İki kız kardeş, bu görüşe katıldıklarını bildiren bir edayla birbirlerine baktı. Doktor Lassmann, bilmediği bir nedenden dolayı onların bu konuda konuşmaktan rahatsızlık duyduklarını fark etmişti, daha fazla bir şey sormadı.

Evin hanımı, beylere kahvelerini getirerek odadan çıkıp gidince, enişte bey inadına büyük bir hevesle aynı konuya döndü. Sinsice gülümseyerek, ‘Senin bu Klara’, dedi adeta soran bir edayla, gözlerini piposunun ucundan gümüş kül tablasına dökülen küle dikerek, ‘Senin bu Klara, söylediklerine göre sessiz, üstelik çirkin bir çocuk olmalı?’ Doktor Lassmann sustu. Enişte bey bir teklifsizlikle biraz daha sokuldu yanına. ‘Olup bitenleri bilsen! — Hiç kulağına gelmedi mi senin?’ ‘Ben bu konuda kimseyle konuşmadım ki!’ ‘Nasıl, konuşmadın mı?’ diyerek gülümsedi enişte bey. ‘Ama gazetelerden okuyabilirdin.’ ‘Neyi?’ diye sordu Doktor Lassmann huylanmış.

‘Senin anlayacağın, kocasını bırakıp kaçtı Klara.’ Danışman fabrikatör bey, bir duman bulutu gerisinden bu şaşırtıcı cümleyi yollayıp, onun karşı taraf üzerinde yapacağı etkiyi sonsuz bir haz duygusuyla beklemeye koyulmuş, ama bu etkidenden adeta pek memnun kalmamıştı. Bir iş adamı pozu takınarak koltuğunda dik oturdu ve adeta sonuçtan incinmiş, bir haber tonuyla başladı anlatmaya: ‘Hımm. İnşaat Kurulu

Danışmanı Bay Lehr'le evlendirmişlerdi Klara'yı. Kendisini tanımamışsındır sen. Öyle ihtiyar bir adam değil, ben yaşıta biri, varlıklı, tek kelimeyle efendi bir adam, anlatabiliyor muyum, tek kelimeyle efendi bir adam. Klara'nın ise beş parası yoktu evlendiğinde, üstelik çirkin bir kızdı, ne doğru dürüst bir eğitim, ne terbiye görmüştü ama İnşaat Danışmanı Bay Lehr'in de öyle yüksek hanımefendilerde gözü yoktu, eşi alçakgönüllü bir ev kadını olsun istemişti. Toplumun her kesimi kapılarını açmıştı Klara'ya, herkesten sevgi saygı görmekteydi. Diyeceğim, istese, toplumda kendisine seçkin bir yer sağlaması işten değildi. Gel gelelim, Klara, evlenmelerinin üzerinden daha iki yıl geçmişti ki, kaçıp gitti evden. Düşünebiliyor musun, alıp başını gitti. Nereye dersin? İtalya'ya. Zevk peşinde küçük bir geziye çıkmıştı, tek başına da değil kuşkusuz. Evliliklerinin son yılında kendisini evimize hiç davet etmemiştik, sanki sezmiştik ileride olacakları. İnşaat Danışmanı, benim yakın dostumdur, şerefli bir adamdır kendisi, tam bir erkektir—'

'Peki, Klara ne doldu sonra?' diyerek Doktor Lassmann sözünü kesti enişte beyin, ayağa kalkarak. 'Ha, evet, Klara. Tanrı'nın cezası gelip buldu kendisini. Yanındaki adam bir sanatçıymış diyorlar, anlayacağın uçarının biriymiş, sözüm ona sanatçı. Diyeceğim, İtalya'dan dönmelerinden sonra Münih'te adiyö deyip adam kaybolmuş ortadan, bir daha da görünmemiş. Şimdi de Klara, bu adamdan olan çocuğuyla yaşayıp duruyor.'

Doktor Lassmann, odanın içinde sinirli sinirli gidip geliyordu. 'Münih'te mi?' diye sordu. 'Evet, Münih'te', diye yanıtladı Danışman Bey ve kendisi de doğrulup kalkmıştı ayağa. 'Söylediklerine göre pek sefil bir durumdaymış.' 'Nasıl yani?' 'Şey', dedi Danışman Bey, gözlerini elindeki purosuna çevirerek, 'yoksul anlayacağın, sonra genel olarak — Tanrım — böylesine bir yaratık — — —' Birden bakımlı ellerini kaynının omuzlarına koydu, sesi duyduğu hazdan titriyordu. 'Biliyor

musun, anlattıklarına göre geçimini de-’ Sözü’n burasında Doktor Lassmann kısaca arkasına dönerek kapıdan çıkıp gitti. Eli kayırurun omzundan aşağı düşen Enişte Bey, duyduğu şaşkınlıktan ancak birkaç dakika sonra aylılabilmişti. Sonra, karısının yanına giderek içermiş bir edayla, ‘Ben hep söylemiştim zaten, senin şu kardeşin acayip biri.’ Az önce biraz kestirmiş olan karısı miskin miskin esnedi. ‘Aman Tanrım, haklısın!’

Aradan iki hafta geçmişti ki, Doktor Lassmann kentten ayrıldı. Çocukluğunu bir başka yerde araması gerektiğini anlamıştı birden. Münih’te bir adres kitabını karıştırıp Klara’nın oturduğu yeri buldu: Klara Sölner, Schwabing, cadde ismi ve ev numarası. Bir randevu alıp yola düştü. İnce, uzun bir kadın kendisini karşılayıp aydınlık ve sevecenlik dolu bir odaya aldı.

‘Georg, hâlâ anımsıyor musunuz beni?’

Doktor Lassmann şaşırmıştı. Sonunda, ‘Demek *sizsiniz* karşımda gördüğüm, Siz Klara!’ dedi. Klara temiz bir alınla sessiz yüzünü hiç oynatmadan tutuyor, sanki Georg’a kendisini tanıması için zaman tanımak istiyordu. Uzunca bir süre geçti aradan. Nihayet Doktor Lassmann, eski çocukluk arkadaşının gerçekten karşısında dikildiğini kanıtlayacak bir şey ele geçirmiş benziyordu. Bir kez daha Klara’nın elini eline alıp sıkı; sonra yavaş yavaş bıraktı eli, odada çevresine bakındı. Oda, öyle gereksiz bir eşya içermiyor gibiydi. Pencere önünde, üzerinde yazılar ve kitaplarla bir masa görölüyordu. Klara az önce bu masa başında oturmuş olmalıydı, sandalye geriye çekilmiş duruyordu henüz. ‘Yazı yazdınız galiba?’ Ama Georg, bunun ne aptalca bir soru olduğunu sezdi hemen. Klara büyük bir rahatlıkla soruyu yanıtladı: ‘Çeviri yapıyordum.’ ‘Basılacak mı sonradan?’ ‘Evet’, dedi Klara kısaca. ‘Bir yayınevine vereceğim.’ Georg, odanın duvarlarında bazı fotoğraflar gördü. Aralarında Giorgione’nin *Konser* resminin fotoğrafı da vardı. Duvardaki bir resmin yanına yaklaşarak, ‘Bunu seviyor musunuz?’ diye sordu. ‘Ya siz?’ dedi Klara.

‘Oriijinalini hiç görmedim; Floransa’da olacak, değil mi?’ ‘Pitti’de’, dedi Klara. ‘Siz de gitmelisiniz oraya.’ ‘Oriijinalini görmek için mi?’ ‘Oriijinalini görmek için.’ Özgür, gösteriştten uzak şen bir hava esiyordu Klara’nın üzerinde. Georg, düşünceli görünüyordu.

‘Neniz var, Georg? Oturmaz mısınız?’ Georg duraksayarak, ‘Üzüldüm doğrusu’, dedi. ‘Ben öyle düşünmüştüm ki–’ Derken sözcükler birden döküldü ağzından: ‘Ama bakıyorum hiç de sefil durumda değilsiniz.’ Klara gülümsedi: ‘Başımdan geçenleri işittiniz mi?’ ‘Evet. Daha doğrusu–’ Klara, alnının bulutlandığını fark edince hemen Georg’un sözünü keserek, ‘Oh’, dedi, ‘bu konuda *gerçeğe aykırı* şekilde konuşmaları insanların kabahati değil. Bizlerin yaşadıkları olaylar çokluk dile getirilemiyor; yine de bunları kalkıp başkalarına anlatanlar, ister istemez birtakım hatalara düşüyorlar–’ Bir an sustu Klara. Georg sordu: ‘Sizi böyle sevecen ve iyi yürekli yapan nedir?’ ‘Her şey’, diye yanıtladı Klara alçak sesle ve sıcak bir tonla. ‘İyi ama, neden sevecen diyorsunuz?’ ‘Çünkü – çünkü aslında katı yürekli biri olmanız gerekirdi. Küçükken öylesine zayıf, boynu bükük biriydiniz ki; böyle çocuklar ileride ya katı yürekli biri olup çıkar ya da–’ ‘Ya da ölüp giderler demek istiyorsunuz. Eh, ben de ölmedim değil. Ah, pek çok yıl ölmüş biri gibi yaşadım. Sizi son gördüğümünden bu yana, evde–’ Masadan aldığı bir resmi Georg’a uzattı. ‘Bakın işte, bu onun resmi. Olduğundan biraz yakışıklı çıkmış resimde. Yüzü o kadar aydınlık değil, ama – olsun, böylesi daha sade. Az sonra çocuğumuzu göstereceğim size, bitişik odada uyuyor. Oğlan, ismi de Angelo babası gibi. Babası şu sıra burada değil, seyahate çıktı, uzaklarda şimdi.’

‘Siz de yapayalnız kaldınız?’ dedi Georg dalgın, hâlâ gözleri fotoğrafta. ‘Evet, ben ve çocuk. Yetmez mi bu kadarı? Olup bitenleri anlatacağım size. Angelo ressamdır. Fazla tanınmış biri değil, ismini asla duymamışsınızdır. Son zamanlara kadar dünyayla, kafasındaki tasarılarla, kendi kendisiyle ve benimle

boğuşup durdu; ben ona bir yıldan beri seyahate çıkmalısın diye yalvarıyordum. Bunun kendisine ne kadar gerektiğini seziyordum çünkü. Bir ara şakadan sordu: 'Beni mi istersin, yoksa bir çocuğu mu?' 'Bir çocuğu,' diye yanıtladım, bunun üzerine kalkıp seyahate çıktı.'

'Ne zaman dönecek peki?'

'Oğlumuz ismini söylemesini öğrenince; böyle kararlaştırdık aramızda.' Georg bir şey diyecek oldu, ama Klara güldü: 'Öğrenilmesi zor bir isim, babasının dönmesine kadar daha bir süre geçecek. Angelino, ancak yaz gelince iki yaşını dolduruyor.'

'Tuhaf', dedi Georg. 'Tuhaf olan ne Georg?' diye sordu Klara. - 'Ne kadar da iyi anlıyorsunuz hayatı. Ne kadar da büyümüşsünüz Klara, öte yandan ne kadar da gençsiniz henüz. Çocukluğunuzu ne yaptınız? - İkimiz de bir vakit öylesine - öylesine boynu bükük çocuklardık ki! Bir kez değiştiremeyecek bir şey bu ya da yoksanamayacak bir şey.' 'Yani sizce çocukluğumuzun *acılarını* mı yaşamalıydık, sizce doğrusu bu muydu?' 'Evet, söylemek istediğim tam da bu. Kendisiyle aramızda pek zayıf, pek silik ilişkilerin varlığını sürdürdüğünü, arkamızda kalmış bu ağır karanlığın *acılarını*. Bütün ilk'lerimizi çocukluk çağımızın içine yerleştirdik, tüm başlangıçları, tüm güvenleri, belki ileride filizlenip yeşerecek ne varsa hepsinin tohumlarını. Ve ansızın öğreniyoruz ki bütün bunlar bir denizin içine gömülüp gitmiş, böyle bir şeyin ne zaman gerçekleştiğini bile tam olarak bildiğimiz yok. Hiç farkına varmadık. Sanki biri bütün parasını toplamış da gidip bir tüy almış bununla ve şapkasına takmış, ilk esen rüzgâr da tüyü alıp götürmüştü. Böyle biri kuşkusuz tüysüz dönüp evine gelecektir. Tüyün şapkasından ne zaman uçup gittiğini düşünmekten başka yapacak şey kalmayacaktır kendisine.'

'Demek bunları düşünüyorsunuz, Georg?'

'Düşündüğüm yok artık. Vazgeçtim. On yaşından sonraki bir yerden, artık Tanrı'ya dua etmekten el çektiğim bir nokta-

dan koyuldum yaşamaya. Daha öncesi benim olmaktan çıkıp gitti.'

'Nasıl oldu *beni* anımsadınız, Georg?'

'Size kalkıp gelmemin de nedeni bu anlattıklarım. Siz o dönemin tek tanışısınız çünkü. Kendimde bulamadığım bir şeyi sizde bulabileceğime inanmıştım. Herhangi bir devinim örneğin, bir sözcük, kendisine tutunmuş bazı şeyleri yanı sıra sürükleyip getirecek bir isim – bir açıklama –' Georg, başını indirip soğuk ve tedirgin avuçları içine aldı.

Klara düşüncelere dalmıştı: 'Çocukluğumdan belleğimde kalan çok az şey var, arada yaşanmamış binlerce yaşam bulunuyor sanki. Ama şimdi siz bana onu hatırlattıktan sonra, aklıma bir şey geldi: Akşamdı. Siz ansızın bize geldiniz; anne ve babanız sokağa çıkmış, tiyatroya ya da bir başka yere gitmişti. Bizim evde bütün ışıklar yakılmıştı. Babam bir misafir bekliyordu, aklımda yanlış kalmadıysa bir akrabaydı bu; uzak, varlıklı bir akraba. Şeyden, şeyden geliyordu, aklımdan çıkıp gitti neresi olduğu, ama uzaktan geldiği kesindi. İki saatten beri kendisini bekliyorduk. Kapılar açık duruyor, lambalar yanıyordu. Annem zaman zaman gidip bir kanepenin üzerindeki örtünün karışık yerlerini düzeltiyor, babam pencere önünde dikiliyordu. Sandalyeleri yerlerinden oynatmamak için kimse oturmayı göze alamıyordu. Derken siz çıkıp geldiniz ve bizimle birlikte beklemeye başladınız. Biz çocukların kulakları kapıdaydı. Vakit geçtikçe, beklediğimiz misafir adeta olağanüstü bir kimliğe bürünüyordu. Hatta gelmeden geçen her dakikanın kendisini yaklaştıracığı o görkemin doruğuna ulaşmadan çıkıp gelebilir diye korkup titremeye başlamıştık. Hiç gelmeyebilir diye bir endişeye kapıldığımız yoktu; biliyorduk ki, mutlaka gelecekti; ama bir büyüklüğe ve yüceliğe ulaşabilmesi için kendisine zaman tanımak istiyorduk.'

Birden başını kaldırdı Georg ve kasvetli bir sesle, 'İkimiz de biliyoruz ki, beklenen misafir gelmedi. Ben de o geceyi

unutmuş değilim.’ ‘Hayır, gelmedi’, diye onayladı Klara. Ve kısa bir aradan sonra ekledi: ‘Ama yine de güzeldi!’ ‘Neydi güzel olan?’ ‘Şey – beklemek, pek çok lambanın yanıyor oluşu, – sessizlik – ortada esen bayram havası.’

Bitişik odada bir kıpırtı oldu. Klara, bir dakika diyerek özür dileyip gitti. Gözlerinin içi parıldayıp yüzü gülererek dönüp geldiğinde, ‘Konuşmamız bitince içeri girebiliriz’, dedi. ‘Şu anda uyanmış, gülümsüyor. – Az öncene diyecektiniz?’

‘Demin düşündüm, acaba kendinizi toparlamanızı, şimdiki bu huzura kavuşmanızı sağlayan ne oldu diye geçirdim içimden. Güllük gülistanlık bir hayat yaşadığınız söylenemez çünkü. Belli ki, bende eksik olan bir şey sayesinde gerçekleşti bu?’ ‘Peki, ne olabilir bu sizce, Georg?’ diye sordu Klara ve Georg’un yanına gelip oturdu.

‘Tuhaf doğrusu; ilk kez sizi anımsadığımda, üç hafta önce bir gece vakti trende gidiyordum, aklıma geldi, Klara uysal bir kızdı dedim. Şimdi sizi görüp, beklediğimden bambaşka birini karşımda bulmama karşın, nerdeyse daha kesin olarak seziyorum ki, önünüze düşüp sizi bütün tehlikeler ortasından geçiren güç dindarlığınızdır?’

‘Dindarlıkla ne anlatmak istiyorsunuz?’

‘Şey, Tanrı’yla aranızdaki ilişki, Tanrı’ya gönlünüzde beslediğiniz sevgi, beslediğiniz inanç.’

Klara, gözlerini yumdu. ‘Tanrı’ya sevgi mi dediniz? İzin verin bir düşüneyim.’ Georg, merakla Klara’ya baktı. Klara, düşüncelerini aklına geldiği gibi yavaş yavaş dile getirmeye koyuldu: ‘Çocukken – o zamanlar sevdim mi Tanrı’yı? Sanmıyorum. Evet, bir kez – çılgınca bir büyüklenme gibi – daha doğrusu – en büyük bir günah gibi gelirdi bana onun var olduğunu düşünmek. Sanki bu düşünceyle Tanrı’yı benim içimde, gülünç denecek uzun kollarıyla ben sıksa çocuğun içinde, duvarları süsleyen kartondan yapılmış sözde bronz tabaklardan tutun da üzerlerindeki o çok değerli etiketlerle şişelerdeki şaraba kadar her şeyin yapmacık ve yalancı görünüm taşıdığı

zavallı evimizde var olmaya zorlamışım gibi hissediyordum. Daha sonraları ise-’ Klara, konuşmasının burasında sanki bir şeyi kendisinden uzak tutmak ister gibi elini oynattı, daha bir sıkı yumdu gözlerini, gözkapakları arasından korkunç bir şeyi görmekten korkar gibiydi – ‘O zamanlar Tanrı içimde olsaydı, kendisini kovmadan yapamazdım. Ama hakkında hiçbir şey bildiğim yoktu. Dolayısıyla büsbütün unutmuştum onu. Ancak Floransa’da, hayatımda ilk kez görmeyi, iştirmeyi, hissetmeyi, tanımayı, aynı zamanda bütün bunlar için şükretmeyi öğrendiğim bu yerde yeniden onu düşünmeye başladım. Gözlerimi nereye çevirsem, onun izleriyle karşılaşılıyor, bütün resimlerde onun gülümsemesinden izler keşfediyordum, çanlar onun sesiyle çalıyor, heykellerde onun ellerinin izlerini görüyordum.’

‘Ve buldunuz onu?’

Klara, iri iri açılmış mutlu gözlerle Georg’a baktı. ‘Onun varlığını duyumsuyordum, zamanın birinde *var olmuştu*... Ne diye bundan fazlasını hissedecektim ki! Bu kadarı yeter de artardı bile.’

Georg, ayağa kalkıp pencereye yürüdü. Dışarıda bir kır parçası görülüyordu, sonra küçük ve eski Svobya kilisesi, onun yukarısında gökyüzü, akşamla üzeri biraz örtülmüş. Ansızın Georg başını çevirmeden sordu: ‘Peki şimdi?’ Bir yanıt alamayınca, usulca dönerek eski yerine geldi.

Georg, gelip karşısına dikildiğinde, ‘Şimdi’, dedi Klara duraksayarak. Gözlerini olduğu gibi kaldırıp Georg’a baktı. ‘Şimdi bazen o, ileride var olacak diye düşünüyorum.’

Georg, Klara’nın elini tutup bir an bırakmadı. Klara’nın eli elinde, bir belirsizlikten içeri bakmaya başladı.

‘Ne düşünüyorsunuz, Georg?’

‘Yine o akşamki gibi diyorum: Siz yine o olağanüstü misafiri, Tanrı’yı bekliyorsunuz ve biliyorsunuz ki, o gelecek. – Ben de yine o akşamki gibi tesadüfen çıkıp geliyorum-’

Klara, bir hafiflik ve neşeyle doğrulup kalktı. Pek genç görünüyordu. ‘Şey, bu kez de yine birlikte bekleyelim onu.’ Bunu öylesine şen ve doğal bir edayla söylemişti ki, Georg gülümsemeden duramadı. Derken Klara onu alıp bitişik odaya, çocuğunun yanına götürdü.”

Bu öyküde çocukların bilmemeleri gereken hiçbir şey yoktu. Ama yine de öyküden haberleri olmadı çocukların. Onu bir kimseye değil, yalnızca karanlığa anlatmıştım. Ama çocuklar karanlıktan korkar, kaçarlar ondan. Bir an karanlıkta kaldılar mı, gözlerini sımsıkı yumar, kulaklarını elleriyle kapatırlar. Ama onların da karanlığı sevecekleri bir zaman gelecektir. Karanlık, öykümü buyurup verecek kendilerine ve çocuklar o zaman öyküyü daha iyi anlayacaktır.